B 5
5
566
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

TOMUS XVI.

SUMMA
TOTIUS THEOLOGIÆ
S. THOMÆ
AQUINATIS,
DOCTORIS ANGELICI,
CUM APPENDICIBUS
P. SERAPHINI CAPPONI
A PORRECTA
ORDINIS PRÆDICATORUM
SUPPLEMENTI
TERTIÆ PARTIS
VOLUMEN SECUNDUM.

PATAVII, MDCCLX.
Ex Typographia Seminarii.
Apud Joannem Manfrè.
SUPERIORUM PERMISSU.

B°5. 5. 566

INDEX
QUÆSTIONUM, & ARTICULORUM.
VOLUMEN SECUNDUM.
SUPPLEMENTI TERTIÆ PARTIS SUMMÆ THEOLOGICÆ.

QUÆSTIO XLI.

De ſacramento matrimonii.

1 *Utrum matrimonium ſit de jure naturali.*
2 *utrum cadat ſub præcepto.*
3 *utrum ejus actus ſit licitus.*
4 *utrum poſſit eſſe meritorius.*

QUÆSTIO XLII.

De matrimonio, inquantum eſt ſacramentum.

1 *utrum ſit ſacramentum.*
2 *utrum debuerit inſtitui ante peccatum.*
3 *utrum conferat gratiam.*
4 *utrum carnalis copula ſit de integritate matrimonii.*

QUÆSTIO XLIII.

De matrimonio quantum ad ſponſalia.

1 *quid ſint ſponſalia.*
2 *qui poſſint contrahere ſponſalia.*
3 *utrum ſponſalia dirimi poſſint.*

QUÆSTIO XLIV.

De matrimonii definitione.

1 *utrum matrimonium ſit in genere conjunctionis.*
2 *utrum convenienter nominetur.*
3 *utrum convenienter definiatur.*

QUÆSTIO XLV.

De conſenſu matrimonii.

1 *utrum conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonii.*
2 *utrum oporteat conſenſum exprimere per verba.*
3 *utrum conſenſus per verba de futuro faciat matrimonium.*
4 *utrum conſenſus etiam per verba expreſſus, ſi deſit interior conſenſus, faciat matrimonium.*
5 *utrum conſenſus in occulto factus per verba de præſenti faciat matrimonium.*

QUÆSTIO XLVI.

De conſenſu, cui advenit juramentum, vel copula carnalis.

1 *utrum juramentum conſenſui per verba de futuro expreſſo adjunctum faciat matrimonium.*
2 *utrum copula carnalis eodem conſenſui adveniens faciat matrimonium.*

QUÆ-

QUÆSTIO XLVII.

De conſenſu coacto.

1 utrum aliquis conſenſus poſſit eſſe coactus.
2 utrum aliqua coactio cadat in conſtantem virum.
3 utrum conſenſus coactus tollat matrimonium.
4 utrum conſenſus coactus faciat matrimonium ex parte cogentis.
5 utrum conſenſus conditionatus faciat matrimonium.
6 utrum aliquis poſſit cogi a patre ad faciendum matrimonium.

QUÆSTIO XLVIII.

De objecto conſenſus.

1 utrum conſenſus, qui facit matrimonium, ſit conſenſus in carnalem copulam.
2 utrum conſenſus propter aliquam cauſam inhoneſtam faciat matrimonium.

QUÆSTIO XLIX.

De bonis matrimonii.

1 utrum debeat habere aliqua bona, quibus excuſetur.
2 utrum ſufficienter bona illa aſſignentur.
3 utrum bonum ſacramenti ſit principalius inter alia bona.
4 utrum actus matrimonii per prædicta bona a peccato excuſetur.
5 utrum ſine eis aliquando excuſari poſſit.
6 utrum, quando eſt ſine eis, ſit ſemper peccatum mortale.

QUÆSTIO L.

De impedimentis matrimonii in generali.

1 *utrum in matrimonio poſſint eſſe aliqua impedimenta.*

QUÆSTIO LI.

De impedimento erroris.

1 *utrum error de ſui natura matrimonium impediat.*
2 *utrum omnis error.*

QUÆSTIO LII.

De impedimento conditionis ſervitutis.

1 *utrum conditio ſervitutis impediat matrimonium.*
2 *utrum ſervus ſine conſenſu domini ſui poſſit matrimonium contrahere.*
3 *utrum aliquis poſſit ſe ſervum facere, poſtquam uxoratus eſt, ſine conſenſu uxoris.*
4 *utrum nati debeant ſequi conditionem patris, vel matris.*

QUÆSTIO LIII.

De impedimento voti, & ordinis.

1 *utrum votum ſimplex dirimat matrimonium.*
2 *utrum votum ſolemne.*
3 *utrum ſacer ordo impediat matrimonium.*
4 *utrum poſt matrimonium poſſit aliquis ordines ſuſcipere.*

QUÆSTIO LIV.

De impedimento conſanguinitatis.

1 *utrum conſanguinitas convenienter definiatur.*
2 *utrum convenienter diſtinguatur per gradus, & lineas.*
3 *utrum de jure naturali matrimonium convenienter impediatur per aliquos gradus.*
4 *utrum gradus matrimonium impedientes poſſint per Eccleſiam taxari.*

QUÆSTIO LV.

De impedimento affinitatis.

1 *utrum affinitas ex matrimonio cauſetur.*
2 *utrum maneat poſt mortem viri, vel uxoris.*
3 *utrum cauſetur ex illicito concubitu.*
4 *utrum ex ſponſalibus.*
5 *utrum affinitas ſit cauſa affinitatis.*
6 *utrum affinitas impediat matrimonium.*
7 *utrum habeat per ſeipſam gradus.*
8 *utrum gradus affinitatis extendantur, ſicut gradus conſanguinitatis.*
9 *utrum matrimonium, quod eſt inter conſanguineos, & affines, ſit ſemper per divortium dirimendum.*
10 *utrum ad dirimendum tale matrimonium ſit procedendum per viam accuſationis.*
11 *utrum in tali caſu ſit procedendnm per teſtes.*

QUÆSTIO LVI.

De impedimenro cognationis ſpiritualis.

1 *utrum cognatio ſpiritualis impediat matrimonium.*
2 *ex qua cauſa contrahatur.*
3 *inter quos contrahatur.*

4 *utrum tranſeat a viro in uxorem.*
5 *utrum tranſeat ad filios carnales patris ſpiritualis.*

QUÆSTIO LVII.

De cognatione legali, quæ eſt per adoptionem.

1 *quid ſit adoptio.*
2 *utrum ex ea aliquod vinculum contrahatur matrimonium impediens.*
3 *inter quas perſonas contrahatur.*

QUÆSTIO LVIII.

De impedimento frigiditatis, maleficii, furiæ, & amentiæ.

1 *utrum frigiditas matrimonium impediat.*
2 *utrum maleficium.*
3 *utrum furia, vel amentia.*
4 *utrum inceſtus.*
5 *utrum defectus ætatis.*

QUÆSTIO LIX.

De diſparitate cultus, quæ matrimonium impediat.

1 *utrum fidelis poſſit contrahere matrimonium cum infideli.*
2 *utrum inter infideles poſſit eſſe matrimonium.*
3 *utrum alter conjugum ad fidem converſus poſſit commorari cum infideli nolente converti.*
4 *utrum fidelis poſſit infidelem relinquere.*
5 *utrum eo dimiſſo poſſit alium ducere.*
6 *utrum propter alia peccata poſſit homo relinquere uxorem, ſicut propter infidelitatem.*

QUÆSTIO LX.

De uxoricidio.

1 *utrum in aliquo caſu liceat occidere uxorem.*
2 *utrum uxoricidium impediat matrimonium.*

QUÆSTIO LXI.

De impedimento matrimonii, quod eſt votum ſolemne.

1 *utrum alter conjugum, altero invito, poſſit poſt carnalem copulam religionem intrare.*
2 *utrum ante copulam carnalem poſſit intrare.*
3 *utrum, altero intrante, alter poſſit alteri nubere.*

QUÆSTIO LXII.

De impedimento, quod ſupervenit matrimonio conſummato, quod eſt fornicatio.

1 *utrum liceat viro uxorem dimittere cauſa fornicationis.*
2 *utrum ad hoc teneatur.*
3 *utrum proprio judicio eam dimittere poſſit.*
4 *utrum vir, & uxor ſint æqualis conditionis.*
5 *utrum poſt divortium debeant remanere innupti.*
6 *utrum poſt divortium poſſint reconciliari.*

QUÆSTIO LXIII.

De ſecundis nuptiis.

1 *utrum ſecundæ nuptiæ ſint licitæ.*
2 *utrum ſint ſacramentales.*

QUÆSTIO LXIV.

De annexis matrimonio, & debiti redditione.

1 *utrum alter conjugum teneatur alteri conjugum debitum reddere.*
2 *utrum aliquando debeat reddere non poſcenti.*
3 *utrum vir, & uxor in hoc ſint æquales.*
4 *utrum unus ſine conſenſu alterius poſſit votum emittere, per quod redditio debiti impediatur.*
5 *utrum impediat debiti petitionem.*
6 *utrum petens tempore ſacro peccet mortaliter.*
7 *utrum reddere teneatur tempore feſtivo.*

QUÆSTIO LXV.

De bigamia.

1 *utrum habere plures uxores ſit contra legem naturæ.*
2 *utrum aliquando fuerit licitum.*
3 *utrum habere concubinam ſit contra legem naturæ.*
4 *utrum accedere ad concubinam ſit peccatum mortale.*
5 *utrum aliquando fuerit licitum habere concubinam.*

QUÆSTIO LXVI.

De bigamia, & irregularitate in ea contracta.

1 *utrum illi bigamiæ, quæ eſt ex hoc, quod aliquis duas uxores ſucceſſive habuerit, ſit annexa irregularitas.*
2 *utrum qui duas uxores habuerit ſimul, vel ſucceſſive, irregularitatem contrahat.*
3 *utrum qui non accepit virginem, contrahat irregularitatem.*
4 *utrum bigamia per baptiſmum ſolvatur.*
5 *utrum cum bigamo liceat diſpenſare.*

QUÆSTIO LXVII.

De libello repudii.

1 *utrum inſeparabilitas matrimonii ſit de lege naturæ.*
2 *utrum repudiare uxorem poſſit eſſe licitum per diſpenſationem.*
3 *utrum ſub lege Moyſi fuerit licitum.*
4 *utrum liceat uxorem repudiare, & alteram accipere.*
5 *utrum liceat uxorem repudiatam iterum ducere.*
6 *utrum cauſa repudii fuerit odium uxoris.*
7 *utrum omnes cauſæ repudii debuerint ſcrib in libello.*

QUÆ-

QUÆSTIO LXVIII.

De filiis illegitime natis.

1 *utrum filii, qui naſcuntur extra verum matrimonium, ſint illegitimi.*
2 *utrum illegitimi filii debeant ex hoc damnum reportare.*
3 *utrum poſſint legitimari.*

QUÆSTIO LXIX.

De his, quæ ſpectant ad reſurrectionem, & primo de loco animarum poſt mortem.

1 *Urum animabus defunctorum aſſignentur receptacula.*
2 *utrum ſtatim poſt mortem deducantur ad cælum, vel ad infernum.*
3 *utrum exiſtentes in paradiſo, vel in inferno egredi valeant.*
4 *utrum idem ſit ſinus Abrahæ, & limbus.*
5 *utrum limbus ſit idem quod infernus damnatorum.*
6 *utrum limbus puerorum ſit idem, quod limbus patrum.*
7 *utrum debeant tot receptacula diſtingui.*

QUÆ-

QUÆSTIO LXX.

De qualitate animæ exeuntis a corpore, & pœna ei inflicta ab igne corporeo.

1 *utrum in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitivæ.*
2 *utrum in ea remaneant actus dictarum potentiarum.*
3 *utrum anima ſeparata poſſit pati ab igne corporeo.*

QUÆSTIO LXXI.

De ſuffragiis mortuorum.

1 *utrum ſuffragia facta per unum proſint alteri.*
2 *utrum mortui juvari poſſint ex operibus vivorum.*
3 *utrum ſuffragia facta per peccatores mortuis proſint.*
4 *utrum facientibus proſint.*
5 *utrum proſint exiſtentibus in inferno.*
6 *utrum proſint exiſtentibus in purgatorio.*
7 *utrum pueris exiſtentibus in limbo.*
8 *utrum aliquo modo exiſtentibus in patria.*
9 *utrum oratio, miſſa, & eleemoſyna proſint.*
10 *utrum indulgentiæ mortuis proſint.*
11 *utrum cultus exequiarum eis proſint.*
12 *utrum ſuffragia magis proſint eis, pro quibus fiunt, quam aliis.*
13 *utrum facta pro multis tantum valeant, ac ſi eſſent facta pro uno.*
14 *utrum tantum illis, pro quibus non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt.*

QUÆ-

QUÆSTIO LXXII.

De oratione reſpectu ſanctorum, qui ſunt in patria.

1 *utrum orationes noſtræ cognoſcantur a ſanctis.*
2 *utrum ſanctos interpellare debeamus.*
3 *utrum ſemper exaudiantur, effuſis pro nobis orationibus.*

FINIS.

SUPPLEMENTI TERTIÆ PARTIS SUMMÆ THEOLOGICÆ ANGELICI DOCTORIS S. THOMÆ AQUINATIS

Ex ejuſdem Auctoris ſcripto in Quartum Sentent.

COLLECTI

VOLUMEN SECUNDUM.

QUÆSTIO XLI.

De Sacramento Matrimonii, inquantum eſt in officium naturę, in quatuor articulos diviſa.

POſt hæc conſiderandum eſt de Matrimonio. Et *primo* agendum eſt de eo, inquantum eſt in officium naturæ. *Secundo*, inquantum eſt ſacramentum. *Tertio*, inquantum abſolute, & ſecundum ſe conſideratur.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo. Utrum ſit de jure naturali.
Secundo. Utrum cadat ſub præcepto.
Tertio. Utrum ejus actus ſit licitus.
Quarto. Utrum poſſit eſſe meritorius.

ARTICULUS I. 170

Utrum Matrimonium ſit de jure naturali.

S. Tho. 4. d. 26. q. 1. a. 1.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonium non ſit naturale. Quia jus naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit: Sed in aliis animalibus eſt conjunctio ſexuum abſque matrimonio. Ergo matrimonium non eſt de jure naturali.

2. Præterea. Id quod eſt de jure naturali, invenitur in omnibus hominibus ſecundum quemlibet ſtatum eorum: Sed matrimonium non fuit in quolibet ſtatu hominum: quia, ſicut dicit Tullius in 1. Rhetor. (*ſc. de Invent. cir. princ.*) *Homines a principio ſylveſtres erant; tunc nemo ſcivit proprios liberos, nec certas nuptias*, in quibus matrimonium conſiſtit. Ergo non eſt naturale.

3. Præterea. Naturalia ſunt eadem apud omnes: Sed non eodem modo eſt matrimonium apud omnes, cum pro diverſis legibus diverſimode matrimonium celebretur. Ergo non eſt naturale.

4. Præterea. Illa, ſine quibus poteſt ſalvari naturæ intentio, non videntur eſſe naturalia: Sed natura intendit conſervationem ſpeciei per generationem, quæ poteſt eſſe ſine matrimonio, ut patet in fornicariis. Ergo matrimonium non eſt naturale.

Sed Contra eſt, quod in principio Digeſtorum (*l. Juri operam. ff. de Juſt. & Jure*) dicitur: *Jus naturale eſt* &c. *hinc deſcendit maris, & fœminæ conjunctio, quam nos matrimonium appellamus.*

Præterea. Philoſ. in 8. Ethic. (*c. 12. a med. to. 5.*) dicit, quod *homo eſt magis naturaliter conjugale animal, quam politicum*: Sed *homo eſt naturaliter animal politicum, & gregale*, ut ipſe dicit. (*l. 1. Polit. c. 2. a princ. to. 5.*) Ergo eſt naturaliter conjugale: Et ſic conjugium, ſive matrimonium eſt naturale.

Reſpondeo dicendum, quod aliquid dicitur eſſe naturale dupliciter. *Uno modo*, ſicut ex principiis naturæ ex neceſſitate cauſatum: ut moveri ſurſum eſt naturale igni. *Et ſic matrimonium non eſt naturale, nec aliquid eorum, quæ mediante libero arbitrio complentur. Alio modo* dicitur naturale, ad quod natura inclinat, ſed mediante libero arbitrio

com-

completur, ſicut actus virtutum, vel virtutes dicuntur naturales: *Et hoc modo matrimonium eſt naturale*: quia ratio naturalis ad ipſum inclinat *dupliciter*. *Primo* quantum ad principalem ejus finem, qui eſt bonum prolis. Non enim intendit natura ſolum generationem prolis, ſed traductionem, & promotionem uſque ad perfectum ſtatum hominis, inquantum homo eſt; qui eſt virtutis ſtatus. Unde ſecundum Phil. (*l.* 8. *Ethic. c.* 11. *&* 12. *a med. to.* 5.) *tria* a parentibus habemus, ſc. *eſſe*, *nutrimentum*, & *diſciplinam*. Filius autem a patre educari, & inſtrui non poſſet, niſi determinatos, & certos parentes haberet: quod non eſſet, niſi eſſet aliqua obligatio viri ad mulierem determinatam, quæ matrimonium facit. *Secundo* quantum ad ſecundarium finem matrimonii, qui eſt mutuum obſequium ſibi a conjugibus in rebus domeſticis impenſum. Sicut enim naturalis ratio dictat, ut homines ſimul cohabitent; quia unus non ſufficit ſibi in omnibus, quæ ad ipſam vitam pertinent; ratione cujus dicitur homo naturaliter politicus, ita etiam eorum, quibus indigetur ad humanam vitam, quædam opera ſunt competentia viris, quædam mulieribus. Unde natura movet, ut ſit quædam aſſociatio viri ad mulierem, in qua eſt matrimonium. Et has duas cauſas ponit Philoſ. in 8. Eth. (*loc. cit.*)

Ad primum ergo dicendum, quod natura hominis ad aliquid inclinat *dupliciter*. *Uno modo*, quia eſt conveniens naturæ generis. Et hoc eſt commune omnibus animalibus. *Alio modo*, quia eſt conveniens naturæ differentiæ, qua ſpecies humana abundat a genere, inquantum eſt rationalis, ſicut eſt prudentiæ actus, vel temperantiæ. Et ſicut natura generis, quamvis ſit una in omnibus animalibus, non tamen eodem modo eſt in omnibus; ita etiam non inclinat eodem modo in omnibus, ſed ſecundum quod unicuique competit. Ad matrimonium ergo inclinat natura hominis ex parte differentiæ, quantum ad rationem *ſecundum* aſſignatam. unde Philoſ. (*loc. ſup. cit. & l.* 1. *Polit. c.* 1. *to.* 5.) hanc rationem aſſignat in hominibus ſupra alia animalia: Sed quantum ad rationem *primam* inclinat ex parte generis. unde dicit, quod filiorum procreatio communis eſt omnibus animalibus. Tamen ad hoc non inclinat natura eodem modo in omnibus animalibus: quia quædam animalia ſunt, quorum filii nati ſtatim poſſunt ſufficienter ſibi victum quærere, vel ad quorum ſuſtentationem mater ſufficit: & in his non eſt aliqua maris ad fœminam determina-

minatio: In illis autem, quorum filii indigent utriuſque ſuſtentatione, ſed ad parvum tempus, invenitur aliqua determinatio quantum ad tempus illud; ſicut in avibus quibuſdam patet. Sed in homine, quia indiget filius cura parentum uſque ad magnum tempus, eſt maxima determinatio maſculi ad fœminam, ad quam etiam natura generis inclinat.

Ad ſecundum dicendum, quod verbum Tullii poſt eſſe verum quantum ad aliquam gentem; ſi tamen accipiatur principium proximum illius gentis, quod ab aliis gentibus eſt diſtincta; quia non in omnibus perducitur ad effectum id, ad quod naturalis ratio inclinat: non autem eſt verum univerſaliter; quia a principio humani generis ſacra Scriptura recitat fuiſſe conjugia.

Ad tertium dicendum, quod ſecundum Philoſ. in 7. Ethic. (*cir. fin. lib. tom. 5.*) *Natura humana non eſt immobilis, ſicut divina*. Et ideo diverſificantur ea quæ ſunt de jure naturali, ſecundum diverſos ſtatus, & conditiones hominum: quamvis ea quæ ſunt in rebus divinis naturaliter, nullo modo varientur.

Ad quartum dicendum, quod natura non tantum intendit eſſe in prole, ſed etiam perfectum eſſe, ad quod exigitur matrimonium, ut ex dictis patet. (*in corp. ar.*)

A P P E N D I X.

EX articul. habes *primo*: quomodo per rationem tanquam in radice conteras hæreſim *Albanenſium* dicentium, matrimonium nullum eſſe. Item *Sectariorum* dicentium; matrimonium eſſe inventum quoddam humanum. Item *Adamianorum* dicentium, matrimonium, quaſi per ſe malum, eſſe damnandum. Per hoc enim, quod matrimonium eſt de jure naturali, patet, quod eſt aliquid, & quod non eſt inventum humanum, neque per ſe malum. *Secundo* habes: Quomodo per rationem tanquam in radice oſtendas, prædictos errores merito damnari a Conc. *Trid.* ſeſſ. 24. can. 1. *Si quis dixerit matrimonium*, &c. *ſed ab hominibus in Eccleſia inventum: anathema ſit*. Hæc ibi. Item a Concil. *Gangr.* c. 1. *Si quis nuptias in accuſatione duxerit, aut abominandas, anathema ſit*. Hæc ibi. Item a Conc. *Tolet.* 1. c. 21. *Si quis crediderit, conjugia hominum, quæ ſecundum Dei legem fiunt, eſſe execrabilia: anathema ſit*. Hæc ibi. Nota ly *ſecundum legem Dei*.

Nam

Nam jus naturale eſt quodammodo lex Dei, inquantum de jure naturali exiſtentia ſunt a Deo, cum natura ipſa a Deo fit. Quo & modo dicitur Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent* (ſc. exterius ſcriptam) *naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, ejuſmodi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt, opus Dei ſcriptum in cordibus ſuis*. Item a Conc. *Bracha.* c. 1. *Si quis vituperat nuptias: anathema ſit*. Hæc ibi: & recitantur diſt. 31. Item a ſcripturis 1. Timot. 4. *Diſcedent quidam a fide, attendentes doctrinis dæmoniorum loquentium mendacium, & prohibentium nubere*. Ecce, quod Apoſt. hujuſmodi errores prædictos vocat doctrinas dæmoniorum: Ille enim prohibet nubere (teſte *Aug. cont. Fauſt. lib.* 30. *c.* 6.) qui, hoc malum eſſe, dicit: non qui huic bono, ſcil. matrimonio, aliud melius anteponit (ſc. virginitatem, ut facit Eccleſia.) Item Heb. 13. *Honorabile connubium, & thorus immaculatus*. Per hoc ergo damnat dicentes, connubium per ſe damnabile eſſe, tanquam nihil, vel tanquam malum. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſtitutum fuiſſe matrimonium in lege naturali. *Gen.* 2. & Philoſophum merito dicere 8. *Eth.* quod homo eſt naturaliter conjugale animal, & merito in principio Dig. dici, quod *jus naturale eſt maris, & fœminæ conjunctio*, quam nos matrimonium appellamus. *Quarto* vides: quomodo per rationem prædicta Patrum, & ſcripturarum, ac Philoſophorum, pro quanto matrimonium de jure naturali implicite, vel explicite inſinuant eſſe, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica hæc doctrina & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 171

Utrum Matrimonium cadat ſub præcepto.

S. Tho. ubi ſupra ar. 2.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonium adhuc maneat ſub præcepto. Quia præceptum obligat, quamdiu non revocatur: Sed prima inſtitutio matrimonii fuit ſub præcepto, ut in littera (4. *d.* 26.) dicitur, nec unquam hoc præceptum legitur revocatum, imo confirmatum Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Ergo adhuc eſt matrimonium ſub præcepto.

2. Præterea. Præcepta juris naturalis ſecundum

omne tempus obligant: Sed matrimonium eſt de jure naturali, ut dictum eſt: (*art. præced.*) Ergo &c.

3. Præterea. Bonum ſpeciei eſt melius, quam bonum individui: quia *bonum gentis eſt divinius, quam bonum unius hominis*, ut dicitur in 1. Ethic. (*c. 2. cir. ſi. tom.* 5.) Sed præceptum primo homini datum ad conſervationem individui per actum nutritivæ adhuc obligat. Ergo multo magis præceptum de matrimonio, quod pertinet ad conſervationem ſpeciei.

4. Præterea. Ubi manet eadem ratio obligans, eadem obligatio manere debet: Sed propter hoc obligabantur homines ad matrimonium antiquo tempore, ne multiplicatio humani generis ceſſaret. Cum ergo hoc idem ſequatur, ſi quilibet libere poteſt a matrimonio abſtinere, videtur quod matrimonium ſit in præcepto.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. Cor. 7: *Qui non jungit matrimonio virginem ſuam, melius facit*, ſc. quam qui jungit. Ergo contractus matrimonii nunc non eſt ſub præcepto.

Præterea. Nulli debetur præmium pro tranſgreſſione præcepti: Sed Virginibus debetur ſpeciale præmium, ſc. aureola. Ergo matrimonium non eſt ſub præcepto.

Reſpondeo dicendum, quod natura inclinat ad aliquid *dupliciter*. *Uno modo*, ſicut ad id quod eſt neceſſarium ad perfectionem unius: *Et talis inclinatio quemlibet obligat*: quia naturales perfectiones omnibus ſunt communes. *Alio modo* inclinat ad aliquid, quod eſt neceſſarium ad perfectionem multitudinis: Et cum multa ſint hujuſmodi, quorum unum impedit aliud, *ex tali inclinatione non obligatur quilibet homo per modum præcepti*: alias quilibet homo obligaretur ad agriculturam, & ædificatoriam, & ad hujuſmodi officia, quæ ſunt neceſſaria communitati humanæ: ſed inclinationi naturæ ſatisfit, cum per diverſos diverſa de prædictis complentur. Cum ergo ad perfectionem humanæ multitudinis ſit neceſſarium, aliquos contemplativæ vitæ inſervire, quæ maxime per matrimonium impeditur, *inclinatio naturæ ad matrimonium non obligat per modum præcepti, etiam ſecundum Philoſophos*. Unde Theophraſtus probat, quod ſapienti non expedit nubere. (*ut refert Hieron. l. 1. cont. Jovin. c.* 28.)

Ad primum ergo dicendum, quod præceptum illud non eſt revocatum: nec tamen obligat unumquem-

quemque, ratione jam dicta, (*in corp.*) niſi illo tempore quo paucitas hominum exigebat, ut quilibet generationi vacaret.

Ad ſecundum, & tertium patet ſolutio ex dictis.

Ad quartum dicendum, quod natura humana communiter ad diverſa officia, & actus inclinat, ut jam dictum eſt; (*in corp.*) Sed quia eſt diverſimode in diverſis, ſecundum quod individuatur in hoc, vel in illo, unum magis inclinat ad unum illorum officiorum, & aliud magis ad aliud, ex diverſitate complexionum diverſorum individuorum. Et ex hac diverſitate ſimul cum divina providentia, quæ omnia moderatur, contingit quod unus eligat unum officium, ut agriculturam, alius aliud. Et ſic etiam contingit, quod quidam eligant matrimonialem vitam, & quidam contemplativam. Unde nullum periculum imminet.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem extermines hæreſim *Calvini* dicentis: quod ad nuptias contrahendas omnes obligantur, & eſt præceptum univerſale. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito eam damnari a ſcripturis, 1. Cor. 7. *Bonum eſt homini mulierem non tangere.* Item ibi. *Volo omnes homines eſſe, ſicut meipſum.* Hoc eſt (ſecundum Doct. præcipuos) *vivere in cælibatu.* Item. *Dico autem non nuptis, bonum eſt illis, ſi ſic permanſerint. Quod ſi non ſe continent, nubant. Melius eſt enim nubere, quam uri.* Ecce, quod Apoſt. matrimonium concedit quaſi coactus, ab incontinentia ſc. hominum. Unde cum limitatione dicit, *ſi non ſe continent, nubant.* Et rationem aſſignat hujus dicti, ſtatim ſubdens: *melius eſt enim nubere, quam uri.* Ubi apertiſſime intelligenti patet, quod ly *uri* ſumitur pro non ſe continere. Ac ſi dixerit, melius eſt enim nubere, quam non ſe continere. Ex quo tam manifeſto contextuali ſenſu evidentiſſime damnatur error ſimul, & craſſa nimis ignorantia, *Pauperum de Lugduno*, (Prat. Baſilian. *Pauper. de Lugd.*) qui, ut creditur, hac auctoritate partim, perperam tamen intellecta, innixi evomebant, quod libidini ſatisfacere in quolibet actu turpi melius eſt, quam intus in corde tentari. Non enim ly *uri* ſumitur pro tentari, ut litera docet. His incidenter exploſis, redeamus ad rem. Quod ſi matrimonium eſſet in præcepto, dixiſſet abſolute, dico, ut nubant; non autem cum iſta con-

ditione, *ſi non ſe continent*. Ratio in promptu eſt, quia præceptum adimplere, melius eſt, quam non adimplere. Per hoc igitur, quod abſolute præfert cœlibatum nuptiis, manifeſte demonſtrat; quod nuptię non ſunt de pręcepto contrahendæ huic, vel illi. Item ibi. *Solutus es ab uxore, noli quærere uxorem*, item: *qui matrimonio non jungit virginem ſuam, melius facit*. Item: *cui vult nubat in domino: beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundum meum conſilium*. Hoc eſt, beatior erit, ſi non nupſerit (ut patet per tot. ca. de conſilio Apoſt.) Totum igitur capitulum illud condemnat hæreſim pręđictam. Item a Concil. *Trid.* ſeſſion. 24. canon. 10. *Si quis dixerit: non eſſe melius, ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu, quam jungi matrimonio: Anathema ſit*. Hęc ibi. Quod utique numquam dixiſſet Concil. ſi nuptię, ſeu matrimonium eſſet cuilibet de pręcepto. Item a *Mat.* 19. ubi diſcipulis, audita obligatione conjugum, dicentibus Chriſto, quod *non expedit nubere*, reſpondit ipſe, quod *non omnes capiunt verbum iſtud* (notans per hoc utique *Calvin.*) mox addens: *ſed quibus datum eſt*. Et quibus datum ſit, capere verbum iſtud diſcipulorum, quod ſc. non expedit nubere, declaravit ſubinferens: *ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtraverunt propter regnum cœlorum*. Hęc ibi. Per eunuchos autem hujuſmodi ſancti patres ſemper intellexerunt virgines, aut cœlibes caſtos. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, & ſcripturarum, ac Philoſ. pro quanto matrimonium dicunt non eſſe quoad omnes de pręcepto, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides, quomodo, ex his viciſſim Angelica doctrina præſens & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III. 172

Utrum actus Matrimonii ſit licitus.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod actus Matrimonialis ſemper ſit peccatum. Dicitur enim 1. Corinth. 7. *Qui nubunt, ſint tanquam non nubentes*: Sed non nubentes non exercent actum matrimonialem. Ergo etiam nubentes peccant in actu illo.

2. Præterea. Iſa. 56. *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos, & Deum veſtrum*: Sed actus matrimonialis dividit hominem a Deo. unde Exodi 19. præcipitur populo, qui debebat Deum videre, quod non acce-

accederet ad uxores ſuas. & Hieronym. dicit, (*Epiſt. 11. ad Ageruch. a med. Et lib. 1. contra Jovin. c. 18. ad fin.*) quod *in actu matrimoniali Spiritus ſanctus Prophetarum corda non tangit*. Ergo eſt iniquitas.

3. Præt. Illud quod ſecundum ſe eſt turpe, nullo modo poteſt bene fieri: Sed actus matrimonialis ſemper habet concupiſcentiam adjunctam, quę ſemper eſt turpis. Ergo ſemper eſt peccatum.

4. Pręterea. Nihil excuſatur, niſi peccatum: Sed actus matrimonialis indiget excuſari per bona matrimonii; ut Magiſter dicit. (4. *d.* 26.) Ergo eſt peccatum.

5. Pręt. De ſimilibus ſpecie eſt idem judicium. Sed concubitus matrimonialis eſt ejuſdem ſpeciei cum actu adulterii; quia ad idem terminatur, ſc. ad ſpeciem humanam. Ergo cum actus adulterii ſit peccatum, & actus matrimonii ſimiliter.

6. Pręterea. Superfluitas in paſſionibus corrumpit virtutem: Sed ſemper in actu matrimoniali eſt ſuperfluitas delectationis, adeo ut abſorbeat rationem, quę eſt principale hominis bonum. unde Philoſ. dicit in 7. Ethic. (*c. 11. ad fin. to. 5.*) quod *impoſſibile eſt hominem aliquid in ipſa intelligere*. Ergo actus matrimonialis ſemper eſt peccatum.

Sed Contra. 1. Corinth. 7. dicitur: *Virgo ſi nupſerit, non peccavit*. & 1. Timoth. 5. *Volo juniores nubere, & procreare filios*: Sed procreatio filiorum non poteſt eſſe ſine carnali conjunctione. Ergo actus matrimonialis non eſt peccatum: alias Apoſtolus non voluiſſet illud.

Pręterea: Nullum peccatum eſt in pręcepto: Sed actus matrimonialis eſt in pręcepto: 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat*. Ergo non eſt peccatum.

Reſpondeo dicendum, quod ſuppoſito quod natura corporalis a Deo ſit bona inſtituta, impoſſibile eſt dicere, quod ea quę pertinent ad conſervationem naturę corporalis, & ad quę natura inclinat, ſint univerſaliter mala. Et ideo cum inclinatio ſit naturę ad prolis procreationem, per quam natura ſpeciei conſervatur, *impoſſibile eſt dicere, quod actus, quo procreatur proles, ſit univerſaliter illicitus, ut in eo medium virtutis inveniri non poſſit: niſi ponatur ſecundum quorundam inſaniam, quod res corruptibiles creatę ſunt a malo Deo*. Ex quo forte derivatur illa opinio, quę in littera tangitur: (4. *d.* 26.) Et ideo eſt peſſima hæreſis.

Ad primum ergo dicendum; quod Apoſtolus in verbis illis non prohibuit matrimonii actum, ſicut

nec rerum poſſeſſionem, cum dixit: *Qui utuntur hoc mundo, ſint quaſi non utentes*: ſed in utroque fruitionem prohibuit. quod patet ex ipſo modo loquendi: non enim dixit, *ſint non utentes*, vel, *non habentes*, ſed *quaſi non utentes*, vel, *quaſi non habentes*.

Ad ſecundum dicendum, quod Deo conjungimur, & *ſecundum* habitum gratię, & *ſecundum* actum contemplationis, & amoris. Quod ergo *primam* conjunctionem ſeparat, ſemper eſt peccatum; non ſemper autem quod *ſecundam*: quia aliqua occupatio licita circa res inferiores animum diſtrahit, ut actu Deo conjungi non ſit idoneus. Et hoc præcipue accidit in carnali conjunctione, in qua detinetur mens propter delectationem intenſam. Et propter hoc illis, quibus competit divina contemplari, aut ſacra tractare, indicitur pro tempore illo abſtinentia ab uxoribus. Et ſecundum hoc etiam dicitur, quod Spiritus ſanctus, quantum ad actum revelationis ſecretorum, non tangebat mentes Prophetarum in uſu matrimonii.

Ad tertium dicendum, quod turpitudo illa concupiſcentiæ, quæ actum matrimonialem ſemper concomitatur, non eſt turpitudo culpæ, ſed pœnæ, ex peccato primo proveniens, ut ſc. inferiores vires, & membra corporis rationi non obediant. Et propter hoc ratio non ſequitur.

Ad quartum dicendum, quod illud proprie excuſari dicitur, quod aliquam ſimilitudinem mali habet, & tamen non eſt malum, vel non tantum, quantum apparet: quia *quædam* excuſantur a toto, *quædam* a tanto. Et quia actus matrimonialis propter corruptionem concupiſcentiæ habet ſimilitudinem actus inordinati, ideo per bona matrimonii excuſatur a toto, ut non ſit peccatum.

Ad quintum dicendum, quod quamvis ſint in ſpecie naturæ idem, tamen differunt in ſpecie moris, quam una circumſtantia variat, ſc. accedere ad ſuam, vel non ſuam: ſicut etiam occidere hominem per violentiam, vel per juſtitiam, facit diverſam ſpeciem moris, quamvis ſit una ſpecies naturæ: & tamen unum eſt licitum, aliud illicitum.

Ad ſextum dicendum, quod ſuperfluitas paſſionis, quæ virtutem corrumpit, non ſolum impedit rationis actum, ſed etiam tollit rationis ordinem: quod non facit delectationis intenſio in actu matrimoniali; quia etſi tunc non ordinetur homo, tamen a ratione eſt præordinatus.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem extermines hæreſim *Catharorum* (ut refert Card. Turrecr. *de eccleſia lib.* 4. *c.* 35.) dicentium: matrimonium carnale eſt peccatum mortale. Item *Pauperum de Lugduno* (ut refert ſumm. fratris Yconeti 5. *p.* c. 2. *in bibliotheca Vaticana manuſcripta*) dicentium; matrimonium eſſe fornicationem juratam, niſi continenter conjugati vivant. Item eorum ibid. dicentium: quaslibet alias immunditias eſſe licitas magis, quam copulam carnalem. Item *Tatiani* (Prat. *Tatiani Durand. de Uvandach.*) dicentis: matrimonium nihil differre a ſcortatione, ſed idem eſſe: hoc eſt, matrimonium nil aliud eſſe, niſi occultum meretricium. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas; merito illas damnari a Geneſ. 2. *Hoc nunc os de oſſibus meis*, &c. *homo adhærebit uxori ſuæ; & erunt duo in carne una.* Hæc autem verba, quæ ſpirituiſancto, tanquam principali, Concil. *Trid.* ſeſſ. 24. in doctr. de ſacr. matr. attribuit dominus, humani generis parens divini ſpiritus inſtinctu pronunciavit, cum dixit: *hoc nunc os*, &c. immo & ad idem ſignificandum Matth. 19. & Marc. 10. dicitur: *qui fecit hominem ab initio Deus, dixit: dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Cum ergo non ſint duo in carne una, niſi quia prolem generant mediante actu matrimoniali; conſtat, quod Deus, in quo nulla eſt iniquitas; & cui ſunt odio impius, & impietas ejus, mandat de actu matrimoniali conſummando. Per hoc igitur, actum hunc ſecundum ſe non eſſe culpam definivit Deus: & conſequenter per hoc idem damnavit prædictas hereſes. Item a, &c. ut *art.* 1. *append.* ſi recte applicatio fiat, item a 1. Cor. 7. *Si autem uxorem acceperis, non peccaſti: &, ſi nupſerit virgo, non peccavit.* Quid clarius! Applica etiam ad *art.* 1. *append.* contra errores ibi dictos. item a 1. Timot. 5. *volo autem juniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe, nullam occaſionem dare adverſario maledicti gratia.* Ecce: quod non tantum poteſt eſſe ſine culpa actus conjugalis (alioquin Apoſtol. ad procreationem filiorum conjuges non hortaretur) ſed etiam nullam præbet occaſionem maledicti. Quamvis prædicti errantes ex propria malitia actui tali maledicant. Item 1. Corinth. ſeptimo: *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter & uxor viro. Mu-*

lier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; ſimiliter & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier. Ecce, quod ad literam loquitur de actu carnali conjugum, & non tantum dicit, eum ſecundum ſe eſſe ſine culpa, ſed etiam eſſe in præcepto per ly *vir uxori debitum reddat, & uxor viro*. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, & ſcripturarum, pro quanto manifeſtant actum matrimonialem ſecundum ſe non eſſe peccatum, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 173

Utrum actus Matrimonii ſit meritorius.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod actus Matrimonialis non ſit meritorius. Chryſoſt. enim dicit ſuper Matth. (*hom. 1. in op. imperf. inter med. & fin.*) *Matrimonium etſi utentibus ſe pœnam non inferat, mercedem tamen non præſtat*: Sed meritum reſpectu mercedis dicitur. Ergo actus matrimonialis non eſt meritorius.

2. Præterea. Illud quod eſt meritorium, dimittere non eſt laudabile: Sed laudabilis eſt virginitas, per quam matrimonium dimittitur. Ergo matrimonialis actus non eſt meritorius.

3. Præterea. Qui utitur indulgentia ſibi facta, beneficio recepto utitur: Sed ex hoc quod alicui præſtatur beneficium, non meretur. Ergo actus matrimonialis non eſt meritorius.

4. Præterea. Meritum in difficultate conſiſtit, ſicut & virtus: Sed actus matrimonialis non habet difficultatem, ſed delectationem. Ergo non eſt meritorius.

5. Præterea. Illud quod non poteſt fieri ſine peccato veniali, nunquam eſt meritorium; quia non poteſt homo ſimul mereri, & demereri: Sed in actu matrimoniali ſemper eſt peccatum veniale; quia etiam primus motus in hujuſmodi delectationem eſt peccatum veniale. Ergo actus prædictus non poteſt eſſe meritorius.

Sed Contra. Omnis actus, quo impletur præceptum, eſt meritorius, ſi ex charitate fiat: ſed actus matrimonialis eſt hujuſmodi; quia dicitur 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat*. Ergo &c.

Præterea. Omnis actus virtutis eſt meritorius; Sed actus prædictus eſt actus juſtitiæ; quia dicitur redditio debiti. Ergo meritorius eſt.

Re-

Reſpondeo dicendum, quod cum nullus actus ex deliberata voluntate procedens ſit indifferens, ut in 2. libro dictum eſt, (*d. 40. q. 1. a. 5. & 1. 2. q. 18. a. 9.*) *actus matrimonialis ſemper eſt peccatum, vel meritorius in eo qui gratiam habet.* Si enim ad actum matrimonialem virtus inducat, vel juſtitiæ, ut debitum reddat, vel religionis, ut proles ad cultum Dei procreetur, eſt meritorius. Si autem moveat libido ſiſtens intra bona matrimonii, ut ſcilicet nullo modo ad aliam accedere vellet, eſt peccatum veniale: ſi autem extra bona matrimonii efferatur, ut ſcilicet cum quacunque muliere idem facere proponeret, eſt peccatum mortale. Natura autem movere non poteſt, quin vel ordinetur ratione, & ſic erit motus virtutis; vel non ordinetur, & ſic erit motus libidinis.

Ad primum ergo dicendum, quod radix merendi quantum ad præmium ſubſtantiale eſt ipſa charitas; ſed quantum ad aliquod accidentale præmium ratio meriti conſiſtit in difficultate actus: Et ſic actus matrimonii non eſt meritorius, ſed primo modo.

Ad ſecundum dicendum, quod homo poteſt mereri & in minoribus bonis, & in majoribus. Unde quando aliquis minora dimittit, ut majora faciat, laudandus eſt a minus meritorio actu diſcedens.

Ad tertium dicendum, quod indulgentia quandoque eſt de minoribus malis: Et ſic indulgetur actus matrimonii, prout ad ipſum movet libido intra terminos matrimonii conſiſtens; ſic enim eſt veniale peccatum; ſed prout ad ipſum movet virtus, ſic eſt meritorius; & non habet indulgentiam, niſi ſecundum quod eſt indulgentia de minoribus bonis, quæ idem eſt, quod conceſſio. Nec eſt inconveniens, quod ille qui tali conceſſione utitur, mereatur: quia bonus uſus beneficiorum Dei meritorius eſt.

Ad quartum dicendum, quod difficultas laboris requiritur ad meritum præmii accidentalis: ſed ad meritum præmii eſſentialis requiritur difficultas conſiſtens in ordinatione medii: Et hoc eſt etiam in actu matrimoniali.

Ad quintum dicendum, quod primus motus, ſecundum quod dicitur peccatum veniale, eſt motus appetitus in aliquod inordinatum delectabile; quod non eſt in actu matrimoniali. Et ideo ratio non ſequitur.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem tanquam in radice explodas hæreſim *Paternianorum*, & *Venuſtianorum* dicentium, corporis humani inferiores partes non a Deo, ſed a Diabolo eſſe factas. Qua enim ratione in uſu debito illarum oſtendis eſſe meritum, eadem, & a fortiori, oſtendis illas non eſſe factas a Diabolo. *Secundo* habes: quomodo per rationem, tanquam radicaliter, oſtendas, merito illam damnari a ſcripturis, Geneſ. 1. *Creavit Deus hominem, maſculum, & fœminam creavit eos*. Item a Chriſto approbante factum hoc, qui tamen utique non approbaſſet, ſi fuiſſet factum Diaboli; cui ſemper contrarius juſtiſſime fuit, Matth. 19. *Non legiſtis, quia, qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos*, & Mar. 10. *Ab initio autem creaturæ maſculum, & fœminam fecit eos Deus*. Ecce, quod partes inferiores hominum ſunt opus Dei, quæ explicantur ibi per ſexuum differentiam maſculini, & fœminini. Item a, &c. *ut* 1. *p. q.* 44. *a.* 1. *app.* & *q.* 65. *a.* 1. *app.* & *q.* 32. *a.* 4. *app.* Ibi enim videbis concilia, & alia canonice dicta. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a 33. *q.* 5. quod actus matrimonialis eſt quandoque meritorius, & ſic. *Secundum verba Apoſtol. etiamſi vir continere voluiſſet, & tu noluiſſes; tibi debitum reddere cogeretur, & illi Deus imputaret ad continentiam, ſi non ſuæ, ſed tuæ cederet infirmitati: ne in adulterium caderes*. Hæc ibi. Ecce, quod manifeſte oſtenditur a Decreto illo, quod actus matrimonialis eſt quandoque meritorius: immo, quod & ad continentiam imputatur ei, qui debitum, quaſi nolens, reddit. Item a Concil. *Arelat*.
„ Si dicat vir, continere volo, nolo autem uxor,
„ non poteſt. Quod enim tu vis, non vult illa.
„ Nunquid per continentiam tuam debet illa fieri
„ fornicaria? Si alii nupſerit te vivo, adultera erit.
„ Non vult Deus, tale damnum tali lucro compen-
„ ſari. Redde debitum, & ſi non exigis, redde. Pro
„ ſatisfactione perfecta Deus tibi computabit: ſi non,
„ quod tibi debetur, exigis, ſed reddis, quod debe-
„ tur uxori. „ Hæc illud: ut recitatur 33. q. 5. Nota ly *Deus tibi computabit*: per quod oſtendit manifeſte, reddere debitum eſſe meritorium. Item a ſcripturis Oſe. 1. *Sume tibi uxorem fornicariam, & fac tibi filios fornicationum*. Vide, quam expreſſe innuitur, actum matrimonialem eſſe meritorium. Non

enim.

enim facere filios ex ſeipſo potuiſſet propheta, ut dicitur in ſequenti contex. per ly, *quæ concepit*, *& peperit ei filium*, niſi actu matrimoniali ſuperveniente: neque negandum eſt, quod obedire Deo, ſicut fecit Propheta in facto illo, ſit meritorium. Laudandus eſt ergo Propheta ex obedientia, & quoad *primum*, ideſt, quoad ducendum meretricem in uxorem, & quoad *ſecundum*, ideſt, quoad cognoſcendum illam matrimonialiter. Item a Gen. 1. & 9. *Creſcite*, *& multiplicamini*. Hoc enim non fit, niſi per copulam carnalem. Et nota, ad propoſitum art. loquentis de matrimoniali actu, quod verba illa non dixit Deus, niſi ad conjuges. Nam primo ea dixit ad illos: poſtquam Eva ex coſta Adæ fuit educta. Alioquin, quomodo ad Evam loqueretur? Mox autem ut educta eſt, decreta fuit uxor ipſius Adæ per ly *adhærebit uxori ſuæ*. Unde intelligimus; illis jam conjugibus factis, Deum dixiſſe ly *creſcite*, *& multiplicamini*. Quod vero in 1. c. legantur iſta verba, hoc eſt per anticipationem factum (ut teſtatur Sanct. Doctor) ſummarie ſcilicet, recitando, quod poſtea in 2. c. diffuſius, diſtinctiuſque narratur. De ultimo autem dictis verbis ly *creſcite*, &c. non eſt dubium aliquod, quin dixerit ad conjuges ſolum jam manifeſte factos: quoniam hujuſmodi verba dixit ad Noe, & filios cum uxoribus eorundem. Hinc hæreſim illam *Condormientium* (Prat. *Condormientes*) optime excluſam vides, eoſque peſſime abuti auctoritate prædicta, ſcilicet, *creſcite*, *& multiplicamini*. Dicunt enim hi *Condormientes*, in communi debere viros, ac fœminas, juvenes, & virgines, in uno loco, & conclavi vivere: & in eodem cubiculo dormire, ubi, extinctis luminaribus, ad omnes promiſcue dicendum, *creſcite*, *& multiplicamini*. Contra hos vide etiam 1. *p. q.* 117. *art.* 3. *Quarto* vides: quomodo per rationem prædicta patrum, & ſcripturarum, pro quanto actum matrimonialem dicunt eſſe meritorium, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina, &c.

QUÆ

QUÆSTIO XLII.

De Matrimonio, inquantum eſt Sacramentum, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de Matrimonio, inquantum eſt Sacramentum.

Circa quod quæruntur quatuor.

Primo. Utrum ſit ſacramentum.
Secundo. Utrum debuerit inſtitui ante peccatum.
Tertio. Utrum conferat gratiam.
Quarto. Utrum carnalis commixtio ſit de integritate matrimonii.

ARTICULUS I. 174.

Utrum Matrimonium ſit Sacramentum.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonium non ſit Sacramentum. Omne enim ſacramentum novæ legis habet aliquam formam, quę eſt de eſſentia ſacramenti: Sed benedictio, quæ fit per ſacerdotes in nuptiis, non eſt de eſſentia matrimonii. Ergo non eſt ſacramentum.

2. Præterea. Sacramentum ſecundum Hug. (*l. 1. de Sacram. par. 9. c. 2. a princ.*) eſt materiale elementum: Sed matrimonium non habet pro materia aliquod materiale elementum. Ergo non eſt ſacramentum.

3. Præterea. Sacramenta habent efficaciam ex paſſione Chriſti: Sed per matrimonium non conformatur homo paſſioni Chriſti, quæ fuit pœnalis: cum habeat delectationem adjunctam. Ergo non eſt ſacramentum.

4. Præter. Omne ſacramentum novæ legis efficit quod figurat: Sed matrimonium non efficit conjunctionem Chriſti, & Eccleſiæ, quam ſignificat. Ergo matrimonium non eſt ſacramentum.

5. Præter. In aliis ſacramentis eſt aliquid, quod eſt res, & ſacramentum: Sed hoc non poteſt inveniri in matrimonio, cum non imprimat characterem: alias non iteraretur. Ergo non eſt ſacramentum.

Sed Contra eſt, quod dicitur Epheſ. 5. *Sacramentum hoc eſt magnum*. Ergo &c.

Præ-

Præterea. Sacramentum eſt ſacræ rei ſignum: Sed matrimonium eſt hujuſmodi. Ergo &c.

Reſpondeo dicendum, quod ſacramentum importat aliquod remedium ſanctitatis homini contra peccatum exhibitum per ſenſibilia ſigna. *Unde cum hoc inveniatur in matrimonio, inter ſacramenta computatur*.

Ad primum ergo dicendum, quod verba, quibus conſenſus exprimitur matrimonialis, ſunt forma hujus ſacramenti; non autem benedictio ſacerdotis, quæ eſt quoddam ſacramentale.

Ad ſecundum dicendum, quod ſacramentum matrimonii perficitur per actum ejus qui ſacramento illo utitur, ſicut pœnitentia. Et ideo ſicut pœnitentia non habet aliam materiam, niſi ipſius actus ſenſui ſubjectos, qui ſunt loco materialis elementi: ita eſt de matrimonio.

Ad tertium dicendum, quod quamvis matrimonium non conformetur paſſioni Chriſti quantum ad pœnam, conformatur tamen ei quantum ad charitatem, per quam pro Eccleſia ſibi in ſponſam conjungenda paſſus eſt.

Ad quartum dicendum, quod unio Chriſti ad Eccleſiam non eſt res contenta in hoc ſacramento, ſed res ſignificata, & non contenta: Et talem rem nullum ſacramentum efficit; ſed habet aliam contentam, ac ſignificatam quam efficit, ut dicetur. (*in ſolut. ſeq.*) Magiſter autem (*4. d. 16.*) ponit rem non contentam; quia erat hujus opinionis, quod non haberet rem aliquam contentam.

Ad quintum dicendum, quod etiam in hoc ſacramento ſunt illa tria: quia ſacramentum tantum ſunt actus exterius apparentes: ſed res, & ſacramentum eſt obligatio, quæ innaſcitur, viri ad mulierem, ex talibus actibus: ſed res ultima contenta eſt effectus hujus ſacramenti: non contenta autem eſt res, quam Magiſter determinat. (*loc. cit.*)

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem confodias hæreſim *Calvini* ſentientis, quod matrimonium non eſt ſacramentum in eccleſia Dei, per hoc, quod tanquam erroneum imponit Papiſtis art. hunc, videlicet matrimonium eſt ſacramentum in eccleſia Dei (ut videre eſt in tabula articulorum, quos *Calviniſtæ* abjurant, & Papiſtis imponunt; ex Calvini libello contra acta *Concil. Trid.*) item hæreſim *Lutheri* (Alfonſus *Nuptiæ*) aperte dicentis; Ma-

Matrimonium non eſſe ſacramentum. Item hæreſim *Manichæorum* dicentium: conjugium eſſe legem, & conſtitutionem Diaboli. Ex articuli enim præſentis probatione patet, quod ſanctitatis remedium confert: quod eſt contra Diabolum. *Secundo* habes, quomodo per rationem oſtendas, hæreſes prædictas merito damnari ab Apoſtolo Epheſ. quinto. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt.* Item a Concil. *Florent.* ſive ab *Eugenio IV.* eod. Concil. approbante in decret. Armen. dato. „ Septimum eſt ſacramentum matrimonii: „ quod eſt ſignum conjunctionis Chriſti, & eccleſiæ; „ ſecundum Apoſtol. dicentem: ſacramentum hoc „ magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in „ eccleſia. *Hæc ibi. Item a Concil.* Trident. *ſeſſ.* „ *vigeſimaquarta, c. de ſacr. matrim.* Cum matrimo„ nium in lege Euangelica veteribus connubiis per „ Chriſtum gratia præſtet: merito inter novæ legis „ ſacramenta annumerandum Sancti Patres noſtri, „ concilia, & univerſalis eccleſiæ traditio, ſemper „ docuerunt: adverſus quam impii homines hujus „ ſæculi inſanientes, non ſolum perperam de hoc ve„ nerabili ſacramento ſenſerunt: ſed (de more ſuo) „ prætextu Euangelii libertatem carnis introducentes, „ multa ab eccleſiæ catholicæ ſenſu, & ab Apoſto„ lorum temporibus probata conſuetudine, aliena „ ſcripto, & verbo aſſeruerunt, non ſine magna Chri„ ſti fidelium jactura. *Hæc ibi. Et can.* 1. Si quis „ dixerit: matrimonium non eſſe vere, & proprie „ unum ex ſeptem legis euangelicæ ſacramentis: „ Anathema ſit. *Hæc ibi. Item a Papa* Lucio III. „ *extra de hæretic. ad abolendam*: Univerſos, qui de „ ſacramento corporis, & ſanguinis Chriſti, vel de „ baptiſmate, ſeu de peccatorum confeſſione, matri„ monio, vel reliquis eccleſiaſticis ſacramentis, a„ liter ſentire, aut docere non metuunt, quam ſa„ croſancta Romana Eccleſia prædicat, & obſervat, „ vinculo perpetui anathematis innodamus. „ Hæc ibi. Item nota, *Manichæos* prædictos damnari a Chriſto, dum matrimonium approbat, atque confirmat. *Matth.* 19. & *Marc.* 10. Vide etiam artic. præc. quæſt. & append. quoniam ad hoc propoſitum juvabunt, ſpecialiter vero ad Calvini fallacias vigilantius pro damnatis, atque damnandis agnoſcendas, ac firmiſſime habendas: vide vitam ejus ob hunc finem fuſius deſcriptam, *qu. 9. ar. 4. app. Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, & ſcripturarum, pro quanto matrimonium dicunt eſſe ſacramen-

mentum, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides, quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina, &c.

ARTICULUS II. 176

Utrum hoc Sacramentum debuerit inſtitui ante peccatum.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonium non debuerit inſtitui ante peccatum. Quia illud quod eſt de jure naturali, non indiget inſtitutione: Sed matrimonium eſt hujuſmodi, ut ex dictis patet. (*qu. 41. art. 1.*) Ergo non debuit inſtitui.

2. Præterea. Sacramenta ſunt quædam medicinæ contra morbum peccati: Sed medicina non præparatur niſi morbo. Ergo ante peccatum non debuit inſtitui.

3. Præterea. Ad idem inſtitutio una ſufficit: Sed matrimonium fuit inſtitutum etiam poſt peccatum, ut in littera dicitur: (*4. d. 26.*) Ergo ante peccatum non fuit inſtitutum.

4. Præterea. Inſtitutio ſacramenti debet eſſe à Deo: Sed ante peccatum verba quæ ad matrimonium pertinent, non ſunt determinate dicta a Deo, ſed ab Adam: illa autem verba, quæ Deus dixit, (*Gen. 1.*) *Creſcite, & multiplicamini*, dicta ſunt brutis etiam, in quibus non eſt matrimonium. Ergo matrimonium non fuit inſtitutum ante peccatum.

5. Præterea. Matrimonium eſt ſacramentum novæ legis: Sed ſacramenta novæ legis a Christo initium ſumpſerunt. Ergo non debuit ante peccatum inſtitui.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 10. *Non legiſtis, quia qui fecit homines ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos?*

Præterea. Matrimonium eſt inſtitutum ad procreationem prolis: Sed ante peccatum erat neceſſaria homini procreatio prolis. Ergo ante peccatum debuit matrimonium inſtitui.

Reſpondeo dicendum, quod natura inclinat ad matrimonium, intendens aliquod bonum: quod quidem variatur ſecundum diverſos hominum ſtatus, & ideo oportet, quod ſecundum illud bonum diverſimode in diverſis ſtatibus hominum inſtituatur. „Et ideo matrimonium, ſecundum quod ordinatur „ad procreationem prolis, quæ erat neceſſaria etiam

„ iam peccato non exiſtente, inſtitutum fuit ante
„ peccatum: Secundum autem quod remedium præ-
„ bet contra vulnus peccati, inſtitutum fuit poſt pec-
„ catum tempore legis naturæ: Secundum autem de-
„ terminationem perſonarum inſtitutionem habuit in
„ lege Moyſi: Sed ſecundum quod repræſentat my-
„ ſterium conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, inſti-
„ tutionem habuit in nova lege: *& ſecundum hoc*
„ *eſt ſacramentum novæ legis*: Quantum vero ad a-
„ lias utilitates, quæ ex matrimonio conſequuntur,
„ ſicut eſt amicitia, & mutuum obſequium ſibi a
„ conjugibus impenſum, habet inſtitutionem in le-
„ ge civili. *Sed quia de ratione ſacramenti eſt quod*
„ *ſit ſignum, & remedium*, ideo quantum ad me-
„ dias inſtitutiones, competit ei ratio ſacramenti:
„ ſed quantum ad primam inſtitutionem, competit
„ ei quod ſit in officium naturæ; quantum vero ad
„ ultimam, quod ſit in officium civilitatis.

Ad primum ergo dicendum, quod illa quæ in communi ſunt de jure naturali, indigent inſtitutione quantum ad eorum determinationem, quæ diverſimode competit ſecundum diverſos ſtatus; ſicut de jure naturali eſt, quod maleficia puniantur; ſed quod talis pœna tali culpæ apponatur, per determinationem juris poſitivi fit.

Ad ſecundum dicendum, quod matrimonium non eſt tantum in remedium contra peccatum, ſed principaliter eſt in officium naturæ. Et ſic inſtitutum fuit ante peccatum, non autem prout eſt in remedium.

Ad tertium dicendum, quod ſecundum diverſa, quæ oportet in matrimonio determinari, non eſt inconveniens, quod habuerit diverſas inſtitutiones. Et ſic illa diverſa inſtitutio non eſt ejuſdem ſecundum idem.

Ad quartum dicendum, quod matrimonium ante peccatum inſtitutum fuit a Deo, quando homini mulierem de coſta formavit in adjutorium, & dixit eis: *Creſcite, & multiplicamini*: quod quamvis etiam aliis animalibus dixerit; non tamen per ea eodem modo implendum fuit, ſicut per homines. Adam vero verba illa protulit a Deo inſpiratus, ut intelligeret matrimonii inſtitutionem a Deo factam.

Ad quintum dicendum, quod quantum ad hoc quod matrimonium eſt ſacramentum novæ legis, non fuit ante Chriſtum inſtitutum, ut ex dictis patet. (*in corp. art.*)

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Manichæorum* (ſup. *ar.* 1. *app.*) dicentium conjugium eſſe conſtitutionem Diaboli. Item *Eraclitarum* (Prat. *Eraclitæ*) dicentium: conjugia, ſive matrimonium, eſſe reſpuenda. Per hoc enim, quod a Deo inſtitutum eſt, radicitus deſtruitur: quod matrimonium ſecundum ſe ſit, vel reſpuendum, vel conſtitutio Diaboli. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito damnari prædictas hæreſes a, &c. ut *art.* 1. *app.* Item a, &c ut *q.* 41. *art.* 1. *app.* cui & addere potes *n.* 1. 2. & 4. Item a, &c. ut 1. *part. qu.* 72. Item a *decr.* 24. *qu.* 3. *quidam*. Vide ibi de Eraclitis. Item a Concil. *Trid. ſeſſ.* 24. in princ. „ Matrimonii perpetuum, indiſſolubilemque nexum primus humani generis parens „ divini ſpiritus inſtinctu pronunciavit, *&c.* Hoc „ autem vinculo duos tantummodo copulari, & conjungi, Chriſtus dominus apertius docuit, cum poſtrema illa verba, tanquam a Deo probata, referens dixit: Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro, ſtatimque ejuſdem nexus firmitatem, ab Adamo tanto ante pronunciatam, his verbis confirmavit. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet. *Hæc ibi*, *&* *can.* 1. Si quis dixerit: matrimonium non eſſe a Chriſto Domino inſtitutum: „ anathema ſit: „ Item a, &c. ut ſupra *not. poſt prob. concl.* 1. *Tertio* habes: quomodo dicta patrum, & ſcripturarum, pro quanto matrimonium dicunt inſtitutum fuiſſe ante peccatum, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina, &c.

ARTICULUS III. 176

Utrum Matrimonium conferat gratiam.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonium non conferat gratiam. Quia ſecundum Hug. (*l.* 1. *de Sacram. par.* 9. *c.* 2. *ante med.*) *ſacramenta ex ſanctificatione inviſibilem gratiam conferunt*: Sed matrimonium non habet aliquam ſanctificationem, quæ ſit de eſſentia ejus. Ergo non confertur gratia in ipſo.

2. Præterea. Omne ſacramentum conferens gratiam confert ipſam ex materia, & forma ſua: Sed actus, qui ſunt materia in hoc ſacramento, non

ſunt

ſunt cauſa gratiæ, quia hoc eſſet Pelagiana hæreſis, ſcilicet quod actus noſtri ſint cauſa gratiæ: verba etiam exprimentia conſenſum non ſunt cauſa gratiæ: nam ex eis non fit aliqua ſanctificatio. Ergo in matrimonio nullo modo gratia datur.

3. Præterea. Gratia ordinata contra vulnus peccati eſt neceſſaria omnibus habentibus vulnus illud: Sed in omnibus invenitur concupiſcentiæ vulnus. Si ergo in matrimonio daretur gratia contra vulnus concupiſcentiæ, deberent omnes homines matrimonium contrahere; eſſetque ſtultum valde a matrimonio abſtinere.

4. Præterea. Infirmitas non accipit medicamentum ab eo, a quo accipit intenſionem: Sed per matrimonium concupiſcentia accipit intenſionem: quia, ſicut dicit Philoſ. in 3. Ethic. (*c. ult. ad fi. to. 5.*) *inſatiabilis eſt concupiſcentiæ appetitus, & per operationem congruam augetur.* Ergo videtur, quod in matrimonio non conferatur remedium gratiæ contra concupiſcentiam.

Sed Contra. Definitio, & definitum debent converti: Sed in definitione ſacramenti ponitur cauſalitas gratiæ. Ergo cum matrimonium ſit ſacramentum, erit gratiæ cauſa.

Præterea. Auguſtin. dicit, (*l. de bono viduit. c. 8. cir. fin. tom. 4. & l. 9. ſup. Gen. ad lit. c. 7. tom. 3.*) quod *matrimonium eſt ægrotis in remedium*: Sed non eſt in remedium, niſi inquantum aliquam efficaciam habet. Ergo habet aliquid efficaciæ ad reprimendam concupiſcentiam: Sed concupiſcentia non reprimitur niſi per gratiam. Ergo in ipſo confertur gratia.

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc fuit *triplex* opinio. *Quidam* enim dixerunt, quod matrimonium nullo modo eſt cauſa gratiæ, ſed eſt tantum ſignum. Sed hoc non poteſt ſtare: quia ſecundum hoc in nullo abundaret a ſacramentis veteris legis. Unde non eſſet aliqua ratio, quare ſacramento novæ legis annumeraretur. quod enim remedium præbeat ſatisfaciendo concupiſcentiæ, ne in præceps ruat, dum nimis arctatur, habuit etiam in veteri lege ex ipſa natura actus.

Et ideo *alii* dixerunt, quod confertur ibi gratia in ordine ad receſſum a malo; quia excuſatur actus a peccato, qui ſine matrimonio peccatum eſſet. Sed hoc eſſet nimis parum; quia hoc etiam in veteri lege habuit. Et ideo dicitur; quod facit recedere a malo, inquantum conſtringit concupiſcentiam, ne extra bona matrimonii feratur: non autem per gratiam

tiam illam fit aliquod auxilium ad bene operandum. Sed hoc non poteſt ſtare : quia eadem gratia eſt, quæ impedit peccatum, & quæ ad bonum inclinat ; ſicut idem calor, qui aufert frigus, & qui calefacit. Unde *alii* dicunt, *quod matrimonium, inquantum in fide Chriſti contrahitur, habet ut conferat gratiam adjuvantem ad illa operanda, quæ in matrimonio requiruntur : Et hoc probabilius eſt* : quia ubicunque datur divinitus aliqua facultas, dantur etiam auxilia, quibus homo convenienter uti poſſit facultate illa : ſicut patet, quod omnibus potentiis animæ reſpondent aliqua membra corporis, quibus in actum exire poſſint. *Unde cum in matrimonio detur homini ex divina inſtitutione facultas utendi uxore ſua ad procreationem prolis, datur etiam gratia, ſine qua id convenienter facere non poſſet* ; ſicut etiam de poteſtate ordinis ſupra dictum eſt (*qu.* 35. *art.* 1.) *Et ſic iſt a gratia data eſt ultima res contenta in hoc ſacramento.*

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut habet aqua baptiſmi, quod *corpus tangat, & cor abluat* ex tactu carnis Chriſti ; ita matrimonium hoc habet ex hoc quod Chriſtus ſua paſſione illud repræſentavit, & non principaliter ex aliqua ſanctificatione ſacerdotis.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut aqua baptiſmi cum forma verborum non operatur immediate ad gratiam, ſed ad characterem ; ita actus exteriores, & verba exprimentia conſenſum directe faciunt nexum quendam, qui eſt ſacramentum matrimonii : Et hujuſmodi nexus ex virtute divinæ inſtitutionis diſpoſitive operatur ad gratiam.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procederet, niſi contra concupiſcentiæ morbum poſſet aliquod efficacius remedium adhiberi : Adhibetur autem majus remedium per opera ſpiritualia, & carnis mortificationem ab illis qui matrimonio non utuntur.

Ad quartum dicendum, quod contra concupiſcentiam poteſt præſtari remedium *dupliciter*. *Uno modo* ex parte ipſius concupiſcentiæ, ut reprimatur in ſua radice : Et ſic remedium præſtat matrimonium per gratiam, quæ in eo datur. *Alio modo* ex parte actus ejus : Et hoc *dupliciter*. *Uno modo*, ut actus, ad quem concupiſcentia inclinat, exterius turpitudine careat : & hoc fit per bona matrimonii, quæ honeſtant carnalem concupiſcentiam. *Alio modo*, ut actus turpitudinem habens impediatur : quod fit ex ipſa natura actus : quia dum concupiſcentiæ ſatisfit in

in actu conjugali, ad alias corruptelas non incitat. Propter quod dicit Apoſt. (1. *Cor.* 7.) *Melius eſt nubere, quam uri*. Quamvis enim opera concupiſcentiæ congregata ſecundum ſe nata ſunt concupiſcentiam augere: tamen ſecundum quod ratione ordinantur, ipſam reprimunt: quia ex ſimilibus actibus ſimiles relinquuntur diſpoſitiones, & habitus.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Lutheri* (*Alphonſ. Caſtr. Nuptiæ*) dicentis, quod matrimonium non eſt ſignum, neque confert gratiam. Ad hoc reducitur & hæreſis *Catharorum Tatianorum* dicentium: matrimonium carnale eſſe peccatum mortale. Et *Tatianorum* dicentium matrimonium nihil differre a ſcortatione, ſed idem eſſe. De quibus duabus ultimis vide *qu.* 41. *art.* 3. *app.* Si enim carnale matrimonium, vel peccatum mortale eſſet; vel a ſcortatione non differens, proculdubio non conferret gratiam: quoniam neque peccatum mortale, neque ſcortatio, confert gratiam. Contra has igitur etiam ratio articuli militat. Item hæreſim *Libertinorum*, qui matrimonium carnale ſacramentum eccleſiæ diſſolvunt, & conſequenter per hoc ab ipſo gratiam dari negant. Ne autem matrimonium totaliter e mundo tollere videantur, fingunt quoddam matrimonium ſpirituale: aſſerentes eſſe illud, in quo promiſcui fiunt concubitus: modo alter altero ſit contentus. Ex quo etiam revera patet, quod conferri gratia per matrimonium illud non poteſt, cum fictitium; & Diabolicum inventum tale ſit. Hæreſis hæc poſtrema recenſeri poteſt etiam *art.* 1. *app.* & damnari ibid. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito hæreſes prædictas damnari a Papa *Leone X. in bulla contra errores Lutheri*: cujus damnationem vide *qu.* 1. *art.* 1. *app.* jungendo *qu.* 24. *art.* 1. *app.* Item a *Conc. Flor.* in Decr. Armen. dat. ab *Eugenio IV.* de ſacramentis. *Novæ legis ſunt ſeptem ſacramenta*, &c. *Matrimonium*. *Hæc continent gratiam*, *& ipſam digne ſuſcipientibus conferunt*. Hæc ibi. Item a *Conc. Trident.* ſeſſion. ſeptima, de ſacrament. canon. 1.
„ Si quis dixerit: ſacramenta novæ legis eſſe pau-
„ ciora, quam ſeptem, *&c.* matrimonium *jungendo*
„ *canon.* 6. Si quis dixerit: ſacramenta novæ legis
„ non continere gratiam, quam ſignificant, aut
„ gratiam ipſam non ponentibus obicem non confer-
„ re, *Et can.* 7. Si quis dixerit: non dare gratiam

„ per

,, per hujuſmodi ſacramenta ſemper, & omnibus,
,, quantum eſt ex parte Dei, etiam ſi rite ea ſuſci-
,, piunt, ſed aliquando, & aliquibus: Anathema ſit.
,, *Et can.* 8. Si quis dixerit: per ipſa novæ legis ſa-
,, cramenta ex opere operato non conferri gratiam:
,, Anathema ſit. *Hæc ibi. Item ab eod. ſeſſ.* 24. *in*
,, *princ.* gratiam vero, quę naturalem illum amorem,
,, & indiſſolubilem unitatem confirmaret, conjugeſ-
,, que ſanctificaret, ipſe Chriſtus venerabilium ſa-
,, cramentorum inſtitutor, atque perfector ſua nobis
,, paſſione promeruit, quod Paulus Apoſtolus innuit
,, dicens: Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus
,, dilexit eccleſiam: & ſeipſum tradidit pro ea, mox
,, ſubjungens, ſacramentum hoc magnum eſt, ego
,, autem dico in Chriſto, & in eccleſia. *Hæc ibi.*
,, *Et canon.* 1. Si quis dixerit: Matrimonium non
,, eſſe vere, & proprie unum ex ſeptem legis Euan-
,, gelicæ ſacramentis, *&c.* neque gratiam conferre:
,, Anathema ſit. ,, Hæc ibi. Item a, &c. ut *prima part. qu.* 72. *app. Tertio* habes: quomodo per rationem prędicta Patrum, pro quanto matrimonium dicunt conferre gratiam, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 177

Utrum carnalis commixtio ſit de integritate Matrimonii.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod carnalis commixtio ſit de integritate Matrimonii. In ipſa enim inſtitutione matrimonii dictum eſt: (*Gen.* 2.) *Erunt duo in carne una* Sed hoc non fit niſi per carnalem commixtionem. Ergo eſt de integritate matrimonii.

2. Præterea. Illud quod pertinet ad ſacramenti ſignificationem, eſt de neceſſitate ſacramenti, ut prædictum eſt. (*a.* 2. *hu. q.* & *q.* 9. *a.* 1.) Sed carnalis commixtio pertinet ad ſignificationem matrimonii, ut in littera dicitur. (4. *d.* 26.) Ergo eſt de integritate ſacramenti.

3. Præterea. Hoc ſacramentum ordinatur ad conſervationem ſpeciei: Sed conſervatio ſpeciei non poteſt fieri ſine carnali commixtione. Ergo eſt de integritate ſacramenti.

4. Præterea. Matrimonium eſt ſacramentum, ſecundum quod remedium contra concupiſcentiam præſtat; de quo dicit Apoſtolus 1. Corinth. 7. quod *me-*

lius

lius eſt nubere, quam uri: Sed hoc remedium non præſtat his, qui carnaliter non commiſcentur. Ergo idem quod prius.

Sed Contra. In Paradiſo fuit matrimonium: Sed ibi non fuit carnalis copula. Ergo commixtio carnalis non eſt de integritate matrimonii.

Præterea. Sacramentum ex ſuo nomine ſanctificationem importat: Sed ſine carnali commixtione eſt matrimonium ſanctius, ut in littera dicitur. (4. d. 26.) Ergo carnalis commixtio non eſt de neceſſitate ſacramenti.

Reſpondeo dicendum, quod *duplex* eſt integritas: *Una*, quæ attenditur ſecundum perfectionem primam, quæ conſiſtit in ipſo eſſe rei: *Alia*, quæ attenditur ſecundum perfectionem ſecundam, quæ conſiſtit in operatione. *Quia ergo carnalis commixtio eſt quædam operatio, ſive uſus matrimonii, per quod facultas ad hoc datur, ideo erit carnalis commixtio de ſecunda perfectione matrimonii, & non de prima.*

Ad primum ergo dicendum, quod Adam expoſuit integritatem matrimonii quantum ad utramque perfectionem: quia res ex ſuo actu innoteſcit.

Ad ſecundum dicendum, quod ſignificatio rei contentæ eſt de neceſſitate ſacramenti: Et ad hanc ſignificationem non pertinet carnalis commixtio, ſed ad rem non contentam, ut ex dictis patet. (*q.* 42. *ar.* 1. *ad* 4. *&* 5.)

Ad tertium dicendum, quod res non pervenit ad finem ſuum, niſi per actum proprium. Unde ex hoc quod finis matrimonii non habetur ſine carnali commixtione, oportet quod ſit de integritate ſecunda, & non de prima.

Ad quartum dicendum, quod ante commixtionem carnalem eſt matrimonium in remedium ex gratia, quæ in eo datur, quamvis non ex actu, qui pertinet ad integritatem ſecundam.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*, quomodo per rationem interimas errorem ſceleſtum hæreticorum *Euangelicorum* aſſerentium, matrimonium Euangelicum eſſe illud, cum Chriſto devotas nefario polluunt adulterio, error enim eſt hic, inquantum de ratione matrimonii volunt eſſe carnalem copulam, ſcelus autem, inquantum ſic ſpurciſſime commiſcentur: hæreſis vero, inquantum hanc ſpurciſſimam commixtionem dicunt eſſe matrimonium. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illos merito dana-

mnari per Apoſtolum, qui *Hebr. ult.* quaſi definiens matrimonium legis Euangelicæ etiam quoad ſecundam perfectionem prædictam dicit, *honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus.* Item 1. Theſſal. 4. *ut ſciat unuſquiſque veſtrum poſſidere vas ſuum in honore, & ſanctificatione; non in paſſione deſiderii.* Item Tob. 6. *Qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum a ſua mente excutiant; & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus; habet poteſtatem dæmonium ſuper eos.* Vidiſti prædictos Euangelicos? Hi ſunt, qui a Raphaele Angelo his verbis actu tanguntur, & ad vivum deſcribuntur. Cæterum de matrimonio vere ſancto ſubjungit ibi. *Tu autem,* &c. *Tranſacta tertia nocte accipies Virginem cum timore domini, amore filiorum magis, quam libidinis, ductus, ut benedictionem in filiis conſequaris.* *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe *a Nicolao* Papa, quod carnalis commixtio non eſt de integritate eſſentiali matrimonii. *Sufficiat ſolus ſecundum leges conſenſus eorum, de quorum, quarumque conſenſu, & conjunctionibus agitur: qui ſolus ſi defuerit, cætera etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur. Cum ergo inter iſtos conſenſus interceſſerit, qui ſolus matrimonium facit; patet, hos conjuges fuiſſe. Nam, ſi conſenſus copulæ carnalis facit matrimonium, inter Mariam, & Joſeph non fuit conjugium. Conſenſus ergo cohabitandi, & individuam, vitæ conſuetudinem retinendi interveniens, eos conjuges fecit.* Hæc ille, 27. q. 2. Beata Maria. Item a c. conjuges. ti. eod. *Conjuges verius appellantur a prima deſponſationis fide: quamvis adhuc ignoretur inter eos conjugalis concubitus.* Hæc ibi. Item a tit. eod. *Cum initiatur conjugium, conjugii nomen nanciſcitur. Nam defloratio virginitatis non facit matrimonium, ſed pactio conjugalis. Denique, cum mulier conjungitur viro, conjugium eſt: non cum viri admixtione cognoſcitur.* Hæc ibi. Item a tit. eod *Matrimonium non facit coitus, ſed voluntas.* Hæc ibi. Ecce, quod per omnia hæc, verum fuit conjugium inter B. Virginem, & Joſeph, & conſequenter, quod copula carnalis non eſt de eſſentia matrimonii veri. *Quarto* habes: quomodo prædicta patrum, pro quanto dicunt, copulam carnalem non eſſe de eſſentiali integritate matrimonii, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO XLIII.

De Matrimonio quantum ad Sponſalia, in tres articulos diviſa.

Conſequenter conſiderandum eſt de Matrimonio abſolute conſiderato. Ubi *primo* agendum eſt de Sponſalibus. *Secundo* de Matrimonii ratione. *Tertio* de ejus cauſa efficiente, ſcilicet de conſenſu. *Quarto* de ejus bonis. *Quinto* de impedimentis ipſius. *Sexto* de ſecundis nuptiis. *Septimo* de quibuſdam Matrimonio annexis.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Quid ſint Sponſalia.
Secundo. Qui poſſint contrahere Sponſalia.
Tertio. Utrum Sponſalia dirimi poſſint.

ARTICULUS I. 178

Utrum Sponſalia ſint futurarum nuptiarum promiſſio.

S. Thom. 4. diſt. 27. queſt. 2. art. 2. & ſequent.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Sponſalia non convenienter dicantur *futurarum nuptiarum promiſſio*, ut habetur ex verbis Nicolai I. Papæ. (*in reſp. ad conſulta Bulgar. c.* 3. *to.* 8. *Concil.*) Quia, ſicut dicit Iſidorus, (*lib.* 9. *Etym. c.* 8. *cir. princ.*) *eſt aliquis ſponſus, non quia promittit, ſed quia ſpondet, & ſponſores dat*: Sed a ſponſalibus dicitur aliquis ſponſus. Ergo male dicuntur promiſſio.

2. Præterea. Quicunque promittit aliquid, debet compelli ad ſolvendum: Sed illi qui ſponſalia contraxerunt, non compelluntur per Eccleſiam ad matrimonium complendum. Ergo ſponſalia non ſunt promiſſio.

3. Præterea. In ſponſalibus non eſt quandoque ſola promiſſio; ſed additur juramentum, & aliquæ arrhæ. Ergo videtur, quod non debuerint ſolum per promiſſionem definiri.

4. Præterea. Matrimonia debent eſſe libera, & abſoluta; Sed ſponſalia quandoque fiunt ſub aliqua condi-

ditione etiam accipiendæ pecuniæ. Ergo non convenienter dicuntur promiſſio nuptiarum.

5. Præterea. Promiſſio, quæ eſt de rebus futuris, vituperatur Jacobi 4. Sed circa ſacramenta non debet aliquid eſſe vituperabile. Non ergo debet fieri futurarum nuptiarum promiſſio.

6. Præterea. Nullus dicitur ſponſus, niſi a ſponſalibus: Sed aliquis dicitur ſponſus ex præſentibus nuptiis, ut in littera dicitur. (4. *di.* 27.) Ergo ſponſalia non ſemper ſunt futurarum nuptiarum promiſſio.

Reſpondeo dicendum, „ quod conſenſus in conju„ galem copulam per verba de futuro non facit ma„ trimonium, ſed matrimonii promiſſionem.„ Et hæc „ promiſſio dicitur ſponſalia a ſpondendo, „ ut dicit Iſidor. (*loc. cit.*) Nam ante uſum tabularum matrimonii cautiones dabant, quibus ſpondebant, ſe invicem conſentire in jure matrimoniali, &. fidejuſſores dabant. Fit autem iſta promiſſio *dupliciter*, ſcilicet *abſolute*, & *ſub conditione*. *Abſolute quatuor* modis: *Primo* nuda promiſſione: ut cum dicitur: *Accipiam te in meam*, & e converſo: *Secundo* datis arrhis ſponſalitiis; ut pecunia, vel aliquo hujuſmodi: *Tertio* annuli ſubarrhatione *Quarto* interveniente juramento. Si autem fiat dicta promiſſio ſub conditione, diſtinguendum eſt: quia *aut* eſt conditio honeſta: ut cum dicitur *Accipiam te, ſi parentibus placeat*, & tunc, ſtante conditione, ſtat promiſſio, & non ſtante non ſtat: *Aut* eſt inhoneſta: Et hoc *dupliciter*: quia *aut* eſt contraria bonis matrimonii: ut ſi dicam: *Accipiam te, ſi venena ſterilitatis procures*: & tunc non contrahuntur ſponſalia: *Aut* non eſt contraria bonis matrimonii ut ſi dicam: *Accipiam te, ſi furtis meis conſentias*: Et tunc ſtat promiſſio; ſed tollenda eſt conditio.

Ad primum ergo dicendum, quod ipſa ſponſalia, & ſponſorum datio eſt promiſſionis confirmatio. & ideo ab hoc denominatur, quaſi a perfectiori.

Ad ſecundum dicendum, quod ex tali promiſſione obligatur unus alteri ad matrimonium contrahendum; & peccat mortaliter non ſolvens promiſſum, niſi legitimum impedimentum interveniat: Et ſecundum hoc Eccleſia cogit, injungendo pœnitentiam pro peccato: Tamen in foro contentioſo non compellitur, quia matrimonia coacta conſueverunt malos exitus habere: niſi forte juramentum intervenerit, quia tunc cogendus eſt qui promiſit, ut quidam dicunt: quamvis aliis non videatur, propter cauſam prædictam, præcipue ſi de uxoricidio timeretur.

Ad tertium dicendum, quod illa addita non ſunt, niſi ad confirmandam promiſſionem; unde non ſunt aliud, quam promiſſio.

Ad quartum dicendum, quod conditio illa quæ apponitur, non tollit matrimonii libertatem; quia ſi eſt inhoneſta, debet abjici: ſi autem honeſta, *Aut* eſt de bonis ſimpliciter: ut ſi dicatur: *Accipiam te, ſi placet parentibus*: Et hæc conditio non tollit libertatem ſponſalium, ſed auget ei honeſtatem: *Aut* eſt de utilibus: ut ſi dicatur: *Contraham tecum, ſi dabis mihi centum*: Et tunc hoc non ponitur quaſi ad utendum conſenſu matrimonii, ſed intelligitur ut promiſſio dotis: unde matrimonium libertatem non perdit. Quandoque autem apponitur conditio pecuniæ per modum pœnæ: Et tunc quia matrimonia debent eſſe libera, talis conditio non ſtat; nec poteſt exigi pœna illa ab eo, qui non vult matrimonium complere.

Ad quintum dicendum, quod Jacobus non intendit prohibere, quod omnino aliquis nullam promiſſionem faciat de futuris, ſed quod non promittat, quaſi fiduciam habens de vita ſua. unde docet, quod debet apponi conditio, *ſi Deus voluerit*; quæ etiamſi verbis non exprimatur, corde tamen debet intelligi.

Ad ſextum dicendum, quod in matrimonio poteſt conſiderari ipſa conjunctio matrimonialis, & actus ejus: Et a ſponſione primi in futurum dicitur ſponſus a ſponſalibus contractis per verba de futuro: & a ſponſione ſecundi dicitur aliquis ſponſus, etiam quando contractum eſt matrimonium per verba de præſenti; quia ex hoc ipſo ſpondet matrimonii actum: Tamen a prima ſponſione dicuntur ſponſalia proprie, quæ ſunt quædam ſacramentalia matrimonii, ſicut exorciſmus Baptiſmi.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per D. Thomam oſtendas, recte dictum fuiſſe a *Nicolao* Papa, ut recitatur 30. q. 5. Noſtrates, &c. „ Poſt ſponſalia „ fœdera, quæ futurarum ſunt nuptiarum promiſ- „ ſio, fœdera quoque eorum, qui hæc contrahunt, „ & horum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur. „ *Hæc ibi. Item ab* Alexandro Tertio *ad Panormit.* „ *Epiſcopum*. De illis autem, qui promittunt, ſe „ aliquas mulieres ducturos præſtito juramento: & „ poſtea, eis incognitis, dimittunt terram ſe ad par- „ tes alias transferentes. Hoc tibi volumus innote-

„ ſce-

„ ſcere, quod liberum erit mulieribus ipſis (ſi non
„ amplius in facto eſt proceſſum) ad alia ſe vota
„ transferre. „ Hæc ille de ſponſal. & matrim. Ecce, quod ſponſalia etiam jurata non faciunt matrimonium, & conſequenter; quod (ſecundum *Alexandrum*) ſunt tantum futurarum nuptiarum promiſſio. Item a *Gregor. IX.* titu. eod. Gemma mulier, &c. „ Cum ſponſalia contracta fuerunt, pœnam ſol-
„ vendam a parte, quæ contraveniret, in ſtipula-
„ tione appoſitam ab ipſa nititur extorquere. Cum
„ itaque libera matrimonia eſſe debeant, & ideo
„ talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit
„ merito improbanda: mandamus, quatenus, ſi ita
„ eſt, eundem B. ut ab extorſione prædictæ pœnæ
„ deſiſtat, eccleſiaſtica cenſura compellas. „ Hæc ibi. Ecce, quod conditio pecuniæ, tanquam pœna, rejicitur. Item a *Lucio III.* ad Epiſcopum Rappalen. ti. eod. „ Requiſivit a nobis tua fraternitas,
„ qua cenſura mulier compelli debeat, quæ jurisju-
„ randi religione neglecta nubere renuit, cui ſe nu-
„ pturam interpoſito juramento firmavit. Ad quod
„ breviter reſpondemus; quod, cum libera debeant
„ eſſe matrimonia, monenda eſt potius, quam co-
„ genda, cum coactiones ſoleant difficiles exitus fre-
„ quenter habere. „ Hæc ibi. De hac compulſione prudenti, præ timore mali exitus ſponſorum, vide ibi *Innocentium III.* capit. *Præterea hi, qui*: & *Alexandrum III.* cap. *Præterea de muliere*. *Secundo* habes: quomodo per D. Tho. prædicta ſtatuta Pontificum, pro quanto & ſponſalia promiſſionem, & pœnam a ſponſalibus rejiciendam, & prudentiam in compulſione pro ſervanda fide adhibendam, dicunt, intelligas, atque defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina, &c.

ARTICULUS II. 179

Utrum tempus ſeptennii ſit convenienter aſſignatum Sponſalibus contrahendis:

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod tempus ſeptennii non ſit convenienter aſſignatum Sponſalibus contrahendis. Contractus enim, qui per alios fieri poteſt, non requirit diſcretionem in illis, ad quos pertinet: Sed ſponſalia fieri poſſunt per parentes, utroque illorum ignorante, quorum ſunt ſponſalia. Ergo ita poſſunt fieri ante ſeptennium, ſicut poſt.

2. Præterea. Sicut ad contractus ſponſalium requiritur aliquis rationis uſus, ita ad conſentiendum in peccatum mortale: Sed, ſicut Greg. narrat in 4. Dialog. (c. 18.) quidam puer quinque annorum propter blaſphemiæ peccatum a diabolo extinctus eſt. Ergo etiam ante ſeptennium poſſunt contrahi ſponſalia.

3. Præterea. Sponſalia ad matrimonium ordinantur: Sed in matrimonio non aſſignatur unum tempus puellæ, & puero. Ergo nec in ſponſalibus ſeptennium utrique aſſignari debet.

4. Præterea. Ex tunc aliqui poſſunt ſponſalia contrahere, ex quo eis poſſunt futuræ nuptiæ placere: Sed ſigna talis placentiæ frequenter apparent in pueris ante ſeptennium. Ergo ante illud tempus poſſunt contrahi ſponſalia.

5. Præterea. Si aliqui ante ſeptimum annum contrahant ſponſalia, & poſtea poſt ſeptennium ante tempus pubertatis contrahant per verba de præſenti, reputantur inter eos eſſe ſponſalia: Sed hoc non eſt ex ſecundo contractu; quia tunc non intendunt ſponſalia, ſed matrimonium contrahere. Ergo ex primo: Et ſic ante ſeptennium poſſunt ſponſalia contrahi.

6. Præterea. In his quæ communiter fiunt a pluribus, quod deeſt uni, ſuppletur ab altero; ſicut patet in trahentibus navem: Sed contractus ſponſalium eſt quædam actio communis inter contrahentes. Ergo ſi unus ſit pubes, poteſt contrahere ſponſalia cum puella, quæ non habet ſeptem annos; quia quod uni deficit de tempore, alteri ſuperabundat.

7. Præterea. Si aliqui juxta ætatem pubertatis, quamvis ante eam, contrahant per verba de præſenti, reputatur inter eos matrimonium eſſe. Ergo pari ratione ſi ante ſeptennium, dummodo ſit propinquum, † *al. ſint propinqui* † contrahant per verba de futuro, reputabuntur inter eos eſſe ſponſalia.

Reſpondeo dicendum, *quod ſeptennium eſt tempus determinatum a jure ſponſalibus contrahendis ſatis rationabiliter*: quia cum ſponſalia ſint quædam promiſſiones futurorum, ut dictum eſt, (*art. præc.*) oportet quod illorum ſint, qui aliquo modo promittere poſſunt; quod non eſt niſi illorum, qui habent aliquam providentiam de futuris, quæ uſum rationis requirit; reſpectu cujus *triplex* gradus notatur, ſecundum Philoſophum in 1. Eth. (*c. 4. in fin. tom. 5.*) *Primus* eſt, cum quis neque ipſe intelligit per

ſe,

ſe, neque ab alio capere poteſt. *Secundus* eſt ſtatus, quo homo ab alio capere poteſt, ſed ipſe per ſe non ſufficit ad conſiderandum, & intelligendum. *Tertius* eſt, cum homo & ab alio jam capere poteſt, & per ſeipſum conſiderare. Et quia ratio paulatim in homine convaleſcit, ſecundum quod quietantur motus, & fluxibilitas humorum, ideo *primum* ſtatum rationis obtinet homo ante primum ſeptennium: & propter hoc illo tempore nulli contractui aptus eſt, & ita nec ſponſalibus. Sed ad *ſecundum* ſtatum incipit pervenire in fine primi ſeptennii. Unde etiam tunc temporis pueri ad ſcholas ponuntur.

Sed ad *tertium* ſtatum incipit homo pervenire in fine ſecundi ſeptennii, quantum ad ea quæ ad perſonam ipſius pertinent, in quo ratio naturalis ejus convaleſcit; ſed quantum ad ea quæ extra ipſum ſunt, in fine tertii ſeptennii: & ideo ante primum ſeptennium nulli contractui homo aptus eſt: Sed in fine primi ſeptennii incipit eſſe aptus ad aliqua promittenda in futurum, præcipue de his, ad quæ ratio naturalis inclinat magis: non autem ad obligandum ſe perpetuo vinculo; quia adhuc non firmam voluntatem habet. & ideo tali tempore poſſunt contrahi ſponſalia: Sed in fine ſecundi ſeptennii jam poteſt obligare ſe de his, quæ ad perſonam ipſius pertinent, vel ad religionem, vel ad conjugium: Sed poſt tertium ſeptennium etiam poteſt de aliis ſe obligare; & ſecundum leges conſtituitur ei poteſtas de rebus ſuis diſponendi poſt vigeſimum ſecundum † *al. vigeſimum quintum* † annum.

Ad primum ergo dicendum, quod ſi ante annos pubertatis fiunt contractus ſponſalium per alium, ambo, vel alter reclamare poſſunt. unde nihil tunc actum eſt, adeo quod nec aliqua affinitas contrahitur ex hoc. Et ideo ſponſalia, quæ inter aliquos per perſonas alias contrahuntur, robur habent, inquantum illi, inter quos contrahuntur, ad ætatem debitam venientes non reclamant; ex quo intelliguntur conſentire his, quæ per alios facta ſunt.

Ad ſecundum dicendum, quod quidam dicunt, quod ille puer, de quo Gregorius narrat, non fuit damnatus, nec mortaliter peccavit; ſed viſio illa fuit ad patrem contriſtandum, qui in puero illo peccaverat, non corrigens eum. Sed hoc eſt expreſſe contra intentionem Greg. dicentis, (*loc. cit. in arg.*) quod *pater pueri animam parvuli filii negligens, non parvum peccatorem gehennæ ignibus nutrivit.*

Et ideo dicendum, quod ad peccatum mortale

 ſuf-

ſufficit etiam conſenſus in præſens : Sed in ſponſalibus eſt conſenſus in futurum . Major autem diſcretio rationis requiritur ad providendum in futurum , quam ad conſentiendum in actum unum præſentem. Et ideo ante poteſt homo peccare mortaliter, quam poſſit ſe obligare ad aliquid in futurum.

Ad tertium dicendum , quod in tempore contractus matrimonii non ſolum requiritur diſpoſitio ex parte uſus rationis, ſed etiam ex parte corporis, ut ſit tempus generationi aptum. Et quia puella in duodecimo anno ad hoc venit, ut poſſit eſſe actui generationis apta, puer autem in fine ſecundi ſeptennii, ut Philoſophus ait l. 7. de hiſtor. animalium : (*cir. princ. lib. to.* 4.) ſimul autem uſum diſcretionis accipiunt, qui tantum in ſponſalibus requiritur, ideo in ſponſalibus determinatur unum tempus utrique , non autem in matrimonio.

Ad quartum dicendum, quod illa placentia, quæ eſt in pueris ante ſeptennium, non procedit ex perfecto uſu rationis , cum nondum ſuſceptibiles ſint plenæ diſciplinæ , ſed magis contingit ex motu naturæ , quam ex aliqua ratione. Et ideo non ſufficit talis placentia ad ſponſalia contrahenda.

Ad quintum dicendum, quod quamvis per ſecundum contractum in caſu illo non faciant matrimonium ; tamen oſtendunt ſe ratam habere priorem promiſſionem. & ideo prior contractus accipit firmitatem ex ſecundo.

Ad ſextum dicendum , quod trahentes navem agunt per modum unius cauſæ : & ideo quod deeſt uni, poteſt ſuppleri ex altero : Sed ſponſalia contrahentes agunt ut diſtinctæ perſonæ : quia ſponſalia non niſi inter duos eſſe poſſunt : unde in utroque requiritur, quod ſit ſufficiens ad contrahendum. & ideo defectus unius ſponſalia impedit ; nec ex altero poteſt ſuppleri.

Ad ſeptimum dicendum , quod a ſponſalibus etiam ſimiliter ſi appropinquant contrahentes ad tempus ſeptennii , contractus ſponſalium habet robur : quia ſecundum Philoſophum in 2. Phyſic. (*tex.* 56. *to.* 2.) *quod parum deeſt, quaſi nihil deeſſe videtur*. Hæc autem propinquitas a quibuſdam determinatur tempus ſex menſium : Sed melius eſt , quod determinetur ſecundum conditionem contrahentium : quia in quibuſdam magis acceleratur uſus rationis , quam in aliis.

AP-

APPENDIX.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe ab *Alexandro Tertio*, quod ſponſalia ante ſeptennium nullius ſunt roboris. Intellige, ut ex contextu *Alexandri* colligitur, quod uterque ſponſorum prædictum tempus habere debet. Inſinuatum autem fuit par. *6.* capit. *7.* quando Archiepiſcopo *Eboracenſi* ſcripſit dicens. „ Si tibi conſtiterit : quod puella præfata non eſſet „ ſeptennis, quando præmemorato Uvilhelmo de„ ſponſata fuit, & poſtea in eum non conſenſerit; „ matrimonium inter eundem Uvilhelmum, & ma„ trem puellæ celebratum præcipias immobiliter ob„ ſervari, & eorundem proles denuncies eſſe legiti„ mas. Quia deſponſationes ante ſeptimum annum „ fieri non poſſunt : ſi conſenſus poſteà non inter„ venit. *Hæc ibi*. *Item ab* Innocentio *Tertio*. In„ ter juvenem, & puellam ſponſalia non fuiſſe con„ tracta pronunciavimus : cum conſtet, puellam non„ dum ad ſeptennium perveniſſe. „ Hæc ille de deſponſation. impuber. Ad diſſolvendum. Item ab *Alexandro* eodem ad Epiſcopum Erfordenſem. „ Quidam perfectæ ætatis quandam puellam in cunabu„ lis deſponſavit ; procedente vero tempore matrem „ puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit. Si „ præfatus vir matrem puellæ, antequam ſeptimum „ annum compleſſet, in uxorem accepit, matrimo„ nium non diſſolvas, cum deſponſationes hujuſmo„ di nullæ ſint, quæ in incunabulis fiunt. Verum, „ ſi, poſtquam puella ſeptimum annum complevit, „ prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cum „ ſponſalia ex tunc placere conſueverint : inter eos „ ſententiam divortii non differas promulgare : nec „ ipſum filium, ſeu matrem habere permittas. „ Hæc ille titul. eodem. *Secundo* habes : quomodo per D. Thomam oſtendas, multa merito eſſe dicta in multis capitulis, *extra de ſponſal.* & *matrim.* item de *deſpon. impuber.* item in *Concilio Lateranenſi* ſub *Alexandro Tertio*, *titu. de ſponſal.* *Tertio* habes : quomodo per Divum Thomam illa jura, pro quanto pertinent ad hunc locum, defendas. *Quarto* vides : quomodo ex his bene penſatis, & applicatis Angelica doctrina præſens viciſſim declaretur, & confirmetur, & conſolidetur.

ARTICULUS III. 180

Utrum Sponſalia dirimi poſſint.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Sponſalia dirimi non poſſint, altero Religionem intrante. Quia de pecunia, quam alicui promiſi, non poſſum alteri licite obligationem facere: Sed ille qui ſponſalia contrahit, corpus ſuum promittit mulieri. Ergo non poteſt ſe offerre Deo ulterius in Religione.

2. Item. Videtur, quod non debeant dirimi, quando alter conjugum ad longinquam regionem ſe transfert. Quia in dubiis ſemper tutior pars eſt eligenda: Sed tutius eſſet, quod eum expectaret. Ergo tenetur eum expectare.

3. Item. Videtur, quod nec dirimantur per ægritudinem, quam aliquis incurrit poſt contracta ſponſalia. Quia pro pęna nullus debet puniri: Sed vir, qui infirmitatem incurrit, punitur in hoc, quod ei jus ſuum aufertur, quod in illam habebat, quæ ſibi fuerat desponſata. Ergo propter corporalem infirmitatem non debent ſponſalia dirimi.

4. Item. Videtur, quod nec propter affinitatem intervenientem; utpote ſi ſponſus conſanguineam ſponſæ fornicario concubitu cognoſcat. Quia ſecundum hoc ſponſa puniretur pro peccato ſponſi: quod non eſt conveniens.

5. Item. Videtur, quod non poſſint ſe invicem abſolvere. Quia hoc eſt maximæ levitatis, ut primo contrahant, & poſtmodum ſe abſolvant: Sed talia non debent ab Eccleſia ſuſtineri. Ergo &c.

6. Item. Videtur, quod nec propter alterius fornicationem. Quia per ſponſalia unus non accipit adhuc poteſtatem in corpus alterius: Et ſic videtur, quod in nullo contra invicem peccent, ſi interim fornicantur. Et ſic ſponſalia dirimi non debent per hoc.

7. Item. Videtur, quod nec per contractum cum alia per verba de præſenti. Quia venditio ſecunda non derogat venditioni primæ. Ergo nec ſecundus contractus poteſt derogare primo.

8. Item. Videtur, quod nec per defectum ætatis poſſint dirimi. Quia quod non eſt, non poteſt diſſolvi: Sed ante ætatem determinatam nulla fuerunt ſponſalia. Ergo dirimi non poſſunt.

Reſpondeo dicendum, „ quod in omnibus prædi„ ctis caſibus ſponſalia contracta dirimuntur: ſed di-

„ diverſimode : Quia in duobus, ſcilicet cum quis „ ad religionem confugit, & cum alter conjugum „ cum altero per verba de præſenti contrahit, ipſo „ jure ſponſalia dirimuntur: ſed in aliis caſibus di- „ rimi debent ſecundum judicium Eccleſiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod talis promiſſio ſolvitur per mortem ſpiritualem cum ſit ſpiritualis tantum, ut dicetur. (*q. 61. a. 2.*)

Ad ſecundum dicendum, quod dubium illud determinatur ex hoc, quod alter non comparet tempore ſtatuto ad matrimonium perficiendum. Unde ſi ex parte ejus non defuit, quin matrimonium compleret, poteſt licite alteri nubere ſine peccato aliquo. Si autem per eum ſtetit, quod matrimonium non eſt completum, debet agere pęnitentiam de peccato fractæ promiſſionis, aut juramenti, ſi juramentum intervenerit: & contrahere poteſt cum alio, ſi vult, judicio Eccleſiæ.

Ad tertium dicendum, quod ſi ante contractum matrimonium aliquam gravem infirmitatem incurrat alter eorum, inter quos ſunt contracta ſponſalia, quæ ipſum debilitet nimis (ut epilepſia, vel paralyſis) aut eum deformet (ut abſciſſio naſi, vel orbitas oculorum, aut aliquid hujuſmodi) aut quæ ſit contra bonum prolis, (utpote lepra, quæ ſolet prolem inficere) poſſunt ſponſalia dirimi, ne ſibi invicem diſpliceant, & matrimonium ſic contractum malum exitum ſortiatur: Nec pro pęna punitur aliquis, ſed ex pęna damnum reportat: quod non eſt inconveniens.

Ad quartum dicendum, quod ſi ſponſus cognovit conſanguineam ſponſæ, vel e contra, tunc dirimi debent ſponſalia: Et ad hoc probandum ſola fama ſufficit, propter ſcandalum vitandum. cauſæ enim, quæ in futurum expectant effectus ſuos, impediuntur a ſuis effectibus, non ſolum ex eo quod eſt, ſed ex eo quod futurum eſt. Unde ſicut affinitas ſi eſſet tempore contractus ſponſalium, impediviſſet contractum illum: ita ſi interveniat matrimonium, quod eſt effectus quidam ſponſalium, prior contractus ab effectu ſuo impeditur. Nec in hoc aliquid detrahitur alteri, imo ei confertur: quia abſolvitur ab eo, qui per fornicationem ſe Deo odioſum reddidit.

Ad quintum dicendum, quod quidam non recipiunt iſtum caſum. Sed contra eos eſt Decretalis, (*c. Præterea his de ſponſalib. & matrim.*) quæ expreſſe dicit: *Ad inſtar*, inquit, *eorum qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, & poſtea eandem ſibi remittunt, poteſt in patientia tolerari, ſi mutuo ſe*

abſolvunt, qui ſponſalia contraxerunt. Sed ad hoc dicunt, quod Eccleſia magis hoc ſuſtinet, ne pejus eveniat, quam hoc ſit de jure. Sed non videtur exemplo convenire, quod Decretalis adducit.

Et ideo dicendum, quod non ſemper eſt levitatis retractare, quę prius firmata ſunt: quia *incertæ ſunt providentiæ noſtræ*, ut dicitur Sapientiæ 9.

Ad ſextum dicendum, quod quamvis nondum dederint ſibi mutuo poteſtatem corporis ſponſalia contrahentes; tamen ex hoc efficiuntur ſibi invicem ſuſpecti de non ſervanda fide in futurum. & ideo poteſt ſibi præcavere unus contra alium, ſponſalia dirimendo.

Ad ſeptimum dicendum, quod ratio illa teneret, ſi eſſet unius rationis uterque contractus. ſed ſecundus contractus matrimonii eſt fortior primo: & ideo ſolvit ipſum.

Ad octavum dicendum, quod quamvis non fuerint vera ſponſalia; tamen fuit ibi quidam ſponſalium modus. Et ideo ne videatur approbare ad annos legitimos veniens, debet petere ſolutionem ſponſalium judicio Eccleſiæ faciendam, propter bonum exemplum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas (non obſtante, quod frangere ſponſalia abſque cauſa legitima grave crimen adeo ſit, ut Concilium *Elibertinum* cap. 54. dicat. „ Si qui parentes fidem fregerint ſponſaliorum, triennii tempore abſtineant ſe a communione. Si vero ſponſus, vel ſponſa in illo gravi crimine fuerint tantum, parentibus excuſatis, ſuperior ſententia ſervetur) „ merito dictum fuiſſe ab *Alexandro Tertio* in Concil. *Lateranenſ.* par. quinquageſima, cap. 30. ſuper eo, quod „ quædam mulier ſuo fidem dedit, & ipſe illi, quod matrimonium inter ſe contraherent: & viro volente ſacramentum ſervare, mulier caſtam diſpoſuit ducere vitam, diſcretioni tuæ reſpondemus. Si juncti non fuerint, mulier permittatur ad religionem tranſire, & Domino, relicto ſæculo, militare. Beatum enim Joannem & complures e ſponſalitiis ad vitam contemplativam legimus evocatos: & ideo eidem mulieri confidenter permittere poteris, ut tranſeat ad religionem caſtitatis votum ſervatura. „ Hęc ibi. En, a fortiori, denotatum, quod ſponſalitia altero ingrediente religionem ſolvuntur. Item ab *Urbano* *Ter-*

Tertio ad *Florent.* Epiſc. par. 50. capit. ſexageſimo tertio poſt Concilium *Lateranen.* ſub *Alexandro Tertio*. „ Utrum poſtquam ſponſalia inter perſonas le- „ gitimas contracta fuerint, & antequam a viro mu- „ lier traducatur, ſi alter eorum lepræ morbum in- „ currat: alter ad conſummandam copulam marita- „ lem compelli debeat, vel ſe poſſit ad ſecunda „ vota transferre: reſpondemus, quod ad accipien- „ dum eum cogi non debet, cum inter eos matri- „ monium nondum ſit conſummatum. „ Hæc ibi. Unde de ſimilibus in textu adductis ſimile inferas. Item ad propoſitum vide tu, de ſponſal. & matrimon. capitula multa; & idem videas in de deſponſ. impub. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto ſponſalia dicunt poſſe in caſibus his dirimi, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica hæc doctrina & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO XLIV.

De Matrimonii definitione, in tres articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de ratione Matrimonii.

Circa quod quæruntur tria.

Primo. Utrum Matrimonium ſit in genere conjunctionis.
Secundo. Utrum convenienter nominetur.
Tertio. Utrum convenienter definiatur.

ARTICULUS I. 181

Utrum Matrimonium ſit in genere conjunctionis.

S. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 1. q. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonium non ſit in genere conjunctionis. Quia vinculum, quo aliqua ligantur, differt a conjunctione ipſa, ſicut cauſa ab effectu. Sed matrimonium eſt vinculum quoddam, quo juncti matrimonio ligantur. Ergo non eſt in genere conjunctionis.
2. Præterea. Omne ſacramentum eſt ſenſibile ſignum: Sed nulla relatio eſt accidens ſenſibile. Er-

go matrimonium, cum ſit ſacramentum, non eſt in genere relationis; & ita nec in genere conjunctionis.

3. Præterea. Conjunctio eſt relatio æquiparantiæ, ſicut & æqualitas: Sed non eſt una numero æqualitatis relatio in utroque extremorum, ut Avic. dicit. Ergo nec una conjunctio. Et ſic ſi matrimonium eſt in genere conjunctionis, non eſt unum tantum matrimonium inter duos conjuges.

Sed Contra. Relatio eſt, ſecundum quam aliqua ad invicem referuntur: Sed ſecundum matrimonium aliqua ad invicem referuntur: dicitur enim maritus vir uxoris, & uxor mariti uxor. Ergo matrimonium eſt in genere relationis; nec eſt aliud, quam conjunctio.

Præterea. Unio duorum ad aliquid unum non fit niſi ſecundum conjunctionem: Hoc autem fit per matrimonium, ut patet Gen. 2. *Erunt duo in carne una*. Ergo matrimonium eſt in genere conjunctionis.

Reſpondeo dicendum, quod conjunctio adunationem quandam importat. unde ubicunque eſt adunatio aliquorum, ibi eſt aliqua conjunctio. Ea autem quæ ordinantur ad aliquod unum, dicuntur in ordine ad illud adunari: ſicut multi homines adunantur ad unam militiam, vel negotiationem exequendam, ex qua dicuntur commilitones adinvicem, vel ſocii negotiationis. „ Et ideo cum per matrimo„ nium ordinentur aliqui ad unam generationem, „ & educationem prolis, & iterum ad unam vitam „ domeſticam, conſtat quod in matrimonio eſt ali„ qua conjunctio, ſecundum quam dicitur maritus, „ & uxor: Et talis conjunctio ex hoc quod ordina„ tur ad aliquid unum, eſt matrimonium: Conjun„ ctio autem corporum, & animorum ad matrimo„ nium conſequitur.

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium eſt vinculum, quo ligantur formaliter, non effective. Et ideo non oportet, quod ſit aliud a conjunctione.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis ipſa relatio non ſit ſenſibile accidens; tamen cauſæ ejus poſſunt eſſe ſenſibiles.

Nec in ſacramento requiritur, quod ſit ſenſibile illud, quod eſt res, & ſacramentum: hoc enim modo ſe habet in hoc ſacramento prædicta conjunctio: Sed verba exprimentia conſenſum ſunt ſacramentum tantum, & cauſa prædictæ conjunctionis ſunt ſenſibilia.

Ad

Ad tertium dicendum, quod relatio fundatur in aliquo ſicut in cauſa, ut ſimilitudo in qualitate, & in aliquo ſicut in ſubjecto, ut in ipſis ſimilibus: Et ex utraque parte poteſt attendi unitas, & diverſitas ipſius. Quia ergo in ſimilitudine non eſt eadem qualitas numero, ſed ſpecie in utroque ſimili, & iterum ſubjecta ſimilitudinis ſunt duo numero, & ſimiliter eſt de æqualitate; ideo & æqualitas, & ſimilitudo omnibus modis eſt alia numero in utroque ſimilium, & æqualium. Sed relatio, quæ eſt matrimonium, ex una parte habet unitatem in utroque extremorum, ſcilicet ex parte cauſæ; quia ad eandem numero generationem ordinatur: ſed ex parte ſubjecti habet diverſitatem ſecundum numerum: Et ideo hæc relatio eſt una ex parte cauſæ, & multiplex ex parte ſubjecti: Et ſecundum quod eſt multiplex ex parte ſubjecti, ſignificatur his nominibus, *uxor*, & *maritus*: ſecundum autem quod eſt una, ſignificatur hoc nomine *matrimonium*.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, inſinuatum merito fuiſſe a ſacris literis, & Papa, &c. quod in genere conjunctionis eſt matrimonium. A ſacris quidem literis Matth. 19. *Quod Deus conjunxit homo non ſeparet*. Item prim. Corinth. ſeptimo. *Alligatus es uxori*. Item Roman. 6. *Lex in homine dominatur, quanto tempore vivit. Nam, quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi*. Ecce; quod nupti dicuntur conjungi, alligari, & matrimonium dicitur lex: ex quo maniſeſte datur intelligi, quod matrimonium eſt conjunctio, vinculum, & ligamen. A Papa autem *Alexandro Tertio* de præſumpt. Illud, &c. *Cum matrimonium ſit maris, & fœminæ conjunctio*. Hæc ibi. Item Concil. *Tride. ſeſſ.* 24. ubi in principio matrimonium vocat nexum, vinculum, copulatio, conjunctio duorum. *Matrimonii*, inquit, *perpetuum, indiſſolubilemque nexum*, &c. *Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari, & conjungi*, &c. Item a 27. *quæſt. ſecund.* in princ. & *cap. cum initiatur*. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, & ſcripturarum, pro quanto matrimonium dicunt eſſe conjunctionem, & intelligas, & probes, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, ex his viciſſim Angelica doctrina præſens & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 182

Utrum Matrimonium convenienter nominetur.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonium inconvenienter nominetur. Quia denominatio debet fieri a digniori: Sed pater dignior eſt matre. Ergo magis debet denominari a patre, quam a matre, conjunctio utriuſque.

2. Præterea. Res debet denominari ab eo, quod eſt de eſſentia ſua: quia *ratio, quam ſignificat nomen, eſt definitio*, ut dicitur in 4. Metaph. (*tex.* 28. *to.* 3.) Sed nuptiæ non ſunt de eſſentia matrimonii. Ergo non debet matrimonium *nuptiæ* appellari.

3. Præterea. Species non poteſt proprio nomine nominari ab eo, quod eſt generis: Sed conjunctio eſt genus ad matrimonium. Ergo non poteſt proprie *conjugium* nominari.

Sed in contrarium eſt communis uſus loquentium.

Reſpondeo dicendum, quod in matrimonio eſt *tria* conſiderare. *Primo* eſſentiam ipſius, quæ eſt conjunctio: *Et ſecundum hoc nominatur conjugium. Secundo* cauſam eius, quæ eſt deſponſatio: *Et ſecundum hoc vocatur nuptiæ a nubo*: quia in ipſa ſolemnitate deſponſationis, qua matrimonium perficitur, capita nubentium velantur. *Tertio* effectum, qui eſt proles: *Et ſic dicitur matrimonium*, ut Aug. dicit contra Fauſtum, (*l.* 19. *c.* 26. *a med. tom.* 6.) *ex hoc quod mulier non debeat ob aliud nubere, niſi ut ſit mater*. Poteſt etiam matrimonium quaſi *matris munium*, (ideſt officium) dici: quia fęminis incumbit maxime educandæ prolis officium: Vel dicitur matrimonium, quaſi *matrem muniens*: quia jam habet quo defendatur, & muniatur, ſc. virum: Vel dicitur matrimonium, quaſi *matrem monens*, ne virum relinquat, alteri adhærens: Vel dicitur matrimonium, quaſi *materia unius*, quia in eo fit conjunctio ad unam prolem materialiter inducendam, ut dicatur matrimonium a *monos* (μόνος) & *materia*: Vel dicitur matrimonium, ut Iſidorus dicit, (*l.* 9. *Etym. c. ult. cir. med.*) a *matre*, & *nato*: quia per matrimonium efficitur aliqua mater nati.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis pater ſit dignior quam mater: tamen circa prolem mater magis eſt officioſa, quam pater.

Ve l.

Vel dicendum, quod mulier ad hoc principaliter facta eſt, ut ſit homini in adjutorium prolis: non autem vir propter hoc factus eſt. Unde magis pertinet ad rationem matrimonii mater, quam pater.

Ad ſecundum dicendum, quod aliquando eſſentialia cognoſcuntur per accidentalia, & ideo etiam per accidentalia aliqua nominari poſſunt; cum nomen detur cauſa rei innoteſcendæ.

Ad tertium dicendum, quod aliquando ſpecies nominatur ab eo quod eſt generis, propter imperfectionem ſpeciei; quando ſcil. complete habet generis rationem, nec tamen aliquid addit, quod ad dignitatem pertineat: ſicut proprium accidentale retinet nomen proprii, quod ipſi, & definitioni eſt commune: Aliquando autem propter perfectionem, quando in una ſpecie complete invenitur ratio generis, & non in alia; ſicut animal denominatur ab anima, quæ competit animato corpori, quod eſt genus animalis; ſed animatio non invenitur perfecte in animatis, quæ non ſunt animalia. Et ſimiliter eſt in propoſito: quia conjunctio viri ad mulierem per matrimonium eſt maxima, cum ſit & animarum & corporum. & ideo *conjugium* nominatur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, matrimonium merito vocari matrimonium a ſcripturis 1. Cor. 7. *Igitur, qui matrimonio jungit virginem ſuam*, &c. Item, *his qui matrimonio juncti ſunt, præcipio*, &c. Item 1. Eſd. 9. *neque matrimonia jungeremus*, &c. Item Prov. *cum in matrimonio fuerit*, &c. Item Eccl. 23. *ex alieno matrimonio*, &c. Et vocari conjugium Gene. 26. *ſibi eſſe ſociata conjugio*. Item 36. *deditque illi in conjugium*. Item Deut. 7. *nec ſociabis cum eis conjugia*. Item Tob. 6. conjugium ita ſuſcipiunt. Item, *erimus in conjugio noſtro*. Et vocari nuptias Gen. *Optatis potitus nuptiis*. Item 5. Tob. 9. *nuptiarum convivium exerce*. Item Heſt. 2. pro conjunctione, & nuptiis. Item Sap. 14. *neque nuptias mundas*. Item 1. Machab. 9. *filii Jambri faciunt nuptias*. 2. Machab. 14. *nuptias fecit, quiete egit*. Marc. 2. *non poſſunt filii nuptiarum*. Item Luc. 17. *dabantur ad nuptias*. Merito etiam vocari conjugium a ſummis Pontificib. *de conver. conjugator. capit. multis*. Item vocari matrimonium; *de conſangu. & affinit. de ſpon. de eo, qui du. in matrimon. qu. poll. de ſponſal. & matrim.* capitulis multis. Merito etiam vocari nuptias 35.

quæſt.

quæſt. 8. *c.* 1. Item a Conciliis paſſim: quando de hac materia tractant. *Secundo* habes: quomodo per rationem prędicta ſcripturarum, Pontificum, Conciliorum, pro quanto ſic nominant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 183

Utrum Matrimonium convenienter definiatur in littera.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter definiatur in littera. (4. *diſt.* 27.) Quia in mariti definitione oportet quod matrimonium ponatur: quia maritus eſt, qui eſt mulieri junctus matrimonio: Sed maritalis conjunctio ponitur in definitione matrimonii. Ergo videtur, quod ſit circulatio in definitionibus iſtis.

2. Præterea. Per matrimonium ſicut efficitur vir maritus mulieris, ita mulier & uxor viri. Ergo non debet magis dici conjunctio maritalis, quam uxoris.

3. Præterea. Conſuetudo ad genus moris pertinet: Sed frequenter matrimonio juncti ſunt valde moribus diverſi. Ergo non debet poni in definitione matrimonii: *individuam vitæ conſuetudinem retinens*.

4. Præterea. Inveniuntur aliæ definitiones de matrimonio datæ. Quia ſecundum Hugonem, (*l.* 2. *de Sacram. par.* 11. *c.* 4. *& Tract.* 7. *Sum. ſent. c.* 6. *in princ.*) *matrimonium eſt duarum idonearum perſonarum legitimus de conjunctione conſenſus*: Secundum quoſdam autem *matrimonium eſt conſortium communis vitæ, & communicatio divini, & humani juris*. Et quæritur, qualiter hæ definitiones differant.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*ar. præc.*) in matrimonio *tria* conſiderantur, ſcil. *cauſa* ipſius, & *eſſentia* ejus, & *effectus*: *Et ſecundum hoc* tres *definitiones inveniuntur de matrimonio datæ*. Nam definitio Hugonis tangit cauſam, ſcilicet conſenſum; & eſt per ſe nota. *Definitio autem in littera poſita tangit eſſentiam matrimonii, ſcilicet* conjunctionem; *& addit determinatum ſubjectum*, *in hoc quod dicit*, inter legitimas perſonas. *Ponit etiam differentiam contrahentium ad ſpeciem, in hoc quod dicit*, *maritalis*: quia cum matrimonium ſit conjunctio in ordine ad aliquid unum, talis conjunctio in ſpeciem trahitur per illud, ad quod ordinatur: & hoc eſt id, quod ad maritum pertinet: *Ponit etiam virtutem hujus conjunctionis, quia indiſ-*

diſſolubilis eſt, *in hoc quod dicit*, individuam &c. Sed alia definitio tangit effectum, ad quem ordinatur matrimonium, ſcil. vitam communem in rebus domeſticis. Et quia omnis communicatio aliqua lege ordinatur, ideo ponitur ordinativum iſtius communicationis, ſcil. jus divinum, & humanum: aliæ autem communicationes, ut negotiantium, & militantium, ſolo jure humano inſtitutæ ſunt.

Ad primum ergo dicendum, quod aliquando priora, ex quibus debet dari definitio, non ſunt nota quoad nos. Et ideo in definitione aliquorum ponuntur aliqua poſteriora ſimpliciter, quæ ſunt priora quoad nos: Sicut in definitione qualitatis ponitur *quale* a Philoſopho, cum dicit: (*cap. de Qualit. to. 1.*) *Qualitas eſt*, *ſecundum quam quales eſſe dicimur*. Et ita etiam hic in definitione matrimonii ponitur *conjunctio maritalis*: ut ſit ſenſus, quod matrimonium eſt conjunctio ad ea, quæ mariti officium requirit; quæ non poterant uno nomine exprimi.

Ad ſecundum dicendum, quod per hanc differentiam tangitur finis conjunctionis, ut dictum eſt. (*a. præc.*) Et quia, ut dicit Apoſtolus, (*1. Cor. 11.*) *Vir non eſt propter mulierem*, *ſed mulier propter virum*, ideo hæc differentia potius debet ſumi a viro, quam a muliere.

Ad tertium dicendum, quod ſicut vita civilis non importat actum ſingularem hujus, vel illius, ſed ea quæ ad communicationem civilem pertinent: ita vita conjugalis nihil aliud eſt, quam converſatio ad communicationem talem pertinens: Et ideo quantum ad hanc vitam, ſemper in conjugibus conſuetudo eſt individua, quamvis ſit diviſa quantum ad actus ſingulares utriuſque.

Ad quartum patet ſolutio ex dictis. (*in corp. a.*)

A P P E N D I X.

Ex articulo habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe dictum ab *Alexandro* Papa *Tertio* ad Genuenſem Epiſcopum: ut recitatur de præſumptionibus. Illud quoque, &c. *Verum*, *quia in hujuſmodi dubietate fama viciniæ magis debet attendi*, *ſi fama loci habet*, *quod vir ipſam in lecto*, *& in menſa*, *ſicut uxorem*, *tenuerit* (*cum matrimonium ſit maris*, *& fœminæ conjunctio individuam vitæ conſuetudinem retinens*) *cogenda eſt mulier*, *ut eidem viro affectu ſerviat conjugali*. Hæc ibi. Ex quo patet & definitio, & quod conjunctio maritalis di-

dicta a Magiſtro vocatur a Papa conjunctio, & affectus conjugalis. Ex quo etiam videre datur, quod Papa non omnem conjunctionem approbat pro matrimonio. Hinc damnatas vides, & a definitionibus in articulo poſitis damnatas merito oſtendere potes hæreſes omnes illas enarratas ſupra *q.* 41. *art.* 3. & *q.* 42. *ar.* 3. & 4. & *q.* 40. *ar.* 2. *append.* Vide & in locis ibi allegatis: & maxime contra ſpurcitias *Libertinorum*, & falſorum *Euangelicorum*. *Secundo* habes: quomodo per rationem de ly *maritalis*, & interimas prædictas hæreſes, & dicta *Alexandri*, pro quanto eſſentialem definitionem matrimonii afferunt, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides; quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO XLV.

De Conſenſu Matrimonii ſecundum ſe, in quinque articulos diviſa.

Conſequenter conſiderandum eſt de Conſenſu. Ubi *primo* agendum eſt de ipſo conſenſu ſecundum ſe conſiderato. *Secundo* de conſenſu juramento, vel carnali copula firmato. *Tertio* de conſenſu coacto, & conditionato. *Quarto* de objecto conſenſus.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo. Utrum conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonii.

Secundo. Utrum conſenſum oporteat per verba exprimi.

Tertio. Utrum conſenſus expreſſus per verba de futuro faciat matrimonium.

Quarto. Utrum conſenſus per verba de præſenti expreſſus, ſi deſit interior conſenſus, exterius faciat verum matrimonium.

Quinto. Utrum conſenſus in occulto factus per verba de præſenti faciat matrimonium.

AR-

ARTICULUS I. 184

Utrum Conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonii.

S. Tho. ubi ſup. art. 2. *q.* 1. *& ſeq.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Conſenſus non ſit cauſa efficiens Matrimonii. Sacramenta enim non ſunt a voluntate humana, ſed ab inſtitutione divina, ut oſtenſum eſt. (4. *diſt.* 2. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 4. *&* 3. *p. q.* 64. *a.* 2.) Sed conſenſus ad voluntatem humanam pertinet. Ergo non eſt cauſa matrimonii, ſicut nec aliorum ſacramentorum.

2. Præterea. Idem non eſt cauſa ſuiipſius: Sed matrimonium nihil aliud videtur eſſe, quam conſenſus: quia conſenſus ipſe ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam. Ergo conſenſus non eſt cauſa matrimonii.

3. Præterea. Unius debet eſſe una cauſa: Sed matrimonium inter duos eſt unum, ut dictum eſt: (*q. præc. a.* 1.) conſenſus autem duorum ſunt diverſi; quia & diverſorum ſunt, & in diverſa. ab una enim parte eſt conſenſus in virum, ex alia in uxorem. Ergo mutuus conſenſus non eſt cauſa matrimonii.

Sed Contra eſt, quod Chryſoſtomus dicit: (*ho.* 32. *in op. imperf. parum ante med.*) *Matrimonium non facit coitus, ſed voluntas.*

Præterea. Unus non accipit poteſtatem in eo, quod eſt libere alterius, niſi per ejus conſenſum: Sed per matrimonium accipit uterque conjugum poteſtatem in corpus alterius, ut patet 1. Corinth. 7. cum prius uterque liberam poteſtatem ſui corporis haberet. Ergo conſenſus facit matrimonium.

Reſpondeo dicendum, quod in omnibus ſacramentis eſt aliqua ſpiritualis operatio mediante materiali operatione, quæ eam ſignificat: ſicut per ablutionem corporalem in baptiſmo fit ablutio interior ſpiritualis. Unde cum in matrimonio ſit quædam ſpiritualis conjunctio, inquantum matrimonium eſt ſacramentum, & aliqua materialis, ſecundum quod eſt in officium naturæ, & civilis vitæ, oportet quod mediante materiali fiat ſpiritualis virtute divina. *Unde cum conjunctiones materialium contractuum fiant per mutuum conſenſum, oportet quod hoc modo etiam fiat matrimonialis conjunctio.*

Ad primum ergo dicendum, quod ſacramentorum prima cauſa eſt divina virtus, quæ in eis operatur ſa-

ſalutem: ſed cauſæ ſecundæ, ſive inſtrumentales ſunt materiales operationes, ex divina inſtitutione habentes efficaciam. & ſic conſenſus in matrimonio eſt cauſa.

Ad ſecundum dicendum, quod matrimonium non eſt ipſe conſenſus, ſed quædam unio ordinatorum ad unum, ut dictum eſt, (*quæſt. præc. ar.* 1.) quam conſenſus facit: Nec conſenſus, proprie loquendo, conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam ſignificat, ſed voluntatem ejus, qua factum eſt, ut Eccleſiæ conjungeretur.

Ad tertium dicendum, quod ſicut matrimonium eſt unum ex parte ejus, in quod fit conjunctio, quamvis ſit multiplex ex parte conjunctorum: ita etiam conſenſus eſt unus ex parte ejus, in quod conſentitur, ſcil. prædictæ conjunctionis, quamvis ſit multiplex ex parte conſentientium: Nec eſt directe conſenſus in virum, ſed in conjunctionem ad virum ex parte uxoris: & ſimiliter ex parte viri eſt conſenſus in conjunctionem ad uxorem.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a Conciliis, & ſummis Pontificibus, quod conſenſus eſt cauſa efficiens matrimonii. Inſinuatum autem eſt hoc a Concil. *Floren.* in decr. *Eugenii IV.* Armenis dato, quando ait de ſacramentis loquens: *Septimum eſt ſacramentum matrimonii*, &c. *Cauſa efficiens matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*. Hæc ibi. Ubi ly *regulariter* non cadit ſuper conſenſum, ſed ſuper expreſſionem conſenſus per verba. Quaſi dicat. Conſenſus eſt ſemper cauſa efficiens matrimonii: ſed, quod exprimatur per verba, hoc non ſemper eſt; ſed regulariter tantum. Poteſt enim exprimi quandoque per aliquod æquivalens verbis, ut infra *art.* 2. ad *ſecundum*, & *tertium*. Item Concil. *Trident.* ſeſſ. 24. ca. 1. de reform. „ Dubitandum non eſt, matrimonia clandeſtina, „ libero contrahentium conſenſu facta, rata, & vera eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita „ non fecit, & proinde jure damnandi ſunt illi, „ ut eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui ea „ vera, ac rata eſſe negant. *Hæc ibi*. *Et infra*. Parochus, viro, & muliere interrogatis, & eorum „ mutuo conſenſu intellecto, dicat: Ego vos in „ Matrimonium conjungo, &c. „ Hæc ibi. Ubi nota ly *mutuo*, pro confirmatione *quæſt.* 47. *art.* 4. quod

quod ſcil. conſenſus in matrimonium non debet claudicare, facit etiam ad appen. ibi poſitam. Item a Papa *Allexandro III.* ad Papienſem Epiſcopum. „ Cum locum non habeat conſenſus, ubi metus, „ vel coactio intercedit, neceſſe eſt, ut, ubi aſſenſus cujuſque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem ſolo conſenſu contrahitur, &, ubi de ipſo quæritur, plena debet ſecuritate ille gaudere, cujus eſt animus indagandus: ne per timorem dicat ſibi placere, quod odit, & ſequatur exitus, qui de invitis ſolet nuptiis provenire. „ Hæc ille de ſponſalibus, & matrimonio. Item ab *Innocentio III.* ad Epiſcopum Brixienſem titulo eodem. *Tuæ fraternitati*; &c. *Reſpondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris conſenſum*. Hæc ibi. Ubi per ly *in veritate* intellige, quod conſenſus eſt de ſubſtantia matrimonii. Item ab eodem ibidem; *Tua nos duxit*, &c. *Non debes ex illo facto conjugium judicare: quoniam ex altera parte defuit omnino conſenſus, ſine quo cætera nequeant fœdus perficere conjugale*. Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto conſenſum mutuum dicunt eſſe cauſa matrimonii, & intelligas, & probes, & tueäris. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, declaretur viciſſim Angelica doctrina hæc, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 185

Utrum oporteat conſenſum per verba exprimi.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod non oporteat conſenſum per verba exprimi. Quia ſicut per matrimonium redigitur homo in poteſtatem alterius, ita per votum: Sed votum obligat quoad Deum, etiamſi non exprimatur verbis. Ergo & conſenſus facit matrimonii obligationem, etiam ſine expreſſione verborum.

2. Præterea. Matrimonium poteſt eſſe inter aliquos, qui ſuum conſenſum ſibi mutuo verbis exprimere non poſſunt, quia vel ſunt muti, vel diverſarum linguarum. Ergo expreſſio conſenſus per verba non requiritur ad matrimonium.

3. Præterea. Si omittatur illud quod eſt de neceſſitate ſacramenti, quacunque ex cauſa, non eſt ſacramentum: Sed in aliquo caſu eſt matrimonium ſine expreſſione verborum; ſicut quando puella ta-

cet

cet præ verecundia, parentibus eam viro tradentibus. Ergo expreſſio verborum non eſt de neceſſitate matrimonii.

Sed Contra. Matrimonium eſt ſacramentum quoddam: Sed in omni ſacramento requiritur aliquod ſenſibile ſignum. Ergo & in matrimonio: Et ita oportet ibi eſſe ſaltem verba exprimentia conſenſum ſenſibiliter.

Præterea. In matrimonio fit contractus inter virum, & mulierem: Sed in quolibet contractu oportet eſſe expreſſionem verborum, quibus ſe invicem homines obligent. Ergo & in matrimonio oportet eſſe conſenſum per verba expreſſum.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ex dictis patet, (*art. præced.*) conjunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in contractibus materialibus. Et quia materiales contractus non poſſunt fieri, niſi ſibi invicem voluntatem ſuam verbis promant, qui contrahunt, *ideo etiam oportet, quod conſenſus matrimonium faciens verbis exprimatur*; ut expreſſio verborum ſe habeat ad matrimonium, ſicut ablutio exterior ad baptiſmum.

Ad primum ergo dicendum, quod in voto non eſt aliqua ſacramentalis obligatio, ſed ſpiritualis tantum. & ideo non oportet, quod fiat ad modum materialium contractuum, ad hoc quod obliget; ſicut eſt de matrimonio.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis tales non poſſint vota ſua mutuo verbis exprimere, poſſunt tamen exprimere nutibus: & tales nutus pro verbis computantur.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut dicit Hugo de S. Victore, (*Tract. 7. Sum. ſent. c. 6. a princ.*) eos qui conjunguntur, ſic oportet conſentire, ut invicem ſe ſpontanee recipiant; quod judicatur fieri, ſi in deſponſatione non contradicant. Unde verba parentum computantur in caſu illo, ac ſi eſſent puellæ. ſunt enim ſufficiens ſignum, quod ſunt ejus, ex quo non contradicit.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem rejicias errorem *Joan. Uvicleff*, & *Abbatis Panorm.* (ut refert *Joſeph Angles lib. Flores quæſt. Theologic. tit. de eſſentialib. matrim. diſt. 27. art. 2.*) dicentium, ad matrimonium, ſive nuptias contrahendas ſufficere conſenſum ſolum internum. *Secundo* habes; quomodo per rationem oſtendas, errorem hunc

hunc merito reprobari a *Concil. Florent.* quod ad literam ponitur *art.* 1. append. Item a *Concil. Tride. ſeſſ.* ut ibid. Item, & clarius, ab *Innocentio III.* ad Epiſcopum Brixienſem ſcribente ſic: *Neceſſaria ſunt quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti*. Hæc ille de ſponſ. & matrimon. cap. Tuæ. Vide in his ſenſum *Innocentii* infra *ar.* 5. exam. immediate ante ad *primum*. Item ab eod. ibid. *Cum apud*, &c. *Conſuluiſti nos, utrum mutus, & ſurdus, alicui poſſint matrimonialiter copulari. Reſpondemus, quod, ſi talis velit contrahere, ſibi non poſſit, vel debeat denegari: cum, quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare*. Hæc ibi. Unde patere poteſt, quod ultra conſenſum requiruntur verba, ſive aliquid verbis æquivalens. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto verba eſſe neceſſaria pro conſenſu exprimendo ad matrimonium inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & confirmetur.

ARTICULUS III. 186

Utrum conſenſus expreſſus per verba de futuro faciat Matrimonium.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod conſenſus expreſſus per verba de futuro Matrimonium faciat. Quia ſicut ſe habet præſens ad præſens, ita futurum ad futurum: Sed conſenſus per verba de præſenti expreſſus facit matrimonium in præſenti. Ergo conſenſus expreſſus per verba de futuro facit matrimonium in futuro.

2. Præterea. Sicut in matrimonio fit quædam obligatio per verba exprimentia conſenſum, ita & in aliis civilibus contractibus: Sed in aliis contractibus non differt, utrum per verba de præſenti, vel de futuro obligatio fiat. Ergo nec in matrimonio differt.

3. Præterea. Per votum religionis homo contrahit matrimonium ſpirituale cum Deo: Sed votum religionis fit per verba de futuro, & obligat. Ergo & ſimiliter poteſt fieri matrimonium carnale per verba de futuro.

Sed Contra eſt, quod ille qui conſentit in aliquam per verba de futuro, & poſtea cum alia per verba de præſenti, ſecundum jura debet habere ſecundam pro uxore: (*c. Sicut ex litteris. de Sponſalib. &*

ma-

matrim.) Sed hoc non eſſet, ſi conſenſus per verba de futuro faceret matrimonium: quia ex quo verum eſt matrimonium cum una, ea vivente, non poteſt contrahi cum alia. Ergo conſenſus per verba de futuro non facit matrimonium.

Præterea. Qui promittit aliquid ſe facturum, nondum facit illud: Sed qui conſentit per verba de futuro, promittit ſe cum aliqua contracturum matrimonium. Ergo non contrahit adhuc cum illa.

Reſpondeo dicendum, quod cauſæ ſacramentales ſignificando efficiunt. unde hoc efficiunt, quod ſignificant. Quia ergo cum aliquis conſenſum ſuum per verba de futuro exprimit, non ſignificat ſe facere matrimonium, ſed promittit ſe facturum, *ideo talis expreſſio conſenſus non facit matrimonium*, *ſed ſponſionem ejus*, *quæ* ſponſalia *nominatur*.

Ad primum ergo dicendum, quod cum conſenſus exprimitur per verba de præſenti, & verba ſunt præſentia, & in præſens conſentitur pro eodem tempore: ſed quando conſenſus fit per verba de futuro, verba ſunt præſentia, ſed conſentitur in futurum, & ideo non pro eodem tempore. Et propter hoc non eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, quod etiam in aliis contractibus, qui verbis futuris utitur, non transfert poteſtatem rei ſuæ in alterum: ut ſi dicat, *Dabo tibi*: ſed ſolum quando verbis præſentibus utitur.

Ad tertium dicendum, quod in voto profeſſionis actus ſpiritualis matrimonii per verba de futuro exprimitur, ſcil. obedientia, vel obſervantia regulæ, & non ipſum matrimonium ſpirituale: Si autem ſpirituale matrimonium in futurum voveatur, non eſt matrimonium ſpirituale; quia nondum ex hoc aliquis eſt monachus, ſed ſe futurum monachum pollicetur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*; quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a ſummis Pontificibus, quod verba de futuro exprimentia conſenſum non faciant matrimonium: ſed tantum verba de præſenti. Inſinuatum autem eſt hoc a *Gregorio IX*. de ſponſalibus, & matrimonio. „ Si inter virum, & mulierem legitimus conſenſus interveniat de præſenti, ita, quod unus alterum mutuo „ conſenſu verbis expreſſo recipiat, ſive ſit juramentum interpoſitum, ſive non: licet alteri ad alia „ vota tranſire. Quod ſi fecerit, ſecundum matri-

„ mo-

„ monium de facto contractum, etiam ſi ſit carna-
„ lis copula ſubſecuta, ſeparari debet, & primum
„ in ſua firmitate manere. Verum, ſi inter ipſos
„ acceſſit tantummodo promiſſio de futuro, ideſt:
„ ego te recipiam in meam, &, ego te in meum,
„ ſive ſimilia verba: ſi alius mulierem illam per
„ verba de præſenti deſponſaverit, etiamſi inter i-
„ pſam, & primum intervenerit juramentum de fu-
„ turo, ſecundum matrimonium non poterit ſepara-
„ ri, ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia in-
„ jungenda. „ Hæc ibi. Ecce, quod conſenſus ex-
preſſus per verba de futuro non faciunt matrimo-
nium, ſed tantum ſponſalia, ſecundum Papam. A-
lioquin tales conſenſum ſic exprimentes non ſepara-
rentur per ſequens matrimonium. Faciunt etiam
antedicta Pontificis verba pro appendice articuli præ-
cedentis. Item ibidem ab eod. *Adoleſcens, qui de-
ſponſatam ſibi per verba de futuro (licet ſæpe ni-
ſus fuerit) carnaliter non cognoſcens, cum alia poſt-
modum per verba de præſenti contraxit: non pri-
mam, cum qua non fuit verum matrimonium, ſed
ſecundam debet habere uxorem*. Hæc ibi. Item ab
Innocen. III. in tit. eodem, cap. Sicut ex literis. I-
bi enim dicit idipſum, quod *Gregorius*. Item a Pa-
pa *Urbano* ad *Eberardum* Paduanum. „ Si primus
„ vir, & mulier pari conſenſu de præſenti ſeſe re-
„ ceperint, ipſa debet primo reſtitui, cum nec po-
„ tuerit, nec debuerit, poſt talem conſenſum alii
„ nubere. Si vero conſenſus talis inter eos non in-
„ terceſſerit ſub illis verbis, quæ diximus, nec car-
„ nalis copula: ſecundo viro, qui eam poſteà tra-
„ duxit, atque cognovit, mulier ipſa debet relin-
„ qui. „ Hæc ille, par. 6. cap. 22. poſt Concilium
Lateran. ſub *Alexandro III*. Faciunt etiam hæc, pro
verbis neceſſario exprimendis, ad *a*. 2. append. *Se-
cundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pa-
trum, pro quanto verba de futuro inſinuant, non
facere matrimonium, & intelligas, & probes, & de-
fendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim An-
gelica, &c.

ARTICULUS IV.

Utrum conſenſus etiam per verba de præſenti expreſſus, ſi deſit interior conſenſus, faciat Matrimonium.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod conſenſus etiam per verba de præſenti expreſſus, ſi deſit interior conſenſus, faciat Matrimonium. Quia *fraus, & dolus nemini patrocinari debent*, ſecundum jura: (*c. Ex tenore. de Reſcriptis. & c. Si Vir de Cognat. ſpirituali.*) Sed ille qui verbis exprimit conſenſum, quem in corde non habet, dolum committit. Ergo non debet ſibi patrocinari, ut ab obligatione matrimonii liber reddatur.

2. Præterea. Conſenſus mentalis alterius non poteſt eſſe alicui notus, niſi quatenus per verba exprimitur. Si ergo expreſſio verborum non ſufficit, ſed conſenſus interior requiritur in utroque conjugum, tunc neuter poterit ſcire de altero, an ſit ei verus conjux: & ita erit fornicator, quandocunque matrimonio utetur.

3. Præterea. Si aliquis probatur per verba de præſenti in aliquam conſenſiſſe, cogitur per excommunicationis ſententiam, ut eam habeat in uxorem, quamvis dicat conſenſum mentalem defuiſſe, etiamſi poſtea cum alia contraxerit conſenſu mentali verbis expreſſo: Sed hoc non eſſet, ſi requireretur conſenſus mentalis ad matrimonium. Ergo non requiritur.

Sed Contra eſt, quod Innocentius III. dicit in Decret. quadam, (*c. Tua nos. de Sponſalib. & matrim.*) in caſu iſto loquens: *Sine conſenſu nequeunt cætera fœdus perficere conjugale.*

Præterea. Intentio requiritur in omnibus ſacramentis: Sed ille qui corde non conſentit, non habet intentionem matrimonii contrahendi. Ergo non fit matrimonium.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſe habet ablutio exterior ad baptiſmum, ita ſe habet expreſſio verborum ad hoc ſacramentum, ut dictum eſt. (*a. 2. hu. q.*) Unde ſicut ſi aliquis ablutionem exteriorem reciperet, non intendens recipere ſacramentum, ſed ludum, & dolum facere, non eſſet baptizatus: *ita expreſſio verborum ſine interiori conſenſu matrimonium non facit.*

Ad primum ergo dicendum, quod ibi ſunt *duo*, ſc. *defectus* conſenſus, qui ſibi patrocinatur in foro con-

conſcientiæ, ut non aſtringatur vinculo matrimonii, quamvis non in foro Eccleſiæ, in quo judicatur ſecundum allegata; & *dolus* verborum: & hic non patrocinatur nec in foro conſcientiæ, nec in foro Eccleſiæ, quia in utroque pro hoc punitur.

Ad ſecundum dicendum, quod ſi deſit conſenſus mentalis ex parte unius, ex neutra parte eſt matrimonium: quia matrimonium conſiſtit in mutua conjunctione, ut dictum eſt. (*q. præc. a.* 1.) Tamen probabiliter poteſt credi dolus non eſſe, niſi ſigna evidentia doli appareant: quia de quolibet præſumendum eſt bonum, niſi probetur contrarium. unde ille, ex cujus parte dolus non eſt, a peccato excuſatur per ignorantiam.

Ad tertium dicendum, quod in tali caſu Eccleſia compellit eum ad ſtandum cum prima uxore: quia ſecundum ea judicat, quæ foris apparent; nec decipitur in juſtitia, ſive jure, quamvis decipiatur in facto: ſed ille debet potius excommunicationem ſuſtinere, quam ad primam uxorem accedat; vel debet in alias regiones remotius fugere.

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe dictum ab *Innocentio III.* de ſponſalib. & matrimon. cap. Tua nos, &c., „Cum „quandam mulierem quidam aliter inducere ne„quiviſſet, ut ſibi commiſceretur carnaliter, niſi „deſponſaſſet eandem, nulla ſolemnitate adhibita, „vel alicujus præſentia, dixit illi: te Joannes deſ„ponſat, cum ipſe Joannes non vocaretur, ſed fin„xit, ſe vocari Joannem, non credens eſſe conju„gium, eo, quod ipſe non vocaretur hoc nomine, „nec haberet propoſitum contrahendi, ſed copulam „tantum exequendi carnalem. Utrum inter prædi„ctos ſit matrimonium celebratum, cum mulier „conſenſerit in eundem, & ille diſſenſerit, & diſ„ſentiat. Dicimus, quod ſi ille eam non propoſuit „ducere in uxorem, nec unquam conſenſit in præ„dictam perſonam, non debet ex illo facto conju„gium judicari, cum in eo nec ſubſtantia conjuga„lis contractus, nec forma contrahendi conjugium „valeat inveniri; quoniam ex altera parte dolus „ſolummodo affuit, & defuit omnino conſenſus, „ſine quo cætera nequeunt fœdus perficere conju„gale., Hæc ibi. Item a *Conci. Florent.* &c. ut art. 1. *append. de conſenſu.* Item a Concilio *Tridentino*, &c. ut ibi, & ſeſſ. 7. de ſacram. can. 11. *Si quis*

dixerit: in miniſtris, dum ſacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia, anathema ſit. Hæc ibi. Dic tu etiam, a ſimili, tale quid circa requiſitionem intentionis recipientium, ut patet per eundem *Innocentium*, quando loquitur de adultis in *de baptiſ. & eius effect. cap. Majores*. *Secundo* habes; quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto conſenſum exteriorem ſine interiori inſinuant non facere matrimonium, & intelligas, & probes, & tucaris. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 188

Utrum Conſenſus in occulto factus per verba de præſenti faciat Matrimonium.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod Conſenſus in occulto factus per verba de præſenti non faciat Matrimonium. Res enim in poteſtate alterius exiſtens non transfertur in poteſtatem alterius, niſi conſentiente illo, in cujus poteſtate erat: Sed puella erat in poteſtate patris. Ergo non poteſt per matrimonium tranſire in poteſtatem viri, niſi patre conſentiente: Et ita ſi fiat in occulto conſenſus, etiam per verba de præſenti expreſſus, non erit matrimonium.

2. Præterea. Sicut in matrimonio actus noſter eſt quaſi de eſſentia ſacramenti, ita etiam in pœnitentia: Sed ſacramentum pœnitentiæ non perficitur, niſi mediantibus Eccleſiæ miniſtris, qui ſunt ſacramentorum diſpenſatores. Ergo nec matrimonium perfici poteſt in occulto abſque ſacerdotali benedictione.

3. Præterea. Baptiſmus, quia poteſt in occulto, & in aperto fieri, non prohibetur ab Eccleſia fieri in occulto: Sed Eccleſia prohibet clandeſtina fieri matrimonia. (*c. Cum inhibitio. de clandeſt. deſponſ.*) Ergo non poſſunt fieri in occulto.

4. Præterea. Inter eos qui in ſecundo gradu ſibi attinent, matrimonium contrahi non poteſt; quia Eccleſia prohibuit: Sed ſimiliter Eccleſia prohibuit clandeſtina matrimonia. Ergo non poſſunt eſſe vera matrimonia.

Sed Contra. Poſita cauſa, ponitur effectus: Sed cauſa ſufficiens matrimonii eſt conſenſus per verba de præſenti expreſſus. Ergo, ſive fiat in publico, ſive in occulto, matrimonium ſequitur.

Præterea. Ubicunque eſt debita materia, & debi-

ta forma ſacramenti, ibi eſt ſacramentum: Sed in occulto matrimonio ſervatur debita materia, quia ibi ſunt legitimæ perſonæ ad contrahendum; & debita forma, quia ibi ſunt verba de præſenti conſenſum exprimentia. Ergo eſt ibi verum matrimonium.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut in aliis ſacramentis quædam ſunt de eſſentia ſacramenti, quibus omiſſis non eſt ſacramentum, quædam autem ad ſolemnitatem ſacramenti pertinent, quibus omiſſis verum nihilominus perficitur ſacramentum, quamvis peccet qui omittit: *ita etiam conſenſus expreſſus per verba de præſenti, inter perſonas legitimas, ad contrahendum matrimonium facit: quia hæc duo ſunt de eſſentia ſacramenti: alia autem omnia ſunt de ſolemnitate ſacramenti:* quia ad hoc adhibentur, ut matrimonium convenientius fiat. *Unde ſi omittantur, verum eſt matrimonium; quamvis peccent ſic contrahentes, niſi per aliquam legitimam cauſam excuſentur.*

Ad primum ergo dicendum, quod puella non eſt in poteſtate patris quaſi ancilla, ut ſui corporis poteſtatem non habeat, ſed quaſi filia ad educandum. & ideo ſecundum hoc quod libera eſt, poteſt ſe in poteſtatem alterius abſque conſenſu patris dare; ſicut etiam poteſt aliquis, vel aliqua intrare Religionem abſque conſenſu parentum, cum ſit perſona libera.

Ad ſecundum dicendum, quod actus noſter in pœnitentia, quamvis ſit de eſſentia ſacramenti, non tamen eſt ſufficiens ad inducendum proximum effectum ſacramenti, ſcilicet abſolutionem a peccatis. & ideo oportet, quod ad perfectionem ſacramenti interveniat actus ſacerdotis. Sed in matrimonio actus noſtri ſunt cauſa ſufficiens ad indicandum proximum effectum, qui eſt obligatio: quia quicunque eſt ſui juris, poteſt ſe alteri obligare. & ideo ſacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio, quaſi de eſſentia ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quod etiam prohibitum eſt, ne baptiſmum aliquis accipiat, præterquam a ſacerdote, niſi in articulo neceſſitatis. Matrimonium autem non eſt ſacramentum neceſſitatis. Et ideo non eſt ſimilis ratio. Prohibentur autem clandeſtina matrimonia propter pericula, quæ inde evenire ſolent: quia frequenter in talibus eſt aliqua fraus ex altera parte: frequenter etiam ad talia conjugia tranſeunt, dum pœnitent de his quæ ſubito facta ſunt: & multa alia mala inde accidunt: &

 ſpe-

ſpeciem turpitudinis præter hoc habent . . .

Ad quartum dicendum, quod non ſunt prohibita clandeſtina matrimonia, quaſi contra eſſentialia matrimonii exiſtentia, ſicut ſunt prohibita matrimonia illegitimarum perſonarum, quæ ſunt materia indebita huic ſacramento. Et ideo non eſt ſimile.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas errorem aliquorum, ut ex *Concil. Trid.* patebit; dicentium, quod matrimonia in occulto facta non ſunt valida. Intellige ſemper; antequam illegitimentur perſonæ ab Eccleſia. Putabant ſiquidem illi errantes, ut credi poteſt probabiliter, quod conſenſum fieri in manifeſto, eſſet de neceſſario requiſitis ad matrimonium, quod tamen eſt falſum, juxta Concil. etiam *Florent.* & *in decr. de ſacram.* dicens, quod ſacramenta tribus perficiuntur, videlicet, materia, forma, & perſona ad ſacramentum concurrente, & veſtita intentione Eccleſiæ. De hac intentione Eccleſiæ vide *qu.* 48. *art.* 2. ad 3. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, errorem prædictum merito damnari ab *Alexand. III.* de ſponſal. & matrimon. cap. Ex parte, &c. „ And. juramentum præſtitit, quod C. mulierem ab eo tempore „ pro conjuge teneret, & ei ſicut uxori ſuę fidem „ ſervaret. Ipſa quoque eidem And. juravit, ſe il„ lum pro marito habituram, & fidem ei tanquam „ proprio viro ſervaturam. Quo facto prænomina„ tus And. reliquit eandem. Mandamus: quatenus „ eundem And. ut (ſuperinducta dimiſſa) ad uxo„ rem ſuam redeat, & eam maritali affectione per„ tractet, monitione pręmiſſa per eccleſiaſticam cen„ ſuram cogatis. „ Hęc ibi; ubi nota ly *ſuperinducta dimiſſa*, quod iſte And. aliam in aperto uxorem ſuperinduxerat, quaſi quod conſenſus in occulto cum prima non cauſaſſet verum matrimonium, cujus contrarium oſtendit Pontifex. Item a 32. *qu.* 1. *dixit*: item *de divor. cap. Ex literis*. Item a Concil. *Trident.* ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. „ Tametſi „ dubitandum non eſt: clandeſtina matrimonia li„ bero contrahentium conſenſu facta, rata, & ve„ ra eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita „ non fecit, & proinde jure damnandi ſunt illi, „ ut eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui „ ea vera, ac rata eſſe negant: nihilominus ſan„ cta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis illa ſemper „ deteſtata eſt, atque prohibuit. „ *Hæc ibi. Et ad*

„ *plu-*

„ *plurima tollenda incommoda hujuſmodi clandeſti-*
„ *norum matrimonium ſubdit*: „ Cum ſancta Syno-
„ dus animadvertat, prohibitiones illas propter ho-
„ minum inobedientiam jam non prodeſſe, & gra-
„ via peccata perpendat, quæ ex eiſdem clandeſti-
„ nis conjugiis ortum habent: præſertim vero eo-
„ rum, qui in ſtatu damnationis permanent, dum,
„ priore uxore, cum qua clam contraxerant, reli-
„ cta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in
„ perpetuo adulterio vivunt: præcipit, ut in poſte-
„ rum, antequam matrimonium contrahatur, &c.
„ Qui aliter, quam præſente parocho, vel alio ſa-
„ cerdote de ipſius parochi, ſeu ordinarii licentia,
„ & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium con-
„ trahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic
„ contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſ-
„ modi contractus irritos, & nullos eſſe decernit,
„ prout eos præſenti decreto irritos facit, & an-
„ nullat. „ Hæc ibi. *Tertio* habes quomodo per
rationem prædicta Patrum, pro quanto conſenſum
in occulto factum per verba de præſenti dicunt face-
re matrimonium, & intelligas, & probes, & de-
fendas. *Quarto* vides quomodo, &c.

QUÆSTIO XLVI.

De Conſenſu, cui advenit juramentum, vel copula carnalis, in duos articulos diviſa.

Deinde conſiderandum eſt de Conſenſu, cui ad-
venit juramentum, vel copula carnalis.

Circa quod quæruntur duo.

Primo. Utrum juramentum adjunctum conſenſui per verba de futuro expreſſo faciat matrimo-
nium.

Secundo. Utrum copula carnalis eidem conſenſui adveniens faciat matrimonium.

ARTICULUS I.

Utrum juramentum adjunctum conſenſui per verba de futuro expreſſo faciat Matrimonium.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod juramentum adjunctum conſenſui per verba de futuro expreſſo faciat Matrimonium. Nullus enim poteſt ſe obligare, ut faciat contra jus divinum: Sed implere juramentum eſt de jure divino, ut patet Matth. 5. *Reddes autem Domino juramenta tua*. Ergo per nullam obligationem ſequentem poteſt evenire, quod homo non debeat implere juramentum prius factum. Si ergo poſt conſenſum in aliquam per verba de futuro juramento firmatum aliquis alteri ſe obligat per verba de præſenti, videtur quod nihilominus debeat juramentum primum ſervare: Sed hoc non eſſet, niſi illo juramento eſſet matrimonium illud perfectum. Ergo juramentum adjunctum conſenſui per verba de futuro facit matrimonium.

2. Præterea. Veritas divina fortior eſt, quam veritas humana. Sed per juramentum veritate divina firmatur aliquid. Cum ergo verba exprimentia conſenſum de præſenti, in quibus eſt ſola veritas humana, matrimonium perficiant, videtur quod multo amplius id efficere poſſint verba de futuro juramento firmata.

3. Præterea. Secundum Apoſtolum ad Hebr. 6. *Omnis controverſiæ finis ad confirmationem eſt juramentum*. Ergo in judicio ſaltem plus ſtandum eſt juramento, quam ſimplici verbo. Si ergo aliquis ſimplici verbo conſentiat in aliquam per verba de præſenti, poſtquam conſenſerit in aliam cum juramento per verba de futuro, videtur quod judicio Eccleſiæ debeat compelli ſtare cum prima, & non cum ſecunda.

4. Præterea. Verba de futuro ſimpliciter prolata faciunt ſponſalia. Sed juramentum ibi aliquid operatur. Ergo facit plus, quam ſponſalia: Sed ultra ſponſalia non eſt niſi matrimonium. Ergo facit matrimonium.

Sed Contra. Quod futurum eſt, non eſt: Sed juramentum additum non facit, quin verba de futuro ſignificent conſenſum de futuro. Ergo adhuc matrimonium non eſt.

Præterea. Poſtquam perfectum eſt matrimonium, non

non oportet quod alius conſenſus interveniat ad matrimonium: Sed, poſt juramentum advenit alius conſenſus, qui matrimonium facit; alias fruſtra juraretur illud eſſe futurum. Ergo non facit matrimonium.

Reſpondeo dicendum, quod juramentum adhibetur ad confirmationem dictorum. unde illud tantum confirmat, quod in dictis ſignificatur, nec ſignificatum mutat. *Et ideo cum verba de futuro ex ipſa ſua ſignificatione habeant, quod matrimonium non faciant, quia quod futurum promittitur, nondum fit, etiamſi juramentum adveniat, nondum eſt matrimonium factum*, ſicut Magiſter in litera dicit. (4. *d.* 28.)

Ad primum ergo dicendum, quod implere juramentum licitum eſt de jure divino, non autem implere juramentum illicitum. Unde ſi aliqua obligatio ſequens juramentum faciat illud illicitum, cum prius fuiſſet licitum, non derogat juri divino, qui juramentum prius factum non ſervat. Et ita eſt in propoſito. illicite enim jurat, qui illicite promittit: Promiſſio autem de alieno eſt illicita: Unde conſenſus ſequens per verba de præſenti, quo quis transfert dominium ſui corporis in aliam, facit precedens juramentum eſſe illicitum, quod prius licitum erat.

Ad ſecundum dicendum, quod veritas divina efficaciſſima eſt ad firmandum illud, cui adhibetur.

Unde patet ſolutio ad Tertium.

Ad quartum dicendum, quod juramentum aliquid operatur, non novam obligationem faciens, ſed factam confirmans: Et ſic gravius peccat, qui eam violat.

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas; recte inſinuatum fuiſſe a ſummis Pontificibus, quod ſponſalia de futuro jurata non faciunt matrimonium. Inſinuatum autem eſt hoc a Papa *Lucio III.* ad Epiſcopum Rappalenſem: *Requiſivit a nobis tua fraternitas: qua cenſura debeat compelli mulier, quæ nubere renuit, cui ſe nupturam interpoſito juramento firmavit. Ad quod reſpondemus, quod, cum libera debeant eſſe matrimonia, monenda eſt potius, quam cogenda.* Hæc ille, de ſponſal. & matrimon. Nota ly *potius*, *quam cogenda*: quoniam per hoc oſtendit, quod ſupra di-

ximus. Nam, ſi juramentum tunc cauſaret matrimonium, non tantum cogenda eſſet qualitercunque, ſed etiam eccleſiaſtica cenſura: ut patet ibi a ſimili per *Alexand. III. cap. Ad audientium*, & *cap. Ex parte*. Item ab *Innocentio III.* ibid. ſicut ex literis, &c. *Reſpondemus, quod, ſi tibi conſtiterit, quod idem Laurentius per verba de futuro, E. vero deſponſaverit per verba de præſenti, impoſita ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit, matrimonium ſecundo contractum legitimum judices, & ad illud ſervandum compellas eundem.* Hæc ibi. Ubi præmiſerat *Innocen.* quod in deſponſatione prima, ſc. P. mulieris interveniat juramentum firmans ſponſalia. *Secundo* habes: quomodo per rationem præmiſſa Pontificum, pro quanto juramentum dicunt non facere, quod ſponſalia de futuro faciant matrimonium, & intelligas, & probes, & tueàris. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 19

Utrum carnalis copula poſt verba de futuro conſenſum exprimentia faciat Matrimonium.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod carnalis copula poſt verba de futuro conſenſum exprimentia faciat Matrimonium. Quia majus eſt conſentire facto, quam verbo: Sed ille qui carnaliter commiſcetur, facto conſentit promiſſioni, quam prius fecit. Ergo videtur, quod multo magis per hoc fiat matrimonium, quam ſi ſolis verbis de præſenti conſenſus fieret.

2. Præterea. Conſenſus non ſolum expreſſus, ſed etiam interpretativus facit matrimonium: Sed nulla poteſt eſſe major interpretatio conſenſus, quam carnalis copula. Ergo perficitur matrimonium per hoc.

3. Præterea. Omnis conjunctio carnalis præter matrimonium facta eſt peccatum: Sed mulier non videtur peccare admittendo ſponſum ad carnalem copulam. Ergo per hoc ſit matrimonium.

4. Præterea. *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*: Sed aliquis non poteſt mulieri, quam defloravit ſub ſpecie matrimonii, reſtituere ablatum, niſi eam conjugio ducat. Ergo videtur, quod ſi etiam poſt carnalem copulam cum alia contra-

traxerit per verba de præſenti, teneatur ad primam redire: quod non eſſet, niſi inter eos eſſet matrimonium. Ergo carnalis copula poſt conſenſum de futuro facit matrimonium.

Sed Contra eſt, quod dicit Nicolaus I. Papa: (*in reſp. ad conſulta Bulgar. c. 3 to 7. Concil. & hab. c. Tuas dudum. de clandeſt. deſponſ.*) *Si conſenſus in nuptiis defuerit, cætera etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur*.

Præterea. Quod ſequitur ad aliquid, non facit ipſum: Sed carnalis copula ſequitur ipſum matrimonium, ſicut effectus cauſam. Ergo non poteſt facere matrimonium.

Reſpondeo dicendum, quod de matrimonio poſſumus loqui *dupliciter*. *Uno modo* quantum ad forum conſcientiæ. *Et ſic in rei veritate carnalis copula non habet quod perficiat matrimonium, cujus ſponſalia præceſſerunt per verba de futuro, ſi conſenſus interior deſit*: quia verba etiam de præſenti conſenſum exprimentia, ſi conſenſus mentalis deeſſet, non facerent matrimonium, ut ſupra dictum eſt. (*qu. præc. art.* 4.) *Alio modo* quantum ad judicium Eccleſiæ: Et quia in exteriori judicio ſecundum ea quæ foris patent judicatur, cum nihil poſſit expreſſius ſignificare conſenſum, quam carnalis copula, *ideo ſecundum judicium Eccleſię carnalis copula conſequens ſponſalia matrimonium facere judicatur niſi aliqua ſigna expreſſa doli, vel fraudis appareant*.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui carnaliter commiſcetur, facto conſentit in carnalem copulam ſecundum rei veritatem; ſed in matrimonium non conſentit ex hoc ipſo, niſi ſecundum interpretationem juris.

Ad ſecundum dicendum, quod interpretatio illa non mutat rei veritatem, ſed judicium quod de rebus exterius fit.

Ad tertium dicendum, quod ſi ſponſa ſponſum admittat, credens eum velle matrimonium conſummare, excuſatur a peccato, niſi aliqua ſigna expreſſa fraudis appareant; ſicut ſi ſint multum diſtantis conditionis, vel quantum ad nobilitatem, vel quantum ad fortunam, vel aliud ſignum evidens appareat: ſed tamen ſponſus peccat fornicando; & puniendus eſt de fraude, quam facit.

Ad quartum dicendum, quod in tali caſu ſponſus, antequam aliam duxerit, tenetur eam ducere in uxorem, ſi ſint æqualis conditionis, vel ſi ſponſa ſit melioris conditionis: Sed ſi aliam duxerit, jam factus eſt impotens ad ſolvendum illud, ad

quod tenebatur: Et ideo ſufficit, ſi ei de nuptiis provideat: & ad hoc etiam non tenetur, ut quidam dicunt, ſi ſponſus ſit multo melioris conditionis, aut aliquod ſignum fraudis evidens fuerit: quia præſumi probabiliter poteſt, quod ſponſa non fuerit decepta, ſed decipi ſe finxerit.

APPENDIX.

EX art. habes *prima*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a Pontificibus, & quod carnalis copula ſubſequens ſponſalia facit matrimonium, & quod non facit. A *Gregorio* enim *IX.* inde ſponſal. & matrim. dicitur: „ Is, qui fidem dedit M. mulieri ſuper matrimonio contrahendo, carnali copula ſubſecuta: &, ſi in facie Eccleſiæ ducat aliam, & cognoſcat, ad primam redire tenetur; quia nec verum, nec aliquod cenſetur matrimonium, quod de facto eſt poſtmodum ſubſequutum. „ Hæc ibi. A *Nicolao* autem inſinuatum, &c. ut in *arg.* 1. facto in contrarium; vide 27. *q.* 2. *cap. Sufficiat*. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, pro quanto ſponſalia tranſire, & non tranſire in matrimonium ſentiunt per carnalem copulam ſubſequutam, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO XLVII.

De conſenſu coacto, & conditionato, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de conſenſu coacto, & conditionato.

Circa quod quæruntur ſex.

Primo. Utrum aliquis conſenſus poſſit eſſe coactus.

Secundo. Utrum aliqua coactio metus cadat in conſtantem virum.

Tertio. Utrum conſenſus coactus tollat matrimonium.

Quarto. Utrum conſenſus coactus faciat matrimonium ex parte cogentis.

Quinto. Utrum conſenſus conditionatus matrimonium faciat.

Sexto. Utrum aliquis poſſit cogi a patre ad matrimonium contrahendum.

AR-

ARTICULUS I. 193

Utrum aliquis conſenſus poſſit eſſe coactus.

S. Thom. 4. d. 29. queſt. unic. art. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod nullus conſenſus poſſit eſſe coactus. Coactio enim in liberum arbitrium cadere non poteſt ſecundum aliquem ſtatum ejus, ut in 2. ſent. diſt. 25. (q. 1. a. 2.) dictum eſt: Sed conſenſus eſt actus liberi arbitrii. Ergo non poteſt eſſe coactus.

2. Præterea. Violentum idem eſt quod coactum: Sed *coactum* ſecundum Philoſophum (*lib. 3. Eth. c. 1. to. 5.*) *eſt, cujus principium eſt extra, non conferente vim paſſo*: Sed omnis conſenſus principium eſt intra. Ergo nullus conſenſus poteſt eſſe coactus.

3. Præterea. Omne peccatum conſenſu perficitur: Sed illud quo perficitur peccatum, cogi non poteſt; quia ſecundum Auguſt. (*l. 3. de lib. arb. c. 18. a princ. tom. 1.*) *nullus peccat in eo, quod vitare non poteſt*. Cum ergo vis a Juriſtis (*l. 2. ff. de eo quod metus &c.*) definiatur eſſe *majoris rei impetus, qui repelli non poteſt*, videtur quod conſenſus non poſſit eſſe coactus, vel violentus.

4. Præterea. Dominium libertati opponitur: Sed coactio ad dominium pertinet, ut patet in quadam Tullii definitione. dicit enim, quod *vis eſt impetus dominantis, retinens rem intra terminos alienos*. Ergo vis in liberum arbitrium non cadit, & ita nec in conſenſum, qui eſt actus ejus.

Sed Contra. Illud quod eſſe non poteſt, non poteſt aliquid impedire: Sed coactio conſenſus impedit matrimonium, ut in littera dicitur, (4. d. 29.) Ergo conſenſus cogi poteſt.

Præterea. In matrimonio eſt quidam contractus: Sed in contractibus poteſt eſſe voluntas coacta. unde legiſlator in integrum reſtitutionem adjudicat, ratum non habens, *quod vi, metuſve cauſa factum eſt*. (*l. 1. ff. ſup. cit.*) Ergo etiam in matrimonio poteſt eſſe conſenſus coactus.

Reſpondeo dicendum, quod *duplex* eſt coactio, vel violentia. *Una*, quæ facit neceſſitatem abſolutam: Et tale violentum dicitur a Philoſopho (*loc. ſup. cit.*) *violentum ſimpliciter*: ut cum quis aliquem cor-

corporaliter impellit ad motum. *Alia*, quæ facit neceſſitatem conditionatam: Et hanc vocat Philoſophus *violentum mixtum*: ſicut cum quis projicit merces in mare, ne periclitetur: Et in iſto violento quamvis hoc quod fit, non fit per ſe voluntarium; tamen conſideratis circumſtantiis *hic* & *nunc*, voluntarium eſt: Et quia actus in particularibus ſunt, ideo ſimpliciter voluntarium eſt, ſed ſecundum quid involuntarium. *Unde hæc violentia, vel coactio poteſt eſſe in conſenſu, quæ eſt actus voluntatis, non autem prima*. Et quia hæc coactio fit ex hoc quod timetur aliquod periculum imminens, ideo iſta vis idem eſt quod metus, qui voluntatem cogit quodammodo: ſed prima vis cadit in corporalibus actibus. Et quia legislator conſiderat non ſolum interiores actus, ſed magis exteriores, ideo per *vim* intelligit coactionem ſimpliciter. propter quod vim contra metum dividit. Sed nunc agitur de conſenſu interiori, in quem non cadit coactio, ſed vis, quæ a metu diſtinguitur. Et ideo, quantum ad propoſitum pertinet, idem eſt coactio, quod metus: Eſt autem metus ſecundum Juriſperitos, *inſtantis, vel futuri periculi cauſa mentis trepidatio*. (*loc. ſup. cit.*)

Et per hoc patet ſolutio ad Objecta. Nam *primæ* rationes procedunt de coactione prima, *ſecundæ* de ſecunda.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito a Scripturis inſinuatum eſſe, quod conſenſus voluntatis poteſt eſſe coactus, quamvis ſit, & remaneat liber. Inſinuatum autem eſt hoc Gen. 2. *Quacunque die comederis ex eo, morte morieris*; ecce, quod adſtringitur voluntas hominis tunc liberi facti, & adſtrictione quidem maxima per comminationem mortis, tum animæ, tum corporis. Quod autem liber factus eſſet homo, nemini dubium eſt. Monſtratur ergo per hoc, quod adſtrictio præceptorum, quibus videlicet adſtringuntur ſubditorum voluntates ad faciendum, vel omittendum aliquid, non tollit libertatem hominis, & conſequenter, quod nec conſenſum liberum. Coactionem vero, timorem, ſeu adſtrictionem, hujuſmodi non excludere conſenſus libertatem, ideſt non facere, quod conſenſus inde cauſatus non ſit liber, confirmatur ex *Concil. Trid.* per hoc, quod declarat *ſeſſ. 14. ca. 4.* contritionem ex gehennæ, & pœnarum metu

tu conceptam, eſſe liberam, & voluntariam, non extortam, & coactam; & *can.* 5. anathematizat dicentes, illum dolorem eſſe inutilem, coactum, & non liberum, ac voluntarium, vide ſupra *qu.* 1. *a.* 1.&c. hujuſmodi Concilii locum contra errores *Lutheri* adductum. Eſt enim error Lutheri, quod talis conſenſus ſit non voluntarius, neque liber. Quem etiam *Philoſ.* damnat in corp. art. Item inſinuatum Luc. 14. *Compelle intrare*. Manifeſtum eſt enim, quod illi, qui intrabant, voluntarie intrabant (neminem enim Deus cogit ad juſtitiam, ſecundum *Damaſc.* coactione ſc. pura) &, conſequenter, quod compulſio hæc erat mixta, non excludens voluntarium conſenſum. Item inſinuatum ab Apoſtolo 1. Cor. 15. *Deinde, tanquam abortivo, viſus eſt & mihi*, ubi ſecundum D. Th. ſumitur ly *abortivo* non tantum pro fœtu, qui extra tempus naſcitur, & qui ad menſuram aliorum non pervenit; ſed etiam pro fœtu illo, qui cum violentia extrahitur. In cujus ſignum dicit *Auguſt.* volens ipſum Paulum tanquam abortivum oſtendere; quod alii Apoſtoli voluntarie venerunt ad Chriſtum, Paulus vero coactus. Intellige ly *voluntarie*, ideſt ſine quacunque coactione timoroſa, & ly *coactus*, ideſt coactione mixta. Quam coactionem expreſſit & ipſe Chriſtus Act. 9. dicens: *Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare*. Per quod oſtendit, ipſum Paulum eſſe abortivum, ideſt per violentiam quandam a ſe ex utero matris Synagogæ eductum. Vide ſupra nunc *Concil. Trident. Secundo* habes, quomodo per rationem prædicta Scripturarum, pro quanto aliquem conſenſum voluntarium innuunt poſſe eſſe ſimul, atque coactum, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina, &c.

ARTICULUS II. 192

Utrum aliqua coactio metus cadat in conſtantem virum.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod coactio metus non cadat in conſtantem virum. Quia de ratione conſtantis eſt, quod non trepidet in periculis. Cum ergo metus ſit trepidatio mentis ratione periculi imminentis, videtur quod non cogatur metu.

2. Præterea. *Omnium terribilium finis eſt mors*, ſecundum Philoſ. in 3. Ethic. (*c. 6. a med. tom.* 5.) quaſi

quaſi perfectiſſimum inter terribilia: Sed conſtantes non coguntur morte; quia fortis etiam pericula mortis ſuſtinet. Ergo nullus metus cadit in conſtantem virum.

3. Præterea. Inter alia pericula præcipue a bonis timetur periculum famæ: Sed timor infamiæ non reputatur timor cadens in conſtantem virum; quia, ut dicit lex, (*l. 7. ff. de eo quod metus &c.*) *timor infamiæ non continetur illo edicto: Quod metus cauſa factum eſt*. Ergo nec aliquis alius metus cadit in conſtantem virum.

4. Præterea. Metus in eo, qui metu cogitur, peccatum relinquit: quia facit eum promittere, quod non vult ſolvere; & ſic facit eum mentiri: Sed non eſt conſtantis aliquod peccatum etiam minimum pro aliquo timore facere. Ergo nullus metus cadit in conſtantem virum.

Sed Contra. Abraham, & Iſaac conſtantes fuerunt: Sed in eis cecidit metus; quia ratione metus dixerunt, uxores ſuas ſibi eſſe ſorores. (*Gen.* 12. & 26.) Ergo metus poteſt cadere in conſtantem virum.

Præterea. Ubicunque eſt violentum mixtum, eſt aliquis metus cogens: Sed aliquis, quantumcunque conſtans, poteſt pati tale violentum; quia ſi ſit in mari, merces projiciet tempore naufragii. Ergo metus poteſt cadere in conſtantem virum.

Reſpondeo dicendum, quod cadere metum in aliquem eſt cogi ipſum metu. Cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit, quod alias non vellet ad evitandum id quod timet. In hoc autem conſtans ab inconſtanti diſtinguitur quantum ad *duo*. *Primo* quantum ad qualitatem periculi quod timetur: Quia conſtans ſequitur rationem rectam, per quam ſcit, quid pro quo dimittendum ſit, vel faciendum: Semper autem minus malum, vel majus bonum eligendum eſt: *Et ideo conſtans ad minus malum ſuſtinendum cogitur metu majoris mali; non autem cogitur ad majus malum, ut vitet minus malum: Sed inconſtans cogitur ad majus malum, propter metum minoris mali, ſcil. ad peccatum propter metum corporalis pœnæ: Sed pertinax e contra non poteſt cogi etiam ad minus malum ſuſtinendum, vel faciendum, ut evitet majus malum: Unde conſtans eſt medius inter inconſtantem, & pertinacem. Secundo* differunt quantum ad æſtimationem periculi imminentis: quia conſtans non niſi ex forti æſtimatione, & probabili cogitur; ſed inconſtans ex levi. Prov. 28. *Fugit impius, nemine perſequente.*

Ad primum ergo dicendum, quod conſtans, ſicut & de forti dicit Philoſ. (*l. 3. Ethic. c. 6. to. 5.*) eſt intrepidus; non quod omnino non timeat, ſed quia non timet quæ non oportet, vel ubi, vel quando non oportet.

Ad ſecundum dicendum, quod peccata ſunt maxima malorum. & ideo ad hæc nullo modo poteſt homo conſtans cogi: immo magis debet homo mori, quam talia ſuſtinere, ut etiam Philoſ. in 3. Ethic. dicit. (*c. 6. & 9. tom. 5.*) Sed quædam damna corporalia ſunt minora quibuſdam aliis: inter quæ ſunt præcipua, quæ ad perſonam pertinent: ſicut mors, verbera, dehoneſtatio per ſtuprum, & ſervitus. Et ideo ex iſtis conſtans cogitur ad alia damna corporalia ſuſtinenda. Et hæc continentur in hoc verſu:

Stupri, ſive ſtatus, verberis, atque necis.

Nec differt, utrum hæc pertineant ad perſonam propriam, vel uxoris, vel filiorum, vel aliorum hujuſmodi.

Ad tertium dicendum, quod quamvis infamia ſit majus damnum, tamen ei de facili occurri poteſt. Et ideo non reputatur cadere in conſtantem virum metus infamiæ, ſecundum Jura.

Ad quartum dicendum, quod conſtans non cogitur ad mentiendum; quia tunc vult dare, ſed tamen poſtea vult petere reſtitutionem, vel ſaltem judici denuntiare, ſi ſe promiſit non petiturum reſtitutionem: Non poteſt autem promittere ſe non denuntiaturum; quia cum hoc ſit contra bonum juſtitiæ, ad hoc cogi non poteſt, ut ſc. contra juſtitiam faciat.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, recte inſinuatum ab *Innocentio III.* quod aliquis metus cadit in conſtantem virum. Inſinuatum autem eſt ſic. *Cum dilectus filius*, &c. *Non obſtante violentia, quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, & ideo non debuerat cadere in conſtantes, ſuper reſtitutione petita ſilentium eis duximus ſententialiter imponendum.* Hæc ille de his, quæ vi, metuſve cau. ſi. Præſupponit ergo manifeſte Innocentius; quod aliquis metus poſſit cadere in virum conſtantem, & exprimit metum mortis, & cruciatum corporis eſſe hujuſmodi, ubi per metum mortis, etiam verbera intelligere poſſumus, ſicut

&

& per cruciatum corporis, ſtuprum, cum cruciatus honoris ſit major. Id, quod expreſſit, *ff. l. neque timorem, in tit.* eod. Idem inſinuavit *Innocent.* ibi, *Ad audientiam noſtram*, &c. *Si conſtiteris vobis, per talem metum fuiſſe coactum, qui potuerit, & debuerit cadere in virum conſtantem, præfatam eccleſiam ei reſtitui faciatis*. Hæc ille. Ad hunc locum facient & dicenda in append. art. ſeq. ubi de iſto metu tractabitur. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta, pro quanto metum aliquem innuunt cadere poſſe in virum conſtantem, & intelligas, & probes, & tuearis *Tertio* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina hæc declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III. 193

Utrum conſenſus coactus tollat Matrimonium.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod conſenſus coactus non tollat Matrimonium. Quia ſicut ad Matrimonium requiritur conſenſus, ita ad baptiſmum requiritur intentio. Sed coactus timore ad recipiendum baptiſmum recipit ſacramentum: Ergo coactus ad conſentiendum aliquo timore, matrimonio obligatur.

2. Præterea. Violentum mixtum, ſecundum Philoſ. (*l. 3. Eth. c. 1. to. 5.*) plus habet de voluntario, quam de involuntario: Sed non poteſt aliter conſenſus eſſe coactus, niſi per violentum mixtum. Ergo non omnino excluditur voluntarium: Et ita adhuc eſt matrimonium.

3. Præterea. Ei qui conſentit in matrimonium coactus, conſulendum videtur, quod in matrimonio illo ſtet; quia ſpeciem mali habet promittere, & non ſolvere, a quo Apoſtolus vult nos abſtinere: (1. *Theſſal.* 5.) Hoc autem non eſſet, ſi conſenſus coactus omnino matrimonium tolleret. Ergo &c.

Sed Contra eſt, quod Decretalis dicit: (*c. Cum locum de ſponſalib. & matrim.*) *Cum conſenſus locum non habeat, ubi metus, vel coactio intercedit, neceſſe eſt, ut ubi aſſenſus cujuſquam requiritur, coactionis materia repellatur*: Sed in matrimonio requiritur communis conſenſus. Ergo &c.

Præterea. Matrimonium ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam, quæ fit ſecundum libertatem amo-

amoris. Ergo non poteſt fieri per conſenſum coactum.

Reſpondeo dicendum, quod vinculum matrimonii eſt perpetuum. Unde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit. Metus autem, qui cadit in conſtantem virum, perpetuitatem contractus tollit; quia poteſt repeti reſtitutio in integrum. *Et ideo hæc coactio metus, quæ cadit in conſtantem virum, tollit matrimonium, & non alia.* Conſtans autem vir judicatur virtuoſus, qui eſt menſura in omnibus operibus humanis, ut Philoſ. dicit in 3. Ethic. (*c 4. ad fi. to. 5.*)

Quidam autem dicunt, quod ſi adſit conſenſus, quamvis coactus, interius, eſt matrimonium quantum ad Deum, ſed non quantum ad ſtatum Eccleſiæ, quæ præſumit ibi non fuiſſe conſenſum interiorem propter metum. Sed hoc nihil eſt; quia Eccleſia non debet præſumere de aliquo peccatum, quouſque probetur: Peccavit autem, ſi dixit ſe conſentire, & non conſenſit: Unde Eccleſia præſumit eum conſenſiſſe, ſed judicat conſenſum illum extortum non eſſe ſufficientem ad faciendum matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quod intentio non eſt cauſa efficiens ſacramenti in baptiſmo, ſed ſolum eliciens actionem agentis: ſed conſenſus eſt cauſa efficiens in matrimonio. Et ideo non eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, quod ad matrimonium non ſufficit quodcunque voluntarium, ſed voluntarium complete; quia debet eſſe perpetuum. & ideo per violentum mixtum impeditur.

Ad tertium dicendum, quod non ſemper debet induci ad hoc quod in matrimonio illo ſtet, ſed ſolum quando timetur periculum ex diſſolutione: alias autem non peccat; quia non ſolvere promiſſa, quæ nolens facit, non eſt ſpecies mali.

APPENDIX

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas: merito inſinuatum fuiſſe ab *Alexandro III*, quod conſenſus per metum cadentem in conſtantem virum non facit matrimonium, & hoc, quando ait: *Veniens ad nos*, & cætera. *Si inveneris, quod primam poſt fidem praſtitam cognoverit: ipſum cum ea facias remanere. Alioquin ſecundæ, niſi metu coactus, qui poſſet in virum conſtantem cadere, eam deſponſaverit, adhærere facias, ut uxori.* Hæc ille, de ſponſal. & matr. Item ab *Honorio III*. ibid. *Conſul-*

tar-

tationi, &c. *illis*, *quæ benedictione accepta*, *mox a ſponſis aufugiunt ante carnis copulam ſubſecutam*, *aſſerentes*, *ſe nunquam in illos veraciter conſenſiſſe*, *ſed metu illato compulſas verba contuliſſe conſenſus*, *licet animo diſſentirent*, *non ſtatim eſt audientia deneganda*: *ſed de illato metu eſt diligentius inquirendum*. *Et*, *ſi talis metus inveniatur illatus*, *qui potuit cadere in conſtantem virum*, *erunt non immerito audiendæ*. Hæc ibi. Item merito inſinuatum ab eodem *Alexand. III.* ibi, quod non omnis violentia, ſeu coactio impedit matrimonium; & ſic: *De muliere*, *quæ eſt invita tradita viro*, *& detenta*, *cum inter vim*, *& vim ſit differentia*, *utrum poſtea conſenſus interceſſerit certum nobis nihil poſtea expreſſiſti*, *nihil certum inde tibi poſſumus reſpondere*. Hæc ibi. Ecce, quod conſenſus per metum alium a cadente in virum conſtantem non ſic impedit matrimonium, ſicut ipſe cadens. Alioquin *Alexander* non faceret differentiam inter vim, & vim; ſed reſponderet de iſto alio metu, ſicut de cadente in conſtantem reſponderat *in cap. Veniens ad nos*. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, pro quanto conſenſum per metum cadentem in virum conſtantem non facere matrimonium; aliumque facere innuunt, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS IV. 194

Utrum conſenſus coactus ex parte cogentis faciat Matrimonium.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod conſenſus coactus ſaltem ex parte cogentis faciat Matrimonium. Quia matrimonium eſt ſignum ſpiritualis conjunctionis: Sed ſpiritualis conjunctio, quæ eſt per charitatem, poteſt eſſe ad eum qui non habet charitatem. Ergo & matrimonium ad eum qui non vult.

2. Præterea. Si illa quæ fuit coacta, poſtmodum conſentiat, erit verum matrimonium: Sed iſte, qui coegit primo, ex conſenſu illius non ligatur. Ergo ex primo conſenſu ligabatur matrimonio.

Sed Contra. Matrimonium eſt relatio æquiparantiæ: Sed talis relatio æqualiter eſt in utroque. Ergo ſi ſit impedimentum ex parte unius, non erit matrimonium ex parte alterius.

Reſpondeo dicendum, quod cum matrimonium ſit quæ-

quædam relatio, & non poſſit innaſci relatio in uno extremorum, ſine hoc quod fiat in alio; *ideo quicquid impedit matrimonium in uno, impedit ipſum in altero:* quia non poteſt eſſe, quod aliquis ſit vir non uxoris, vel quod aliqua ſit uxor non habens virum, ſicut nec mater non habens filium. & ideo dicitur communiter, quod *matrimonium non claudicat*.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis actus amantis poſſit tranſire in non amantem; tamen unio inter eos non poteſt eſſe, niſi ſit mutua amatio. Et ideo dicit Philoſ. in 8. Ethic. (*c.* 2. *to.* 5.) quod ad amicitiam, quæ in quadam unione conſiſtit, requiritur redamatio.

Ad ſecundum dicendum, quod ex conſenſu libero illius, qui primo coactus eſt, non fit matrimonium, niſi inquantum conſenſus præcedens in altero adhuc manet in ſuo vigore. unde ſi diſſentiret, non fieret matrimonium.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a *Nicolao* Papa, quod matrimonium claudicare non debet. Inſinuatum autem eſt hoc 30. q. 2. *ubi non eſt conſenſus utriuſque, ibi non eſt conjugium*. Hæc ille. Item a *Concil. Trid.* ut annot. eſt de ly *mutuo* ſupra *qu.* 45. *a.* 1. append. vide ibid. connotando, quod mutuum utrimque dicitur, quod utramque partem concurrere ad aliquid ſignificat. Ad has autem difficultates a præcedentibus articulis tactas removendas Concil. *Trid.* ſeſſ. 24. ca. 19. de reform. ſtatuit, libertatem matrimonii nullo modo impediendam eſſe ab aliquo, & ſic: „ Ita plerumque temporalium dominorum mentis oculos terreni affectus excæcant, ut viros, & mulieres minis, & pœnis adigant cum iis matrimonium invitos contrahere, quos ipſi domini illis præſcripſerint: Quare, cum maxime nefarium ſit, matrimonii libertatem violare, & ab eis injurias naſci, a quibus jura expectantur, præcipit ſancta Synodus omnibus, cujuſcunque gradus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſub anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant: ne quovis modo directe, vel indirecte ſubditos ſuos, vel quoſcunque alios cogant, quo minus libere matrimonia contrahant. „ Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto matrimonium non debere claudicare inſinuant, &

& intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 195

Utrum per conſenſum conditionatum fiat Matrimonium.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod nec per conſenſum conditionatum fiat Matrimonium. Quia quod ſub conditione ponitur, non ſimpliciter enuntiatur. Sed in matrimonio oportet eſſe verba ſimpliciter exprimentia conſenſum. Ergo conditio alicujus conſenſus non facit matrimonium.

2. Præterea. Matrimonium debet eſſe certum: Sed ubi dicitur aliquid ſub conditione, ponitur illud ſub dubio. Ergo talis conſenſus non facit matrimonium.

Sed Contra. In aliis contractibus fit obligatio ſub conditione, & ſtat, ſtante conditione. Ergo cum matrimonium ſit contractus quidam, videtur quod poſſit fieri per conditionatum conſenſum.

Reſpondeo dicendum, quod conditio appoſita *aut* eſt de præſenti, *aut* de futuro: *Si de præſenti, & non eſt contraria matrimonio; ſive ſit honeſta, ſive non honeſta, ſtat matrimonium ſtante conditione, & ea non ſtante non ſtat:* ſed ſi ſit contraria bonis matrimonii, non efficitur matrimonium; ſicut etiam de ſponſalibus dictum eſt. (*q.* 43. *ar.* 1.) Si autem ſit conditio de futuro, *aut* eſt neceſſaria; ſicut Solem oriri cras: *& tunc eſt matrimonium*, quia talia futura ſunt præſentia in cauſis ſuis: *Aut* eſt contingens; ut datio pecuniæ, vel acceptatio parentum: & tunc idem eſt judicium de tali conſenſu, ſicut de conſenſu qui fit per verba de futuro. *unde non facit matrimonium.*

Et per hæc patet ſolutio ad Objecta.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per D. Thomam oſtendas, merito eſſe dictum a *Gregorio IX.* quod conditio, dummodo non ſit contraria matrimonio, non vitiat illud, ideſt adhuc ſtat matrimonium. Inſinuavit autem hoc in de condition. appoſit. „ Si conditiones contra ſubſtantiam conjugii „ inſerantur; puta, ſi alter dicat alteri: contraho „ tecum, ſi generationem prolis evites, vel donec „ inveniam aliam, honore, vel facultatibus dignio-

„ rem,

„ rem, aut ſi pro quæſtu adulterandum te tradas:
„ matrimonialis contractus, quantumcumque ſit fa„ vorabilis, caret effectu, licet aliæ conditiones ap„ poſitæ in matrimonio, ſi turpes, aut impoſſibiles
„ fuerint, debeant propter favorem ejus pro non
„ adjectis haberi. „ Hæc ibi. Ecce, quod conditio etiam inhoneſta de præſenti appoſita matrimonio, niſi contra ſubſtantiam ejus ſit, non tollit matrimonium. Item ab *Urbano III.* ibi. *Super eo*, &c.
„ Utrum ille, qui in quandam mulierem conſenſit,
„ ſi pater ejus ſuum præſtaret aſſenſum, ſit ad con„ ſummandum matrimonium compellendus. Re„ ſpondemus, quod, cum conſenſus liber dici non
„ poſſit, qui in alieno arbitrio reſervatur, niſi vo„ luntas patris poſtmodum intercidat, nequaquam
„ cogendus eſt ad matrimonium contrahendum.
„ Nam, licet Alexand. Papa reſpon. quod ſponſalia
„ contracta interpoſita conditione, ipſa non imple„ ta, ſi conſenſus de præſenti intercidat, vel car„ nalis copula ſubſequatur, diſſolvi non debent, ſed
„ firmiter obſervari, nequaquam eſt noſtræ defini„ tioni adverſum, cum hujuſmodi conſenſus non ſit
„ de præſenti habendus, licet per verba de præſen„ ti exprimatur, qui in alieno arbitrio non habito,
„ ſed habendo conſiſtit. „ Hæc ibi. Ecce, quod loquens de illo, qui contraxit per verba de præſenti, ſecundum *Gloſ.* cum muliere ſub conditione ratihabitionis parentum, non judicatur contraxiſſe matrimonium, ſed ſponſalia. Et hoc, quia conſenſus non poteſt ſimpliciter liber eſſe, quando in alieno arbitrio habendo conſiſtit. Et, licet per verba de præſenti exterius fiat ad literam; tamen, quantum ad verum ſenſum verborum, non de præſenti, ſed de futuro ſit. Quod vero dicit de *Alexandro*, vide tu ibid. *cap. De illis.* Semper tamen & hic, & alibi, quando de carnali copula ſponſorum ſit mentio, memento diligenter, quod hodie talia jura non valent, quoniam per *Triden. Concil.* pro diverſitate temporum prudentiſſime aliter ſancitum eſt, ut ſupra, *quæſt.* 45. *art.* 5. append. fuit allegatum. *Secundo* habes quomodo per D. Thom. prædicta Pontificum, pro quanto de conſenſu conditionato ſic ſtatuunt, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides, quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

AR-

ARTICULUS VI. 196

Utrum aliquis præcepto patris poſſit compelli ad Matrimonium contrahendum.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod aliquis præcepto patris poſſit compelli ad Matrimonium contrahendum. Dicitur enim Coloſ. 3. *Filii obedite parentibus per omnia*. Ergo & in hoc etiam obedire tenentur.

2. Præterea. Geneſ. 28. Iſaac præcepit Jacob, quod non acciperet uxorem de filiabus Chanaan: Non autem præcepiſſet, niſi de jure præcipere potuiſſet. Ergo filius in hoc tenetur obedire patri.

3. Præterea. Nullus debet promittere, præcipue per juramentum, pro illo quem non poteſt cogere ad ſervandum. Sed parentes promittunt futura matrimonia pro filiis, & etiam juramento firmant. Ergo poſſunt præcepto cogere filios ad implendum.

4. Præterea. Pater ſpiritualis, ſcilicet Papa, poteſt compellere præcepto ad matrimonium ſpirituale, ſcilicet ad Epiſcopatum accipiendum. Ergo poteſt & pater carnalis ad matrimonium carnale.

Sed Contra. Patre imperante matrimonium, filius poteſt ſine peccato Religionem intrare. Ergo non tenetur ei in hoc obedire.

Præterea. Si teneretur obedire, ſponſalia per parentes contracta abſque conſenſu filiorum eſſent ſtabilia: Sed hoc eſt contra jura. (*c. Ex literis. de deſponſat. impub.*) Ergo &c.

Reſpondeo dicendum, quod cum in matrimonio ſit quaſi quædam ſervitus perpetua, *pater non poteſt cogere filium ad matrimonium per præceptum, cum ſit liberæ conditionis: Sed poteſt eum inducere ex rationabili cauſa: Et tunc ſicut ſe habet filius ad cauſam illam, ita ſe habet ad præceptum patris*; ut ſcilicet ſi cauſa illa cogat de neceſſitate, vel de honeſtate, & præceptum patris ſimiliter cogat; alias non.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum Apoſtoli non intelligitur in illis, in quibus eſt liber ſui, ſicut pater: Et hujuſmodi eſt matrimonium, per quod etiam filius fit pater.

Ad ſecundum dicendum, quod Jacob alias tenebatur ad faciendum hoc quod mandabat Iſaac, tum propter malitiam illarum mulierum; tum quia ſemen Chanaam de terra, quæ ſemini Patriarcharum pro-

promittebatur, erat diſperdendum. & ideo Iſaac præcipere poterat.

Ad tertium dicendum, quod non jurant, niſi alia conditione ſubintellecta, ſi illis placuerit: & ipſi obligantur ad eos bona fide inducendum.

Ad quartum dicendum, quod dicunt quidam, quod Papa non poteſt præcipere alicui, quod accipiat Epiſcopatum: quia conſenſus debet liber eſſe. Sed hoc poſito, periret eccleſiaſticus Ordo. niſi enim aliquis poſſet cogi ad ſuſcipiendum regimen Eccleſiæ, Eccleſia conſervari non poſſet; cum quandoque illi qui ſunt idonei ad hoc, nolint ſuſcipere niſi coacti.

Et ideo dicendum, quod non eſt ſimile hinc inde: quia non eſt aliqua corporalis ſervitus in matrimonio ſpirituali, ſicut in corporali. eſt enim ſpirituale matrimonium, ſicut quoddam officium diſpenſandæ rei publicæ. 1. Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros* &c.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe ab *Honorio* Papa, quod parentes non poſſunt adſtringere filios ad matrimonium contrahendum: & conſequenter, quod in idem redit, filium non teneri præcepto patris ad matrimonium contrahendum. Inſinuatum autem eſt ſic: „ Tua nos requiſivit fraternitas de filio adul„ to, quem pater matrimonium vult contrahere, ſi „ ſine voluntate filii adulti facere poteſt. Ad quod „ dicimus: ſi aliquo modo non conſentit filius, fie„ ri non poſſe. „ Hæc ille de deſponſat. impub. Ubi vides, quod contra voluntatem filii non poteſt pater eum adſtringere ad hoc, ubi & dicit gloſ. ſic ad literam. „ Si coactione paterna ductus conſentiret „ in aliquam, quam alias non eſſet ducturus, eam „ voluiſſe videtur, & eſt matrimonium: cogi tamen „ non debet, ff. eod. non cogitur, & C. de nuptiis, „ nec filium: nec poteſt eum compellere invitum, „ ff. de ſponſal. fili. famil. „ Hæc illa. Quod ſi de filio non adulto fiat inſtantia, reſpondet idem Honorius, dicens: „ Poteſt autem filium nondum a„ dultum, voluntas cujus diſcerni non poteſt, pa„ ter, cui vult, matrimonio tradere. Et, poſtquam „ filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino „ debet hoc adimplere. „ Hæc ibi. Ubi ly *debet*, dicit debitum honeſtatis, non neceſſitatis, ſecundum *gloſ. Secundo* habes: quomodo per rationem prædi-

ſta, pro quanto dicunt filium non poſſe compelli præcepto patris ad matrimonium contrahendum, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis, ſi bene penſentur, & applicentur, viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO XLVIII.

De objecto Conſenſus, in duos articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de objecto Conſenſus.

Circa quod quæruntur duo.

Primo. Utrum conſenſus, qui facit matrimonium, ſit conſenſus in carnalem copulam.
Secundo. Utrum conſenſus in aliquam propter cauſam inhoneſtam faciat matrimonium.

ARTICULUS I. 197

Utrum conſenſus, qui facit Matrimonium, ſit conſenſus in carnalem copulam.

S. Thom. 4. d. 28. a. 4.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod conſenſus, qui facit Matrimonium, ſit conſenſus in carnalem copulam. Dicit enim Hieron. (*hab. ex Aug. l. de bono viduit. c. 9. ante med. to. 4. vide c. Voventibus. diſt. 27.*) quod *voventibus virginitatem non ſolum nubere, ſed etiam velle nubere damnabile eſt*: Sed non eſſet damnabile, niſi eſſet virginitati contrarium, cui nuptiæ non contrariantur, niſi ratione carnalis copulæ. Ergo conſenſus voluntatis, qui eſt in nuptiis, eſt in carnalem copulam.

2. Præterea. Omnia quæ ſunt in matrimonio inter virum, & uxorem, poſſunt eſſe licita inter fratrem, & ſororem, excepta carnali copula: Sed non poteſt fieri licite inter eos conſenſus matrimonialis. Ergo conſenſus matrimonialis eſt conſenſus in carnalem copulam.

3. Præterea. Si mulier dicat viro, *Conſentio in te, dum tamen non cognoſcas me*, non eſt conſenſus matrimonialis; quia eſt ibi aliquid contra ſubſtantiam prædicti conſenſus: Sed non eſſet, niſi dictus conſenſus eſſet in carnalem copulam. Ergo &c.

4. Præterea. In qualibet re initium conſummationi

tioni reſpondet : Sed matrimonium conſummatur per carnalem copulam. Ergo cum initietur per conſenſum, videtur quod conſenſus ſit in carnalem copulam.

Sed Contra. Nullus conſentiens in carnalem copulam eſt virgo mente, & carne : Sed B. Joannes Euangeliſta poſt conſenſum nuptialem fuit virgo mente, & carne. Ergo non conſenſit in carnalem copulam.

Præterea. Effectus reſpondet cauſæ : Sed conſenſus eſt cauſa matrimonii. Cum ergo de eſſentia matrimonii non ſit carnalis copula, videtur quod nec conſenſus, qui matrimonium cauſat, ſit in carnalem copulam.

Reſpondeo dicendum, *quod conſenſus, qui matrimonium facit, eſt conſenſus in matrimonium* : quia effectus proprius voluntatis eſt ipſum volitum. Unde ſicut carnalis copula ſe habet ad matrimonium, ita conſenſus, qui matrimonium cauſat, eſt in carnalem copulam. Matrimonium autem, ut ſupra dictum eſt, (*q. 44. a. 1. & q. 45. ar. 1. ad 2.*) non eſt eſſentialiter ipſa conjunctio carnalis, ſed quædam aſſociatio viri, & uxoris in ordine ad carnalem copulam, & alia quæ ex conſequenti ad virum, & uxorem pertinent, ſecundum quod eis datur poteſtas ad invicem reſpectu carnalis copulæ : Et hæc aſſociatio conjugalis copula dicitur. *Unde patet, quod bene dixerunt illi, qui dixerunt, quod conſentire in matrimonium eſt conſentire in carnalem copulam implicite, non explicite.* non enim debet intelligi, niſi ſicut implicite continetur effectus in ſua cauſa; quia [redacted] carnalis copulæ, in quam conſentitur, eſt cauſa carnalis copulæ; ſicut poteſtas utendi re ſua eſt cauſa uſus.

Ad primum ergo dicendum, quod conſenſus in matrimonium ideo eſt damnabilis poſt votum virginitatis, quia per talem conſenſum datur poteſtas ad id quod non licet : ſicut peccaret, qui daret alteri poteſtatem accipiendi illud, quod ipſe in depoſito habet, non ſolum in hoc quod ei actualiter traderet : De conſenſu autem beatæ Virginis ſupra dictum eſt. (*4. d. 3. q. 2. a. 2. & 3. p. q. 29. a. 2.*)

Ad ſecundum dicendum, quod inter fratrem, & ſororem non poteſt eſſe poteſtas in invicem ad carnalem copulam, ſicut nec licite carnalis copula. Et ideo ratio non ſequitur.

Ad tertium dicendum, quod illa conditio explicita non ſolum actui, ſed etiam poteſtati contrariatur copulæ carnalis : & ideo eſt contraria matrimonio.

Ad quartum dicendum, quod initiatum matrimonium reſpondet conſummato, ſicut habitus, vel poteſtas actui, qui eſt operatio. Rationes autem in contrarium oſtendunt, quod non ſit conſenſus in carnalem copulam explicite: Et hoc eſt verum.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a ſummo Pontifice, quod conſenſus fertur in copulam conjugalem, & non explicite in carnalem. Inſinuatum autem eſt hoc a Papa *Nicolao* 27. quæſt. ſecund. ſufficit, & cætera. „ Quæritur, quis conſenſus facit matrimonium? „ An conſenſus cohabitationis, an carnalis copulæ, „ an uterque? Si cohabitationis conſenſus matrimo- „ nium facit: tunc frater cum ſorore matrimonium „ poteſt contrahere. Si carnalis copulæ: inter Ma- „ riam, & Joſeph non fuit conjugium. Voverat e- „ nim Maria ſe virginem perſeveraturam. Si ergo „ contra ſuum propoſitum poſtea conſenſit in carna- „ lem copulam, rea facta eſt voti virginalis mente, „ etſi non corpore, violati, quod de ea ſentire ne- „ fas eſt, *&c. Et infra de mente Aug. idem Papa*, „ *c. ſeq.* B. Maria propoſuit, ſe ſervaturam votum „ virginitatis in corde: ſed ipſum votum virginita- „ tis non expreſſit ore. Subjecit ſe divinæ diſpoſi- „ tioni, dum propoſuit ſe perſeveraturam virginem, „ niſi Deus aliter ei revelaret. Committens ergo vir- „ ginitatem ſuam divinæ diſpoſitioni, conſenſit in „ carnalem copulam, non illam appetendo, ſed di- „ vinæ inſpirationi in utroque obediendo. Conſen- „ ſus ergo cohabitandi, & individuam vitæ conſue- „ tudinem retinendi interveniens eos conjuges fa- „ cit. „ Hæc ibi. Vide S. Th. 4. *ſent.* ubi ſup. corol. poſt ad *primum*, & ſine errore apertius dicta hujuſmodi intelligere poteris. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Papæ, pro quanto conſenſum non ferri directe in carnalem copulam dicunt, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS II. 198

Utrum Matrimonium poſſit eſſe ex conſenſu alicujus in aliquam propter cauſam inhoneſtam.

S. Tho. 4. d. 30. q. 1. a. 3. q. unica.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonium non poſſit eſſe ex conſenſu alicujus in aliquam propter cauſam inhoneſtam. Unius enim unica eſt ratio: Sed matrimonium eſt unum ſacramentum. Ergo non poteſt fieri ex alterius finis intentione, quam illius, ad quem a Deo inſtitutum eſt, ſcil. ad procreationem prolis.

2. Præterea. Conjunctio matrimonii eſt a Deo, ut patet Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*: Sed conjunctio, quæ fit propter turpes cauſas, non eſt a Deo. Ergo non eſt matrimonium.

3. Præterea. In aliis ſacramentis ſi non ſervetur intentio Eccleſiæ, non eſt verum ſacramentum: Sed intentio Eccleſiæ in ſacramento matrimonii non eſt ad aliquam turpem cauſam. Ergo ſi ex aliqua turpi cauſa matrimonium contrahatur, non erit verum matrimonium.

4. Præterea. Secundum Boetium, (*in Top. loco a cauſa fin.*) *cujus finis eſt bonus, ipſum quoque bonum eſt*: Sed matrimonium ſemper eſt bonum. Ergo non eſt matrimonium, ſi propter malum finem fiat.

5. Præterea. Matrimonium ſignificat conjunctionem Chriſti, & Eccleſiæ: Sed ibi non cadit aliqua turpitudo. Ergo nec matrimonium poteſt contrahi propter aliquam turpem cauſam.

Sed Contra eſt, quod qui baptizat alium intentione lucrandi, vere baptizat. Ergo & qui contrahit cum aliqua intentione lucri, verum eſt matrimonium.

Præterea. Hoc idem probant exempla, & auctoritates, quæ ponuntur in littera. (4. *d.* 30.)

Reſpondeo dicendum, quod cauſa finalis matrimonii poteſt accipi *dupliciter*, ſcilicet *per ſe*, & *per accidens*. *Per ſe* quidem cauſa matrimonii eſt, ad quam matrimonium eſt de ſe ordinatum: Et hæc ſemper bona eſt, ſcilicet procreatio prolis, & vitatio fornicationis: Sed *per accidens* cauſa finalis ipſius eſt hoc, quod contrahentes intendunt ex matrimonio: Et quia hoc quod ex matrimonio intenditur, conſequitur ad

matrimonium, & priora non variantur ex poſterioribus, ſed e converſo, *ideo ex illa cauſa non recipit matrimonium bonitatem, vel malitiam, ſed ipſi contrahentes, quorum eſt finis per ſe: Et quia cauſæ per accidens ſunt infinitæ, ideo infinitæ tales cauſæ poſſunt eſſe in matrimonio, quarum ſunt quædam honeſtæ, & quædam inhoneſtæ.*

Ad primum ergo dicendum, quod verum eſt de cauſa per ſe, & principali: Sed quod habet unum finem per ſe, & principalem, poteſt habere plures fines ſecundarios per ſe, & infinitos per accidens.

Ad ſecundum dicendum, quod conjunctio poteſt accipi pro ipſa relatione, quæ eſt matrimonium: Et talis ſemper eſt a Deo, & bona eſt, a quacunque fiat cauſa: Vel pro actu eorum qui conjunguntur: Et ſic eſt quandoque mala, & non eſt a Deo ſimpliciter loquendo. Nec eſt inconveniens, quod aliquis effectus ſit a Deo, cujus cauſa eſt mala: ſicut proles, quæ ex adulterio ſuſcipitur. non enim eſt ex illa cauſa, inquantum eſt mala, ſed inquantum habet aliquid de bono, ſecundum quod eſt a Deo; quamvis non ſimpliciter ſit a Deo.

Ad tertium dicendum, quod intentio Eccleſiæ, qua intendit ſacramentum tradere, eſt de neceſſitate cujuslibet ſacramenti; ita quod ea non obſervata, nihil in ſacramentis agitur: Sed intentio Eccleſiæ, qua intendit utilitatem ex ſacramento provenientem, eſt de bene eſſe ſacramenti, & non de neceſſitate ejus: Unde ſi non obſervetur, nihilominus eſt verum ſacramentum: Sed tamen prætermittens hanc intentionem peccat; ſicut ſi in Bptiſmo non intendatur ſanitas mentis, quam Eccleſia intendit. Et ſimiliter ille qui intendit matrimonium contrahere, quamvis matrimonium non ordinet ad illum finem, quem Eccleſia intendit, nihilominus verum matrimonium contrahit.

Ad quartum dicendum, quod illud malum intentum non eſt finis matrimonii, ſed contrahentium.

Ad quintum dicendum, quod ipſa unio eſt ſignum conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, & non operatio unitorum. Et ideo ratio non ſequitur.

AR-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a *Gregorio IX.* quod conſenſus in matrimonium propter aliquam inhoneſtam cauſam non tollit ipſum. Inſinuatum autem eſt ſic. *Conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes, aut impoſſibiles fuerint, debent propter favorem ejus pro non adjectis haberi*. Hæc ille: in de conditio. appoſi. Si conditiones. Ubi eſt idem ly *pro non adjectis haberi*, quod matrimonium tenet, etiam ſecundum *gloſſam*. Item a Concil. *Africano* ibid. *Quicumque ſub conditionis nomine aliquam deſponſaverit, & eam relinquere voluerit: dicimus, quod frangatur conditio, & deſponſatio irrefragabiliter teneatur*. Hæc ibi. Ubi loquitur de conditionibus turpibus, alias non contrariis ſubſtantiæ conjugii. Puta, ſi quis contrahat matrimonium, intendens, quod conſors furtum faciat, vel hominem interficiat. Quod intentum, ſi exprimatur ad extra (contraho tecum, ſi furtum, vel homicidium feceris) tunc vocatur conditio: ſi autem in mente ſolummodo pro fine ultra matrimonium habeatur, tunc vocatur cauſa inhoneſta, propter quam matrimonio conſenſus datur: ſive autem hoc, ſive illo modo accipiatur, non tollit matrimonium ſecundum Papam, & Concilium. Et nota, quod, prout dicit conditionem ex Papa, allegatur ſupra *q.* 47. *art.* 5. *append.* 2, ut dicit intentionem conſenſus propter cauſam finalem inhoneſtam, allegatur in hoc loco: quemadmodum & eadem auctoritas ſæpius in diverſis locis pro varietate materierum, quibus deſerviunt, allegari ſolet. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto matrimonium dicunt poſſe eſſe ex conſenſu alicujus in aliquam propter cauſam inhoneſtam, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO XLIX.

De bonis Matrimonii, in ſex articulos diviſa.

Conſequenter conſiderandum eſt de bonis Matrimonii.

Circa quod quæruntur ſex.

Primo. Utrum debeant haberi aliqua bona ad excuſandum matrimonium.
Secundo. Utrum ſufficienter aſſignentur.
Tertio. Utrum bonum ſacramenti ſit principalius inter alia bona.
Quarto. Utrum actus matrimonii per prædicta bona a peccato excuſetur.
Quinto. Utrum ſine eis aliquando a peccato excuſari poſſit.
Sexto. Utrum quando eſt ſine eis, ſit ſemper peccatum mortale.

ARTICULUS I. 129

Utrum haberi debeant aliqua bona ad excuſandum Matrimonium.

S. Tho. 4. d. 31. qu. 1. a. 1. & ſeq.

Ad Primum ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonium non debeat habere aliqua bona, quibus excuſetur. Sicut enim conſervatio individui, quæ ſit per ea, quæ ad nutritivam pertinent, eſt de intentione naturæ; ita conſervatio ſpeciei, quæ ſit per matrimonium; & multo magis, quanto melius, & dignius eſt bonum ſpeciei, quam bonum unius individui: Sed ad actum nutritivæ excuſandum non indigetur aliquibus bonis. Ergo nec etiam ad excuſandum matrimonium.

2. Præterea. Secundum Philoſ. in 8. Ethic. (*c. 12. a med. to. 5.*) amicitia quæ eſt inter virum, & uxorem, eſt naturalis; & claudit in ſe honeſtum, utile, & delectabile: Sed illud quod de ſe eſt honeſtum, non indiget aliqua excuſatione. Ergo nec matrimonio deberent attribui aliqua bona excuſantia.

3. Præterea. Matrimonium eſt inſtitutum in remedium, & in officium, ut ſupra dictum eſt, (*q. 42.*

42. *ar.* 2.) Sed ſecundum quod eſt in officium, non indiget excuſatione: quia ſic etiam in Paradiſo excuſatione indiguiſſet: quod falſum eſt: ibi enim fuiſſent *honorabiles nuptiæ*, *& torus immaculatus*, ut Auguſt. dicit: (*l.* 9. *ſup. Gen. ad lit. c.* 3. *ante med. to.* 3.) Similiter nec ſecundum quod eſt in remedium, ſicut nec alia ſacramenta, quæ in remedium peccati ſunt inſtituta. Ergo matrimonium hujuſmodi excuſantia habere non debet.

4. Præterea. Ad omnia quæ honeſte fieri poſſunt, virtutes dirigunt. Si ergo matrimonium aliquibus bonis poteſt honeſtari, non indiget aliis honeſtantibus, quam animi virtutibus: Et ſic non debent matrimonio aliqua bona aſſignari, quibus honeſtetur, ſicut nec aliis, in quibus virtutes dirigunt.

Sed Contra. Ubicumque eſt indulgentia, ibi eſt neceſſaria aliqua excuſationis ratio: Sed matrimonium conceditur in ſtatu infirmitatis *ſecundum indulgentiam*, ut patet 1. Corinth. 7. Ergo indiget per aliqua bona excuſari.

Præterea. Concubitus fornicarius, & matrimonialis ſunt ejuſdem ſpeciei quantum ad ſpeciem naturæ: Sed concubitus fornicarius de ſe eſt turpis. Ergo ad hoc quod matrimonialis non ſit turpis, oportet ei aliquid addi, quod ad honeſtatem ejus pertineat, & in aliam ſpeciem moris trahat.

Reſpondeo dicendum, quod nullus ſapiens debet jacturam aliquam ſuſtinere, niſi pro aliqua recompenſatione alicujus æqualis, vel melioris boni. Unde electio alicujus, quod aliquam jacturam habet annexam, indiget alicujus boni adjunctione, per cujus recompenſationem ordinetur, & honeſtetur. In conjunctione autem viri, & mulieris rationis jactura accidit: Tum quia propter vehementiam delectationis abſorbetur ratio, ut non poſſit aliquid intelligere in ipſa, ut Philoſophus dicit: (*l.* 7. *Eth. c.* 11. *cir. fin. to.* 5.) Tum etiam propter tribulationem carnis, quam oportet tales ſuſtinere ex ſolicitudine temporalium, ut patet 1. Corinth. 7. *Et ideo talis conjunctionis electio non poteſt eſſe ordinata, niſi per recompenſationem aliquorum, ex quibus dicta conjunctio honeſtetur: Et hæc ſunt bona, quæ matrimonium excuſant, & honeſtum reddunt.*

Ad primum ergo dicendum, quod in actu comeſtionis non eſt tam vehemens delectatio rationem abſorbens, ſicut eſt in prædicta actione: Tum quia vis generativa, per quam originale traducitur, eſt infecta, & corrupta: nutritiva autem, per quam non traducitur, non eſt corrupta, neque infecta: Tum

etiam quia defectum individui quilibet magis ſentit in ſeipſo, quam defectum ſpeciei. Unde ad excitandum ad comeſtionem, ſecundum quam defectui individui ſubvenitur, ſufficit ſenſus ipſius defectus: Sed ad excitandum ad actum, quo defectui ſpeciei ſubvenitur, divina providentia delectationem appoſuit in illo actu; quæ etiam animalia bruta movet, in quibus non eſt infectio originalis peccati. Et ideo non eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, quod iſta bona, quæ matrimonium honeſtant, ſunt de ratione matrimonii. & ideo non indiget eis quaſi exterioribus quibuſdam ad honeſtandum, ſed quaſi cauſantibus in ipſo honeſtatem, quæ ei ſecundum ſe competit.

Ad tertium dicendum, quod matrimonium ex hoc ipſo quod eſt in officium, vel in remedium, habet rationem utilis, & honeſti. Sed utrumque horum ei competit ex hoc, quod hujuſmodi bona habet, quibus fit & officium, & remedium concupiſcentiæ adhibens.

Ad quartum dicendum, quod aliquis actus virtutis honeſtatur & virtute, quaſi principio elicitivo, & circumſtantiis, quaſi formalibus principiis ipſius. Hoc autem modo ſe habent bona matrimonii ad matrimonium, ſicut circumſtantiæ ad actum virtutis, ex quibus habet, quod virtutis actus eſſe poſſit.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem, tanquam in radice, rejicias hæreſim *Liberorum* dicentium: conjugia inter fratres eſſe ſpiritualia: unde & uxores habent communes, nec patiuntur eas ſuis maritis non ſuæ ſectæ reddere debitum. Primum ergo, ſcil. conjugia inter, &c. dicunt verbo: ſecundum, ſcil. uxores habent communes, & cætera, dicunt facto. Cum enim per hunc articulum D. Thomas demonſtret, quod aliqua bona, quæ ſunt fides, ſacramentum, proles, artic. ſeq. requiri ad matrimonium honeſtandum: profecto, ut patet conſideranti, monſtrat ex hoc, quod uxores non debent eſſe communes, & quod ſuis maritis ſolis reddere debitum debent, & conſequenter, quod falſa eſt illa expoſitio *Liberorum*, conjugia inter fratres ſunt ſpiritualia, ideſt, uxores ſint communes, & eadem non reddant debitum maritis extra ſectam noſtram. *Secundo* habes: quomodo radicaliter per rationem oſtendas, merito damnari prædicta hæreſim. a. &c. cætera, *queſtio. quadrageſim. non. articul. ſexto*, ap-

pend.

pend. & *quæſtion. quinquageſim. quart. articul. terti.* append. Item a 1. Cor. 7. *Propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum. Uxori vir debitum reddat, ſimiliter uxor viro.* Ecce, quod ſecundum Apoſtolum ſolis maritis ſuis uxores debent reddere debitum, & e converſo, alioquin fornicatio non evitatur ab eis. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuari a 1. Corinth. 7. *Hoc dico ſecundum indulgentiam*, & a Concil. *Florent. artic. ſequen. appen.* quod aliqua bona haberi debent ad excuſandum matrimonium. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & patrum, pro quanto inſinuant id, quod diximus nunc, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* habes: quomodo ex his Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 200

Utrum bona Matrimonii ſufficienter aſſignentur.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Inſufficienter bona Matrimonii aſſignentur a Magiſtro ſententiarum, (4. *d.* 31.) ſcil. *fides, proles, & Sacramentum.* Quia matrimonium non ſolum fit in hominibus ad prolem procreandam, & nutriendam, ſed ad conſortium communis vitæ, propter operum communicationem, ut dicitur in 8. Ethic. (*c.* 12. *verſ. fi. to.* 5.) Ergo ſicut ponitur proles bonum matrimonii, ita deberet poni communicatio operum.

2. Præterea. Conjunctio Chriſti ad Eccleſiam, quam matrimonium ſignificat, perficitur per charitatem. Ergo inter bona matrimonii magis debet poni charitas, quam fides.

3. Præterea. In matrimonio ſicut exigitur, quod neuter coniugum ad alterius torum accedat; ita exigitur quod unus alteri debitum reddat: Sed primum pertinet ad fidem, ut Magiſter dicit. (*loc. cit.*) Ergo deberet etiam juſtitia propter redditionem debiti inter bona matrimonii computari.

4. Præterea. Sicut in matrimonio, inquantum ſignificat conjunctionem Chriſti, & Eccleſiæ, requiritur indiviſibilitas, ita & unitas, ut ſit una unius: Sed ſacramentum, quod inter tria bona matrimonii computatur, pertinet ad indiviſionem. Ergo deberet eſſe aliquid aliud, quod pertineret ad unitatem.

Sed Contra. Videtur, quod ſuperfluant. Quia unica virtus ſufficit ad unicum actum honeſtandum:

Sed fides eſt una quædam virtus. Ergo non oportuit alia duo addere ad honeſtandum matrimonium.

Præterea. Non ex eodem aliquid accipit rationem utilis, & honeſti; cum utile, & honeſtum ex oppoſito bonum dividant: Sed ex prole matrimonium accipit rationem utilis. Ergo proles non debet computari inter bona, quibus matrimonium honeſtatur.

Præterea. Nihil debet poni ut proprietas, vel conditio ſuiipſius: Sed hæc bona ponuntur ut quædam conditiones matrimonii. Ergo cum matrimonium ſit ſacramentum, non debet poni ſacramentum inter bona matrimonii.

Reſpondeo dicendum, quod matrimonium eſt in officium naturæ, & eſt ſacramentum Eccleſiæ: *Inquantum autem eſt in officium naturæ*, duobus *ordinatur*, ſicut & quilibet alius virtutis actus: Quorum *unum* exigitur ex parte ipſius agentis: & hoc eſt intentio finis debiti: Et ſic ponitur donum matrimonii *proles*: *Aliud* exigitur ex parte ipſius actus, qui eſt bonus in genere ex hoc quod cadit ſupra debitam materiam: Et ſic eſt *fides*, per quam homo ad ſuam accedit, & non ad aliam. *Sed ulterius habet aliquam bonitatem, inquantum eſt Sacramentum: Et hoc ſignificatur ipſo nomine ſacramenti.*

Ad primum ergo dicendum, quod in prole non ſolum intelligitur procreatio prolis, ſed etiam educatio ipſius; ad quam, ſicut ad finem, ordinatur tota communicatio operum, quæ eſt inter virum, & uxorem, inquantum ſunt matrimonio conjuncti; quia patres naturaliter theſaurizant filiis, ut patet 2. Corinth. 12. Et ſic in prole, quaſi in principali fine, alius quaſi ſecundarius includitur.

Ad ſecundum dicendum, quod fides non accipitur hic prout eſt virtus Theologica, ſed prout eſt pars juſtitiæ, ſecundum quod fides dicitur ex hoc, quod *fiant dicta* in conſervatione promiſſorum: quia in matrimonio, cum ſit quidam contractus, eſt quædam promiſſio, per quam talis vir tali mulieri determinatur.

Ad tertium dicendum, quod ſicut in promiſſione matrimonii continetur, ut neuter ad alienum torum accedat; ita etiam quod ſibi invicem debitum reddant: Et hoc etiam eſt principalius, cum ſequatur ex ipſo mutua poteſtate invicem data. & ideo utrumque ad fidem pertinet. Sed in lib. Sentent. ponitur illud quod eſt minus manifeſtum.

Ad quartum dicendum, quod in ſacramento non ſolum intelligenda eſt indiviſio, ſed omnia illa quæ con-

conſequuntur matrimonium, ex hoc quod eſt ſignum conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ.

Vel dicendum, quod unitas, quam objectio tangit, pertinet ad fidem, ſicut indiviſio ad ſacramentum.

Ad quintum dicendum, quod fides non accipitur hic pro aliqua virture, ſed pro quadam conditione virtutis, ex qua fides nominatur, quæ ponitur pars juſtitiæ.

Ad ſextum dicendum, quod ſicut debitus uſus boni utilis accipit rationem honeſti, non quidem ex utili, ſed ex ratione, quæ rectum uſum facit: ita etiam ordinatio ad aliquod bonum utile poteſt facere bonitatem honeſtatis ex vi rationis debitam ordinationem facientis. Et hoc modo matrimonium ex hoc quod ordinatur ad prolem, utile eſt (& nihilominus honeſtum, inquantum debite ordinatur.

Ad ſeptimum dicendum, quod, ſicut Magiſter dicit 31. diſt. 4. ſent. ſacramentum non dicitur hic ipſum matrimonium, ſed inſeparabilitas ejus, quæ ejuſdem eſt rei ſignum, cujus eſt matrimonium.

Vel dicendum, quod quamvis matrimonium ſit ſacramentum; tamen aliud eſt matrimonio eſſe matrimonium, & aliud eſt ei eſſe ſacramentum: quia non ſolum ad hoc eſt inſtitutum, ut ſit in ſignum rei ſacræ, ſed etiam ut ſit in officium naturæ. Et ideo ratio ſacramenti eſt quædam conditio adveniens matrimonio ſecundum ſe conſiderato, ex quo honeſtatem etiam habet. Et ideo ſacramentalitas ejus, ut ita dicam, ponitur inter bona honeſtantia matrimonium. Et ſecundum hoc in tertio bono matrimonii, ſcilicet ſacramento, non ſolum intelligitur inſeparabilitas, ſed etiam omnia quæ ad ſignificationem ipſius pertinent.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Phariſæorum*, Direct. Inquiſit. *parte* 2., *quæſt.* 4. & *Marc.* 10. dicentium; licitum eſſe uxorem dimittere, etiam non fornicationis ratione, & libellum repudii ei dare. Item *Herodianorum*, *Directo. Inquiſit.* ibidem dicentium, quod licitum eſt, uxorem alterius etiam marito vivente ſibi in uxorem accipere. Item *Priſcillianiſtarum*, *Alfonſus Caſt. Nuptiæ*, facto ſuo dicentium, nuptiis conjugatos eſſe ſeparandos. Facto ſuo, inquam: quia Priſcillianiſtæ hoc ſervarunt, quod fœminas a nolentibus viris, & viros a nolentibus fœminis, quan-

tum poterant, disjungebant. Contra hos omnes enim militat articulus præſens, eoſque expugnat, dum fidem, & ſacramentum, bona eſſe matrimonii dicit. Quod, ut clarius intelligas, vide ſupra declarationem de ly *fides* & ly *ſacrament.* *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito Phariſæorum hæreſim damnari a Chriſto Mar. 10. „ Ad duritiam cordis veſtri ſcripſit Moyſes vobis præceptum iſtud, *&c.* quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet, *&c.* Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam, &, ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur. „ Hæc ibi. Ubi nota ly *ad duritiam cordis veſtri*; quia per hoc innuitur, quod illi erant tam corde indomabili, ut potius, quam uxores exoſas jam factas retinerent, occiderent eas. Et ideo ad vitandum hoc majus malum, uxoricidium ſcil., Moyſes permiſerat eis ſcribere libellum repudii, & dimittere, *Deuter.* 24. Nota ly *quicumque dimiſerit*, ſcil. extra cauſam fornicationis, quod expreſſit Matth. 19. *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem.* Item *Rom.* 7. Herodianos damnari merito oſtendas per ly „ lex in homine dominatur, quanto tempore vivit. „ Nam, quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro, alligata eſt legi. Si autem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt a lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt a lege viri. „ Item 1. *Corinth.* 7. ubi idem refert in fin. & Priſcillianiſtas damnans in princ. dicit: „ Uxori vir debitum reddat, ſimiliter autem & uxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. „ Hæc ibi. Ubi nota ly *fraudare*, quod ſcil. injuſtitiæ fraudulenti adſcribitur, nolle reddere debitum ſibi invicem conjugatos. Et ly *niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi*, monſtrat, quod neque ex conſenſu poſſunt ſe alteri tradere; quoniam tempus orationis tantum excipitur. Et ly *ne tentet vos Satanas*, ideſt, ne tentando decipiat: quoniam nonnullos conjugatorum ſub prætextu continentiæ ad hujuſmodi fraudes in invicem conduci a Satana, demonſtrat. Hæc omnia contra *Priſcillianiſtas*, & partim etiam a fortiori. *Tertio* habes:

quo-

quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe dictum ab *Eugenio IV.* in decreto Armenis dato, ſacro approbante Concilio *Florentino*: „ Septimum eſt ſacra„ mentum matrimonii, *&c.* Aſſignatur autem tri„ plex bonum matrimonii. Primum eſt proles ſu„ ſcipienda, & educanda ad cultum Dei. Secundum „ eſt fides: quam unus conjugum alteri ſervare de„ bet. Tertium eſt indiviſibilitas matrimonii pro„ pter hoc, quod ſignificat indiviſibilem conjunctio„ nem Chriſti, & Eccleſiæ. „ Hæc ibi. *Quarto* habes: quomodo, prædicta Scripturarum, & Patrum, pro quanto bona matrimonii, vel fidem, vel ſacramentum, vel etiam prolem inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III.

Utrum ſacramentum ſit principalius inter bona Matrimonii.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum non ſit principalius inter bona matrimonii. Quia finis eſt potiſſimum in unoquoque: Sed proles eſt matrimonii finis. Ergo proles eſt principalius matrimonii bonum.

2. Præterea: Principalius in ratione ſpeciei eſt differentia, quæ complet ſpeciem, quam genus; ſicut forma, quam materia in conſtitutione rei naturalis. Sed ſacramentum competit matrimonio ex ratione ſui generis; proles autem, & fides ex ratione differentiæ, inquantum eſt tale ſacramentum. Ergo alia duo ſunt magis principalia in matrimonio, quam ſacramentum.

3. Præterea. Sicut invenitur matrimonium ſine prole, & fide; ita invenitur ſine inſeparabilitate; ſicut patet quando alter conjugum ante matrimonium conſummatum ad Religionem tranſit. Ergo nec ex hac ratione ſacramentum eſt matrimonio principalius.

4. Præterea. Effectus non poteſt eſſe principalior ſua cauſa: Sed conſenſus, qui eſt cauſa matrimonii, frequenter immutatur. Ergo & matrimonium diſſolvi poteſt: & ſic inſeparabilitas non ſemper concomitatur matrimonium.

5. Præterea. Sacramenta quæ habent effectum perpetuum, imprimunt characterem: Sed in matrimonio non imprimitur character. Ergo non adeſt ei in-

inſeparabilitas perpetua: Et ideo ſicut eſt matrimonium ſine prole, ita poteſt eſſe ſine ſacramento: Et ſic idem quod prius.

Sed Contra. Illud quod ponitur in definitione rei, eſt ei maxime eſſentiale: Sed indiviſio, quæ pertinet ad ſacramentum, ponitur in definitione ſupra de matrimonio data, (*q.* 44. *a.* 3.) non autem proles, vel fides. Ergo ſacramentum inter alia eſt matrimonio eſſentialius.

Præterea. Virtus divina, quæ in ſacramentis operatur, eſt efficacior, quam virtus humana: Sed proles, & fides pertinent ad matrimonium, ſecundum quod eſt in officium naturæ humanæ; ſacramentum autem, ſecundum quod eſt ex inſtitutione divina. Ergo ſacramentum eſt principalius in matrimonio, quam alia duo.

Reſpondeo dicendum, quod aliquid dicitur in re aliqua principalius altero *duobus* modis, *aut* quia eſt eſſentialius, *aut* quia dignius. *Si quia dignius, ſic omnibus modis ſacramentum eſt principalius inter tria conjugii bona*: quia pertinet ad matrimonium, inquantum eſt ſacramentum gratiæ, alia vero duo pertinent ad ipſum, inquantum eſt quoddam naturæ officium: Perfectio autem gratiæ eſt dignior perfectione naturæ. Si autem dicatur principalius, quia eſſentialius, ſic diſtinguendum eſt: Quia fides, & proles poſſunt *duplicier* conſiderari. *Uno modo* in ſeipſis: Et ſic pertinent ad uſum matrimonii, per quem & proles producitur, & pactio conjugalis ſervatur: Sed indiviſibilitas, quam ſacramentum importat, pertinet ad ipſum matrimonium ſecundum ſe: quia ex hoc ipſo quod per pactionem conjugalem ſui poteſtatem ſibi invicem in perpetuum conjuges tradunt, ſequitur quod ſeparari non poſſunt. & inde eſt quod matrimonium nunquam invenitur ſine inſeparabilitate; invenitur autem ſine fide, & prole: quia eſſe rei non dependet ab uſu ſuo. *Et ſecundum hoc ſacramentum eſt eſſentialius matrimonio, quam fides, & proles. Alio modo* poſſunt conſiderari fides, & proles, ſecundum quod ſunt in ſuis principiis; ut pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum ſervandi fidem: ſine quibus etiam matrimonium eſſe non poteſt: quia hæc in matrimonio ex ipſa pactione conjugali cauſantur: ita quod ſi aliquid contrarium his exprimeretur in conſenſu, qui matrimonium facit, non eſſet verum matrimonium. *Et ſic accipiendo fidem, & prolem, conſtat quod proles eſt* eſſentialiſſimum *in matrimonio, &* ſecundo *fides*, & tertio *ſacramentum*: ſicut etiam

ho-

homini eſt eſſentialius eſſe naturæ, quam eſſe gratiæ, quamvis eſſe gratiæ ſit dignius.

Ad primum ergo dicendum, quod finis ſecundum intentionem eſt primum in re, ſed ſecundum conſecutionem eſt ultimum: Et ſimiliter proles ſe habet inter matrimonii bona: Et ideo quodammodo eſt principalius, & quodammodo non.

Ad ſecundum dicendum, quod ſacramentum, etiam prout ponitur tertium matrimonii bonum, pertinet ad matrimonium ratione ſuæ differentiæ. dicitur enim ſacramentum ex ſignificatione hujus rei ſacræ determinatæ, quam matrimonium ſignificat.

Ad tertium dicendum, quod nuptiæ ſecundum Auguſt. (*l. de bono conjug. c. 9. to. 6.*) ſunt bonum mortalium. Unde in reſurrectione *neque nubent, neque nubentur*, ut dicitur Matth. 22. Et ideo vinculum matrimonii non ſe extendit ultra vitam, in qua contrahitur. & ideo dicitur inſeparabile, quia non poteſt in hac vita ſeparari, ſed per mortem *ſive* corporalem poſt carnalem conjunctionem, *ſive* ſpiritualem poſt ſpiritualem tantum.

Ad quartum dicendum, quod quamvis conſenſus, qui facit matrimonium, non ſit perpetuus materialiter, ideſt quantum ad ſubſtantiam actus; quia ille actus ceſſat, & poteſt contrarius ſuccedere: tamen formaliter loquendo, eſt perpetuus, quia eſt de perpetuitate vinculi: alias non faceret matrimonium. non enim conſenſus ad tempus in aliquam matrimonium facit: Et dico formaliter, ſecundum quod actus accipit ſpeciem ab objecto: Et ſecundum hoc matrimonium ex conſenſu inſeparabilitatem accipit.

Ad quintum dicendum, quod in ſacramentis, in quibus imprimitur character, traditur poteſtas ad actus ſpirituales, ſed in matrimonio ad actus corporales. Unde matrimonium ratione poteſtatis, quam in ſe invicem conjuges accipiunt, convenit cum ſacramentis, in quibus character imprimitur; & ex hoc habet inſeparabilitatem, ut Magiſter dicit: (4. *d.* 31.) ſed differt ab eis, inquantum poteſtas illa eſt ad actus corporales: & propter hoc non imprimit characterem ſpiritualem.

ad habitum, ſed ſolum quantum ad actum. Nec eſt inconveniens, quod quandoque aliquis actus, qui eſt melior ſecundum genus ſuum, interrumpatur pro aliquo minus bono actu. hoc enim ſine peccato fieri poteſt: ſicut patet in eo qui ab actu contemplationis ceſſat, ut interdum actioni vacet.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procederet, ſi malum quod inſeparabiliter comitatur concubitum, eſſet malum culpæ: Nunc autem non eſt malum culpæ, ſed pœnæ tantum, quæ eſt inobedientia concupiſcentiæ ad rationem. Et ideo non ſequitur. (*al. rationem ſequitur*)

Ad tertium dicendum, quod ſuperabundantia paſſionis, quæ facit vitium, non attenditur ſecundum quantitativam ipſius intenſionem, ſed ſecundum proportionem ipſius ad rationem. Unde tunc ſolum paſſio reputatur immoderata, quando limites rationis excedit. Delectatio autem, quæ fit in actu matrimoniali, quamvis ſit intenſiſſima ſecundum quantitatem, non tamen excedit limites ſibi a ratione præfixos ante principium ſuum, quamvis in ipſa delectatione ratio eos ordinare non poſſit.

Ad quartum dicendum, quod turpitudo illa, quæ ſemper eſt in actu matrimoniali, & erubeſcentiam facit, eſt turpitudo pęnæ, & non culpæ, quia de quolibet defectu homo naturaliter erubeſcit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Aginenſium*, *Manichęorum*, & *Tatianorum*, dicentium: nuptiarum fœdera inter ſe jungentes peccare. Item nuptias execrabiles, & ſpurcas eſſe. Si enim actus matrimonialis carnalis bonus, & ſanctus eſt: patet a fortiori ex hoc, quod fędus contractus nuptiarum neque execrabilis, neque ſpurcus, neque peccatum eſt: *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito damnatas fuiſſe illas hæreſes a, &c. ut *q.* 41. *ar.* 1. appen. & *ar.* 3. & 4. app. Item a, &c. ut 1. *par. q.* 72. *ar.* 1. append. Item a, &c. ut ſupra in multis locis. Item a Concil. *Gangrenſi*. „ Si quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro ſuo fidelem, ac religioſam deteſtatur, aut culpabilem æſtimat, velut quæ in regnum Dei introire non poſſit: Anathema ſit. „ Item a Concil. *Brachar.* 1. cano. 11. „ Si quis conjugia humana damnat, & procreationem naſcentium perhorreſcit, ſicut Manich. & Priſcill. dixerunt: anathema ſit. *Tertio* habes: quomodo per ra-

rationem oſtendas, merito eſſe dictum ab *Eugenio Quarto*, quod prædicta ſunt bona matrimonii. Si enim bona ſunt ejus, reddunt illud bonum, & ſanctum. Vide *Eugenium artic.* 2. appen. *Quarto* habes quomodo per rationem prædicta patrum, ac ſcripturarum, pro quanto matrimonium innuunt ſive diviſim, ſive conjunctim excuſari per illa tria bona & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo ex his, &c.

ARTICULUS V. 203

Utrum actus matrimonialis excuſari poſſit fine bonis Matrimonii.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod actus matrimonialis excuſari poſſit etiam ſine bonis Matrimonii. Qui enim a natura tantum movetur ad actum matrimonii, non videtur aliquod bonum matrimonii intendere: quia bona matrimonii pertinent ad gratiam, vel virtutem: Sed quando aliquis ſolo appetitu naturali movetur ad actum prædictum, non videtur eſſe peccatum: quia nullum naturale eſt malum, cum malum ſit *præter naturam*, & *præter ordinem*, ut Dionyſ. dicit. (*c.* 4. *de div. nom. p.* 4. *lect.* 22.) Ergo actus matrimonialis excuſari poteſt etiam ſine bonis matrimonii.

2. Præterea. Ille qui utitur conjuge ad fornicationem vitandam, non videtur aliquod bonum matrimonii intendere: Sed talis non peccat, ut videtur; quia ad hoc eſt matrimonium conceſſum humanæ infirmitati, ut fornicatio vitetur, ut patet 1. Corinth. 7. Ergo etiam ſine bonis matrimonii poteſt actus ejus excuſari.

3. Præterea. Ille qui utitur re ſua ad libitum, non facit contra juſtitiam: & ſic non peccat, ut videtur: Sed per matrimonium uxor efficitur res viri & e contrario: Ergo ſi ſe invicem ad libitum utuntur libidine movente, non videtur eſſe peccatum: Et ſic idem quod prius.

4. Præterea. Illud quod eſt bonum ex genere non efficitur malum; niſi ex mala intentione fiat; Sed actus matrimonialis, quo quis cognoſcit ſuam, eſt ex genere bonus. Ergo non poteſt eſſe malus, niſi mala intentione fiat: Sed poteſt bona intentione fieri, etiamſi non intendat aliquod bonum matrimonii; puta cum quis ſalutem corporalem per hoc intendit ſervare, aut conſequi. Ergo videtur, quod etiam ſine matrimonii bonis actus ille poſſit excuſari.

Sed

Sed fides eſt una quædam virtus. Ergo non oportuit alia duo addere ad honeſtandum matrimonium.

Præterea. Non ex eodem aliquid accipit rationem utilis, & honeſti; cum utile, & honeſtum ex oppoſito bonum dividant: Sed ex prole matrimonium accipit rationem utilis. Ergo proles non debet computari inter bona, quibus matrimonium honeſtatur.

Præterea. Nihil debet poni ut proprietas, vel conditio ſuiipſius: Sed hæc bona ponuntur ut quædam conditiones matrimonii. Ergo cum matrimonium ſit ſacramentum, non debet poni ſacramentum inter bona matrimonii.

Reſpondeo dicendum, quod matrimonium eſt in officium naturæ, & eſt ſacramentum Eccleſiæ: *Inquantum autem eſt in officium naturæ*, duobus *ordinatur*, ſicut & quilibet alius virtutis actus: Quorum *unum* exigitur ex parte ipſius agentis: & hoc eſt intentio finis debiti: Et ſic ponitur donum matrimonii *proles*: *Aliud* exigitur ex parte ipſius actus, qui eſt bonus in genere ex hoc quod cadit ſupra debitam materiam: Et ſic eſt *fides*, per quam homo ad ſuam accedit, & non ad aliam. *Sed ulterius habet aliquam bonitatem, inquantum eſt Sacramentum: Et hoc ſignificatur ipſo nomine ſacramenti.*

Ad primum ergo dicendum, quod in prole non ſolum intelligitur procreatio prolis, ſed etiam educatio ipſius; ad quam, ſicut ad finem, ordinatur tota communicatio operum, quæ eſt inter virum, & uxorem, inquantum ſunt matrimonio conjuncti: quia patres naturaliter theſaurizant filiis, ut patet 2. Corinth. 12. Et ſic in prole, quaſi in principali fine, alius quaſi ſecundarius includitur.

Ad ſecundum dicendum, quod fides non accipitur hic prout eſt virtus Theologica, ſed prout eſt pars juſtitiæ, ſecundum quod fides dicitur ex hoc, quod *fiant dicta* in conſervatione promiſſorum: quia in matrimonio, cum ſit quidam contractus, eſt quædam promiſſio, per quam talis vir tali mulieri determinatur.

Ad tertium dicendum, quod ſicut in promiſſione matrimonii continetur, ut neuter ad alienum torum accedat; ita etiam quod ſibi invicem debitum reddant: Et hoc etiam eſt principalius, cum ſequatur ex ipſo mutua poteſtate invicem data. & ideo utrumque ad fidem pertinet. Sed in lib. Sentent. ponitur illud quod eſt minus manifeſtum.

Ad quartum dicendum, quod in ſacramento non ſolum intelligenda eſt indiviſio, ſed omnia illa quæ con-

conſequuntur matrimonium, ex hoc quod eſt ſignum conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ.

Vel dicendum, quod unitas, quam objectio tangit, pertinet ad fidem, ſicut indiviſio ad ſacramentum.

Ad quintum dicendum, quod fides non accipitur hic pro aliqua virtute, ſed pro quadam conditione virtutis, ex qua fides nominatur, quæ ponitur pars juſtitiæ.

Ad ſextum dicendum, quod ſicut debitus uſus boni utilis accipit rationem honeſti, non quidem ex utili, ſed ex ratione, quæ rectum uſum facit: ita etiam ordinatio ad aliquod bonum utile poteſt facere bonitatem honeſtatis ex vi rationis debitam ordinationem facientis. Et hoc modo matrimonium ex hoc quod ordinatur ad prolem, utile eſt (& nihilominus honeſtum, inquantum debite ordinatur.

Ad ſeptimum dicendum, quod, ſicut Magiſter dicit 31. diſt. 4. ſent. ſacramentum non dicitur hic ipſum matrimonium, ſed inſeparabilitas ejus, quæ ejuſdem eſt rei ſignum, cujus eſt matrimonium.

Vel dicendum, quod quamvis matrimonium ſit ſacramentum; tamen aliud eſt matrimonio eſſe matrimonium, & aliud eſt ei eſſe ſacramentum: quia non ſolum ad hoc eſt inſtitutum, ut ſit in ſignum rei ſacræ, ſed etiam ut ſit in officium naturæ. Et ideo ratio ſacramenti eſt quædam conditio adveniens matrimonio ſecundum ſe conſiderato, ex quo honeſtatem etiam habet. Et ideo ſacramentalitas ejus, ut ita dicam, ponitur inter bona honeſtantia matrimonium. Et ſecundum hoc in tertio bono matrimonii, ſcilicet ſacramento, non ſolum intelligitur inſeparabilitas, ſed etiam omnia quæ ad ſignificationem ipſius pertinent.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Phariſæorum*, Direct. Inquiſit. *parte* 2., *quæſt.* 4. & *Marc.* 10. dicentium: licitum eſſe uxorem dimittere, etiam non fornicationis ratione, & libellum repudii ei dare. Item *Herodianorum*, *Directo. Inquiſit.* ibidem dicentium, quod licitum eſt, uxorem alterius etiam marito vivente ſibi in uxorem accipere. Item *Priſcillianiſtarum*, *Alfonſus Caſt. Nuptiæ*, facto ſuo dicentium, nuptiis conjugatos eſſe ſeparandos. Facto ſuo, inquam: quia Priſcillianiſtæ hoc ſervarunt, quod fœminas a nolentibus viris, & viros a nolentibus fœminis, quantum

tum poterant, diſjungebant. Contra hos omnes enim militat articulus præſens, eoſque expugnat, dum fidem, & ſacramentum, bona eſſe matrimonii dicit. Quod, ut clarius intelligas, vide ſupra declarationem de ly *fides* & ly *ſacrament*. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito Phariſæorum hæreſim damnari a Chriſto Mar. 10. „Ad duritiam cordis veſtri ſcripſit Moyſes vobis præceptum iſtud, *&c.* quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet, *&c.* Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam, &, ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur. „ Hæc ibi. Ubi nota ly *ad duritiam cordis veſtri*; quia per hoc innuitur, quod illi erant tam corde indomabili, ut potius, quam uxores exoſas jam factas retinerent, occiderent eas. Et ideo ad vitandum hoc majus malum, uxoricidium ſcil., Moyſes permiſerat eis ſcribere libellum repudii, & dimittere, *Deuter.* 24. Nota ly *quicumque dimiſerit*, ſcil. extra cauſam fornicationis, quod expreſſit Matth. 19. *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem*. Item *Rom.* 7. Herodianos damnari merito oſtendas per ly, „ lex in homine dominatur, quanto tempore vivit. „ Nam, quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro, alligata eſt legi. Si autem mortuus fuerit vir ejus, „ ſoluta eſt a lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autem „ mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt a lege viri. „ Item 1. *Corinth.* 7. ubi idem refert in fin. & Priſcillianiſtas damnans in princ. dicit: „ Uxori vir debitum reddat, ſimiliter autem & uxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. „ Hæc ibi. Ubi nota ly *fraudare*, quod ſcil. injuſtitiæ fraudulenti adſcribitur, nolle reddere debitum ſibi invicem conjugatos. Et ly *niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi*, monſtrat, quod neque ex conſenſu poſſunt ſe alteri tradere, quoniam tempus orationis tantum excipitur. Et ly *ne tentet vos Satanas*, ideſt, ne tentando decipiat: quoniam nonnullos conjugatorum ſub prætextu continentiæ ad hujuſmodi fraudes in invicem conduci a Satana, demonſtrat. Hæc omnia contra *Priſcillianiſtas*, & partim etiam a fortiori. *Tertio* habes:

quo-

quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe dictum ab *Eugenio IV.* in decreto Armenis dato, ſacro approbante Concilio *Florentino*: „Septimum eſt ſacra„mentum matrimonii; *&c.* Aſſignatur autem tri„plex bonum matrimonii. Primum eſt proles ſu„ſcipienda, & educanda ad cultum Dei. Secundum „eſt fides: quam unus conjugum alteri ſervare de„bet. Tertium eſt indiviſibilitas matrimonii propter hoc, quod ſignificat indiviſibilem conjunctio„nem Chriſti, & Eccleſiæ. „ Hæc ibi. *Quarto* habes: quomodo, prædicta Scripturarum, & Patrum, pro quanto bona matrimonii, vel fidem, vel ſacramentum, vel etiam prolem inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III.

Utrum ſacramentum ſit principalius inter bona Matrimonii.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum non ſit principalius inter bona matrimonii. Quia finis eſt potiſſimum in unoquoque: Sed proles eſt matrimonii finis. Ergo proles eſt principalius matrimonii bonum.

2. Præterea. Principalius in ratione ſpeciei eſt differentia, quæ complet ſpeciem, quam genus; ſicut forma, quam materia in conſtitutione rei naturalis. Sed ſacramentum competit matrimonio ex ratione ſui generis; proles autem, & fides ex ratione differentiæ, inquantum eſt tale ſacramentum. Ergo alia duo ſunt magis principalia in matrimonio, quam ſacramentum.

3. Præterea. Sicut invenitur matrimonium ſine prole, & fide, ita invenitur ſine inſeparabilitate; ſicut patet quando alter conjugum ante matrimonium conſummatum ad Religionem tranſit. Ergo nec ex hac ratione ſacramentum eſt matrimonio principalius.

4. Præterea. Effectus non poteſt eſſe principalior ſua cauſa: Sed conſenſus, qui eſt cauſa matrimonii, frequenter immutatur. Ergo & matrimonium diſſolvi poteſt; & ſic inſeparabilitas non ſemper concomitatur matrimonium.

5. Præterea. Sacramenta quæ habent effectum perpetuum, imprimunt characterem: Sed in matrimonio non imprimitur character. Ergo non adeſt ei in-

inſeparabilitas perpetua: Et ideo ſicut eſt matrimonium ſine prole, ita poteſt eſſe ſine ſacramento: Et ſic idem quod prius.

Sed Contra. Illud quod ponitur in definitione rei, eſt ei maxime eſſentiale: Sed indiviſio, quæ pertinet ad ſacramentum, ponitur in definitione ſupra de matrimonio data, (*q.* 44. *a.* 3.) non autem proles, vel fides. Ergo ſacramentum inter alia eſt matrimonio eſſentialius.

Præterea. Virtus divina, quæ in ſacramentis operatur, eſt efficacior, quam virtus humana: Sed proles, & fides pertinent ad matrimonium, ſecundum quod eſt in officium naturæ humanæ; ſacramentum autem, ſecundum quod eſt ex inſtitutione divina. Ergo ſacramentum eſt principalius in matrimonio, quam alia duo.

Reſpondeo dicendum, quod aliquid dicitur in re aliqua principalius altero *duobus* modis, *aut* quia eſt eſſentialius, *aut* quia dignius. *Si quia dignius, ſic omnibus modis ſacramentum eſt principalius inter tria conjugii bona*: quia pertinet ad matrimonium, inquantum eſt ſacramentum gratiæ, alia vero duo pertinent ad ipſum, inquantum eſt quoddam naturæ officium: Perfectio autem gratiæ eſt dignior perfectione naturæ. Si autem dicatur principalius, quia eſſentialius, ſic diſtinguendum eſt: Quia fides, & proles poſſunt *dupliciter* conſiderari. *Uno modo* in ſeipſis; Et ſic pertinent ad uſum matrimonii; per quem & proles producitur, & pactio conjugalis ſervatur: Sed indiviſibilitas, quam ſacramentum importat, pertinet ad ipſum matrimonium ſecundum ſe: quia ex hoc ipſo quod per pactionem conjugalem ſui poteſtatem ſibi invicem in perpetuum conjuges tradunt, ſequitur quod ſeparari non poſſunt. & inde eſt quod matrimonium nunquam invenitur ſine inſeparabilitate; invenitur autem ſine fide, & prole: quia eſſe rei non dependet ab uſu ſuo. *Et ſecundum hoc ſacramentum eſt eſſentialius matrimonio, quam fides, & proles*. *Alio modo* poſſunt conſiderari fides, & proles, ſecundum quod ſunt in ſuis principiis; ut pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum ſervandi fidem: ſine quibus etiam matrimonium eſſe non poteſt: quia hæc in matrimonio ex ipſa pactione conjugali cauſantur: ita quod ſi aliquid contrarium his exprimeretur in conſenſu, qui matrimonium facit, non eſſet verum matrimonium. *Et ſic accipiendo fidem, & prolem, conſtat quod proles eſt* eſſentialiſſimum *in matrimonio, &* ſecundo *fides, &* tertio *ſacramentum*: ſicut etiam

homini eſt eſſentialius eſſe naturæ, quam eſſe gratiæ, quamvis eſſe gratiæ ſit dignius.

Ad primum ergo dicendum, quod finis ſecundum intentionem eſt primum in re, ſed ſecundum conſecutionem eſt ultimum: Et ſimiliter proles ſe habet inter matrimonii bona: Et ideo quodammodo eſt principalius, & quodammodo non.

Ad ſecundum dicendum, quod ſacramentum, etiam prout ponitur tertium matrimonii bonum, pertinet ad matrimonium ratione ſuæ differentiæ. dicitur enim ſacramentum ex ſignificatione hujus rei ſacræ determinatæ, quam matrimonium ſignificat.

Ad tertium dicendum, quod nuptiæ ſecundum Auguſt. (*l. de bono conjug. c. 9. to. 6.*) ſunt bonum mortalium. Unde in reſurrectione *neque nubent, neque nubentur*, ut dicitur Matth. 22. Et ideo vinculum matrimonii non ſe extendit ultra vitam, in qua contrahitur. & ideo dicitur inſeparabile, quia non poteſt in hac vita ſeparari, ſed per mortem *ſive* corporalem poſt carnalem conjunctionem, *ſive* ſpiritualem poſt ſpiritualem tantum.

Ad quartum dicendum, quod quamvis conſenſus, qui facit matrimonium, non ſit perpetuus materialiter, ideſt quantum ad ſubſtantiam actus; quia ille actus ceſſat, & poteſt contrarius ſuccedere: tamen formaliter loquendo, eſt perpetuus, quia eſt de perpetuitate vinculi: alias non faceret matrimonium. non enim conſenſus ad tempus in aliquam matrimonium facit: Et dico formaliter, ſecundum quod actus accipit ſpeciem ab objecto: Et ſecundum hoc matrimonium ex conſenſu inſeparabilitatem accipit.

Ad quintum dicendum, quod in ſacramentis, in quibus imprimitur character, traditur poteſtas ad actus ſpirituales, ſed in matrimonio ad actus corporales. Unde matrimonium ratione poteſtatis, quam in ſe invicem conjuges accipiunt, convenit cum ſacramentis, in quibus character imprimitur; & ex hoc habet inſeparabilitatem, ut Magiſter dicit: (4. *d.* 31.) ſed differt ab eis, inquantum poteſtas illa eſt ad actus corporales: & propter hoc non imprimit characterem ſpiritualem.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem rejicias errorem *Armenorum*, quem poſtmodum docuit *Lutherus*, dicentium: nuptiis non ineſſe ſacramentum, ideſt illam maris, & fœminæ indiſſolubilem conjunctionem, neque per eam conferri gratiam. Item hæreſim *Libertinorum* dicentium: matrimonia poſſe diſſolvi, ubi uxor mariti ſui tædium cœperit. Oſtendendo namque D. Thomas, quod inter bona matrimonii ſacramentum eſt principalius ſecundum rationem gratiæ: proculdubio militat contra *Libertinos*, & *Armenos*, utroſque confodiens. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, errores præmiſſos merito damnari a, & cætera, ut *qu.* 42. *art.* 1. & 3. app. Item a Concil. *Trid.* ſeſſ. 24. c. 1. *Matrimonii perpetuum*, *indiſſolubilemque nexum*, &c. Et canon. 5. *Si quis dixerit*, *propter moleſtam cohabitationem diſſolvi poſſe matrimonii vinculum*, *Anathema ſit*. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, & merito eſſe, & in quo ſenſu ſit, dictum ab *Eugenio IV.* quod *bonum matrimonii primum eſt proles*, *ſecundum eſt fides*, *tertium eſt indiviſibilitas*. Hoc recitatur ſupra *art.* 2. append. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta, & allegata Patrum, pro quanto ad hunc locum pertinent, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina præſens; &c.

ARTICULUS IV. 202

Utrum actus Matrimonii excuſetur per bona prædicta.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod actus Matrimonii non poſſit excuſari per bona prædicta, ut non ſit omnino peccatum. Quia quicumque ſuſtinet damnum majoris boni propter minus bonum, peccat; quia inordinate ſuſtinet: Sed bonum rationis, quod læditur in ipſo actu conjugali, eſt majus, quam hæc tria conjugii bona. Ergo prædicta bona non ſufficiunt ad excuſandum conjugalem concubitum.

2. Præterea. Si bonum malo addatur in genere moris, totum efficitur malum, non autem totum bonum: quia una circumſtantia mala facit actum malum, non autem una bona facit ipſum bonum: Sed actus

actus conjugalis ſecundum ſe eſt malus; alias excuſatione non indigeret. Ergo bona matrimonii adjuncta non poſſunt ipſum bonum facere.

3. Præterea. Ubicumque eſt immoderatio paſſionis, ibi eſt vitium in moribus: Sed bona matrimonii non poſſunt efficere, quin delectatio illius actus ſit immoderata. Ergo non poſſunt excuſare, quin ſit peccatum.

4. Præterea. Verecundia non eſt niſi de turpi actu, ſecundum Damaſcenum: (*l.* 2. *orth. fid. c.* 15.) Sed bona matrimonii non tollunt erubeſcentiam ab illo actu. Ergo non poſſunt excuſare, quin ſit peccatum.

Sed Contra. Concubitus conjugalis non differt a fornicatione niſi per bona matrimonii. Si ergo hæc non ſufficerent excuſare ipſum; tunc matrimonium ſemper illicitum remaneret: quod eſt contra id quod habitum eſt ſupra. (*q.* 41. *a.* 3.)

Præterea. Bona matrimonii ſe habent ad actum ejus, ſicut circumſtantiæ debitæ, ſicut dictum eſt: (*a.* 1. *hu. q. ad* 4.) Sed circumſtantiæ tales ſufficienter faciunt, quod actus aliquis non ſit malus. Ergo & hæc bona poſſunt excuſare matrimonium, ut nullo modo ſit peccatum.

Reſpondeo dicendum, quod aliquis actus dicitur excuſari *dupliciter*. *Uno modo* ex parte facientis, ita quod non imputetur facienti in culpam, quamvis ſit malus, vel ſaltem non in tantam culpam: ſicut ignorantia dicitur excuſare peccatum in toto, vel in parte. *Alio modo* dicitur excuſari actus ex parte ſui, ita ſcilicet quod non ſit malus: *Et hoc modo prædicta bona dicuntur excuſare actum matrimonii*. Ex eodem autem habet actus aliquis, quod non ſit malus in genere moris, & quod ſit bonus: quia non eſt aliquis actus indifferens, ut in ſecundo libro dictum eſt: (*d.* 40. *q.* 1. *a.* 5.) Dicitur autem aliquis humanus actus bonus *dupliciter*. *Uno modo* bonitate virtutis: Et ſic habet actus, quod ſit bonus ex his quæ ipſum in medio ponunt: *Et hoc faciunt in actu matrimonii fides, & proles*, ut ex dictis patet. (*a.* 2. *hu. q.*) *Alio modo* bonitate ſacramenti, ſecundum quod actus non ſolum bonus, ſed etiam ſanctus dicitur: *Et hanc bonitatem habet actus matrimonii ex indiviſibilitate conjunctionis, ſecundum quam ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam*. Et ſic patet, quod *prædicta bona ſufficienter actum matrimonii excuſant*.

Ad primum ergo dicendum, quod per matrimonii actum non incurrit homo damnum rationis quantum

ad

ad habitum, ſed ſolum quantum ad actum. Nec eſt inconveniens, quod quandoque aliquis actus, qui eſt melior ſecundum genus ſuum, interrumpatur pro aliquo minus bono actu. hoc enim ſine peccato fieri poteſt: ſicut patet in eo qui ab actu contemplationis ceſſat, ut interdum actioni vacet.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procederet, ſi malum quod inſeparabiliter comitatur concubitum, eſſet malum culpæ: Nunc autem non eſt malum culpæ, ſed pœnæ tantum, quæ eſt inobedientia concupiſcentiæ ad rationem. Et ideo non ſequitur. (*al. rationem ſequitur*)

Ad tertium dicendum, quod ſuperabundantia paſſionis, quæ facit vitium, non attenditur ſecundum quantitativam ipſius intenſionem, ſed ſecundum proportionem ipſius ad rationem. Unde tunc ſolum paſſio reputatur immoderata, quando limites rationis excedit. Delectatio autem, quæ fit in actu matrimoniali, quamvis ſit intenſiſſima ſecundum quantitatem, non tamen excedit limites ſibi a ratione præfixos ante principium ſuum, quamvis in ipſa delectatione ratio eos ordinare non poſſit.

Ad quartum dicendum, quod turpitudo illa, quæ ſemper eſt in actu matrimoniali, & erubeſcentiam facit, eſt turpitudo pœnæ, & non culpæ; quia de quolibet defectu homo naturaliter erubeſcit.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Aginenſium*, *Manichæorum*, & *Tatianorum*, dicentium: nuptiarum fœdera inter ſe jungentes peccare. Item nuptias execrabiles, & ſpurcas eſſe. Si enim actus matrimonialis carnalis bonus, & ſanctus eſt: patet a fortiori ex hoc, quod fœdus contractus nuptiarum neque execrabilis, neque ſpurcus, neque peccatum eſt: *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito damnatas fuiſſe illas hæreſes a, &c. ut *q.* 41. *ar.* 1. appen. & *ar.* 3. & 4. app. Item a, &c. ut 1. *par. q.* 72. *ar.* 1. append. Item a, &c. ut ſupra in multis locis. Item a Concil. *Gangrenſi*. „ Si quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro ſuo fidelem, ac religioſam deteſtatur, aut culpabilem æſtimat, velut quæ in regnum Dei introire non poſſit: Anathema ſit. Item a Concil. *Brachar.* 1. cano. 11. „ Si quis conjugia humana damnat, & procreationem naſcentium perhorreſcit, ſicut Manich. & Priſcill. dixerunt: anathema ſit. *Tertio* habes: quomodo per ra-

rationem oſtendas, merito eſſe dictum ab *Eugenio Quarto*, quod prædicta ſunt bona matrimonii. Si enim bona ſunt ejus, reddunt illud bonum, & ſanctum. Vide *Eugenium artic.* 2. appen. *Quarto* habes, quomodo per rationem prædicta patrum, ac ſcripturarum, pro quanto matrimonium innuunt ſive diviſim, ſive conjunctim excuſari per illa tria bona & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo ex his, &c.

ARTICULUS V. 203

Utrum actus matrimonialis excuſari poſſit ſine bonis Matrimonii.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod actus matrimonialis excuſari poſſit etiam ſine bonis Matrimonii. Qui enim a natura tantum movetur ad actum matrimonii, non videtur aliquod bonum matrimonii intendere: quia bona matrimonii pertinent ad gratiam, vel virtutem: Sed quando aliquis ſolo appetitu naturali movetur ad actum prædictum, non videtur eſſe peccatum: quia nullum naturale eſt malum; cum malum ſit *præter naturam*, & *præter ordinem*, ut Dionyſ. dicit. (*c.* 4. *de div. nom. p.* 4. *lect.* 22.) Ergo actus matrimonialis excuſari poteſt etiam ſine bonis matrimonii.

2. Præterea. Ille qui utitur conjuge ad fornicationem vitandam, non videtur aliquod bonum matrimonii intendere: Sed talis non peccat, ut videtur; quia ad hoc eſt matrimonium conceſſum humanæ infirmitati; ut fornicatio vitetur, ut patet 1. Corinth. 7. Ergo etiam ſine bonis matrimonii poteſt actus ejus excuſari.

3. Præterea. Ille qui utitur re ſua ad libitum, non facit contra juſtitiam; & ſic non peccat, ut videtur: Sed per matrimonium uxor efficitur res viri & e contrario. Ergo ſi ſe invicem ad libitum utuntur libidine movente, non videtur eſſe peccatum. Et ſic idem quod prius.

4. Præterea. Illud quod eſt bonum ex genere non efficitur malum; niſi ex mala intentione fiat; Sed actus matrimonialis, quo quis cognoſcit ſuam, eſt ex genere bonus. Ergo non poteſt eſſe malus, niſi mala intentione fiat: Sed poteſt bona intentione fieri, etiamſi non intendat aliquod bonum matrimonii; puta cum quis ſalutem corporalem per hoc intendit ſervare, aut conſequi. Ergo videtur, quod etiam ſine matrimonii bonis actus ille poſſit excuſari.

Sed

Sed Contra. Remota cauſa, removetur effectus: Sed cauſa honeſtatis actus matrimonialis ſunt matrimonii bona: Ergo ſine eis non poteſt actus matrimonialis excuſari.

Præterea. Non differt actus prædictus ab actu fornicario, niſi in prædictis bonis: Sed concubitus fornicarius ſemper eſt malus: Ergo ſi non excuſatur prædictis bonis, etiam matrimonialis actus ſemper erit malus.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut bona matrimonii, ſecundum quod ſunt in habitu, faciunt matrimonium honeſtum, & ſanctum; ita etiam ſecundum quod ſunt in actuali intentione, faciunt actum matrimonii honeſtum, quantum ad illa duo bona matrimonii, quæ ipſius actum reſpiciunt. Unde quando conjuges conveniunt cauſa prolis procreandæ, vel ut ſibi invicem debitum reddant, quod ad fidem pertinet, totaliter excuſantur a peccato: Sed tertium bonum non pertinet ad uſum matrimonii, ſed ad eſſentiam ipſius, ut dictum eſt. (*ar.* 3. *hu. q.*) unde facit ipſum matrimonium honeſtum, non autem actum ejus, ut per hoc actus ejus abſque peccato reddatur; quia cauſa alicujus ſignificationis conveniunt. *Et ideo* duobus *ſolis modis conjuges abſque omni peccato conveniunt, ſcilicet cauſa procreandæ prolis, & debiti reddendi; alias autem ſemper eſt ibi peccatum, ad minus veniale.*

Ad primum ergo dicendum, quod proles, prout eſt bonum ſacramenti, addit ſupra prolem, prout eſt bonum intentum a natura. Natura enim intendit prolem, prout in ipſa ſalvatur bonum ſpeciei: Sed in prole, ſecundum quod eſt bonum ſacramenti matrimonii, ultra hoc intelligitur, ut proles ſuſcepta ulterius ordinetur in Deum. Et ideo oportet, quod intentio naturæ, quæ prolem intendit, referatur actu, vel habitu ad intentionem prolis, prout eſt bonum ſacramenti: alias ſtaretur in creatura: quod ſine peccato eſſe non poteſt. Et ideo quando natura tantum movet ad actum matrimonii, non excuſatur a peccato omnino, niſi inquantum motus naturæ ordinatur actu, vel habitu ulterius ad prolem, ſecundum quod eſt bonum ſacramenti: Nec tamen ſequitur, quod motus naturæ ſit malus, ſed quod ſit imperfectus, niſi ad aliquod bonum matrimonii ulterius ordinetur.

Ad ſecundum dicendum, quod ſi aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjuge, non eſt aliquod peccatum: quia hæc eſt quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet: Sed

ſi

ſi intendat vitare fornicationem in ſe, ſic eſt ibi aliqua ſuperfluitas : Et ſecundum hoc eſt peccatum veniale : Nec ad hoc eſt matrimonium inſtitutum, niſi ſecundum indulgentiam, quæ eſt de peccatis venialibus.

Ad tertium dicendum quod una debita circumſtantia non ſufficit ad hoc, quod actus ſit bonus. Et ideo non oportet, quod qualitercumque quis re ſua utatur, uſus ſit bonus; ſed quando utitur re ſua, ut debet, ſecundum omnes circumſtantias.

Ad quartum dicendum, quod quamvis intendere ſanitatis conſervationem non ſit per ſe malum: tamen hæc intentio efficitur mala, ſi ex aliquo ſanitas intendatur, quod non eſt ad hoc de ſe ordinatum: ſicut qui ex ſacramento baptiſmi tantum ſalutem corporalem quæreret : Et ſimiliter etiam eſt in propoſito in actu matrimonii.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem excludas errorem *Libertinorum*, & *Quintiniſtarum*, dicentium, quod vitium eſt virtus, & virtus eſt vitium. Sic enim non differret : ſi quis cognoſceret uxorem ſuam intendens bona matrimonii, & non intendens: &, ſi actus matrimonialis cauſari poteſt per bona matrimonii, etiam excuſari poſſet ſine illis. Quorum oppoſitum tamen articulus præſens, tanquam contra illos militans, ratione validiſſima probat; ſimul etiam pro probationibus, addendo duo argumenta dicta in ly *ſed contra*. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas errorem illum merito damnari ab Iſaiæ 5. *Væ: qui dicitis bonum malum, & malum bonum*. Et, quia contra omnino improbabilia proferentem ſolicitum eſſe non decet ſecundum *Philoſophum in topic.*) ideo ſufficiat hactenus (iſta dixiſſe contra hujuſmodi. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a *Concil. Florent.* (ſupra *ar.* 2. appendic.) quod matrimonium ſine bonis ſuis non poteſt excuſari in ſuo actu. Iſinuatum autem eſt ab oppoſitis, ubi dixit: quod triplex eſt bonum matrimonii. Cum igitur nihil ſit bonum, niſi per bonitatem; & remota cauſa removeatur effectus: ſequitur, Concilium per hoc innuiſſe, quod remotis illis bonis non excuſabitur. *Quarto* vides: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto inſinuat, quod diximus, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vi-

vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS VI. 204

Utrum cognoſcens uxorem, non intendens aliquod bonum matrimonii, ſed ſolam delectationem, mortaliter peccet.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod quandocumque aliquis uxorem cognoſcit, non intendens aliquod bonum matrimonii, ſed ſolam delectationem, mortaliter peccet. Quia, ſicut Hieron. dicit, (*ſup. illud Epheſ.* 5. *Viri diligite*) & habetur in littera, (4. *d.* 31.) *voluptates, quæ de meretricum amplexibus capiuntur, in uxore damnandæ ſunt*: Sed non dicitur eſſe damnabile, niſi peccatum mortale. Ergo cognoſcere uxorem propter voluptatem ſolam eſt ſemper peccatum mortale.

FIRENZE

2. Præterea. Conſenſus in delectationem eſt peccatum mortale, ut in ſecundo lib. dictum eſt: (*d.* 24. *q.* 3. *a.* 4. & 1. 2. *q.* 74. *a.* 8.) Sed quicunque cognoſcit uxorem ſuam cauſa delectationis, conſentit in delectationem. Ergo mortaliter peccat.

3. Præterea. Quicumque uſum creaturæ non refert in Deum, creatura fruitur: quod eſt peccatum mortale: Sed quicumque uxore propter ſolam delectationem utitur, hunc uſum non refert in Deum. Ergo mortaliter peccat.

4. Preterea. Nullus debet excommunicari, niſi pro peccato mortali: Sed aliquis uxorem ſola libidine cognoſcens ab introitu Eccleſiæ arcetur, ut in littera dicitur, (*loc. cit.*) quaſi ſit excommunicatus. Ergo omnis talis peccat mortaliter.

Sed Contra eſt, quod ſecundum Auguſt. (*l.* 2. *cont. Julian. c.* 10. *a princ. to.* 7. & *l. de* 10. *Chordis*, *c.* 11. *a med. to.* 9. & *Serm.* 41. *de Sanctis*, *parum a princ. to.* 10.) talis concubitus ponitur inter peccata quotidiana, pro quibus dicitur *Pater noſter* &c. ut habetur in littera: (*loc. cit.*) Sed talia non ſunt peccata mortalia: Ergo &c.

Præterea. Qui cibo utitur ad delectationem tantum, non peccat mortaliter. Ergo pari ratione qui utitur uxore tantum cauſa libidinis ſatiandæ.

Reſpondeo dicendum, quod quidam dicunt, quod quandocumque ad actum conjugalem libido principaliter movet, eſt peccatum mortale: ſed quando movet ex latere, tunc eſt peccatum veniale: quando autem omnino delectationem deſpicit, & diſpli-

cet

cet ei, tunc eſt omnino ſine veniali peccato: Ut ſic delectationem in iſto actu quærere ſit peccatum mortale, delectationem oblatam acceptare ſit peccatum veniale, ſed eam odire ſit perfectionis. Sed hoc non poteſt eſſe: quia ſecundum Philoſ. in 10. Ethic. (*c.* 3. & 4. *to.* 5.) idem judicium eſt de delectatione, & operatione: quia operationis bonæ eſt delectatio bona, & malæ mala. Unde cum actus matrimonialis non ſit per ſe malus, nec quærere delectationem erit peccatum mortale ſemper.

Et ideo dicendum, quod ſi delectatio quæratur ultra honeſtatem matrimonii, ut ſcilicet aliquis in conjuge non attendat, quod conjux eſt, ſed ſolum quod mulier, paratus idem facere cum ea, ſi non eſſet conjux, eſt peccatum mortale: Et ideo talis dicitur ardentior amator uxoris; quia ſcil. ardor ille extra bona matrimonii effertur. *Si autem quæratur delectatio intra limites matrimonii, ut ſcilicet talis delectatio in alia non quæreretur, quam in conjuge; ſic eſt veniale peccatum.*

Ad primum ergo dicendum, quod tunc voluptates meretricias vir in uxore quærit, quando nihil aliud in ea attendit, quam quod in meretrice attenderet.

Ad ſecundum dicendum, quod conſenſus in delectatione concubitus, qui eſt peccatum mortale, eſt peccatum mortale. Non autem talis eſt delectatio matrimonialis actus.

Ad tertium dicendum, quod quamvis delectationem non referat actu in Deum; non tamen ponit in ea ultimum voluntatis finem; alias eam ubicunque indifferenter quæreret. Et ideo non oportet, quod creatura fruatur, ſed utitur creatura actu propter ſe, ſe autem habitualiter propter Deum, quamvis non actu.

Ad quartum dicendum, quod hoc non dicitur propter hoc, quod ex hoc peccato homo excommunicationem mereatur; ſed quia ſpiritualibus ſe reddit inhabilem, propter hoc quod efficitur in actu illo totus caro.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Nicolaitarum*, & *Simonis Magi*, dicentium: coitum promiſcuum feminarum licere, ut quilibet qualibet ſine peccato uti poſſit. Si enim conjux ultra honeſtatem delectationem quærens in cognoſcendo uxorem propriam peccat mor-

taliter, ut *prima* concluſio dixit: oſtenditur profecto per hoc a fortiori, quod promiſcue uti fœminis non licet abſque peccato mortali. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari ab Apoc. 2. „ Habeo adverſus te pauca, quia „ habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui doce„ bat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, „ edere, & fornicari: ita habes & tu tenentes do„ ctrinam Nicolaitarum. „ Hæc ibi. Ex quo patet, quod doctrina *Nicolaitarum* prædictas, ceu quæ aſſimilatur doctrinæ Balaam ad Balac, eſt ſcandaloſa Populo Chriſtiano: & per hoc damnabilis omnino, & ibi damnata. Item a Levit. 20. *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, morte moriatur & mœchus, & adultera*. Item a Matth. 15. *de corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, fornicationes*. Ecce, quod nec ſolutus cum ſoluta abſque peccato mortali convenire poteſt. Unde & damnatur 1. Corinth. 6. *Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt*. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a 32. *quæſt.* 2. *cap. Quicquid*, &c. quod ſola delectatione conjuges ſe cognoſcentes non peccant mortaliter. „ Etſi eos pravi „ mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ „ ab adulterio, ſeu fornicatione defendunt: neque „ illud propter nuptias admittitur, ſed propter nu„ ptias ignoſcitur. „ Hæc ibi. Et inſinuatum eſſe a 32. *quæſt.* 4. *cap. Origo*, &c. quod ſola delectatione conjuges ſe cognoſcentes peccant mortaliter. „ In „ aliena uxore omnis amor turpis eſt: in ſua ni„ mius. Non regnet in eo voluptatis impetus, „ nec præceps feratur ad coitum. Nihil eſt fœdius, „ quam uxorem amare, quaſi adulteram. „ Hæc ibi. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, & Scripturarum, pro quanto conſenſum conjugum adinvicem propter delectationem ſolam, & inſinuant mortale, & non, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo ex iis Angelica doctrina, hæc declaretur, & confirmetur.

QUÆSTIO L.

De Impedimentis Matrimonii in generali, unico articulo abſoluta.

DEinde conſiderandum eſt de Impedimentis Matrimonii.
Primo in generali.
Secundo in ſpeciali.

ARTICULUS UNICUS. 205

Utrum Matrimonio convenienter impedimenta aſſignentur.

S. Thom. 4. d. 34. q. un. a. 1.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quod Matrimonio inconvenienter impedimenta aſſignentur. Matrimonium enim quoddam ſacramentum eſt contra alia diviſum: Sed aliis non aſſignantur impedimenta. Ergo nec matrimonio aſſignari debent.

2. Præterea. Quanto aliquid eſt minus perfectum, tanto paucioribus modis impediri poteſt: Sed matrimonium inter alia ſacramenta eſt minus perfectum. Ergo vel nulla, vel parciſſima impedimenta ei aſſignari debent.

3. Præterea. Ubicumque eſt morbus, ibi neceſſarium eſt remedium morbi: Sed concupiſcentia, in cujus remedium matrimonium eſt indultum, eſt in omnibus. Ergo non debet eſſe aliquod impedimentum, quod aliquam perſonam penitus illegitimam faciat ad contrahendum.

4. Præterea. Illegitimum dicitur, quod eſt contra legem; Sed hujuſmodi impedimenta, quæ matrimonio aſſignantur, non ſunt contra legem naturæ; quia non ſimiliter inveniuntur in quolibet ſtatu humani generis; plures enim gradus conſanguinitatis inveniuntur eſſe prohibiti uno tempore, quam alio; Lex autem humana non poteſt (ut videtur) matrimonio impedimenta præſtare; quia matrimonium non eſt ex inſtitutione humana, ſed divina, ſicut & alia ſacramenta. Ergo matrimonio non debent aliqua impedimenta aſſignari, quæ faciant perſonas illegitimas ad contrahendum.

5. Præterea. Legitimum, & illegitimum, per hoc quod eſt contra legem, vel non contra legem,

differunt; inter quæ non cadit medium; cum ſint oppoſita ſecundum affirmationem, & negationem. Ergo non poſſunt eſſe aliqua matrimonii impedimenta, quibus perſonæ mediæ inter legitimas, & illegitimas conſtituantur.

6. Præterea. Conjunctio viri, & mulieris non eſt licita, niſi in matrimonio; Sed omnis conjunctio illicita dirimi debet. Ergo ſi aliquid matrimonium contrahendum impediat, hoc dirimet contractum de facto: Et ſic non debent aliqua impedimenta matrimonio aſſignari, quę impediant contrahendum, & non dirimant contractum.

7. Præterea, Nullo impedimento poteſt a re aliqua removeri, quod in definitione ipſius cadit; Sed indiviſibilitas cadit in definitione matrimonii. Ergo non poſſunt eſſe aliqua impedimenta, quæ matrimonium contractum dirimant.

Sed Contra. Videtur, quod debeant eſſe infinita matrimonii impedimenta. Quia matrimonium quoddam bonum eſt: Sed infinitis modis eſt defectus boni, ut dicit Dionyſ. 4. cap. de divin. nom. (*p. 4. lect.* 22.) Ergo infinita ſunt matrimonii impedimenta.

Præterea. Impedimenta matrimonii accipiuntur ſecundum conditiones particularium perſonarum; Sed conditiones hujuſmodi ſunt infinitæ. Ergo & matrimonii impedimenta.

Reſpondeo dicendum, quod in matrimonio ſunt *quædam* quæ ſunt de eſſentia matrimonii, & *quædam*, quæ ſunt de ſolemnitate ejus, ſicut & in aliis ſacramentis. Et quia remotis his quæ ſunt de ſolemnitate ejus, ſicut & in aliis ſacramentis, adhuc manet verum ſacramentum, *ideo impedimenta, quæ contrariantur his quæ ſunt de ſolemnitate hujus ſacramenti, non efficiunt, quin ſit verum matrimonium*; Et talia dicuntur impedire matrimonium contrahendum, ſed non dirimunt contractum; ſicut prohibitio Eccleſiæ, & tempus feriatum. Unde verſus;

Eccleſiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.

Impedimenta autem, *quæ contrariantur his quæ ſunt de eſſentia matrimonii, faciunt, ut non ſit verum matrimonium*; Et ideo dicuntur non ſolum impedire contrahendum, ſed dirimere jam contractum: Quæ his verſibus continentur;

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis,

Hæc

Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

Horum autem numerus ſic accipi poteſt. Poteſt enim matrimonium impediri *aut* ex parte contractus matrimonii, *aut* ex parte contrahentium: Si *primo* modo, cum contractus matrimonii fiat per voluntarium conſenſum, qui tollitur per ignorantiam, & per violentiam, erunt *duo* impedimenta matrimonii, ſcilicet *vis*, ideſt coactio, & *error* ex parte ignorantiæ. Et ideo de iſtis duobus impedimentis Magiſter determinavit, ubi agebatur de cauſa matrimonii: (4. *d.* 29. & 30.) Nunc autem agit de impedimentis, quæ accipiuntur ex parte perſonarum contrahentium, quæ ſic diſtinguuntur. Poteſt enim aliquis impediri a matrimonio contrahendo, *vel* ſimpliciter, *vel* reſpectu alicujus perſonæ. Si *ſimpliciter*, ut cum nullo poſſit matrimonium contrahere, hoc non poteſt eſſe, niſi quia impeditur a matrimoniali actu. Quod quidem contingit *dupliciter*. *Primo*, quia non poteſt de facto: *ſive* quia omnino non poſſit. & ſic ponitur impedimentum *impotentia coeundi*: *ſive* quia non libere poſſit: & ſic ponitur impedimentum *ſervitutis conditio*. *Secundo*, quia non licite poteſt; & hoc ſecundum quod ad continentiam obligatur: Quod contingit *dupliciter*: *Vel* quia obligatur ex officio ſuſcepto: & ſic eſt impedimentum *ordinis*: *Vel* ex voto emiſſo: & ſic impedit *votum*. Si autem impeditur aliquis a matrimonio non ſimpliciter, ſed reſpectu alicujus perſonæ, *vel* hoc eſt propter obligationem ad alteram perſonam; ſicut qui uni matrimonio junctus eſt, non poteſt alteri conjungi: & ſic eſt *ligamen matrimonii*; *Vel* quia deficit proportio ad alteram perſonam; Et hoc propter *tria*: *Primo* quidem propter nimiam diſtantiam ad ipſam: & ſic eſt *diſparitas cultus*: *Secundo* propter nimiam propinquitatem: & ſic ponitur *triplex* impedimentum; ſcilicet *cognatio*; deinde *affinitas*, quæ importat propinquitatem duarum perſonarum ratione tertiæ matrimonio junctæ; & *publica honeſtatis juſtitia*, in qua eſt propinquitas duarum perſonarum ratione tertiæ per ſponſalia junctæ. *Tertio* propter indebitam conjunctionem ad ipſam primo factam: & ſic impedit *crimen adulterii* prius cum ipſa commiſſi.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam alia ſacramenta impediri poſſunt, ſi aliquid quod ſit de eſſentia, vel ſolemnitate ſacramenti, ſubtrahatur, ut dictum eſt. (*in corp.*) Sed tamen magis matrimo-

monio, quam aliis ſacramentis impedimenta aſſignantur, propter *tres* rationes. *Primo*, quia matrimonium conſiſtit in duobus; & ideo pluribus modis poteſt impediri, quam alia ſacramenta, quæ uni perſonæ competunt ſingulariter. *Secundo*, quia matrimonium habet in nobis cauſam, & in Deo; ſed alia quædam ſacramenta ſolum in Deo. Unde & Pœnitentiæ, quæ habet cauſam a nobis aliquo modo, Magiſter ſupra (4. *d.* 26.) quædam impedimenta aſſignavit; ut hypocriſin, ludos, & hujuſmodi. *Tertio*, quia de aliis ſacramentis eſt præceptum, vel conſilium, ſicut de bonis perfectioribus: ſed de matrimonio eſt indulgentia, ſicut de bono minus perfecto. Et ideo ut detur occaſio proficiendi in melius, plura impedimenta aſſignantur matrimonio, quam aliis ſacramentis.

Ad ſecundum dicendum, quod perfectiora pluribus modis impediri poſſunt, inquantum ad ea plura requiruntur. Si autem ſit aliquod imperfectum, ad quod plura requiruntur, illud etiam habebit plura impedimenta. Et ſic eſt de matrimonio.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procederet, ſi non eſſent talia remedia, quibus etiam poſſet efficacius morbo concupiſcentiæ ſubveniri, quod falſum eſt.

Ad quartum dicendum, quod perſonæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo, quod ſunt contra legem, qua matrimonium ſtatuitur. Matrimonium autem, inquantum eſt in officium naturæ, ſtatuitur lege naturæ: inquantum eſt ſacramentum, ſtatuitur jure divino: inquantum eſt in officium communitatis, ſtatuitur lege civili. Et ideo ex qualibet dictarum legum poteſt aliqua perſona effici ad matrimonium contrahendum illegitima. Nec eſt ſimile de aliis ſacramentis, quæ ſunt ſacramenta tantum. Et quia lex naturalis ſecundum diverſos ſtatus recipit determinationes diverſas, & jus poſitivum etiam variatur ſecundum diverſas hominum conditiones in diverſis temporibus, ideo Magiſter (4. *d.* 34.) ponit in diverſis temporibus diverſas perſonas illegitimas fuiſſe.

Ad quintum dicendum, quod lex poteſt aliquid prohibere vel univerſaliter, vel in parte, quantum ad aliquos caſus. Et ideo inter eſſe totaliter ſecundum legem, & eſſe totaliter contra legem, quæ ſunt contrarie oppoſita, & non ſecundum affirmationem, & negationem, cadit medium eſſe aliqualiter ſecundum legem, & aliqualiter contra legem. Et propter hoc ponuntur quædam perſonæ mediæ in-

inter ſimpliciter legitimas, & inter ſimpliciter illegitimas.

Ad ſextum dicendum, quod illa impedimenta, quæ non dirimunt matrimonium contractum, impediunt quandoque contrahendum, non ut non fiat, ſed ut non licite fiat: Et tamen ſi fiat, verum matrimonium contractum eſt, quamvis contrahens peccet: Sicut ſi aliquis conſecraret poſt comeſtionem, peccaret, contra ſtatutum Eccleſiæ faciens: nihilominus verum ſacramentum perficeret; quia jejunium conſecrantis non eſt de neceſſitate ſacramenti.

Ad ſeptimum dicendum, quod impedimenta prædicta non dicuntur dirimere matrimonium contractum, quaſi ſolventia verum matrimonium, quod rite contractum eſt; ſed quia ſolvunt matrimonium, quod contractum eſt de facto, & non de jure. Unde ſi impedimentum aliquod matrimonio rite facto ſuperveniat, matrimonium ſolvere non valet.

Ad octavum dicendum, quod impedimenta, quibus aliquod bonum per accidens impeditur, ſunt infinita, ſicut & omnes cauſæ per accidens: Sed cauſæ corrumpentes aliquod bonum per ſe ſunt ordinatæ, & determinatæ, ſicut etiam cauſæ conſtituentes: quia cauſę deſtructionis, & conſtructionis alicujus rei ſunt oppoſitæ, vel eædem contrario modo ſumptæ.

Ad nonum dicendum, quod conditiones particularium perſonarum in ſingulari ſunt infinitæ, ſed in generali poſſunt reduci ad certum numerum; ſicut in medicina patet, & in omnibus artibus operativis, quæ particularium, in quibus eſt actus, conditiones conſiderant.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem explodas errorem *Eraſmi* dicentis: quod matrimonii conditio commodior eſt Judæis, quam nobis. Hanc ejus propoſitionem inter concluſiones ſuſpectas, & ſcandaloſas Eraſmi recenſet *Jacob. Lop. Stunica* poſt ſuum Itinerarium. Item errores quorundam (ut habetur ex *Conc. Trid. ſeſſ.* 24.) dicentium, eccleſiam non potuiſſe conſtituere, aut inconvenienter conſtituiſſe impedimenta matrimonii. Item quorundam ibid. dicentium, affinitatis, & conſanguinitatis gradus ſolum in Levitico expreſſos poſſe impedire, & dirimere. Item quorundam ibid. dicentium, quod prohibitio ſolemnitatis nuptiarum certis anni temporibus eſt tyrannica ſuperſtitio. Hoc

videtur ſubindicaſſe, vel ſubindicare voluiſſe *Eraſmus*, cum, quaſi ordinata ab Eccleſia ſtomachando, propoſitionem illam ſuſpectam evomit. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illos merito damnari a, &c. ut *q.* 42. *art.* 3. tex. & append. Qui enim monſtrat, matrimonium in nova lege conferre gratiam, profecto, & ipſius conditionem eſſe commodiorem nobis, quam Judæis commonſtrat. Item a Concil. *Trid.* ubi ſupra, can. 5. *Si quis dixerit: eos tantum conſanguinitatis, & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, poſſe impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec poſſe eccleſiam in nonnullis illorum diſpenſare, aut conſtituere, ut plures impediant, & dirimant: Anathema ſit*. Hæc ibi. Et can. 4. *Si quis dixerit: eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis conſtituendis erraſſe: Anathema ſit*. Hæc ibi. Et can. 11. *Si quis dixerit, prohibitionem ſolemnitatis nuptiarum certis anni temporibus ſuperſtitionem eſſe tyrannicam, ab Ethnicorum ſuperſtitione profectam: Anathema ſit*. Hæc ibi. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto impedimenta convenienter aſſignari dicunt in matrimonio, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica, &c.

QUÆSTIO LI.

De impedimento Erroris, in duos articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de impedimentis matrimonii in ſpeciali. Et *primo* de impedimento Erroris.

Circa quod quæruntur duo.

Primo. Utrum error de ſui natura matrimonium impediat.
Secundo. Quis error.

ARTICULUS I. 206

Utrum Error convenienter ponatur impedimentum Matrimonii.

S. Thom. 4. diſt. 30. qu. 1. a. 1. & 2.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Error non debeat poni Matrimonii impedimentum per ſe. Conſenſus enim, qui eſt cauſa efficiens matrimonii, impeditur, ſicut & voluntarium: Sed voluntarium ſecundum Philoſ. in 3. Eth. (*c. 1. to. 5.*) poteſt impediri per ignorantiam, quæ non eſt idem, quod error; quia ignorantia nullam cognitionem ponit, ſed error ponit: eo quod *approbare falſa pro veris ſit error*, ſecundum Auguſt. (*l. 9. de Trinit. cap. 11. tom. 3.*) Ergo non debuit hic poni impedimentum matrimonii error, ſed magis ignorantia.

2. Præterea. Quod de ſui natura poteſt impedire matrimonium, habet contrarietatem ad bona matrimonii: Sed error non eſt hujuſmodi. Ergo error de ſui natura non impedit matrimonium.

3. Præterea. Sicut conſenſus requiritur ad matrimonium, ita intentio requiritur ad baptiſmum: Sed ſi aliquis baptizat Joannem, & credit baptizare Petrum, nihilominus Joannes vere baptizatus eſt. Ergo error non excludit matrimonium.

4. Præterea. Inter Liam, & Jacob fuit verum matrimonium: Sed ibi fuit error. Ergo error non excludit matrimonium.

Sed Contra eſt, quod in Digeſtis (*l. Si per errorem. ff. de juriſdict. omn. judic.*) dicitur: *Quid tam contrarium eſt conſenſui, quam error?* Sed conſenſus requiritur ad matrimonium. Ergo error matrimonium impedit.

Præterea. Conſenſus aliquid voluntarium nominat: Sed error impedit voluntarium: quia *voluntarium*, ſecundum Philoſ. (*l. 3. Ethic. c. 1. tom. 5.*) & Greg. Nyſſen. (*vel Nemeſ. l. de natura hom. c. 32.* & Damaſc. (*l. 2. Orth. fid. c. 24. ante med.*) *eſt, cujus principium eſt in aliquo ſciente ſingularia, in quibus eſt actus*: quod erranti non competit. Ergo error matrimonium impedit.

Reſpondeo dicendum, quod quidquid impedit cauſam, de ſui natura impedit & effectum ſimiliter. Conſenſus autem eſt cauſa matrimonii, ut dictum eſt. (*qu. 45. art. 1.*) Et ideo quod evacuat conſen-

ſenſum, evacuat matrimonium. Conſenſus autem voluntatis eſt actus, qui præſupponit actum intellectus. Deficiente autem primo, neceſſe eſt defectum contingere in ſecundo. Et ideo quando error cognitionem impedit, ſequitur etiam in ipſo conſenſu defectus, & per conſequens in matrimonio: *Et ſic error de jure naturali habet, quod evacuet matrimonium.*

Ad primum ergo dicendum, quod ignorantia differt, ſimpliciter loquendo, ab errore: quia ignorantia de ſui ratione non importat aliquem cognitionis actum; ſed error ponit judicium rationis perverſum de aliquo. Tamen quantum ad hoc quod eſt impedire voluntarium, non differt, utrum dicatur ignorantia, vel error; quia nulla ignorantia poteſt impedire voluntarium, niſi quæ habet errorem adjunctum: eo quod actus voluntatis præſupponit æſtimationem, ſive judicium de aliquo, in quod fertur. unde ſi eſt ibi ignorantia, oportet ibi eſſe errorem. Et ideo etiam ponitur error quaſi cauſa proxima.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis error non contrarietur ſecundum ſe matrimonio, contrariatur ei tamen quantum ad cauſam ſuam.

Ad tertium dicendum, quod character baptiſmi non cauſatur ex intentione baptizantis directe, ſed ex elemento materiali exterius adhibito; intentio autem operatur ſolum ut dirigens elementum materiale ad effectum proprium. Sed vinculum conjugale ex ipſo conſenſu cauſatur directe. Et ideo non eſt ſimile.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut Magiſt. 30. diſt. 4. ſent. dicit, matrimonium quod fuit inter Liam, & Jacob, non fuit perfectum ex ipſo concubitu, qui ex errore contigit, ſed ex conſenſu qui poſtmodum acceſſit: Tamen uterque a peccato excuſatur, ut patet in ead. diſtinctione.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a, &c. ut *q.* 45. *a.* 1. 2. & 4. append. quod error impedit matrimonium. Quod autem hoc ſit ibi inſinuatum, patet ex eo, quod conſenſum ad matrimonium requiri dicunt. Quicumque enim dicit hoc, oſtendit utique, quod error impedit matrimonum ex eo, quod tollit conſenſum. Vide ibi dicta Patrum hoc ipſum inſinuantia. *Secundo* habes: quomodo per rationem

it-

illorum dicta, pro quanto errorem matrimonium inſinuant impedire, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 207

Utrum omnis error Matrimonium impediat.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod omnis error matrimonium impediat, & non ſolum error conditionis, aut perſonæ, ut in littera dicitur. (4. *d.* 30.) Quia quod convenit alicui ſecundum ſe, convenit ei ſecundum totum ſuum ambitum: Sed error de ſui natura habet, quod matrimonium impediat, ut dictum eſt. (*art. præced.*) Ergo omnis error matrimonium impedit.

2. Præterea. Si error, inquantum hujuſmodi, matrimonium impedit, major error magis debet impedire: Sed major eſt error fidei, qui eſt in hæreticis non credentibus hoc ſacramentum, quam error perſonæ. Ergo magis debet impedire, quam error perſonæ.

3. Præterea. Error non evacuat matrimonium, niſi inquantum tollit voluntarium: Sed ignorantia cujuslibet circumſtantiæ voluntarium tollit, ut patet in 3. Ethic. (*cap. 1. tom. 5.*) Ergo non ſolum error conditionis, & perſonæ matrimonium impedit.

4. Præterea. Sicut conditio ſervitutis aliquod accidens eſt annexum perſonæ, ita qualitas corporis, aut animæ: Sed error conditionis impedit matrimonium. Ergo eadem ratione error qualitatis, aut fortunæ.

5. Præterea. Sicut ad conditionem perſonæ pertinet ſervitus, & libertas, ita nobilitas, vel ignobilitas, aut dignitas ſtatus, & privatio eius: Sed error conditionis ſervitutis impedit matrimonium. Ergo & error aliorum dictorum.

6. Præterea. Sicut conditio ſervitutis impedit, ita etiam diſparitas cultus, & impotentia coeundi, ut infra dicetur. (*q.* 52. *a.* 2. *&* *q.* 58. *a.* 1. *&* *q.* 59. *a.* 1.) Ergo ſicut error conditionis ponitur matrimonii impedimentum, ita error circa alia hujuſmodi deberet impedimentum matrimonii poni.

Sed Contra. Videtur, quod nec error perſonę matrimonium impediat. Quia ſicut emptio eſt quidam contractus, ita etiam matrimonium: Sed in emptione, & venditione ſi detur aurum æquivalens pro

alio auro, non impeditur venditio. Ergo nec matrimonium impeditur, ſi pro una muliere alia accipiatur.

Præterea. Poteſt contingere, quod per multos annos iſto errore detineantur, & filios, & filias generent ſimul: Sed grave eſſet dicere, quod tunc eſſent dividendi. Ergo primus error non fruſtravit matrimonium.

Præterea. Poteſt contingere, quod frater viri, in quem ſe conſentire credit mulier, offeratur ei, & cum eo commiſceatur carnaliter: & tunc videtur, quod non poſſit redire ad illum, in quem conſentire ſe credidit, ſed debeat ſtare cum fratre ejus: Et ſic error perſonæ non impedit matrimonium.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut error ex hoc quod involuntarium cauſat, habet excuſare peccatum, ita habet quod matrimonium impediat ex eodem. Error autem non excuſat a peccato, niſi ſit illius circumſtantiæ, cujus appoſitio, vel remotio faciat differentiam liciti, & illiciti in actu. Si enim aliquis percutiat patrem baculo ferreo, quem credit ligneum eſſe, non excuſatur a toto, quamvis forte a tanto: ſed ſi credat quis percutere filium cauſa diſciplinæ, & percutiat patrem, excuſatur a toto, adhibita debita diligentia. *Unde oportet, quod error, qui matrimonium impedit, ſit alicujus eorum, quæ ſunt de eſſentia matrimonii.* *Duo* autem includit ipſum matrimonium, ſcilicet *perſonas* duas, quæ conjunguntur, & *mutuam* poteſtatem in invicem, in qua matrimonium conſiſtit. *Primum* autem tollitur per errorem perſonæ: *Secundum* per errorem conditionis: quia ſervus non poteſt poteſtatem ſui corporis libere alteri tradere ſine conſenſu ſui domini. *Et propter hoc hi duo errores matrimonium impediunt, & non alii.*

Ad primum ergo dicendum, quod error non habet ex natura generis, quod impediat matrimonium, ſed ex natura differentiæ adjunctæ; prout ſcil. error alicujus eorum, quæ ſunt de eſſentia matrimonii.

Ad ſecundum dicendum, quod error fidei de matrimonio eſt circa ea, quę ſunt matrimonium conſequentia; ſicut an ſit ſacramentum, vel an ſit licitum. Et ideo talis error matrimonium non impedit, ſicut nec error circa baptiſmum impedit acceptionem characteris, dummodo intendat recipere quod Eccleſia dat, quamvis credat nihil eſſe.

Ad tertium dicendum, quod non quælibet circumſtantiæ ignorantia cauſat involuntarium, quod excuſat peccatum, ut dictum eſt. (*in corp. & artic. præc.*)

præc.) Et propter hoc ratio non ſequitur.

Ad quartum dicendum, quod diverſitas fortunæ non variat aliquid eorum, quę ſunt de eſſentia matrimonii, nec diverſitas qualitatis, ſicut facit conditio ſervitutis. Et ideo ratio non ſequitur.

Ad quintum dicendum, quod error nobilitatis, inquantum hujuſmodi, non evacuat matrimonium, eadem ratione, qua nec error qualitatis: Sed ſi error nobilitatis, vel dignitatis redundat in errorem perſonæ, tunc impedit matrimonium. Unde ſi conſenſus mulieris feratur in iſtam perſonam directe, error nobilitatis ipſius non impedit matrimonium: ſi autem directe intendit conſentire in filium Regis, quicunque ſit ille, tunc ſi alius præſentetur ei, quam filius Regis, eſt error perſonæ; & impedietur matrimonium.

Ad ſextum dicendum, quod error etiam aliorum impedimentorum matrimonii, quantum ad ea quæ faciunt perſonas illegitimas, impedit matrimonium. Sed ideo de errore illorum non fecit mentionem, quia illa impediunt matrimonium, ſive cum errore ſint, ſive ſine errore: ut ſi aliqua contrahat cum Subdiacono, ſive ſciat, ſive neſciat, non eſt matrimonium. Sed conditio ſervitutis non impedit, ſi ſervitus ſciatur. Et ideo non eſt ſimile.

Ad ſeptimum dicendum, quod pecunia in contractibus accipitur quaſi menſura aliarum rerum, ut patet in 5. Ethic. (*c.* 5. *cir. med. tom.* 5.) & non quaſi propter ſe quæſita. Et ideo ſi non detur illa pecunia, quæ creditur, ſed alia æquivalens, nihil obeſt contractui: Sed ſi in re quæſita propter ſe eſſet error, impediretur contractus; ſicut ſi alicui venderetur aſinus pro equo. Et ſimiliter eſt in propoſito.

Ad octavum dicendum, quod quantumcunque fuerit cum ea, niſi de novo conſentire velit, non eſt matrimonium.

Ad nonum dicendum, quod ſi ante non conſenſerat in fratrem ejus, poteſt eum, quem per errorem accepit, retinere; nec poteſt ad fratrem ejus redire, præcipue ſi ſit cognita carnaliter ab eo, quem accepit: Si autem conſenſerat in primum per verba de præſenti, non poteſt ſecundum habere: primo vivente, ſed poteſt vel ſecundum relinquere, vel ad primum redire: Et ignorantia facti excuſat peccatum; ſicut excuſaretur, ſi poſt conſummatum matrimonium a conſanguineo viri ſui fraudulenter cognoſceretur; quia fraus alterius non debet ſibi præjudicare.

AR-

APPENDIX.

EX artic. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a *Gregorio IX.* quod error perſonæ impedit matrimonium. Inſinatum eſt autem ſic: *Ex parte Abbatis*, &c. *Oeconomus monaſterii memorati quædam per errorem facti fuit in jure confeſſus, ex quibus timet ſibi præjudicium generari. Cum igitur nemini noceat error facti, mandamus, quatenus, ſi de hujuſmodi potuerit errore docere: provideas, ut nullum ſibi ſuper hoc præjudicium generetur.* Hæc ille de conſ. Ecce, quod error facti nemini præjudicare debet: & conſequenter, cum error perſonæ error ſit facti, excuſat, & per conſequens non obligat talem errantem ad matrimonium. Error facti eſt, quando quis credit tractare cum aliqua perſona; puta in propoſito, conſentire in Joannem, & ſupponitur Petrus, in quem credens, quod ſit Joannes, conſentit; & tractat cum alia: vel facere aliquid, & facit aliud neſciens. Talis error, ut ſupra per *Gregorium*, excuſat, quod etiam, & quidem a fortiori, patet de Jacob ſic errante in cognitione Liæ, *Gen.* 29. Idipſum quoque inſinuatum eſt a, &c. ut *art.* 1. *append.* Item a, &c. *quæſt.* 24. *art.* 1. *in elucid.* Quicunque enim pontifices determinant, quod percutiens clericum, neſciens eſſe clericum, per ignorantiam facti, puta quia incedit, ut laicus in omnibus, non incurrit excommunicationem: determinant etiam per hoc a ſimili, quod contrahens matrimonium cum aliquo, deceptus errore perſonæ, excuſatur a contractu, ita, quod non obligatur ad matrimonium, tanquam nullum. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto errorem perſonæ impedire matrimonium inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO LII.

De impedimento conditionis ſervitutis, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de impedimento conditionis ſervitutis.

Cir-

Circa quod quæruntur quatuor.

Primo. Utrum conditio ſervitutis matrimonium impediat.
Secundo. Utrum ſervus ſine conſenſu domini poſſit Matrimonium contrahere.
Tertio. Utrum aliquis, poſtquam uxoratus eſt, poſſit ſe ſervum facere ſine conſenſu uxoris.
Quarto. Utrum filii debeant ſequi conditionem patris, vel matris.

ARTICULUS I. 208

Utrum conditio ſervitutis impediat Matrimonium.

S. Thom. 4. diſt. 36. quæſt. unic. art. 1. & ſequ.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod conditio ſervitutis non impediat Matrimonium. Nihil enim impedit matrimonium, niſi quod habet aliquam contrarietatem ad ipſum: Sed ſervitus non habet aliquam contrarietatem ad matrimonium; alias inter ſervos non poſſent eſſe conjugia. Ergo ſervitus non impedit Matrimonium.

2. Præterea. Illud quod eſt contra naturam, non poteſt impedire illud quod eſt ſecundum naturam: Sed ſervitus eſt contra naturam: quia, ſicut dicit Greg. (*in Paſtorali, p. 2. c. 6. a princ.*) *Contra naturam eſt, hominem homini velle dominari*: quod etiam patet ex hoc quod homini dictum eſt, (*Gen. 1.*) *ut præſit piſcibus maris* &c. non autem *ut præſit homini*. Ergo non poteſt impedire matrimonium, quod eſt naturale.

3. Præterea. Si impediat, aut hoc eſt de jure naturali, aut de jure poſitivo. Sed non de jure naturali: quia ſecundum jus naturale omnes homines ſunt æquales, ut Greg. dicit, (*loc. cit.*) & in principio Digeſtorum (*l. Manumiſſiones. ff. de Juſt. & jure*) dicitur, quod ſervitus non eſt de jure naturali: Poſitivum etiam jus deſcendit a naturali, ut Tullius dicit. (*l. 2. de Invent. aliquant. ante fin.*) Ergo ſecundum jus nullum matrimonium ſervitus impedire poteſt.

4. Præterea. Illud quod impedit matrimonium, æqualiter impedit, ſive ſciatur, ſive ignoretur; ut patet de conſanguinitate: Sed ſervitus unius cogni-

ta ab altero non impedit matrimonium. Ergo ſervitus, quantum in ſe eſt, non habet quod impediat matrimonium. Et ita non deberet poni per ſe matrimonii impedimentum ab aliis diſtinctum.

5. Præterea. Sicut contingit eſſe errorem circa ſervitutem, ut putetur liber qui ſervus eſt; ita poteſt eſſe error de libertate, ut putetur ſervus qui eſt liber: Sed libertas non ponitur matrimonii impedimentum. Ergo nec ſervitus deberet poni.

6. Præterea. Magis facit gravem ſocietatem matrimonii, & plus impedit prolis bonum morbus lepræ, quam ſervitus: Sed lepra non ponitur impedimentum matrimonii. Ergo nec ſervitus debet poni.

Sed Contra eſt, quod Decret. dicitur de conjugio ſervorum, (*c. Ad noſtram*) quod *error conditionis impedit contrahendum matrimonium, & dirimit contractum*.

Præterea. Matrimonium eſt de bonis per ſe expetendis, inquantum habet honeſtatem: Sed ſervitus eſt de per ſe fugiendis. Ergo matrimonium & ſervitus ſunt contraria. & ſic ſervitus matrimonium impedit.

Reſpondeo dicendum, quod in matrimonii contractu obligatur unus conjugum alteri ad debitum reddendum. Et ideo ſi ille, qui ſe obligat, eſt impotens ad ſolvendum, ignorantia hujuſmodi impotentiæ in eo, cui fit obligatio, tollit contractum. Sicut autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad ſolvendum debitum, ut omnino non poſſit ſolvere; ita per ſervitutem, ut libere debitum reddere non poſſit. *Et ideo ſicut impotentia coeundi ignorata impedit matrimonium, non autem ſi ſciatur, ita conditio ſervitutis ignorata impedit matrimonium, non autem ſervitus ſcita*.

Ad primum ergo dicendum, quod ſervitus contrariatur matrimonium quantum ad actum, ad quem quis per matrimonium alteri obligatur, quem non poteſt libere exequi; & quantum ad bonum prolis, quæ pejoris conditionis efficitur ex ſervitute parentis. Sed quia quilibet poteſt in eo quod ſibi debetur, ſponte detrimentum aliquod ſubire, ideo ſi alter conjugum ſcit alterius ſervitutem, nihilominus tenet matrimonium. Similiter etiam quia in matrimonio eſt æqualis obligatio ex utraque parte ad debitum reddendum, non poteſt aliquis requirere majorem obligationem ex parte alterius, quam ipſe poſſit facere. & propter hoc etiam ſi ſervus contrahit cum ancilla, quam credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium. Et ſic patet, quod

quod ſervitus non impedit matrimonium, niſi quando eſt ignorata ab alio conjuge, etſi ille ſit liberæ conditionis. Et ideo nihil prohibet inter ſervos eſſe conjugia, vel etiam inter liberum, & ancillam.

Ad ſecundum dicendum, quod nihil prohibet, aliquid eſſe contra naturam quantum ad primam intentionem ipſius, quod non eſt contra naturam quantum ad ſecundam intentionem ejus: Sicut omnis corruptio, & defectus, & ſenium eſt contra naturam, ut dicitur in 2. de Cœlo, (*tex.* 37. *tom.* 2.) quia natura intendit eſſe, & perfectionem: non tamen eſt contra ſecundam intentionem naturæ: quia ex quo natura non poteſt conſervare eſſe in uno, conſervat in altero, quod generatur ex corruptione alterius; & quando natura non poteſt perducere ad majorem perfectionem, inducit ad minorem: ſicut quando non poteſt facere maſculum, facit fœminam, quæ eſt mas occaſionatus, ut dicitur in 16. de Animalib. (*ſeu l.* 2. *de generat. animal. c.* 3. *ad fin. tom.* 4.) Similiter etiam dico, quod ſervitus eſt contra primam intentionem naturæ; ſed non eſt contra ſecundam: quia naturalis ratio ad hoc inclinat, & hoc appetit natura, ut quilibet ſit bonus: Sed ex quo aliquis peccat, natura etiam inclinat, ut ex peccatis pœnam reportet: Et ſic ſervitus in pœnam peccati introducta eſt: Nec eſt inconveniens, aliquid naturale per hoc quod eſt contra naturam hoc modo impediri. ſic enim matrimonium impeditur per impotentiam coeundi, quæ eſt contra naturam modo prædicto.

Ad tertium dicendum, quod jus naturale dictat, quod pœna ſit pro culpa infligenda, & quod nullus ſine culpa puniri debeat: Sed determinare pœnam ſecundum conditionem perſonæ, & culpæ, eſt juris poſitivi. Et ideo ſervitus, quæ eſt quædam pœna determinata, eſt de jure poſitivo, & a naturali proficiſcitur, ſicut determinatum ab indeterminato: Et eodem jure poſitivo determinante eſt factum, quod ſervitus ignorata matrimonium impediat, ne aliquis ſine culpa puniatur. eſt enim quædam pœna uxoris, quod habeat virum ſervum, & e converſo.

Ad quartum dicendum, quod aliqua impedimenta ſunt, quæ faciunt matrimonium illicitum: Et quia voluntas noſtra non facit licitum aliquid, vel illicitum, ſed lex, cui voluntas ſubdi debet, & ideo ignorantia talis impedimenti, quæ voluntarium tollit, vel ſcientia, nihil facit ad hoc quod matrimonium teneat, vel non teneat: & tale impedimentum eſt affinitas, vel votum, & cætera hujuſmodi.

Quæ-

Quædam autem impedimenta ſunt, quæ faciunt matrimonium inefficax ad ſolutionem debiti. Et quia in voluntate noſtra conſiſtit debitum nobis relaxare, ideo talia impedimenta, ſi ſint cognita, matrimonium non tollitur, ſed ſolum quando ignorantia voluntarium excludit: Et tale impedimentum eſt ſervitus, & impotentia coeundi. Et quia etiam de ſe habent aliquam rationem impedimenti, ideo ponuntur ſpecialia impedimenta præter errorem: Non autem perſonæ variatio ponitur ſpeciale impedimentum præter errorem; quia perſona alia ſubintroducta non habet rationem impedimenti, niſi ex intentione contrahentis.

Ad quintum dicendum, quod libertas non impedit, matrimonii actum, unde libertas ignorata non impedit matrimonium.

Ad ſextum dicendum, quod lepra non impedit matrimonium quantum ad primum actum ſuum; quia leproſi debitum reddere poſſunt libere, quamvis aliqua gravamina matrimonii inferant quantum ad ſecundos effectus. Et ideo non impedit matrimonium, ſicut ſervitus.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a ſummis Pontificibus, quod ſervitus impedit matrimonium, & ſic: *Mandamus, quatenus, ſi conſtiterit, quod idem vir præfatam mulierem, poſtquam audivit illam eſſe ancillam, carnaliter cognovit; ipſum monitione præmiſſa compellas, ut eam ſicut uxorem maritali affectione pertractet. Si vero aliter fuerit, & ſententiam divortii proferre contingat: mulieri pecuniam, quam præfato viro pro dote conceſſit, reſtitui facias*. Hæc *Alex. III.* de conjung. ſerv. cap. Propoſuit. Item *Innocent. III.* ibi, cap. ad noſtram: *Si conſtiterit, quod miles ignoranter contraxit cum ancilla: ita, quod, poſtquam intellexit conditionem ipſius, nec facto, nec verbo conſenſerit in eandem; contrahendi cum alia liberam ipſi concedas auctoritate Apoſtolica facultatem*. Hæc ibi. Vide de hac re 29. *quæſt.* 2. in pluribus *cap. Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, pro quanto ſervitutem impedire matrimonium decernunt, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS II. 209

Utrum ſervus Matrimonium contrahere poſſit ſine conſenſu domini.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod ſervus Matrimonium contrahere non poſſit ſine conſenſu domini. Nullus enim poteſt alicui dare, quod eſt alterius, ſine conſenſu ipſius: Sed ſervus eſt res domini. Ergo non poteſt contrahendo matrimonium dare poteſtatem corporis ſui uxori ſine conſenſu domini.

2. Præterea. Servus tenetur domino ſuo obedire: Sed dominus poteſt ei præcipere, quod in matrimonium non conſentiat. Ergo ſine conſenſu ejus non poteſt matrimonium contrahere.

3. Præterea. Poſt contractum matrimonium ſervus tenetur reddere debitum uxori, etiam ex præcepto juris divini: Sed eo tempore quo uxor debitum petit, poteſt dominus aliquod ſervitium ſervo imponere, quod facere non poterit, ſi carnali copulæ vacare velit. Ergo ſi ſine conſenſu domini poſſet ſervus contrahere matrimonium, privaretur dominus ſervitio ſibi debito ſine culpa: quod eſſe non debet.

4. Præterea. Dominus poteſt vendere ſervum ſuum in extraneas regiones, quo uxor ſua non poterit eum ſequi, vel propter infirmitatem corporis, vel propter fidei periculum imminens; puta ſi vendatur infidelibus; vel etiam domino uxoris non permittente, ſi ſit ancilla: & ſic matrimonium diſſolvetur: quod eſt inconveniens. Ergo non poteſt ſervus ſine conſenſu domini matrimonium contrahere.

5. Præterea. Favorabilior eſt obligatio qua homo divinis obſequiis ſe mancipat, quam illa qua homo ſe uxori ſubjicit: Sed ſervus ſine conſenſu domini non poteſt religionem intrare, vel ad ordines promoveri. Ergo multo minus poteſt ſine ejus conſenſu matrimonio jungi.

Sed Contra. Galat. 3. *In Chriſto Jeſu non eſt ſervus, neque liber*. Ergo ad matrimonium contrahendum in fide Chriſti Jeſu eadem eſt libertas liberis, & ſervis.

Præterea. Servitus eſt de jure poſitivo: Sed matrimonium eſt de jure naturali, & divino. Cum ergo jus poſitivum non præjudicet juri naturali, aut divino,

vino, videtur quod ſervus abſque domini conſenſu matrimonium contrahere poſſit.

Reſpondeo dicendum, quod jus poſitivum, ut dictum eſt, (*ar. præc. ad* 3.) progreditur a jure naturali. Et ideo ſervitus, quæ eſt de jure poſitivo, non poteſt præjudicare his quæ ſunt de jure naturali. Sicut autem appetitus naturæ eſt ad conſervationem individui, ita eſt ad conſervationem ſpeciei per generationem. *Unde ſicut ſervus non ſubditur domino, quin libere poſſit comedere, & dormire, & alia hujuſmodi facere, quæ ad neceſſitatem corporis pertinent, ſine quibus natura conſervari non poteſt: ita non ſubditur ei quantum ad hoc, quod non poſſit libere matrimonium contrahere, etiam domino neſciente, aut contradicente.*

Ad primum ergo dicendum, quod ſervus eſt res domini, quantum ad ea quæ naturalibus ſuperadduntur: ſed quantum ad naturalia omnes ſunt pares. Unde in his quæ ad actus naturales pertinent, ſervus poteſt alteri, invito domino, ſui corporis poteſtatem per matrimonium præbere.

Ad ſecundum dicendum, quod ſervus domino ſuo tenetur obedire in his, quæ dominus licite poteſt præcipere. Sicut autem licite non poteſt dominus præcipere ſervo, quod non comedat, vel dormiat; ita etiam nec quod a matrimonio contrahendo abſtineat. Intereſt enim ad legislatorem, qualiter quilibet re ſua utatur. Et ideo ſi dominus præcipiat ſervo, quod non contrahat matrimonium, ſervus non tenetur domino obedire.

Ad tertium dicendum, quod ſi ſervus, volente domino, matrimonium contraxerit, tunc debet prætermittere ſervitium domini imperantis, & reddere debitum uxori: quia per hoc quod dominus conceſſit, ut matrimonium ſervus contraheret, intelligitur ei conceſſiſſe omnia, quæ matrimonium requirit. Si autem matrimonium ignorante vel contradicente domino eſt contractum, non tenetur reddere debitum, ſed potius domino obedire, ſi utrumque ſimul eſſe non poſſit. Sed tamen in his multa particularia conſiderari debent, ſicut etiam in omnibus humanis actibus; ſcilicet periculum caſtitatis imminens uxori, & impedimentum quod ex redditione debiti ſervitio imperato generatur, & alia hujuſmodi: quibus omnibus rite penſatis judicari poterit, cui magis ſervus obedire teneatur, domino, vel uxori.

Ad quartum dicendum, quod in tali caſu dicitur, quod dominus cogendus eſt, ne ſervum vendat taliter,

ter, quod faciat onera matrimonii graviora; præcipue cum non deſit facultas ubicunque ſervum ſuum vendendi juſto pretio.

Ad quintum dicendum, quod per religionem, vel ordinis ſuſceptionem aliquis obligatur divinis obſequiis quantum ad totum tempus. Sed vir tenetur debitum reddere uxori non ſemper, ſed congruis temporibus. Et ideo non eſt ſimile.

Et præterea ille qui intrat religionem vel ſuſcipit ordinem, obligat ſe ad aliqua opera, quæ ſunt naturalibus ſuperaddita, in quibus dominus poteſtatem ejus habet, & non in naturalibus, ad quæ obligat ſe per matrimonium. Unde poſſet continentiam vovere ſine conſenſu domini.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem explodas errorem quorumdam dicentium, quod ſervus non poteſt contrahere matrimonium ſine conſenſu domini. Videtur enim ſimile judicium fieri debere, & de his, qui hoc dicebant de filiis, & de ſervis. Unde per hoc, quod de uno dixerunt, de alio etiam ſimile ſenſiſſe videntur. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illum a ſimili merito damnari per Conc. *Trid.* ſeſſ. 24. c. 1. de refor. *eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui falſo affirmant, matrimonia a filiis familias ſine conſenſu parentum contracta irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſſe.* Hæc ibi. Neque ergo domini poſſunt irritare matrimonia a ſervis abſque conſenſu ipſorum dominorum contracta. Item per *Adrianum* Papam, *Dignum*, &c. *Juxta verbum Apoſtoli, ſicut neque ſervus eſt a ſacramentis Eccleſiæ removendus; ita nec inter ſervos matrimonia debent ullatenus prohiberi. Et, ſi contradicentibus dominis, & invitis contracta fuerint, nulla ratione ſunt propter hoc diſſolvenda. Debita tamen, & conſueta ſervitia non debent minus propriis dominis exhiberi.* Hæc ille, de conjug. ſerv. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto ſervos ſine conſenſu dominorum innuunt poſſe matrimonio jungi, & intelligas, & probes, & tuearis; *Quarto* vides, quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc: &c.

ARTICULUS III. 210

Utrum ſervitus Matrimonio poſſit ſupervenire.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſervitus Matrimonio non poſſit ſupervenire, ut vir ſe alteri in ſervum vendat. Quia quod in fraudem, & præjudicium alterius factum eſt, ratum non debet eſſe: Sed vir qui ſe in ſervum vendit, facit hoc quandoque in fraudem matrimonii, & ad minus in detrimentum uxoris. Ergo non debet valere talis venditio ad ſervitutem inducendam.

2. Præterea. Duo favorabilia præjudicant uni non favorabili: Sed matrimonium, & libertas ſunt favorabilia, & repugnant ſervituti, quæ non eſt favorabilis in jure. Ergo talis ſervitus in matrimonio debet penitus annullari.

3. Præterea. In matrimonio vir, & uxor ad paria judicantur: Sed uxor non poteſt ſe in ancillam dare, nolente marito. Ergo nec vir, nolente uxore.

4. Præterea. Illud quod impedit rei generationem in naturalibus, deſtruit etiam rem generatam: Sed ſervitus viri, neſciente uxore, impedit matrimonii actum, antequam fiat. Ergo ſi poſſet matrimonio ſupervenire, deſtrueret matrimonium: quod eſt inconveniens.

Sed Contra. Quilibet poteſt dare alteri, quod ſuum eſt: Sed vir eſt ſui juris, cum ſit liber. Ergo poteſt dare jus ſuum alteri.

Præterea. Servus poteſt nolente domino uxorem ducere, ut dictum eſt. (*ar. præc.*) Ergo eadem ratione vir poteſt domino ſe ſubjicere, nolente uxore.

Reſpondeo dicendum, quod vir ſubditur uxori ſolum in his quæ ad actum naturæ pertinent, in quibus ſunt æquales, ad quæ ſervitutis ſubjectio ſe non extendit. *Et ideo vir, nolente uxore, poteſt ſe alteri in ſervum dare: non tamen ex hoc matrimonium diſſolvetur:* quia nullum impedimentum matrimonio ſuperveniens poteſt diſſolvere ipſum, ut dictum eſt. (*q.* 50. *a.* 1. *ad*7.)

Ad primum ergo dicendum, quod fraus bene poteſt nocere ei qui fraudem facit, ſed non poteſt alteri præjudicium generare. Et ideo ſi vir in fraudem uxoris alteri det ſe in ſervum, ipſe damnum reportat, inæſtimabile bonum libertatis amittens: Sed uxori nul-

nullum poteſt ex hoc præjudicium generari, quin teneatur reddere debitum petenti, & ad omnia quæ matrimonium requirit. non enim poteſt ab his retrahi domini ſui præcepto.

Ad ſecundum dicendum, quod quantum ad hoc quod ſervitus matrimonio repugnat, matrimonium ſervituti præjudicat: quia tunc ſervus tenetur uxori debitum reddere, etiam nolente domino.

Ad tertium dicendum, quod quamvis in actu matrimoniali, & in his quæ ad naturam ſpectant, ad paria vir, & uxor judicentur, ad quæ conditio ſervitutis ſe non extendit: tamen quantum ad diſpenſationem domus, & ad alia hujuſmodi ſuperaddita, vir eſt caput uxoris, & debet corrigere eam: non autem e converſo: Et ideo uxor non poteſt ſe dare in ancillam, nolente viro.

Ad quartum dicendum, quod ratio illa procedit de rebus corruptibilibus, in quibus etiam multa impediunt generationem, quæ non ſufficiunt ad deſtruendum rem generatam. Sed in rebus perpetuis poteſt impedimentum præſtari, ne res talis eſſe incipiat, non autem ut eſſe deſiſtat; ſicut patet de anima rationali. Et ſimiliter etiam eſt de matrimonio, quod eſt perpetuum vinculum, præſenti vita manente.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a ſimili per *Adrianum* Papam, quod ſervitus matrimonio ſupervenire poteſt: & ſic. *Dignum*, & cet. *Nec inter ſervos matrimonia debent ullatenus prohiberi, etſi contradicentibus dominis*, & cæt. ſupra articul. 2. append. vide tu ibi. Nam, ſicut, contradicentibus, & invitis dominis, ſervos poſſe contrahere matrimonia, quæ non ſunt propter hoc diſſolvenda; & poſt illorum contractionem dominis conſueta ſervtia debere ſanxit *Adria.* ita a ſimili ſanxiſſe videtur per hoc, quod vir matrimonio junctus, etiam contradicente uxore, poſſit ſeipſum alicui in ſervum dare; nec tamen ob hoc diſſolvi matrimonium, neque obligationem ad debitum reddendum. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædictum Pontificis, pro quanto inſinuare videtur uxoratum poſſe alicujus ſervitutem ſubire, & intelligas, & probes, & defendas. Notabis tamen hic, quod aliud eſt poſſe, aliud eſt facere: & quod de primo locutio fuit tam a S. Doctore, quam ab *Adriano* Papa: non autem de ſecundo.

ARTICULUS III. 210

Utrum ſervitus Matrimonio poſſit ſupervenire.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſervitus Matrimonio non poſſit ſupervenire, ut vir ſe alteri in ſervum vendat. Quia quod in fraudem, & præjudicium alterius factum eſt, ratum non debet eſſe: Sed vir qui ſe in ſervum vendit, facit hoc quandoque in fraudem matrimonii, & ad minus in detrimentum uxoris. Ergo non debet valere talis venditio ad ſervitutem inducendam.

2. Præterea. Duo favorabilia præjudicant uni non favorabili: Sed matrimonium, & libertas ſunt favorabilia, & repugnant ſervituti, quæ non eſt favorabilis in jure. Ergo talis ſervitus in matrimonio debet penitus annullari.

3. Præterea. In matrimonio vir, & uxor ad paria judicantur: Sed uxor non poteſt ſe in ancillam dare, nolente marito. Ergo nec vir, nolente uxore.

4. Præterea. Illud quod impedit rei generationem in naturalibus, deſtruit etiam rem generatam: Sed ſervitus viri, neſciente uxore, impedit matrimonii actum, antequam fiat. Ergo ſi poſſet matrimonio ſupervenire, deſtrueret matrimonium; quod eſt inconveniens.

Sed Contra. Quilibet poteſt dare alteri, quod ſuum eſt: Sed vir eſt ſui juris, cum ſit liber. Ergo poteſt dare jus ſuum alteri.

Præterea. Servus poteſt nolente domino uxorem ducere, ut dictum eſt. (*ar. præc.*) Ergo eadem ratione vir poteſt domino ſe ſubjicere, nolente uxore.

Reſpondeo dicendum, quod vir ſubditur uxori ſolum in his quæ ad actum naturæ pertinent, in quibus ſunt æquales, ad quæ ſervitutis ſubjectio ſe non extendit. *Et ideo vir, nolente uxore, poteſt ſe alteri in ſervum dare: non tamen ex hoc matrimonium diſſolvetur;* quia nullum impedimentum matrimonio ſuperveniens poteſt diſſolvere ipſum, ut dictum eſt. (*q. 50. a. 1. ad 7.*)

Ad primum ergo dicendum, quod fraus bene poteſt nocere ei qui fraudem facit, ſed non poteſt alteri præjudicium generare. Et ideo ſi vir in fraudem uxoris alteri det ſe in ſervum, ipſe damnum reportat, inæſtimabile bonum libertatis amittens: Sed uxori nul-

nullum poteſt ex hoc præjudicium generari, quin teneatur reddere debitum petenti, & ad omnia quæ matrimonium requirit. non enim poteſt ab his retrahi domini ſui præcepto.

Ad ſecundum dicendum, quod quantum ad hoc quod ſervitus matrimonio repugnat, matrimonium ſervituti præjudicat: quia tunc ſervus tenetur uxori debitum reddere, etiam nolente domino.

Ad tertium dicendum, quod quamvis in actu matrimoniali, & in his quæ ad naturam ſpectant, ad paria vir, & uxor judicentur, ad quæ conditio ſervitutis ſe non extendit: tamen quantum ad diſpenſationem domus, & ad alia hujuſmodi ſuperaddita, vir eſt caput uxoris, & debet corrigere eam: non autem e converſo: Et ideo uxor non poteſt ſe dare in ancillam, nolente viro.

Ad quartum dicendum, quod ratio illa procedit de rebus corruptibilibus, in quibus etiam multa impediunt generationem, quæ non ſufficiunt ad deſtruendum rem generatam. Sed in rebus perpetuis poteſt impedimentum præſtari, ne res talis eſſe incipiat, non autem ut eſſe deſiſtat; ſicut patet de anima rationali. Et ſimiliter etiam eſt de matrimonio, quod eſt perpetuum vinculum, præſenti vita manente.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a ſimili per *Adrianum* Papam, quod ſervitus matrimonio ſupervenire poteſt: & ſic. *Dignum*, & cet. *Nec inter ſervos matrimonia debent ullatenus prohiberi, etſi contradicentibus dominis*, & cæt. ſupra articul. 2. append. vide tu ibi. Nam, ſicut, contradicentibus, & invitis dominis, ſervos poſſe contrahere matrimonia, quæ non ſunt propter hoc diſſolvenda; & poſt illorum contractionem dominis conſueta ſervtia debere ſanxit *Adria.* ita a ſimili ſanxiſſe videtur per hoc, quod vir matrimonio junctus, etiam contradicente uxore, poſſit ſeipſum alicui in ſervum dare; nec tamen ob hoc diſſolvi matrimonium, neque obligationem ad debitum reddendum. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædictum Pontificis, pro quanto inſinuare videtur uxoratum poſſe alicujus ſervitutem ſubire, & intelligas, & probes, & defendas. Notabis tamen hic, quod aliud eſt poſſe, aliud eſt facere: & quod de primo locutio fuit tam a S. Doctore, quam ab *Adriano* Papa: non autem de ſecundo.

do. Unde virum ab hac ſervitute ſubeunda, præſertim uxore invita, ſi interrogarentur, removerent, dicentes, quod multa fieri poſſunt, quæ aliquando fieri non expedit. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 211

Utrum filii debeant ſequi conditionem patris.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod filii debeant ſequi conditionem patris. Quia denominatio fit a digniori: Sed pater in generatione eſt dignior, quam mater. Ergo &c.

2. Præterea. Eſſe rei magis dependet a forma, quam a materia Sed in generatione pater dat formam, & mater materiam, ut dicitur 16. de animalib. (*ſeu l.* 2. *de gener. animal. c.* 4. *aliquant. a princ. tom.* 4.) Ergo magis debet ſequi proles patrem, quam matrem.

3. Præterea. Illud præcipue debet aliquid ſequi, cui magis aſſimilatur: Sed filius plus aſſimilatur patri, quam matri, ſicut & filia plus matri. Ergo ad minus filius plus debet ſequi patrem, & filia matrem.

4. Præterea. In ſacra Scriptura non computatur genealogia per mulieres, ſed per viros. Ergo proles magis ſequitur patrem, quam matrem.

Sed Contra. Si quis ſeminat in terra aliena, fructus ſunt ejus cujus eſt terra: Sed venter mulieris reſpectu ſeminis viri eſt ſicut terra reſpectu ſementis. Ergo &c.

Præterea. In animalibus, quæ ex diverſis ſpeciebus naſcuntur, hoc videmus, quod partus magis ſequitur matrem, quam patrem: unde muli, qui naſcuntur ex equa, & aſino, magis aſſimilantur equabus, quam illi qui naſcuntur ex aſina, & equo. Ergo ſimiliter debet eſſe in hominibus.

Reſpondeo dicendum, quod ſecundum leges civiles (*l.* 19. *ff. de ſtatu hom. & l.* 7. *C. de rei vendit.*) partus ſequitur ventrem. Et hoc rationabiliter: Quia proles habet a patre complementum formale, ſed a matre ſubſtantiam corporis. Servitus autem corporalis conditio eſt; cum ſervus ſit quaſi inſtrumentum domini in operando. *Et ideo proles in libertate, & ſervitute ſequitur matrem: ſed in his quæ pertinent ad dignitatem, ſecundum quod eſt ex forma rei, ſequitur patrem; ſicut in honoribus, & municipiis, & hæreditate, & aliis hujuſmodi*. Et huic etiam concordant Canones, (*c. Liberi*. 32. *q.* 4. *in gloſ. & c. Inde cenſ.*

cenſ. de natis ex libero ventre) & lex Moyſi, ut patet Exodi 21. *In quibuſdam tamen terris, quæ jure civili non reguntur, partus ſequitur deteriorem conditionem: ut ſi ſit pater ſervus, quamvis mater ſit libera, erunt filii ſervi: non tamen ſi poſt peractum matrimonium pater ſe in ſervum dedit, nolente uxore: & ſimiliter ſi ſit e converſo: Si autem uterque ſit ſervilis conditionis, & pertineant ad diverſos dominos, tunc dividunt filios, ſi plures ſint; vel ſi unus tantum, unus alteri recompenſabit de pretio, & accipiet prolem natam in ſui ſervitium*. Tamen non eſt credibile, quod talis conſuetudo poſſit eſſe ita rationabilis, ſicut illud quod multorum ſapientum diuturno conſilio determinatum eſt. Hoc etiam in naturalibus invenitur, quod *receptum eſt in recipiente per modum recipientis, & non per modum dantis*. Et ideo rationabile eſt, quod ſemen receptum in muliere ad conditionem ipſius trahatur.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis pater ſit dignius principium matre; tamen mater dat ſubſtantiam corporalem, ex parte cujus attenditur conditio ſervitutis.

Ad ſecundum dicendum, quod in his quæ ad rationem ſpeciei pertinent, magis aſſimilatur filius patri, quam matri: Sed in materialibus conditionibus magis debet aſſimilari matri, quam patri: quia res habet a forma eſſe ſpecificum, ſed conditiones materiales a materia.

Ad tertium dicendum, quod filius aſſimilatur patri ratione formæ, quam habet in ſui complemento, ſicut & pater. Et ideo ratio non eſt ad propoſitum.

Ad quartum dicendum, quod quia honor filii magis eſt ex patre, quam ex matre, ideo in genealogiis, in ſcripturis, & ſecundum communem conſuetudinem magis filii nominantur a patre, quam a matre: Tamen in his quæ ad ſervitutem ſpectant, magis matrem ſequuntur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a *Gregorio IX.* & ab *Urbano III.* quod filius ſequitur conditionem matris quoad ſervitutem, & libertatem. A *Gregorio* quidem ſic: *Indecens eſſe credimus, ut progeniti ex liberta, ſeu libera, filii ad ſervitium retrahantur*. Hæc ille de natis ex liber. vent. Verbi gratia. Eſt ſervus habens liberam in matrimonio, libera gignit

 filios.

filios. Iſti filii, ſi ſequuntur conditionem patris, judicantur liberi. Sic loquitur Gregorius. Ab *Urbano* autem, de conjug. ſerv. *Licet*, &c. „ Fuit propoſitum, an mulier poſſit divortium poſtulare, „ pro eo, quod vir, cum quo ſuæ conditionis ignara contraxit, ſervus monaſterii proponatur: cum „ e contra idem vir patrem ſuum, cujus conditionem ſecundum leges provinciæ ſequeretur, tempore mortis pro libero ſe geſſiſſe conſtanter aſſirmet. Videtur nobis favore libertatis pro parte „ viri ſecurius judicandum. „ Hæc ibi. Nota ly *ſecundum leges provinciæ*. Hic enim *duo* innuit *Urban.* & *quod* ſecundum leges communes, de quibus S. Thom. in princ. corp. mentionem facit, filius debet ſequi quoad ſervilitatem, vel libertatem conditionem matris, & *quod* ſecundum leges particulares alicujus provinciæ debet in his ſequi conditionem patris. Unde & idem *Urban.* ſecundum leges provinciæ, in qua proponebatur caſus, determinationem fecit, ut ſupra. Quod ſi ſecundum leges communes determinare voluiſſet, concorditer ad *Gregor.* ſupra adductum dixiſſet. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, pro quanto filios ſequi conditiones matris quoad libertatem, & ſervitutem inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO LIII.

De Impedimento Voti, & Ordinis, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de impedimento Voti, & Ordinis.

Circa quod quæruntur quatuor.

Primo. Utrum Votum ſimplex matrimonium dirimat.
Secundo. Utrum Votum ſolemne.
Tertio. Utrum Ordo matrimonium impediat.
Quarto. Utrum aliquis poſt matrimonium factum Ordinem ſuſcipere poſſit.

ARTICULUS I. 212

Utrum per obligationem voti ſimplicis Matrimonium contractum dirimi debeat.

S. Thom. 4. diſt. 38. quæſt. 1. art. 3. quæſt. 2. & 3.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod per obligationem voti ſimplicis matrimonium contractum dirimi debeat. Fortius enim vinculum debiliori præjudicat; Sed voti vinculum eſt fortius, quam vinculum matrimonii; quia hoc fit homini, illud autem Deo. Ergo vinculum voti præjudicat vinculo matrimonii.

2. Præterea. Præceptum Dei non eſt minus, quam præceptum Eccleſiæ; Sed præceptum Eccleſiæ adeo obligat, quod ſi contra ipſum matrimonium contrahatur, dirimitur; ſicut patet de illis qui contrahunt in aliquo gradu conſanguinitatis ab Eccleſia prohibito. Ergo cum ſervare votum ſit præceptum divinum, videtur quod ſi quis contra votum matrimonium contrahit, ex hoc matrimonium ſit dirimendum.

3. Præterea. In matrimonio poteſt homo uti carnali copula ſine peccato: Sed ille qui facit votum ſimplex caſtitatis, numquam poteſt carnaliter uxori commiſceri ſine peccato. Ergo votum ſimplex matrimonium dirimit. Probatio medii: Conſtat, quod ille qui poſt votum ſimplex continentiæ matrimonium contrahit, peccat mortaliter; quia ſecundum Hieronymum, (*vide ſup. q. 48. a. 1. arg. 1.*) *Virginitatem voventibus non ſolum nubere, ſed velle nubere damnabile eſt*: Sed contractus matrimonii non eſt contra votum continentiæ, niſi ratione carnalis copulæ. Ergo quando primo carnaliter commiſcetur uxori, mortaliter peccat: & eadem ratione omnibus aliis vicibus: quia peccatum primo commiſſum non poteſt excuſare a peccato ſequenti.

4. Præterea. Vir, & mulier in matrimonio debent eſſe pares, præcipue quantum ad carnalem copulam: Sed ille qui votum ſimplex continentiæ facit, nunquam poteſt petere debitum ſine peccato: quia hoc eſt manifeſte contra votum continentiæ, ad quam ex voto tenetur. Ergo nec reddere poteſt ſine peccato.

Sed Contra eſt, quod Alexander III. Papa dicit, (*hab.*

(*hab. c. Conſuluit. de his qui Cler. vel vovent.*) quod *votum ſimplex impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum*.

Reſpondeo dicendum, quod per hoc res aliqua deſinit eſſe in poteſtate alicujus, per quod tranſit in dominium alterius. Promiſſio autem alicujus rei non transfert eam in dominium ejus, cui promittitur. Et ideo non ex hoc ipſo quod aliquis rem promittit aliquam, deſinit res illa eſſe in poteſtate ſua. Cum ergo in voto ſimplici non ſit niſi ſimplex promiſſio proprii corporis ad continentiam Deo ſervandam facta, poſt votum ſimplex adhuc remanet homo dominus ſui corporis. & ideo poteſt ipſum alteri dare, ſcilicet uxori: in qua datione ſacramentum matrimonii conſiſtit, quod indiſſolubile eſt. *Et propter hoc votum ſimplex, quamvis impediat matrimonium contrahendum; quia peccat contrahens matrimonium poſt votum ſimplex continentiæ. tamen, quia verus contractus eſt, non poteſt matrimonium per hoc dirimi*.

Ad primum ergo dicendum, quod votum eſt fortius vinculum, quam matrimonium, quantum ad id cui fit, & ad quod obligat: quia per matrimonium homo obligatur uxori ad redditionem debiti, ſed per votum Deo ad continentiam. Tamen quantum ad modum ligandi matrimonium eſt fortius vinculum, quam votum ſimplex: quia per matrimonium traditur actualiter vir in poteſtatem uxoris, non autem per votum ſimplex, ut dictum eſt. (*in corp. a.*) Potior autem eſt ſemper conditio poſſidentis. Sed quantum ad hoc, ſimili modo obligat votum ſimplex, ſicut ſponſalia. Unde propter votum ſimplex ſunt ſponſalia dirimenda.

Ad ſecundum dicendum, quod præceptum prohibens matrimonium inter conſanguineos, non habet, inquantum eſt præceptum Dei, vel Eccleſiæ, quod dirimat matrimonium contrahendum; ſed inquantum facit, quod conſanguineæ corpus non poſſit tranſire in poteſtatem conſanguinei. Hoc autem non facit præceptum prohibens matrimonium poſt votum ſimplex, ut ex dictis patet. (*in corp. & ad* 1.) Et ideo ratio non ſequitur: ponitur enim pro cauſa, quod non eſt cauſa.

Ad tertium dicendum, quod ille qui contrahit matrimonium per verba de præſenti poſt votum ſimplex, non poteſt cognoſcere uxorem ſuam ſine peccato mortali: quia adhuc reſtat ſibi facultas implendi votum continentiæ ante matrimonium conſummatum: Sed poſtquam matrimonium conſummatum eſt,

eſt, eſt ei jam factum illicitum non reddere debitum uxori exigenti, ex culpa ſua: Et ideo ad hoc obligatio voti non ſe extendit, ut ex prædictis patet: (*in reſp. ad* 1.) Tamen debet per lamentum pœnitentiæ recompenſare pro continentia non ſervata.

Ad quartum dicendum, quod quantum ad ea, in quibus non eſt factus impotens votum continentiæ ſervare, adhuc poſt contractum matrimonium obligatur ad ſervandum: propter quod mortua uxore tenetur totaliter continere. Et quia ex matrimonii vinculo non obligatur ad debitum petendum, ideo non poteſt petere debitum ſine peccato: quamvis poſſit ſine peccato reddere debitum exigenti, poſtquam obligatus eſt ad hoc per carnalem copulam præcedentem. Hoc autem intelligendum eſt, ſive mulier expreſſe petat, ſive interpretative: ut quando mulier verecunda eſt, & vir ſentit ejus voluntatem de redditione debiti: tunc enim ſine peccato reddere poteſt; & præcipue ſi ei timet de periculo caſtitatis. Nec obſtat, quod ſunt pares in matrimonii actu: quia quilibet poteſt hoc quod ſuum eſt, abrenuntiare. Quidam tamen dicunt, quod poteſt petere, & reddere, ne nimis onerosum reddatur matrimonium uxori ſemper exigenti: Sed ſi recte inſpiciatur, hoc eſt exigere interpretative.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Lutheri* dicentis: vota hodie non valere, niſi ad operum jactantiam, & præſumptionem. Si enim impediunt matrimonium contrahendum, utique aliquid valent; & Sanctus Doctor contra errorem ſimilem articulum iſtum etiam movit. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictam hæreſim merito damnari a Scripturis, Deuter. 23. *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et, ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*. Hæc ibi. Ecce ergo ab oppoſitis, quod reddere vota reputabitur reddenti in bonum. Item Eccleſ. 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere; diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio: multoque melius eſt non vovere, quam poſt votum promiſſa non reddere*. Hæc ibi. Ergo promiſſio fidelis, & ſapiens, id eſt, quæ poſtea impletur, placet Deo, & eſt bona. Item 1. Reg. 1. *Cum eſſet Anna amaro animo, votum vovit, dicens: Domine Deus, ſi de-*

 deris

deris ſervæ tuæ ſexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus. Ecce votum. Audi, quod aliquid, & multum quidem apud Deum, cui omnis jactantia diſplicet, atque præſumptio, valet. Ibi enim ſubditur: *Recordatus eſt ejus Dominus. Et poſt circulum dierum concepit Anna, & peperit filium, vocavitque nomen ejus Samuel, eo quod a Domino poſtulaſſet eum*. Hæc ibi. Hoc ergo nomen Samuel ſit teſtimonium validiſſimum contra Lutherum. Item a Concil. *Toletan*. 4. *cap*. 49. *Clerici, qui monachorum propoſitum appetunt, quia meliorem vitam ſequi cupiunt, liberos eis ab Epiſcopo in monaſteriis largiri oportet ingreſſus, nec interdici propoſitum eorum, qui ad contemplationis deſiderium tranſire nituntur*. Hæc ibi. Ecce, quod vota monachorum, ratione quorum votorum ſic loquitur Synodus, non tantum valoris magni, ſed fere inæſtimabilis ſunt, ex quo vitam monachorum, cui talia ſunt eſſentialia ſupra omnium ſæcularium etiam clericorum ſimplicium vitam ponunt. Item a Concil. *Tridentin.* ſeſſione vigeſimaquinta, ca. 1. de reformat. „ Præ„ cipit, ut omnes regulares ſuæ profeſſionis vota fi„ deliter obſervent. Si enim illa, quæ baſes ſunt, „ & fundamenta totius regularis diſciplinæ, exacte „ non fuerint conſervata, totum corruat ædificium, „ neceſſe eſt. „ Hæc ibi. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito fuiſſe a ſummis Pontificibus dictum ſic. A *Cæleſtino* quidem *III.* Rurſus quidam, &c. „ ſi poſt ſimplex votum ad nuptias „ convolaſſet, cum votum ſimplex matrimonium „ impediat contrahendum, non tamen dirimat jam „ contractum, nihil ambiguitatis quæſtio tua conti„ nere videtur. „ Hæc ille, qui cler. vel voven. matrim. ubi per ly *nihil ambiguitatis*, &c. intellige, ac ſi dixiſſet, quod ille ſic vovens remanebit cum illa, ad cujus nuptias convolavit, etiam ſecundum *glo* ibi. Ad *Alexan.* autem *III.* ibid. conſuluit, &c. „ Reſpondemus, quod, ſicut ſimplex votum matri„ monium impedit contrahendum, & non dirimit „ jam contractum, ita habitus ſine profeſſione ſu„ ſceptus, ne contrahatur, impedit, ſed contractum „ nequaquam diſſolvit. „ Hæc ibi. A *Bonifacio* demum *VIII.* de vot. & vot. redemp. in 6. Quod votum, &c. *Reliqua vero vota, etſi matrimonium impediant contrahendum, & pœnitentia tranſgreſſoribus debeatur; non tamen reſcindere poſſunt matrimonia poſt contracta*. Hæc ibi per ly *reliqua vota*, intelligit ſimplicia, ut patet in contextu. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro

quanto de voto ſimplici reſpectu matrimonii taliter, ſcilicet, quod impediat contrahendum, ſed non dirimat contractum, decernunt, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 213

Utrum votum ſolemne dirimat Matrimonium jam contractum.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod nec votum ſolemne Matrimonium dirimat jam contractum. Quia, ſicut Decret. dicit, (*c. Rurſus. de his qui cler. vel vovent.*) *apud Deum non minus obligat votum ſimplex, quam ſolemne* (Sed matrimonium acceptatione divina ſtat, & dirimitur. Ergo cum votum ſimplex non dirimat matrimonium, nec votum ſolemne dirimere poterit.

2. Præterea. Votum ſolemne non addit ita validum robur ſuper votum ſimplex, ſicut juramentum: Sed votum ſimplex, etiam juramento ſuperveniente, non dirimit matrimonium contractum. Ergo nec votum ſolemne.

3. Præterea. Votum ſolemne nihil habet, quod non poſſit votum ſimplex habere: quia votum ſimplex poſſet habere ſcandalum; cum poſſit eſſe in publico, ſicut & ſolemne: ſimiliter & Eccleſia poſſet, & deberet ſtatuere, quod votum ſimplex dirimat matrimonium jam contractum, ut multa peccata vitarentur. Ergo qua ratione votum ſimplex non dirimit matrimonium, nec votum ſolemne dirimere debet.

Sed Contra eſt, quod ille qui facit votum ſolemne, contrahit matrimonium ſpirituale cum Deo, quod eſt multo dignius, quam materiale matrimonium: Sed materiale matrimonium prius contractum dirimit matrimonium poſt contractum. Ergo & votum ſolemne.

Præterea. Hoc idem etiam probari poteſt per multas auctoritates, quæ ponuntur in littera. (4. d. 38.)

Reſpondeo dicendum, quod omnes dicunt, quod ſicut votum ſolemne impedit contrahendum, ita dirimit jam contractum. Quidam autem aſſignant pro cauſa ſcandalum. Sed hoc nihil eſt, quia & ſimplex votum quandoque habet ſcandalum, cum ſit quandoque quodammodo publicum. Et præterea inſolubilitas matrimonii eſt de veritate vitæ, quæ non eſt propter ſcandalum dimittenda.

Et ideo alii dicunt, quod hoc eſt propter ſtatutum Eccleſiæ. Sed hoc etiam non ſufficit: quia ſecundum hoc Eccleſia poſſet etiam contrarium ſtatuere, quod non videtur verum.

Et ideo dicendum eſt cum aliis, quod votum ſolemne ex ſui natura habet, quod dirimat matrimonium contractum; inquantum ſcilicet per ipſum homo ſui corporis amiſit poteſtatem, Deo illud ad perpetuam continentiam tradens. Et ideo non poteſt ipſum tradere in poteſtatem uxoris, matrimonium contrahendo. Et quia matrimonium, quod ſequitur tale votum, nullum eſt, ideo tale votum dirimere dicitur matrimonium contractum.

Ad primum ergo dicendum, quod votum ſimplex quoad Deum dicitur non minus obligare, quam ſolemne, in his quæ ad Deum ſpectant; ſicut eſt ſeparatio a Deo per peccatum mortale; quia mortaliter peccat frangens votum ſimplex, ſicut ſolemne; quamvis gravius ſit peccatum frangere votum ſolemne; ut ſic comparatio in genere accipiatur, non in determinata quantitate reatus. Sed quantum ad matrimonium, per quod homo homini obligatur, non oportet quod ſit æqualis obligationis, etiam in genere; quia ad quædam obligat votum ſolemne, & non ſimplex.

Ad ſecundum dicendum, quod juramentum plus obligat ex parte ejus, ex quo fit obligatio, quam votum: Sed votum ſolemne plus obligat quantum ad modum obligandi, inquantum actualiter tradit hoc quod promittitur; quod non fit per juramentum. Et ideo non ſequitur ratio.

Ad tertium dicendum, quod votum ſolemne habet actualem exhibitionem proprii corporis, quam non habet votum ſimplex, ut ex dictis patet. (*a. præc.*) Et ideo ratio ex inſufficienti procedit.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe dictum a *Bonifacio VIII.* quod votum ſolemne dirimit, & ſic. „ Quod votum, *&c.* Illud ſolum votum declarandum duximus debere dici ſolemne, quantum ad poſt contractum matrimonium dirimendum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri ordinis, aut per profeſſionem expreſſam, vel tacitam factam alicui de religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis. „ Hæc ille, de vot. & vot. redempt. in ſexto. Ubi *Bonifacius duo* dicit, *ſcilicet* quid

quid ſit votum ſolemne, & quod matrimonium contractum dirimat: Item a Concilio *Tridentino*, ſeſſio. 24. canone 9. „ Si quis dixerit: clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, vel regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege eccleſiaſtica, vel voto; & oppoſitum nil aliud eſſe, quam damnare matrimonium, *&c.* anathema ſit. „ Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto votum ſolemne ſentiunt dirimere matrimonium contractum, & intelligas, & probes, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III. 214

Utrum Ordo impediat Matrimonium.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Ordo non impediat Matrimonium. Quia nihil impeditur, niſi a ſuo contrario: Sed ordo non eſt contrarius matrimonio, cùm utrumque ſit ſacramentum. Ergo non impedit ipſum.

2. Præterea. Idem Ordo eſt apud nos, & apud Eccleſiam Orientalem: Sed apud Eccleſiam Orientalem non impedit matrimonium: Ergo &c.

3. Præterea. Matrimonium ſignificat conjunctionem Chriſti, & Eccleſiæ: Sed hoc præcipue congruit ſignificari in his qui ſunt miniſtri Chriſti, ſcilicet in ordinatis. Ergo Ordo matrimonium non impedit.

4. Præterea. Omnes Ordines ad ſpiritualia ordinantur: Sed Ordo non poteſt impedire matrimonium, niſi ratione ſpiritualitatis. Ergo ſi Ordo impediat matrimonium, quilibet Ordo impediet: quod falſum eſt.

5. Præterea. Omnes ordinati poſſunt eccleſiaſtica beneficia habere, privilegio clericali gaudere æqualiter. Si ergo propter hoc Ordo matrimonium impediat, quia uxorati non poſſunt habere beneficium eccleſiaſticum, nec gaudere privilegio clericali, ut Juriſtæ dicunt, (*c. Joannes. & ſeq. de Cler. conjug.*) tunc quilibet Ordo impedire deberet: quod falſum eſt, ut patet per Decr. Alexandri III. de cler. conjugatis: (*c. Siquis*) Et ſic nullus Ordo (ut videtur) matrimonium impedit.

Sed Contra eſt, quod Decr. dicit: (*ibid.*) *Qui in Subdiaconatu, & aliis ſuperioribus Ordinibus uxores*

res acceptiſſe noſcuntur, eos uxores dimittere compellatis. Quod non eſſet, ſi eſſet verum matrimonium.

Præterea. Nullus vovens continentiam poteſt matrimonium contrahere: Sed quidam Ordines ſunt, qui habent votum continentiæ annexum, ut ex littera patet. (4. *d.* 37.) Ergo talis Ordo matrimonium impedit.

Reſpondeo dicendum, *quod Ordo ſacer de ſui ratione habet ex quadam congruentia, quod matrimonium impedire debeat*: quia in ſacris Ordinibus conſtituti ſacra vaſa, & ſacramenta tractant: & ideo decens eſt, ut munditiam corporalem per continentiam ſervent: *Sed quod impediat matrimonium, ex conſtitutione Eccleſiæ habet: Tamen aliter apud Latinos, quam apud Græcos*, quia apud Græcos impedit matrimonium contrahendum ſolum ex vi Ordinis: ſed apud Latinos impedit ex vi Ordinis, & ulterius ex voto continentiæ, quod eſt Ordinibus ſacris annexum; quod etiamſi quis verbo tenus non emittat, ex hoc ipſo tamen quod Ordinem ſuſcipit, ſecundum ritum Occidentalis Eccleſiæ, intelligitur emiſiſſe. Et ideo apud Græcos, & alios Orientales ſacer Ordo impedit matrimonium contrahendum, non tamen matrimonii prius contracti uſum: poſſunt enim matrimonio prius contracto uti, quamvis non poſſint matrimonium denuo contrahere. „ Sed apud „ Occidentalem Eccleſiam impedit matrimonium, „ & matrimonii uſum: niſi forte ignorante, aut con„ tradicente uxore vir Ordinem ſacrum ſuſceperit: „ quia ex hoc non poteſt aliquod præjudicium generari. Quomodo autem Ordines ſacri diſtinguantur a non ſacris, nunc, & in primitiva Eccleſia, dictum eſt. (*qu.* 37. *a.* 3.)

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis Ordo ſacer non habeat contrarietatem ad matrimonium, inquantum eſt ſacramentum: habet tamen repugnantiam quandam ad ipſum ratione actus ſui, qui ſpirituales actus impedit.

Ad ſecundum dicendum, quod Objectio procedit ex falſis. Ordo enim ubique impedit matrimonium contrahendum, quamvis non habeat ubique votum annexum.

Ad tertium dicendum, quod illi qui ſunt in ſacris Ordinibus conſtituti, ſignificant Chriſtum nobilioribus actibus, prout ex dictis in tractatu de Ordine patet. (*q.* 37. *a.* 2. & 4.) quam illi qui ſunt matrimonio conjuncti. Et ideo ratio non ſequitur.

Ad quartum dicendum, quod illi qui ſunt in mi-

noribus Ordinibus conſtituti, ex vi ordinis non prohibentur matrimonium contrahere: quia quamvis Ordines illi deputentur ad aliqua ſpiritualia; non tamen immediate habent acceſſum ad tractandum ſacra, ſicut illi qui ſunt in ſacris Ordinibus. Sed ſecundum ſtatutum Occidentalis Eccleſiæ, matrimonii uſus executionem Ordinis non ſacri impedit, propter ſervandam majorem honeſtatem in officiis Eccleſiæ. Et quia aliquis ex beneficio eccleſiaſtico tenetur ad executionem Ordinis, & ex hoc ipſo privilegio clericali gaudet, ideo hoc apud Latinos clericis uxoratis aufertur.

Et per hoc patet ſolutio ad Ultimum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem excludas errorem *Joan. Vveſtphali* dicentis, quod continentiæ clericorum legem inſtituendi nulla eſt rationabilis cauſa. Hujus enim rationabilitatem dum affert præſens articulus, monſtrat per hoc, ſe contra prædictum errorem militare. Vide & ſupra *q.* 37. *ar.* 3. & *q.* 39. *ar.* 2. & in tex. & elucid. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, ipſum damnari merito a Papa *Clemente V.* in Concil. *Viennen.* ſic. „ Religioſos, & moniales, ac clericos in ſacris or„ dinibus conſtitutos matrimonia contrahentes, & „ inter eos ſcienter eadem celebrantes metu pęnæ „ ab hujuſmodi eorum temeritatis audacia refręnare „ cupientes; ipſos excommunicationis ſententiæ ipſo „ facto decernimus ſubjacere. „ Hæc ille, Clem. de conſang. & affinit. cap. eos. Ecce, quod adeo rationabilis cauſa eſt, ut clericis matrimonium interdicatur, quod contrafacientes excommunicationem, quæ proculdubio mortale crimen præſupponit, incurrunt. Item a *Leone* Papa diſt. 32. „ Omnium ſacerdotum „ tam excellens eſt electio, ut hæc, quæ in aliis „ membris Eccleſiæ vacant a culpa, in illis tamen „ habeantur illicita. Cum enim extra clericorum „ ordinem conſtitutis nuptiarum ſocietati, & pro„ creationi filiorum ſtudere ſit liberum, ad exhiben„ dam tamen perfectæ continentiæ puritatem nec „ ſubdiaconibus carnale connubium quidem conceditur. „ Hæc ibi. Item a Concil. *Toler.* 11. ut recitatur diſt. 13. „ Quanquam omnes, *&c.* Placuit „ huic ſancto Concilio: ut unuſquiſque, qui ad ec„ cleſiaſticos gradus eſt aſcenſurus, non ante hono„ ris conſecrationem accipiat, quam placiti ſui an„ notationem promittat. „ Hæc ibi: iſtud autem pla-

placitum erat votum continentiæ. Item a Conc. *Trid.* ſeſſ. 24. can. 9. *Si quis dixerit: clericos in ſacris ordinibus conſtitutos*, &c. ut ſupra art. 2. appen. & poſtea Concil. idem ſubſequitur. „ Poſſeque omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis, etiamſi eam voverint, habere donum: anathema ſit: cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos ſupra id, quod poſſumus, tentari. „ Hæc ibi. Irrationabile autem valde eſt, quod tot, tantaque Concilia, ac ſummi Pontifices credantur abſque rationabili cauſa moveri ad hujuſcemodi ſtatuta facienda de caſtitate clericorum. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito dictum lib. 6. Apoſt. conſt. c. 17. *Non licere iis*, ſcilicet epiſcopo, presbytero, ac diacono, *ſi poſt ordinationem ſine uxore fuerint, ad nuptias tranſire*. Hæc ibi. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto ordinem ſacrum dicunt impedire matrimonium, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 215

Utrum Ordo ſacer Matrimonio poſſit ſupervenire.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Matrimonio Ordo ſacer ſupervenire non poſſit. Quia fortius præjudicat minus fortis: Sed fortius eſt vinculum ſpirituale, quam corporale. Ergo ſi matrimonio junctus Ordinem ſuſcipiat, præjudicium generabitur uxori, ut non poſſit debitum exigere; cum Ordo ſit vinculum ſpirituale, & matrimonium vinculum corporale: Et ſic videtur, quod non poſſit aliquis Ordinem ſacrum ſuſcipere poſt matrimonium conſummatum.

2. Præterea. Poſt matrimonium conſummatum unus conjugum ſine conſenſu alterius non poteſt continentiam vovere: Sed Ordo ſacer habet annexum continentiæ votum. Ergo ſi vir Ordinem ſacrum invita uxore acceperit, cogetur uxor invita continentiam ſervare, quia non poſſet alteri nubere, vivente viro.

3. Præterea. Etiam ad tempus non poteſt vir vacare orationi ſine conſenſu uxoris, ut habetur 1. ad Cor. 7. Sed apud Orientales illi qui ſunt in ſacris conſtituti, tenentur ad continentiam tempore quo exequuntur officium. Ergo nec ipſi poſſunt ordinari ſine conſenſu uxorum, & multo minus Latini.

4. Præ-

4. Præterea. Vir, & uxor ad paria judicantur: Sed ſacerdos Græcus, defuncta uxore ſua, non poteſt alteram ducere. Ergo nec uxor, defuncto viro: Sed non poteſt ſibi auferri facultas nubendi poſt mortem viri per viri actum. Ergo vir non poteſt ſuſcipere Ordines poſt matrimonium.

5. Præterea. Matrimonium quantum opponitur Ordini, tantum e converſo: Sed Ordo præcedens impedit matrimonium ſequens. Ergo &c.

Sed Contra. Religioſi tenentur ad continentiam, ſicut illi qui ſunt in ſacris ordinibus: Sed poſt matrimonium poteſt aliquis religionem intrare defuncta, vel conſentiente uxore. Ergo & Ordinem ſuſcipere.

Præterea. Aliquis poteſt fieri ſervus hominum poſt matrimonium. Ergo & ſervus Dei per ſuſceptionem Ordinis.

Reſpondeo dicendum, *quod matrimonium non impedit Ordinis ſacri ſuſceptionem*: quia ſi matrimonio junctus ad ſacros Ordines accedat, etiam reclamante uxore, nihilominus characterem Ordinis ſuſcipit; ſed executione Ordinis caret: Si autem volente uxore, vel ipſa defuncta, recipit Ordinem, & executionem.

Ad primum ergo dicendum, quod vinculum Ordinis ſolvit vinculum matrimonii ratione redditionis debiti, ex qua parte habet repugnantiam ad matrimonium, ex parte ejus qui ſuſcipit Ordinem; quia non poteſt petere debitum, nec uxor ei tenetur reddere: Non tamen ſolvit ex parte alterius; quia ipſe tenetur uxori debitum reddere, ſi non poſſit eam inducere ad continentiam.

Ad ſecundum dicendum, quod ſi uxor ſciat, & de ejus conſenſu vir Ordinem ſacrum ſuſceperit, tenetur perpetuam continentiam vovere: Non tamen tenetur religionem intrare, ſi ſibi non timeat de periculo caſtitatis, propter hoc quod vir ejus ſolemne votum emiſit: Secus autem, ſi emiſiſſet votum ſimplex: Si autem ſine ejus conſenſu ſuſceperit, non tenetur; quia ex hoc ſibi nullum præjudicium generatur.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut probabilius videtur, quamvis quidam contrarium dixerint, etiam Græci non debent accedere ad ſacros Ordines ſine conſenſu uxorum: quia ad minus tempore miniſterii ſui fraudarentur debiti redditione; quo fraudari non poſſunt ſecundum ordinem juris, ſi eis contradicentibus, aut ignorantibus viri Ordines ſuſceperint.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut dicitur, eo ipſo quod mulier conſentit apud Græcos, quod vir ſuus Ordinem ſuſcipiat, obligat ſe ad hoc quod ipſa in perpetuum alteri non nubat; quia ſignificatio matrimonii non ſervaretur, quæ in matrimonio ſacerdotis præcipue exigitur: ſi autem ſine conſenſu ejus ordinatur, non videtur ad hoc teneri.

Ad quintum dicendum, quod matrimonium habet pro cauſa noſtrum conſenſum, non autem Ordo, ſed habet cauſam ſacramentalem determinatam a Deo. & ideo matrimonium poteſt impediri ex Ordine præcedente, quod non ſit verum matrimonium: non autem Ordo ex matrimonio, quod non ſit verus Ordo: quia ſacramentorum virtus eſt immutabilis; ſed actus humani poſſunt impediri.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, recte inſinuatum eſſe a Concil. *Arela*. 3. quod matrimonio ordo ſupervenire poteſt. „ Aſſumi aliquem ad ſacerdotium in conjugii vinculo „ conſtitutum non oportet, niſi fuerit promiſſa con„ verſio. *hac illud, diſt.* 28. niſi promiſſa caſtita„ te „ ſecundum glo. Illa ergo promiſſa, poteſt. Item ab *Alex. III.* Conjugatus, &c. „ Nullus con„ jugatorum eſt ad ſacros ordines promovendus, „ niſi ab uxore continentiam profitente fuerit ab„ ſolutus. „ Hæc ille, de conver. conjug. Ecce, quod conſentiente uxore ad ordines ſacros admittitur conjugatus: & conſequenter, quia uxoris conſenſus non tradit characterem, dicendum eſt, quod ſecundum eundem Papam conjugatus etiam reclamante uxore ſacros ordines de facto recipiat, ſi ordinatus fuerit. Quod enim de conſenſu uxoris non admittendus dicitur, hoc eſt de jure dictum, ideſt, ut omnia cum prudentia, & ordinate fiant. Item ab eod. Sane, &c. „ fraternitati veſtræ auctoritate Apoſt. „ prohibemus, ne uxoratum præſumatis in Epiſco„ pum ordinare, niſi uxor prius profeſſa continen„ tiam ſacrum ſibi velamen imponat, & religioſam „ veſtem, vel vitam aſſumat. „ Hæc ille ibi. Non impedit ergo matrimonium, quod ordo ſuperveniat, licet reclamet, vel non reclamet, aut conſentiat uxor, &, licet optime factum ſit, non, niſi conſentiente uxore, virum ad ordines ſacros promoveri. *Secundo* habes: quomodo per rationem, prædicta Pontificis, & Concilii, pro quanto ordinem matrimonio ſupervenire poſſe inſinuant, & intelligas, & pro-

probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc declaretur, &c.

QUÆSTIO LIV.

De impedimento Conſanguinitatis, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de impedimento Conſanguinitatis.

Circa quod quæruntur quatuor.

Primo. Utrum conſanguinitas convenienter a quibuſdam definiatur.
Secundo. Utrum convenienter diſtinguatur per gradus, & lineas.
Tertio. Utrum de jure naturali matrimonium impediatur ſecundum aliquos gradus.
Quarto. Utrum gradus impedientes matrimonium poſſint per ſtatutum Eccleſiæ determinari.

ARTICULUS I. 216

Utrum definitio Conſanguinitatis ſit competens.

S. Tho. 4. d. 40. q. un. ar. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod definitio Conſanguinitatis, quam quidam ponunt, ſit incompetens, ſcilicet: *Conſanguinitas eſt vinculum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum*. Omnes enim homines ab eodem ſtipite carnali propagatione deſcendunt, ſc. ab Adam. Si ergo recta eſſet prædicta definitio conſanguinitatis, omnes homines eſſent adinvicem conſanguinei, quod falſum eſt.

2. Præterea. Vinculum non poteſt eſſe niſi aliquorum adinvicem convenientium: quia vinculum unit: Sed eorum qui deſcendunt ab uno ſtipite, non eſt major convenientia adinvicem, quam aliorum hominum; cum conveniant ſpecie, & differant numero, ſicut & alii homines. Ergo conſanguinitas non eſt aliquod vinculum.

3. Præterea. Carnalis propagatio ſecundum Philoſophum (*l. 2. de gener. animal. c. 19. 20. 4.*) fit de ſuperfluo alimenti: Sed tale ſuperfluum magis habet convenientiam cum rebus comeſtis, cum quibus in ſubſtantia convenit, quam cum eo qui comedit. Cum ergo

ergo non naſcatur aliquod vinculum conſanguinitatis ejus, qui ex ſemine naſcitur, ad res comeſtas, nec ad generantem ex carnali propagatione naſcetur aliquod propinquitatis vinculum.

4. Præterea. Geneſ. 29. Laban dixit ad Jacob: *Os meum, & caro mea es*, ratione cognationis quæ erat inter eos. Ergo talis propinquitas magis debet dici carnalitas, quam conſanguinitas.

5. Præterea. Carnalis propagatio eſt communis hominibus, & animalibus. Sed in animalibus non contrahitur ex carnali propagatione conſanguinitatis vinculum. Ergo nec in hominibus.

Reſpondeo dicendum, quod ſecundum Philoſophum in 8. Ethicor. (*c.* 11. *&* 12. *tom.* 5.) *omnis amicitia in aliqua communicatione conſiſtit*: Et quia amicitia ligatio, ſive unio quædam eſt, ideo communicatio, quæ eſt amicitiæ cauſa, *vinculum* dicitur. Et ideo ſecundum quamlibet communicationem denominantur aliqui quaſi colligati adinvicem: ſicut dicuntur *concives*, qui habent politicam communicationem adinvicem; & *commilitones*, qui conveniunt in militari negotio. Et eodem modo illi qui conveniunt in naturali communicatione, dicuntur conſanguinei. *Et ideo in prædicta definitione ponitur, quaſi conſanguinitatis genus* vinculum; *quaſi ſubjectum* perſonæ deſcendentes ab uno ſtipite, *quarum eſt hujuſmodi vinculum; quaſi principium*, carnalis propagatio.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus activa non recipitur ſecundum eandem perfectionem in inſtrumento, ſecundum quam eſt in principali agente. Et quia omne motum movens eſt inſtrumentum, inde eſt quod virtus primi motoris in aliquo genere per multa media deducta tandem deficit, & pervenit ad aliquid, quod eſt motum, & non movens. Virtus autem generantis movet non ſolum quantum ad id quod eſt ſpeciei, ſed etiam quantum ad id quod eſt individui, ratione cujus filius aſſimilatur patri etiam in accidentalibus, & non ſolum in natura ſpeciei. Nec tamen iſta individualis virtus patris ita perfecte in filio eſt, ſicut erat in patre; & adhuc in nepote minus, & ſic deinceps debilitatur. Et inde eſt, quod virtus illa quandoque deficit, ut ultra procedere non poſſit. Et quia conſanguinitas eſt, inquantum multi communicant in tali virtute ex uno in multos per propagationem deducta, paulatim ſe conſanguinitas dirimit, ut Iſidor. dicit. (*l.* 9. *Etym. c.* 6. *in fin.*) Et ideo non oportet accipere ſtipitem remotum in definitione conſangui-

guinitatis, ſed propinquum, cujus virtus adhuc maneat in illis qui ex eo propagantur.

Ad ſecundum dicendum, quod jam patet ex dictis (*in corp. art.*) quod non ſolum conveniunt conſanguinei in natura ſpeciei, ſed etiam in virtute propria ipſius individui ex uno in multos traducta; ex qua contingit quandoque, quod filius aſſimilatur non ſolum patri, ſed avo, vel remotis parentibus, ut dicitur lib. 18. de animal. (*ſcil. l. 4. de gener. animal. c. 3. to. 4.*)

Ad tertium dicendum, quod convenientia magis attenditur ſecundum formam, ſecundum quam aliquid eſt actu, quam ſecundum materiam, ſecundum quam eſt in potentia. Quod patet in hoc, quod carbo magis convenit cum igne, quam cum arbore, unde abſciſſum eſt lignum. Et ſimiliter alimentum jam converſum in ſubſtantiam aliti per virtutem nutritivam, magis convenit cum ipſo nutrito, quam cum illa re, unde ſumptum eſt nutrimentum. Ratio autem procederet ſecundum opinionem illorum, qui dicebant, quod tota natura rei eſt materia, & quod formæ omnes ſunt accidentia, quod falſum eſt.

Ad quartum dicendum, quod illud quod proxime convertitur in ſemen, eſt ſanguis, ut probatur in 15. de animalibus. (*ſc. l. 1. de gener. animal. c. 18. to. 4.*) Et propter hoc vinculum, quod propagatione contrahitur carnali, convenientius dicitur *conſanguinitas*, quam *carnalitas*. Et quod aliquando unus conſanguineus dicitur eſſe caro alterius hoc eſt, inquantum ſanguis, qui in ſemen viri, aut in menſtruum convertitur, eſt potentia caro, & os.

Ad quintum dicendum, quod quidam dicunt, quod ideo conſanguinitatis vinculum contrahitur inter homines ex carnali propagatione, & tamen non inter alia animalia, quia quicquid eſt de veritate humanæ naturæ in omnibus hominibus, fuit in primo parente: quod non eſt de aliis animalibus. Sed ſecundum hoc conſanguinitas matrimonii nunquam dirimi poſſet. Prædicta autem poſitio in ſecundo libro (*d. 30. q. 2. a. 1. & 1. p. q. 119. a. 1.*) improbata eſt.

Unde dicendum eſt, quod hoc ideo contingit, quia animalia non conjunguntur ad amicitiæ unitatem propter propagationem multorum ex uno parente proxime, ſicut eſt de hominibus, ut dictum eſt. (*in corp. ar.*)

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, recte dictum 35. quæſt. 5. a *Canoniſt.* de conſanguinit. & affinitat. ſic. *Conſanguinitas eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum* : Vel (quod idem eſt) *conſanguinitas eſt attinentia perſonarum ex eo proveniens, quod una deſcendit ab altera, vel ambæ ab eadem*. *Secundo* habes : quomodo per rationem oſtendas, conſanguinitatem jure definiri ſic, ut prædictum eſt. Nam etymologia, ſeu interpretatio hujus nominis, conſanguinitas, id declarat. Ab etymologia vero argumentari ad rem, de qua tractatur, licitum eſſe oſtendit & *Eugenius* Papa, & Concil. *Nicænum*, *Eugen.* quidem 16. quæſtio. 1. placuit 2. loquens de monacho ait : *Sicut piſcis ſine aqua caret vita, ita ſine monaſterio monachus. Agnoſcat nomen ſuum* (μόνος) *Monos enim Græce, Latine eſt unus* : (ἄχος) *achos Græce, Latine eſt triſtis. Unde dicitur monachus, ideſt unus triſtis. Sedeat itaque ſolitarius, & taceat, & officio ſuo vacet, quia mundo mortuus eſt, Deo autem vivit*. Hæc ibi. Conc. vero *Nicen.* ibid. placuit, ſic ait. *Placuit omnibus reſidentibus in S. N. Synodo, ut monachorum converſatio, & vita, ſecundum etymologiam nominis ab omnibus diſcrepet. Monachus enim Græce, Latine ſingularis dicitur. Unde monachum per omnia ſingulariter, (ideſt non ſæculariter, ſecundum gloſ. ibi) agere oportet*. Hæc ibi. Concil. ergo cum Papa vult, res ex etymologia cognoſci, eaſque ſecundum illam regulari. Cum itaque conſanguinitas ſecundum etymologiam dicatur ſanguinis unitas (derivatur enim a con, ideſt ſimul, ſive unum, & ſanguine) & ſanguinis unitas non poſſit haberi a multis perſonis, niſi per propagationem modo illo in definitione declarato ; patet, quod in prædictis Concil. & Papa inſinuant a ſimili, quod conſanguinitas tunc recte definitur, quando definitio eſt concors nomini (ut in propoſito fit.) *Tertio* habes : quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto definitionem iſtam conſanguinitatis vel directe, vel a ſimili dicunt eſſe competentem, & intelligas, & probes, & defendas : *Quarto* vides : quomodo, ex iis viciſſim doctrina hæc Angelica, &c.

AR-

ARTICULUS II. 217

Utrum convenienter Conſanguinitas diſtinguatur per gradus, & lineas.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Conſanguinitas inconvenienter diſtinguatur per lineas, & gradus. Dicitur enim linea conſanguinitatis eſſe *ordinata collectio perſonarum conſanguinitate conjunctarum ab eodem ſtipite deſcendentium, diverſos continens gradus*: Sed nihil eſt aliud conſanguinitas, quam collectio talium perſonarum. Ergo linea conſanguinitatis eſt idem, quod conſanguinitas: Nihil autem debet diſtingui per ſeipſum. Ergo conſanguinitas non convenienter per lineas diſtinguitur.

2. Præterea. Illud, ſecundum quod dividitur aliquid commune, non poteſt poni in definitione communis: Sed deſcenſus ponitur in definitione prædicta conſanguinitatis. Conſanguinitas ergo non poteſt dividi per lineam aſcendentium, deſcendentium, & tranſverſalium.

3. Præterea. Definitio lineæ eſt, quod ſit inter duo puncta: Sed duo puncta non faciunt niſi unum gradum. Ergo una linea habet tantum unum gradum: Et ita eadem ratione videtur, quod non debeat fieri diviſio conſanguinitatis per lineas, & gradus.

4. Præterea. Gradus definitur eſſe *habitudo diſtantium perſonarum, quæ cognoſcitur, quanta diſtantia perſonæ inter ſe differant*: Sed cum conſanguinitas ſit propinquitas quædam, diſtantia perſonarum conſanguinitati opponitur magis, quam ſit ejus pars. Ergo per gradus conſanguinitas diſtingui non poteſt.

5. Præterea. Si conſanguinitas per gradus diſtinguitur, & cognoſcitur, oportet quod illi qui ſunt in eodem gradu, ſint æqualiter conſanguinei: Sed hoc falſum eſt: quia propatruus alicujus, & ejuſdem pronepos ſunt in eodem gradu; non tamen ſunt æqualiter conſanguinei, ut Decr. dicit. (*t. Porro & c. Parentelæ*. 35. *q*. 5.) Ergo conſanguinitas non recte diſtinguitur per gradus.

6. Præterea. In rebus ordinatis quodlibet additum alteri facit alium gradum; ſicut qualibet unitas addita facit aliam ſpeciem numeri: Sed perſona addita perſonæ non ſemper facit gradum alium conſanguinitatis: quia in eodem gradu conſanguinitatis eſt pa-

pater, & patruus, qui adjungitur. Ergo non recte per gradus conſanguinitas diſtinguitur.

7. Præterea. Inter duos propinquos ſemper eſt eadem conſanguinitatis propinquitas: quia æqualiter diſtat unum extremorum ab alio, & e contra. Sed gradus conſanguinitatis non invenitur ſemper idem ex utraque parte; cum quandoque unus propinquus ſit in tertio, & alius in quarto gradu. Ergo conſanguinitatis propinquitas non poteſt ſufficienter per gradus cognoſci.

Reſpondeo dicendum, quod conſanguinitas, ut dictum fuit, (*art. præc.*) eſt quædam propinquitas in naturali communicatione fundata ſecundum actum generationis, qua natura propagatur. Unde ſecundum Philoſoph. in 8. Ethicor. (*c. 12. tom. 5.*) iſta communicatio eſt *triplex*. *Una* ſecundum habitudinem principii ad principiatum: Et hæc eſt conſanguinitas patris ad filium. unde dicit, quod *parentes diligunt filios, ut ſuiipſorum aliquid exiſtentes*. *Alia* eſt ſecundum habitudinem principiati ad principium: Et hæc eſt filii ad patrem. unde dicit, quod *filii diligunt parentes, ut ab illis exiſtentes*. *Tertia* eſt ſecundum habitudinem eorum, quæ ſunt ab uno principio adinvicem: ſicut *fratres dicuntur ex eiſdem naſci*, ut ipſe ibidem dicit. Et quia punctus motus lineam facit, & per propagationem quodammodo pater deſcendit in filium, *ideo ſecundum tres dictas habitudines tres lineæ conſanguinitatis ſumuntur*; *ſcilicet* linea deſcendentium ſecundum primam *habitudinem*; linea aſcendentium *ſecundum* ſecundam; linea tranſverſalis *ſecundum* tertiam. Sed quia propagationis motus non quieſcit in uno termino, ſed ultra progreditur, ideo contingit quod patris eſt accipere patrem, & filii filium, & ſic deinceps: Et ſecundum hos diverſos progreſſus diverſi gradus in una linea inveniuntur. Et quia gradus cujuslibet rei eſt pars aliqua illius rei, gradus propinquitatis non poteſt eſſe, ubi non eſt propinquitas. *Et ideo identitas & nimia diſtantia gradum conſanguinitatis tollunt*: quia nullus eſt ſibiipſi propinquus, ſicut nec ſibi ſimilis. & propter hoc nulla perſona per ſeipſam facit aliquem gradum; ſed comparata alicui perſonæ gradum facit ad ipſam. Sed tamen diverſa eſt ratio computandi gradus in diverſis lineis. Gradus enim conſanguinitatis in linea aſcendentium, & deſcendentium contrahitur ex hoc, quod una perſona ex alia propagatur, eorum, inter quos gradus conſideratur. *Et ideo ſecundum computationem canonicam, & legalem, perſona quæ pri-*

mo in progreſſu propagationis occurrit, vel aſcendendo, vel deſcendendo, diſtat ab aliquo, puta a Petro, in primo gradu; ut pater & filius: quæ autem ſecundo utrinque occurrit, diſtat in ſecundo gradu; ut avus, & nepos, & ſic deinceps. Sed conſanguinitas, quæ eſt eorum qui ſunt in linea tranſverſali, contrahitur non ex hoc quod unus eorum ex alio propagatur, ſed quia uterque propagatur ex uno. & ideo debet gradus conſanguinitatis in hac linea computari per comparationem ad unum principium, ex quo propagatur. Sed ſecundum hoc eſt diverſa computatio canonica, & legalis: quia legalis computatio attendit deſcenſum a communi radice ex utraque parte; ſed canonica tantum ex altera, ex illa ſc. ex qua major numerus graduum invenitur. Unde ſecundum legalem computationem frater, & ſoror, vel duo fratres attinent ſibi in ſecundo gradu; quia uterque a radice communi diſtat per unum gradum: & ſimiliter filii duorum fratrum diſtant a ſe invicem in quarto. Sed ſecundum computationem canonicam duo fratres attinent ſibi in primo gradu; quia neuter eorum diſtat a radice communi, niſi per unum gradum: ſed filius unius fratrum diſtat ab altero fratre in ſecundo gradu; quia tantum diſtant a communi radice. Et ideo ſecundum computationem canonicam, quoto gradu diſtat quis ab aliquo gradu ſuperiori, tanto diſtat a quolibet deſcendentium ab ipſo, & nunquam minus: quia *propter quod unumquodque tale, & illud magis*. Unde etſi alii deſcendentes a communi principio conveniunt cum aliquo ratione principii communis, non poſſunt propinquiores eſſe deſcendenti ex alia parte, quam ſit primum principium ei propinquum: Aliquando tamen plus diſtat aliquis ab aliquo deſcendente a communi principio, quam diſtet ipſe a principio; quia ille forte plus diſtat a communi principio, quam ipſe: & ſecundum remotiorem diſtantiam oportet conſanguinitatem computari.

Ad primum ergo dicendum, quod objectio illa procedit ex falſis. Conſanguinitas enim non eſt collectio, ſed relatio quædam aliquarum perſonarum adinvicem, quarum collectio lineam conſanguinitatis facit.

Ad ſecundum dicendum, quod deſcenſus communiter ſumptus attenditur ſecundum quamlibet conſanguinitatis lineam; quia carnalis propagatio, ex qua vinculum conſanguinitatis trahitur, deſcenſus quidam eſt. Sed deſcenſus talis, ſc. a perſona, cujus conſanguinitas quæritur, lineam deſcendentium facit.

Ad

Ad tertium dicendum, quod linea *dupliciter* accipi poteſt. *Aliquando* proprie pro ipſa dimenſione, quæ eſt prima ſpecies quantitatis continuæ: Et ſic linea recta continet tantum duo puncta in actu, quæ terminant ipſam, ſed in potentia infinita, quorum quolibet ſignato in actu, linea dividitur, & fiunt duæ lineæ. *Aliquando* vero linea ſumitur pro his quæ linealiter diſponuntur: Et ſecundum hoc aſſignatur in numeris linea, & figura, prout unitas poſt unitatem ponitur in aliquo numero: Et ſic quælibet unitas adjuncta gradum facit in tali linea: Et ſimiliter eſt de linea conſanguinitatis: unde una linea continet plures gradus.

Ad quartum dicendum, quod ſicut ſimilitudo non poteſt eſſe, ubi non eſt aliqua diverſitas: ita propinquitas non eſt, ubi non eſt aliqua diſtantia. Et ideo diſtantia quælibet non opponitur conſanguinitati, ſed talis diſtantia, quæ conſanguinitati propinquitatem excludit.

Ad quintum dicendum, quod ſicut albedo dicitur major *dupliciter*; *uno modo* ex intenſione ipſius qualitatis, *alio modo* ex quantitate ſuperficiei: ita conſanguinitas dicitur major, vel minor *dupliciter*: *uno modo* intenſive ex ipſa natura conſanguinitatis: *alio modo* quaſi dimenſive: Et ſic quantitas conſanguinitatis menſuratur ex perſonis, inter quas conſanguinitatis propagatio procedit: Et hoc *ſecundo* modo gradus conſanguinitatis diſtinguuntur. Et ideo contingit, quod aliquorum duorum, qui ſunt in eodem gradu conſanguinitatis reſpectu alicujus perſonæ, unus eſt ſibi magis conſanguineus, quam alius, conſiderando primam quantitatem conſanguinitatis; ſicut pater, & frater attinent alicui in primo gradu conſanguinitatis; quia ex neutra parte incipit aliqua perſona media: Sed tamen, intenſive loquendo, magis attinet alicui perſonæ pater, quam frater: quia frater non attinet ei, niſi inquantum eſt ex eodem patre. Et ideo quanto eſt aliquis propinquior communi principio, a quo conſanguinitas deſcendit, tanto eſt magis conſanguineus, quamvis non ſit in propinquiori gradu. Et ſecundum hoc propatruus eſt magis conſanguineus alicui, quam pronepos ejus; quamvis ſint in eodem gradu.

Ad ſextum dicendum, quod quamvis pater, & patruus ſint in eodem gradu reſpectu radicis conſanguinitatis, quia uterque diſtat uno gradu ab avo; tamen reſpectu ejus, cujus conſanguinitas quæritur, non ſunt in eodem gradu; quia pater eſt in primo gradu, patruus autem non poteſt eſſe propinquior,

quam in ſecundo, in quo eſt avus.

Ad ſeptimum dicendum, quod ſemper duæ perſonæ in æquali numero graduum diſtant a ſe invicem, quamvis quandoque non æquali numero graduum diſtent a communi principio, ut ex dictis patet. (*in corp. a.*)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, gradus conſanguinitatis convenienter numerari a *Zacharia*, & *Alexandro* ſummis Pontificibus. A *Zacharia* quidem ſic. *Parentelæ gradus taliter computamus. Siquidem ego, & frater meus, una generatio ſumus, primumque gradum efficimus, nullo gradu diſtamus.* Rurſus: *filius meus, fratriſque mei filius, ſecunda generatio ſunt, ac gradum ſecundum faciunt, nec a ſe aliquo gradu ſeparantur. Atque ad hunc modum cæteræ ſucceſſiones ſunt habendæ.* Hæc ille, 35. q. 5. Ab *Alexandro* autem ſic. *Non terminatur conſanguinitas in hujuſmodi ſexto gradu; ſed terminatur in ſeptimo gradu ſecundum canones*, &c. *Duo gradus legales unum canonicum conſtituunt. Fratres itaque, qui ſecundum ſeculares leges dicuntur in ſecundo gradu, juxta canones numerantur in primo gradu: filii fratrum, qui illic numerantur in quarto, hic computantur in ſecundo: nepotes vero, qui in ſexto ibi, iſthic numerantur in tertio: ſic deinceps, qui legibus inſcribuntur in octavo, & decimo, in canonibus definiuntur in quarto, & quinto. Atque hoc modo de reliquis ſentiendum eſt, ut, qui ſecundum canones dicuntur in ſexto vel ſeptimo, ſecundum leges accipiantur in duodecimo, vel in decimoquarto.* Hæc ibid. cap. ad Sedem Apoſtolicam. Patet ergo, quod *Zacharias* ſupra numerat gradus ſecundum canones; non autem ſecundum leges ſæculares. Nam collocat fratres in primo gradu, eoſque ab invicem nullo gradu diſtare dicit, quod non faciunt leges, ut patet per *Alexandrum*. Nam juxta leges perſona una facit gradum unum: non autem ſecundum canones. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, eundem *Alexandrum II.* Papam inſinuaſſe merito, tres eſſe lineas conſanguinitatis, & in unaquaque linea diſtingui multos gradus. Hoc eſt, quod conſanguinitas per lineas, & gradus modo prædicto diſtinguitur. Inſinuavit autem ibidem ſic. *Quia omnes, qui in pictura prædictæ arboris continentur, ex una parentela conſiſtunt, nunquam ſine diminutione conſanguinita-*

tis a ſe poterunt ſeparari : veluti non ſine damno cujuſque perſonæ valent a proprio corpore manus, brachia, & pedes truncari. Hæc ibi. Ecce, quod arborem conſanguinitatis approbat: & conſequenter per hoc lineas tres, videlicet aſcendentium, deſcendentium, & lateralium, gradus vero plures (ut in arbore fatetur): adeoque, ut contra negantes hæc ab ipſo approbata ſubdens dicat ibid. *Taliter igitur determinatis gradibus conſanguinitatis, Apoſtolica auctoritate admonemus vos fratres, & filii, ut omnibus, ſic ſeriem genealogiæ computandam eſſe, intimetis, quemadmodum ſancti Patres numerandam eſſe ſanxerunt. Nam, ſi quis obſtinata mente a recto tramite Apoſtolicæ Sedis deviare voluerit, & aliter, quam nos in nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit, primum pro ſua temeritate cœleſti pœna plectetur, poſtmodum vero gladio perpetui anathematis noverit ſe jugulandum*. Hęc ibi. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto conſanguinitatem per gradus, & lineas deſignari inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica hæc doctrina, &c.

ARTICULUS III. 218

Utrum conſanguinitas de jure naturali impediat matrimonium.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod conſanguinitas de jure naturali non impediat matrimonium. Nulla enim mulier poteſt eſſe propinquior viro, quam Eva fuit Adæ, de qua dixit Gen. 2. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*: Sed Eva fuit matrimonio conjuncta Adæ. Ergo conſanguinitas nulla, quantum eſt de lege naturæ, matrimonium impedit.

2. Præterea. Lex naturalis eadem eſt apud omnes; Sed apud barbaras nationes nulla perſona conjuncta conſanguinitate a matrimonio excluditur. Ergo conſanguinitas, quantum eſt de lege naturæ, matrimonium non impedit.

3. Præterea. Jus naturale eſt, *quod natura omnia animalia docuit*, ut dicitur in principio Digeſtorum: (*l. 1. ff. de Juſt. & jure*.) Sed animalia bruta etiam cum matre coeunt. Ergo non eſt de lege naturæ, quod aliqua perſona a matrimonio propter conſanguinitatem repellatur.

4. Præterea. Nihil impedit matrimonium, quod non

non contrariatur alicui bono matrimonii: Sed conſanguinitas non contrariatur alicui bono matrimonii. Ergo non impedit ipſum.

5. Præterea. Eorum, quæ ſunt magis propinqua, & ſimilia, melior, & firmior eſt conjunctio: Sed matrimonium quædam conjunctio eſt. Cum ergo conſanguinitas ſit propinquitas quædam, matrimonium non impedit, ſed magis unit.

Sed Contra. Illud quod impedit bonum prolis, etiam matrimonium impedit ſecundum legem naturæ: Sed conſanguinitas impedit bonum prolis, quia, ut in littera (4. *d.* 40.) ex verbis Gregorii (*in Regiſt. epiſt.* 31. *ad intervog.* 6.) habetur, *experimento didicimus, ex tali conjugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere*. Ergo conſanguinitas ſecundum legem naturæ matrimonium impedit.

Præterea. Illud quod habet natura humana in prima ſui conditione, eſt de lege naturæ: Sed a prima ſui conditione hoc habuit humana natura, quod pater, & mater a matrimonio excluderentur: quod patet per hoc quod dicitur Gen. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem:* quod non poteſt intelligi quantum ad cohabitationem, & ſic oportet quod intelligatur quantum ad matrimonii conjunctionem. Ergo conſanguinitas impedit matrimonium ſecundum legem naturæ.

Reſpondeo dicendum, quod in matrimonio aliquid contra legem naturæ eſſe dicitur, per quod matrimonium redditur incompetens reſpectu finis, ad quem eſt ordinatum. Finis autem matrimonii per ſe, & primo eſt bonum prolis: Quod quidem per aliquam conſanguinitatem, ſc. inter patrem, & filiam, vel filium, & matrem, impeditur: non quidem ut totaliter tollatur; quia filia ex ſemine patris poteſt prolem ſuſcipere, & ſimul cum patre nutrire, & inſtruere, in quibus bonum prolis conſiſtit; ſed ut non convenienti modo fiat. Inordinatum enim eſt, quod filia patri per matrimonium jungatur in ſociam cauſa generandæ prolis, & educandæ, quam oportet per omnia patri eſſe ſubjectam, velut ex eo procedentem. Et ideo de lege naturali eſt, ut pater, & mater a matrimonio repellantur: Et magis etiam mater, quam pater: quia magis reverentiæ, quæ debetur parentibus, derogatur, ſi filius matrem, quam ſi pater filiam ducat in uxorem; cum uxor viro aliqualiter debeat eſſe ſubjecta. Sed finis matrimonii ſecundarius per ſe eſt concupiſcentiæ repreſſio: qui deperiret, ſi quælibet conſanguinea poſſet in matrimonium duci: quia ma-

magnus concupiſcentiæ aditus præberetur, niſi inter illas perſonas, quas oportet in eadem domo converſari, eſſet carnalis copula interdicta. Et ideo lex divina non ſolum patrem, & matrem excludit a matrimonio, ſed etiam alias conjunctas perſonas, quas oportet ſimul converſari, & quæ debent invicem altera alterius pudicitiam cuſtodire. Et hanc cauſam aſſignat divina lex dicens: (*Levit.* 18.) *Ne reveles turpitudinem* talis, vel talis; *quia turpitudo tua eſt*. Sed per accidens finis matrimonii eſt confœderatio hominum, & amicitiæ multiplicatio; dum homo ad conſanguineos uxoris, ſicut ad ſuos, ſe habet. Et ideo huic multiplicationi amicitiæ præjudicium fieret, ſi aliquis ſanguine conjunctam uxorem duceret: quia ex hoc nova amicitia per matrimonium nulli accreſceret. Et ideo ſecundum leges humanas, & ſtatuta Eccleſiæ, plures conſanguinitatis gradus ſunt a matrimonio ſeparati. *Sic ergo ex dictis patet, quod conſanguinitas quantum ad aliquas perſonas impedit matrimonium de jure naturali, quantum ad aliquas de jure divino, & quantum ad aliquas de jure per homines inſtituto*.

Ad primum ergo dicendum, quod Eva, quamvis ex Adam prodiit, non tamen fuit filia Adæ; quia non prodiit ex eo per modum illum, quo vir natus eſt generare ſibi ſimile in ſpecie, ſed operatione divina, quia ita potuiſſet ex coſta Adæ fieri unus equus, ſicut facta eſt Eva. Et ideo non eſt tanta naturalis convenientia Evæ ad Adam, ſicut filiæ ad patrem: Nec Adam eſt naturale principium Evæ, ſicut pater filiæ.

Ad ſecundum dicendum, quod non procedit ex lege naturali, quod aliqui barbari parentibus carnaliter commiſceantur, ſed ex concupiſcentię ardore, qui legem naturę in eis offuſcavit.

Ad tertium dicendum, quod conjunctio maris, & fœminę dicitur eſſe de jure naturali, quia natura hoc animalia docuit: ſed hanc conjunctionem diverſa animalia diverſimode docuit ſecundum diverſas eorum conditiones. Commixtio autem carnalis ad parentes derogat reverentię, quę eis debetur. Sicut enim parentibus indidit natura ſolicitudinem filiis providendi: ita indidit reverentiam filiis ad parentes. Nulli autem generi animalium indidit ſolicitudinem filiorum, aut reverentiam parentum in omne tempus, niſi homini; aliis autem animalibus plus, & minus, ſecundum quod magis, vel minus neceſſarii ſunt vel filii parentibus, vel parentes filiis. Unde etiam in quibuſdam animalibus abhorret filius

lius cognoſcere matrem carnaliter, quamdiu manet apud ipſum cognitio matris, & reverentia quædam ad ipſam; ut recitat Philoſoph. in 9. de animalibus (*cap.* 47. *tom.* 4.) de camelo, & equo. Et quia omnes honeſti mores animalium in hominibus congregati ſunt naturaliter, & perfectius, quam in aliis, propter hoc homo naturaliter abhorret cognoſcere carnaliter non ſolum matrem, ſed etiam filiam; quod eſt adhuc minus contra naturam, ut dictum eſt. (*in cor. a.*)

Et iterum in aliis animalibus ex propagatione carnis non contrahitur conſanguinitas, ſicut in hominibus, ut dictum eſt. (*a.* 1. *hu. q. ad* 5.) Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad quartum dicendum, quod jam patet ex dictis, (*in corp. ar.*) quomodo conſanguinitas conjugum bono matrimonii contrarietur. Unde ratio procedit ex falſis.

Ad quintum dicendum, quod non eſt inconveniens duarum unionum unam ab altera impediri: ſicut ubi eſt identitas, non eſt ſimilitudo. Et ſimiliter conſanguinitatis vinculum poteſt impedire matrimonii conjunctionem.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem excludas errorem cujuſdam *Picardi* ex Gallia Belgica (ut refert *Æneas Sylvius*) dicentis: connubia permixta, ſeu promiſcua, utente carnis libidine, eſſe permittenda. Item *Chriſtophori Scapleri*, dicentis: communes debere eſſe uxores. Jam enim patet, articulum hunc contra inſaniam illam de promiſcuis connubiis, & communibus militare. *Secundo* habes, quomodo per rationem oſtendas, hunc merito damnari a ſcripturis Gen. 2. *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*. Hoc namque intelligitur non de cohabitatione, ſed de matrimonio. Laudabiliter enim cohabitant filii cum parentibus ſuis, etiam poſt conjugium: ſed nunquam matrimonio conjunguntur eiſdem. Unde ly *quamobrem* refert matrimonium: ut etiam colligitur ex *Concil. Trid. ſeſſ.* 24. princ. Item a Levit. 18. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens; Juxta conſuetudinem terræ Ægypti, & juxta morem regionis Chanaan non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus, &c.* Hæc ibi. Ubi numerantur ille duodecim perſo-

næ dictæ ſupra notat. poſt probationem concl. Ecce, quod connubia promiſcua Ægyptiis, & Chananæis gentibus idololatris ſunt conſueta, ac pro legitimis habita, fidelibus autem vetita divinitus. Ergo Picardus ille idololatras ſapit, & Ægyptios, in errore præmiſſo. Nec obſtat, hujuſmodi connubia fuiſſe legitima apud gentes illas: quoniam propter hoc non infertur, quod revera ſecundum ſe legitima fuerint. Item a 1. Cor. 7. *Propter fornicationem autem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum*. Ecce, quod nec ad fornicationem vitandam permittuntur ab Apoſtolo communia, aut promiſcua connubia, ſed una unius in matrimonio juncta. Item a, &c. ut *q.* 40. *ar.* 2. *app.* & *q.* 42. *ar.* 3. *appen.* & *q.* 49. *ar.* 6. *append.* Item ab *Innocentio III.* &c. *q.* 41. *ar.* 2. *appen.* Vide & 1. *p. q.* 81. *a.* 2. *appen.* *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe ab *Innoc. III.* de reſtit. ſpol. *Literas tuas*, &c. *in gradibus conſanguinitatis divina lege prohibitis reſtitutioni aditus præcludatur: ſed conſtitutione interdictis humana reſtitutio locum habeat*. Hæc ibi. Quod ultimum intelligitur, accedente diſpenſatione Papæ. Item a, &c. ut *a.* 4. *app.* *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto conſanguinitatem de jure triplici, vel aliquo iſtorum matrimonium impedire inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 219

Utrum conſanguinitatis gradus Matrimonium impedientes potuerint taxari ab Eccleſia.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod conſanguinitatis gradus Matrimonium impedientes non potuerint taxari ab Eccleſia uſque ad quartum gradum. Quia Matth. 19. dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; Sed, illos qui conjunguntur infra quartum conſanguinitatis gradum, Deus conjunxit: non enim divina lege eorum conjunctio prohibetur. Ergo nec debent humano ſtatuto ſeparari.

2. Præterea. Matrimonium eſt ſacramentum, ſicut & Baptiſmus: Sed non poſſet ex ſtatuto Eccleſiæ fieri, quod ille qui ad baptiſmum accedit, non acciperet characterem baptiſmalem, ſi ex jure divino ejus capax ſit. Ergo nec Eccleſiæ ſtatutum facere

re poteſt, quod matrimonium non ſit inter illos, qui per jus divinum matrimonialiter conjungi non prohibentur.

3. Præterea. Jus poſitivum non poteſt ea quę ſunt naturalia removere, vel ampliare: Sed conſanguinitas eſt naturale vinculum, quod, quantum eſt de ſe, natum eſt matrimonium impedire. Ergo Eccleſia non poteſt aliquo ſtatuto facere, quod aliqui poſſint matrimonialiter conjungi, vel non conjungi; ſicut non poteſt facere, quod ſint conſanguinei, vel non conſanguinei.

4. Præterea. Statutum juris poſitivi debet aliquam rationabilem cauſam habere: quia ſecundum cauſam rationabilem, quam habet, a jure naturali procedit. Sed cauſæ, quæ aſſignantur de numero graduum, omnino videntur irrationabiles, cum nullam habeant habitudinem ad cauſata; ſicut quod conſanguinitas prohibeatur uſque ad quartum gradum propter quatuor elementa, uſque ad ſextum propter ſex ætates mundi, uſque ad ſeptimum propter ſeptem dies, quibus tempus omne agitur. Ergo videtur, quod talis prohibitio nullum vigorem habeat.

5. Præterea. Ubi eſt eadem cauſa, debet eſſe idem effectus: Sed cauſa, quare conſanguinitas impedit matrimonium, eſt bonum prolis, repreſſio concupiſcentiæ, & multiplicatio amicitiæ, ut ex dictis patet; (*ar. præc.*) quæ omni tempore neceſſaria æqualiter ſunt. Ergo debuiſſent æqualiter omni tempore gradus conſanguinitatis matrimonium impedire: quod non eſt verum; cum modo uſque ad quartum, antiquitus uſque ad ſeptimum gradum matrimonium conſanguinitas impedierit.

6. Præterea. Una & eadem conjunctio non poteſt eſſe in genere ſacramenti, & in genere ſtupri: Sed hoc contingeret, ſi Eccleſia haberet poteſtatem ſtatuendi diverſum numerum in gradibus impedientibus matrimonium: ſicut ſi aliqui in quinto gradu, quando prohibitus fuit, conjuncti fuiſſent, talis conjunctio ſtuprum eſſet; ſed poſtmodum eadem conjunctio, eccleſia ſuam prohibitionem revocante, matrimonium eſſet: & e converſo poſſet accidere, ſi aliqui gradus conceſſi poſſent poſtmodum ab Eccleſia interdici: Ergo videtur, quod poteſtas Eccleſiæ non ſe extendat ad hoc.

7. Præterea. Jus humanum debet imitari jus divinum: Sed ſecundum jus divinum, quod in lege veteri continetur, non æqualiter currit prohibitio graduum in ſurſum, & deorſum: quia in veteri le-

ge aliquis prohibebatur accipere in uxorem ſororem patris ſui, non tamen filiam fratris. Ergo nec modo debet aliqua prohibitio de nepotibus, & patruis manere.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit diſcipulis; (*Lucæ* 10.) *Qui vos audit, me audit*. Ergo præceptum Eccleſiæ habet firmitatem, ſicut præceptum Dei: Sed Eccleſia quandoque prohibuit, & quandoque conceſſit aliquos gradus, quos lex vetus non prohibuit. Ergo illi gradus matrimonium impediunt.

Præterea. Sicut olim matrimonia Gentilium diſpenſabantur per leges civiles, ita nunc per ſtatuta Eccleſiæ: Sed olim lex civilis determinabat gradus conſanguinitatis, qui matrimonium impediunt, & qui non. Ergo & modo poteſt hoc fieri per Eccleſiæ ſtatutum.

Reſpondeo dicendum, quod ſecundum diverſa tempora invenitur conſanguinitas ſecundum gradus diverſos matrimonium impediſſe. In principio enim humani generis ſolus pater, & mater a matrimonio repellebantur: eo quod tunc temporis erat paucitas hominum: & ſic oportebat propagationi humani generis maximam curam impendere: unde non erant removendæ niſi illæ perſonæ, quæ matrimonio incompetentes erant, etiam quantum ad finem matrimonii principalem, qui eſt bonum prolis, ut dictum eſt. (*ar. præc.*) Poſtmodum autem, multiplicato genere humano, per legem Moyſi plures perſonæ ſunt exceptæ, quæ jam concupiſcentiam reprimere incipiebat. Unde, ut dicit Rabbi Moyſes, (*l. 3. Dux errant. c.* 50. *a med.*) omnes illæ perſonæ exceptæ ſunt a matrimonio, quæ in una familia cohabitare ſolent: quia ſi inter eos licite carnalis copula eſſe poſſet, maximum incentivum libidini præſtaretur. Sed alios conſanguinitatis gradus lex vetus permiſit, immo quodammodo præcepit, ut ſcil. de cognatione ſua unuſquiſque uxorem acciperet, ne ſucceſſionum confuſio eſſet: quia tunc temporis cultus divinus per ſucceſſionem generis propagabatur. *Sed poſtmodum lege nova, quæ eſt lex ſpiritus, & amoris, plures gradus conſanguinitatis ſunt prohibiti*: quia jam per ſpiritualem gratiam, non per carnis originem cultus Dei derivatur, & multiplicatur: unde oportet, ut homines etiam magis a carnalibus retrahantur, ſpiritualibus vacantes, & ut amor amplius diffundatur. *Et ideo antiquitus uſque ad remotiores gradus conſanguinitatis matrimonium impediebatur, ut ad plures per conſanguinitatem, &*

af-

affinitatem naturalis amicitiæ promanaret: Et rationabiliter uſque ad ſeptimum gradum: tum quia ultra hoc non de facili remanebat communis radicis memoria: tum quia ſeptiformi Spiritus ſancti gratię congruebat. *Sed poſtmodum circa hæc ultima tempora reſtrictum eſt Eccleſiæ interdictum uſque ad quartum gradum*: quia ultra inutile, & periculoſum erat gradus conſanguinitatis prohibere. Inutile quidem, quia ad remotiores conſanguineos quaſi nullum fœdus majoris amicitiæ, quam ad extraneos habebatur, charitate in multorum cordibus frigeſcente: Periculoſum autem erat, quia concupiſcentia, & negligentia prævalente, tam numeroſam conſanguineorum multitudinem homines non ſatis obſervabant: & ſic laqueus damnationis multis injiciebatur ex remotiorum graduum prohibitione. Satis etiam convenienter uſque ad quartum gradum dicta prohibitio eſt reſtricta: Tum quia uſque ad quartam generationem homines vivere conſueverunt, ut ſic non poſſit conſanguinitatis memoria aboleri. unde Deus *in tertiam, & quartam generationem* peccata parentum ſe viſitaturum in filiis comminatur: (*Exodi* 20.) Tum quia in qualibet generatione nova mixtio ſanguinis, cujus identitas conſanguinitatem facit, fit cum ſanguine alieno; & quantum miſcetur alteri, tantum receditur a primo. Et quia elementa ſunt quatuor, quorum quodlibet tanto facilius eſt miſcibile, quanto eſt magis ſubtile, ideo in prima commixtione evaneſcit ſanguinis identitas, quantum ad primum elementum, quod eſt ſubtiliſſimum; in ſecunda quantum ad ſecundum; in tertia quantum ad tertium; in quarta quantum ad quartum: Et ſic convenienter poſt quartam generationem poteſt reiterari carnalis conjunctio.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Deus non conjungit illos, qui conjunguntur contra divinum præceptum; ita nec conjungit illos, qui conjunguntur contra Eccleſiæ præceptum, quod habet eandem obligandi efficaciam, quam habet divinum præceptum.

Ad ſecundum dicendum, quod matrimonium non tantum eſt ſacramentum, ſed etiam eſt in officium. Et ideo magis ſubjacet ordinationi miniſtrorum Eccleſiæ, quam baptiſmus, qui eſt ſacramentum tantum: quia ſicut contractus, & officia humana determinantur legibus humanis; ita contractus, & officia ſpiritualia lege Eccleſiæ.

Ad tertium dicendum, quod quamvis conſanguinitatis vinculum ſit naturale; tamen non eſt natura-

le, quod conſanguinitas carnalem copulam impediat, niſi ſecundum aliquem gradum, ut dictum eſt. (*ar. præc.*) Et ideo Eccleſia ſuo ſtatuto non facit, quod aliqui ſint, vel non ſint conſanguinei; (quia ſecundum omne tempus æqualiter conſanguinei remanent) ſed facit, quod carnalis copula ſit licita, vel illicita ſecundum diverſa tempora in diverſis gradibus conſanguinitatis.

Ad quartum dicendum, quod tales rationes aſſignatæ magis dantur per modum adaptationis, & congruentiæ, quam per modum cauſæ, & neceſſitatis.

Ad quintum dicendum, quod non eſt eadem cauſa ſecundum diverſa tempora gradus conſanguinitatis prohibendi. unde quod alio tempore utiliter conceditur, alio ſalubriter prohibetur.

Ad ſextum dicendum, quod ſtatutum non imponit modum præteritis, ſed futuris. Unde ſi modo prohiberetur quintus gradus, qui nunc eſt conceſſus, illi qui ſunt in quinto gradu conjuncti, non eſſent ſeparandi; nullum enim impedimentum matrimonio ſuperveniens ipſum poteſt dirimere: Et ſic conjunctio, quæ prius fuit matrimonium, non efficeretur per ſtatutum Eccleſiæ ſtuprum. Et ſimiliter ſi aliquis gradus concederetur, qui nunc eſt prohibitus, illa conjunctio non efficeretur matrimonialis a ſtatuto Eccleſiæ ratione primi contractus; quia poſſent ſeparari, ſi vellent: ſed tamen poſſent de novo contrahere; & alia conjunctio eſſet.

Ad ſeptimum dicendum, quod in gradibus conſanguinitatis prohibendis Eccleſia præcipue obſervat rationem amoris. Et quia non eſt minor ratio amoris ad nepotem, quam ad patruum, ſed etiam major, quanto propinquior eſt patri filius, quam filio pater, ut dicitur in 8. Ethic. (*c. 12. cir. princ. to. 5.*) propter hoc æqualiter prohibuit gradus conſanguinitatis in patruis, & nepotibus. Sed lex vetus in perſonis prohibendis attendit præcipue cohabitationem contra concupiſcentiam, prohibens illas perſonas, ad quas facilior pateret acceſſus propter mutuam cohabitationem. Magis autem conſuevit cohabitare neptis patruo, quam amita nepoti: quia filia eſt idem quaſi cum patre, cum ſit aliquid ejus: ſed ſoror non eſt hoc modo idem cum fratre, cum non ſit aliquid ejus; ſed magis ex eodem naſcitur. Et ideo non erat eadem ratio prohibendi neptem, & amitam.

AR-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem interimas errores quorundam (hi tanguntur a *Concilio Trid. ſeſſ.* 24. ut infra) dicentium, quod Eccleſia non potuit conſtituere ſine errore impedimenta matrimonium dirimentia, pluſquam in Levitico exprimuntur de conſanguinitate. Directe enim articulus præſens, ut patet, militat contra hujuſmodi inſaniam. *Secundo* habes : quomodo per rationem oſtendas, errorem illum merito damnari a *Concilio Tridentino* ſeſſione 24. canon. 3. *Si quis dixerit, eos tantum conſanguinitatis & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, poſſe impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec poſſe Eccleſiam in nonnullis illorum diſpenſare, aut conſtituere, ut plures impediant, & dirimant: anathema ſit.* Et canon. 4. *Si quis dixerit : Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis conſtituendis erraſſe: anathema ſit.* Hæc ibi. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito dictum eſſe a *Gregorio* Papa in Concilio *Meldenſi* ſic. *De affinitate conſanguinitatis per gradus cognationis placuit uſque ad ſeptimam generationem obſervare.* Hæc ille, trigeſimatertia, quæſtione ſecunda, & 3. Item a *Julio* Papa ibid. *Nullum in utroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis, vel uxoris, uſque in ſeptimum generis gradum uxorem ducere.* Hæc ibi. Idem dicit & *Nicolaus*. Et Concilium *Lugdunenſe*, & *Cabilonenſe*: ut patet ibidem. *Quarto* habes: quomodo per rationem oſtendas, recte circa hanc materiam fuiſſe dictum ab *Innocentio III.* in Concilio generali. *Non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcit: quoniam ipſe Deus ex his, quæ in veteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in novo*, &c. *Prohibitio copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt abſque gravi diſpendio hujuſmodi prohibitio generaliter obſervari*, &c. *Cum ergo jam uſque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ ſit reſtricta: eam ita volumus eſſe perpetuam, non obſtantibus conſtitutionibus ſuper hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis, ut ſi quis contra prohibitionem hujuſmodi præſumpſerit copulari, nulla longinquita-*

te defendatur annorum. Hæc ille, de conſanguin. & affin. *Quinto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto Eccleſiam potuiſſe taxare hujuſmodi conſanguinitatis gradus matrimonium impedientes dicunt, & intelligas, & probes, & tuearis. *Sexto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina, &c.

QUÆSTIO LV.

De impedimento Affinitatis, in undecim articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de impedimento Affinitatis.

Circa quod quæruntur undecim.

Primo. Utrum affinitas ex matrimonio cauſetur.
Secundo. Utrum maneat poſt mortem viri, aut uxoris.
Tertio. Utrum cauſetur ex illicito concubitu.
Quarto. Utrum ex ſponſalibus.
Quinto. Utrum affinitas ſit cauſa affinitatis.
Sexto. Utrum affinitas matrimonium impediat.
Septimo. Utrum affinitas habeat per ſeipſam gradus.
Octavo. Utrum gradus ejus extendantur, ſicut gradus conſanguinitatis.
Nono. Utrum matrimonium, quod eſt inter conſanguineos, & affines, ſemper ſit dirimendum per divortium.
Decimo. Utrum ad dirimendum tale matrimonium ſit procedendum per viam accuſationis.
Undecimo. Utrum in tali caſu ſit procedendum per teſtes.

AR-

ARTICULUS I. 220

Utrum ex matrimonio conſanguinei affinitas cauſetur.

S. Thom. 4. diſt. 41. qu. un. art. 1. qu. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod ex matrimonio conſanguinei affinitas non cauſetur. Quia *propter quod unumquodque tale, & illud magis*: Sed mulier ducta in matrimonium non conjungitur alicui de conſanguinitate viri, niſi ratione viri. Cum ergo non fiat viro affinis, nec alicui conſanguineorum viri affinis erit.

2. Præterea. Eorum, quæ ſunt abinvicem ſeparata, ſi uni aliquid conjungatur, non oportet propter hoc, quod ſit alteri conjunctum: Sed conſanguinei jam ſunt abinvicem ſeparati. Ergo non oportet, quod ſi aliqua mulier conjungatur alicui viro, propter hoc conjungatur conſanguineis ejus omnibus.

3. Præterea. Relationes ex aliquibus unitionibus innaſcuntur: Sed nulla unitio fit in conſanguineis viri, per hoc quod ille duxit uxorem. Ergo non accreſcit eis affinitatis relatio.

Sed Contra. Vir, & uxor efficiuntur una caro. Si ergo vir ſecundum carnem omnibus ſuis conſanguineis attinet, & mulier eadem ratione attinebit eiſdem.

Præterea. Hoc patet per auctoritates in littera adductas. (4. *d.* 41.)

Reſpondeo dicendum, quod amicitia quædam naturalis in communicatione naturali fundatur. Naturalis autem communicatio eſt *duobus* modis, ſecundum Philoſ. 8. Ethicor. (*c.* 12. *a med. to.* 5.) *Uno modo* per carnis propagationem: *Alio modo*, per conjunctionem ad carnis propagationem ordinatam. Unde ipſe ibidem dicit, quod amicitia viri ad uxorem eſt naturalis. Unde ſicut perſona conjuncta alteri per carnis propagationem quoddam vinculum naturalis amicitiæ facit; ita conjungitur per carnalem copulam: Sed in hoc differt, quod perſona conjuncta alicui per carnis propagationem, ſicut filius patri, fit particeps ejuſdem radicis communis, & ſanguinis. unde eodem genere vinculi colligatur filius conſanguineis patris, quo pater conjungebatur, ſcil. conſanguinitate, quamvis ſecundum alium gra-

dum, propter majorem diſtantiam a radice: *Sed perſona conjuncta per carnalem copulam non fit particeps ejuſdem radicis, ſed quaſi extrinſecus adjuncta. & ideo ex hoc efficitur aliud genus vinculi, quod affinitas dicitur.* Et hoc eſt quod in iſto verſu dicitur:

Mutat nupta genus, ſed generata gradum.

Quia ſcilicet perſona per generationem fit in eodem genere attinentiæ, ſed in alio gradu: per carnalem vero copulam fit in alio genere.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis cauſa ſit potior effectu; non tamen oportet ſemper, quod nomen idem effectui, & cauſæ conveniat: quia quandoque illud quod eſt in effectu, invenitur in cauſa non eodem modo, ſed altiori: & ideo non convenit cauſæ, & effectui per idem nomen, neque per eandem rationem; ſicut patet in omnibus cauſis æquivoce agentibus. Et hoc modo conjunctio viri, & uxoris eſt potior, quam conjunctio uxoris ad conſanguineos viri: Non tamen debet dici affinitas, ſed matrimonium, quod eſt unitas quædam; ſicut homo eſt ſibi ipſi idem, non autem conſanguineus.

Ad ſecundum dicendum, quod conſanguinei ſunt quodammodo ſeparati, & quodammodo conjuncti: Et ratione conjunctionis accidit, quod perſona quæ uni conjungitur, aliquo modo omnibus conjungatur: Sed propter ſeparationem, & diſtantiam accidit, quod perſona quæ uni conjungitur uno modo, alii conjungatur alio modo, vel ſecundum genus, vel ſecundum alium gradum.

Ad tertium dicendum, quod relatio quandoque innaſcitur ex motu utriuſque extremi: ſicut paternitas, & filiatio: Et talis relatio eſt realiter in utroque: Quandoque vero innaſcitur ex motu alterius tantum. Et hoc contingit *dupliciter*. *Uno modo*, quando relatio innaſcitur ex motu unius ſine motu alterius vel præcedente, vel concomitante: ſicut in creatore, & creatura patet, & ſenſibili, & ſenſu, & ſcientia, & ſcibili: Et tunc relatio eſt in uno ſecundum rem, & in altero ſecundum rationem tantum. *Alio modo*, quando innaſcitur ex motu unius ſine motu alterius tunc exiſtente, non tamen ſine motu præcedente: ſicut æqualitas fit inter duos homines per augmentum unius, ſine hoc quod alius tunc augeatur, vel minuatur; ſed tamen prius ad hanc quantitatem, quam habet, per aliquem motum, vel mutationem pervenit. Et ideo in utroque extremorum talis relatio realiter fundatur. Et ſimi-

ſimiliter eſt de conſanguinitate, & affinitate: quia relatio fraternitatis, quæ innaſcitur aliquo puero nato alicui jam provecto, cauſatur quidem ſine motu ipſius tunc exiſtente, ſed ex motu ipſius præcedente, ſc. generationis ejus. hoc enim ei accidit, quod ex motu alterius ſibi tunc talis relatio innaſcitur. Similiter ex hoc quod iſte deſcendit per generationem propriam ab eadem radice cum viro, provenit affinitas in ipſo ad uxorem, ſine aliqua nova mutatione ipſius.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito a *Gregorio* Papa eſſe inſinuatum, quod ex conſanguinei matrimonio affinitas cauſatur, & ſic. *Porro de affinitate, quam dicit parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte uxoris, ſeu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifeſtiſſima ratio eſt, quia, ſi ſecundum divinam ſententiam ego, & uxor mea ſumus una caro, profecto mihi, & illi mea, ſuaque parentela propinquitas una efficitur: quocirca ego, & ſoror uxoris meæ, in uno, & primo gradu erimus: filius vero ejus in ſecundo erit gradu a me; neptis vero in tertio, idque utrimque in cæteris agendum eſt ſucceſſionibus*. Hæc ille, 35. qu. 5. Item ab *Innocentio III.* ad Archiepiſcopum Roſſan. „ Super eo, quod pater, & filius cum matre, & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, avunculus, & nepos cum duabus ſororibus, „ contrahunt matrimonia: taliter tibi duximus reſpondendum, quod licet omnes conſanguinei viri „ ſint affines uxoris, & omnes conſanguinei uxori „ ſint viri affines, inter conſanguineos tamen uxoris, „ & viri, ſex eorum, ſc. viri, & uxoris, conjugio, „ nulla prorſus affinitas eſt contracta, propter quam „ inter eos matrimonium debeat impediri. „ Hæc ille de conſanguinitate, & affinitate. Quod ſuper his. Ecce, quod conſanguinei matrimonium cauſat affinitatem, licet affinitas contracta inter conſanguineos viri, & uxorem ipſius non tranſeat ad conſanguineos uxoris, nec e converſo. Unde, ſi nihil aliud obſtet, poſſunt hi legitime copulari. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto ex conſanguinei matrimonio cauſari affinitatem dicunt, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, ex his viciſſim Angelica doctrina præſens & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 221

Utrum affinitas maneat poſt mortem viri, aut uxoris.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod affinitas non maneat poſt mortem viri, aut uxoris inter conſanguineos viri, & uxoris, vel contra. Quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus: Sed cauſa affinitatis fuit matrimonium, quod ceſſat poſt mortem viri; quia tunc *ſolvitur mulier a lege viri*, ut dicitur Rom. 7. Ergo nec affinitas prædicta manet.

2. Præterea. Conſanguinitas cauſat affinitatem: Sed conſanguinitas viri ceſſat per mortem viri ad conſanguineos ſuos. Ergo & affinitas uxoris ad eos.

Sed Contra. Affinitas ex conſanguinitate cauſatur: Sed conſanguinitas eſt perpetuum vinculum, quamdiu perſonæ vivunt. Ergo & affinitas: Et ita non ſolvitur affinitas, ſoluto matrimonio per mortem tertiæ perſonæ.

Reſpondeo dicendum, quod relatio aliqua eſſe deſinit *dupliciter*: *Uno modo* ex corruptione ſubjecti: *Alio modo* ex ſubtractione cauſæ: ſicut ſimilitudo eſſe deſinit, quando alter ſimilium moritur, vel quando qualitas, quæ erat cauſa ſimilitudinis, ſubtrahitur. Sunt autem quædam relationes, quæ habent pro cauſa actionem, vel paſſionem, aut motum, ut in 5. Metaph. (*tex.* 20. *to.* 3.) dicitur; quarum *quædam* cauſantur ex motu, inquantum aliquid movetur actu; ſicut ipſa relatio, quæ eſt moventis, & moti: *quædam* autem, inquantum habent aptitudinem ad motum; ſicut motivum, & mobile, vel dominus, & ſervus: *quædam* autem ex hoc quod aliquid prius motum eſt; ſicut pater, & filius: non enim ex hoc quod eſt generari tunc, adinvicem dicuntur, ſed ex hoc quod eſt generatum eſſe. Aptitudo autem ad motum, & ipſum moveri tranſit: ſed motum eſſe perpetuum eſt; quia quod factum eſt, nunquam deſinit eſſe factum. Et ideo paternitas, & filiatio nunquam deſtruuntur per ſubtractionem cauſæ, ſed ſolum per corruptionem ſubjecti, ſcilicet alterutrius extremorum. Et ſimiliter dicendum eſt de affinitate, quæ cauſatur ex hoc quod aliqui conjuncti ſunt, non ex hoc quod conjungantur. *unde non dirimitur, manentibus illis perſonis, inter quas affinitas eſt contracta; quamvis moriatur perſona, ratione cujus contracta fuit.*

Ad primum ergo dicendum, quod conjunctio matri-

trimonii cauſat affinitatem, non ſolum ſecundum hoc quod eſt actu conjungi, ſed ſecundum hoc quod eſt prius conjunctum eſſe.

Ad ſecundum dicendum, quod conſanguinitas non eſt proxima cauſa affinitatis, ſed conjunctio ad conſanguineum, non ſolum quæ eſt, ſed quæ fuit. Et propter hoc ratio non ſequitur.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſummis Pontificibus, quod affinitas manet poſt mortem viri, aut uxoris. Inſinuatum autem eſt 35. qu. 10. a *Gregorio* Papa ad *Venereum* Epiſcopum Catalitanum c. *Fraternitatis*, &c. *Sedem Apoſtolicam conſulere decreviſti*, *ſi mulier copula nuptiali extraneo viro conjuncta*, &c. *ſi eo defuncto cognatio remaneat*, &c. *Porro, uno defuncto, in ſuperſtite affinitas non deletur; nec alia copula conjugalis affinitatem copulæ prioris ſolvere valet*. Hæc ibi. Item ab *Innocentio* Papa. *Si cujus patruus uxoratus obierit, & illa virum alium poſtea duxerit, & filios ex illo genuerit, filiaſve, cum his commiſceri omnibus modis prohibemus, quia vir, & mulier una caro ſunt*. Hæc ille ibid. Item a Synodo *Romana* ibid. *Si qua mulier ad ſecundas nuptias tranſierit, & ex eis ſobolem genuerit: nullo modo poteſt ad conſortium cognationis viri prioris pertingere*. Hæc illa. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto conſanguinitatem perſeverare poſt mortem perſonæ, cujus cauſa contracta eſt, inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 222.

Utrum illicitus concubitus affinitatem cauſet.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod illicitus concubitus affinitatem non cauſet. Quia affinitas eſt quædam res honeſta: Sed res honeſtæ non cauſantur ex inhoneſtis. Ergo ex inhoneſto concubitu non poteſt affinitas cauſari.

2. Præterea. Ubi eſt conſanguinitas, non poteſt ibi eſſe affinitas: quia *affinitas eſt proximitas perſonarum ex carnali copula proveniens, omni carens parentela*: Sed aliquando contingeret ad conſanguineos, & ad ſeipſum eſſe affinitatem, ſi illicitus con-

cubitus affinitatem cauſaret; ſicut quando homo carnaliter conſanguineam ſuam inceſtuoſe cognoſcit. Ergo affinitas non cauſatur ex illicito concubitu.

3. Præterea. Illicitus concubitus eſt ſecundum naturam, & contra naturam: Sed ex illicito concubitu contra nuturam non cauſatur affinitas, ut Jura determinant. (*c. Extraordinaria* . 35. *qu.* 3.) Ergo nec ex illicito concubitu ſecundum naturam tantum.

Sed Contra eſt, quod *adhærens meretrici unum corpus efficitur*, ut patet 1. Corinth. 6. Sed ex hac cauſa matrimonium affinitatem cauſabat. Ergo pari ratione illicitus concubitus.

Præterea. Carnalis copula eſt cauſa affinitatis: ut patet per definitionem affinitatis, quæ eſt talis: *Affinitas eſt propinquitas perſonarum ex carnali copula proveniens, omni carens parentela*. Sed carnalis copula eſt etiam in illicito concubitu. Ergo illicitus concubitus affinitatem cauſat.

Reſpondeo dicendum, quod ſecundum Philoſ. in 8. Ethic. (*c.* 12. *a med. to.* 5.) conjunctio viri, & uxoris dicitur naturalis *principaliter* propter prolis productionem, & *ſecundario* propter operum communicationem; quorum *primum* pertinet ad matrimonium ratione carnalis copulæ: ſed *ſecundum*, inquantum eſt quædam ſocietas ad communem vitam. Primum autem horum eſt invenire in qualibet carnali copula, ubi eſt commixtio ſeminum: quia ex tali copula poteſt proles produci, quamvis ſecunda deſit. Et ideo quia matrimonium affinitatem cauſabat, ſecundum quod erat quædam carnalis commixtio, *etiam fornicarius concubitus affinitatem cauſat, inquantum habet aliquid de carnali conjunctione*.

Ad primum ergo dicendum, quod in fornicario concubitu eſt aliquid naturale, quod eſt commune fornicationi, & matrimonio: & ex hac parte affinitatem cauſat. Aliud eſt ibi inordinatum, per quod a matrimonio dividitur: & ex hac parte affinitas non cauſatur. Unde affinitas ſemper honeſta remanet, quamvis cauſa aliquo modo ſit inhoneſta.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt inconveniens, relationes ex oppoſito diviſas eidem ineſſe ratione diverſorum. Et ideo poteſt inter aliquas duas perſonas eſſe affinitas, & conſanguinitas, non ſolum per illicitum concubitum, ſed etiam per licitum; ſicut cum conſanguineus meus ex parte patris duxit in uxorem conſanguineam meam ex parte matris. Unde cum dicitur in definitione affinitatis inducta, *omni carens parentela*, intelligendum eſt, inquantum hujuſmodi: Nec tamen ſequitur, quod aliquis con-

conſanguineam ſuam cognoſcens ſibi ipſi ſit affinis: quia affinitas, ſicut & conſanguinitas, diverſitatem requirit, ſicut & ſimilitudo.

Ad tertium dicendum, quod concubitus contra naturam non habet commixtionem ſeminum, quæ poſſit eſſe cauſa generationis. Et ideo ex tali concubitu non cauſatur affinitas.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſummis Pontificibus, quod conſanguinitas ex illicito concubitu cauſatur. Ut puta ab *Innocentio III.* de probation. c. Per tuas, &c. *T. Tibertinus civis quandam per ſeptennium habuit concubinam*, &c. *Mulier illa de dicto T. ſuſcepiſſe R. primitus conſtanter aſſeruit & idem T. præfatæ mulieris devictus inſtantia, ipſum ſuum filium publice recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus. Unde apparet per conſequens, quod prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus præſumitur conſobrinus, non poteſt habere aliquatenus in uxorem.* Hæc ibi. Ubi patet, quod illicitus concubitus Tiberii cum illa concubina cauſavit affinitatem, ita, quod filius illorum Robertus tanquam affinis repellitur omnino a conjugio Sophiæ neptis patris ſui Tiberii. Item ab eodem de eo, qui cognov. conſang. uxor. ſuæ: *Tuæ fraternitatis devotio poſtulavit, utrum is, qui cum ſorore legitimæ conjugis fornicatur, cum uxore poſſit poſtmodum commorari, & exigere debitum, ac ſolvere requiſitus. Nos igitur reſpondemus, quod uxor, ut a commixtione viri abſtineat propter publicam honeſtatem, & in continentia maneat, donec vir viam univerſæ carnis ingreſſus fuerit, diligentius eſt monenda. Quod ſi forte commonitioni parere recuſans talis fuerit, ut de lapſu timeatur ipſius: vir ejus poterit, & debebit cum Dei timore debitum ei ſolvere conjugale, cum affinitas poſt Matrimonium inique contracta illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non exiſtit.* Hæc ibi. Ubi per ly *publicam honeſtatem* intellige affinitatem: ſicut & idem Papa in contextu nominavit inferius, & *gloſſa* ibi exponit. Item ab eod. ibid. *Diſcretionem tuam*, &c. *Nec affinitas, qua poſt contractum legitime Matrimonium inter virum, & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ hujuſmodi iniquitatis particeps non exiſtit, cum ſuo jure non debeat ſine ſua culpa privari.* Hæc ibi. Item

APPENDIX.

EX articulo habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Alex. III.* quod ex ſponſalibus cauſatur publicæ honeſtatis juſtitia; & ſic: *Si puella infra nubiles annos alicui deſponſata fuerit, non licet alicui de conſanguinitate ipſius, cui deſponſata fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas eſt eidem ſponſo de conſanguinitate ſponſæ ſibi aliquam copulare.* Hæc ille de deſponſ. impub. cap. Continebatur. Item ab eodem, cap. Literas, &c. *Cum quidam eſſet perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis deſponſavit, procedente vero tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit. Si præfatus vir matrem puellæ, antequam ſeptimum annum compleſſet, in uxorem accepit, matrimonium non diſſolvas: cum deſponſationes hujuſmodi nullæ ſunt, quæ in cunabulis fiunt. Verum, ſi, poſtquam puella ſeptimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cum ſponſalia ex tunc placere conſueverint, inter eos ſententiam divortii non differas promulgare: nec ipſum filiam, ſeu matrem habere permittas.* Hæc ibi. Ubi nota, quod filiam habere non poteſt propter affinitatem ſupervenientem ex illicito concubitu, *art.* 3. nec matrem propter publicæ honeſtatis juſtitiam. Et, quoniam iſta juſtitia publicæ honeſtatis in primo gradu eſt, ut patet; ideo etiam hodie impediret a matrimonio. De qua re ſic jus novum ſtatuit: *Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum.* (Secus de aliis gradibus, etiam quod per hæc antiqua jura impedirentur) *ubi ſponſalia quacumque ratione valida non erunt, ſancta Synodus prorſus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt huiuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari.* Hæc Concil. Triden. ſeſſ. 24. c. 3. de reform. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto ex ſponſalibus cauſari juſtitiam publicæ honeſtatis inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc declaretur, & conſolidetur.

AR-

ARTICULUS V. 224

Utrum affinitas ſit cauſa affinitatis.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod etiam affinitas ſit cauſa affinitatis. Quia Julius Papa dicit: (*ut hab. c. Et hoc quoque* 35. *q.* 3.) *Conſanguineam relictam uxoris ſuæ nullus ducat uxorem.* Et in ſeq. cap. (*ſc. c. Porro duorum. ibid.*) dicitur, quod *duæ conſobrinorum uxores uni viro altera poſt alteram nubere prohibentur*: Sed hoc non eſt niſi ratione affinitatis, quæ contrahitur ex conjunctione ad affinem. Ergo affinitas eſt cauſa affinitatis.

2. Præterea, Carnalis commixtio conjungit, ſicut & carnalis propagatio; quia æqualiter computantur gradus affinitatis, & conſanguinitatis. Sed conſanguinitas eſt cauſa affinitatis. Ergo, & affinitas.

3. Præterea. Quæcumque uni & eidem ſunt eadem, ſibi invicem ſunt eadem: Sed uxor viri alicujus efficitur ejuſdem attinentiæ cum omnibus conſanguineis viri ſui. Ergo & omnes conſanguinei viri ſui efficiuntur unum cum omnibus, qui attinent mulieri per affinitatem: Et ſic affinitas eſt cauſa affinitatis.

4. Præterea. Si affinitas ex affinitate cauſatur, aliquis qui cognoviſſet duas mulieres, neutram earum poſſet ducere in uxorem: quia ſecundum hoc altera efficeretur alteri affinis: Sed hoc eſt falſum. Ergo affinitas non cauſat affinitatem.

5. Præterea. Si affinitas ex affinitate naſceretur, aliquis contrahens cum uxore defuncti fieret affinis omnibus conſanguineis prioris viri, ad quos mulier habet affinitatem: Sed hoc non poteſt eſſe: quia maxime fieret affinis viro defuncto. Ergo &c.

6. Præterea. Conſanguinitas eſt fortius vinculum, quam affinitas: Sed conſanguinei uxoris non efficiuntur affines conſanguineis viri. Ergo multo minus affines uxoris efficiuntur eis affines: Et ſic idem quod prius.

Reſpondeo dicendum, quod *duplex* eſt modus, quo aliquid ex alio procedit: *Unus*, ſecundum quem aliquid procedit in ſimilitudinem ſpeciei; ſicut ex homine generatur homo: *Alius*, ſecundum quem non procedit ſimile in ſpecie: Et hic proceſſus ſemper eſt in inferiorem ſpeciem; ut patet in omnibus agentibus æquivoce. *Primus* autem modus proceſſionis quotieſcunque iteratur, ſemper manet eadem ſpecies; ſicut

te defendatur annorum. Hæc ille, de conſanguin. & affin. *Quinto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto Eccleſiam potuiſſe taxare hujuſmodi conſanguinitatis gradus matrimonium impedientes dicunt, & intelligas, & probes, & tuearis. *Sexto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina, &c.

QUÆSTIO LV.

De impedimento Affinitatis, in undecim articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de impedimento Affinitatis.

Circa quod quæruntur undecim.

Primo. Utrum affinitas ex matrimonio cauſetur.
Secundo. Utrum maneat poſt mortem viri, aut uxoris.
Tertio. Utrum cauſetur ex illicito concubitu.
Quarto. Utrum ex ſponſalibus.
Quinto. Utrum affinitas ſit cauſa affinitatis.
Sexto. Utrum affinitas matrimonium impediat.
Septimo. Utrum affinitas habeat per ſeipſam gradus.
Octavo. Utrum gradus ejus extendantur, ſicut gradus conſanguinitatis.
Nono. Utrum matrimonium, quod eſt inter conſanguineos, & affines, ſemper ſit dirimendum per divortium.
Decimo. Utrum ad dirimendum tale matrimonium ſit procedendum per viam accuſationis.
Undecimo. Utrum in tali caſu ſit procedendum per teſtes.

AR-

ARTICULUS I. 220

Utrum ex matrimonio conſanguinei affinitas cauſetur.

S. Thom. 4. diſt. 41. qu. un. art. 1. qu. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod ex matrimonio conſanguinei affinitas non cauſetur. Quia *propter quod unumquodque tale, & illud magis*: Sed mulier ducta in matrimonium non conjungitur alicui de conſanguinitate viri, niſi ratione viri. Cum ergo non fiat viro affinis, nec alicui conſanguineorum viri affinis erit.

2. Præterea. Eorum, quæ ſunt abinvicem ſeparata, ſi uni aliquid conjungatur, non oportet propter hoc, quod ſit alteri conjunctum: Sed conſanguinei jam ſunt abinvicem ſeparati. Ergo non oportet, quod ſi aliqua mulier conjungatur alicui viro, propter hoc conjungatur conſanguineis ejus omnibus.

3. Præterea. Relationes ex aliquibus unitionibus innaſcuntur: Sed nulla unitio fit in conſanguineis viri, per hoc quod ille duxit uxorem. Ergo non accreſcit eis affinitatis relatio.

Sed Contra. Vir, & uxor efficiuntur una caro. Si ergo vir ſecundum carnem omnibus ſuis conſanguineis attinet, & mulier eadem ratione attinebit eiſdem.

Præterea. Hoc patet per auctoritates in littera adductas. (4. *d.* 41.)

Reſpondeo dicendum, quod amicitia quædam naturalis in communicatione naturali fundatur. Naturalis autem communicatio eſt *duobus* modis, ſecundum Philoſ. 8. Ethicor. (*c.* 12. *a med. to.* 5.) *Uno modo* per carnis propagationem: *Alio modo*, per conjunctionem ad carnis propagationem ordinatam. Unde ipſe ibidem dicit, quod amicitia viri ad uxorem eſt naturalis. Unde ſicut perſona conjuncta alteri per carnis propagationem quoddam vinculum naturalis amicitiæ facit; ita conjungitur per carnalem copulam: Sed in hoc differt, quod perſona conjuncta alicui per carnis propagationem, ſicut filius patri, fit particeps ejuſdem radicis communis, & ſanguinis. unde eodem genere vinculi colligatur filius conſanguineis patris, quo pater conjungebatur, ſcil. conſanguinitate, quamvis ſecundum alium gra-

dum, propter majorem diſtantiam a radice: *Sed perſona conjuncta per carnalem copulam non fit particeps ejuſdem radicis, ſed quaſi extrinſecus adjuncta. & ideo ex hoc efficitur aliud genus vinculi, quod affinitas dicitur.* Et hoc eſt quod in iſto verſu dicitur:

Mutat nupta genus, ſed generata gradum.

Quia ſcilicet perſona per generationem fit in eodem genere attinentiæ, ſed in alio gradu: per carnalem vero copulam fit in alio genere.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis cauſa ſit potior effectu; non tamen oportet ſemper, quod nomen idem effectui, & cauſæ conveniat: quia quandoque illud quod eſt in effectu, invenitur in cauſa non eodem modo, ſed altiori: & ideo non convenit cauſæ, & effectui per idem nomen, neque per eandem rationem; ſicut patet in omnibus cauſis æquivoce agentibus. Et hoc modo conjunctio viri, & uxoris eſt potior, quam conjunctio uxoris ad conſanguineos viri: Non tamen debet dici affinitas, ſed matrimonium, quod eſt unitas quædam; ſicut homo eſt ſibi ipſi idem, non autem conſanguineus.

Ad ſecundum dicendum, quod conſanguinei ſunt quodammodo ſeparati, & quodammodo conjuncti: Et ratione conjunctionis accidit, quod perſona quæ uni conjungitur, aliquo modo omnibus conjungatur: Sed propter ſeparationem, & diſtantiam accidit, quod perſona quæ uni conjungitur uno modo, alii conjungatur alio modo, vel ſecundum genus, vel ſecundum alium gradum.

Ad tertium dicendum, quod relatio quandoque innaſcitur ex motu utriuſque extremi: ſicut paternitas, & filiatio: Et talis relatio eſt realiter in utroque: Quandoque vero innaſcitur ex motu alterius tantum. Et hoc contingit *dupliciter. Uno modo*, quando relatio innaſcitur ex motu unius ſine motu alterius vel præcedente, vel concomitante: ſicut in creatore, & creatura patet, & ſenſibili, & ſenſu, & ſcientia, & ſcibili: Et tunc relatio eſt in uno ſecundum rem, & in altero ſecundum rationem tantum. *Alio modo*, quando innaſcitur ex motu unius ſine motu alterius tunc exiſtente, non tamen ſine motu præcedente: ſicut æqualitas fit inter duos homines per augmentum unius, ſine hoc quod alius tunc augeatur, vel minuatur; ſed tamen prius ad hanc quantitatem, quam habet, per aliquem motum, vel mutationem pervenit. Et ideo in utroque extremorum talis relatio realiter fundatur. Et ſimi-

ſimiliter eſt de conſanguinitate, & affinitate: quia relatio fraternitatis, quæ innaſcitur aliquo puero nato alicui jam provecto, cauſatur quidem ſine motu ipſius tunc exiſtente, ſed ex motu ipſius præcedente, ſc. generationis ejus. hoc enim ei accidit, quod ex motu alterius ſibi tunc talis relatio innaſcitur. Similiter ex hoc quod iſte deſcendit per generationem propriam ab eadem radice cum viro, provenit affinitas in ipſo ad uxorem, ſine aliqua nova mutatione ipſius.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito a *Gregorio* Papa eſſe inſinuatum, quod ex conſanguinei matrimonio affinitas cauſatur, & ſic. *Porro de affinitate, quam dicit parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte uxoris, ſeu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifeſtiſſima ratio eſt, quia, ſi ſecundum divinam ſententiam ego, & uxor mea ſumus una caro, profecto mihi, & illi mea, ſuaque parentela propinquitas una efficitur: quocirca ego, & ſoror uxoris meæ, in una, & primo gradu erimus: filius vero ejus in ſecundo erit gradu a me; neptis vero in tertio, idque utrimque in cæteris agendum eſt ſucceſſionibus*. Hæc ille, 35. qu. 5. Item ab *Innocentio III*. ad Archiepiſcopum Roſſan. „ Super eo, quod pater, & filius cum matre, & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, avunculus, & nepos cum duabus ſororibus, contrahunt matrimonia: taliter tibi duximus reſpondendum, quod licet omnes conſanguinei viri ſint affines uxoris, & omnes conſanguinei uxori ſint viri affines, inter conſanguineos tamen uxoris, & viri, ſex eorum, ſc. viri, & uxoris, conjugio, nulla prorſus affinitas eſt contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. „ Hæc ille de conſanguinitate, & affinitate. Quod ſuper his. Ecce, quod conſanguinei matrimonium cauſat affinitatem, licet affinitas contracta inter conſanguineos viri, & uxorem ipſius non tranſeat ad conſanguineos uxoris, nec e converſo. Unde, ſi nihil aliud obſtet, poſſunt hi legitime copulari. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto ex conſanguinei matrimonio cauſari affinitatem dicunt, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, ex his viciſſim Angelica doctrina præſens & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 221

Utrum affinitas maneat poſt mortem viri, aut uxoris.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod affinitas non maneat poſt mortem viri, aut uxoris inter conſanguineos viri, & uxoris, vel contra. Quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus: Sed cauſa affinitatis fuit matrimonium, quod ceſſat poſt mortem viri; quia tunc *ſolvitur mulier a lege viri*, ut dicitur Rom. 7. Ergo nec affinitas prædicta manet.

2. Præterea. Conſanguinitas cauſat affinitatem: Sed conſanguinitas viri ceſſat per mortem viri ad conſanguineos ſuos. Ergo & affinitas uxoris ad eos.

Sed Contra. Affinitas ex conſanguinitate cauſatur: Sed conſanguinitas eſt perpetuum vinculum, quamdiu perſonæ vivunt. Ergo & affinitas: Et ità non ſolvitur affinitas, ſoluto matrimonio per mortem tertiæ perſonæ.

Reſpondeo dicendum, quod relatio aliqua eſſe deſinit *dupliciter*: *Uno modo* ex corruptione ſubjecti: *Alio modo* ex ſubtractione cauſæ: ſicut ſimilitudo eſſe deſinit, quando alter ſimilium moritur, vel quando qualitas, quæ erat cauſa ſimilitudinis, ſubtrahitur. Sunt autem quædam relationes, quæ habent pro cauſa actionem, vel paſſionem, aut motum, ut in 5. Metaph. (*tex.* 20. *to.* 3.) dicitur; quarum *quædam* cauſantur ex motu, inquantum aliquid movetur actu; ſicut ipſa relatio, quæ eſt moventis, & moti: *quædam* autem, inquantum habent aptitudinem ad motum; ſicut motivum, & mobile, vel dominus, & ſervus: *quædam* autem ex hoc quod aliquid prius motum eſt; ſicut pater, & filius: non enim ex hoc quod eſt generari tunc, adinvicem dicuntur, ſed ex hoc quod eſt generatum eſſe. Aptitudo autem ad motum, & ipſum moveri tranſit: ſed motum eſſe perpetuum eſt; quia quod factum eſt, nunquam deſinit eſſe factum. Et ideo paternitas, & filiatio nunquam deſtruuntur per ſubtractionem cauſæ, ſed ſolum per corruptionem ſubjecti, ſcilicet alterutrius extremorum. Et ſimiliter dicendum eſt de affinitate, quæ cauſatur ex hoc quod aliqui conjuncti ſunt, non ex hoc quod conjungantur: *unde non dirimitur, manentibus illis perſonis, inter quas affinitas eſt contracta; quamvis moriatur perſona, ratione cujus contracta fuit.*

Ad primum ergo dicendum, quod conjunctio matri-

trimonii cauſat affinitatem, non ſolum ſecundum hoc quod eſt actu conjungi, ſed ſecundum hoc quod eſt prius conjunctum eſſe.

Ad ſecundum dicendum, quod conſanguinitas non eſt proxima cauſa affinitatis, ſed conjunctio ad conſanguineum, non ſolum quæ eſt, ſed quæ fuit. Et propter hoc ratio non ſequitur.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſummis Pontificibus, quod affinitas manet poſt mortem viri, aut uxoris. Inſinuatum autem eſt 35. qu. 10. a *Gregorio* Papa ad *Venereum* Epiſcopum Catalitanum c. *Fraternitatis*, &c. *Sedem Apoſtolicam conſulere decreviſti, ſi mulier copula nuptiali extraneo viro conjuncta*, &c. *ſi eo defuncto cognatio remaneat*, &c. *Porro, uno defuncto, in ſuperſtite affinitas non deletur; nec alia copula conjugalis affinitatem copulæ prioris ſolvere valet*. Hæc ibi. Item ab *Innocentio* Papa. *Si cujus patruus uxoratus obierit, & illa virum alium poſtea duxerit, & filios ex illo genuerit, filiaſve, cum his commiſceri omnibus modis prohibemus, quia vir, & mulier una caro ſunt*. Hæc ille ibid. Item a Synodo *Romana* ibid. *Si qua mulier ad ſecundas nuptias tranſierit, & ex eis ſobolem genuerit: nullo modo poteſt ad conſortium cognationis viri prioris pertingere*. Hæc illa. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto conſanguinitatem perſeverare poſt mortem perſonæ, cujus cauſa contracta eſt, inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 222.

Utrum illicitus concubitus affinitatem cauſet.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod illicitus concubitus affinitatem non cauſet. Quia affinitas eſt quædam res honeſta: Sed res honeſtæ non cauſantur ex inhoneſtis. Ergo ex inhoneſto concubitu non poteſt affinitas cauſari.

2. Præterea. Ubi eſt conſanguinitas, non poteſt ibi eſſe affinitas: quia *affinitas eſt proximitas perſonarum ex carnali copula proveniens, omni carens parentela*: Sed aliquando contingeret ad conſanguineos, & ad ſeipſum eſſe affinitatem, ſi illicitus con-

cu-

cubitus affinitatem cauſaret; ſicut quando homo carnaliter conſanguineam ſuam inceſtuoſe cognoſcit. Ergo affinitas non cauſatur ex illicito concubitu.

3. Præterea. Illicitus concubitus eſt ſecundum naturam, & contra naturam: Sed ex illicito concubitu contra nuturam non cauſatur affinitas; ut Jura determinant. (*c. Extraordinaria*. 35. *qu.* 3.) Ergo nec ex illicito concubitu ſecundum naturam tantum.

Sed Contra eſt, quod *adhærens meretrici unum corpus efficitur*, ut patet 1. Corinth. 6. Sed ex hac cauſa matrimonium affinitatem cauſabat. Ergo pari ratione illicitus concubitus.

Præterea. Carnalis copula eſt cauſa affinitatis: ut patet per definitionem affinitatis, quæ eſt talis: *Affinitas eſt propinquitas perſonarum ex carnali copula proveniens, omni carens parentela*. Sed carnalis copula eſt etiam in illicito concubitu. Ergo illicitus concubitus affinitatem cauſat.

Reſpondeo dicendum, quod ſecundum Philoſ. in 8. Ethic. (*c.* 12. *a med. to.* 5.) conjunctio viri, & uxoris dicitur naturalis *principaliter* propter prolis productionem, & *ſecundario* propter operum communicationem: quorum *primum* pertinet ad matrimonium ratione carnalis copulæ: ſed *ſecundum*, inquantum eſt quædam ſocietas ad communem vitam. Primum autem horum eſt invenire in qualibet carnali copula, ubi eſt commixtio ſeminum: quia ex tali copula poteſt proles produci, quamvis ſecunda deſit. Et ideo quia matrimonium affinitatem cauſabat, ſecundum quod erat quædam carnalis commixtio; *etiam fornicarius concubitus affinitatem cauſat, inquantum habet aliquid de carnali conjunctione*.

Ad primum ergo dicendum, quod in fornicario concubitu eſt aliquid naturale, quod eſt commune fornicationi, & matrimonio: & ex hac parte affinitatem cauſat: Aliud eſt ibi inordinatum, per quod a matrimonio dividitur: & ex hac parte affinitas non cauſatur. Unde affinitas ſemper honeſta remanet, quamvis cauſa aliquo modo ſit inhoneſta.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt inconveniens, relationes ex oppoſito diviſas eidem ineſſe ratione diverſorum. Et ideo poteſt inter aliquas duas perſonas eſſe affinitas, & conſanguinitas, non ſolum per illicitum concubitum, ſed etiam per licitum; ſicut cum conſanguineus meus ex parte patris duxit in uxorem conſanguineam meam ex parte matris. Unde cum dicitur in definitione affinitatis inducta, *omni carens parentela*, intelligendum eſt, inquantum hujuſmodi: Nec tamen ſequitur, quod aliquis

con-

conſanguineam ſuam cognoſcens ſibi ipſi ſit affinis: quia affinitas, ſicut & conſanguinitas, diverſitatem requirit, ſicut & ſimilitudo.

Ad tertium dicendum, quod concubitus contra naturam non habet commixtionem ſeminum, quæ poſſit eſſe cauſa generationis. Et ideo ex tali concubitu non cauſatur affinitas.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſummis Pontificibus, quod conſanguinitas ex illicito concubitu cauſatur. Ut puta ab *Innocentio III.* de probation. c. Per tuas, &c. *T. Tibertinus civis quandam per ſeptennium habuit concubinam*, &c. *Mulier illa de dicto T. ſuſcepiſſe R. primitus conſtanter aſſeruit & idem T. præfatæ mulieris devictus inſtantia, ipſum ſuum filium publice recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus. Unde apparet per conſequens, quod prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus præſumitur conſobrinus, non poteſt habere aliquatenus in uxorem.* Hæc ibi. Ubi patet, quod illicitus concubitus Tiberii cum illa concubina cauſavit affinitatem, ita, quod filius illorum Robertus tanquam affinis repellitur omnino a conjugio Sophiæ neptis patris ſui Tiberii. Item ab eodem de eo, qui cognov. conſang. uxor. ſuæ: *Tuæ fraternitatis devotio poſtulavit, utrum is, qui cum ſorore legitimæ conjugis fornicatur, cum uxore poſſit poſtmodum commorari, & exigere debitum, at ſolvere requiſitus. Nos igitur reſpondemus, quod uxor, ut a commixtione viri abſtineat propter publicam honeſtatem, & in continentia maneat, donec vir viam univerſæ carnis ingreſſus fuerit, diligentius eſt monenda. Quod ſi forte commonitioni parere recuſans talis fuerit, ut de lapſu timeatur ipſius: vir ejus poterit, & debebit cum Dei timore debitum ei ſolvere conjugale, cum affinitas poſt Matrimonium inique contracta illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non exiſtit.* Hæc ibi. Ubi per ly *publicam honeſtatem* intellige affinitatem: ſicut & idem Papa in contextu nominavit inferius, & *gloſſa* ibi exponit. Item ab eod. ibid. *Diſcretionem tuam*, &c. *Nec affinitas, qua poſt contractum legitime Matrimonium inter virum, & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ hujuſmodi iniquitatis particeps non exiſtit, cum ſuo jure non debeat ſine ſua culpa privari.* Hæc ibi. Item

ibid.

ibid. a *Gregorio IX. Jordanæ mulieris*, &c. *Ea propter mandamus, quatenus utrumque ipſorum ad vovendam perpetuam continentiam attente moneas. Et, ſi ad eam induci nequiverint; Memoratum, ideſt injuncta ei primitus pro commiſſo inceſtu pœnitentia competenti, ut eidem cohabitet, & conjugale debitum reddat exactus, eccleſiaſtica cenſura compellas.* Hæc ibi. Ubi ex tanta difficultate de conjungendis ipſis facta monſtrat aperte Papa, quod affinitas ex concubitu inceſtuoſo cauſata fuerat. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, pro quanto affinitatem ex iniquo concubitu cauſari dicunt, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc declaretur, atque conſolidetur.

ARTICULUS IV. 223

Utrum ex ſponſalibus cauſetur affinitas.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod ex ſponſalibus nulla affinitas cauſari poſſit. Quia affinitas eſt perpetuum vinculum: Sed ſponſalia quandoque ſeparantur. Ergo non poſſunt eſſe cauſa affinitatis.

2. Præterea, Si aliquis clauſtrum pudoris alicujus mulieris invaſit, & aperuit, ſed non pervenit ad operis conſummationem, non contrahitur ex hoc affinitas: Sed talis eſt magis propinquus carnali copulæ, quam ille qui ſponſalia contrahit. Ergo ex ſponſalibus affinitas non cauſatur.

3. Præterea. In ſponſalibus non fit niſi quædam ſponſio futurarum nuptiarum: Sed aliquando fit ſponſio futurarum nuptiarum, & ex hoc non contrahitur aliqua affinitas; ſicut ſi fiat ante ſeptennium vel ſi aliquis habens perpetuum impedimentum tollens potentiam coeundi, alicui mulieri ſpondeat futuras nuptias; aut ſi talis ſponſio fiat inter perſonas, quibus nuptiæ per votum reddantur illicitæ; vel alio quocumque modo. Ergo ſponſalia non poſſunt eſſe cauſa affinitatis.

Sed Contra eſt, quod Alexander Papa (*c. Ad Audientiam de ſponſalib. & matrim.*) prohibuit mulierem quandam cuidam viro matrimonio conjungi, quia fratri ſuo fuerat deſponſata: quod non eſſet, niſi per ſponſalia affinitas contraheretur. Ergo &c.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſponſalia non habent perfectam rationem matrimonii, ſed ſunt quædam præparatio ad matrimonium: *ita ex ſponſalibus*

bus non cauſatur affinitas, ſicut in matrimonio, ſed aliquid affinitati ſimile, quod dicitur publicæ honeſtatis juſtitia, quæ impedit matrimonium, ſicut & affinitas, & conſanguinitas, & ſecundum eoſdem gradus. Et definitur ſic: *Publicæ honeſtatis juſtitia eſt propinquitas ex ſponſalibus proveniens, robur trahens ex Eccleſiæ inſtitutione, propter ejus honeſtatem*. Ex quo patet ratio nominis, & cauſa: quia ſcil. talis propinquitas ab Eccleſia inſtituta eſt propter honeſtatem.

Ad primum ergo dicendum, quod ſponſalia non ratione ſui, ſed ratione ejus ad quod ordinantur, cauſant hoc genus affinitatis, quod dicitur *publicæ honeſtatis juſtitia*. Et ideo ſicut matrimonium eſt perpetuum vinculum, ita & prædictus affinitatis modus.

Ad ſecundum dicendum, quod vir, & mulier efficiuntur in carnali copula una caro per commixtionem ſeminum. Unde quantumcunque aliquis clauſtrum pudoris invadat, vel frangat, niſi commixtio ſeminum ſequatur, non contrahitur ex hoc affinitas. Sed matrimonium affinitatem cauſat, non ſolum ratione carnalis copulæ, ſed etiam ratione ſocietatis conjugalis, ſecundum quam etiam matrimonium naturale eſt. Unde & affinitas contrahitur ex ipſo contractu matrimonii per verba de præſenti ante carnalem copulam: Et ſimiliter ex ſponſalibus, in quibus fit quædam pactio conjugalis ſocietatis, contrahitur aliquid affinitati ſimile, ſcil. publicæ honeſtatis juſtitia.

Ad tertium dicendum, quod omnia impedimenta, quæ faciunt ſponſalia non eſſe ſponſalia, non permittunt ex pactione nuptiarum affinitatem fieri. Unde ſive habens defectum ætatis, ſive habens votum ſolemne continentiæ, aut aliquod hujuſmodi impedimentum, ſponſalia de facto contrahat, ex hoc non ſequitur aliqua affinitas, quia ſponſalia nulla ſunt, nec aliquis affinitatis modus. Si tamen aliquis minor, frigidus, vel maleficiatus, habens impedimentum perpetuum, ante annos pubertatis poſt ſeptennium contrahat ſponſalia cum aliqua adulta, ex tali contractu contrahitur publicæ honeſtatis juſtitia: quia adhuc non erat in actu impediendi; cum in tali ætate puer frigidus, & non frigidus, quantum ad actum illum, ſit æqualiter impotens.

A P-

APPENDIX.

Ex articulo habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Alex. III.* quod ex ſponſalibus cauſatur publicæ honeſtatis juſtitia; & ſic: *Si puella infra nubiles annos alicui deſponſata fuerit, non licet alicui de conſanguinitate ipſius, cui deſponſata fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas eſt eidem ſponſo de conſanguinitate ſponſæ ſibi aliquam copulare.* Hæc ille de deſponſ. impub. cap. Continebatur. Item ab eodem, cap. Literas, &c. *Cum quidam eſſet perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis deſponſavit, procedente vero tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit. Si præfatus vir matrem puellæ, antequam ſeptimum annum compleſſet, in uxorem accepit, matrimonium non diſſolvas: cum deſponſationes hujuſmodi nullæ ſunt, quæ in cunabulis fiunt. Verum, ſi, poſtquam puella ſeptimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cum ſponſalia ex tunc placere conſueverint, inter eos ſententiam divortii non differas promulgare: nec ipſum filiam, ſeu matrem habere permittas.* Hæc ibi. Ubi nota, quod filiam habere non poteſt propter affinitatem ſupervenientem ex illicito concubitu, *art.* 3. nec matrem propter publicæ honeſtatis juſtitiam. Et, quoniam iſta juſtitia publicæ honeſtatis in primo gradu eſt, ut patet: ideo etiam hodie impediret a matrimonio. De qua re ſic jus novum ſtatuit: *Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum.* (Secus de aliis gradibus, etiam quod per hæc antiqua jura impedirentur) *ubi ſponſalia quacumque ratione valida non erunt, ſancta Synodus prorſus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari.* Hæc Concil. Triden. ſeſſ. 24. c. 3. de reform. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto ex ſponſalibus cauſari juſtitiam publicæ honeſtatis inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc declaretur, & conſolidetur.

AR-

ARTICULUS V. 224

Utrum affinitas ſit cauſa affinitatis.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod etiam affinitas ſit cauſa affinitatis. Quia Julius Papa dicit: (*ut hab. c. Et hoc quoque* 35. *q.* 3.) *Conſanguineam relictam uxoris ſuæ nullus ducat uxorem.* Et in ſeq. cap. (*ſc. c. Porro duorum. ibid.*) dicitur, quod *duæ conſobrinorum uxores uni viro altera poſt alteram nubere prohibentur*: Sed hoc non eſt niſi ratione affinitatis, quæ contrahitur ex conjunctione ad affinem. Ergo affinitas eſt cauſa affinitatis.

2. Præterea. Carnalis commixtio conjungit, ſicut & carnalis propagatio; quia æqualiter computantur gradus affinitatis, & conſanguinitatis. Sed conſanguinitas eſt cauſa affinitatis. Ergo & affinitas.

3. Præterea. Quæcumque uni & eidem ſunt eadem, ſibi invicem ſunt eadem: Sed uxor viri alicujus efficitur ejuſdem attinentiæ cum omnibus conſanguineis viri ſui. Ergo & omnes conſanguinei viri ſui efficiuntur unum cum omnibus, qui attinent mulieri per affinitatem: Et ſic affinitas eſt cauſa affinitatis.

4. Præterea. Si affinitas ex affinitate cauſatur, aliquis qui cognoviſſet duas mulieres, neutram earum poſſet ducere in uxorem: quia ſecundum hoc altera efficeretur alteri affinis: Sed hoc eſt falſum. Ergo affinitas non cauſat affinitatem.

5. Præterea. Si affinitas ex affinitate naſceretur, aliquis contrahens cum uxore defuncti fieret affinis omnibus conſanguineis prioris viri, ad quos mulier habet affinitatem: Sed hoc non poteſt eſſe: quia maxime fieret affinis viro defuncto. Ergo &c.

6. Præterea. Conſanguinitas eſt fortius vinculum, quam affinitas: Sed conſanguinei uxoris non efficiuntur affines conſanguineis viri. Ergo multo minus affines uxoris efficiuntur eis affines: Et ſic idem quod prius.

Reſpondeo dicendum, quod *duplex* eſt modus, quo aliquid ex alio procedit: *Unus*, ſecundum quem aliquid procedit in ſimilitudinem ſpeciei; ſicut ex homine generatur homo: *Alius*, ſecundum quem non procedit ſimile in ſpecie: Et hic proceſſus ſemper eſt in inferiorem ſpeciem; ut patet in omnibus agentibus æquivoce. *Primus* autem modus proceſſionis quotieſcunque iteratur, ſemper manet eadem ſpecies;

ſicut

ſicut ſi ex homine generatur homo per actum generativæ virtutis, & ex hoc quoque generabitur homo: & ſic deinceps. *Secundus* autem modus ſicut in primo facit aliam ſpeciem, ita quotieſcunque iteratur, aliam ſpeciem facit; ut ex puncto per motum procedit linea, non punctus; quia punctus motus facit lineam; & ex linea lineal iter mota non procedit linea, ſed ſuperficies, & ex ſuperficie corpus; & ulterius per talem modum proceſſus aliquis eſſe non poteſt. Invenimus autem in proceſſu attinentiæ *duos* modos, quibus vinculum hujuſmodi cauſatur. *Unus* eſt per carnis propagationem: Et hic ſemper facit eandem ſpeciem attinentiæ. *Alius* per matrimonialem conjunctionem: Et hic facit aliam ſpeciem in principio: ſicut patet, quod conjuncta matrimonialiter conſanguineo fit non conſanguinea, ſed affinis. *Unde ſi ille modus procedendi iteratur, non erit affinitas, ſed aliud attinentiæ genus*. Unde perſona, quæ matrimonialiter affini conjungitur, non eſt affinis; ſed eſt aliud genus attinentiæ, quod dicitur ſecundum affinitatis genus. Et rurſus ſi affini in ſecundo genere aliquis per matrimonium conjungatur, non erit affinis in ſecundo genere, ſed in tertio; ut verſu ſupra poſito oſtenditur. (*a. 1. hu. q.*)

Et hæc duo genera olim erant prohibita propter publicæ honeſtatis juſtitiam, magis quam propter affinitatem; quia deficiunt a vera affinitate, ſicut illa attinentia, quæ ex ſponſalibus contrahitur: *Sed modo illa prohibitio ceſſavit; & remanet ſub prohibitione ſolum primum genus affinitatis, in quo eſt vera affinitas*.

Ad primum ergo dicendum, quod alicui viro conſanguineus uxoris ſuæ efficitur affinis in primo genere, & uxor ejus in ſecundo. unde mortuo viro, qui erat affinis, non poterit eam ducere in uxorem, propter ſecundum affinitatis genus. Similiter etiam ſi aliquis viduam in uxorem ducat, conſanguineus prioris viri, qui eſt affinis uxoris in primo genere, efficitur affinis ſecundo viro in ſecundo genere, & uxor illius conſanguinei, quæ eſt affinis uxori viri hujus in ſecundo genere, efficitur affinis viro ſecundo in tertio genere. Et quia tertium genus erat prohibitum propter honeſtatem quandam, magis quam propter affinitatem, ideo Canon dicit: (*c. Porro duorum. 35. q. 3.*) *Duas conſobrinorum uxores uni viro alteram poſt alteram nubere, publicæ honeſtatis juſtitia contradicit*. Sed talis prohibitio nunc ceſſavit.

Ad

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis carnalis conjunctio conjungat, non tamen eodem genere conjunctionis.

Ad tertium dicendum, quod uxor viri efficitur ejuſdem attinentiæ cum conſanguineis viri quantum ad gradum eundem, ſed non quantum ad idem attinentiæ genus.

Sed quia ex rationibus, quæ in oppoſitum inducuntur, videtur oſtendi, quod nullum vinculum ex affinitate cauſetur, ad alias rationes reſpondendum eſt, ne antiqua Eccleſiæ prohibitio irrationabilis videatur.

Ad quartum dicendum, quod mulier non efficitur affinis in primo genere viro, cui conjungitur carnaliter, ut ex prædictis patet. (*in cor. ar.*) unde conſequenter alii mulieri a viro eodem cognitæ non efficitur affinis in ſecundo genere, unde nec ducenti in uxorem unam earum efficitur affinis alii † *al. alia* † in tertio genere affinitatis. Et ita duas mulieres cognitas ab eodem viro nec antiqua Jura eidem ſucceſſive copulari prohibebant.

Ad quintum dicendum, quod ſicut vir non eſt affinis uxori ſuæ in primo genere; ita nec efficitur affinis ſecundo viro ejuſdem uxoris in ſecundo genere. Et ſic ratio non procedit.

Ad ſextum dicendum, quod mediante una perſona non conjungitur mihi alia, niſi ex hoc quod ei adjungitur. Unde mediante muliere, quæ mihi eſt affinis, nulla perſona fit mihi attinens, niſi quæ illi mulieri adjungitur: quod non poteſt eſſe niſi per carnis propagationem ex ipſa, vel propter conjunctionem matrimonialem ad eam: Et utroque modo aliqua attinentia, mediante prædicta muliere, ſecundum antiqua Jura mihi proveniebat: quia filius ejus etiam ex alio viro efficitur mihi affinis in eodem genere, ſed in alio gradu, ut ex regula prius data patet: Et iterum, ſecundus vir ejus efficitur mihi affinis in ſecundo genere: Sed alii conſanguinei illius mulieris non adjunguntur ei; ſed ipſa vel adjungitur eis, ſicut patri, & matri inquantum procedit ab eis; vel exiſtentibus ex principio eodem, ſicut fratribus: Unde frater affinis mei, vel pater, non efficitur mihi affinis in aliquo genere.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe ſupra *art.* 1. append. per Papam, quod affinitas non cauſat affinitatem; & maxime ab *Innocentio III.* ſic: *Licet omnes conſanguinei uxoris ſint viri affines, & omnes conſanguinei viri ſint affines uxoris, tamen inter conſanguineos uxoris, & viri, ex eorundem ſcilicet viri, & uxoris conjugio, nulla prorſus affinitas eſt contracta.* Hæc ille de conſanguin. & affinit. quod ſuper his. Ex quibus patet, quod Titius, qui eſt affinis Bertæ ex conjugio ſui fratris Petrucii cum Berta, ſi duceret uxorem Antoniam Berta non fieret affinis Antoniæ affinitate proprie dicta. Idem inſinuat *Innocentius*, & ſimul attinentiam cauſatam idem tollit ab impeditione matrimonii, ut inquit D. Thomas in corpore. Sic enim habet *Innocentius* ibid. c. Non debet, &c. *Cum prohibitiones de conjugio in ſecundo, & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis cognationi prioris viri non copulanda, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum: cum, ceſſante prohibitione ceſſet effectus, conſtitutiones ſuper hoc editas ſacri approbatione Concilii revocantes præſenti conſtitutione decernimus, ut ſic contrahentes de cætero libere copulentur.* Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per S. Thomam prædicta Pontificum, pro quanto affinitatem cauſare affinitatem negant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Thomiſtica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS VI. 225

Utrum affinitas impediat matrimonium.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod affinitas matrimonium non impediat. Nihil enim impedit matrimonium, niſi quod eſt illi contrarium. Sed affinitas non contrariatur matrimonio, cum ſit effectus ejus. Ergo non impedit matrimonium.

2. Præterea. Uxor per matrimonium efficitur res quædam viri: Sed conſanguinei viri defuncti ſuccedunt in rebus ejus. Ergo poſſunt ſuccedere in uxore, ad quam tamen manet affinitas, ut oſtenſum eſt.

eſt. (*a prec.*) Ergo affinitas non impedit matrimonium.

Sed Contra eſt, quod dicitur Levit. 18. *Turpitudinem uxoris patris tui non revelabis*: Sed illa eſt tantum affinis. Ergo affinitas impedit matrimonium.

Reſpondeo dicendum, *quod affinitas præcedens matrimonium impedit contrahendum, & dirimit contractum*, eadem ratione qua & conſanguinitas. Sicut enim ineſt neceſſitas quædam cohabitandi conſanguineis adinvicem, ita & affinibus: & ſicut eſt quodam amicitiæ vinculum inter conſanguineos, ita inter affines. *Sed ſi affinitas matrimonio ſuperveniat, non poteſt ipſum dirimere*, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 50. *ad* 7.)

Ad primum ergo dicendum, quod affinitas non contrariatur matrimonio, ex quo cauſatur, ſed contrariatur matrimonio, quod cum affine contrahendum eſſet, inquantum impediret multiplicationem amicitiæ, & concupiſcentiæ repreſſionem; quæ per matrimonium quæruntur.

Ad ſecundum dicendum, quod res poſſeſſæ a viro non efficiuntur aliquid unum cum ipſo viro, ſicut uxor efficitur una caro cum ipſo. Unde ſicut conſanguinitas impedit matrimonium, vel conjunctionem ad virum ſecundum carnem, ita & ad uxorem viri.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas: merito inſinuatum fuiſſe quod affinitas impedit matrimonium, ſicut conſanguinitas, a Papa *Alexand. III. Inquiſita diligentius veritate, ſi per teſtes circumſpectos omni exceptione majores inveneris, quod primus vir ſuperſtitem quarto gradu conſanguinitatis attingit, non differas divortii ſententiam promulgare. Æque enim, ut canones dicunt, abſtinendum eſt a conſanguineis uxoris, ut propriis.* Hæc ille de conſang. cap. Ex literis. Item ab *Urbano III.* ibid. cap. Super eo, &c. *Si manifeſtum eſt, juvenem cognoviſſe propinquam prædictæ puellæ, vel, ſi non eſt manifeſtum, fama tamen loci hoc habet, cum eſſet ſponſa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet abſolvi.* Hæc ibi. Item a Papa *Julio* 35. quæſt. 3. *Æqualiter vir conjungatur conſanguineis propriis, & conſanguineis uxoris ſuæ.* Hæc ibi. Item ab *Alexandro* prædicto: *Sponſam alterius, maxime ſi eſt nubili ætati proxima, nullus conſanguineorum aliquo modo ſibi poteſt matrimonio copu-*

lare. Hæc ille de ſponſal. & matrim. Si ergo affinitas propria (de qua ibi,) quæ alias dicitur publicæ honeſtatis juſtitia, cauſata ex ſponſalibus impedit matrimonium: multo magis ſecundum eundem Papam affinitas impropria, quæ ſcil. cauſatur ex matrimonio conſanguinei, impediet ipſam. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto affinitatem impedire inſinuant matrimonium, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VII. 226

Utrum affinitas habeat per ſe gradus.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod affinitas habeat etiam per ſeipſam gradus. Cujuſlibet enim propinquitatis eſt accipere aliquos per ſe gradus: Sed affinitas propinquitas quædam eſt. Ergo habet gradus per ſe ſine gradibus conſanguinitatis, ex quibus cauſatur.

2. Præterea. In littera (4. *diſt.* 41.) dicitur, quod ſoboles ſecundæ conjunctionis non poteſt tranſire ad conſortium affinitatis prioris viri: Sed hoc non eſſet, niſi filius affinis etiam eſſet affinis. Ergo affinitas habet per ſe gradus, ſicut conſanguinitas.

Sed Contra. Affinitas ex conſanguinitate cauſatur. Ergo & omnes gradus affinitatis cauſantur ex gradibus conſanguinitatis: Et ſic non habet per ſe aliquos gradus.

Reſpondeo dicendum, quod res non dividitur diviſione per ſe, niſi ratione illius quod competit ſibi ſecundum genus ſuum, ſicut animal per *rationale*, & *irrationale*, non autem per *album*, & *nigrum*. Carnis autem propagatio per ſe comparatur ad conſanguinitatem; quia ex ea immediate conſanguinitatis vinculum contrahitur: ſed ad affinitatem non comparatur niſi mediante conſanguinitate, quæ eſt cauſa ejus. Unde cum gradus attinentiæ per propagationem carnis diſtinguantur, *diſtinctio graduum per ſe, & immediate competit conſanguinitati, ſed affinitati mediante conſanguinitate*. Et ideo ad inveniendum gradus affinitatis eſt regula generalis, quod quoto gradu conſanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attinet mihi uxor.

Ad primum ergo dicendum, quod gradus in propinquitate attinentiæ non poſſunt accipi, niſi ſecundum aſcenſum, & deſcenſum propagationis, ad quam non comparatur affinitas niſi mediante conſanguinitate,

Et ideo affinitas non habet gradus per ſe, ſed ſumptos juxta gradus conſanguinitatis.

Ad ſecundum dicendum, quod filius affinis meæ ex alio matrimonio, non per ſe loquendo, ſed quaſi per accidens, dicebatur antiquitus affinis. unde prohibebatur a matrimonio magis propter publicæ honeſtatis juſtitiam, quam propter affinitatem. Et propter hoc etiam ea prohibitio nunc eſt revocata.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a Concil. *Macien.* quod affinitas non habet per ſe gradus; & ſic: *Sane conſanguinitas, quæ in proprio viro ſervanda eſt, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum cuſtodienda eſt: quia conſtat eos duos fuiſſe in carne una.* Hæc illud, ut recitatur 35. q. 3. Cum enim demonſtrat Concilium, quod parentela affinitatis ex conſanguinitate cauſatur; per hoc oſtendiſſe dicendum eſt, quod affinitas non habet per ſe gradus. Nam, ſi ex conſanguinitate cauſatur, juxta Concilium, etiam juxta illud propagationem carnis reſpicit mediante conſanguinitate: & conſequenter mediante conſanguinitate habet gradus, & conſequenter non habet illos per ſe. Item a canonibus Pontificiis, ut *de conſan. & affin.* circa declarationem arboris ponitur. Nam *affinitas*, ſecundum canones, *eſt perſonarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentela*, ſcilicet ſanguinis. Ex hac enim definitione patet, quod canones ſtatuunt, affinitatem ex conſanguinitate, mediante copula carnali, cauſari. Conſequenter ergo dic ſecundum canones, ut prius ſecundum Concilium dicebatur. Item ab eiſdem ibid. per regulam iſtam, quæ datur ad agnoſcendam affinitatem, & eſt hæc. *Quotieſcumque inter unam perſonarum, de quibus quæritur, & conjugem alterius, non eſt, vel non fuit conſanguinitas intra quartum gradum incluſive, nulla eſt prohibitio. Verbi gratia: Inter me, & conjugem nepotis mei non poteſt eſſe matrimonium; quia nepos meus eſt mihi conſanguineus intra quartum gradum. Item Soror mea habuit maritum: ea mortua, maritus ejus aliam accepit: quo defuncto, potero contrahere cum ejus relicta quia inter me, & illam relictam nulla eſt, nec fuit conſanguinitas.* Hæc ibi. Ex quibus patet, quod ad inveniendam affinitatem utimur pro medio conſanguinitate, & ad inveniendos affinitatis gradus utimur pro medio gradibus conſanguini-

tatis. Dicendum ergo ex his, ut ſupra circa Concil. *Macien. Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto affinitatem non habere gradus per ſe, ſed media conſanguinitate inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Thomiſtica doctrina hæc, &c.

ARTICULUS VIII. 227

Utrum gradus affinitatis extendatur, ſicut gradus conſanguinitatis.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod gradus affinitatis non extendatur, ſicut gradus conſanguinitatis. Quia vinculum affinitatis eſt minus forte, quam conſanguinitatis; cum affinitas ex conſanguinitate cauſetur in diverſitate ſpeciei, ſicut a cauſa æquivoca. Sed quanto fortius eſt vinculum, tanto diutius durat. Ergo vinculum affinitatis non durat uſque ad tot gradus, ad quot durat conſanguinitas.

2. Præterea. Jus humanum debet imitari jus divinum: Sed ſecundum jus divinum aliqui gradus conſanguinitatis erant prohibiti, in quibus gradibus affinitas matrimonium non impediebat; ſicut patet de uxore fratris, quam aliquis poterat ducere in uxorem, ipſo defuncto, non tamen propriam ſororem. Ergo & nunc non debet eſſe prohibitio æqualis de affinitate, & conſanguinitate.

Sed Contra. Ex hoc ipſo eſt mihi aliqua affinis, quod meo conſanguineo eſt conjuncta. Ergo in quocunque gradu ſit vir mihi conſanguineus, in illo gradu eſt ipſa mihi affinis: Et ſic gradus affinitatis computari debent in eodem numero, ſicut gradus conſanguinitatis.

Reſpondeo dicendum, *quod ex quo gradus affinitatis ſumuntur juxta gradus conſanguinitatis, oportet quod tot ſint gradus affinitatis, quot ſunt gradus conſanguinitatis.* Sed tamen quia affinitas eſt minus vinculum, quam conſanguinitas, facilius & olim, & nunc diſpenſatio fit in remotis gradibus affinitatis, quam in remotis gradibus conſanguinitatis.

Ad primum ergo dicendum, quod illa minoritas vinculi affinitatis reſpectu conſanguinitatis facit varietatem in genere attinentiæ, non in gradibus. Et ideo illa ratio non eſt ad propoſitum.

Ad ſecundum dicendum, quod frater non poterat accipere uxorem fratris ſui defuncti, niſi in caſu, ſcil. quando moriebatur ſine prole, ut ſuſcitaret ſemen fratri ſuo: Quod tunc requirebatur, quando

per

per propagationem carnis cultus religionis multiplicabatur: quod nunc locum non habet. Et ſic patet, quod non ducebat eam in uxorem, quaſi gerens propriam perſonam, ſed quaſi ſupplens defectum fratris ſui.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas merito inſinuatum fuiſſe ab *Innocentio* in Concil. generali, quod affinitatis gradus extendantur, ſicut gradus conſanguinitatis: & ſic. *Prohibitio conjugalis copulæ conſanguinitatis, & affinitatis quartum gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt*, &c. Hæc ille, de conſangu. & affini. Ubi vides, quod gradus affinitatis extendit ſecundum gradus conſanguinitatis. Item ab *Alaxandro* 35. q. 5. *Ad ſedem Apoſtolicam*, &c. Dum enim ibi arborem conſanguinitatis approbat; cumque ibi a gradibus conſanguinitatis gradus affinitatis cauſentur (ut patet *de conſang. & affin.*) ſequitur, quod idem *Alexander* tanquam in radice, approbat per hoc, quod gradus utriuſque ſimiliter extendantur. Item ab omnibus canoniſtis 35. *qu.* 5. & de *conſang.* & *affin.* ubi arborem affinitatis ſecundum gradus ad arborem conſanguinitatis reſpondentes deſignant. Ubi & addunt regulam hanc ex canonibus extractam. *Per carnalem copulam viri, & mulieris, inter conſanguineos mulieris, & virum, & inter conſanguineos viri, & mulierem, contrahitur affinitas primi generis ejuſdem gradus, cujus eſt conſanguinitas. Unde, ſi conſanguineus tuus cognoſcat mulierem, ſi vis ſcire, quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide, quoto gradu eſt tibi conſanguineus tuus: & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis: & ſemper in primo genere.* Hæc ibi. Unde patet intentum. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto gradus affinitatis ad conſanguinitatis correſpondenter extendi inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS IX. 228

Utrum conjugium contractum inter affines, vel conſanguineos ſemper ſit dirimendum.

S. Thom. 4. *diſt.* 41. *a.* 5.

AD Nonum ſic proceditur. Videtur, quod conjugium, quod inter affines, vel conſanguineos eſt contractum, non ſemper ſit per divortium dirimendum. Quia *quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, (*Matth.* 19.) Cum ergo Deus facere intelligatur, quod facit Eccleſia, quæ quandoque tales ignoranter conjungit, videtur quod ſi poſtmodum in notitiam veniat, non ſint ſeparandi.

2. Præterea. Favorabilius eſt vinculum matrimonii, quam dominii: Sed homo per longi temporis præſcriptionem acquirit dominium in re, cujus non erat dominus. Ergo per diuturnitatem temporis matrimonium ratificatur, etiamſi prius ratum non fuit.

3. Præterea. De ſimilibus ſimile eſt judicium: Sed ſi Matrimonium eſſet dirimendum propter conſanguinitatem, tunc in caſu illo quando duo fratres habent duas ſorores in uxores, ſi unus ſeparetur propter conſanguinitatem, & alius pari ratione ſeparari deberet: quod non videtur. Ergo matrimonium non eſt ſeparandum propter affinitatem, & conſanguinitatem.

Sed Contra. Conſanguinitas, & affinitas impediunt contrahendum, & dirimunt contractum. Ergo ſi probatur affinitas, vel conſanguinitas, ſeparandi ſunt, etiamſi de facto contraxerint.

Reſpondeo dicendum, quod cum omnis concubitus præter licitum matrimonium, ſit peccatum mortale, quod Eccleſia omnibus modis impedire conatur, *ad ipſam pertinet, eos, inter quos non poteſt eſſe verum matrimonium, ſeparare, & præcipue conſanguineos, & affines*, qui ſine inceſtu contrahere non poſſunt carnaliter.

Ad primum ergo dicendum, quod Eccleſia quamvis dono, & auctoritate divina fulciatur; tamen, inquantum eſt hominum congregatio, aliquid de defectu humano in actibus ejus provenit, quod non eſt divinum. Et ideo illa conjunctio, quæ ſit in facie Eccleſiæ impedimentum ignorantis, non habet inſeparabilitatem ex auctoritate divina, ſed eſt contra auctoritatem divinam errore hominum inducta;

qui

qui cum ſit error facti, excuſat a peccato, quandiu manet: Et propter hoc, quando impedimentum ad notitiam pervenit Eccleſiæ, debet prædictam conjunctionem ſeparare.

Ad ſecundum dicendum, quod illa quæ ſine peccato eſſe non poſſunt, nulla præſcriptione firmantur: quia, ut Innoc. III. dicit, (*in Conc. Later. 4. gener. 12. can. 50. to. 11. & hab. c. Non debet, de Conſanguin. & affin.*) *diuturnitas temporis non minuit peccatum, ſed auget*. Nec ad hoc facit aliquid favor matrimonii, quod inter illegitimas perſonas eſſe non poterat.

Ad tertium dicendum, quod res inter alios acta alii non præjudicat in foro contentioſo: Unde quamvis unus frater repellatur a matrimonio unius ſororum ex cauſa conſanguinitatis, non propter hoc ſeparat Eccleſia aliud matrimonium, quod non accuſatur: Sed in foro conſcientiæ non oportet, quod ſemper obligetur ob hoc alius frater ad dimittendum uxorem ſuam: quia frequenter tales accuſationes ex malevolentia procedunt, & per falſos teſtes probantur: Unde non oportet, quod conſcientiam ſuam informet ex his, quæ circa aliud matrimonium ſunt facta. Sed diſtinguendum videtur in hoc: quia *aut* habet certam cognitionem de impedimento matrimonii, *aut* opinionem, *aut* neutrum: Si *primo* modo, nec exigere, nec reddere debitum debet: Si *ſecundo* modo, debet reddere, ſed non exigere: Si *tertio*, poteſt & reddere, & exigere.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Innocent. III.* quod conjugium contractum inter affines, vel conſanguineos (fide dignis probationibus accedentibus) ſemper eſt dirimendum, & ſic. *Ne autem infra gradus prohibitos Matrimonium contrahatur, debes publice inhibere, & præſumptores eccleſiaſtica diſtrictione punire: non obſtante conſuetudine, quæ dicenda eſt potius corruptela*. Hæc ille de conſang. & affin. quod ſuper his. Dixi ly *fide dignis probationibus accedentibus*, tum propter dicta ſuperius, not. 2. poſt ad 3. tum propter *Alexand. III.* ſic ſcribentem *Pictavienſi* Epiſcopo: *De illo, qui uxorem fratris, antequam ei matrimonio jungeretur, ſe propoſuit cognoviſſe, reſpondemus, quod, niſi hoc publicum, & notorium fuerit, aut idoneis teſtibus comprobatum, prædictum matrimonium occaſione illa*

ipſum impetere non permittas. Hæc ille, de eo, qui cogn. conſang. uxor. ſuæ. Alias ſemper dirimitur matrimonium hujuſmodi, datis his. Item a *Gregorio*, 3. quæſt. 8. hæc ſalubriter: *Qui, & quæ in quarto gradu conjuncti inventi fuerint, ſeparentur*. Hæc ibi. Item a Concil. *Aurelianenſi*: *Inceſtuoſi, ſi ſuis ſacerdotibus inobedientes extiterint, & a tam nefario ſcelere ſegregari noluerint, inter eos habeantur, de quibus Veritas ait: Si Eccleſiam non audieris, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus*. Hæc illud ibid. Item ab *Innocentio III.* in Concilio generali, de conſang. & affin. non debet, &c. *Si quis contra prohibitionem conjugalis copulæ hujuſmodi præſumpſerit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum, cum diuturnitas temporum non minuat peccatum, ſed augeat, tantoque ſint graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*. Hæc ibi. Item ab eodem *Innocent. III.* a fortiori inſinuatur: *Divortii ſententiam approbamus, quam in eum canonice promulgaſti, qui illam ſibi poſtea copulare præſumpſit, cujus antea ſororem adhuc ſeptennem contractis ſponſalibus extraordinaria libidine noſcitur polluiſſe*. Hæc ille, de eo, qui cognov. conſang. ux. ſuæ. Dixi igitur ly *a fortiori*; quia, ſi matrimonium ſequens dirimit affinitati ſimile, ideſt publicæ honeſtatis juſtitia ſecundum *Innocentium*, ſic tanto magis, ſecundum eundem, affinitas proprie dicta, & conſanguinitas. Facit hoc etiam ad *art.* 4. confirmandum. Quoniam vero affinitatem ex concubitu illicito etiam contrahi, & matrimonium dirimere inſinuat Papa iſte, & nunc juxta gradus aliter dirimit, quam ante; ideo de hoc notanda ſunt verba Concilii *Trident.* ſeſſ. 24. cap. 4. de reform. quæ ſunt hæc: *Sancta Synodus graviſſimis de cauſis adducta impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium poſtea factum dirimit; ad eos tantum, qui in primo, & ſecundo gradu conjunguntur, reſtringit: in ulterioribus vero gradibus ſtatuit hujuſmodi affinitatem matrimonium poſtea contractum non dirimere*. Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto conjugium affinium, vel conſanguineorum ſemper eſſe dirimendum inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS X.

Utrum ad ſeparationem matrimonii contracti inter affines, & conſanguineos ſit procedendum per viam accuſationis.

AD Decimum ſic proceditur. Videtur, quod ad ſeparationem matrimonii, quod eſt inter affines, & conſanguineos contractum, non ſit procedendum per viam accuſationis. Quia accuſationem præcedit inſcriptio, qua aliquis ſe ad talionem obligat, ſi in probatione defecerit: Sed hæc non requiruntur, quando de matrimonii ſeparatione agitur. Ergo ibi locum non habet accuſatio.

2. Præterea. In cauſa matrimonii audiuntur ſolum propinqui, ut in littera dicitur: (4. *diſt.* 41.) Sed in accuſationibus audiuntur etiam extranei. Ergo in cauſa ſeparationis matrimonii non agitur per viam accuſationis.

3. Præterea. Si matrimonium accuſari deberet, tunc præcipue hoc eſſet faciendum, quando minus difficile eſt quod ſeparetur: Sed hoc eſt, quando ſunt ſponſalia tantum contracta: non autem tunc accuſatur matrimonium. Ergo nunquam de cætero debet fieri accuſatio.

4. Præterea Ad accuſandum non præcluditur via alicui per hoc, quod non ſtatim accuſat: Sed hoc fit in matrimonio; quia ſi primo tacuit, quando matrimonium contrahebatur, non poteſt poſtea matrimonium accuſare, quaſi ſuſpectus. Ergo &c.

Sed Contra. Omne illicitum poteſt accuſari: Sed matrimonium affinium, & conſanguineorum eſt illicitum. Ergo de eo poteſt eſſe accuſatio.

Reſpondeo dicendum, quod accuſatio ad hoc eſt inſtituta, ne aliquis ſuſtineatur quaſi innocens, qui culpam habet. Sicut autem ex ignorantia facti contingit, quod aliquis homo reputatur innocens, qui in culpa eſt; ita ex ignorantia alicujus circumſtantiæ contingit, quod aliquod factum reputatur licitum, quod eſt illicitum. Et ideo ſicut homo accuſatur quandoque; ita & factum ipſum accuſari poteſt. *Et ſic matrimonium accuſatur, quando propter ignorantiam impedimenti æſtimatur legitimum, quod eſt illegitimum.*

Ad primum ergo dicendum, quod obligatio ad pœnam talionis habet locum, quando accuſatur perſona de crimine: quia tunc agitur ad punitionem ejus: Sed quando accuſatur factum, tunc non agi-

tur ad pœnam facientis, ſed ad impediendum hoc, quod eſt illicitum: Et ideo in matrimonio accuſator non ſe obligat ad aliquam pœnam; Sed talis accuſatio poteſt & verbis, & ſcripto fieri, ita quod exprimatur & perſona accuſans, & matrimonium quod accuſatur, & impedimentum propter quod accuſatur.

Ad ſecundum dicendum, quod extranei non poſſunt ſcire conſanguinitatem niſi per conſanguineos, de quibus probabilius eſt quod ſciant. Unde quando ipſi tacent, ſuſpicio habetur contra extraneum, quod ex malevolentia procedat, niſi per conſanguineos probare voluerit. Unde repellitur ab accuſatione, quando ſunt conſanguinei, qui tacent, & per quos probare non poteſt. Sed conſanguinei, quantumcunque ſint propinqui, non repelluntur ab accuſatione, quando accuſatur matrimonium propter aliquod impedimentum perpetuum, quod impedit contrahendum, & dirimit contractum: Sed quando accuſatur ex hoc, quod dicitur non fuiſſe contractum, tunc parentes tanquam ſuſpecti ſunt repellendi, niſi ex parte illius, qui eſt inferior dignitate, & divitiis, de quibus probabiliter æſtimari poteſt, quod libenter vellent quod matrimonium ſtaret.

Ad tertium dicendum, quod ſi matrimonium nondum ſit contractum, ſed ſponſalia tantum, non poteſt accuſari; quia non accuſatur, quod non eſt: ſed poteſt denuntiari impedimentum, ne matrimonium contrahatur.

Ad quartum dicendum, quod ille qui tacuit primo, quandoque auditur poſtea, ſi velit matrimonium accuſare, quandoque repellitur. Quod patet ex Decretali, (*c. Cum in tua. de his, qui matrim. accuſ. poſſunt*) quæ ſic dicit: *Si poſt contractum matrimonium aliquis accuſator appareat, cum non prodierit in publicum, quando banna ſecundum conſuetudinem in eccleſiis edebantur, utrum vox ſuæ accuſationis debeat admitti, merito quæri poteſt. Super quo ſic duximus diſtinguendum, quod ſi tempore denuntiationis præmiſſæ is qui iam conjunctos impetit, extra diœceſim exiſtebat, vel alias denuntiatio non potuit ad eius pervenire notitiam, ut puta ſi nimiæ infirmitatis fervore laborabat, ſeu ſanæ mentis patiebatur exilium, vel in annis erat tam teneris conſtitutus, quod ad comprehenſionem talium ætas ſufficere non valebat, ſeu alia cauſa legitima fuerit impeditus, ejus accuſatio debet audiri: alioquin tanquam ſuſpectus eſt proculdubio repellendus, niſi proprio*

prio firmaverit juramento, quod poſt didicerit ex quo objecerit, & ad hoc ex malitia non procedat.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Alexandro Papa*, quod in ſeparatione matrimonii inter affines, & conſanguineos eſt procedendum per viam accuſationis, & ſic: *Multorum relatione cognovimus, te propriam velle abiicere uxorem prætendentem conſanguinitatis occaſionem. Unde Apoſtolica auctoritate interdicendum mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem, nullatenus præſumas dimittere, donec apud Epiſcoporum religioſorum concilium cauſam juſtam examinaveris*. Hæc ille 35. q. 6. Item ab *Innocentio* II. *In hujuſmodi caſibus ſummopere conſideranda eſt qualitas perſonarum, quæ aliquid contra quoslibet aſtruere velint, quæ etiam jusjurandum præſtare debent, quod neque gratia, neque pretio, vel timore, vel odio alicujus hoc dicunt contra eos; de quibus agitur, ſed potius, quia credant ita verum eſſe & ita a ſuis anteceſſoribus audiviſſe, in quibus omnibus non debet aliqua varietas, vel contrarietas, inveniri*. Hæc ille ibid. ca. de parentela illa unde. Item a *Fabiano* Papa, *Conſanguineos extraneorum nullus accuſet, vel conſanguinitatem in Synodo computet: ſed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, ideſt, pater, mater, ſoror, frater, patruus, avunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus, & veracioribus, in quibus eadem propinquitas nota ſit, Epiſcopus canonice perquirat, &, ſi inventa fuerit propinquitas, ſeparentur*. Hæc ille ibid. Item a Concilio *Urbani* Papæ. *Si duo viri, vel tres conſanguinitatem jurejurando firmaverint, ipſi forte confeſſi fuerint, conjugia diſſolvantur. Si vero neutrum contigerit, Epiſcopi eos per baptiſmum, per fidem Chriſti, per Chriſti judicium in vera obedientia obteſtentur, quatenus palam faciant; utrum ſe, ſicut eſt fama, recognoſcant eſſe conſanguineos, ſi negaverint, ſibi ipſis relinquendi ſunt*. Hæc illud ibid. Item a *Clemente III*. *A nobis eſt quæſitum; utrum aliqui ſuper accuſatione matrimonii, nihil voce propria depromentes, debeant per ſolam chartulæ conſcriptionem admitti. Ad hæc reſpondemus, quod in talibus, niſi quantum ad præſumptionem, nullius momenti eſt conſcriptio quoad ſententiam proferendam; niſi alia legitima adminicula ſuffragentur.*

tur ad pœnam facientis, ſed ad impediendum hoc, quod eſt illicitum : Et ideo in matrimonio accuſator non ſe obligat ad aliquam pœnam ; Sed talis accuſatio poteſt & verbis, & ſcripto fieri, ita quod exprimatur & perſona accuſans, & matrimonium quod accuſatur, & impedimentum propter quod accuſatur.

Ad ſecundum dicendum, quod extranei non poſſunt ſcire conſanguinitatem niſi per conſanguineos, de quibus probabilius eſt quod ſciant. Unde quando ipſi tacent, ſuſpicio habetur contra extraneum, quod ex malevolentia procedat, niſi per conſanguineos probare voluerit. Unde repellitur ab accuſatione, quando ſunt conſanguinei, qui tacent, & per quos probare non poteſt. Sed conſanguinei, quantumcunque ſint propinqui, non repelluntur ab accuſatione, quando accuſatur matrimonium propter aliquod impedimentum perpetuum, quod impedit contrahendum, & dirimit contractum : Sed quando accuſatur ex hoc, quod dicitur non fuiſſe contractum, tunc parentes tanquam ſuſpecti ſunt repellendi, niſi ex parte illius, qui eſt inferior dignitate, & divitiis, de quibus probabiliter æſtimari poteſt, quod libenter vellent quod matrimonium ſtaret.

Ad tertium dicendum, quod ſi matrimonium nondum ſit contractum, ſed ſponſalia tantum, non poteſt accuſari; quia non accuſatur, quod non eſt: ſed poteſt denuntiari impedimentum, ne matrimonium contrahatur.

Ad quartum dicendum, quod ille qui tacuit primo, quandoque auditur poſtea, ſi velit matrimonium accuſare, quandoque repellitur. Quod patet ex Decretali, (*c. Cum in tua. de his, qui matrim. accuſ. poſſunt*) quæ ſic dicit: *Si poſt contractum matrimonium aliquis accuſator appareat, cum non prodierit in publicum, quando banna ſecundum conſuetudinem in eccleſiis edebantur, utrum vox ſuæ accuſationis debeat admitti, merito quæri poteſt. Super quo ſic duximus diſtinguendum, quod ſi tempore denuntiationis præmiſſæ is qui iam conjunctos impetit, extra diœceſim exiſtebat, vel alias denuntiatio non potuit ad eius pervenire notitiam, ut puta ſi nimiæ infirmitatis fervore laborabat, ſeu ſanæ mentis patiebatur exilium, vel in annis erat tam teneris conſtitutus, quod ad comprehenſionem talium ætas ſufficere non valebat, ſeu alia cauſa legitima fuerit impeditus, ejus accuſatio debet audiri: alioquin tanquam ſuſpectus eſt proculdubio repellendus, niſi proprio*

prio

prio firmaverit juramento, quod poſt didicerit ea quæ objecerit, & ad hoc ex malitia non procedat.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Alexandro Papa*, quod in ſeparatione matrimonii inter affines, & conſanguineos eſt procedendum per viam accuſationis, & ſic: *Multorum relatione cognovimus, te propriam velle abiicere uxorem prætendentem conſanguinitatis occaſionem. Unde Apoſtolica auctoritate interdicendum mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem, nullatenus præſumas dimittere, donec apud Epiſcoporum religioſorum concilium cauſam juſtam examinaveris.* Hæc ille 35. q. 6. Item ab *Innocentio* II. *In hujuſmodi caſibus ſummopere conſideranda eſt qualitas perſonarum, quæ aliquid contra quoslibet aſtruere velint, quæ etiam jusjurandum præſtare debent, quod neque gratia, neque pretio, vel timore, vel odio alicujus hoc dicunt contra eos, de quibus agitur, ſed potius, quia credant ita verum eſſe & ita a ſuis anteceſſoribus audiviſſe, in quibus omnibus non debet aliqua varietas, vel contrarietas, inveniri.* Hæc ille ibid. ca. de parentela illa unde. Item a *Fabiano* Papa, *Conſanguineos extraneorum nullus accuſet, vel conſanguinitatem in Synodo computet: ſed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, ideſt, pater, mater, ſoror, frater, patruus, avunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus, & veracioribus, in quibus eadem propinquitas nota ſit, Epiſcopus canonice perquirat, &, ſi inventa fuerit propinquitas, ſeparentur.* Hæc ille ibid. Item a Concilio *Urbani* Papæ. *Si duo viri, vel tres conſanguinitatem jurejurando firmaverint, ipſi forte confeſſi fuerint, conjugia diſſolvantur. Si vero neutrum contigerit, Epiſcopi eos per baptiſmum, per fidem Chriſti, per Chriſti judicium in vera obedientia obteſtentur, quatenus palam faciant, utrum ſe, ſicut eſt fama, recognoſcant eſſe conſanguineos, ſi negaverint, ſibi ipſis relinquendi ſunt.* Hæc illud ibid. Item a *Clemente III. A nobis eſt quæſitum; utrum aliqui ſuper accuſatione matrimonii, nihil voce propria depromentes, debeant per ſolam chartulæ conſcriptionem admitti. Ad hæc reſpondemus, quod in talibus, niſi quantum ad præſumptionem, nullius momenti eſt conſcriptio quoad ſententiam proferendam; niſi alia legitima adminicula ſuffragentur.*

eſt. (*c. Quoties aliqui*, & *c. Super eo* 22. *de Teſtib. & atteſtationib. & c. Litteras*, *de Juram. calumn.*)
Et per hoc patet ſolutio ad Objecta.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuari ab *Eugen.* III. quod in dirimendis matrimoniis inter affines, & conſanguineos contractis procedi debeat per teſtes, & ſic. „ Quoties aliqui propter cognationem propinquitatis ſeparari petuntur, duobus, vel tribus teſtibus „ adhibitis, qui de eadem conſanguinitate ſuper- „ ſint: vel totidem ſenioribus, & melioribus loci „ ejuſdem, id debet legitime comprobari. „ Hæc ille de teſtibus, & atteſtationibus. Item ab *Alex.* III. ibid. ſuper eo, &c. „ An mulier conjungenda „ non ſit viro pro eo, quod ſola mater alterutrius „ eos eſſe conſanguineos confitetur. Reſpondemus, „ quod, ſi non eſt firmatum matrimonium inter eos, „ matre aſſeverante ipſos eſſe conſanguineos, non „ debent conjungi; quia præſumptio eſt non modica, quod ſe linea conſanguinitatis attingant. „ Si vero matrimonium eſt firmatum, non debet „ ſine plurium juramento diſſolvi. „ Hæc ibi. Item ſpecialiter de juramento calumniæ ab *Honor.* III. ſic inſinuatum. „ Literas, *&c.* Romana eccleſia in his caſibus, in quibus de eccleſiis, decimis, „ & rebus ſpiritualibus, tantum agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere conſuevit, „ eo, quod tales cauſæ non ex legum diſtrictione, „ ſed ex canonum æquitate finem debitum ſortiun- „ tur. Canones autem juramentum calumniæ in „ hujuſmodi cauſis nulli prorſus indicunt. „ Hæc ille de jura. cal. Quod vero matrimonium ſit cauſa quaſi ſpiritualis, ut hic *Honor.* de talibus loquitur, patet, quia ad eccleſiaſticos judices pertinet. Pro qua re vide *art.* 10. *not.* poſt ad *ſecundum*, & *art.* 9. *no. ſecund.* poſt ad *tertium*, ubi per *Cœleſtin.* Papam hoc ipſum edocetur ex ly *ſuo judicio crederent per judicium eccleſiæ concurrendum*, & ex ly *ſit ab uxore ſua judicio eccleſiæ ſeparandus*. Quæ, & conſequenter S. Thom. dictum præmiſſum, confirmantur à Concil. *Trid.* ſeſſ. 24. can. 12. *Si quis dixerit: cauſas matrimoniales non ſpectare ad judices eccleſiaſticos*, *Anathema ſit*. Hæc ibi. Item ex *art.* 10. *append.* multa ad hunc locum facientia mutuare potes. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædi-

dicta patrum, pro quanto teſtes adhibendos pro diſſolutione talis illiciti matrimonii inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides; quomodo, &c.

QUÆSTIO LVI.

De impedimento cognationis ſpiritualis, in quinque articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de impedimento cognationis ſpiritualis.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo. Utrum ſpiritualis cognatio matrimonium impediat.
Secundo. Ex qua cauſa contrahatur.
Tertio. Inter quos.
Quarto. Utrum tranſeat a viro in uxorem.
Quinto. Utrum tranſeat ad filios carnales patris.

ARTICULUS I. 231

Utrum ſpiritualis cognatio impediat matrimonium.

S. Tho. 4. d. 42. q. 1. ar. 1. & 2.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod ſpiritualis cognatio matrimonium non impediat. Nihil enim impedit matrimonium, niſi quod contrariatur alicui bono matrimonii: Sed ſpiritualis cognatio non contrariatur alicui bono matrimonii. Ergo non impedit matrimonium.

2. Præterea. Impedimentum perpetuum matrimonii non poteſt ſtare ſimul cum matrimonio: Sed cognatio ſpiritualis ſtat ſimul aliquando cum matrimonio, ut in littera dicitur; (4. *d.* 42.) ſicut cum aliquis in caſu neceſſitatis filium ſuum baptizat; quia tunc fit uxori ſuæ ſpirituali cognatione conjunctus; nec tamen matrimonium ſeparatur. Ergo ſpiritualis cognatio matrimonium non impedit.

3. Præt. Spiritus unio non tranſit in carnem: Sed matrimonium eſt carnalis conjunctio. Ergo cum cognatio ſpiritualis ſit unio ſpiritus, non poteſt tranſire ad matrimonium impediendum.

4. Præterea. Contrariorum non ſunt iidem effectus:

ctus: Sed ſpiritualis cognatio videtur eſſe contraria diſparitati cultus; cum ſpiritualis cognatio ſit propinquitas proveniens ex datione ſacramenti, vel intentione ad idem; diſparitas autem cultus conſiſtit in ſacramenti carentia, ut prius dictum eſt. (*qu.* 50. *art.* 1. & 4. *diſt.* 39. *qu.* 1. *art.* 1.) Cum ergo diſparitas cultus matrimonium impediat, videtur quod ſpiritualis cognatio non habeat hunc effectum.

Sed Contra. Quanto aliquod vinculum ſanctius eſt, tanto magis eſt cuſtodiendum: Sed vinculum ſpirituale eſt ſanctius, quam corporale. Cum ergo vinculum propinquitatis corporalis matrimonium impediat, videtur etiam quod cognatio ſpiritualis idem faciat.

Præterea. In matrimonio conjunctio animarum eſt principaliter, quam conjunctio corporum; quia præcedit ipſam. Ergo multo fortius ſpiritualis cognatio matrimonium impedire poteſt, quam carnalis.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut per carnis propagationem homo accipit eſſe naturæ; ita per ſacramenta accipit eſſe ſpirituale gratiæ. Unde ſicut vinculum, quod ex carnis propagatione contrahitur, eſt homini naturale, inquantum eſt res quædam naturæ; ita vinculum, quod contrahitur ex ſacramentorum ſuſceptione, eſt aliquo modo naturale alicui, inquantum eſt membrum Eccleſiæ. *Et ideo ſicut carnalis cognatio impedit matrimonium ita ſpiritualis ex Eccleſiæ ſtatuto.* Tamen diſtinguendum eſt de ſpirituali cognatione: quia *aut* præceſſit matrimonium, *aut* ſequitur: *Si præceſſit, impedit contrahendum, & dirimit contractum. Si ſequitur, tunc non dirimit vinculum matrimonii*: Sed quantum ad actum matrimonii eſt diſtinguendum: Quia *aut* ſpiritualis cognatio inducitur cauſa neceſſitatis; ſicut cum pater baptizat filium in articulo mortis: *Et tunc non impedit actum matrimonii ex neutra parte*: *Aut* inducitur extra caſum neceſſitatis ex ignorantia: *Et tunc ſi ille, ex cujus actu inducitur, diligentiam adhibuit, eſt eadem ratio, ſicut & de primo*: *Aut* ex induſtria extra caſum neceſſitatis: *Et tunc ille, ex cujus actu inducitur, amittit jus petendi debitum: ſed tamen debet reddere, ſi petatur*; quia ex culpa ejus non debet aliquod incommodum alius reportare.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis ſpiritualis cognatio non impediat aliquod de principalibus bonis matrimonii; tamen impedit aliquod de ſecundariis bonis, quod eſt amicitiæ multiplicatio:
quia

quia ſpiritualis cognatio eſt ſufficiens ratio amicitiæ per ſe, unde oportet, quod ad alios per matrimonium familiaritas, & amicitia quæratur.

Ad ſecundum dicendum, quod Matrimonium eſt vinculum perpetuum. & ideo nullum impedimentum ſuperveniens poteſt ipſum dirimere: Et ſic quandoque contingit, quod matrimonium, & matrimonii impedimentum ſtant ſimul: Non autem ſi impedimentum præcedit.

Ad tertium dicendum, quod in matrimonio non eſt tantum conjunctio corporalis, ſed etiam ſpiritualis. Et ideo propinquitas ſpiritus ei impedimentum præſtat, ſine hoc quod propinquitas ſpiritualis tranſire debeat in carnalem.

Ad quartum dicendum, quod non eſt inconveniens, quod duo contraria adinvicem contrarientur eidem; ſicut magnum, & parvum æquali. Et ſic diſparitas cultus, & ſpiritualis cognatio matrimonio repugnant: quia in uno eſt major diſtantia, in altero major propinquitas, quam matrimonium requirat. & ideo ex utraque parte matrimonium impeditur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*; quomodo per rationem oſtendas, merito dictum fuiſſe a *Bonifacio VIII.* ſic. „ Cognationem ſpiritualem in baptiſmo contrahi jure conſtat, quæ cognatio & contrahendum „ matrimonium impedit, & dirimit poſt contractum. *Hæc ille de cognation. ſpiritual. in ſexto.* „ *Nedum inter. Item ab* Alex. III. Si vir, vel mulier ſcienter, vel ignoranter filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, an propter hoc ſeparari debeant? Nobis videtur: quod, ſive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt ab invicem ſeparandi: nec alter alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam poſſint induci. Quia, ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur: ſi ex malitia, eis ſua fraus non debet patrocinari, vel dolus. „ Hæc ille de cognation. ſpiritual.

Ubi vides; quid faciat illa cognatio ſuperveniens. Item a Conc. *Magontinenſi* 30. q. 1. de eo, quod. „ Si filiam, aut commatrem ſuam aliquis in conjugium duxerit, ſeparandos eſſe judicamus, & gravi pœnitentia plectendos. Si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo ex induſtria fecerint, ut filium ſuum de fonte ſuſciperent, gravis pœ-

„ ni-

„ pœnitentia inſidiatori injungatur, & ſimul maneant,
„ & ſi prævaricator conjugii ſupervixerit, ſine ſpe
„ conjugii maneat. „ Hæc ibi. Illa autem gravis pœnitentia præter cætera eſt non poſſe exigere debitum. Item a *Joanne* Papa ibidem. Ad limina, &c.
„ Si ſupradictus genitor filium ſuum corpore morien-
„ tem in extremo vitæ ſuæ poſitum, nec dum ba-
„ ptiſmatis unda lotum, abſentia ſcilicet ſacerdo-
„ tum nimia neceſſitate cogente, baptizavit; Nos
„ inculpabile, quod neceſſitas intulit, judicamus:
„ & idcirco ſuæ uxori ſibi jam olim legitime ſo-
„ ciatæ impune, quandiu vixerit, judicamus mane-
„ re conjunctum. „ Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto de cognatione ſpirituali talia ſentiunt, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex his viciſſim, &c.

ARTICULUS II. 232

Utrum per ſolum baptiſmum ſpiritualis propinquitas contrahatur.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod per ſolum baptiſmum ſpiritualis propinquitas contrahatur. Sicut enim ſe habet corporalis cognatio ad corporalem generationem, ita ſpiritualis ad ſpiritualem: Sed ſolus baptiſmus dicitur ſpiritualis generatio. Ergo per ſolum baptiſmum contrahitur ſpiritualis cognatio, ſicut & per ſolam generationem carnalem carnalis cognatio.

2. Præterea. Sicut in Confirmatione imprimitur character, ita in Ordine: Sed ex ſuſceptione Ordinis non ſequitur ſpiritualis cognatio. Ergo nec ex Confirmatione: Et ſic ſolum ex Baptiſmo.

3. Præterea. Sacramenta ſunt digniora ſacramentalibus: Sed ex quibuſdam ſacramentis ſpiritualis cognatio non ſequitur; ſicut patet in Extrema unctione. Ergo multo minus ex catechiſmo, ut quidam dicunt.

4. Præterea. Inter ſacramentalia baptiſmi multa alia præter catechiſmum numerantur. Ergo ex catechiſmo non magis contrahitur ſpiritualis cognatio, quam ex aliis.

5. Præterea. Oratio non eſt minus efficax ad promovendum in bonum, quam inſtructio, vel catechizatio: Sed ex oratione non contrahitur ſpiritualis cognatio. Ergo nec ex catechiſmo.

6. Præterea. Inſtructio, quæ fit baptizatis per præ-

prædicationem, non minus valet, quam illa quæ ſit nondum baptizatis: Sed ex prædicatione non contrahitur aliqua cognatio ſpiritualis. Ergo nec ex catechiſmo.

7. Sed Contra. 1. Cor. 4. *in Chriſto JESU per Euangelium ego vos genui*: Sed ſpiritualis generatio cauſat ſpiritualem cognationem. Ergo ex prædicatione Euangelii, & inſtructione fit ſpiritualis cognatio, & non ſolum ex baptiſmo.

8. Præterea. Sicut per baptiſmum tollitur peccatum originale, ita per pœnitentiam tollitur actuale. Ergo ſicut baptiſmus cauſat ſpiritualem cognationem, ita & pœnitentia.

9. Præterea. *Pater* nomen cognationis eſt: Sed per pœnitentiam, & doctrinam, & curam paſtoralem, & multa hujuſmodi aliquis dicitur alteri ſpiritualis pater. Ergo ex multis aliis, præter Baptiſmum, & Confirmationem, ſpiritualis cognatio contrahitur.

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc eſt *triplex* opinio. *Quidam* enim dicunt, quod ſpiritualis regeneratio ſicut per ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam datur, ita per ſeptem efficitur, incipiendo a primo pabulo ſalis ſacrati uſque ad confirmationem per Epiſcopum factam: & per quodlibet horum ſeptem ſpiritualis cognatio contrahitur. Sed illud non videtur rationabile; quia cognatio carnalis non contrahitur niſi per actum generationis completum. Unde etiam affinitas non contrahitur niſi facta commixtione ſeminum, ex qua poteſt ſequi generatio carnalis. Spiritualis autem generatio non perficitur niſi per aliquod ſacramentum. Unde non videtur conveniens, quod ſpiritualis cognatio contrahatur niſi per aliquod ſacramentum.

Et ideo *alii* dicunt, quod per tria tantum ſacramenta ſpiritualis cognatio contrahatur, ſcilicet per catechiſmum, baptiſmum, & confirmationem. Sed iſti propriam vocem videntur ignorare: quia catechiſmus non eſt ſacramentum, ſed ſacramentale.

Et ideo *alii* dicunt, *quod tantum per duo ſacramenta contrahitur*; ſcil. per Confirmationem, & Baptiſmum: *Et hæc eſt opinio communior. Tamen de catechiſmo horum* quidam *dicunt quod eſt debile impedimentum; quia impedit contrahendum, ſed non dirimit contractum.*

Ad primum ergo dicendum, quod *duplex* eſt carnalis nativitas. *Prima* in utero, in quo adhuc id quod natum eſt, eſt adeo debile, quod non poſſit extra exponi ſine periculo; Et huic nativitati aſſimi-

milatur regeneratio per Baptiſmum, in quo regeneratur aliquis quaſi adhuc fovendus intra uterum Eccleſiæ. *Secunda* eſt nativitas ex utero, quando jam quod natum erat in utero, tantum roboratum eſt, quod poteſt ſine periculo exponi exterioribus, quæ nata ſunt corrumpere: Et huic aſſimilatur Confirmatio, per quam homo roboratus exponitur in publicum ad confeſſionem nominis Chriſti. Et ideo congrue per utrumque iſtorum ſacramentorum contrahitur ſpiritualis cognatio.

Ad ſecundum dicendum, quod per Ordinis ſacramentum non fit aliqua regeneratio, ſed quædam promotio poteſtatis: Et propterea mulier non ſuſcipit Ordinem; Et ſic non poteſt ex hoc aliquod impedimentum præſtari matrimonio: Et ideo talis cognatio non computatur.

Ad tertium dicendum, quod in catechiſmo fit quædam profeſſio futuri baptiſmi, ſicut in ſponſalibus quædam ſponſio futurarum nuptiarum. Unde ſicut in ſponſalibus contrahitur quidam modus propinquitatis, ita in catechiſmo ad minus impediens contrahendum, ut quidam dicunt; non autem in ſacramentis aliis.

Ad quartum dicendum, quod talis profeſſio fidei non fit in aliis ſacramentalibus baptiſmi, ſicut in catechiſmo. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Et ſimiliter dicendum ad Quintum de oratione, & ad Sextum de prædicatione.

Ad ſeptimum dicendum, quod Apoſtolus eos ad fidem inſtruxerat per modum catechiſmi: Et ſic aliquo modo talis inſtructio habebat ordinem ad ſpiritualem generationem.

Ad octavum dicendum, quod per ſacramentum Pœnitentiæ non contrahitur, proprie loquendo, ſpiritualis cognatio. Unde filius ſacerdotis poteſt contrahere cum illa, quam ſacerdos in confeſſione audivit: alias filius ſacerdotis non inveniret in tota parochia mulierem, cum qua contrahere poſſet. Nec obſtat, quod per pœnitentiam tollitur peccatum actuale; quia hoc non eſt per modum generationis, ſed magis per modum ſanationis: Sed tamen per pœnitentiam contrahitur quoddam fœdus inter mulierem confitentem, & ſacerdotem, ſpirituali cognationi ſimile; ut tantum peccet eam carnaliter cognoſcens, ac ſi eſſet ſua ſpiritualis filia: Et hoc ideo, quia maxima familiaritas eſt inter ſacerdotem, & confitentem: Et ob hoc iſta prohibitio eſt inducta, ut tollatur peccandi occaſio.

Ad nonum dicendum, quod pater ſpiritualis di-

ci-

citur ad ſimilitudinem patris carnalis. Pater autem carnalis, ut Philoſophus dicit in 8. Ethicorum, (*c.* 11. *cir. princ.* & *c.* 12. *circ. med. tom.* 5.) *tria* dat filio, *eſſe*, *nutrimentum*, & *inſtructionem*. Et ideo ſpiritualis pater alicujus dicitur ratione alicujus horum trium. Tamen ex hoc quod eſt ſpiritualis pater, non habet ſpiritualem cognationem, niſi conveniat cum patre quantum ad generationem, per quam eſt eſſe. Et ſic etiam poteſt ſolvi Octavum, quod præceſſit.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito dictum eſſe de baptiſmo, confirmatione, & de catechiſmo, a *Bonif. VIII.* ſic. „ Cognationem ſpiritualem in baptiſmo, *&c. ut in* „ *art.* 1. *app. item*, ex confirmatione quoque, ſeu „ frontis chriſmatione ſpiritualis cognatio contra„ hitur matrimonia ſimiliter impediens contrahen„ da, & dirimens poſt contracta. *Item*. Per cathe„ chiſmum, qui præcedit baptiſmum, cognatio ſpi„ ritualis contrahitur, perquam contrahendum ma„ trimonium impeditur: per illam tamen cognatio„ nem matrimonium poſt eam conſtractum mini„ me ſeparatur. *Item*. Ex datione vero aliorum „ ſacramentorum cognatio ſpiritualis nequaquam o„ ritur, quæ matrimonium impediat, vel diſſolvat.„ Hæc ille de cogn. ſpiritual. in 6. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificis, pro quanto cognationem ſpiritualem cauſari ex illis tribus tantum inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis, &c.

A R T I C U L U S III. 233.

Utrum cognatio ſpiritualis contrahatur inter ſuſcipientem ſacramentum baptiſmi, & levantem de ſacro fonte.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod cognatio ſpiritualis non contrahatur inter ſuſcipientem ſacramentum baptiſmi, & levantem de ſacro fonte. Quia in generatione carnali contrahitur propinquitas ſolum ex parte ejus, cujus ſemine generatur proles, non autem ex parte ejus, qui filium natum ſuſcipit. Ergo nec ſpiritualis cognatio contrahitur inter eum qui ſuſcipit de ſacro fonte, & eum qui ſuſcipitur.

2. Præ-

2. Præterea. Ille qui de ſacro fonte levat, Anadochus a Dionyſio (*c. 2. Eccleſ. hierarch.*) dicitur; & ad ejus officium ſpectat puerum inſtruere: Sed inſtructio non eſt ſufficiens cauſa ſpiritualis cognationis, ut dictum eſt. (*art. præc.*) Ergo nulla cognatio contrahitur inter eum, & illum qui de ſacro fonte levatur.

3. Præterea. Poteſt contingere quod aliquis levet aliquem de ſacro fonte, antequam ipſe ſit baptizatus: Sed ex hoc non contrahitur aliqua ſpiritualis cognatio; quia ille qui non eſt baptizatus, non eſt capax alicujus ſpiritualitatis. Ergo aliquem levare de ſacro fonte non ſufficit ad ſpiritualem cognationem contrahendam.

Sed Contra eſt definitio ſpiritualis cognationis ſupra inducta. (*a. 1. hu. qu.*) & auctoritates, quæ ponuntur in littera. (*4. d. 42.*)

Reſpondeo dicendum, quod ſicut in generatione carnali aliquis naſcitur ex matre, & patre; ita in generatione ſpirituali aliquis renaſcitur filius Dei ſicut patris, & Eccleſiæ ſicut matris. Sicut autem ille qui ſacramentum confert, gerit perſonam Dei, cujus inſtrumentum, & miniſter eſt: ita ille qui baptizatum ſuſcipit de ſacro fonte, aut confirmandum tenet, gerit perſonam Eccleſiæ. *Unde ad utrumque ſpiritualis cognatio contrahitur.*

Ad primum ergo dicendum, quod non tantum pater, ex cujus ſemine generatur proles, habet cognationem carnalem ad natum, ſed etiam mater, quæ materiam ſubminiſtrat, & in cujus utero generatur. Et ita etiam Anadochus, qui baptizandum vice totius Eccleſiæ offert, & ſuſcipit, & confirmandum tenet, ſpiritualem cognationem contrahit.

Ad ſecundum dicendum, quod non ratione inſtructionis debitæ, ſed ratione generationis ſpiritualis, ad quam cooperatur, cognationem ſpiritualem contrahit.

Ad tertium dicendum, quod non baptizatus non poteſt aliquem levare de ſacro fonte, cum non ſit membrum Eccleſiæ, cujus typum gerit in baptiſmo ſuſcipiens: Quamvis poſſit baptizare, quia eſt creatura Dei, cujus typum gerit baptizans: Nec tamen aliquam cognationem ſpiritualem contrahere poteſt: quia ipſe eſt expers ſpiritualis vitæ, in quam homo primo per baptiſmum naſcitur.

AR-

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito dictum a *Bonifacio VIII.* ſic: „ Inter baptizatum, & illum, qui eum ſuſcepit de „ baptiſmo, cognationem ſpiritualem contrahi jure „ conſtat. Et eadem, quæ de ſuſcipiente ſunt di- „ cta, ſunt etiam de baptizante cenſenda. Ex con- „ firmatione quoque cognatio eiſdem modis con- „ trahitur „. Hæc ille de cognat. ſpirit. in 6. cap. Nedum: & infra circa eandem materiam in cap. eodem: „ Quamvis non plures, quam unus vir, vel „ una mulier accedere debeant ad ſuſcipiendum de „ baptiſmo infantem, juxta ſacrorum canonum in- „ ſtituta: ſi tamen plures acceſſerint, ſpiritualis co- „ gnatio inde contrahitur. De confirmatione inſu- „ per quantum ad hoc idem judicium eſt habendum. „ Hæc ibi. Quomodo autem hoc ultimum nunc verificetur, vel non, quoniam jura nova juſtiſſimis de cauſis prodierunt: ideo videndum eſt hoc in app. *art.* 5. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificis, pro quanto de baptizati, & confirmati cognatione ad baptizantem, atque levantem; ad confirmantem, atque tenentem ſic ſtatuunt, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim doctrina præſens hæc & declaretur, & conſolidetur.

A R T I C U L U S IV. 234

Utrum cognatio ſpiritualis tranſeat a viro in uxorem.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod cognatio ſpiritualis non tranſeat a viro in uxorem. Quia ſpiritualis unio, & corporalis ſunt diſparatæ, & diverſorum generum. Ergo mediante carnali conjunctione, quæ inter virum, & uxorem eſt, non tranſitur ad ſpiritualem cognationem.

2. Præterea. Magis conveniunt in ſpirituali generatione, quæ eſt cauſa ſpiritualis cognationis, pater & mater ſpiritualis, quam vir, qui eſt ſpiritualis pater, & uxor: Sed pater, & mater ſpiritualis nullam ex hoc ſpiritualem cognationem contrahunt: Ergo nec uxor contrahit aliquam ſpiritualem cognationem ex hoc, quod vir ejus ſit pater alicujus ſpiritualis.

3. Præ-

3. Præterea. Poteſt contingere, quod vir eſt baptizatus, & uxor non eſt baptizata; ſicut quando eſt ab infidelitate converſus ſine alterius conjugis converſione; Sed ſpiritualis cognatio non poteſt pervenire ad non baptizatum. Ergo non tranſit ſemper a viro ad uxorem.

4. Præterea. Vir, & uxor poſſunt aliquem ſimul de ſacro fonte levare. Si ergo ſpiritualis cognatio a viro tranſiret in uxorem, ſequeretur quod uterque conjugum eſſet bis pater, vel mater ſpiritualis ejuſdem quod eſt inconveniens.

Sed Contra. Bona ſpiritualia magis multiplicabilia ſunt, quam corporalia; Sed conſanguinitas corporalis viri tranſit ad uxorem per affinitatem. Ergo multo magis ſpiritualis cognatio.

Reſpondeo dicendum, quod aliquis poteſt fieri alicujus compater *dupliciter*. *Uno modo* per actum alterius, qui baptizat, vel in ipſo baptiſmo ſuſcipit filium ejus: *Et ſic cognatio ſpiritualis non tranſit a viro in uxorem; niſi forte ille ſit filius uxoris*; quia tunc directe uxor contrahit cognationem ſpiritualem, ſicut & vir. *Alio modo* per actum proprium; ſicut cum levat filium alterius de ſacro fonte: *Et ſic cognatio ſpiritualis tranſit ad uxorem, quam jam carnaliter cognovit; non autem ſi nondum ſit matrimonium conſummatum*; quia nondum effecti ſunt una caro: Et hoc eſt per modum cujuſdam affinitatis: *Unde etiam pari ratione videtur tranſire ad mulierem, quæ eſt carnaliter cognita, quamvis non ſit uxor*. Unde verſus:

Quæ mihi, vel cujus natum mea fonte levavit,
Hæc mea commater, fieri mea non valet uxor:
Si qua meæ natum non ex me fonte levavit,
Hanc poſt fata meæ non inde vetabor habere.

Ad primum ergo dicendum, quod ex hoc quod ſunt diverſorum generum unio corporalis, & ſpiritualis, poteſt concludi quod una non eſt altera, non autem quod una non poſſit eſſe cauſa alterius: quia eorum quæ ſunt in diverſis generibus, unum quandoque eſt cauſa alterius, vel per ſe, vel per accidens.

Ad ſecundum dicendum, quod pater ſpiritualis, & mater ſpiritualis ejuſdem non conjunguntur in generatione ſpirituali niſi per accidens: quia ad hoc unus per ſe ſufficeret. Unde non oportet, quod ex hoc aliqua cognatio ſpiritualis inter eos naſcatur, quin poſſit eſſe inter eos matrimonium. Unde verſus:

Unus ſemper erit compatrum ſpiritualis,
Alter carnalis: non fallit regula talis.

Sed per matrimonium fit & vir, & uxor una caro,

per

per ſe loquendo. Et ideo non eſt ſimile.

Ad tertium dicendum, quod ſi uxor non ſit baptiƶata, non perveniet ad eam ſpiritualis cognatio, propter hoc quod non eſt capax, non ex hoc quod non poſſit per matrimonium traduci ſpiritualis cognatio a viro in uxorem.

Ad quartum dicendum, quod ex quo inter patrem ſpiritualem, & matrem non contrahitur aliqua cognatio ſpiritualis, nihil prohibet, quin vir, & uxor ſimul aliquem de ſacro fonte levent: Nec eſt inconveniens, quod uxor ex diverſis cauſis efficiatur bis mater ſpiritualis ejuſdem; ſicut etiam poteſt eſſe, quod ſit affinis, & conſanguinea ejuſdem per carnalem propinquitatem.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a *Clemente III.* quod ſpiritualis cognatio tranſit a viro in uxorem. „ Martinus Bertam duxit uxorem, Tebergam „ ſibi copulavit Lotharius, qui Bertæ, & Martini „ filium de ſacro fonte ſuſcepit. Lothario, & Berta „ ſublatis de medio, Martinus cum Teberga præ„ fata contraxit. Reſpondendum duximus: quod, „ cum ſecundum Domini verbum vir, & mulier „ efficiantur per connubium una caro, liquidum eſt „ Tebergam non poſſe matrimonialiter copulari Mar„ tino, qui compater ejus fuerat, cum quo una ca„ ro Teberga noſcitur extitiſſe. „ Hæc ille de cognat. ſpirit. Ubi per ly *connubium* intelligit copulam carnalem; ut & ex *gloſ.* ibi, & ex *Adriano* Papa patet, 27. *q.* 2. *cap. Agathoſa*. Item a Concil. *Tribarienſi*, quod prædicta cognatio non tranſit, niſi copula carnali poſita; & ſic: „ Qui ſpiritualem habet „ compatrem, cujus filium de lavacro ſacri fontis „ accepit, & ejus uxor commater non eſt: liceat „ ei, defuncto compatre ſuo, ejus viduam ducere in „ uxorem, ſi nullam habet propinquitatem conſan„ guinitatis. Quid enim? Numquid non poſſunt con„ jungi, quos nulla propinquitas carnalis, vel nul„ la generatio ſecernit ſpiritualis? „ Hæc illud, 30. quæſt. 4. Item ab *Urbano* merito eſſe dictum ſic: „ Quod autem uxor cum marito in baptiſmate ſi„ mul non debeat ſuſcipere puerum, nulla auctori„ tate reperitur prohibitum. Sed, ut puritas ſpiri„ tualis paternitatis ab omni labe, & infamia con„ ſervetur immunis, dignum eſſe decernimus: ut u„ trique inſimul ad hoc aſpirare minime præſu„ mant.

„ mant. „ Hæc ille, ibid. Ubi ly *infamia* ſumitur reſpectu ſtultorum. *Crederent enim*, inquit gloſ., „ ſtulti, aliquam proximitatem inter eos contrahi, „ ſi ſimul ſuſciperent. Sed etiam ſuperfluum eſſet, „ *inquit*, ut uterque ſuſciperet, cum ex ſuſceptione „ alterius uterque compater efficiatur: de conſuetu- „ dine tamen eſt in quibuſdam locis, quod uterque „ ſimul ſuſcipiat. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto cognationem ſpiritualem tranſire, vel non tranſire a viro ad uxorem inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim, &c.

ARTICULUS V. 235

Utrum cognatio ſpiritualis tranſeat ad filios carnales patris ſpiritualis.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod cognatio ſpiritualis non tranſeat ad filios carnales patris ſpiritualis. Quia ſpirituali cognationi non aſſignantur gradus: Eſſent autem gradus, ſi tranſiret a patre in filium: quia perſona generata mutat gradum, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 55. *ar.* 5.) Ergo non tranſit ad filios carnales patris ſpiritualis.

2. Præterea. Pater eodem gradu attinet filio, & frater fratri. Si ergo cognatio ſpiritualis tranſit a patre in filium, eadem ratione tranſibit a fratre in fratrem: quod falſum eſt.

Sed Contra eſt, quod in littera probatur per auctoritatem. (4. *d.*42.)

Reſpondeo dicendum, quod filius eſt aliquid patris, & non e converſo, ut dicitur in 8. Ethicorum. (*c.* 12. *a princ. to.* 5.) *Et ideo ſpiritualis cognatio tranſit a patre in filium carnalem, & non e converſo*. Et ſic patet, quod *tres* ſunt cognationes ſpirituales: *Una* quæ dicitur ſpiritualis paternitas, quæ eſt inter patrem ſpiritualem, & filium ſpiritualem: *Alia*, quæ dicitur compaternitas, quæ eſt inter patrem ſpiritualem, & carnalem ejuſdem: *Tertia* autem dicitur ſpiritualis fraternitas, quæ eſt inter filium ſpiritualem, & filios carnales ejuſdem patris. *Et quælibet harum impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.*

Ad primum ergo dicendum, quod perſona addita per carnis propagationem facit gradum reſpectu illius perſonæ, quæ in eodem genere attinet, non autem reſpectu ejus, quæ attinet in alio genere: ſicut filius attinet in eodem gradu uxori patris, in quo &

pater, quamvis alio genere attinentiæ. Spiritualis autem cognatio eſt alterius generis, quam carnalis. Et ideo non in eodem gradu attinet filius ſpiritualis filio naturali patris ſui ſpiritualis, in quo attinet ei pater ejus, quo mediante cognatio ſpiritualis tranſit. Et ita non oportet, quod ſpiritualis cognatio habeat gradum.

Ad ſecundum dicendum, quod frater non eſt aliquid fratris, ſicut filius eſt aliquid patris: Sed uxor eſt aliquid viri, cum quo effecta eſt unum corpus: Et ideo a fratre in fratrem non tranſit, ſive ſit ante genitus, ſive poſt fraternitatem ſpiritualem.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe ab *Innocentio Tertio*, quod a patre in filium carnalem tranſit cognatio ſpiritualis: & ſic. „ Tua nos duxit diſcretio „ conſulendos, an natus ante compaternitatem fi„ liam compatris ſui, vel commatris ſibi poſſit ma„ trimonialiter copulare: &, ſi contraxit, an debeat „ ſeparari. Super quo reſpondemus, quod hujuſmo„ di perſonæ non poſſunt matrimonium contrahe„ re, &, ſi contraxerint, poſſunt abinvicem ſepa„ rari. „ Hæc ille de cognat. ſpirit. Ubi accipitur ly *poſſunt*, pro debent de jure: ut ibi patet per *gloſ.* & per Papæ *Alex.* dec. nunc ſeq. Item ab *Alexand. III.* ibid. Super eo, &c. „ Si tales fuerint filii, „ per quorum alterum, vel utrumque parentes ad „ compaternitatem venerunt: eos conjungi nulla „ ratione ſuſtineas, & conjunctos Pontificali aucto„ ritate non differas ſeparare. Cæterum, ſi per neu„ trum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, „ de his te volumus conſuetudinem tuæ metropoli„ tanæ eccleſiæ, vel aliarum circumpoſitarum inqui„ rere, & diligentius imitari. „ Hæc ibi. Item a *Bonifacio Octavo*, inſinuatum de illis tribus cognationibus ſpiritualibus; & ſic. „ Nedum inter bapti„ zatum, & illum, qui eum ſuſcepit de baptiſmo, „ ac inter eundem baptizatum, & ſuſcipientis filios, „ & uxorem ante ſuſceptionem carnaliter cognitam „ ab eodem, immo etiam inter ſuſcipientem, pa„ tremque baptizati, & matrem, cognationem ſpi„ ritualem contrahi jure conſtat: quæ cognatio & „ contrahendum matrimonium impedit, & dirimit „ poſt contractum. Et eadem, quæ de ſuſcipiente „ ſunt dicta, ſunt etiam de baptizante cenſenda. „ Ex confirmatione quoque ſpiritualis cognatio eiſ-

„ dem

„ dem modis contrahitur; matrimonia ſimiliter im-
„ pediens contrahenda, & dirimens contracta. „
Hæc ille de cognat. ſpirit. in 6. Faciunt hæc etiam
ad *artic. tertium*, & *quartum*, pro illorum portione. Item a Concil. *Trid.* ſeſſ. 24. c. 2., de ref. prædicta partim confirmantur, partim limitantur, & ſic.
„ Docet experientia, propter multitudinem prohi-
„ bitionum multoties in caſibus prohibitis ignoran-
„ ter contrahi matrimonia, in quibus vel non ſine
„ magno peccato perſeveratur, vel ea non ſine ma-
„ gno ſcandalo dirimuntur. Volens itaque ſancta
„ ſynodus huic incommodo providere, & a cogna-
„ tionis ſpiritualis impedimento incipiens, ſtatuit:
„ ut unus tantum ſive vir, ſive mulier, vel ad
„ ſummum unus, & una, baptizatum de baptiſmo
„ ſuſcipiant, inter quos, ac baptizatum ipſum, &
„ illius patrem, & matrem, nec non inter bapti-
„ zantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac
„ matrem tantum ſpiritualis cognatio contrahatur.
„ Parochus diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſci-
„ ſcitetur, quem, vel quos elegerint, ut baptiza-
„ tum de ſacro fonte ſuſcipiant, & eum, vel eos
„ tantum ad illum ſuſcipiendum admittat. Quod
„ ſi alii ultra deſignatos baptizatum tetigerint, co-
„ gnationem ſpiritualem nullo pacto contrahant:
„ conſtitutionibus in contrarium facientibus non ob-
„ ſtantibus. Cognatio, quæ ex confirmatione con-
„ trahitur, confirmantem, & confirmatum, illiuſ-
„ que patrem, & matrem, ac tenentem, non egre-
„ diatur, omnibus inter alias perſonas hujus ſpiri-
„ tualis cognationis impedimentis omnino ſubla-
tis. „ Hæc ibi. Ibi vides, lineam fraternitatis ſpiritualis eſſe ſublatam. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto de ſpiritualis cognationis tranſitu a patre ad filios, & de multiplicibus cognationibus ſpiritualibus ſic, ut diximus, inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO LVII.

De cognatione legali, quæ eſt per adoptionem, in tres articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de cognatione legali, quæ eſt per adoptionem.

Circa quod quæruntur tria.

Primo. Quid ſit adoptio.
Secundo. Utrum ex ea aliquod vinculum contrahatur matrimonium impediens.
Tertio. Inter quas perſonas contrahatur.

ARTICULUS I. 236

Utrum adoptio convenienter definiatur.

S. Th. 4. d. 42. q. 2. ar. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter adoptio definiatur: *Adoptio eſt extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima aſſumptio.* Filius enim debet eſſe ſubditus patri: Sed aliquando ille qui adoptatur, non tranſit in poteſtatem patris adoptantis. Ergo non ſemper per adoptionem aliquis in filium aſſumitur.

2. Præterea. *Parentes debent filiis theſaurizare*, 2. Cor. 12. Sed pater adoptans non oportet quod ſemper adoptato theſaurizet: quia quandoque adoptatus non ſuccedit in bonis adoptantis. Ergo adoptio non eſt aſſumptio alicujus in filium.

3. Præterea. Adoptio, per quam aliquis in filium aſſumitur, aſſimilatur generationi naturali, per quam naturaliter producitur filius. Ergo cui competit naturalis generatio filii, competit adoptio: Sed hoc eſt falſum: quia ille qui non eſt ſui juris, & qui eſt minor viginti quinque annis, & mulier, non poſſunt adoptare; qui tamen poſſunt filium naturaliter generare. Ergo adoptio non dicitur proprie aſſumptio alicujus in filium.

4. Præterea. Aſſumptio extraneæ perſonæ in filium videtur eſſe neceſſaria ad ſupplendum defectum naturalium filiorum: Sed ille qui non poteſt generare, ut ſpado, vel frigidus, maxime patitur defectum in filiis naturalibus. Ergo ei maxime competit aſſumere aliquem in filium: Sed non competit ei adoptare.

re. Ergo adoptio non eſt aſſumptio alicujus in filium.

5. Præterea. In ſpirituali cognatione ubi aliquis in filium aſſumitur ſine carnis propagatione, poteſt indifferenter major ætate effici pater minoris, & e converſo: quia juvenis poteſt ſenem baptizare, & e converſo. Si ergo per adoptionem aliquis aſſumitur in filium ſine carnis propagatione, ſimiliter poſſet indifferenter ſenior juniorem, vel junior ſeniorem adoptare: quod non eſt verum: Et ſic idem quod prius.

6. Præterea. Adoptatus non differt ſecundum aliquem gradum ab adoptante. Ergo quilibet adoptatus adoptatur in filium: Et ſic inconvenienter dicitur, quod adoptatur in nepotem.

7. Præterea. Adoptio ex dilectione procedit: unde & Deus dicitur nos per charitatem in filios adoptaſſe: Sed charitas major habenda eſt ad proximos, quam ad extraneos. Ergo non debet eſſe adoptio extraneæ perſonæ, ſed magis perſonæ propinquæ.

Reſpondeo dicendum, quod ars imitatur naturam, & ſupplet defectum naturæ in illis, in quibus natura deficit. „ Unde ſicut per naturalem generationem „ aliquis filium producit; ita per jus poſitivum, „ quod eſt ars boni, & æqui, poteſt aliquis alium „ ſibi aſſumere in filium ad ſimilitudinem filii na„ turalis, ad ſupplendum filiorum deperditorum de„ fectum: „ propter quod præcipue adoptio eſt in„ troducta. Et quia aſſumptio importat terminum *a quo*, propter quod aſſumens non eſt aſſumptum, oportet quod ille qui aſſumitur in filium, ſit perſona extranea. Sicut ergo naturalis generatio habet terminum *ad quem*, (ſc. formam, quæ eſt finis generationis) & terminum *a quo*, (ſc. formam contrariam) ita generatio legalis habet terminum *ad quem*, (ſc. filium vel nepotem) & terminum *a quo*, (ſcil. perſonam extraneam.) Et ſic patet, *quod prædicta aſſignatio comprehendit genus adoptionis; quia dicitur* legitima aſſumptio: *& terminum* a quo; *quia dicitur* extraneæ perſonæ: *& terminum* ad quem; *quia dicitur* in filium, vel nepotem.

Ad primum ergo dicendum, quod filiatio adoptionis eſt quædam imitatio filiationis naturalis. Et ideo *duplex* eſt adoptionis ſpecies. *Una*, quæ perfecte naturalem filiationem imitatur: Et hæc vocatur *arrogatio*, per quam traducitur adoptatus in poteſtatem adoptantis: Et ſic adoptatus ſuccedit patri adoptanti ex inteſtato: nec poteſt eum pater ſine culpa privare quarta parte hæreditatis: Sic autem adoptari

citur ad ſimilitudinem patris carnalis. Pater autem carnalis, ut Philoſophus dicit in 8. Ethicorum, (*c. 11. cir. princ. & c. 12. circ. med. tom. 5.*) *tria* dat filio, *eſſe*, *nutrimentum*, & *inſtructionem*. Et ideo ſpiritualis pater alicujus dicitur ratione alicujus horum trium. Tamen ex hoc quod eſt ſpiritualis pater, non habet ſpiritualem cognationem, niſi conveniat cum patre quantum ad generationem, per quam eſt eſſe. Et ſic etiam poteſt ſolvi Octavum, quod præceſſit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito dictum eſſe de baptiſmo, confirmatione, & de catechiſmo, a *Bonif. VIII.* ſic „ Cognationem ſpiritualem in baptiſmo, *&c. ut in* „ *art. 1. app. item*, ex confirmatione quoque, ſeu „ frontis chriſmatione ſpiritualis cognatio contra„ hitur matrimonia ſimiliter impediens contrahen„ da, & dirimens poſt contracta. *Item*. Per cathe„ chiſmum, qui præcedit baptiſmum, cognatio ſpi„ ritualis contrahitur, per quam contrahendum ma„ trimonium impeditur: per illam tamen cognatio„ nem matrimonium poſt eam conſtractum mini„ me ſeparatur. *Item*. Ex datione vero aliorum „ ſacramentorum cognatio ſpiritualis nequaquam o„ ritur, quæ matrimonium impediat, vel diſſolvat.„ Hæc ille de cogn. ſpiritual. in 6. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificis, pro quanto cognationem ſpiritualem cauſari ex illis tribus tantum inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS III. 233

Utrum cognatio ſpiritualis contrahatur inter ſuſcipientem ſacramentum baptiſmi, & levantem de ſacro fonte.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod cognatio ſpiritualis non contrahatur inter ſuſcipientem ſacramentum baptiſmi, & levantem de ſacro fonte. Quia in generatione carnali contrahitur propinquitas ſolum ex parte ejus, cujus ſemine generatur proles, non autem ex parte ejus, qui filium natum ſuſcipit. Ergo nec ſpiritualis cognatio contrahitur inter eum qui ſuſcipit de ſacro fonte, & eum qui ſuſcipitur.

2. Præ-

2. Præterea. Ille qui de ſacro fonte levat, Anadochus a Dionyſio (*c. 2. Eccleſ. hierarch.*) dicitur; & ad ejus officium ſpectat puerum inſtruere: Sed inſtructio non eſt ſufficiens cauſa ſpiritualis cognationis, ut dictum eſt. (*art. præc.*) Ergo nulla cognatio contrahitur inter eum, & illum qui de ſacro fonte levatur.

3. Præterea. Poteſt contingere quod aliquis levet aliquem de ſacro fonte, antequam ipſe ſit baptizatus: Sed ex hoc non contrahitur aliqua ſpiritualis cognatio; quia ille qui non eſt baptizatus, non eſt capax alicujus ſpiritualitatis. Ergo aliquem levare de ſacro fonte non ſufficit ad ſpiritualem cognationem contrahendam.

Sed Contra eſt definitio ſpiritualis cognationis ſupra inducta. (*a. 1. hu. qu.*) & auctoritates, quæ ponuntur in littera. (*4. d. 42.*)

Reſpondeo dicendum, quod ſicut in generatione carnali aliquis naſcitur ex mare, & patre; ita in generatione ſpirituali aliquis renaſcitur filius Dei ſicut patris, & Eccleſiæ ſicut matris. Sicut autem ille qui ſacramentum confert, gerit perſonam Dei, cujus inſtrumentum, & miniſter eſt: ita ille qui baptizatum ſuſcipit de ſacro fonte, aut confirmandum tenet, gerit perſonam Eccleſiæ. *Unde ad utrumque ſpiritualis cognatio contrahitur.*

Ad primum ergo dicendum, quod non tantum pater, ex cujus ſemine generatur proles, habet cognationem carnalem ad natum, ſed etiam mater, quæ materiam ſubminiſtrat, & in cujus utero generatur. Et ita etiam Anadochus, qui baptizandum vice totius Eccleſiæ offert, & ſuſcipit, & confirmandum tenet, ſpiritualem cognationem contrahit.

Ad ſecundum dicendum, quod non ratione inſtructionis debitæ, ſed ratione generationis ſpiritualis, ad quam cooperatur, cognationem ſpiritualem contrahit.

Ad tertium dicendum, quod non baptizatus non poteſt aliquem levare de ſacro fonte, cum non ſit membrum Eccleſiæ, cujus typum gerit in baptiſmo ſuſcipiens: Quamvis poſſit baptizare, quia eſt creatura Dei, cujus typum gerit baptizans: Nec tamen aliquam cognationem ſpiritualem contrahere poteſt: quia ipſe eſt expers ſpiritualis vitæ, in quam homo primo per baptiſmum naſcitur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito dictum a *Bonifacio VIII.* ſic: „ Inter baptizatum, & illum, qui eum ſuſcepit de „ baptiſmo, cognationem ſpiritualem contrahi jure „ conſtat. Et eadem, quæ de ſuſcipiente ſunt di„ cta, ſunt etiam de baptizante cenſenda. Ex con„ firmatione quoque cognatio eiſdem modis con„ trahitur „. Hæc ille de cognat. ſpirit. in 6. cap. Nedum: & infra circa eandem materiam in cap. eodem: „ Quamvis non plures, quam unus vir, vel „ una mulier accedere debeant ad ſuſcipiendum de „ baptiſmo infantem, juxta ſacrorum canonum in„ ſtituta: ſi tamen plures acceſſerint, ſpiritualis co„ gnatio inde contrahitur. De confirmatione inſu„ per quantum ad hoc idem judicium eſt habendum. „ Hæc ibi. Quomodo autem hoc ultimum nunc verificetur, vel non, quoniam jura nova juſtiſſimis de cauſis prodierunt: ideo videndum eſt hoc in app. *art.* 5. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificis, pro quanto de baptizati, & confirmati cognatione ad baptizantem, atque levantem; ad confirmantem, atque tenentem ſic ſtatuunt, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim doctrina præſens hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS IV. 234

Utrum cognatio ſpiritualis tranſeat a viro in uxorem.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod cognatio ſpiritualis non tranſeat a viro in uxorem. Quia ſpiritualis unio, & corporalis ſunt diſparatæ, & diverſorum generum. Ergo mediante carnali conjunctione, quæ inter virum, & uxorem eſt, non tranſitur ad ſpiritualem cognationem.

2. Præterea. Magis conveniunt in ſpirituali generatione, quæ eſt cauſa ſpiritualis cognationis, pater & mater ſpiritualis, quam vir, qui eſt ſpiritualis pater, & uxor: Sed pater, & mater ſpiritualis nullam ex hoc ſpiritualem cognationem contrahunt. Ergo nec uxor contrahit aliquam ſpiritualem cognationem ex hoc, quod vir ejus ſit pater alicujus ſpiritualis.

3. Præ-

3. Præterea. Poteſt contingere, quod vir eſt baptizatus, & uxor non eſt baptizata; ſicut quando eſt ab infidelitate converſus ſine alterius conjugis converſione: Sed ſpiritualis cognatio non poteſt pervenire ad non baptizatum. Ergo non tranſit ſemper a viro ad uxorem.

4. Præterea. Vir, & uxor poſſunt aliquem ſimul de ſacro fonte levare. Si ergo ſpiritualis cognatio a viro tranſiret in uxorem, ſequeretur quod uterque conjugum eſſet bis pater, vel mater ſpiritualis ejuſdem quod eſt inconveniens.

Sed Contra. Bona ſpiritualia magis multiplicabilia ſunt, quam corporalia; Sed conſanguinitas corporalis viri tranſit ad uxorem per affinitatem. Ergo multo magis ſpiritualis cognatio.

Reſpondeo dicendum, quod aliquis poteſt fieri alicujus compater *dupliciter*. *Uno modo* per actum alterius, qui baptizat, vel in ipſo baptiſmo ſuſcipit filium ejus; *Et ſic cognatio ſpiritualis non tranſit a viro in uxorem; niſi forte ille ſit filius uxoris*; quia tunc directe uxor contrahit cognationem ſpiritualem, ſicut & vir. *Alio modo* per actum proprium; ſicut cum levat filium alterius de ſacro fonte: *Et ſic cognatio ſpiritualis tranſit ad uxorem, quam jam carnaliter cognovit; non autem ſi nondum ſit matrimonium conſummatum*; quia nondum effecti ſunt una caro: Et hoc eſt per modum cujuſdam affinitatis: *Unde etiam pari ratione videtur tranſire ad mulierem, quæ eſt carnaliter cognita, quamvis non ſit uxor*. Unde verſus:

Quæ mihi, vel cujus natum mea fonte levavit,
Hæc mea commater, fieri mea non valet uxor:
Si qua mea natum non ex me fonte levavit,
Hanc poſt fata mea non inde vetabor habere.

Ad primum ergo dicendum, quod ex hoc quod ſunt diverſorum generum unio corporalis, & ſpiritualis, poteſt concludi quod una non eſt altera, non autem quod una non poſſit eſſe cauſa alterius: quia eorum quæ ſunt in diverſis generibus, unum quandoque eſt cauſa alterius, vel per ſe, vel per accidens.

Ad ſecundum dicendum, quod pater ſpiritualis, & mater ſpiritualis ejuſdem non conjunguntur in generatione ſpirituali niſi per accidens: quia ad hoc unus per ſe ſufficeret. Unde non oportet, quod ex hoc aliqua cognatio ſpiritualis inter eos naſcatur, quin poſſit eſſe inter eos matrimonium. Unde verſus:

Unus ſemper erit compatrum ſpiritualis,
Alter carnalis: non fallit regula talis.

Sed per matrimonium fit & vir, & uxor una caro, per

per ſe loquendo. Et ideo non eſt ſimile.

Ad tertium dicendum, quod ſi uxor non ſit baptiſata, non perveniet ad eam ſpiritualis cognatio, propter hoc quod non eſt capax, non ex hoc quod non poſſit per matrimonium traduci ſpiritualis cognatio a viro in uxorem.

Ad quartum dicendum, quod ex quo inter patrem ſpiritualem, & matrem non contrahitur aliqua cognatio ſpiritualis, nihil prohibet, quin vir, & uxor ſimul aliquem de ſacro fonte levent: Nec eſt inconveniens, quod uxor ex diverſis cauſis efficiatur bis mater ſpiritualis ejuſdem; ſicut etiam poteſt eſſe, quod ſit affinis, & conſanguinea ejuſdem per carnalem propinquitatem.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a *Clemente III.* quod ſpiritualis cognatio tranſit a viro in uxorem. „ Martinus Bertam duxit uxorem, Tebergam „ ſibi copulavit Lotharius, qui Bertæ, & Martini „ filium de ſacro fonte ſuſcepit. Lothario, & Berta „ ſublatis de medio, Martinus cum Teberga præ- „ fata contraxit. Reſpondendum duximus: quod, „ cum ſecundum Domini verbum vir, & mulier „ efficiantur per connubium una caro, liquidum eſt „ Tebergam non poſſe matrimonialiter copulari Mar- „ tino, qui compater ejus fuerat, cum quo una ca- „ ro Teberga noſcitur extitiſſe. „ Hæc ille de cognat. ſpirit. Ubi per ly *connubium* intelligit copulam carnalem; ut & ex *gloſ.* ibi, & ex *Adriano* Papa patet, 27. *q.* 2. *cap. Agathoſa*. Item a Concil. *Tribu-rienſi*, quod prædicta cognatio non tranſit, niſi copula carnali poſita; & ſic: „ Qui ſpiritualem habet „ compatrem, cujus filium de lavacro ſacri fontis „ accepit, & ejus uxor commater non eſt: liceat „ ei, defuncto compatre ſuo, ejus viduam ducere in „ uxorem, ſi nullam habet propinquitatem conſan- „ guinitatis. Quid enim? Numquid non poſſunt con- „ jungi, quos nulla propinquitas carnalis, vel nul- „ la generatio ſecernit ſpiritualis? „ Hæc illud, 30. quæſt. 4. Item ab *Urbano* merito eſſe dictum ſic: „ Quod autem uxor cum marito in baptiſmate ſi- „ mul non debeat ſuſcipere puerum, nulla auctori- „ tate reperitur prohibitum. Sed, ut puritas ſpiri- „ tualis paternitatis ab omni labe, & infamia con- „ ſervetur immunis, dignum eſſe decernimus: ut u- „ trique inſimul ad hoc aſpirare minime præſu-

„ mant.

„ mant. „ Hæc ille, ibid. Ubi ly *infamia* ſumitur reſpectu ſtultorum. *Crederent enim*, inquit gloſ., „ ſtulti, aliquam proximitatem inter eos contrahi, „ ſi ſimul ſuſciperent. Sed etiam ſuperfluum eſſet, „ *inquit*, ut uterque ſuſciperet, cum ex ſuſceptione „ alterius uterque compater efficiatur: de conſuetu- „ dine tamen eſt in quibuſdam locis, quod uterque „ ſimul ſuſcipiat. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto cognationem ſpiritualem tranſire, vel non tranſire a viro ad uxorem inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim, &c.

ARTICULUS V. 235

Utrum cognatio ſpiritualis tranſeat ad filios carnales patris ſpiritualis.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod cognatio ſpiritualis non tranſeat ad filios carnales patris ſpiritualis. Quia ſpirituali cognationi non aſſignantur gradus: Eſſent autem gradus, ſi tranſiret a patre in filium: quia perſona generata mutat gradum, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 55. *ar.* 5.) Ergo non tranſit ad filios carnales patris ſpiritualis.

2. Præterea. Pater eodem gradu attinet filio, & frater fratri. Si ergo cognatio ſpiritualis tranſit a patre in filium, eadem ratione tranſibit a fratre in fratrem: quod falſum eſt.

Sed Contra eſt, quod in littera probatur per auctoritatem. (4. *d.* 42.)

Reſpondeo dicendum, quod filius eſt aliquid patris, & non e converſo, ut dicitur in 8. Ethicorum. (*c.* 12. *a princ. to.* 5.) *Et ideo ſpiritualis cognatio tranſit a patre in filium carnalem, & non e converſo.* Et ſic patet, quod *tres* ſunt cognationes ſpirituales: *Una* quæ dicitur ſpiritualis paternitas, quæ eſt inter patrem ſpiritualem, & filium ſpiritualem: *Alia*, quæ dicitur compaternitas, quæ eſt inter patrem ſpiritualem, & carnalem ejuſdem: *Tertia* autem dicitur ſpiritualis fraternitas, quæ eſt inter filium ſpiritualem, & filios carnales ejuſdem patris. *Et quælibet harum impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.*

Ad primum ergo dicendum, quod perſona addita per carnis propagationem facit gradum reſpectu illius perſonæ, quæ in eodem genere attinet, non autem reſpectu ejus, quæ attinet in alio genere: ſicut filius attinet in eodem gradu uxori patris, in quo &

pater, quamvis alio genere attinentiæ. Spiritualis autem cognatio eſt alterius generis, quam carnalis. Et ideo non in eodem gradu attinet filius ſpiritualis filio naturali patris ſui ſpiritualis, in quo attinet ei pater ejus, quo mediante cognatio ſpiritualis tranſit. Et ita non oportet, quod ſpiritualis cognatio habeat gradum.

Ad ſecundum dicendum, quod frater non eſt aliquid fratris, ſicut filius eſt aliquid patris: Sed uxor eſt aliquid viri, cum quo effecta eſt unum corpus: Et ideo a fratre in fratrem non tranſit, ſive ſit ante genitus, ſive poſt fraternitatem ſpiritualem.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe ab *Innocentio Tertio*, quod a patre in filium carnalem tranſit cognatio ſpiritualis: & ſic. „ Tua nos duxit diſcretio „ conſulendos, an natus ante compaternitatem filiam compatris ſui, vel commatris ſibi poſſit matrimonialiter copulare: &, ſi contraxit, an debeat „ ſeparari. Super quo reſpondemus, quod hujuſmodi perſonæ non poſſunt matrimonium contrahere, &, ſi contraxerint, poſſunt abinvicem ſeparari. „ Hæc ille de cognat. ſpirit. Ubi accipitur ly *poſſunt*, pro debent de jure: ut ibi patet per *gloſ.* & per Papæ *Alex.* dec. nunc ſeq. Item ab *Alexand. III.* ibid. Super eo, &c. „ Si tales fuerint filii, „ per quorum alterum, vel utrumque parentes ad „ compaternitatem venerunt: eos conjungi nulla „ ratione ſuſtineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas ſeparare. Cæterum, ſi per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, „ de his te volumus conſuetudinem tuæ metropolitanæ eccleſiæ, vel aliarum circumpoſitarum inquirere, & diligentius imitari. „ Hæc ibi. Item a *Bonifacio Octavo*, inſinuatum de illis tribus cognationibus ſpiritualibus; & ſic. „ Nedum inter baptizatum, & illum, qui eum ſuſcepit de baptiſmo, „ ac inter eundem baptizatum, & ſuſcipientis filios, „ & uxorem ante ſuſceptionem carnaliter cognitam „ ab eodem, immo etiam inter ſuſcipientem, patremque baptizati, & matrem, cognationem ſpiritualem contrahi jure conſtat: quæ cognatio & „ contrahendum matrimonium impedit, & dirimit „ poſt contractum. Et eadem, quæ de ſuſcipiente „ ſunt dicta, ſunt etiam de baptizante cenſenda. „ Ex confirmatione quoque ſpiritualis cognatio eiſ-

„ dem modis contrahitur; matrimonia ſimiliter im-
„ pediens contrahenda, & dirimens contracta. „
Hæc ille de cognat. ſpirit. in 6. Faciunt hæc etiam
ad *artic. tertium*, & *quartum*, pro illorum portio-
ne. Item a Concil. *Trid.* ſeſſ. 24. c. 2., de ref. prædi-
cta partim confirmantur, partim limitantur, & ſic.
„ Docet experientia, propter multitudinem prohi-
„ bitionum multoties in caſibus prohibitis ignoran-
„ ter contrahi matrimonia, in quibus vel non ſine
„ magno peccato perſeveratur, vel ea non ſine ma-
„ gno ſcandalo dirimuntur. Volens itaque ſancta
„ ſynodus huic incommodo providere, & a cogna-
„ tionis ſpiritualis impedimento incipiens, ſtatuit:
„ ut unus tantum ſive vir, ſive mulier, vel ad
„ ſummum unus, & una, baptizatum de baptiſmo
„ ſuſcipiant, inter quos, ac baptizatum ipſum, &
„ illius patrem, & matrem, nec non inter bapti-
„ zantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac
„ matrem tantum ſpiritualis cognatio contrahatur.
„ Parochus diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſci-
„ ſcitetur, quem, vel quos elegerint, ut baptiza-
„ tum de ſacro fonte ſuſcipiant, & eum, vel eos
„ tantum ad illum ſuſcipiendum admittat. Quod
„ ſi alii ultra deſignatos baptizatum tetigerint, co-
„ gnationem ſpiritualem nullo pacto contrahant:
„ conſtitutionibus in contrarium facientibus non ob-
„ ſtantibus. Cognatio, quæ ex confirmatione con-
„ trahitur, confirmantem, & confirmatum, illiuſ-
„ que patrem, & matrem, ac tenentem, non egre-
„ diatur, omnibus inter alias perſonas hujus ſpiri-
„ tualis cognationis impedimentis omnino ſubla-
tis. „ Hæc ibi. Ibi vides, lineam fraternitatis ſpi-
ritualis eſſe ſublatam. *Secundo* habes: quomodo
per rationem prædicta patrum, pro quanto de ſpiri-
tualis cognationis tranſitu a patre ad filios, & de
multiplicibus cognationibus ſpiritualibus ſic, ut di-
ximus, inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio*
vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina
hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO LVII.

De cognatione legali, quæ eſt per adoptionem, in tres articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de cognatione legali, quæ eſt per adoptionem.

Circa quod quæruntur tria.

Primo. Quid ſit adoptio.
Secundo. Utrum ex ea aliquod vinculum contrahatur matrimonium impediens.
Tertio. Inter quas perſonas contrahatur.

ARTICULUS I. 236

Utrum adoptio convenienter definiatur.

S. Th. 4. d. 42. q. 2. ar. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter adoptio definiatur: *Adoptio eſt extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima aſſumptio*. Filius enim debet eſſe ſubditus patri: Sed aliquando ille qui adoptatur, non tranſit in poteſtatem patris adoptantis. Ergo non ſemper per adoptionem aliquis in filium aſſumitur.

2. Præterea. *Parentes debent filiis theſaurizare*, 2. Cor. 12. Sed pater adoptans non oportet quod ſemper adoptato theſaurizet: quia quandoque adoptatus non ſuccedit in bonis adoptantis. Ergo adoptio non eſt aſſumptio alicujus in filium.

3. Præterea. Adoptio, per quam aliquis in filium aſſumitur, aſſimilatur generationi naturali, per quam naturaliter producitur filius. Ergo cui competit naturalis generatio filii, competit adoptio: Sed hoc eſt falſum: quia ille qui non eſt ſui juris, & qui eſt minor viginti quinque annis, & mulier, non poſſunt adoptare; qui tamen poſſunt filium naturaliter generare. Ergo adoptio non dicitur proprie aſſumptio alicujus in filium.

4. Præterea. Aſſumptio extraneæ perſonæ in filium videtur eſſe neceſſaria ad ſupplendum defectum naturalium filiorum: Sed ille qui non poteſt generare, ut ſpado, vel frigidus, maxime patitur defectum in filiis naturalibus. Ergo ei maxime competit aſſumere aliquem in filium: Sed non competit ei adoptare.

re. Ergo adoptio non eſt aſſumptio alicujus in filium.

5. Præterea. In ſpirituali cognatione ubi aliquis in filium aſſumitur ſine carnis propagatione, poteſt indifferenter major ætate effici pater minoris, & e converſo: quia juvenis poteſt ſenem baptizare, & e converſo. Si ergo per adoptionem aliquis aſſumitur in filium ſine carnis propagatione, ſimiliter poſſet indifferenter ſenior juniorem, vel junior ſeniorem adoptare: quod non eſt verum: Et ſic idem quod prius.

6. Præterea. Adoptatus non differt ſecundum aliquem gradum ab adoptante. Ergo quilibet adoptatus adoptatur in filium: Et ſic inconvenienter dicitur, quod adoptatur in nepotem.

7. Præterea. Adoptio ex dilectione procedit: unde & Deus dicitur nos per charitatem in filios adoptaſſe: Sed charitas major habenda eſt ad proximos, quam ad extraneos. Ergo non debet eſſe adoptio extraneæ perſonæ, ſed magis perſonæ propinquæ.

Reſpondeo dicendum, quod ars imitatur naturam, & ſupplet defectum naturæ in illis, in quibus natura deficit. „ Unde ſicut per naturalem generationem „ aliquis filium producit; ita per jus poſitivum, „ quod eſt ars boni, & æqui, poteſt aliquis alium „ ſibi aſſumere in filium ad ſimilitudinem filii na„ turalis, ad ſupplendum filiorum deperditorum de„ fectum: „ propter quod præcipue adoptio eſt in„ troducta. Et quia aſſumptio importat terminum *a quo*, propter quod aſſumens non eſt aſſumptum, oportet quod ille qui aſſumitur in filium, ſit perſona extranea. Sicut ergo naturalis generatio habet terminum *ad quem*, (ſc. formam, quæ eſt finis generationis) & terminum *a quo*, (ſc. formam contrariam) ita generatio legalis habet terminum *ad quem*, (ſc. filium vel nepotem) & terminum *a quo*, (ſcil. perſonam extraneam.) Et ſic patet, *quod prædicta aſſignatio comprehendit genus adoptionis; quia dicitur* legitima aſſumptio: *& terminum* a quo; *quia dicitur* extraneæ perſonæ: *& terminum* ad quem; *quia dicitur* in filium, vel nepotem.

Ad primum ergo dicendum, quod filiatio adoptionis eſt quædam imitatio filiationis naturalis. Et ideo *duplex* eſt adoptionis ſpecies. *Una*, quæ perfecte naturalem filiationem imitatur: Et hæc vocatur *arrogatio*, per quam traducitur adoptatus in poteſtatem adoptantis: Et ſic adoptatus ſuccedit patri adoptanti ex inteſtato: nec poteſt eum pater ſine culpa privare quarta parte hæreditatis: Sic autem adoptari

non poteſt, niſi ille qui eſt ſui juris, qui ſcilicet non habet patrem, aut ſi habet, eſt emancipatus. Et hæc adoptio non fit niſi auctoritate Principis. *Alia* adoptio eſt, quæ imitatur naturalem filiationem imperfecte, quæ vocatur *ſimplex adoptio*; per quam adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis. unde magis eſt diſpoſitio quædam ad perfectam adoptionem, quam adoptio perfecta: Et ſecundum hanc poteſt adoptari etiam ille qui non eſt ſui juris, & ſine auctoritate Principis, ex auctoritate Magiſtratus: Et ſic adoptatus non ſuccedit in bonis adoptantis: nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis ſuis in teſtamento dimittere, niſi velit.

Et per hoc patet ſolutio ad Secundum.

Ad tertium dicendum, quod generatio naturalis ordinatur ad ſpeciem conſequendam. Et ideo omnibus competit poſſe naturaliter generare, in quibus natura ſpeciei non eſt impedita. Sed adoptio ordinatur ad hæreditatis ſucceſſionem, & ideo illis ſolis competit, qui habent poteſtatem diſponendi de hæreditate ſua. Unde ille qui non eſt ſui juris, vel eſt minor viginti quinque annis, aut mulier, non poteſt adoptare aliquem, niſi ex ſpeciali conceſſione Principis.

Ad quartum dicendum, quod per eum qui habet impedimentum perpetuum ad generandum, non poteſt hæreditas tranſire in poſterum. unde ex hoc ipſo jam debetur illis, qui ſuccedere ei debent jure propinquitatis. Et ideo ei non competit adoptare, ſicut nec naturaliter generare.

Et præterea major eſt dolor de filiis amiſſis, quam de illis qui nunquam ſunt habiti. Et ideo habentes impedimentum generationis non indigent ſolatio contra carentiam filiorum, ſicut illi qui habuerunt, & amiſerunt, vel etiam qui habere potuerunt, ſed aliquo impedimento accidentali carent.

Ad quintum dicendum, quod ſpiritualis cognatio contrahitur per ſacramentum, quo fideles renaſcuntur in Chriſto, in quo *non differt maſculus, & fœmina, ſervus, & liber, juvenis, & ſenex*. (*Gal.* 3. & *Coloſ.* 3.) Et ideo indifferenter quilibet poteſt effici pater ſpiritualis alterius. Sed adoptio fit ad hæreditatis ſucceſſionem, & quandam ſubjectionem adoptati in adoptantem. Non autem eſt conveniens quod antiquior juveni in cura rei familiaris ſubdatur. Et ideo junior non poteſt adoptare ſeniorem; Sed oportet ſecundum leges, quod adoptatus ſit intantum adoptante junior, quod poſſit ejus eſſe filius naturalis.

Ad

Ad ſextum dicendum, quod ſicut contingit amitti filios, ita & nepotes, & deinceps. Et ideo cum adoptio ſit inducta in ſolatium filiorum amiſſorum, ſicut aliquis per adoptionem poteſt ſubrogari in locum filii, ita in locum nepotis, & deinceps.

Ad ſeptimum dicendum, quod propinquus jure propinquitatis debet ſuccedere. & ideo non competit ei quod per adoptionem ad ſucceſſionem deducatur: Et ſi aliquis propinquus, cui non competat ſucceſſio hæreditatis, adoptetur, non adoptatur, inquantum eſt propinquus, ſed inquantum eſt extraneus a jure ſucceſſionis in bonis adoptantis.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a jure *Caſareo*, *ff. de adoptio. l. adoptiones*, quod adoptio legalis eſt quædam propinquitas, per quam efficitur quis filius, vel nepos, vel deinceps, qui non eſt naturam imitans. Item, merito inſinuatum eſſe hoc ipſum a *Nicolao* Papa, ſic. *Si qua per adoptionem mihi ſoror eſſe cœperit, quamdiu durat adoptio, inter me, & ipſam nuptiæ conſiſtere non poſſunt*. Hæc ille, & recitantur de cognatione legali. Extraneam ergo denotat perſonam adoptatam *Nicol.* quando dicit ly *cœperit eſſe mihi ſoror*, & ly *quamdiu durat adoptio*. Mihi enim jam in rerum natura exiſtenti non inciperet illa eſſe ſoror, ſed neque nobis utriſque viventibus deſineret eſſe cognatio illa impediens matrimonium; ſi cognatio, vel conſanguinitatis, vel affinitatis, vel ſpiritualitatis inter nos eſſet. Relinquitur ergo, quod hic interveniat extraneitas, ideſt, quod ego adoptatus ab ejus patre in filium fuerim extraneus ab illius parentela, modo præmiſſo. Rurſus. Ex verbis *Nicolai* patet, quod quis in filium, vel filiam, adoptari poteſt. Conſequenter ergo eadem ratione de adoptari in nepotem, & deinceps. Ergo definitionem prædictam, licet non ſub illa forma, innuit Pontifex, ut penetranti manifeſtum eſt. Item a lib. Digeſtorum titul. de ritu nuptiarum, ut recitatur 30. q. 3. & ſic. „ Per adoptionem quæſita „ fraternitas eouſque impedit nuptias, donec manet „ adoptio; ideoque eam, quam pater meus adopta„ vit, & emancipavit, potero uxorem ducere: Æ„ que & ſi, me emancipato, illam in poteſtate re„ tinuerit: poterimus jungi matrimonio. Itaque vo„ lenti generum adoptare ſuadetur, ut filiam eman„ cipet, ſimiliter ſuadetur ei, qui vult nurum ado-

„ ptare, ut emancipet filium. „ Hæc ibi. Ex quibus dic, ut ſupra ex *Nicolao*. *Secundo* habes: quomodo prædicta jura, pro quanto definitionem adoptionis præmiſſam convenienter eſſe datam inſinuant & intelligas, & tuearis. Neque enim huc adduximus jura ipſa civilia, ut civilia, cum hoc eſſet quaſi totaliter extra propoſitum ſacræ Theologiæ, & Sacramenti: ſed illa adducta ſunt ſolum pro quanto in legem Eccleſiaſticam quodammodo, ideſt per acceptationem ſummorum Pontificum, tranſierunt. Quo etiam modo ſanctus Doctor de talibus Cæſareis legibus in loco iſto loquitur, ut ipſe innuit *art.* 2. corp. & *quartum*. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim doctrina præſens hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 237

Utrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens Matrimonium.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod ex adoptione non contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium. Quia cura ſpiritualis eſt dignior, quam cura corporalis: Sed ex hoc quod aliquis curæ alicujus ſubjicitur ſpiritualiter, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum: alias omnes qui habitant in parochia, eſſent propinqui ſacerdotis, & cum filio ejus non poſſent contrahere. Ergo nec adoptio, quæ trahit adoptatum in curam adoptantis, hoc facere poteſt.

2. Præterea. Ex hoc quod aliquis alicui ſit beneficus, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum: Sed nihil aliud eſt adoptio, quam collatio cujuſdam beneficii. Ergo ex adoptione non fit aliquod propinquitatis vinculum.

3. Præterea. Pater naturalis principaliter filio providet in *tribus*, ut Philoſophus dicit; (*lib.* 8. *Ethic. c.* 11. *cir. princ. & c.* 12. *cir. med. to.* 5.) quia ſcil. ab ipſo habet *eſſe*, *nutrimentum*, & *diſciplinam*: hæreditatis autem ſucceſſio eſt poſterius ad iſta: Sed per hoc quod aliquis alicui providet in nutrimento & diſciplina, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum: alias nutrientes, & pædagogi, & magiſtri eſſent propinqui: quod falſum eſt. Ergo nec per adoptionem, per quam aliquis ſuccedit in hæreditate alterius, contrahitur aliqua propinquitas.

4. Præterea. Sacramenta Eccleſiæ non ſubduntur humanis legibus: Sed matrimonium eſt ſacramentum Eccleſiæ. Cum ergo adoptio ſit inducta per le-

gem

gem humanam, videtur quod non poſſit impedire matrimonium aliquod vinculum ex adoptione contractum.

Sed Contra. Cognatio matrimonium impedit: Sed ex adoptione quædam cognatio cauſatur, ſcil. legalis; ut patet per ejus definitionem: eſt enim *legalis cognatio quædam proximitas proveniens ex adoptione*. Ergo ex adoptione cauſatur vinculum, per quod matrimonium impeditur.

Præterea. Hoc idem habetur ex auctoritatibus in littera poſitis. (4. *d.* 42.)

Reſpondeo dicendum, quod lex divina illas præcipue perſonas a matrimonio excludit, quas neceſſe erat cohabitare; ne, ut Rabbi Moyſes dicit, (*l.* 3. *Dux errant*. *c.* 50. *a med.*) ſi ad eas liceret uti carnali copula, facilis pateret concupiſcentiæ locus, ad quam reprimendam matrimonium eſt ordinatum. Et quia filius adoptatus converſatur in domo patris adoptantis, ſicut filius naturalis, *ideo legibus humanis prohibitum eſt inter tales matrimonium contrahi: Et talis prohibitio eſt per Eccleſiam approbata. Et inde eſt, quod legalis cognatio matrimonium impediat*.

Et per hoc patet ſolutio ad prima tria. Quia per omnia illa non inducitur talis cohabitatio, quæ poſſit fomentum concupiſcentiæ præſtare. Et ideo ex eis non cauſatur propinquitas, quæ matrimonium impediat.

Ad quartum dicendum, quod prohibitio legis humanæ non ſufficeret ad impedimentum matrimonii, niſi interveniret Eccleſiæ auctoritas, quæ idem etiam interdicit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas merito inſinuatum a *Nicolao* Papa, quod ex adoptione contrahitur vinculum impediens matrimonium; & ſic: „ Quandoquidem nec inter eos, „ qui adoptione filii ſunt, venerandæ Romanæ le„ ges matrimonia contrahi permittunt. Si inter eos „ non contrahitur matrimonium, quos adoptio jun„ git: quanto potius a carnali oportet inter ſe con„ tubernio ceſſare illos, quos per cœleſte ſacramen„ tum regeneratio ſancti ſpiritus jungit? „ Hæc ille, 30. quæſt. 3. ita diligere. Faciunt etiam hæc ad *quæſt.* 56. *art.* 1. & 2. Item a, &c. *art.* 1. append. Licet enim illa ibi adducantur alia ratione, pro quanto ſcilicet ad illum locum faciunt: tamen eadem alia

ratione huc applicantur, pro quanto ſcil. matrimonii impedimentum dicunt ex adoptione cauſari, vide tu. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, & Imperatorum, pro quanto ex adoptione impedimentum ad matrimonium inſinuant fieri, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III. 238

Utrum cognatio legalis contrahatur ſolum inter adoptantem patrem, & filium adoptatum.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod talis cognatio non contrahatur niſi inter patrem adoptantem, & filium adoptatum. Maxime enim videtur, quod deberet contrahi inter patrem adoptantem, & matrem naturalem adoptati; ſicut accidit in cognatione ſpirituali: Sed inter tales nulla eſt cognatio legalis. Ergo nec inter alias aliquas perſonas præter adoptantem, & adoptatum.

2. Præterea. Cognatio impediens matrimonium eſt perpetuum impedimentum: Sed inter filium adoptatum, & filium naturalem adoptantis non eſt perpetuum impedimentum: quia: ſoluta adoptione per mortem adoptantis, vel emancipationem adoptati, poteſt contrahere cum ea. Ergo cum ea non habuit aliquam propinquitatem, quę matrimonium impediret.

3. Præterea. Cognatio ſpiritualis in nullam perſonam tranſit, quæ non poſſit ad aliquod ſacramentum tenere, vel ſuſcipere: unde in non baptizatum non tranſit: Sed mulier non poteſt adoptare, ut ex dictis patet. (*a.* 1. *hu. q. ad* 3.) Ergo cognatio legalis non tranſit a viro in uxorem.

4. Præterea. Cognatio ſpiritualis eſt fortior, quam legalis: Sed ſpiritualis non tranſit in nepotem. Ergo nec legalis.

Sed Contra. Plus concordat cognatio legalis cum conjunctione carnis, vel propagatione, quam ſpiritualis: Sed ſpiritualis cognatio tranſit in alteram perſonam. Ergo & legalis.

Præterea. Ad hoc ſunt auctoritates, quæ in littera ponuntur. (4. *d.* 42.)

Reſpondeo dicendum, *quod* triplex *eſt legalis cognatio*. *Prima* quaſi deſcendentium, quæ contrahitur inter patrem adoptantem, & filium adoptatum, &

& filium filii adoptivi, & nepotem, & ſic deinceps. *Secunda*, quæ eſt inter filium adoptivum, & filium naturalem. *Tertia* per modum cujuſdam affinitatis, quæ eſt inter patrem adoptantem, & uxorem filii adoptivi, vel e contrario inter filium adoptivum, & uxorem patris adoptantis. *Prima ergo cognatio, & tertia perpetuo matrimonium impediunt: ſecunda autem non; niſi quamdiu manet in poteſtate patris adoptantis*. unde, mortuo patre, vel filio emancipato, poteſt contrahi inter eos matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quod per generationem ſpiritualem non trahitur filius extra poteſtatem patris, ſicut per adoptionem: & ſic filius ſpiritualis remanet filius utriuſque ſimul, non autem filius adoptivus. Et ideo non contrahitur aliqua propinquitas inter patrem adoptantem, & matrem, vel patrem naturalem, ſicut erat in cognatione ſpirituali.

Ad ſecundum dicendum, quod cognatio legalis impedit matrimonium propter cohabitationem. & ideo quando ſolvitur neceſſitas cohabitationis, non eſt inconveniens, ſi prædictum vinculum non maneat: ſicut quando fuerit extra poteſtatem ejuſdem patris. Sed pater adoptans, & uxor ejus ſemper quandam auctoritatem retinent ſuper filium adoptatum, & uxorem ejus: Et propter hoc manet vinculum inter eos.

Ad tertium dicendum, quod etiam mulier ex conceſſione Principis adoptare poteſt. Unde etiam in ipſam tranſit cognatio legalis.

Et præterea non eſt cauſa, quare cognatio ſpiritualis non tranſit in non baptizatum, quia non poteſt tenere alium ad ſacramentum, ſed quia non eſt alicujus ſpiritualitatis capax.

Ad quartum dicendum, quod per cognationem ſpiritualem filius non ponitur in poteſtate, & cura patris ſpiritualis, ſicut in cognatione legali. Oportet enim, quod quicquid eſt in poteſtate filii, tranſeat in poteſtatem adoptantis patris. Unde adoptato patre, adoptantur filii, & nepotes, qui ſunt in poteſtate adoptati.

A P P E N D I X. 439

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a legibus humanis, quod inter adoptantem, & adoptatum ſemper impeditur matrimonium; & hoc habetur *ff. de rit. nupt. adoptivus*. Dato etiam, quod ſolvatur adoptio; ut habetur *ff. tit. eod. quin etiam*. Item merito inſinua-

tum, quod inter fratres adoptivos, & naturales, impeditur matrimonium, quamdiu durat adoptio. Et hoc recenſetur *ff. de rit. nupt. per adoptionem*, & 30. *quæſt.* 3. *ita diligere*. Ut habetur ſupra *ar.* 1. append. & partim *ar.* 2. Et adverte pro ſemper, quod aliqua multis in locis aducuntur ſæpius pro neceſſitate diverſorum. Unde in hoc poſtea relinquitur judicio lectoris, ut ſciat applicare, ſecundum quod applicanda ſunt, certus, quod nulla eſt in allegationibus illis ſuperfluitas; & hoc accidit in propoſito horum trium articulorum, de cognat. legal. in ſuis append. ut & intuenti, & bene ſingulis applicanti, patere poteſt. *Secundo* habes: quomodo prædicta jurium tum Pontificum, tum Cæſarum, pro quanto de cognatione legali, ſicut allatum eſt, dicunt, & intelligas, & tuearis. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

QUÆSTIO LVIII.

De impedimentis frigiditatis, maleficii, furiæ, vel amentiæ, inceſtus, & defectus ætatis, in quinque articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de *quinque* impedimentis matrimonii, ſcilicet de impedimento *frigiditatis*, *maleficii*, *furiæ*, vel amentiæ, *inceſtus*, & *defectus ætatis*.

Et circa hoc quæruntur quinque.

Primo. Utrum frigiditas matrimonium impediat.
Secundo. Utrum maleficium.
Tertio. Utrum furia, vel amentia.
Quarto. Utrum inceſtus.
Quinto. Utrum defectus ætatis.

ARTICULUS I. 239

Utrum frigiditas matrimonium impediat.

S. Tho. 4. *d.* 34. *quæſt. unic. art.* 2. *& ſeq.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod frigiditas matrimonium contrahendum non impediat. Copula enim carnalis non eſt de eſſentia matrimonii; quia perfectiora ſunt matrimonia hominum pari voto continentium: Sed frigiditas nihil tollit

lit de matrimonio, niſi carnalem copulam. Ergo non eſt impedimentum dirimens matrimonium contractum.

2. Præterea. Sicut nimia frigiditas impedit carnalem copulam, ita nimia caliditas, quæ hominem exſiccat: Sed caliditas non ponitur matrimonii impedimentum. Ergo nec frigiditas debet poni.

3. Præterea. Omnes ſenes ſunt frigidi: Sed ſenes poſſunt matrimonium contrahere. Ergo &c.

4. Præterea. Si ſcit mulier virum eſſe frigidum, quando cum eo contrahit, verum eſt matrimonium. Ergo frigiditas, quantum eſt de ſe, non impedit matrimonium.

5. Præterea. Contingit in aliquo eſſe caliditatem ſufficienter moventem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta, non autem cum aliqua virgine, quia cito calidum evaporat ratione ſuæ debilitatis, ut ad corrumpendam virginem non ſufficiat: Et ſimiliter eſt in aliquo ſufficiens caliditas movens ad pulchram, quæ magis concupiſcentiam inflammat, quæ non ſufficienter ad turpem movet. Ergo videtur, quod frigiditas etſi impediat reſpectu unius, non tamen impediat ſimpliciter.

6. Præterea. Mulier eſt univerſaliter frigidior viro. Sed mulieres non impediuntur a matrimonio. Ergo nec frigidi viri.

Sed Contra eſt, quod dicitur extra, de frigidis, & maleficiatis: (*c. Quod ſedem*) „ Sicut puer, qui „ non poteſt reddere debitum, non eſt aptus con„ jugio: ſic & qui impotentes ſunt, minime apti ad „ contrahenda matrimonia reputantur: „ Tales autem ſunt frigidi. Ergo &c.

Præterea. Nullus poteſt ſe obligare ad impoſſibile: Sed in matrimonio homo ſe obligat ad carnalem copulam; quia ad hoc dat alteri ſui corporis poteſtatem. Ergo frigidus, qui non poteſt carnaliter copulari, non poteſt matrimonium contrahere.

Reſpondeo dicendum, quod in matrimonio eſt contractus quidam, quo unus alteri obligatur ad debitum carnale ſolvendum. Unde ſicut in aliis contractibus non eſt conveniens obligatio, ſi aliquis ſe obliget ad hoc, quod non poteſt dare, vel facere: *ita non eſt conveniens matrimonii contractus, ſi fiat ab aliquo, qui debitum carnale ſolvere non poſſit*: Et hoc impedimentum vocatur *impotentia coeundi* nomine generali: quæ quidem poteſt eſſe *vel* ex cauſa intrinſeca, & naturali; *vel* ex cauſa extrinſeca, & accidentali, ſicut per maleficium; de qua poſt dicetur. (*a. ſeq.*) Si autem ſit ex cauſa naturali, hoc po-

poteſt eſſe *dupliciter*. Quia *vel* eſt temporalis, cui poteſt ſubveniri remedio medicinæ, vel proceſſu ætatis: *Et tunc non ſolvit matrimonium*: *Vel* eſt perpetua: *Et tunc ſolvit matrimonium*; ita quod ille, ex parte cujus allegatur impedimentum, perpetuò maneat abſque ſpe conjugii, alius *nubat, cui vult, in Domino*. (1. *Cor*. 7.) Ad hoc autem cognoſcendum, utrum ſit impedimentum perpetuum, vel non perpetuum, Eccleſia tempus determinatum adhibuit, in quo hujus rei poteſt eſſe experimentum, ſcilicet triennium. „ Quod ſi poſt triennium, in quo fideliter ex utraque parte dederunt operam copulæ carnali implendæ, inveniatur matrimonium non eſſe conſummatum, judicio Eccleſiæ diſſolvitur: Et tamen in hoc quandoque Eccleſia errat: quia per triennium quandoque non ſufficienter experiri poteſt perpetuitas impotentiæ. „ Unde Eccleſia ſi ſe deceptam inveniat, per hoc quod ille, in quo erat impedimentum, invenitur carnalem copulam cum alia, vel cum eadem perfeciſſe, reintegrat matrimonium præcedens, & dirimit ſecundum; quamvis de ejus licentia ſit factum.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis actus carnalis copulæ non ſit de eſſentia matrimonii; tamen potentia ad actum eſt de ejus eſſentia, quia per matrimonium datur utrique conjugum poteſtas in corpus alterius reſpectu carnalis copulæ.

Ad ſecundum dicendum, quod caliditas ſuperflua vix poteſt eſſe impedimentum perpetuum. Si tamen inveniretur, quod per triennium impediret carnalem copulam, judicaretur perpetuum: Tamen quia frigiditas magis, & frequentius impedit; (tollit enim non ſolum commixtionem ſeminum, ſed etiam vigorem membrorum, quo ſit conjunctio corporum) ideo frigiditas magis hic ponitur impedimentum, quam caliditas; cum omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducatur.

Ad tertium dicendum, quod ſenes quamvis quandoque non habeant caliditatem ſufficientem ad generandum; tamen habent caliditatem ſufficientem ad carnalem copulam. Et ideo conceditur eis matrimonium, ſecundum quod eſt in remedium; quamvis non competat eis, ſecundum quod eſt in officium naturæ.

Ad quartum dicendum, quod in quolibet contractu hoc univerſaliter tenetur, quod ille qui eſt impotens ad ſolvendum aliquid, non reputatur idoneus ad contractum illum, quo ſe obligat ad ejus ſolutionem. Eſt autem impotens *dupliciter*. *Uno modo*,

quia

quia non poteſt ſolvere de jure: Et ſic talis impotentia omnibus modis facit contractum eſſe nullum, ſive ſciat ille, cum quo facit talem contractum, hanc impotentiam, ſive non. *Alio modo*, quia non ſit ſolvendo de facto: Et tunc ſi ſcit ille, cum quo contrahit, hanc impotentiam, & nihilominus contrahit, oſtenditur quod alium finem ex contractu quærit: & ideo contractus ſtat: Si autem neſcit, tunc contractus nullus eſt. Et ideo frigiditas, quæ cauſat talem impotentiam, ut homo non poſſit de facto ſolvere debitum, ſicut & conditio ſervitutis, per quam non poteſt homo de facto libere reddere, impediunt matrimonium, quando alter conjugum ignorat hoc, quod alius non poteſt reddere debitum. Impedimentum autem, per quod quis non poteſt de jure reddere debitum, ut conſanguinitas, annullat contractum matrimonium, ſive ſciat alter conjugum, ſive non. Et propter hoc Magiſter ponit, (4. *d.* 34.) quod hæc duo, *frigiditas*, & *ſervitus*, faciunt perſonas non omnino illegitimas.

Ad quintum dicendum, quod non poteſt eſſe perpetuum impedimentum naturale viro reſpectu unius perſonæ, & non reſpectu alterius: Sed ſi non poſſit implere carnalem actum cum virgine, & tamen poſſit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo inſtrumento poſſunt clauſtra pudoris frangi, & ei conjungi; Nec eſſet hoc contra naturam; quia non fieret ad delectationem, ſed ad medicamentum. Abominatio autem mulieris non eſt cauſa naturalis, ſed cauſa accidentalis extrinſeca. Et ideo de ea eſt judicium idem, quod de maleficio, de quo poſt dicetur. (*a. ſeq.*)

Ad ſextum dicendum, quod mas eſt agens in generatione, ſed fœmina eſt patiens. & ideo major caliditas requiritur in mare, quam in fœmina, ad opus generationis. Unde frigiditas, quæ facit virum impotentem, non faceret mulierem impotentem: Sed in muliere poteſt eſſe impedimentum naturale ex alia cauſa, ſcilicet arctatione: Et tunc idem eſt judicium de arctatione mulieris, & de frigiditate viri.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo :* quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Alexandro III.* quod frigiditas matrimonium impedit. „ Sicut puer, „ qui non poteſt reddere debitum, non eſt aptus „ conjugio: ſic qui impotentes ſunt, minime apti „ ad contrahenda matrimonia reputantur. „ Hæc ille, de frig. & malefic. quod ſedem. item de arctatione, vel hujuſmodi ab eod. ibid. ex literis, &c. „ Mulier gravem infirmitatem contraxit, ut omnino viro ſit facta inutilis: & inſtrumentum ejus „ impeditum: ita, quod vir ei commiſceri non poteſt. Reſpondemus, quod, ſi vitium illud mulier „ a natura contraxit, nec ope medicorum poterit adjuvari: viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem. „ Hæc ibi. Ubi loquitur de impedimento antecedente matrimonium: & conſequenter ly *contraxit*, primo loco dictum intelligitur ſic, ideſt contraxiſſe apparuit. Vel in veritate contraxit magis. Potuit enim hoc ſecundum contingere ex eo, quod, cum prius arcta fuerit, ſit per violentum conatum viri ad commixtionem magis inhabilis reddita. Item a *Lucio III.* ibid. Conſultationi, &c. „ Utrum fœminæ clauſæ impotentes commiſceri maribus matrimonium poſſint contrahere; &, ſi contraxerint, an debeat reſcindi. Reſpondemus: „ quod, licet incredibile videatur, quod aliquis cum „ talibus contrahat matrimonium; Romana tamen „ Eccleſia conſuevit in conſimilibus judicare: ut, „ quas tanquam uxores habere non poſſunt, habeant, ut ſorores. „ Hæc ille. Cujus dictum intellige de contrahentibus ſcienter cum impotentia ad copulam carnalem: alioquin ſepararentur, ut immediate ſupra habes per *Alexandrum*. Item a *Cœleſtino* ibidem. Laudabilem, &c. „ Si frigiditas prius „ probari non poſſet, cohabitent per triennium a „ tempore celebrati conjugii: quo lapſo, ſi nec tunc „ cohabitare voluerint, & mulier per juſtum judicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non poſſit, accipiat alium: ſi autem ille aliam „ acceperit, ſeparentur. Quod ſi ambo conſentiant „ ſimul eſſe, vir eam, etſi non ut uxorem, ſaltem „ habeat, ut ſororem. *Hæc ille. Item ab* Innocentio III. *Altiſiodorenſi Epiſcopo, ibi, Fraternitas,* „ *&c.* Mulier. O. cuidam viro matrimonialiter nupſit: cum quo per multos annos morata non potuit carnaliter ab ipſo cognoſci. Tu volens ha-

„ bere

„ bere certitudinem pleniorem quaſdam matronas „ providas, & honeſtas ad tuam præſentiam evoca- „ ſti diſtricte illis injungens ſub periculo animarum, „ ut mulierem ipſam inſpicerent, & perquirerent „ diligenter, utram idonea eſſet ad viriles ample- „ xus. Quæ tandem in fide ſua tibi aſſeruere con- „ ſtanter, quod eadem nunquam poterat eſſe ma- „ ter, aut conjux, tanquam cui naturale deerat in- „ ſtrumentum. Unde inter ipſam, & virum, divor- „ tium celebraſti. Contigit autem poſtea, quod mu- „ lier invenit, qui feras hujuſmodi reſeravit, & „ Gui. ſupernupſit. Nos perſpicaciter attendentes, „ quod impedimentum illud non erat perpetuum, „ quod præter divinum miraculum per opus huma- „ num abſque corporali periculo potuit removeri, „ ſententiam divortii per errorem, licet probabilem, „ novimus eſſe prolatam: cum pateat ex poſtfacto, „ quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cujus ſimili com- „ miſcetur. Et ideo inter ipſam, & primum virum „ dicimus matrimonium extitiſſe. Quare inter eam, „ & præfatum Gui. matrimonium non eſſe cenſe- „ mus, eoſque præcipimus ab invicem ſeparari, *&c.* „ Quamdiu art. iſte dubitabilis erat, præſumi non „ debet, quod fornicaretur cum illo Gui. ſed amo- „ do non debet cum illo aliquatenus remanere. „ Hæc ille. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædicta Pontificum, pro quanto de frigiditate, & arctatione ſentiunt, quæ dicta ſunt, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 240

Utrum maleficium poſſit impedire Matrimonium.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod maleficium non poſſit Matrimonium impedire. Hujuſmodi enim maleficia fiunt operatione dæmonum: Sed dæmones non habent poteſtatem ad impediendum matrimonii actum, magis quam corporales alios actus, quos impedire non poſſunt; quia ſic totum mundum perimerent, ſi comeſtionem, & greſſum, & alia hujuſmodi impedirent. Ergo per maleficia non poteſt impediri matrimonium.

2. Præterea. Opus Dei eſt fortius, quam opus diaboli: Sed maleficium eſt opus diaboli. Ergo non poteſt impedire Matrimonium, quod eſt opus Dei.

3. Præ-

3. Præterea. Nullum impedimentum dirimit contractum matrimonium, niſi ſit perpetuum: Sed maleficium non poteſt eſſe impedimentum perpetuum: quia cum diabolus non habeat poteſtatem niſi ſuper peccatores, expulſo peccato, tolletur maleficium, vel etiam per aliud maleficium, vel per exorciſmos Eccleſiæ, qui ſunt ordinati ad reprimendam vim dæmonum. Ergo maleficium non poteſt impedire matrimonium.

4. Præterea. Carnalis copula non poteſt impediri, niſi impediatur potentia generandi, quæ eſt principium ejus: Sed unius viri generativa potentia ſe habet ad omnes mulieres æqualiter. Ergo maleficium non poteſt eſſe impedimentum reſpectu unius mulieris, niſi ſit reſpectu omnium.

Sed Contra eſt, quod dicitur in Decr. 33. qu. 1. (*cap*. 4.) *Si per ſortiarias, vel maleficas*. & infra: *Si ſanari non potuerint, ſeparari valebunt*.

Præterea. Poteſtas dæmonum eſt major, quam poteſtas hominis: Job 41. *Non eſt poteſtas ſuper terram* &c. Sed opere humano poteſt aliquis fieri impotens ad carnalem copulam per aliquam poteſtatem, vel caſtraturam: & ex hoc matrimonium impeditur. Ergo multo fortius virtute dæmonis hoc fieri poteſt.

Reſpondeo dicendum, quod *quidam* dixerunt, quod maleficium nihil aliud erat in mundo, niſi in æſtimatione hominum, qui effectus naturales, quorum cauſæ ſunt occultæ, maleficiis imputabant. Sed hoc eſt contra auctoritatem Sanctorum, qui dicunt quod dæmones habent poteſtatem ſupra corpora, & ſupra imaginationem hominum, quando a Deo permittuntur. Unde per eos malefici aliqua ſigna facere poſſunt. Procedit autem hæc opinio ex radice infidelitatis, ſive incredulitatis; quia non credunt eſſe dæmones, niſi in æſtimatione vulgi tantum, ut terrores, quos ſibi facit homo ex ſua æſtimatione, imputet dæmoni; & quia etiam ex imaginatione vehementi aliquæ figuræ apparent in ſenſu tales, quales homo cogitat; & tunc creduntur dæmones videri. Sed hæc vera fides repudiat, per quam angelos de cœlo cecidiſſe, & dæmones eſſe credimus, & ex ſubtilitate ſuæ naturæ multa poſſe, quæ nos non poſſumus: & illi qui eos ad faciendum talia inducunt, malefici vocantur.

Et ideo *alii* dixerunt, quod per maleficia præſtari poteſt impedimentum carnali copulæ. ſed nullum tale eſt perpetuum: unde non dirimit matrimonium contractum: & dicunt, Jura eſſe revocata,

quæ

quæ hoc dicebant. Sed hoc eſt contra experimentum, & contra nova Jura, quæ cum antiquis concordant.

„ Et ideo diſtinguendum eſt: Quia impotentia „ coeundi ex maleficio *Aut* eſt perpetua: & tunc ma- „ trimonium dirimit: *Aut* non eſt perpetua: & tunc „ non dirimit: Et ad hoc experiendum eodem modo „ Eccleſia tempus triennii præfixit, ſicut & de fri- „ giditate dictum eſt. „ (*ar. prac. in corp. & ad* 2.) Tamen hæc differentia eſt inter maleficium, & frigiditatem: *Quia qui propter frigiditatem eſt impotens, ita eſt impotens ad unam, ſicut ad aliam*: & ideo quando matrimonium dirimitur, non datur licentia ei, ut conjungatur alteri: *Sed ex maleficio homo poteſt eſſe impotens ad unam, & non ad aliam*: & ideo quando judicio Eccleſiæ matrimonium dirimitur, utrique datur licentia, ut alteram copulam quærat.

Ad primum ergo dicendum, quod quia corruptio peccati prima, per quam homo factus eſt ſervus diaboli, in nos per actum generativæ potentiæ pervenit, ideo maleficii poteſtas permittitur diabolo a Deo in hoc actu magis quam in aliis: ſicut in ſerpentibus magis oſtenditur virtus maleficiorum, quam in aliis animalibus, ut dicitur in Geneſi; (*cap.* 3.) quia per ſerpentem diabolus mulierem tentavit.

Ad ſecundum dicendum, quod opus Dei poteſt opere diaboli impediri divina permiſſione; non quod diabolus ſit Deo fortior, ut per violentiam opera ejus deſtruat.

Ad tertium dicendum, quod maleficium quoddam eſt ita perpetuum, quod non poteſt habere remedium humanum; quamvis Deus poſſet remedium præſtare, dæmonem cogendo; vel etiam dæmon deſiſtendo. non enim ſemper oportet, ut id quod per maleficium factum eſt, poſſit per maleficium aliud deſtrui, ut ipſi malefici confitentur: Et etiamſi poſſet per maleficium remedium adhiberi, nihilominus perpetuum reputaretur; quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficium invocare. Similiter non oportet, quod ſi per peccatum aliquod diabolo data eſt poteſtas in aliquem, ceſſante peccato, ceſſet poteſtas; quia pœna interdum remanet, culpa tranſeunte. Similiter etiam exorciſmi Eccleſiæ non valent ad reprimendum dæmones ſemper quantum ad omnes moleſtias corporales, judicio divino hoc exigente: ſemper tamen valent contra illas infeſtationes dæmonum, contra quas principaliter inſtituti ſunt.

Ad

Ad quartum dicendum, quod maleficium quandoque poteſt præſtare ad omnes impedimentum, quandoque ad unam tantum: quia diabolus voluntaria cauſa eſt, non ex neceſſitate naturæ agens.

Et præterea impedimentum maleficii poteſt eſſe ex impreſſione dæmonis in imaginatione hominis, ex qua tollitur viro concupiſcentia movens ad talem mulierem, & non ad aliam.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a 33. *quæſt.* 1. quod maleficium impedit matrimonium: & quod a diabolo Dei permiſſione fit: & quod poſt ſolutum matrimonium poſſunt ii nubere aliis; & ſic: „ Si per „ ſortiarias, atque maleficas artes, occulto, ſed nun„ quam injuſto Dei judicio permittente, & diabolo „ præparante, concubitus non ſequitur: hortandi „ ſunt, quibus iſta eveniunt, ut corde contrito, & „ ſpiritu humiliato, Deo, & ſacerdoti de omnibus „ peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & pro„ fuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis, & o„ rationibus, atque jejuniis Domino ſatisfaciant, „ *&c.* Quod, ſi forte ſanari non potuerint, ſepara„ ri valebunt. *Hæc ibi. Quod vero poſſint alii nu*„ *bere, patet per Gregorium Papam ibid.* Quod an„ tem interrogaſti, *&c.* vir, & mulier, ſi ſe con„ junxerint; & dixerit poſtea mulier de viro, quod „ coire non poſſit cum ea: ſi poteſt probare, quod „ verum ſit, per juſtum judicium, accipiat alium. „ Hæc ille. Quamvis enim loquatur ad literam de frigidis: tamen, quia eſt ſimile judicium de frigidis, & maleficiatis in hoc (ut ex corpore articuli hujus habetur) ideo facit etiam ad propoſitum præſens. Item merito inſinuatum, quod diviſi propter frigiditatem non debent conjungi alteri: ſecus propter maleficium. De frigidis autem inſinuatur hoc ab eodem Gregorio, ibid. „ Requiſiſti de his, *&c.* „ Si mulier dicit: volo eſſe mater, & filios procrea„ re, uterque eorum, ſeptima manu propinquorum, „ tactis ſacroſanctis reliquiis, jurejurando dicat, „ quod nunquam per commixtionem carnis conjun„ cti una caro effecti fuerint: tunc videtur, mulie„ rem ſecundas nuptias contrahere poſſe. Vir au„ tem, qui frigidæ naturæ eſt, maneat ſine conju„ ge. „ Hæc ille. De maleficiatis vero loquitur ca. ult. ibid. dicens: *Separari valebunt, ſed poſtquam alias nuptias expetierint*, &c. Hæc ibi. Ecce, quod

male-

maleficiati poſt diviſionem poſſunt contrahere ambo cum aliis propter ly *expetierint* pluraliter dictum ; ad differentiam ſeparatorum propter frigiditatem . Vide *art.* 1. *append.* quoniam dicta ibi faciunt etiam ad hunc locum . *Secundo* habes : quomodo per rationem prædicta Patrum , pro quanto circa maleficium dicunt , ut ſupra , & intelligas , & tuearis . *Tertio* vides : quomodo ex iis viciſſim Thomiſtica doctrina præſens declaretur , & conſolidetur.

ARTICULUS III. 241

Utrum furia impediat Matrimonium.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod furia non impediat Matrimonium. Matrimonium enim ſpirituale, quod in baptiſmo contrahitur, dignius eſt, quam carnale: Sed furioſi poſſunt baptizari. Ergo & matrimonium contrahere.

2. Præterea. Frigiditas impedit matrimonium, inquantum impedit carnalem copulam ; quæ non impeditur per furiam. Ergo nec matrimonium.

3. Præterea. Matrimonium non dirimitur, niſi per aliquod impedimentum perpetuum: Sed de furia non poteſt ſciri, utrum ſit impedimentum perpetuum . Ergo non dirimit matrimonium.

4. Præterea. In verſibus ſupradictis (*quæſt.* 50.) ſufficienter continentur impedimenta impedientia matrimonium: Sed ibi non ſit mentio de furia. Ergo &c.

Sed Contra. Plus tollit uſum rationis furia, quam error: Sed error impedit Matrimonium. Ergo & furia.

Præterea. Furioſi non ſunt idonei ad aliquem contractum faciendum: Sed matrimonium eſt contractus quidam. Ergo &c.

Reſpondeo dicendum, quod furia *aut* præcedit matrimonium, *aut* ſequitur : *Si ſequitur*, *nullo modo dirimit ipſum* : Si autem præcedit, tunc *aut* furioſus habet lucida intervalla, *aut* non ; „ Si habet, „ tunc quamvis dum eſt in illo intervallo, non ſit „ tutum quod matrimonium contrahat ; quia neſci„ ret prolem educare: tamen ſi contrahit, eſt ma„ trimonium : Si autem non habet, vel ſi quando „ non habet, contrahit, tunc quia non poteſt eſſe „ conſenſus, ubi deeſt rationis uſus, non erit ve„ rum matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quod uſus rationis non exigitur ad baptiſmum, † *Al. baptiſmum furioſi* †

rioſi † quaſi cauſa ipſius, ſicut exigitur ad matrimonium. Et ideo non eſt ſimilis ratio. Tamen de baptiſmo furioſorum dictum eſt ſupra. (4. *d.* 4. *q.* 3. *a.* 1. *queſt.* 3. & 3. *p. queſt.* 68. *art.* 12.)

Ad ſecundum dicendum, quod furia impedit matrimonium ratione ſuæ cauſæ, quæ eſt conſenſus, quamvis non ratione actus, ut frigiditas. Sed tamen Magiſter (4. *d.* 34.) de ea determinat ſimul cum frigiditate; quia utrumque eſt quidam naturæ defectus.

Ad tertium dicendum, quod momentaneum impedimentum, quod cauſam matrimonii, ſcilicet conſenſum, impedit, matrimonium totaliter tollit: ſed impedimentum, quod impedit actum, oportet eſſe perpetuum, ad hoc quod matrimonium tollat.

Ad quartum dicendum, quod hoc impedimentum reducitur ad errorem; quia utrobique eſt defectus conſenſus ex parte rationis.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe ab *Innocentio III.* quod furia matrimonium impedit contrahendum, & dirimit contractum; & ſic: „ Dilectus filius R. propoſuit: quod filiam ſuam cuidam matrimonialiter copulavit, *&c.* Cum autem eadem „ mulier cum ipſo viro, qui continuo furore laborat, morari non poſſit; & propter alienationem „ furoris legitimus non potuerit intervenire conſenſus: mandamus, quatenus, ſi rem noveris ita „ eſſe, præfatas perſonas cures ab invicem ſeparare. *Hæc ille, de ſponſalib. & matrim. Item a* Fabiano *Papa*. Neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt. Sed, ſi contractum „ fuerit, non ſeparentur. „ Hæc ille, 32. quæſt. 7. Ubi a ly *ſed ſi contractum*, &c. loquitur Papa in caſu, quo ipſi tempore intervalli lucidi ratificarent matrimonium præcedens, de novo ſcilicet conſentiendo. Alioquin ſtandum eſt in dicto *Innocentii* præmiſſo. Item a ſimili. „ Sicut tenor, *&c.* Si eo tempore, quo P. ſacerdos poſitus extra mentem aſſeritur, indutus fuit habitu monachali, cum alienatus non valeat conſentire, eum denuncietis ab „ obſervatione monaſtici ordinis abſolutum: niſi, „ poſtquam mentis ſuæ factus eſt compos, ſpontanea voluntate profeſſionem fecerit monachalem. „ Hæc *Innocentius III.* de regular. & tranſeunt. ad relig. Ecce, quod diximus ſuper ly *ſed ſi contractum*, &c.

Se-

Secundo habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, pro quanto furiam ſic, vel ſic impedire matrimonium inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis, ſi bene penſentur, & applicentur, doctrina præſens Angelica declaretur, atque conſolidetur.

ARTICULUS IV. 242

Utrum inceſtus, quo cognoſcit quis ſororem uxoris ſuæ, matrimonium dirimat.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod inceſtus, quo quis cognoſcit ſororem uxoris ſuæ, matrimonium non dirimat. Quia mulier non debet puniri pro peccato viri: Sed puniretur, ſi matrimonium ſolveretur. Ergo &c.

2. Præterea. Plus peccat, qui propriam conſanguineam cognoſcit, quam qui cognoſcit conſanguineam uxoris. Sed primum peccatum non impedit matrimonium. Ergo nec ſecundum.

3. Præterea. Si in pœnam peccati hoc infligitur, videtur, etiamſi mortua uxore cum alia contrahat inceſtuoſus, quod ſeparari debeant: quod non eſt verum.

4. Præterea. Hoc etiam impedimentum non connumeratur inter alia ſupra enumerata. (*q.* 50.) Ergo non dirimit contractum matrimonium.

Sed Contra eſt, quia per hoc quod cognoſcit ſororem uxoris, contrahitur affinitas ad uxorem: Sed affinitas dirimit matrimonium contractum. Ergo & inceſtus prædictus.

Præterea. *In quo quis peccat, in hoc punitur.* Sed talis peccat contra matrimonium. Ergo debet puniri per hoc quod matrimonio privetur.

Reſpondeo dicendum, quod „ ſi aliquis cognoſcit „ ſororem, aut aliam conſanguineam uxoris ſuæ ante „ matrimonium contractum, etiam poſt ſponſalia, „ debet matrimonium ſeparari ratione affinitatis „ contractæ: Si autem poſt matrimonium contra- „ ctum, & conſummatum, non debet totaliter ma- „ trimonium ſeparari: ſed vir amittit jus petendi „ debitum, nec poteſt ſine peccato petere; ſed ta- „ men debet reddere petenti: *quia uxor non debet* „ *puniri de peccato viri*: Sed poſt mortem uxoris „ debet omnino manere abſque ſpe conjugii, niſi „ cum eo diſpenſetur propter fragilitatem ſuam, „ cum timetur de illicito coitu: Si tamen præter di- „ ſpen-

„ ſpenſationem contrahat, peccat contra ſtatutum „ Eccleſiæ faciens: Non tamen propter hoc matri„ monium eſt ſeparandum.

Et per hoc patet ſolutio ad Objecta. Quia inceſtus ponitur matrimonii impedimentum, non tam ratione culpæ, quam ratione affinitatis, quam cauſat. Et ideo etiam non connumeratur aliis impedimentis, ſed in impedimento affinitatis includitur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Concil. apud *Meſiam*; quod inceſtus ſuperveniens matrimonio non dirimit ipſum totaliter, ſed aliquo modo: & ſic. „ Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fue„ rit: nec a matre debitum petere, nec filiam un„ quam habere poteſt uxorem: nec filiaſtra, nec „ ille ullo unquam tempore ſe aliis poterunt ma„ trimonio copulare. *Hæc illud: de eo, qui cogno. „ conſang. uxo. ſuæ. Item a* Cæleſtino III. *ibid.* „ Tranſmiſſæ nobis litteræ demonſtrarunt; quod C. „ uxore ſua defuncta, filiam ejus privignam, vide„ licet propriam copula carnali cognovit. poſtmo„ dum aliam accipiens in uxorem cum privigna il„ licitam rem committere non expavit. Reſponde„ mus: quod legitimæ uxori cohabitans, & neceſſa„ ria ſubminiſtrans, non cognoſcat eam, quamdiu „ vixerit, niſi ab ea fuerit requiſitus: & tunc ad „ ipſam, non ſine gravi cordis dolore, accedat: „ poſtmodum, ſi ſupervixerit ei, perpetuo ſine ſpe „ conjugii permanebit. *Hæc ille. Item de præceden„ te inceſtu merito inſinuatum ab* Innocentio III. „ *ibidem. Ex literis, &c.* G. matrem puellæ, quam „ infra nubiles annos in uxorem deſponſaverat, car„ naliter ſæpe cognovit: & poſt carnali commixtio„ ne puellam tractavit adultam. Nos conſultationi „ tuæ reſpondentes dicimus; quod, eis ab invicem „ ſeparatis, mulier alteri viro non nubat: ſi, poſt„ quam novit viri, & matris delictum, ei non eru„ buit commiſceri. Vir etiam, & mater mulieris, „ numquam debent ad alias nuptias convolare: ſed „ ſemper continentiam ſervare tenentur. „ Hæc ille. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, pro quanto de inceſtu præcedente, vel ſuperveniente ſic, vel ſic inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis, &c.

AR-

ARTICULUS V. 243

Utrum defectus ætatis impediat Matrimonium.

S. Th. 4. diſ. 35. q. un. ar. 5.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod defectus ætatis non impediat matrimonium. Secundum enim leges pueri accipiunt tutorem uſque ad vigeſimumquintum annum. Ergo videtur, quod uſque ad tempus illud non ſit confortata ratio ad conſenſum: & ita videtur, quod illud debeat eſſe tempus ſtatutum ad matrimonia ineunda: Sed ante tempus illud matrimonium poteſt contrahi. Ergo defectus ſtatutæ ætatis non impedit matrimonium.

2. Præterea. Sicut vinculum religionis eſt perpetuum, ita & vinculum matrimonii: Sed ante decimumquartum annum non poſſunt facere profeſſionem, ſecundum novam Conſtitutionem. (*c. Non ſolum de Regularib. & tranſeuntib. in 6*) Ergo nec matrimonium contrahere, ſi defectus ætatis matrimonium impediret.

3. Præterea. Sicut conſenſus ad matrimonium requiritur ex parte viri, ita ex parte uxoris. Sed mulier ante decimumquartum annum poteſt contrahere Matrimonium. Ergo & vir.

4. Præterea. Impotentia coeundi, niſi ſit perpetua, & ignorata, non impedit matrimonium: Sed defectus ætatis non eſt perpetuus, nec ignoratus. Ergo non impedit matrimonium.

5. Præterea. Non continetur in aliquo prædictorum impedimentorum: (*q. 50.*) Et ita non videtur eſſe matrimonii impedimentum.

Sed Contra. Decretalis (*c. Quod ſedem de frigid. & malef.*) dicit, quod *puer, qui non poteſt reddere debitum, non eſt aptus matrimonio*: Sed ante decimum quartum annum ut in pluribus non poteſt reddere debitum, ut in 7. Animalium (*cir. princ. lib. 10. 4.*) dicitur. Ergo &c.

Præterea. *Omnium natura conſtantium poſitus eſt terminus magnitudinis, & augmenti*: Et ita videtur, cum Matrimonium ſit naturale, quod debeat habere determinatum tempus, per cujus defectum impediatur.

Reſpondeo dicendum, quod matrimonium, cum fiat per modum contractus cujuſdam, ordinationi legis poſitivæ ſubjacet, ſicut & alii contractus. *Unde ſecundum Jura* (c. Tua. de deſponſ. impub.) *de-*

terminatum eſt, quod ante illud tempus diſcretionis, quo uterque poſſit ſufficienter de matrimonio deliberare, & debitum ſibi invicem reddere, matrimonia non contrahantur: & ſi non ita facta fuerint, dirimuntur. Hoc autem tempus ut in pluribus eſt in maſculis in quartodecimo anno, in fœmina autem in duodecimo anno. Quia tamen præcepta juris poſitivi ſequuntur id quod in pluribus eſt, ſi aliquid ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perveniat, ita quod vigor naturæ, & rationis defectum ætatis ſuppleat, matrimonium non diſſolvitur. *Et ideo ſi contrahentes ante annos pubertatis ante tempus prædictum carnaliter fuerint copulati, nihilominus matrimonium perpetuo ſtat indiſſolubile.*

Ad primum ergo dicendum, quod in illis, ad quæ natura inclinat, non exigitur tantus vigor rationis ad deliberandum, ſicut in aliis. Et ideo ante poteſt in matrimonium ſufficienter deliberans conſentire, quam poſſit in contractibus aliis res ſuas ſine tutore pertractare.

Et ſimiliter eſt dicendum ad ſecundum: quia votum religionis eſt eorum, quæ ſunt ſine inclinatione naturæ, quæ majorem difficultatem habent, quam matrimonium.

Ad tertium dicendum, quod mulier citius ad tempus pubertatis pervenit, quam vir, ut dicitur in 7. de Animal. (*loc. ſup. cit.*) Et ideo non eſt ſimile de utroque.

Ad quartum dicendum, quod ex parte iſta non ſolum eſt impedimentum propter impotentiam coeundi, ſed etiam propter defectum rationis, quæ adhuc non ſufficit ad conſenſum illum rite faciendum; qui perpetuo durare debet.

Ad quintum dicendum, quod ſicut impedimentum, quod eſt ex furia, reducitur ad impedimentum erroris; ita etiam impedimentum, quod eſt ex defectu ætatis: quia homo nondum habet plenum uſum liberi arbitrii.

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas; merito inſinuatum a Papa *Urbano III.* quod defectus ætatis impedit, & dirimit matrimonium, & ſic: *Atteſtationes*, &c. „ Prædictus juvenis „ nondum duodecimum annum attigerat, cum præ„ fatam G. accepit uxorem: &, licet niſus fuiſſet, „ ſicut uterque confeſſus eſt, ipſam corrumpere: mu„ lier tamen credit, ſe virginem evaſiſſe. Verum

„ *ipſe*,

„ ipſe, antequam ad annum quartumdecimum per-„ veniſſet, a memorata muliere receſſit: quem, cum „ ſeptemdecim annos habeat, eadem pro viro ſibi „ vendicare contendit. Reſpondemus, quod, ſi mu-„ lier per idoneos teſtes probare nequiverit, quod „ poſt quartumdecimum annum ætatis ſuæ, vel cir-„ ca finem quartidecimi anni prædictus juvenis con-„ ſenſiſſet in eam: ab ipſo, juramento recepto, quod, „ poſtquam ad legitimam ætatem pervenit, ipſam „ habere non conſenſit in uxorem, ab impetitione „ mulieris eum potes, & debes abſolvere, & ad a-„ lia vota utrique dare licentiam tranſeundi. „ Hæc ille, de deſponſation. impub. Ecce, quod, a fortiori, oſtendit intentum. A fortiori, inquam: quia non tantum dicit, quod defectus ætatis impedit, ſed & quod defectus, accedente etiam niſu ad copulam carnalem. Item ab *Alexandro III.* ibidem. *Continebatur*, &c. *Puella, ſi fuerit ætati proxima, ut in undecimo, vel circa duodecimum annum, & cum ſuo aſſenſu deſponſata, & cognita a viro: cui tradita fuerit in uxorem, ſeparari non debet*. Hæc ille. Ubi vides: quod parum diſtare a pubertate cum vigore ſenſus ad actum matrimonialem non impedit: ſed tanquam ſupplens ætatem accipitur. Item ab *Urbano* eodem ibid. *Ex literis*, & cæt. „ Puella quædam „ annorum duodecim jurata fuit, & deſponſata cui-„ dam puero novem, vel decem annorum, & tem-„ pore procedente de voluntate parentum potius, „ quam de ſua ad domum patris pueri adducta, ubi „ nolens, & invitamentis parentum impulſa, moram „ fecit per annum, & amplius: & tamen inde re-„ cedens, ad domum propriam eſt regreſſa. Cum „ autem dictus puer nondum ad quartumdecimum „ annum pervenerit: nec ad eandem carnaliter ac-„ ceſſum habuerit, reſpondemus: quod, ſi puella „ commonita, ut, donec compleat idem per annum „ quartumdecimum, expectet, non duxerit expe-„ ctandum, ei ſecundum ea, quæ propoſita ſunt, „ alium virum accipiendi liberam tribuas faculta-„ tem. *Hæc ille*. *Item ab* Alexandro *eodem*. Pro „ eo, quod ante nubiles annos conjugalem conſen-„ ſum non habent, uſque ad legitimam ætatem ex-„ pectare tenentur: & tunc aut confirmetur matri-„ monium, aut, ſi ſimul eſſe noluerint, ſeparen-„ tur, niſi carnalis commixtio ante intervenerit, „ cum interdum illa tempus anticipare ſoleat puber-„ tatis. *Hæc ille ibidem a nobis*. *Item ab eodem*. „ Qui in minori ætate deſponſantur, ſi ita fuerint „ proximi ætati, quod potuerint copula carnali con-

„ jungi, minoris ætatis intuitu ſeparari non debent,
„ ſi unus in alium viſus fuerit conſenſiſſe: cum in
„ eis ætatem ſuppleviſſe malitia videatur. „ Hæc ille ibidem de illis. *Secundo* habes; quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto defectum ætatis impedire, vel non, matrimonium inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides; quomodo, &c.

QUÆSTIO LIX.

De diſparitate cultus, quæ Matrimonium impediat, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de diſparitate cultus, quæ Matrimonium impediat.

Circa quod quæruntur ſex.

Primo. Utrum fidelis poſſit contrahere matrimonium cum infideli.
Secundo. Utrum inter infideles ſit matrimonium.
Tertio. Utrum conjux converſus ad fidem poſſit commanere cum uxore infideli nolente converti.
Quarto. Utrum poſſit uxorem infidelem relinquere.
Quinto. Utrum ea dimiſſa poſſit aliam ducere.
Sexto. Utrum propter alia peccata vir poſſit dimittere uxorem, ſicut propter infidelitatem.

ARTICULUS I. 244

Utrum fidelis poſſit contrahere cum infideli.

S. Th. 4. d. 39. q. 1. ar. 1. q. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod fidelis poſſit matrimonium cum infideli contrahere. Quia Joſeph contraxit cum Ægyptia, & Heſter cum Aſſuero: In utroque autem matrimonio fuit diſparitas cultus: quia alter erat infidelis, & alter fidelis. Ergo diſparitas cultus præcedens matrimonium ipſum non impedit.

2. Præterea, Eadem eſt fides, quam docet vetus, & nova lex: Sed ſecundum veterem legem poterat eſſe matrimonium inter fidelem, & infidelem; ut patet Deuter. 21. *Si egreſſus ad pugnam videris mulierem pulchram in numero captivorum, & adamaveris*

veris eam, intrabis ad eam, dormieſque cum illa, & erit tibi uxor. Ergo & in nova lege licet.

3. Præterea. Sponſalia ad matrimonium ordinantur: Sed inter fidelem, & infidelem poſſunt in aliquo caſu contrahi ſponſalia cum conditione futuræ converſionis. Ergo ſub eadem conditione matrimonium poteſt contrahi inter eos.

4. Præterea. Omne impedimentum matrimonii eſt aliquo modo contrarium matrimonio: Sed infidelitas non eſt contraria matrimonio; quia matrimonium eſt in officium naturæ, cujus dictamen fides excedit. Ergo diſparitas fidei non impedit matrimonium.

5. Præterea. Diſparitas fidei quandoque eſt etiam inter duos baptizatos; ſicut quando aliquis poſt baptiſmum in hæreſim labitur: Sed ſi talis cum aliqua fideli contrahat, nihilominus eſt verum matrimonium. Ergo diſparitas fidei matrimonium non impedit.

Sed Contra eſt, quod dicitur 2. Corinth. 6. *Quæ conventio lucis ad tenebras?* Sed maxima conventio eſt inter virum, & uxorem. Ergo ille qui eſt in luce fidei, non poteſt contrahere matrimonium cum illa, quæ eſt in tenebris infidelitatis.

Præterea. Malach. 2. dicitur: *Contaminavit Judas ſanctificationem Domini, quam dilexit; & habuit filiam Dei alieni.* Sed hoc non eſſet, ſi inter eos poſſet verum matrimonium contrahi. Ergo diſparitas cultus Matrimonium impedit.

Reſpondeo dicendum, quod principalius matrimonii bonum eſt proles ad cultum Dei educanda. Cum autem educatio fiat communiter per patrem, & matrem, uterque ſecundum fidem ſuam intendit ad cultum Dei prolem educare. & ideo ſi ſint diverſæ fidei, intentio unius alterius intentioni contraria erit: & ita inter eos non poteſt eſſe conveniens matrimonium. *Et propter hoc diſparitas cultus præcedens matrimonium impedit, ne contrahi poſſit.*

Ad primum ergo dicendum, quod in veteri lege de aliquibus infidelibus erat permiſſum, quod cum eis poſſent inire conjugia; & de aliquibus prohibitum. Specialiter autem erat prohibitum de infidelibus habitantibus in terra Chanaan: Tum quia Dominus præceperat eos occidi propter eorum obſtinationem: Tum quia majus periculum imminebat, ne ſcilicet conjuges, aut filios ad idololatriam perverterent; quia filii Iſrael ad ritus, & mores eorum proniores erant, propter converſationem cum eis. Sed de aliis Gentibus permiſit; præcipue quando non

poterat eſſe timor pertrahendi ad idololatriam. Et ſic Joſeph, & Moyſes, & Heſter cum infidelibus matrimonia contraxerunt. Sed in nova lege, quæ per totum orbem diffunditur, ſimilis ratio prohibendi eſt de omnibus infidelibus. Et ideo diſparitas cultus præcedens matrimonium impedit contrahendum, & dirimit contractum.

Ad ſecundum dicendum, quod lex illa vel loquitur de aliis nationibus, cum quibus poterant licite inire conjugia; vel loquitur, quando illa captiva ad fidem, & cultum Dei converti volebat.

Ad tertium dicendum, quod eadem eſt habitudo præſentis ad præſens, & futuri ad futurum. Unde ſicut quando matrimonium in præſenti contrahitur, requiritur unitas cultus in utroque contrahentium; ita ad ſponſalia, quibus fit ſponſio futuri matrimonii, ſufficit conditio appoſita de futura unitate cultus.

Ad quartum dicendum, quod jam ex dictis patet, (*in corp. ar.*) quod diſparitas cultus contraria eſt matrimonio ratione principalioris boni ipſius, quod eſt bonum prolis.

Ad quintum dicendum, quod matrimonium eſt ſacramentum. Et ideo quantum pertinet ad neceſſitatem ſacramenti, requirit paritatem, quantum ad ſacramentum fidei, ſcilicet baptiſmum, magis quam quantum ad interiorem fidem. Unde etiam hoc impedimentum non dicitur diſparitas fidei, ſed cultus diſparitas, qui reſpicit exterius ſervitium, ut in 3. l. dictum eſt. (*d. 9. q. 1. a. 1. q. 1.*) Et propter hoc ſi aliquis fidelis cum hæretica baptizata matrimonium contrahat, verum eſt matrimonium; quamvis peccet contrahendo, ſi ſciat eam hæreticam: ſicut peccaret, ſi cum excommunicata contraheret: non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur. Et e contrario ſi aliquis catechumenus habens rectam fidem, ſed nondum baptizatus, cum aliqua fideli baptizata contraheret, non eſſet verum matrimonium.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Concilio *Chalcedonenſi*, act. 15. can. 14. quod diſparitas cultus impedit matrimonium, & ſic: „ Quia in quibuſdam pro„ vinciis conceditur Pſalmiſtis, & Lectoribus uxores „ accipere, ſtatuit ſancta Synodus, non licere pror„ ſus cuiquam ex his alterius ſectæ accipere uxo„ rem,

„ rem, &c. Sed neque copulari debet nuptura hæ-
„ retico, aut judæo, vel pagano, niſi forte ſpopon-
„ dit ſe venire ad orthodoxam fidem, dum conjun-
„ gitur perſonæ orthodoxæ. Si quis vero hanc defi-
„ nitionem ſanctæ Synodi præterierit, regularum
„ condemnationibus ſubjacet. „ Hæc ibi. Nota ly *ſe venire*. Non enim abſque cauſa dixit in præſenti: non in futuro ly *ſe venturum eſſe*: pro quo vide ſupra ad *tertium*. Per ly *regularum* intellige canonum; unde ſecundum alias translationes habetur & ly *canonicis pœnis*, & ly *correptioni canonicæ*. Item a Concil. *Aurelianenſi* ſecundo, can. 19. „ Placuit, ut nullus Chriſtianus Judæam, neque Judæus Chriſtianam in matrimonio ducat uxorem; quia inter hujuſmodi perſonas nuptias illicitas eſſe cenſemus. Qui, ſi commoniti, a conſortio hoc ſeparare ſe diſtulerint, a communionis gratia ſunt ſine dubio ſubmovendi. „ Hæc ibi. Item ab *Aurelianenſi* tertio, can. 11. „ Chriſtianis omnibus interdicimus, ne Judæorum conjugiis miſceantur. Quod ſi fecerint: uſque ad ſequeſtrationem, quicumque ille eſt, communione pellatur. „ Hæc ibi. Item a Concilio *Toletano* quarto, ut recitatur 28. quæſt. 1. „ Judæi, qui Chriſtianas mulieres in conjugio habent, ſi cum eis permanere cupiunt, Chriſtiani efficiantur. Quod ſi admoniti fuerint, & noluerint, ſeparentur: quia non poteſt infidelis in ejus permanere conjunctione, quæ jam in Chriſtianam translata eſt fidem. „ Item a Concil. *Agathenſi*, ut recitatur 28. quæſt. 1. „ Non oportet cum hominibus hæreticis miſcere connubia; & vel filios, vel filias eis dare, ſed potius accipere; ſi tamen ſe profiteantur Chriſtianos eſſe futuros, & catholicos. „ Hæc ibi. Item ibid. can. 15. „ Cave Chriſtiane, Gentili, aut Judæo filiam tuam tradere. Cave Gentilem, vel Judæam, aut alienigenam, hoc eſt omnem hæreticam, & alienam a fide tua, accipere tibi uxorem. Si Chriſtiana ſit, non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſitis ſacramento baptiſmi. „ Hæc ibi. Ubi ſumitur ly *ſi Chriſtiana*, pro ly *ſi catechumena*, ut inquit gloſſa, & facit ad argum. hujus reſponſionis ad *quintum* confirmandum. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto diſparem cultum impedire matrimonium inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II.

Utrum inter infideles poſſit eſſe Matrimonium.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod inter infideles non poſſit eſſe Matrimonium, matrimonium enim eſt ſacramentum Eccleſiæ. Sed Baptiſmus eſt janua ſacramentorum. Ergo infideles, qui non ſunt baptizati, matrimonium contrahere non poſſunt, ſicut nec alia ſacramenta ſuſcipere.

2. Præterea. Duo mala ſunt magis impeditiva boni, quam unum. Sed infidelitas unius tantum impedit bonum matrimonii. Ergo multo fortius infidelitas utriuſque: Et ita inter infideles non poteſt eſſe matrimonium.

3. Præterea. Sicut inter fidelem, & infidelem eſt diſparitas cultus, ita inter duos infideles; ut ſi unus ſit Gentilis, & alter Judæus: Sed diſparitas cultus impedit matrimonium, ut dictum eſt. (*art. præc.*) Ergo ad minus inter infideles, qui habent cultum diſparem, non poteſt eſſe verum matrimonium.

4. Præterea. In matrimonio eſt vera pudicitia: Sed, ſicut dicit Aug. (*l. 1. de adult. conjug. c. 18. ante med. to. 6.*) & habetur in littera, (4. *d.* 39.) non eſt vera pudicitia infidelis cum uxore ſua. Ergo nec eſt verum matrimonium.

5. Præterea. Matrimonium verum excuſat carnalem copulam a peccato. Sed hoc non poteſt facere matrimonium inter infideles contractum: quia *omnis vita infidelium peccatum eſt*, ut dicit Gloſſa (*ord. ſup. illud, Omne, quod non eſt ex fide*) Rom. 14. Ergo inter infideles non eſt verum matrimonium.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. Cor. 7. *Si quis frater uxorem habet infidelem* &c. Sed uxor non dicitur niſi propter matrimonium. Ergo matrimonium, quod eſt inter infideles eſt verum matrimonium.

Præterea. Remoto poſteriori non removetur prius: Sed matrimonium pertinet ad officium naturæ, quę præcedit ſtatum gratiæ, cujus principium eſt fides: Ergo infidelitas non facit, quin ſit inter infideles matrimonium.

Reſpondeo dicendum, quod matrimonium principaliter eſt inſtitutum ad bonum prolis non tantum ge-

generandæ, (quia hoc etiam ſine matrimonio fieri poteſt) ſed etiam promovendæ ad perfectum ſtatum : quia quælibet res intendit effectum ſuum naturaliter perducere ad perfectum. Eſt autem in prole *duplex* perfectio conſideranda ; ſcil. *naturæ*, non ſolum quantum ad corpus, ſed etiam quantum ad animam, per ea quæ ſunt de lege naturæ ; & perfectio *gratiæ*. Et *prima* quidem perfectio eſt materialis, & imperfecta reſpectu *ſecundæ*. Et ideo cum res, quæ ſunt propter finem, ſint proportionatæ fini, matrimonium quod tendit in *primam* perfectionem, eſt imperfectum, & materiale reſpectu illius quod tendit in perfectionem *ſecundam*. Et quia perfectio *prima* communis eſſe poteſt infidelibus, & fidelibus, *ſecunda* autem tantum eſt fidelium, *ideo inter infideles eſt quidem matrimonium, ſed non perfectum ultima perfectione, ſicut eſt inter fideles.*

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium non eſt tantum inſtitutum in ſacramentum, ſed etiam in officium naturæ. Et ideo quamvis infidelibus non competat matrimonium, ſecundum quod eſt ſacramentum in diſpenſatione miniſtrorum conſiſtens, competit tamen eis, inquantum eſt in officium naturæ : Et tamen etiam matrimonium tale eſt aliquo modo ſacramentum habitualiter, quamvis non actualiter ; eo quod actu non contrahunt in fide Eccleſiæ.

Ad ſecundum dicendum, quod diſparitas cultus non impedit matrimonium ratione infidelitatis, ſed ratione diſparitatis in fide. Diſparitas enim cultus non ſolum ſecundam perfectionem prolis impedit, ſed etiam primam ; dum parentes in diverſa prolem trahere intendunt ; quod non eſt quando uterque eſt infidelis.

Ad tertium dicendum, quod inter infideles eſt matrimonium, ut dictum eſt, (*in reſp. ad* 1.) prout matrimonium eſt in officium naturæ. Ea autem quæ pertinent ad legem naturæ, ſunt determinabilia per jus poſitivum. Et ideo ſi prohibetur ab aliquo jure poſitivo apud infideles contrahere matrimonium cum infidelibus alterius ritus, diſparitas cultus impediet matrimonium inter eos. Ex jure enim divino non prohibetur ; quia apud Deum non differt, qualitercumque aliquis a fide deviet, quantum ad hoc quod eſt a gratia alienum eſſe : Similiter nec aliquo Eccleſiæ ſtatuto, quæ non habet de his quæ foris ſunt judicare.

Ad quartum dicendum, quod pudicitia, & aliæ

virtutes infidelium dicuntur non eſſe veræ, quia non poſſunt attingere finem veræ virtutis, qui eſt vera felicitas: ſicut dicitur non eſſe verum vinum, quod non habet effectum vini.

Ad quintum dicendum, quod infidelis cognoſcens uxorem ſuam non peccat, ſi propter bonum prolis, aut fidei, qua tenetur, uxori debitum reddat; cum hoc ſit actus juſtitiæ, & temperantiæ, quæ in delectabilibus tactus debitas circumſtantias ſervat: ſicut non peccat faciens alios actus politicarum virtutum. Nec dicitur omnis vita infidelium peccatum, quia quolibet actu peccent, ſed quia per id quod agunt, a ſervitute peccati non poſſunt liberari.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Innocentio III.* quod inter infideles poteſt eſſe verum matrimonium: & ſic. *De infidelibus ad fidem converſis, utrum, ſi ante converſionem ſuam, ſecundum legis veteris inſtituta circa gradus conſanguinitatis a canone denotatos, conjuncti fuerint, ſeparari debeant poſt baptiſmum. Conſultationi tuæ duximus reſpondendum; quod matrimonium ſic contractum non eſt poſt baptiſmi lavacrum ſeparandum: cum a Judæis Dominus requiſitus, ſi liceret uxorem ex quacumque cauſa dimittere, ipſis reſponderit; Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet; per hoc innuens eſſe matrimonium inter eos.* Hæc ille: de conſang. & affinit. Ubi ex ly *quos Deus conjunxit*, nota, quod matrimonia Judæorum, & infidelium, dummodo non ſint contracta inter perſonas illegitimas a lege divina, *Gen.* 2. & *Lev.* 18. ſunt a Deo facta: ut qui eos taliter conjungat. Item ab eod. Innoc. „ Utrum „ pagani uxores accipientes in ſecundo, vel tertio, „ vel ulteriore gradu ſibi conjunctas, ſic conjuncti „ debeant poſt converſionem ſuam in ſimul remanere, vel abinvicem ſeparari. Reſpondemus: quod, „ cum ſacramentum conjugii apud fideles, & infideles exiſtat, quemadmodum oſtendit Apoſtolus „ dicens: Si quis frater infidelem habet uxorem; „ & hæc conſentit habitare cum eo, non illam dimittat. Et in præmiſſis gradibus a paganis quoad „ eos matrimonium licite ſit contractum, qui conſtitutionibus canonicis non arctantur; in favorem præſertim Chriſtianæ religionis, & fidei, a „ cujus perceptione, per uxores ſe deſeri timen-

„ tes,

„ tes, viri poſſunt facile revocari, fideles hujuſmo-
„ di matrimonialiter copulati poſſunt libere, & li-
„ cite remanere conjuncti: cum per ſacramentum
„ baptiſmi non ſolvantur conjugia, ſed crimina di-
„ mittantur. Hæc ille de divort. gaudemus. Ecce:
quod Papa, tanquam confirmans dictum D. Thomæ
ad *primum* dicit, quod ſacramentum conjugii exi-
ſtit etiam apud infideles: quod, propter ly *ſacra-
mentum*, quomodo ſine errore intelligendum ſit,
vide in hoc eod. art. ad *primum* cum ſua not. Ly
in ſecundo, vel tertio gradu, intelligas, non prohi-
bito a lege divina: ut de Judæis dictum eſt. Fa-
ciunt etiam hæc ultima *Innocentii* ad art. ſeq. Item
ab *Innoc.* loquente de infidelium conjugio ad baptiſ-
mum poſtea converſorum: & ſic. *Nuptiarum copu-
la, quia Dei mandato perficitur, non poteſt dici
peccatum; & quod peccatum non eſt, ſolvi per ba-
ptiſmum inter peccata non poteſt. Eritque integrum,
& ſalutare, exiſtimare aboleri non poſſe prioris no-
men uxoris: cum non ſit dimiſſum pro peccato, quod
ex Dei eſt voluntate completum.* Hæc ille, diſt. 26.
deinde. *Secundo* habes: quomodo per rationem præ-
dicta Pontif. pro quanto verum matrimonium inter
infideles poſſe fieri inſinuant, & intelligas, & tuea-
ris. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Tho-
miſtica doctrina hæc, & declaretur, & conſolide-
tur.

ARTICULUS III. 246

Utrum conjux converſus ad fidem poſſit commanere cum uxore nolente converti.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod con-
jux converſus ad fidem non poſſit commanere
cum uxore infideli nolente converti, cum qua in
infidelitate contraxerat. Ubi enim eſt idem pericu-
lum, oportet eandem cautelam adhiberi: Sed pro-
pter periculum ſubverſionis fidei prohibetur, ne fi-
delis cum infideli contrahat. Cum ergo idem peri-
culum ſit, ſi fidelis commaneat cum infideli, cum
qua prius contraxerat, & adhuc majus, quia neo-
phyti facilius pervertuntur, quam illi qui ſunt nu-
triti in fide, videtur quod fidelis poſt converſionem
non poſſit commanere cum uxore infideli.

2. Præterea. 38. qu. 1. (c. *Judæi*) dicitur: *Non
poteſt infidelis in ejus conjunctione commanere, quæ
jam in Chriſtianam tranſlata eſt fidem.* Ergo fidelis
habet neceſſe uxorem infidelem dimittere.

3. Præterea. Matrimonium, quod inter fideles contrahitur, eſt perfectius, quam illud quod contrahitur inter infideles: Sed ſi fideles contrahant in gradu prohibito ab Eccleſia, diſſolvitur eorum matrimonium. Ergo & infidelium: Et ita vir fidelis non poteſt commanere cum uxore infideli, ad minus quando cum ea in infidelitate contraxit in gradu prohibito.

4. Præterea. Aliquis infidelis habet quandoque plures uxores ſecundum ritum ſuæ legis. Si ergo poteſt commanere cum illis, cum quibus in infidelitate contraxit, videtur quod poſſit etiam poſt converſionem plures uxores retinere.

5. Præterea. Poteſt contingere, quod repudiata una uxore aliam duxerit, & in illo matrimonio exiſtens convertatur. Videtur ergo, quod ſaltem in hoc caſu non poſſit cum uxore, quam de novo habet, commanere.

Sed Contra eſt, quod Apoſt. 1. Cor. 7. conſuluit, quod commaneat.

Præterea. Nullum impedimentum ſuperveniens vero matrimonio tollit ipſum: Sed matrimonium erat verum, quando uterque infidelis erat. Ergo quando alter convertitur, non dirimitur per hoc matrimonium: Et ita videtur, quod poſſint licite commanere.

Reſpondeo dicendum, quod fides ejus qui eſt in matrimonio, non ſolvit, ſed perficit matrimonium. Unde cum inter infideles ſit verum matrimonium, ut ex dictis patet, (*a. præc. ad* 1.) *per hoc quod alter eorum convertitur ad fidem, non ex hoc ipſo vinculum matrimonii ſolvitur: Sed aliquando, vinculo matrimonii manente, ſolvitur matrimonium quantum ad cohabitationem, & debiti ſolutionem*: In quo pari paſſu currunt infidelitas, & adulterium; quia utrumque eſt contra bonum prolis. Unde ſicut ſe habet in poteſtate dimittendi adulteram, vel commanendi cum ea; ita ſe habet in poteſtate dimittendi infidelem, vel commanendi cum ea. Poteſt enim vir innocens libere manere cum adultera ſpe correctionis, non autem ſi in adulterii peccato fuerit obſtinata, ne videatur patronus turpitudinis; quamvis etiam cum ſpe correctionis poſſit eam libere dimittere. *Similiter fidelis converſus poteſt cum infideli commanere cum ſpe converſionis, ſi eam in infidelitate obſtinatam non viderit: & bene facit commanendo: tamen non tenetur*. Et de hoc eſt conſilium Apoſtoli. (1. *Cor.* 7.)

Ad primum ergo dicendum, quod facilius impedi-

ditur aliquid fiendum, quam deſtruatur quod rite factum eſt. Et ideo multa ſunt, quæ impediunt matrimonium contrahendum, ſi præcedant, quæ tamen ipſum non poſſunt diſſolvere, ſi ſequantur; ſicut de affinitate patet, (*q. 55. a. 6.*) Et ſimiliter dicendum eſt de diſparitate cultus.

Ad ſecundum dicendum, quod in primitiva Eccleſia tempore Apoſtolorum paſſim convertebantur ad fidem & Judæi, & Gentiles. Et ideo tunc fidelis vir poterat habere probabilem ſpem de uxoris converſione, etiamſi converſionem non promitteret. Poſtmodum autem, tempore procedente, Judæi ſunt magis obſtinati, quam Gentiles: quia Gentiles adhuc intrabant ad fidem; ſicut tempore Martyrum, & temporibus Conſtantini Imperatoris, & circa tempora illa. Et ideo tunc non erat tutum fideli cum uxore infideli Judæa cohabitare; nec erat ſpes de converſione ejus, ſicut erat de converſione uxoris Gentilis. Et ideo tunc fidelis converſus poterat cohabirare cum Gentili, ſed non cum Judæa, niſi converſionem promitteret. Et ſecundum hoc loquitur Decretum illud. Sed nunc pari paſſu ambulant utrique, ſc. Gentiles, & Judæi; quia utrique obſtinati ſunt. & ideo niſi uxor infidelis converti velit, non permittitur ei cohabitare, ſive ſit Gentilis, ſive Judæa.

Ad tertium dicendum, quod infideles non baptizati non ſunt adſtricti ſtatutis Eccleſiæ, ſed ſunt adſtricti ſtatutis juris divini. Et ideo ſi contraxerunt aliqui infideles in gradibus prohibitis ſecundum legem divinam Levit. 18. ſive uterque, ſive alter ad fidem convertatur, non poſſunt in tali matrimonio commanere: Si autem contraxerunt in gradibus prohibitis per ſtatutum Eccleſiæ poſſunt commanere, ſi uterque convertatur, vel ſi uno converſo ſit ſpes de converſione alterius.

Ad quartum dicendum, quod habere plures uxores eſt contra legem naturæ, cui etiam infideles ſunt adſtricti. Et ideo non eſt verum matrimonium infidelis, niſi cum illa, cum qua primo contraxit. Unde ſi ipſe cum omnibus ſuis uxoribus convertatur, poteſt cum prima commanere, & alias debet abjicere: Si autem prima converti noluerit, & aliqua aliarum convertatur, idem jus habet contrahendi cum illa de novo, quod cum alia haberet: de quo poſt dicetur. (*a. 5. hu. q.*)

Ad quintum dicendum, quod repudium uxoris eſt contra legem naturæ. Unde infideli non licet uxorem repudiare. Et ideo ſi convertatur, poſtquam

una

una repudiata, alteram duxerit, idem judicium eſt de hoc, & de illo qui plures uxores habebat. quia tenetur primam, quam repudiaverat, accipere, ſi converti voluerit, & aliam abjicere.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Papa *Innocentio III.* quod converſus ad fidem conjux poteſt commanere cum uxore ſua infideli, & ſic. *Utrum pagani*, &c. ut *art. 2. append.* Et nota: quod ibi adducitur dictum Pontificis, pro quanto matrimonium verum eſſe inter infideles dicit: hic autem, pro quanto cohabitationem utriuſque altero converſo ad fidem, inſinuat. Item a 28. qu. 1. *Sic enim neque recedere ab uxoribus infidelibus, vel a maritis fideles viri, vel fœminæ non prohibentur a domino: ut neque jubentur. Nam, ſi dimittere tales conjuges juberentur, nullus locus eſſet conſilio Apoſtoli monentis, ne hoc fieret. Sic ergo poſſumus dicere, melius eſſe infidelem conjugem non dimittere, quamvis liceat, & dimittere: quemadmodum recte dicimus, melius eſſe, quod licet, & expedit, quam id, quod licet, & non expedit.* Hæc ibi. Item ab Apoſtolo primæ Corinth. 7. *Quomodo ſcis mulier, ſi virum ſalvum facies? Aut unde ſcis vir, ſi ſalvam facies mulierem?* Hæc ibi. Et nota, quod omnes auctoritates hæ intelliguntur de uxore prima, non de ſecunda, vel alia, vivente prima: quoniam non licere plures uxores habere, ſanxit idem *Innocentius* ſic.
„ Quia vero pagani circa plures inſimul fœminas
„ affectum dividunt conjugalem utrum poſt con-
„ verſionem omnes, vel quam ex omnibus retine-
„ re valeant: non immerito dubitatur, *&c.* Verum
„ abſonum hoc videtur, & inimicum fidei Chriſtia-
„ næ: cum ab initio una coſta in unam fœminam ſit
„ converſa: & ſcriptura teſtetur, quod propter hoc
„ relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & ad-
„ hærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una.
„ Non dixit tres, vel plures, ſed duo: nec dixit
„ adhærebit uxoribus, ſed uxori. Et in Euange-
„ lio: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam ob for-
„ nicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Si er-
„ go, uxore dimiſſa, duci alia de jure non poteſt:
„ fortius, & ipſa retenta. Per quod evidenter ap-
„ paret, pluralitatem in utroque ſexu (cum non
„ ad imparia judicentur) circa matrimonium re-
„ probatam. Nec ulli unquam licuit inſimul plures

„ uxo-

„ uxores habere: niſi cui fuit divina revelatione „ conceſſum. „ Hæc ille de divor. Gaudemus. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, & ſcripturarum, pro quanto de cohabitatione conjugis converſi ad fidem cum infideli conjuge ſuadent, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 247

Utrum fidelis converſus poſſit uxorem infidelem dimittere volentem cohabitare ſine contumelia Creatoris.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod fidelis converſus non poſſit uxorem infidelem dimittere volentem cohabitare ſine contumelia Creatoris. Majus enim eſt vinculum viri ad mulierem, quam ſervi ad dominum: Sed ſervus converſus non abſolvitur a ſervitutis vinculo, ut patet 1. Cor. 7. & 1. Timoth. 6. Ergo & vir fidelis non poteſt uxorem infidelem dimittere.

2. Præterea. Nullus poteſt alteri præjudicium facere ſine conſenſu ipſius: Sed uxor infidelis habebat jus in corpore viri infidelis. Si ergo per hoc quod vir ad fidem convertitur, mulier præjudicium pati poſſet, ut libere dimitteretur, non poſſet vir converti ad fidem ſine conſenſu uxoris; ſicut nec poteſt ordinari, aut vovere continentiam ſine conſenſu ejus.

3. Præterea. Si aliquis contrahat cum ancilla ſcienter, ſive ſit ſervus, ſive liber, non poteſt propter diverſam conditionem ipſam dimittere. Cum ergo vir, quando contraxit cum infideli, ſciverit eam eſſe infidelem, videtur a ſimili, quod non poſſit eam dimittere propter infidelitatem.

4. Præterea. Pater tenetur ex debito procurare ſalutem prolis: Sed ſi diſcederet ab infideli uxore, filii communes matri remanerent; quia partus ſequitur ventrem; & ſic eſſent in periculo ſalutis. Ergo non poteſt uxorem infidelem dimittere licite.

5. Præterea. Adulter non poteſt adulteram dimittere, etiam poſtquam de adulterio pœnitentiam egit. Ergo ſi ſit idem judicium de adultero, & infideli, nec infidelis infidelem poteſt relinquere, etiam poſtquam ad fidem eſt converſus.

Sed Contra eſt, quod Apoſtolus dicit 1. Cor. 7.

Præterea. Adulterium ſpirituale eſt gravius, quam car-

carnale: Sed propter carnale adulterium vir poteſt dimittere uxorem quantum ad cohabitationem. Ergo multo fortius propter infidelitatem, quæ eſt adulterium ſpirituale.

Reſpondeo dicendum, quod homini ſecundum aliam & aliam vitam diverſa competunt, & expediunt. *Et ideo qui moritur priori vitæ, non tenetur ad illa, ad quæ in priori vita tenebatur.* Et inde eſt, quod ille qui in vita ſæculari exiſtens aliqua vovit, non tenetur illa, quando mundo moritur vitam religioſam aſſumens, perficere. Ille autem qui ad baptiſmum accedit, regeneratur in Chriſto, & priori vitæ moritur; cum generatio unius ſit corruptio alterius. *& ideo liberatur ab obligatione, qua uxori tenebatur reddere debitum; & ei cohabitare non tenetur, quando converti non vult: Quamvis in aliquo caſu libere id poſſet facere*, ut dictum eſt: (*art. præc.*) ſicut & religioſus poteſt libere perficere vota, quæ fecit in ſæculo, ſi non ſint contra Religionem ſuam; quamvis ad ea non teneatur.

Ad primum ergo dicendum, quod ſervire non eſt aliquid incompetens Chriſtianæ religionis perfectioni, quæ maxime humilitatem profitetur: Sed obligatio mulieris, ſive matrimonii aliquid derogat perfectioni vitæ Chriſtianæ, cujus ſummum ſtatum continentes poſſident. Et ideo non eſt ſimile de utroque.

Et præterea unus conjugum non obligatur alteri quaſi poſſeſſio ejus, ſicut domino ſervus, ſed per modum ſocietatis cujuſdam, quæ non congrue eſt infidelis ad fidelem, ut patet 2. Cor. 6. Et ideo non eſt ſimile de ſervo, & conjuge.

Ad ſecundum dicendum, quod uxor non habebat jus in corpore viri, niſi quandiu in vita illa manebat, in qua contraxerat: quia etiam mortuo viro *uxor ſoluta eſt a lege viri*, ut patet Rom. 7. Et ideo ſi poſtquam vir mutat vitam moriens priori vitæ, ab ea diſcedat, nullum fit ei præjudicium. Tranſiens autem ad Religionem moritur tantum ſpirituali morte, non autem corporali. Et ideo ſi matrimonium ſit conſummatum, non poteſt vir ſine conſenſu uxoris ad Religionem tranſire: Poteſt autem ante carnalem copulam, quando eſt tantum copula ſpiritualis. Sed ille qui ad baptiſmum accedit, corporaliter etiam conſepelitur Chriſto in mortem. & ideo debito reddendo ſolvitur, etiam poſt matrimonium conſummatum.

Vel dicendum, quod ex culpa ſua uxor præjudicium

cium patitur, quæ converti contemnit.

Ad tertium dicendum, quod diſparitas cultus facit perſonam ſimpliciter illegitimam; non autem conditio ſervitutis, ſed ſolum quando ignorata eſt. Et ideo non eſt ſimilis ratio de infideli, & ancilla.

Ad quartum dicendum, quod proles aut pervenit ad perfectam ætatem: & tunc poterit libere ſequi patrem fidelem, aut matrem infidelem: Vel eſt in minori ætate conſtituta: & tunc debet dari fideli, non obſtante quod indiget matris obſequio ad educationem.

Ad quintum dicendum, quod adulter per pœnitentiam non tranſit ad aliam vitam, ſicut infidelis per baptiſmum. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

A P P E N D I X.

Ex artic. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum, quod converſus poteſt infidelem uxorem cohabitare volentem ſine contumelia creatoris dimittere; & hoc a ſummis Pontificibus, ut ſupra *art.* 3. *append.* Item a 28. quæſt. 1. „ Idololatria, quam ſequuntur infideles, & quælibet noxia ſuperſtitio, fornicatio eſt. Dominus „ autem permiſit, cauſa fornicationis uxorem dimitti. Sed, quia permiſit, & non juſſit, dedit „ Apoſtolo locum monendi: ut, qui voluerit, non „ dimittat uxorem infidelem, cum quo ſic fortaſſis „ poſſit fidelis fieri. *Hæc ibi.* *Item ibid.* Si infide„ lis (dicit Apoſtolus) diſcedit, diſcedat: non eſt „ ſervituti ſubjectus frater, aut ſoror in hujuſmo„ di, ideſt, ſi infidelis noluerit eſſe cum conjuge „ ſua fideli. Hic cognoſcat fidelis ſuam libertatem: „ nec ita ſe ſubjectum putet ſervituti: ut ipſam di„ mittat fidem, ne conjugem amittat infidelem. „ Hæc ibi. Ubi per ly *noluerit*, intellige ipſam nolle converti, etiam quod velit cohabitare ſine contumelia Creatoris. Item ibid. *Jam nunc*, &c. *Quia conjux fidelis relinquere conjugem infidelem licite poteſt: ideo hoc fieri non Dominus, ſed Apoſtolus prohibet. Quod enim Dominus prohibet fieri, omnino non licet. Monet ergo Apoſtolus, quod poſſit eſſe occaſio multorum lucrandorum.* Hæc ibi. Ubi ly *prohibet* ſumitur improprie, ideſt, ſub forma prohibitionis diſſuadet. Fidelis ergo converſus liber eſt ad utrumque faciendum ex Domini non prohibitione: quid vero determinate facere debeat, ex lucro animarum probabiliter ſperato menſuret, juxta monitum Apoſtoli, & *art.* 3. *præcipue ad* 2. *Secundo* ha-

habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto converſum fidelem non teneri ad cohabitandum cum uxore infideli, etiam ſine contumelia Creatoris commanere volente inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS V. 248

Utrum fidelis diſcedens ab uxore infideli poſſit aliam ducere.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod fidelis diſcedens ab uxore infideli non poſſit aliam ducere in uxorem. Quia indiſſolubilitas eſt de ratione matrimonii; cum repudium uxoris ſit contra legem naturæ: Sed inter infideles erat verum matrimonium. Ergo nullo modo poteſt illud matrimonium ſolvi: Sed manente vinculo matrimonii ad unam, non poteſt aliquis cum alia contrahere. Ergo fidelis diſcedens ab uxore infideli non poteſt cum alia contrahere.

2. Præterea. Crimen ſuperveniens matrimonio non ſolvit matrimonium: Sed ſi mulier velit cohabitare ſine contumelia Creatoris, non ſolvitur vinculum matrimonii; quia vir non poteſt aliam ducere. Ergo peccatum uxoris, quæ non vult cohabitare ſine contumelia Creatoris, non ſolvit matrimonium, ut libere poſſit vir aliam uxorem ducere.

3. Præterea. Vir, & uxor ſunt pares in vinculo matrimonii. Cum ergo uxori infideli non liceat vivente viro alium virum ducere, videtur quod nec fideli liceat.

4. Præterea. Favorabilius eſt continentiæ votum, quam matrimonii contractus: Sed viro fideli ſine conſenſu uxoris infidelis non licet (ut videtur) votum continentiæ emittere; quia tunc uxor fraudaretur matrimonio, ſi poſtmodum converteretur. Ergo multo minus licet ei matrimonium contrahere cum alia.

5. Præter. Filius qui remanet in infidelitate, patre converſo, amittit jus paternæ hæreditatis: & tamen ſi poſtea convertitur, redditur ei hæreditas ſua, etiamſi alius in poſſeſſionem ejus intraverit. Ergo videtur a ſimili, quod ſi uxor infidelis poſtea convertatur, ſit ei reddendus vir ſuus, etiamſi cum alia contraxerit: quod non poſſet eſſe, ſi ſecundum

ma-

matrimonium eſſet verum. Ergo non poteſt contrahere cum alia.

Sed Contra. Matrimonium non eſt ratum ſine ſacramento baptiſmi. Sed quod non eſt ratum, poteſt diſſolvi. Ergo matrimonium in infidelitate contractum poteſt diſſolvi: Et ita ſoluto matrimoniali vinculo, licet viro aliam ducere in uxorem.

Præterea. Vir non debet cohabitare uxori infideli nolenti cohabitare ſine contumelia Creatoris. Si ergo non liceret ei aliam ducere, cogeretur continentiam ſervare: quod videtur inconveniens; quia ſic ex converſione ſua incommodum reportaret.

Reſpondeo dicendum, quod quando alter conjugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate manente, diſtinguendum eſt: Quia *ſi infidelis vult cohabitare ſine contumelia Creatoris, ideſt* † Al. & † *ſine hoc quod ad infidelitatem inducat, poteſt fidelis libere diſcedere; ſed diſcedens non poteſt alteri nubere: Si autem infidelis non vult cohabitare ſine contumelia Creatoris, in verba blaſphemiæ prorumpens, & nomen Chriſti audire nolens, tunc ſi ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis diſcedens poteſt alteri per matrimonium copulari.*

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium infidelium eſt imperfectum, ut dictum eſt (*art. 2. huj. qu.*) Sed matrimonium fidelium eſt perfectum, & ita eſt firmius. Semper autem firmius vinculum ſolvit minus firmum, ſi ſit ei contrarium. Et ideo matrimonium, quod poſt in fide Chriſti contrahitur, ſolvit matrimonium, quod prius in infidelitate contractum fuerat. Unde matrimonium infidelium non eſt omnino firmum, & ratum, ſed ratificatur poſtmodum per fidem Chriſti.

Ad ſecundum dicendum, quod crimen uxoris nolentis cohabitare ſine contumelia Creatoris abſolvit virum a ſervitute, qua tenebatur uxori, ut non poſſet ea vivente aliam ducere; Sed nondum ſolvit matrimonium: quia ſi de blaſphemia illa converteretur, antequam ille aliud matrimonium contraheret, redderetur ei vir ſuus: Sed ſolvitur per matrimonium ſequens, ad quod pervenire non poſſet vir fidelis, niſi ſolutus a ſervitute uxoris ſuæ per culpam ejuſdem.

Ad tertium dicendum, quod poſtquam fidelis contraxit, ſolutum eſt vinculum matrimonii ex utraque parte: quia matrimonium non claudicat quantum ad vinculum, ſed quandoque claudicat quantum ad effectum. Unde in pœnam uxoris infidelis ma-

magis quam ex virtute matrimonii præcedentis, ei indicitur quod non poſſit cum alio contrahere: Sed ſi poſtea convertatur, poteſt ei concedi dipenſative, ut alteri nubat, ſi vir ejus aliam in uxorem duxit.

Ad quartum dicendum, quod ſi poſt converſionem viri aliqua probabilis ſpes de converſione uxoris ſit, non debet votum continentiæ vir emittere, nec ad aliud matrimonium tranſire: quia difficilius converteretur uxor, ſciens ſe viro ſuo privatam. Si autem non ſit ſpes de converſione, poteſt ad ſacros Ordines, vel ad Religionem accedere, prius requiſita uxore ut convertatur. Et tunc ſi poſtquam vir ſacros Ordines ſuſcepit, uxor convertatur, non eſt ſibi vir ſuus reddendus; ſed debet imputare ſibi in pœnam tardæ converſionis, quod viro ſuo privatur.

Ad quintum dicendum, quod vinculum paternitatis non ſolvitur per diſparem cultum, ſicut vinculum matrimonii. Et ideo non eſt ſimile de hæreditate, & uxore.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Concil. *Meldenſi* cap. 1. quod fidelis diſcedens ab infideli uxore non poteſt aliam ducere; & ſic: *Si quis habuerit uxorem virginem ante baptiſmum, vivente illa, poſt baptiſmum alteram habere non poteſt. Crimina enim in baptiſmo ſolvuntur, non conjugia*. Hæc illud 28. q. 2. Ubi per ly *vivente illa*, intellige, ſive converſa ſit, ſive non converſa cum viro, ſecum tamen habitare volente. Item ibid. a *Gregorio* Papa inſinuatum, quod fidelis converſus poteſt aliam ducere, „ Si infidelis diſcedit odio Chriſtianæ fidei, diſcedat. Non enim eſt frater, aut ſoror fidelis ſubjectus ſervituti in hujuſmodi. Non eſt enim propter Deum dimiſſum peccatum, ſi alii ſe copulaverit. Contumelia quippe Creatoris ſolvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur. Infidelis autem diſcedens & in Deum peccat, & in matrimonium. Nec eſt ei fides ſervanda conjugii; quia propterea diſcedit, ne audiret Chriſtum „ Deum eſſe Chriſtianorum conjugiorum. *Hæc illa. Item ab* „ Innocentio III. Si alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero „ vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale pec-

„ ca-

„ catum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad „ ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit, & in hoc ca- „ ſu intelligimus, quod ait Apoſtolus: ſi infidelis „ diſcedit, diſcedat; frater enim, vel ſoror non eſt „ ſervituti ſubjectus in hujuſmodi; & canonem et- „ iam, in quo dicitur: Contumelia Creatoris ſol- „ vit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur. Hæc ille de divort. quanto. *Secundo* habes, quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto &c., vel ſic ſtatuunt de fideli converſo reſpectu matrimonii contrahendi, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides, quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc declaretur, &c.

ARTICULUS VI. 249

Utrum alia vitia ſolvant Matrimonium.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod alia vitia ſolvant Matrimonium, ſicut & infidelitas. Adulterium enim videtur eſſe directius contra matrimonium, quam infidelitas: Sed infidelitas ſolvit matrimonium in aliquo caſu, ut liceat ad aliud matrimonium tranſire. Ergo & adulterium idem facit.

2. Præterea. Sicut infidelitas eſt fornicatio ſpiritualis, ita & quodlibet peccatum. Si ergo propter hoc infidelitas matrimonium ſolvit, quia eſt fornicatio ſpiritualis, pari ratione quodlibet peccatum matrimonium ſolvet.

3. Præterea. Matth. 18. dicitur: *Si dextera manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam, & projice abs te:* & dicit Gloſſa, (*Hier.*) quod *in manu, & dextro oculo poſſunt accipi fratres, & uxor, propinqui, & filii:* Sed per quodlibet peccatum efficiuntur nobis impedimento. Ergo propter quodlibet peccatum poteſt matrimonium diſſolvi.

4. Præterea. Avaritia idololatria eſt, ut dicitur Epheſ. 5. Sed propter idololatriam poteſt mulier dimitti. Ergo pari ratione propter avaritiam: & ita propter alia peccata, quæ ſunt majora, quam avaritia.

5. Præterea. Hoc expreſſe Magiſter dicit in littera (4. *d.* 39.)

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 5. *Qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari.*

Præterea. Si hoc eſſet, tota die fierent divortia;

cum

cum raro inveniatur matrimonium, in quo alter conjugum in peccatum non labatur.

Reſpondeo dicendum, *quod fornicatio corporalis, & infidelitas ſpecialem habent contrarietatem ad bona matrimonii*, ut ex dictis patet. (*art.* 3. *huj. qu.*) unde ſpecialem habent vim ſeparandi matrimonia. Sed tamen intelligendum eſt, quod matrimonium *dupliciter* ſolvitur. *Uno modo* quantum ad vinculum: „ Et ſic non poteſt ſolvi, poſtquam matrimonium eſt ratificatum, neque per infidelitatem, neque per adulterium: Sed ſi non eſt ratificatum, ſolvitur vinculum, permanente infidelitate in altero conjugum, ſi alter converſus ad fidem ad aliud conjugium tranſeat: Non autem ſolvitur vinculum prædictum per adulterium: „ alias infidelis libere poſſet dare libellum repudii uxori adulteræ, & ea dimiſſa, aliam ducere: quod falſum eſt. *Alio modo* ſolvitur matrimonium quantum ad actum: „ Et ſic ſolvi poteſt tam per infidelitatem, quam per fornicationem: Sed propter alia peccata non poteſt ſolvi matrimonium, etiam quantum ad actum, niſi forte ad tempus ſe velit vir ſubtrahere a conſortio uxoris ad caſtigationem ejus ſubtrahendo ei præſentiæ ſuæ ſolatium. „

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis adulterium magis directe opponatur matrimonio, inquantum eſt in officium naturæ, quam infidelitas: tamen e contrario eſt, inquantum matrimonium eſt ſacramentum Eccleſiæ, ex quo habet perfectam firmitatem, inquantum ſignificat indiviſibilem conjunctionem Chriſti, & Eccleſiæ. Et ideo matrimonium, quod non eſt ratum, magis poteſt ſolvi quantum ad vinculum per infidelitatem, quam per adulterium.

Ad ſecundum dicendum, quod conjunctio primæ animæ ad Deum eſt per fidem. & ideo per eam anima quaſi deſponſatur Deo, ut patet Oſeæ 2. *Sponſabo te mihi in fide*. Unde in ſacra Scriptura ſpecialiter per fornicationem idololatria, & infidelitas deſignantur: Sed alia peccata magis remota ſignificatione dicuntur ſpirituales fornicationes.

Ad tertium dicendum, quod hoc intelligendum eſt, quando mulier præſtet magnam occaſionem peccati viro ſuo, ut vir probabiliter ſibi de periculo timeat. tunc enim vir poteſt ſe ſubtrahere ab ejus converſatione, ut dictum eſt. (*art. præc.*)

Ad quartum dicendum, quod avaritia dicitur idololatria per quandam ſimilitudinem ſervitutis: quia tam avarus, quam idololatra potius ſervit creaturæ, quam Creatori: Non autem per ſimilitudinem

infidelitatis : quia corruptio fidelitatis eſt in intellectu ; ſed avaritia eſt in affectu .

Ad quintum dicendum , quod verba Magiſtri ſunt accipienda de ſponſalibus : quia propter crimen ſupervenïens ſponſalia ſolvi poſſunt : Vel ſi loquatur de matrimonio , intelligendum eſt de ſeparatione a communi converſatione ad tempus, ut dictum eſt, (*in corp.*) vel quando uxor non vult cohabitare , niſi ſub conditione peccandi : ut cum dicit : *Non ero uxor tua , niſi mihi de latrocinio divitias congreges .* tunc enim potius eam debet dimittere , quam latrocinia exercere .

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem , & D. Th. interimas errorem *Melanctonis* (Prat. *Judæorum* hæreſes , & in examine ordinandorum ejuſdem Melanthon, ann. 1552.) dicentis, quod matrimonium propter adulterium , ut faciunt Judæi , deberet diſſolvi. Item *Phariſæorum* (Director. Inquiſit. *par.* 2. *qu.* 4.) dicentium , quod licitum eſt uxorem dimittere etiam fornicationis ratione , & libellum repudii dare . Item *Herodianorum* (ibid. in Direct.) dicentium, quod licitum eſt uxorem alterius, etiam marito vivente , in uxorem accipere . Item *Græcorum* , *Montaniſtarum* , *Armenorum* (Prat. in eorum tit.) peſtifere dicentium , quod nuptiarum fœdus , & vinculum poteſt pro conjugum arbitrio diſſolvi . Item *Eraſmi* (in Matth. 19. & in Paraphraſi 1. Corinth. 7.) Thomæ de Vio (eodem loco Matth.) dicentium : licitum eſſe Chriſtiano dimittere uxorem ob fornicationem carnalem ipſius , & poſſe ducere aliam . Verum eſt tamen , quod Thomas iſte de Vio dixit illud, limitando ſic : *ſalva* , inquit, *Eccleſiæ definitione* . *Secundo* habes : quomodo per rationem , & Divum Thomam oſtendas, errores prædictos merito damnari ab *Eugenio IV.* in Decr. Armenis dato , ſacro approbante Concilio *Florent.* „ Septimum eſt ſacramentum matrimonii, „ &c. Quamvis autem ex cauſa fornicationis liceat „ tori ſeparationem facere : non inde aliud ma„ trimonium contrahere fas eſt : cum matrimonii „ vinculum legitime contracti perpetuum ſit . *Hæc* „ *ibi* . *Item a Concil.* Trident. *ſeſſ.* 24. *can.* 7. Si quis „ dixerit , Eccleſiam errare , cum docuit , & docet „ juxta Euangelicam , & Apoſtolicam doctrinam „ propter adulterium alterius conjugum , matrimo„ nii vinculum non poſſe diſſolvi , & utrumque vel

„ et-

,, etiam innocentem, qui cauſam adulterio non de-
,, dit, non poſſe, altero conjuge vivente, aliud
,, matrimonium contrahere, męcharique eum, qui,
,, dimiſſa adultera, aliam duxerit, & eam, quæ,
,, dimiſſo adultero, alii nupſerit: anathema ſit.
,, *Hæc ibi. Item ab eod. ibid. can.* 5. Si quis dixe-
,, rit, propter hæreſim, aut moleſtam cohabitatio-
,, nem, aut affectatam abſentiam a conjuge diſſolvi
,, poſſe matrimonii vinculum: anathema ſit. *Hæc*
,, *ibi. Item a Concil.* Milevitano, *cap.* 17. Placuit,
,, ut ſecundum Euangelicam, & Apoſtolicam diſci-
,, plinam, neque dimiſſus ab uxore, neque dimiſſa
,, a marito, alteri conjungantur: ſed ita maneant,
,, aut ſibi reconcilientur. *Hæc ibi*; *&* *recitantur*
,, 32. q. 7. *Item a Concil.* Africano, *can.* 69. *totidem*
,, *verbis. Item ab* Innocentio III. *de divort.* Gaude-
,, mus, *&c.* Si ergo uxore dimiſſa duci alia de ju-
,, re non poteſt, fortius & ipſa retenta. Qui au-
,, tem ſecundum ritum ſuum repudiaverit uxorem
,, legitimam, cum tale repudium Veritas in Euan-
,, gelio reprobaverit, numquam ea vivente poterit
,, licite aliam habere ,,. Hæc ibi. *Tertio* habes:
quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Matth. 5. quod adulterium ſolvit matrimonium quoad torum, ſed non quoad vinculum; & ſic: *Qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, facit eam mechari: & qui duxerit eam, adulterat.* Hæc ibi. Ubi nota ly *uxorem*. Quo annotato, ſi verum ſenſum hujus termini percipis; videbis illos, qui dicunt, per fornicationem ſolvi vinculum matrimonii inter uxorem, & virum, ignorare propriam vocem. Nam uxor dicitur, quæ legitime eſt conjuncta viro. Cum ergo Chriſtus dimiſſam a marito ob fornicationem vocet adhuc uxorem: relinquit manifeſte ex ipſo termino intelligendum, quod inter dimiſſam ob fornicationem, & dimittentem adhuc perſeverat vinculum matrimonii. Ex iſta auctoritate Matthæi 5. patet, quam bene eſſe gloſſatum ly *męchatur* primo loco dictum ab eodem 19. in ſupra not. poſt probat. concluſ. 3. Item a 1. Corinth. 7. *His, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Hæc ibi. Ex quo patet, cum ſeparatos conjuges, ex mandato Domini oporteat manere innuptos, quod vinculum matrimonii adhuc perdurat inter illos. Nec dicendum (ſecundum quod Ambroſium dixiſſe ajunt quidam minus perſpicaces)

quod

quod ideo non ſubdit de viro id, quod de uxore præmiſit, quia viro licet ducere aliam. Ille enim Ambroſius auctoritatem non habet: quoniam non eſt magnus ille Mediolanenſis Epiſcopus: & ſi forte in ejus ſcriptis hoc inveniatur, dicendum cum Sancto Thoma ſuper 1. Corinth. 7. verbis Apoſtoli præmiſſis: quod a falſariis additum eſt. Non enim vir, & uxor circa matrimonium judicantur ad imparia, ſed ad paria; ut inquit Papa *Innocentius III. de divort. cap. Gaudemus*. Unde hoc ipſum oſtendit Dominus, dicens Marc. 10. *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam: & , ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur*. Ecce, quod ad paria judicantur a Domino, contra illos Ambroſii falſatores. Item a Concilio *Tridentino* ſeſſ. 24. can. 8. „ Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cum ob multas cauſas ſeparationem inter conjuges, quoad torum, ſeu quoad cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri poſſe decernit: anathema ſit. *Hæc ibi*. *Item ab* Innocentio *eodem*, *ibid*. „ Qui legitimam repudiavit uxorem, numquam, ea vivente, licite poterit aliam etiam ad fidem Chriſti converſus habere, niſi poſt converſionem ipſius illa renuat cohabitare cum ipſo, aut etiam ſi conſentiat, non tamen abſque contumelia Creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum. Quod ſi converſum ad fidem & illa converſa ſequatur, antequam propter cauſas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur „. Hæc ibi. Quæ etiam faciunt ad art. *tertium* pro ad *quintum*, & art. 5. pro ad *ſecundum*, & *tertium*, juxta quod diverſa in ipſis auctoritatibus conſiderantur, ut alias annotatum eſt. *Quarto* habes: quomodo prædicta Patrum, pro quanto propter vitia circa matrimonium accidentia ex defectu conjugum ſic, vel ſic, pro ejus ſolutione, aut permanentia ſtatuunt, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO LX.

De Uxoricidio, in duos articulos diviſa.

Deinde conſiderandum eſt de Uxoricidio.

Circa quod quæruntur duo.

Primo. Utrum in aliquo caſu liceat uxorem occidere.
Secundo. Utrum uxoricidium matrimonium impediat.

ARTICULUS I. 236

Utrum liceat interficere uxorem deprehenſam in actu adulterii.

S. Th. 4. d. 37. q. 2. a. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod liceat viro uxorem interficere in actu adulterii deprehenſam. Lex enim divina præcipit adulteras lapidari: Sed ille qui legem divinam exequitur, non peccat. Ergo nec occidens propriam uxorem, ſi ſit adultera.

2. Præterea. Illud quod licet legi, licet ei, cui lex hoc committit. Sed legi licet interficere adulteram, aut quamlibet perſonam ream mortis. Cum ergo lex commiſerit viro interfectionem uxoris in actu adulterii deprehenſæ, videtur quod ei liceat.

3. Præterea. Vir habet poteſtatem majorem ſuper uxorem adulteram, quam ſuper eum qui cum ea adulterium commiſit: Sed ſi vir percutiat Clericum, quem cum propria uxore invenit, non eſt excommunicatus. Ergo videtur, quod etiam liceat interficere propriam uxorem in adulterio deprehenſam.

4. Præterea. Vir tenetur uxorem ſuam corrigere: Sed correctio fit per inflictionem juſtæ pœnæ. Cum ergo juſta pœna adulterii ſit mors, quia eſt capitale crimen, videtur quod liceat viro uxorem adulteram occidere.

Sed Contra. In littera (4. *d.* 37.) dicitur, quod *Eccleſia Dei nunquam conſtringitur legibus mundanis: gladium enim non habet, niſi ſpiritualem.* Ergo videtur, quod ei, qui vult eſſe de Eccleſia, non

non ſit licitus uſus legis illius, quæ uxoricidium permittit.

Præterea. Vir, & uxor ad paria judicantur: Sed uxori non licet interficere virum in adulterio deprehenſum. Ergo nec viro uxorem.

Reſpondeo dicendum, quod virum interficere uxorem contingit *dupliciter*. *Uno modo* per judicium civile: *Et ſic non eſt dubium, quod ſine peccato poteſt vir zelo juſtitiæ, non livore vindictæ, aut odio motus uxorem adulteram in judicio ſeculari accuſare criminaliter de adulterio, & pœnam mortis a lege ſtatutam petere*: Sicut etiam licet aliquem accuſare de homicidio, aut de alio crimine: Non tamen talis accuſatio poteſt fieri in judicio Eccleſiaſtico: quia Eccleſia non habet gladium materialem, ut in littera dicitur. (*loc. cit.*) *Alio modo* poteſt eam per ſeipſum occidere, non judicio convictam: *Et ſic extra actum adulterii eam interficere, quantumcunque ſciat eam eſſe adulteram, neque ſecundum leges civiles, neque ſecundum legem conſcientiæ licet. Sed lex civilis quaſi licitum putat, quod in ipſo actu eam interficiat*, non quaſi præcipiens, ſed quaſi pœnam homicidii ei non infligens, propter maximum incitamentum, quod habet vir in tali facto ad occiſionem uxoris. Sed Eccleſia in hoc non eſt adſtricta legibus humanis, ut judicet eum ſine reatu pœnæ æternæ, vel pœnæ Eccleſiaſtico judicio infligendæ, ex hoc quod eſt ſine reatu pœnæ infligendæ per judicium ſæculare. *Et ideo in nullo caſu licet viro occidere uxorem propria auctoritate.*

Ad primum ergo dicendum, quod pœnam illam infligendam non commiſit lex perſonis privatis, ſed perſonis publicis, quæ habent officium ad hoc deputatum. Vir autem non eſt judex uxoris. & ideo non poteſt eam interficere, ſed coram judice accuſare.

Ad ſecundum dicendum, quod lex civilis non commiſit viro occiſionem uxoris, quaſi præcipiens; quia ſic non peccaret; ſicut non peccat miniſter judicis latronem occidens condemnatum ad mortem: ſed permiſit, pœnam non adhibens. Unde etiam difficultates quaſdam oppoſuit, quibus retraherentur viri ab uxoricidio.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc non probatur, quod ſit licitum ſimpliciter, ſed quantum ad immunitatem ab aliqua pœna: quia etiam excommunicatio quædam pœna eſt.

Ad quartum dicendum, quod *duplex* eſt congregatio: *quædam* œconomica; ſicut familia aliqua: & quæ-

quædam politica; ſicut civitas, & regnum. Ille igitur, qui præeſt ſecundę congregationi, ut Rex, poteſt infligere pœnam & corrigentem perſonam, & exterminantem ad purgationem communitatis, cujus curam gerit: Sed ille qui præeſt in prima congregatione, ut paterfamilias, non poteſt infligere niſi pœnam corrigentem, quæ ſe non extendit ultra terminos emendationis, quam tranſcendit pœna mortis. Et ideo vir, qui ſic præeſt uxori, non poteſt ipſam interficere, ſed alias accuſare, vel caſtigare.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a *Nicolao* Papa, quod ſecundum leges eccleſiaſticas non licet viro uxorem adulteram occidere: & ſic. *Si cujus uxor adulterium perpetraverit, utrum liceat marito illius ſecundum mundanam legem eam interficere. Sed ſancta Dei eccleſia mundanis nunquam conſtringitur legibus, gladium habet ſpiritualem, quo non occidit, ſed vivificat*. Hæc ille, 33. quæſt. ſecund. inter hæc. Item inſinuatum & illud præcedens, & aliud de accuſatione uxoris adulteræ a *Stephano* Papa ibi. *Admonere*, & cæt. *Nec illa uxor tua viva debuit condemnari, nec a te poſt ejus mortem accuſari. Prius enim cauſa criminis ſubtiliter inveſtiganda: &, ſi ita fuiſſet inventa, ſecundum legis tramitem debuit accipere ultionis vindictam. Nam ſi verum (quod abſit) fuiſſet, ſicut ille adulter mentitus eſt, poſt ſeptem annos pœnitentia peracta dimittere eam per approbatam cauſam poteras, ſi voluiſſes, occidere tamen eam nullatenus debuiſti*. Hæc ibi. Item a 23. qu. 1. *Si non licet*, &c. *His exceptis, quos vel lex juſta generaliter, vel ipſe fons juſtitiæ Deus ſpecialiter, jubet occidi, quiſquis hominem, vel ſeipſum, vel quemlibet occiderit, homicidii crimine innectitur*. Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem, & Divum Thomam prædicta patrum, pro quanto circa occiſionem præmiſſam ſic, vel ſic ſtatuunt, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Thomiſtica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 251

Utrum uxoricidium impediat Matrimonium.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod uxoricidium non impediat Matrimonium. Directius enim opponitur adulterium matrimonio, quam homicidium: Sed adulterium non impedit matrimonium. Ergo nec uxoricidium.

2. Præterea. Gravius eſt peccatum occidere matrem, quam uxorem: quia nunquam licet verberare matrem; licet autem quandoque verberare uxorem: Sed occiſio matris non impedit matrimonium. Ergo nec uxoris occiſio.

3. Præterea. Magis peccat, qui uxorem alterius propter adulterium interficit, quam qui uxorem propriam; inquantum minus habet de motivo, & minus ad eum ſpectat ejus correctio: Sed qui alienam uxorem occidit, non impeditur a matrimonio. Ergo nec ille qui propriam uxorem interficit.

4. Præterea. *Remota cauſa, removetur effectus*: Sed peccatum homicidii poteſt per pœnitentiam removeri. Ergo & impedimentum matrimonii, quod ex eo cauſatur: Et ita videtur, quod poſt peractam pœnitentiam non prohibeatur matrimonium contrahere.

Sed Contra eſt, quod Canon (*c.* 5. 13. *q.* 2.) dicit: *Interfectores ſuarum conjugum ad pœnitentiam redigendi ſunt, quibus penitus denegatur conjugium.*

Præterea. In eo, in quo quis peccat, debet etiam puniri: Sed peccat contra matrimonium, qui uxorem occidit. Ergo debet puniri, ut matrimonio privetur.

Reſpondeo dicendum, quod *uxoricidium ex ſtatuto Eccleſiæ matrimonium impedit: Sed quandoque impedit contrahendum, & non dirimit contractum*; quando ſc. propter adulterium vir occidit uxorem, aut etiam propter odium; Tamen ſi timetur de innocentia ipſius, poteſt cum eo diſpenſari per Eccleſiam, ut licite matrimonium contrahat: *Quandoque etiam dirimit contractum; ut quando aliquis interficit uxorem ſuam, ut ducat eam, cum qua mœchatur. tunc enim efficitur illegitima perſona ſimpliciter ad contrahendum cum illa, ita quod ſi de facto cum ea contraxerit matrimonium, dirimitur: ſed per hoc non efficitur ſimpliciter perſona illegitima reſpectu aliarum mulierum. unde ſi cum alia contraxerit,*

xerit, quamvis peccet, contra ſtatutum Eccleſiæ faciens; tamen matrimonium contractum non dirimitur propter hoc.

Ad primum ergo dicendum, quod homicidium, & adulterium in aliquo caſu impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt contractum: ſicut de uxoricidio dicitur hic, & de adulterio infra dicetur. (*qu.* 62. *art.* 3.)

Vel dicendum, quod uxoricidium eſt contra ſubſtantiam conjugii; ſed adulterium eſt contra bonum fidei ei debitæ: Et ſic adulterium non eſt magis contra matrimonium, quam uxoricidium. Et ita ratio procedit ex falſis.

Ad ſecundum dicendum, quod ſimpliciter loquendo, gravius peccatum eſt occidere matrem, quam uxorem, & magis contra naturam: quia naturaliter homo matrem reveretur: & ideo minus inclinatur ad interfectionem matris, & pronior eſt ad interfectionem uxoris; ad cujus pronitatis repreſſionem uxoricidis eſt matrimonium ab Eccleſia interdictum.

Ad tertium dicendum, quod talis non peccat contra matrimonium, ſicut ille qui propriam uxorem interficit. Et ideo non eſt ſimile.

Ad quartum dicendum, quod non eſt neceſſarium, quod deleta culpa, deleatur omnis pœna: ſicut de irregularitate patet. Non enim pœnitentia reſtituit in priſtinam dignitatem, quamvis poſſit reſtituere in priſtinum ſtatum gratiæ, ut dictum eſt. (*q.* 28. *a.* 3. *ad* 3.)

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Innocentio III.* quod uxoricidium impedit matrimonium; & ſic:
„ Veniens ad præſentiam, *&c.* G. laicus, quandam ſibi M. mulierem inſciam, quod aliam haberet uxorem, ſibi ſolemniter copulavit, *&c.*
„ Uxore defuncta, utpote a lege ipſius ſolutus, in eandem M. de novo potuit matrimonialiter conſentire: dummodo non præſtiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris. „
Hæc ille, de eo, qui dux. in matrim. quam poll. per adult. Item a Concil. *Triburienſi*, 31. quæſt. 1.
„ Si quis vivente, *&c.* Niſi forte idem vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidiſſe notetur, quod ſi probatum fuerit, ſine ulla ſpe conjugii maneant perpetuo cum pœnitentia. Hæc

„ ibi.

„ ibi. Item a Concil. *Elibertino* ibid. Si qua mu-
„ lier in mortem mariti ſui, *&c.* Ipſa autem inſi-
„ diatrix pœnitentiæ ſubjecta abſque ſpe conjugii
„ maneat „. Hæc ibi. Quod autem dicit de muliere reſpectu viri quoad occiſionem, intelligendum eſt etiam de viro reſpectu uxoris, ut allatum eſt nunc ſupra ex Concil. *Triburienſi*. Item a Nicolao Papa: Interfectores ſuarum conjugum quid
„ aliud habendi ſunt, quam homicidæ? Ac per hoc
„ ad pœnitentiam redigendi: quibus penitus conju-
„ gium denegatur „. Hæc ille, 33. qu. 2. Item a, &c. ut ſupra *not. poſt ad* 1. *Secundo* habes: quomodo per rationem & D. Th. præmiſſa Patrum, pro quanto de uxoricidio privante ſpe conjugii maritum, inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LXI.

De impedimento matrimonii, quod eſt votum ſolemne, in tres articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de impedimentis, quæ ſuperveniunt matrimonio. Et *primo* de impedimento, quod provenit matrimonio inconſummato, ſcilicet de voto ſolemni. *Secundo* de impedimento, quod provenit matrimonio conſummato, ſcilic. de fornicatione.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Utrum alter conjugum, altero invito, poſt carnalem copulam poſſit Religionem intrare.

Secundo. Utrum ante carnalem copulam poſſit Religionem intrare.

Tertio. Utrum mulier poſſit nubere alteri viro, priore ante carnalem copulam Religionem ingreſſo.

ARTICULUS I. 252

Utrum alter conjugum, altero invito, poſt carnalem copulam poſſit Religionem intrare.

S. Th. 4. diſ. 27. q. 1. a. 3. q. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod alter conjugum etiam poſt carnalem copulam poſſit altero invito ad Religionem tranſire. Quia lex divina magis debet ſpiritualibus favere, quam lex humana: Sed lex humana hoc permiſit. Ergo multo fortius lex divina permittere debuit.

2. Præterea. Minus bonum non impedit majus bonum: Sed matrimonii ſtatus eſt minus bonum, quam ſtatus Religionis, ut patet 1. Corinth. 7. Ergo per matrimonium non debet homo impediri, quin poſſit ad Religionem tranſire.

3. Præterea. In qualibet Religione fit quoddam ſpirituale matrimonium: Sed licet de leviori Religione ad arctiorem tranſire. Ergo & licet de matrimonio leviori, ſcilicet carnali, ad arctius, ſcilicet matrimonium Religionis, tranſire, etiam invita uxore.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. Corinth. 7. ut nec etiam ad tempus vacent orationi conjuges, ſine mutuo conſenſu a matrimonio abſtinentes.

Præterea. Nullus poteſt facere licite, quod eſt in præjudicium alterius, ſine ejus voluntate: Sed votum Religionis emiſſum ab uno conjugum eſt in præjudicium alterius; quia unus habet poteſtatem corporis alterius. Ergo unus ſine conſenſu alterius non poteſt votum Religionis emittere.

Reſpondeo dicendum, quod nullus poteſt facere oblationem Deo de alieno. *Unde cum per matrimonium conſummatum jam ſit corpus viri factum uxoris, non poteſt ſine conſenſu ejus Deo ipſum offerre per continentiæ votum.*

Ad primum ergo dicendum, quod lex humana conſiderat matrimonium, ſolum inquantum eſt in officium naturæ, ſed lex divina, ſecundum quod eſt ſacramentum, ex eo quo habet omnimodam indiviſibilitatem. Et ideo non eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt inconveniens, majus bonum impediri per minus bonum, quod habet contrarietatem ad ipſum: ſicut etiam bonum per malum impeditur.

Ad

Ad tertium dicendum, quod in qualibet Religione contrahitur matrimonium ad unam perſonam, ſcilicet ad Chriſtum, cui tamen ad plura obligatur aliquis in una Religione, quam in alia: Sed matrimonium carnale, & Religionis non fiunt ad unam perſonam. Et ideo non eſt ſimile.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Alexandro III.* quod non licet uni conjugum, altero invito, religionem profiteri: & ſic. *Quidam intravit monaſterium invita uxore: qua ipſum repetente, coactus eſt ad eam redire. Ea mortua, quæris: an ipſe cogatur reverti ad monaſterium, an aliquam poſſit ducere, in uxorem. Reſpondemus; quod votum non tenuit. Unde, ratione voti, ad monaſterium non tenetur redire. Ulterius vero non poterit uxorem accipere. Promiſit enim ſe non exigere debitum, quod in ejus poteſtate erat: & ideo quo ad hoc votum tenuit. Non reddere autem non erat in ejus, ſed mulieris poteſtate.* Hæc ille: de converſion. conjugat. Et quod non ſine cauſa appoſitum fuerit in concluſione ly *ſine conſenſu ejus*, confirmatur ſimul, & declaratur ab eod. Alexandro, dum inquit ibidem. *Præterea*, &c. *Uxoratus de licentia, & permiſſione uxoris monaſterium ingreſſus profeſſionem fecit, uxore in ſeculi habitu remanente, nec perpetuam continentiam vovente. Dicimus, quod, niſi uxor ad religionem tranſierit, aut perpetuo caſtitatem ſervare promiſerit, vir poteſt, & debet de monaſterio revocari.* Hæc ibi. Ex quo patet, quomodo licentia uxoris ſufficit, vel non ſufficit, ad hoc, ut vir poſſit intrare monaſterium. Nota ly *niſi uxor*; quoniam de illa, quæ non eſt ſenex, & ſterilis, & ſine ſuſpicione, loquitur; ut patet per eundem ibid. cap. *cum ſis præditus*. Sufficere enim inſinuat ibi; quod talis uxor ſenex remanens in ſæculo promittat caſtitatem. Item ab *Innocentio III.* ibid. *Ad Apoſtolicam*, &c. *Cum vir, & uxor una caro ſint per copulam conjugalem effecti, nec una pars converti poſſit ad dominum, & altera in ſæculo remanere: profecto non eſt alter conjugum recipiendus ad obſervantiam regularem, niſi reliquus perpetuam continentiam repromittat: ſed & vitam debet mutare, niſi forte ſit ejus ætatis, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ valeat in ſæculo remanere.* Hæc ibi. Ex quibus quidem, & etiam a fortiori, patet, quod ipſi conjuges

ex mutuo conſenſu poſſunt continentiam vovere remanendo in ſæculo. Videant tamen hi ſibi ipſis juxta prudentiam Chriſtianam, ne tententur a Satana 1. *Corinth.* 7. ideſt, ne tentationi contrariæ ſuccumbant. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto conjugem alterum poſſe, vel non poſſe religionem intrare altero invito, ſtatuunt, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 253

Utrum alter conjugum poſſit, altero invito, ante carnalem copulam Religionem intrare.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod nec etiam ante carnalem copulam poſſit unus conjugum, altero invito, Religionem intrare. Indiviſibilitas enim matrimonii pertinet ad matrimonii ſacramentum, inquantum ſc. ſignificat perpetuam conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam: Sed ante carnalem copulam poſt conſenſum per verba de præſenti expreſſum eſt verum matrimonii ſacramentum. Ergo non poteſt fieri diviſio per hoc, quod alter Religionem intrat.

2. Præterea. In ipſo conſenſu per verba de præſenti expreſſo unus conjugum in alterum poteſtatem ſui corporis transfert. Ergo ſtatim poteſt exigere debitum; & alter tenetur reddere: Et ita non poteſt unus, invito altero, ad Religionem tranſire.

3. Præterea. Matth. 19. dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*: Sed conjunctio, quæ eſt ante carnalem copulam, divinitus facta eſt. Ergo non poteſt ſeparari humana voluntate.

Sed Contra eſt, quod ſecundum Hieronym. (*in princ. prologi in Euang. Joan.*) Dominus vocavit Joannem de nuptiis.

Reſpondeo dicendum, quod ante carnalem copulam eſt inter conjuges tantum vinculum ſpirituale; ſed poſtea etiam eſt inter eos vinculum carnale. *Et ideo ſicut poſt carnalem copulam matrimonium ſolvitur per mortem carnalem: ita per ingreſſum Religionis vinculum, quod eſt ante carnalem copulam, ſolvitur*: quia Religio eſt quædam mors ſpiritualis, qua aliquis ſæculo moriens vivit Deo.

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium ante carnalem copulam ſignificat illam conjunctionem,

nem, quæ eſt Chriſti ad animam per gratiam; quæ quidem ſolvitur per diſpoſitionem ſpiritualem contrariam, ſcil. per peccatum mortale: Sed poſt carnalem copulam ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam, quantum ad aſſumptionem humanæ naturæ in unitatem perſonæ, quæ omnino eſt indiviſibilis.

Ad ſecundum dicendum, quod ante carnalem copulam non eſt omnino translatum corpus unius ſub poteſtate alterius, ſed ſub conditione, niſi interea alter conjugum ad frugem melioris vitæ convolet: Sed per carnalem copulam completur dicta translatio; quia tunc intrat uterque in corporalem poſſeſſionem ſibi traditæ poteſtatis. Unde etiam ante carnalem copulam non ſtatim tenetur reddere debitum poſt matrimonium contractum per verba de præſenti; ſed datur ei tempus duorum menſium, propter tria: *Primo*, ut interim poſſit deliberare de tranſeundo ad Religionem: *Secundo*, ut præparentur, quæ ſunt neceſſaria ad ſolemnitatem nuptiarum: *Tertio*, ne *vilem habeat maritus datam, quam non ſuſpiravit dilatam*. (*c. Inſtitutum* 27. *q*. 2.)

Ad tertium dicendum, quod conjunctio matrimonialis ante carnalem copulam eſt quidem perfecta quantum ad eſſe primum, ſed non conſummata quantum ad actum ſecundum, qui eſt operatio; & ſimilatur poſſeſſioni corporali. & ideo nec omnimodam indiviſibilitatem habet.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem, tanquam in radice, interimas hæreſim *Jo. Uvicleff* dicentis: quod nemo monachus ſalvari poteſt in religione privata, niſi apoſtataverit. Item blaſphemiam *Jo. de Rocſeſana* dicentis: monachos eſſe novos dæmones. Ex eo enim, quod per rationem D. Th. oſtendit, quod uxoratus ante carnalem copulam poteſt tranſire ad religionem tanquam ad meliorem frugem, radicitus evellitur hæreſis, atque blaſphemia prædicta. Hoc idem & feciſſe contra errores prædictos dicendi ſunt Pontifices, & concilia per hoc, quod tranſitum hujuſmodi approbaverunt. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito errores illos damnari a Conc. *Conſtantienſ. ſeſſ.* 8. ubi damnat omnes hæreſes *Jo. Uvicleff* 45. inter quas & præmiſſa continetur. Hujus damnationem factam a Concil. vide ſupra *q.* 20. *ar.* 3. *append.* & quoniam *Jo. Huſſ* ipſi *Uvicleff* conſentiebat in hoc; dicens,

talem damnationem eſſe iniquam, & irrationabilem; ideo & damnationem *Huſſ* ab eodem factam *ſeſſ.* 15. vide ſupra *q.* 19. *ar.* 5. *append.* Ex his quoque damnatus eſt implicite, ut patet, error *Jo. de Rocſeſana:* quoniam, dum concilium ipſum ſanxit, monachatum, ſeu religionem eſſe ſtatum ſalutis: proculdubio per hoc negavit, religioſos eſſe novos dæmones. Item ab *Alexandro III.* de converſ. conjug. *Verum poſt conſenſum legitimum de præſenti licitum eſt alteri, altero etiam repugnante, eligere monaſterium, ſicut ſancti quidam de nuptiis vocati fuerunt, dummodo carnalis commixtio non intervenerit inter eos: quia, cum non fuiſſent una caro ſimul effecti, ſatis poteſt unus ad Deum tranſire, & alter in ſeculo remanere.* Hæc ibi. Pro ly *ſicut ſancti quidam*, &c. nota dictum B. Hieronymi recitatum 27. q. 2. quia. *Scripſit nobis B. Macharius*, inquit, *præcipuus inter Chriſti eremitas, celebrato nuptiarum convivio, cum veſpere thalamum eſſet ingreſſurus, ex urbe egrediens tranſmarina petiit, & eremi ſolitudinem ſibi elegit. Item B. Alexius Epiphanii clariſſimi filius, ſimiliter ex nuptiis divina gratia vocatus, ſponſam deſeruit, & nudus Chriſto famulari cœpit.* Hæc ibi. Item ab *Euſebio* Papa, 27. q. 2. *deſponſatam puellam non licet parentibus alii viro tradere: licet tamen illi monaſterium ſibi eligere.* Hæc ibi. Ubi de viro idem dictum puta. Item & ex hoc abundantiſſime damnari, quod monachorum ſtatum, tanquam redivivum Eccleſiæ primitivæ ſpecimen, admiratur Sanctus Hieronymus, ipſumque pro tali judicat: dum hæc verba in libro de viris illuſtribus profert. *Philo Judæus, natione Alexandrinus, de genere ſacerdotum, de prima Marci Euangeliſtæ apud Alexandriam ſcribens Eccleſia, in noſtrorum laude verſatus eſt: non ſolum eos ibi, ſed in multis quoque provinciis, eſſe memorans: & habitacula eorum dicens monaſteria. Ex quo apparet, talem primum Chriſto credentium fuiſſe Eccleſiam, quales nunc monachi eſſe nituntur, & cupiunt, ut nihil cujuſquam proprium ſit, nullus inter eos dives, nullus pauper, patrimonia gentibus dividantur, orationi vacetur, & pſalmis, doctrinæ quoque, & continentiæ. Quales & Lucas refert, primum Hieroſolymæ fuiſſe credentes.* Hæc B. Hieronymus ibi. *Tertio* habes: quomodo prædicta patrum, pro quanto conjugem, altero etiam reclamante, poſſe religionem intrare, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo ex iis, &c.

AR-

ARTICULUS III. 254

Utrum mulier poſſit nubere alteri, viro ſuo ante carnalem copulam Religionem ingreſſo.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod mulier non poſſit nubere alteri, viro ſuo ante carnalem copulam Religionem ingreſſo. Quia illud quod cum matrimonio ſtare poteſt, non ſolvit matrimoniale vinculum: Sed adhuc manet vinculum matrimoniale inter eos, qui pari voto Religionem intrant. Ergo ex hoc quod unus intrat Religionem, alter non abſolvitur a vinculo matrimoniali: Sed quamdiu manet vinculum matrimoniale ad unum, non poteſt nubere alteri. Ergo &c.

2. Præterea. Vir poſt ingreſſum Religionis poteſt ante profeſſionem redire ad ſæculum. Si ergo mulier poſſet alteri nubere, viro intrante Religionem, & ipſe poſſet alteram ducere, rediens ad ſæculum: quod eſt abſurdum.

3. Præterea. Per Decretalem novam, (*c. Non ſolum. de Regularib. & tranſeuntib. in 6.*) profeſſio ante annum emiſſa pro nulla reputatur. Ergo ſi poſt talem profeſſionem ad uxorem redeat, tenetur eum recipere. Ergo neque per introitum viri in Religionem, neque per votum datur mulieri poteſtas alteri nubendi.

Sed Cont. Nullus poteſt alterum obligare ad ea quæ ſunt perfectionis: Sed continentia eſt de his quæ ad perfectionem pertinent. Ergo mulier non arctatur ad continentiam ex hoc, quod vir Religionem ingreditur: Et ſic poteſt nubere.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut mors corporalis viri hoc modo vinculum matrimoniale ſolvit, ut mulier nubat cui vult, ſecundum Apoſtoli ſententiam: (1. *Cor.* 7.) *ita etiam poſt mortem ſpiritualem viri, per Religionis ingreſſum, poterit cui voluerit nubere.*

Ad primum ergo dicendum, quod quando uterque pari voto continentiam vovet, tunc neuter conjugali vinculo abrenuntiat: & ideo adhuc manet: Sed quando unus tantum vovet, tunc, quantum eſt in ſe, abrenuntiat vinculo conjugali. & ideo alter abſolvitur a vinculo illo.

Ad ſecundum dicendum, quod non intelligitur mortuus ſæculo per Religionis ingreſſum, quouſque pro-

profeſſionem emiſerit. & ideo uſque ad tempus illud tenetur eum uxor ſua expectare.

Ad tertium dicendum, quod de profeſſione ſic emiſſa ante tempus determinatum a Jure eſt idem judicium, quod de voto ſimplici. Unde ſicut poſt votum ſimplex viri mulier ei debitum reddere non tenetur, tamen ipſa non habet poteſtatem alteri nubere: ita & hic.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Alex. III.* quod uxor, viro ingreſſo monaſterium ante carnalem copulam, poteſt alteri nubere: quod autem dicitur de uxore, intelligitur etiam de viro, ſi uxor ſola tranſierit ad monaſterium, & ſic. *Licitum eſt alteri eligere monaſterium: & alteri remanenti, ſi commonitus continentiam ſervare noluerit, licitum eſt ad ſecunda vota tranſire.* Hæc ille, de converſ. conjug. verum. Ubi loquitur de conjugibus ante conſummationem matrimonii: ut latius patet ſupra *art.* 2. *appen.* Item *ab Innoc. III.* ibid. *Ex parte tua*, &c. *Not nolentes a prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis declinare: qui reſpondere conſulti, antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri conjugum; reliquo inconſulto, ad religionem tranſire: ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari: hoc ipſum tibi conſulimus obſervandum.* Hæc ibi. Item a Conc. *Trid.* ſeſſ. 24 can. 6. *Si quis dixerit matrimonium, ratum, non conſummatum, per ſolemnem religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi: anathema ſit.* Hæc ibi. Soluto autem vinculo illo, quis non videat, remanentem poſſe, quantum eſt ex hoc, licite nubere? *Secundo* habes: quomodo per rationem præmiſſa Pontificum, pro quanto remanentem in ſæculo poſſe nubere, altero conjugum monaſterium ingreſſo, inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO LXII.

De impedimento, quod ſupervenit matrimonio conſummato, quod eſt Fornicatio, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de impedimento, quod ſupervenit matrimonio conſummato, ſcilicet de Fornicatione, quæ impedit matrimonium præcedens quoad actum, remanente vinculo matrimoniali.

Circa quod quæruntur ſex.

Primo. Utrum liceat viro dimittere uxorem cauſa fornicationis.
Secundo. Utrum ad hoc teneatur.
Tertio. Utrum proprio judicio eam dimittere poſſit.
Quarto. Utrum vir, & uxor quantum ad hoc ſint æqualis conditionis.
Quintum. Utrum poſt divortium debeant manere innupti.
Sexto. Utrum poſt divortium poſſint reconciliari.

ARTICULUS I. 255

Utrum propter fornicationem liceat viro uxorem dimittere.

S. Tho. 4. d. 35. q. unica, a. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod propter fornicationem non liceat viro uxorem dimittere. Non enim eſt malum pro malo reddendum: Sed vir, dimittendo uxorem propter fornicationem, videtur malum pro malo reddere. Ergo hoc non licet.

2. Præterea. Majus peccatum eſt, ſi uterque fornicetur, quam ſi alter tantum: Sed ſi uterque fornicetur, non poterit propter hoc fieri divortium. Ergo nec ſi unus tantum fornicatus fuerit.

3. Præterea. Fornicatio ſpiritualis, & quædam alia peccata ſunt graviora, quam fornicatio carnalis: Sed propter illa non poteſt fieri ſeparatio a toro. Ergo nec propter fornicationem carnalem.

4. Præterea. Vitium contra naturam magis remotum eſt a bonis matrimonii, quam fornicatio, quæ modo

modo naturæ fit. Ergo magis debuit poni cauſa ſeparationis, quam fornicatio.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 5.

Præterea. *Illi, qui frangit fidem, non tenetur aliquis ſervare fidem*: Sed conjux fornicando fidem frangit, quam alterí conjugi debet. Ergo alter poteſt alterum cauſa fornicationis dimittere.

Reſpondeo dicendum, quod *Dominus dimittere uxorem conceſſit propter fornicationem in pœnam illius qui fidem fregit, & in favorem illius qui fidem ſervavit, ut non ſit adſtrictus ad reddendum ei debitum, qui non ſervavit fidem. Excipiuntur tamen ſeptem caſus, in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicantem, in quibus vel uxor a culpa immunis eſt, vel utrique æqualiter culpabiles ſunt. Primus* eſt, ſi ipſe vir ſimiliter fornicatus fuerit. *Secundus*, ſi ipſe uxorem proſtituerit. *Tertius*, ſi uxor virum ſuum probabiliter mortuum credens, propter longam ejus abſentiam, alteri nupſerit. *Quartus*, ſi latenter cognita eſt ab aliquo ſub ſpecie viri lectum ſubintrante. *Quintus*, ſi fuerit vi oppreſſa. *Sextus*, ſi reconciliaverit eam ſibi poſt adulterium perpetratum, carnaliter eam cognoſcens. *Septimus*, ſi matrimonio in infidelitate utriuſque contracto, vir dederit uxori libellum repudii, & uxor alteri nupſerit, tunc enim ſi uterque convertatur, tenetur eam vir recipere.

Ad primum ergo dicendum, quod vir ſi dimittat uxorem fornicantem livore vindictæ, peccat: ſi autem ad infamiam propriam cavendam, ne videatur particeps criminis, vel ad vitium uxoris corrigendum, vel ad evitandam prolis incertitudinem, non peccat.

Ad ſecundum dicendum, quod divortium ex cauſa fornicationis fit uno accuſante alium. Et quia nullus poteſt accuſare, qui in ſimili crimine exiſtit, quando uterque fornicatur, divortium celebrari non poteſt; quamvis magis peccetur contra matrimonium, utroque fornicante, quam altero tantum.

Ad tertium dicendum, quod fornicatio directe eſt contra bonum matrimonii: quia tollitur per eam certitudo prolis, & fides frangitur, & ſignificatio non ſervatur, dum unus conjugum pluribus carnem ſuam dividit. Et ideo alia crimina, quamvis forte ſint majora fornicatione, non tamen cauſant divortium. Sed quia infidelitas, quæ dicitur ſpiritualis fornicatio, etiam eſt contra bonum matrimonii, quod eſt proles educanda ad cultum Dei, etiam ipſa

facit divortium: Sed tamen aliter, quam corporalis fornicatio: quia propter unum actum fornicationis carnalis poteſt procedi ad divortium, non autem propter unum actum infidelitatis, ſed propter conſuetudinem, quæ pertinaciam oſtendit, in qua infidelitas perficitur.

Ad quartum dicendum, quod etiam propter vitium contra naturam poteſt procedi ad divortium. Sed tamen non fit ita mentio de ipſo: tum quia eſt paſſio innominabilis: tum quia rarius accidit: tum quia non ita cauſat incertitudinem prolis.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem a fortiori interimas hæreſim *Anabaptiſtarum* dicentium, quod coire tenetur mulier cum quolibet viro eam petente, & e contra. Si enim uxor poteſt dimitti a viro propter fornicationem ita, quod non ſit adſtrictus reddere illi debitum: profecto a fortiori patet per hoc, quod multo minus reſpectu alterius mulieris adſtringitur ad illud, & ſimiliter e contra, ideſt de muliere reſpectu viri. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari per Hier. 5. *Equi amatores in fœminas, & emiſſarii facti ſunt: unuſquiſque ad uxorem proximi ſui hinniebat. Numquid ſuper his non viſitabo, dicit Dominus: & in gente tali non ulciſcetur anima mea?* Hæc ibi. Ubi ſimiles Anabaptiſtis prædictis tractat ad inſtar equorum, emiſſariorum, & a ſimili, aliorum brutorum. Item per Ezec. 22. *Unuſquiſque in uxorem proximi ſui operatus eſt abominationem, & ſocer nurum ſuam polluit nefarie, frater ſororem ſuam filiam patris ſui oppreſſit in te. Ego dominus diſpergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam a te.* Hæc ibi. Item per Apoſtolum 1. Cor. 7. *Propter fornicationem unuſquiſque uxorem ſuam habeat.* Hæc ibi. *Propter fornicationem*, ſc. vitandam. Item per illud Exod. 20. *Non deſiderabis uxorem proximi tui.* Item per Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Item per 1. Corinth. 10. *Neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.* Item per Conc. *Trid.* ſeſſ. 24. cap. 8. de reform. matrim. „ Grave peccatum eſt homines ſolu-„ tos concubinas habere: graviſſimum vero, & in „ hujus magni ſacramenti ſingularem contemptum „ admiſſum, uxoratos quoque in hoc damnationis

„ ſtatu

„ ſtatu vivere. Quare ſtatuit ſancta Synodus hujuſ-
„ modi concubinarios tam ſolutos, quam uxoratos,
„ ſi ter admoniti concubinas non ejecerint, ſeque
„ ab earum conſuetudine non ſejunxerint, excom-
„ municatione feriendos eſſe. Mulieres, ſive con-
„ jugatæ, ſive ſolutæ, quæ cum adulteris, ſive con-
„ cubinariis, *&c.* graviter pro modo culpæ punian-
„ tur, & extra oppidum, vel diœceſim, ſi ordina-
„ riis videbitur, ejiciantur. „ Hæc ibi. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe dictum Matth. 5. *Qui dimiſerit uxorem, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari*, & 19. & *Marc.* 10. & *Luc.* 16. ſimile quid. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & patrum, pro quanto directe, vel virtualiter, virum poſſe dimittere uxorem ob fornicationem, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS II. 236

Utrum vir teneatur ex præcepto uxorem fornicantem dimittere.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod vir teneatur ex præcepto uxorem fornicantem dimittere. Vir enim, cum ſit caput uxoris, tenetur uxorem corrigere: Sed ſeparatio a toro eſt inducta ad correctionem uxoris fornicantis. Ergo tenetur eam a ſe ſeparare.

2. Præterea. Qui conſentit peccanti mortaliter, ipſe etiam mortaliter peccat: Sed vir retinens uxorem fornicantem conſentire ei videtur, ut in littera dicitur. (4. *d.* 35.) Ergo peccat, niſi eam a ſe ejiciat.

3. Præterea. 1. Cor. 6. dicitur: *Qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur*: Sed non poteſt aliquis ſimul eſſe membrum meretricis, & Chriſti, ut ibidem dicitur. Ergo vir uxori fornicanti adhærens membrum Chriſti eſſe deſinit: & ſic mortaliter peccat:

4. Præterea. Sicut cognatio tollit vinculum matrimonii, ita fornicatio ſeparat a toro: Sed poſtquam vir noverit conſanguinitatem ſui ad uxorem, mortaliter peccat, eam cognoſcens carnaliter. Ergo & ſi cognoſcat uxorem, poſtquam ſcit ipſam eſſe fornicatam, mortaliter peccat.

Sed Contra eſt, quod dicit Gloſſa (*interl. ſuper illud, Vir uxorem non dimittat*) 1. Cor. 7. quod

De-

Dominus permiſit cauſa fornicationis uxorem dimittere. Ergo non eſt in præcepto.

Præterea. Quilibet poteſt dimittere alteri, quod in ſe peccavit: Sed uxor fornicando peccavit in virum. Ergo vir poteſt ei parcere, ut non dimittat eam.

Reſpondeo dicendum, quod dimiſſio uxoris fornicantis introducta eſt ad corrigendum uxoris crimen per talem pœnam. Pœna autem corrigens non requiritur, ubi emendatio jam præceſſit. *Et ideo ſi mulier de peccato pœniteat, vir non tenetur eam dimittere: ſi autem non pœniteat, tenetur*, ne peccato ejus conſentire videatur, dum correctionem debitam non apponit.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum fornicationis in uxore poteſt corrigi non tantum tali pœna, ſed etiam verbis, & verbere. Et ideo ſi alias ad correctionem ſit parata, non tenetur vir prædictam pœnam ad ejus correctionem adhibere.

Ad ſecundum dicendum, quod tunc vir uxori conſentire videtur, quando eam tenet non ceſſantem a peccato præterito: ſi autem emendata fuerit, non ei conſentit.

Ad tertium dicendum, quod ex quo de peccato fornicationis pœnituit, meretrix dici non poteſt. Et ideo vir, ei ſe conjungendo, membrum meretricis non fit.

Vel dicendum, quod non conjungitur ei quaſi meretrici, ſed quaſi uxori.

Ad quartum dicendum, quod non eſt ſimile: Quia conſanguinitas facit, ut non ſit inter eos vinculum matrimoniale: & ideo carnalis copula fit illicita: Sed fornicatio non tollit vinculum prædictum: & ideo actus remanet, quantum eſt de ſe, licitus; niſi per accidens illicitus fiat, inquantum vir conſentire turpitudini uxoris videtur.

Ad quintum dicendum, quod permiſſio illa eſt intelligenda per prohibitionis privationem: Et ſic contra præceptum non dividitur: quia etiam quod cadit ſub præcepto, non eſt prohibitum.

Ad ſextum dicendum, quod uxor non tantum peccat in virum, ſed etiam in ſeipſam, & in Deum. Et ideo vir non totaliter poteſt pœnam dimittere, niſi emendatio ſequatur.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab Apoſtolis, quod ex præcepto tenetur vir dimittere fornicariam uxorem: & ſic mulier eſt vitæ conſors, ac ſocia, in unum corpus a Deo conflata. Qui vero contra ſcindit in duo id, quod eſt in unum a Deo concretum, rationem rerum a Deo conditarum evertit, & illius providentiæ adverſatur. Eodem modo retinens eam, quæ naturæ legem violat, injuſte facit, quoniam, qui adulteram retinet, inſanus, atque impius eſt. *Abſcinde enim eam*, inquit, *a carnibus tuis: non enim eſt adjutrix, ſed inſidiatrix, ad alium deflectens amorem*. Hæc ibi, lib. 6. conſtitut. Apoſtolicar. cap. 14. auctore *Clemente* Papa, & martyre. Cum igitur de præcepto teneatur quilibet ad hoc, ut non ſit injuſtus, vel impius, & ſecundum prædictam auctoritatem injuſtus ſit, & impius, tenens adulteram: patet, quod ſecundum eandem vir tenetur de præcepto uxorem fornicariam dimittere. Ubi etiam notabis, quod adulterium eſt contra legem naturalem. Item a Concilio *Elibertino* cap. 65. *Si cujus clerici uxor fuerit mœchata, & ſciat eam maritus ſuus mœchari, & eam non ſtatim projecerit: nec in fine accipiet communionem*. Hæc ibi. Eſt autem idem judicium in propoſito de clerico tunc uxorato, & de alio quolibet. Item ab eodem, cap. 70. *Si conſcio marito mœchata uxor: placuit, nec in fine dandam ei eſſe communionem. Si vero eam reliquerit, poſt decem annos accipiat communionem, ſi eam, cum ſcierit adulteram, aliquo tempore in domo ſua retinuit*. Hæc ibi. Ubi ex magnitudine pœnæ patet, quod non tantum de præcepto tenetur vir dimittere ipſam, ſed etiam ſtatim. Item a *Gregorio* Papa 32. q. 1. *Apud*, &c. *Si in adulterio perſeverare elegerit, patronus turpitudinis, & lenocinii reus maritus habebitur, niſi eam adulterii ream facere voluerit*. Unde in 9. lib. C. de adult. & ſtupr. *Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehenſam in adulterio uxorem in matrimonio detinuerunt*. Hæc Papa. Item a regul. jur. in 6. reg. 5. *peccati venia non datur, niſi correcto*. Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto ad dimiſſionem uxoris ex præcepto teneri virum inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS III. 257

Utrum vir proprio judicio poſſit uxorem fornicantem dimittere.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod proprio judicio vir uxorem fornicantem poſſit dimittere. Sententiam enim a judice latam abſque alio judicio exequi licet: Sed Deus judex juſtus dedit hanc ſententiam, ut propter fornicationem vir uxorem dimittere poſſit. Non ergo requiritur ad hoc aliud judicium.

2. Præterea. Matth. 1. dicitur, quod *Joſeph, cum eſſet juſtus, cogitavit occulte dimittere Mariam.* Ergo videtur, quod occulte vir poſſit divortium celebrare abſque judicio Eccleſiæ.

3. Præterea. Si vir poſt fornicationem uxoris cognitam debitum ei reddit, amittit actionem, quam contra fornicariam habebat. Ergo denegatio debiti, quæ ad divortium pertinet, debet Eccleſiæ judicium præcedere.

4. Præterea. Illud quod non poteſt probari, non debet ad Eccleſię judicium adduci: Sed fornicationis crimen non poteſt probari: quia *oculus adulteri obſervat caliginem*, ut dicitur Job 24. Ergo non debet judicio Eccleſiæ prædictum divortium fieri.

5. Præterea. Accuſationem debet inſcriptio præcedere, qua aliquis ſe ad rationem obliget, ſi in probatione deficiat: Sed hoc non poteſt eſſe in iſta materia: quia tunc, qualitercunque res iret, vir conſequeretur intentum ſuum, ſive ipſe uxorem dimitteret, ſive uxor eum. Ergo non debet ad judicium Eccleſiæ per accuſationem adduci.

6. Præterea. Plus tenetur homo uxori, quam extraneo: Sed homo crimen alterius, etiam extranei, non debet Eccleſiæ deferre, niſi monitione præmiſſa in ſecreto, ut patet Matt. 18. Ergo multo minus poteſt crimen uxoris ad Eccleſiam deferre, ſi eam prius occulte non corripuerit.

Sed Contra. *Nullus debet ſeipſum vindicare*: Sed ſi vir uxorem fornicantem proprio arbitrio dimitteret, ipſe ſe vindicaret. Ergo hoc non debet fieri.

Præterea. Nullus in eadem cauſa eſt actor, & judex: Sed vir eſt actor impetens uxorem de offenſa in ſe commiſſa. Ergo ipſe non poteſt eſſe judex.

Et

Et ſic non debet eam proprio arbitrio dimittere.

Reſpondeo dicendum, quod vir poteſt uxorem dimittere *dupliciter*. *Uno modo* quantum ad torum tantum: *Et ſic poteſt eam dimittere, quam cito ſibi conſtat de fornicatione uxoris, proprio arbitrio*; nec tenetur reddere debitum exigenti, niſi per Eccleſiam compellatur: & taliter reddens nullum præjudicium ſibi facit. *Alio modo* quantum ad torum, & cohabitationem: „ Et hoc modo non poteſt dimitti niſi judicio Eccleſiæ, & ſi alias dimiſſa fuerit, debet cogi ad cohabitandum, niſi poſſet ei vir incontinenti fornicationem probare. Hæc autem dimiſſio divortium dicitur. Et ideo concedendum eſt, quod divortium non poteſt celebrari, niſi judicio Eccleſiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod ſententia eſt applicatio juris communis ad particulare factum. Unde Deus jus promulgavit, ſecundum quod ſententia in judicio formari debet.

Ad ſecundum dicendum, quod Joſeph voluit Beatam Virginem dimittere, non quaſi ſuſpectam de fornicatione, ſed ob reverentiam ſanctitatis ejus; timens cohabitare ei.

Nec tamen eſt ſimile: quia tunc ex adulterio non ſolum procedebatur ad divortium, ſed ulterius ad lapidationem: non autem nunc, quando agitur judicio Eccleſiæ.

Ad tertium patet ſolutio ex dictis. (*in corp.*)

Ad quartum dicendum, quod quandoque vir uxorem ſuſpectam de adulterio habens, ei inſidiatur, ut deprehendere poſſit eam cum teſtibus in crimine fornicationis: Et ſic poteſt ad accuſationem procedere.

Et præterea, ſi de facto ipſo non conſtat, poſſunt eſſe violentæ ſuſpiciones fornicationis, quibus probatis videtur fornicatio probata eſſe, ut ſi inveniatur ſolus cum ſola horis, & locis ſuſpectis, & nudus cum nuda.

Ad quintum dicendum, quod maritus poteſt accuſare uxorem de adulterio *dupliciter*. *Uno modo* ad tori ſeparationem coram judice ſpirituali: Et tunc inſcriptio non debet fieri cum obligatione ad pœnam talionis: quia ſic vir conſequeretur intentum ſuum, ut probat Objectio. *Alio modo* ad punitionem criminis in judicio ſæculari: Et ſic oportet quod præcedat inſcriptio, per quam ad pœnam talionis ſe obliget, ſi in probatione deficiat.

Ad ſextum dicendum, quod, ſicut Decretalis (c.

Licet de Simonia) dicit, *tribus modis in criminibus procedi poteſt*: Primo *per inquiſitionem*, *quam debet præcedere clamoſa inſinuatio*, quæ locum accuſationis tenet: Secundo *per accuſationem*, *quam debet præcedere legitima inſcriptio*: Tertio *per denuntiationem*, *quam debet præcedere fraterna correctio*. Verbum ergo Domini intelligitur, quando agitur per viam denuntiationis, non quando agitur per viam accuſationis: quia tunc non agitur ſolum ad correctionem delinquentis, ſed ad punitionem, propter bonum commune conſervandum; quod juſtitia deficiente periret.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum, & quidem a fortiori, per *Alexandrum III.* quod proprio arbitrio vir non debet dimittere adulteram conjugem: & ſic. *Porro de comite Pontini*, *qui B. uxorem ſuam abſque judicio eccleſiæ dimiſit*, *quia eam cognatam fuiſſe uxoris defunctæ proponit*: *prudentia tua cognoſcat*, *quod*, *ſi etiam parentela eſſet publica*, & *notoria*, *abſque judicio eccleſiæ ab ea ſeparari non potuit*. Hæc ille: de divor. Unde patet: quod, ſi propter conſanguinitatem noviter cognita non poteſt abſque judicio eccleſiæ ab uxore ſeparari, multo magis hoc non poterit propter uxoris fornicationem: quoniam conſanguinitas majus quid importat reſpectu matrimonii, ut *ar.* 2. *ad* 4. Item ab eodem ibid. „ Significaſti, quod quidam, uxore ſua ſine „ judicio eccleſiæ dimiſſa, pro eo, quod ſuggeſtum „ ſibi fuerat, ipſam inceſtum cum quodam conſan„ guineo ſuo commiſiſſe, vinculo fuit propter hoc „ excommunicationis adſtrictus. Verum mulier po„ ſtulat viro reſtitui, aſſerens ſe ab ipſo injuſte di„ miſſam, & eundem ſibi materiam adulterandi de„ diſſe. Reſpondemus: quod, ſi notorium eſt, mu„ lierem ipſam adulterium commiſiſſe, ad eam re„ cipiendam præfatus vir cogi non debet, niſi con„ ſtaret, ipſum cum alia adulterium commiſiſſe. „ Hæc ille. Unde inferas tu, ut ſupra. Et ulterius notabis: quod vir ſine judicio eccleſiæ uxorem adulteram dimittens poteſt per excommunicationem cogi ad cohabitandum cum illa: quouſque per eccleſiam videatur, quid jure faciendum ſit. Notabis inſuper inde: quod non excuſatur a peccato, neque a pœna ejus, is, qui committit illud: etiam quod data ſit ſibi materia peccandi ab alio quocumque:

id,

id, quod monſtravit Papa, quando adulterium prædictæ uxoris reſpondit eſſe puniendum per non redditionem viri, etiam quod uxor illa ratione dimiſſionis ab eodem habuiſſet materiam adulterandi. Item per *Urbanum III.* ibid. „ De illa, quæ, viro „ ſuo labente in hæreſim, ipſius conſortium ſine „ judicio eccleſiæ declinavit, videtur nobis, quod „ mulier ei, cum reverſus fuerit, eſt reddenda: „ quæ etiamſi reverti noluerit, compellatur. Si „ vero judicio Eccleſiæ ab eo receſſit: ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam. „ Hæc ille. Unde etiam a fortiori patet intentum: quoniam fornicatio ſpiritualis, ideſt, hæreſis, major eſt, quam corporalis. Item a, &c. ut *in art. 2. app.* de Concil. *Elibertino*; cujus dicta in cap. 65. & 70. ſi quantum ad cohabitationem gloſſentur, intellige, prout in juribus nunc dictis: quod ſc. ſervatis ſervandis, ideſt non niſi judicio eccleſiæ, debent hujuſmodi ſeparationes fieri. Secus autem, ſi quantum ad ſeparationem tori ſolummodo gloſſentur: quia tunc faciunt pro concluſione prima hujus corp. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto a viro uxorem ex judicio tantum eccleſiæ ex cauſa fornicationis dimittendam inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 258

Utrum vir, & uxor in cauſa divortii debeant ad paria judicari.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod vir, & uxor non debeant in cauſa divortii ad paria judicari. Divortium enim tenetur in lege nova loco repudii, quod erat in lege veteri, ut patet Matth. 5. Sed in repudio vir, & uxor non judicabantur ad paria; quia vir poterat repudiare uxorem, & non e converſo. Ergo nec in divortio debent ad paria judicari.

2. Præterea. Plus eſt contra legem naturæ, quod uxor plures viros habeat, quam quod vir plures mulieres: unde hoc quandoque licuit, illud vero nunquam. Ergo plus peccat mulier in adulterio, quam vir: Et ita non debent ad paria judicari.

3. Præterea. Ubi eſt majus nocumentum proximi, ibi eſt majus peccatum: Sed plus nocet uxor adultera viro, quum vir adulter uxori: quia adulterium uxoris facit incertitudinem prolis, non autem adul-

adulterium viri. Ergo majus eſt peccatum uxoris: Et ſic non debent ad paria judicari.

4. Præterea. Divortium inducitur ad crimen adulterii corrigendum: Sed magis pertinet ad virum, qui eſt caput mulieris, ut dicitur 1. Cor. 11. corrigere uxorem, quam e converſo. Ergo non debent in divortio ad paria judicari; ſed vir debet eſſe melioris conditionis.

Sed Contra. Videtur, quod in hoc uxor debeat eſſe melioris conditionis. Quia quanto eſt major fragilit.ⁿ in peccante, tanto magis eſt peccatum venia dignum: Sed in mulieribus eſt major fragilitas, quam in viris; ratione cujus dicit Chryſoſtom. (*hom. 40. in op. imperf. parum a princ.*) quod *propria paſſio mulierum eſt luxuria*. & Philoſophus dicit in 7. Ethicor. ((*cap. 7. tom. 5.*) quod *mulieres non dicuntur continentes, proprie loquendo, propter facilem inclinationem ad concupiſcentias*: quia nec bruta animalia poſſunt continere, propter hoc quod non habent aliquid, quod concupiſcentiis obviare poſſit. Ergo mulieribus in pœna divortii deberet magis parci.

Præterea. Ponitur vir caput mulieris, ut ipſam corrigat. Ergo magis peccat, quam mulier: & ſic debet magis puniri.

Reſpondeo dicendum, quod *in cauſa divortii vir, & uxor ad paria judicantur, ut idem ſit licitum, & illicitum uni, quod alteri: Non tamen pariter judicantur ad illa*: quia cauſa divortii eſt major in uno, quam in alio; cum tamen in utroque ſit ſufficiens cauſa ad divortium. Divortium enim pœna eſt adulterii, inquantum eſt contra matrimonii bona: Quantum autem ad bonum fidei, ad quam conjuges æqualiter ſibi invicem tenentur, tantum peccat contra matrimonium adulterium unius, ſicut adulterium alterius. Et hæc cauſa in utroque ſufficit ad divortium. Sed quantum ad bonum prolis plus peccat adulterium uxoris, quam viri: Et ideo major eſt cauſa divortii in uxore, quam in viro. Et ſic ad æqualia, ſed non ex æquali cauſa obligantur: Nec tamen injuſte; quia in utroque eſt cauſa ſufficiens ad hanc pœnam: ſicut eſt etiam de duobus, qui damnantur ad ejuſdem mortis pœnam, quamvis alius altero gravius peccaverit.

Ad primum ergo dicendum, quod repudium non permittebatur, niſi ad evitandum homicidium. Et quia in viris magis erat de hoc periculum, quam in mulieribus, ideo viro per libellum repudii permittebatur dimittere uxorem, non autem e converſo.

Ad ſecundum, & Tertium dicendum, quod rationes illæ procedunt, ſecundum quod in comparatione ad bonum prolis major ſit cauſa divortii in uxore adultera, quam in viro. Non tamen ſequitur, quod non judicentur ad paria, ut ex dictis patet. (*in corp. art.*)

Ad quartum dicendum, quod quamvis vir ſit caput mulieris, quaſi gubernator, non tamen quaſi judex ipſius, ſicut nec e converſo. Et ideo in eis quæ per judicium facienda ſunt, non plus poteſt vir in uxorem, quam e converſo.

Ad quintum dicendum, quod in adulterio invenitur de ratione peccati idem, quod eſt in fornicatione ſimplici, & adhuc plus, quod magis gravat, ſc. matrimonii læſio. Si ergo conſideretur id quod eſt commune adulterio, & fornicationi, peccatum viri, & mulieris ſe habent ut excedentia, & exceſſa: quia in mulieribus eſt plus de humore: & ideo ſunt magis ducibiles a concupiſcentiis: Sed in viro eſt plus de calore, qui concupiſcentiam excitat. Sed tamen, ſimpliciter loquendo, cæteris paribus, vir in ſimplici fornicatione plus peccat, quam mulier; quia plus habet de rationis bono, quod prævalet quibuslibet motibus corporalium paſſionum. Sed quantum ad læſionem matrimonii, quam adulterium fornicationi addit, ex qua divortium cauſat, plus peccat mulier, quam vir, ut ex dictis patet. (*in corp.*) Et quia hoc eſt gravius, quam ſimplex fornicatio, ideo ſimpliciter loquendo, plus peccat mulier adultera, quam vir adulter, cæteris paribus.

Ad ſextum dicendum, quod quamvis regimen, quod datur viro in mulierem, ſit quædam circumſtantia aggravans; tamen ex illa circumſtantia, quæ in aliam ſpeciem trahit, magis aggravatur peccatum, ſc. ex læſione matrimonii, quæ tranſit ad ſpeciem injuſtitiæ, in hoc quod furtive aliena proles ſubmittitur.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas; merito inſinuatum ab Apoſtolo 1. Cor. 7. quod conjuges in cauſa divortii ad paria judicantur: & ſic. *His, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere: & vir uxorem non dimittat*. Hæc ibi. Ubi patet, quod Apoſtolus ſupplevit id, quod dominus implicite tantum poſuit Matth. 5. & 19. Nam ibi dominus de ſolo viro reſpectu uxoris dimittendæ, facit

cit

cit mentionem: id, quod Apoſtolus, qui ſpiritum Chriſti habet, ut ibid. ait, exponit etiam de uxore reſpectu viri ob fornicationem dimittendi. Et ſic eos ad paria in hoc judicari, demonſtrat, tum ex ſua expoſitione, tum ex ſenſu domini in Euangelio ſupra allegato. Item a, &c. ut ar. 3. aliqualiter in appen. Item ab *Innocentio III.* de divor. *Gaudemus*. Ibi enim, poſtquam allegavit Euangelium dicens, *quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, mechatur*, ſubinfert verbaliter, quod non ad imparia judicantur circa matrimonium. Item a 32. *q.* 5. *Præcepit dominus, uxorem non debere dimitti, excepta cauſa fornicationis. Quicquid viris præcipitur, hoc conſequenter redundat ad feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda eſt, & vir mechus retinendus eſt*. Hæc ibi. Et ibid. *Apud nos, quod non licet feminis, æque non licet viris, & eadem ſervitus pari conditione cenſetur*. Hæc ibi. Item ibid. q. 1. *Si quis uxorem ſuam invenerit adulteram, abſtineat ſe a matrimonio ejus. Similiter, ſi virum ſuum uxor invenerit adulterum: non ad imparia judicabitur*. Hæc ibi. Item ab *Innoc.* Papa ibid. q. 5. *Chriſtiana religio adulterium in utroque ſexu pari ratione condemnat, ſed viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant: viri autem liberius uxores adulteras apud ſacerdotes deferre conſueverunt. Cum par cauſa ſit, interdum probatione ceſſante vindictæ ratio conquieſcit*. Hæc ibi. Ubi per ly *ſacerdotes* intellige, quod ari 3. dicebatur, quod ſc. adulterantium conjugum divortium eſt judicandum ab eccleſia. *Secundo* habes, quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto conjuges in cauſa divortii ad paria judicari inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides, quomodo, &c.

ARTICULUS V. 259

Utrum poſt divortium vir alteri nubere poſſit.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod poſt divortium vir alteri nubere poſſit. Nullus enim tenetur ad perpetuam continentiam: Sed vir tenetur in aliquo caſu uxorem fornicantem a ſe in perpetuum ſeparare, ut patet ex dictis. (*ar.* 2. *hu. qu.*) Ergo videtur, quod ad minus in tali caſu alteram ducere poſſit.

2. Præterea. Peccanti non eſt danda major occa-

ſio peccandi: Sed ſi ei qui propter culpam fornicationis dimittitur, non licet aliam copulam quærere, datur ſibi major occaſio peccandi. non enim eſt probabile, quod qui in matrimonio non continuit, poſtea continere poſſit. Ergo videtur, quod licet ei ad aliam copulam tranſire.

3. Præterea. Uxor non tenetur viro, niſi ad debitum reddendum, & cohabitationem: Sed per divortium ab utroque abſolvitur. Ergo ſoluta eſt a lege viri. Ergo poteſt alteri nubere: Et eadem ratio eſt de viro.

4. Præterea. Matth. 19. dicitur: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*. Ergo videtur, quod ſi cauſa fornicationis dimiſſa uxore, aliam duxerit, non mœchetur: Et ita erit verum matrimonium.

Sed Contra. 1. Cor. 7. *Præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam*.

Præterea. Nullus ex peccato debet reportare commodum: Sed reportaret, ſi liceret adulteræ ad aliud magis deſideratum connubium tranſire; & eſſet occaſio adulterandi volentibus alia matrimonia quærere. Ergo non licet aliam copulam quærere neque viro, neque uxori.

Reſpondeo dicendum, quod nihil adveniens ſupra matrimonium poteſt ipſum diſſolvere. Et ideo adulterium non facit, quin ſit verum matrimonium. Manet enim, ut Auguſt. dicit, (*l.* 1. *de nupt. & concupiſc. c.* 10. *to.* 7.) *inter viventes conjugale vinculum, quod nec cum aliquo junctio poteſt auferre*. Et ideo *non licet uni, altero vivente, ad aliam copulam tranſire*.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis per ſe nullus obligetur ad continentiam; tamen per accidens poteſt eſſe quod obligetur; ſicut ſi uxor ſua ægritudinem incurabilem incurrat, & talem, quæ carnalem copulam non patiatur: Et ſimiliter etiam eſt, ſi incorrigibiliter ſpirituali infirmitate, ſc. fornicatione, laboret.

Ad ſecundum dicendum, quod ipſa confuſio, quam reportat a divortio, debet eam cohibere a peccato: quod ſi cohibere non poteſt, minus malum eſt, quod ipſa ſola peccet, quam quod peccati ejus vir ſit particeps.

Ad tertium dicendum, quod quamvis uxor poſt divortium non teneatur viro adultero ad debitum reddendum, & cohabitandum; tamen adhuc manet vinculum matrimonii, ex quo ad hoc tenebatur:

Et

Et ideo non poteſt ad aliam copulam tranſire, viro vivente: Poteſt tamen continentiam vovere, viro invito, niſi videatur Eccleſia decepta fuiſſe per falſos teſtes, ſententiando de divortio; quia in tali caſu etiamſi votum profeſſionis emiſiſſet, reſtitueretur viro; & teneretur reddere debitum, ſed non liceret ei exigere.

Ad quartum dicendum, quod exceptio illa, quę eſt in verbis Domini, refertur ad dimiſſionem uxoris. Et ideo objectio ex falſo intellectu procedit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas errores recitatos ſupra *qu. 59. a. 6. append.* inquantum matrimonium diſſolvi quoad vinculum, dicunt, ratione adulterii. Hi enim per hoc volunt, quod poſt divortium poſſint conjuges alteri nubere. Unde, cum articulus præſens doceat, iſtud nubere non poſſe fieri, clarum eſt, quod per hoc illos errores & impetit, & expugnat. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, eoſdem errores merito damnatos a, &c. ut ſupra ibid. Et advertas diligenter: quod in pluribus juvantur viciſſim ille articulus, & iſte. Item a 32. q. 7. *Licite dimittitur uxor ob cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris matrimonii, propter quod fit reus adulterii, quicumque duxerit dimiſſam etiam ob cauſam fornicationis.* Hæc ibi. Item ibid. *Interveniente divortio, non aboletur confœderatio nuptialis: ita ut ſibi conjuges ſint, etiam ſeparati, cum illis autem committant adulterium, quibus fuerint poſt ſuum repudium copulati.* Item a Conc. *Eliberitano* ibid. *fidelis fœmina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum maritum duxit, prohibeatur, ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is, quem reliquit, de ſæculo exierit.* Item a Papa *Gregorio* ibidem. *Iis vero, qui uxores ſuas in adulterio deprehendunt, non licebit, nec eum, nec eam, aliam uxorem accipere, vel alium virum, quamdiu ambo vivunt. Si autem adultera mortua fuerit, vir ejus, ſi vult, nubat, tantum in domino: adultera vero numquam, etiamſi mortuus fuerit vir ejus.* Hæc ibi. Ecce; quare ſanctus Doctor quæſivit tantum de viro, utrum poſſit nubere alteri: & non de uxore: quaſi quod in ſuo titulo per hoc innuerit illud, quod nunc dixit Pontifex. Vide gloſ. ibid. Item a Concil. *Forojulienſi* c.

10. *Placuit*, &c. „ Non liceat viro, quamdiu adul-
„ tera vivit, aliam uxorem ducere: ſed nec adul-
„ teræ alium accipere virum, nec vivente, nec mor-
„ tuo marito, quem non erubuit defraudare. Nam,
„ etſi legatur, ſola fornicationis cauſa, dixiſſe do-
„ minum, dimittere virum uxorem ſuam, non ta-
„ men legitur conceſſiſſe aliam, vivente illa, in
„ conjugio ſibi ſociare: prohibuiſſe quidem modis
„ omnibus non ambigitur. Ait enim. Quicunque
„ dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem,
„ & aliam duxerit, mœchatur. Qua de re ita de-
„ finire proſpeximus; ut juxta ejuſdem domini mel-
„ lifluam vocem, nemo hæc interdicta violator in-
„ culcare præſumat. Sic priorem dimittere jubetur
„ uxorem, ut ſecundam, prima vivente, non ha-
„ beat. Unde, quamdiu vivit adultera, non licet
„ viro, nec poteſt impune ſecundas contrahere nu-
„ ptias. „ Hæc ibi. Ecce, quod ſecundum concilium non ſunt inculcanda illa Euangelii interdicta, ideſt, illa, quæ dicuntur in medio, hoc eſt ly, *niſi ob fornicationem*, non ſunt referenda ad utramque ſententiam, quoniam tunc inculcarentur, ideſt, confunderentur adinvicem, & non diſtincte ponerentur ſententiæ illæ, prout Euangelii ſeries requirit. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto virum poſt divortium non poſſe alteri nubere, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim, &c.

ARTICULUS VI. 260

Utrum poſt divortium vir, & uxor poſſint reconciliari.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod poſt divortium vir, & uxor non poſſint reconciliari. Regula enim eſt in Jure: (*l.* 5. *ff. de Decret. ab ord. faciend.*) *Quod ſemel bene definitum eſt, nulla debet iteratione retractari*: Sed judicio Eccleſiæ definitum eſt, quod debent ſeparari. Ergo non poſſunt ulterius reconciliari.

2. Præterea. Si poſſet eſſe reconciliatio, præcipue videtur quod poſt pœnitentiam uxoris vir teneatur eam recipere. Sed non tenetur: quia etiam uxor non poteſt pro exceptione proponere in judicio ſuam pœnitentiam contra virum accuſantem de fornicatione. Ergo nullo modo poteſt fieri reconciliatio.

3. Præ-

3. Præterea. Si poſſet eſſe reconciliatio, videtur quod uxor adultera teneretur redire ad virum ipſam revocantem: Sed non tenetur: quia jam ſeparati ſunt judicio Eccleſię. Ergo &c.

4. Præterea. Si liceret reconciliare uxorem adulteram, in illo caſu pręcipue deberet fieri, quando vir poſt divortium invenitur adulterium committere: Sed in hoc caſu uxor non poteſt cogere eum ad reconciliationem; cum juſte ſit divortium celebratum. Ergo nullo modo poteſt reconciliari.

5. Pręterea. Si vir adulter occulte dimittat uxorem convictam de adulterio per Eccleſię judicium, non videtur juſte factum divortium: ſed tamen vir non tenetur uxorem ſibi reconciliare; quia uxor probare in judicio adulterium viri non poteſt. Ergo multo minus, quando divortium juſte eſt celebratum, reconciliatio fieri poteſt.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. Cor. 7. *Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.*

Præterea. Vir poteſt eam non dimittere poſt fornicationem. Ergo eadem ratione poteſt eam poſt divortium reconciliare ſibi.

Reſpondeo dicendum, quod *ſi uxor poſt divortium de peccato pœnitentiam agens emendata fuerit, poteſt eam ſibi vir reconciliare*: Si autem in peccato incorrigibilis maneat, non debet aſſumere eam, eadem ratione qua non licebat eam nolentem a peccato deſiſtere retinere.

Ad primum ergo dicendum, quod ſententia Eccleſiæ divortium celebrantis non fuit cogens ad ſeparationem, ſed licentiam præbens. Et ideo abſque retractatione præcedentis ſententiæ poteſt reconciliatio fieri, vel ſequi.

Ad ſecundum dicendum, quod pœnitentia uxoris debet inducere virum, ut uxorem fornicantem non accuſet, aut dimittat: Sed tamen non poteſt ad hoc cogi: Nec poteſt per pœnitentiam eum uxor ab accuſatione repellere: quia ceſſante culpa & quantum ad actum, & quantum ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu; & ceſſante reatu quoad Deum, adhuc manet reatus quoad pœnam humano judicio inferendam; quia homo non videt cor, ſicut Deus.

Ad tertium dicendum, quod illud quod inducitur in favorem alicujus, non facit ei præjudicium. Unde cum divortium ſit inductum in favorem viri, non aufert ei jus petendi debitum, vel revocandi uxorem. Unde uxor tenetur ei reddere, & ad eum re-

redire, ſi fuerit revocata; niſi de licentia ejus votum continentiæ emiſerit.

Ad quartum dicendum, quod propter adulterium, quod vir prius innocens poſt divortium committit, ſecundum rigorem Juris non debet cogi ad recipiendum uxorem adulteram: Prius tamen ſecundum æquitatem Juris judex ex officio ſuo debet eum monere, ut caveat periculo animæ ejus, & ſcandalo aliorum; quamvis uxor non poſſit reconciliationem petere.

Ad quintum dicendum, quod ſi adulterium viri ſit occultum, per hoc non aufertur jus excipiendi contra accuſationem viri uxori adulteræ, quamvis deſit ſibi probatio. & ideo peccat vir divortium petens: & ſi poſt ſententiam de divortio uxor petat debitum, aut reconciliationem, vir tenetur ad utrumque.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*; quomodo per rationem tanquam a fortiori, excludas errorem *Novatianorum* dicentium, quod in peccatum prolapſi non ad pœnitentiam, ſed ad diaboli prædam, admittendi ſunt. Dixi ly *a fortiori*, quia, ſi poſt pœnitentiam, ut oſtendit præſens articulus, poteſt reconciliare ſibi uxorem, immo & laudabiliter reconciliat: multo magis poſt ſufficientem pœnitentiam Deus poterit reconciliare ſibi peccatorem, & de hoc ab ipſo peccatore ſperandum, atque ab aliis piis viris. Deus enim ad miſericordiam pronior eſt in immenſum quam homo. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, peſtiferum hunc errorem merito damnari a, &c. ut 1. *par. quæſt.* 48. *art.* 4. *append.* Item, & a fortiori ipſummet damnari a quibuſcumque admittitur reconciliatio uxoris adulteræ poſt pœnitentiam a viro. 1. Corin. 7. quod, *ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*. Super quo dicit Auguſt. ut recitatur 32. qu. 7. Apoſtol. &c. *Si feminæ licet dimittere virum ſuum propter fornicationis cauſam: quid reſpondebimus de hoc, quod dicit poſterius: & vir uxorem ſuam non dimittat? Quare non addidit, excepta cauſa fornicationis, niſi quod ſimilem formam vult intelligi: ut ſi dimiſerit (quod cauſa fornicationis permittitur) maneat ſine uxore, aut reconcilietur uxori*. Hæc ibi; Item a Concil. *Milevitano*, ibid. *Placuit, ut neque dimiſſus ab uxore, neque dimiſſa a marito alteri conjungantur, ſed ita maneant, aut ſibimet reconcilien-*

lientur. *Quod ſi contempſerint*, *ad pęnitentiam redigantur*. Hæc ibi. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto reconciliationem conjugum poſt pęnitentiam approbant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LXIII.

De ſecundis nuptiis, *in duos articulos diviſa*.

CONſequenter conſiderandum eſt de ſecundis nuptiis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Utrum ſint licitæ.
Secundo. Utrum ſint ſacramentum.

ARTICULUS I. 261

Utrum ſecundæ nuptiæ ſint licitæ.

S. Th. 4. *d.* 42. *q.* 3. *a.* 1. *&* 2.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod ſecundæ nuptiæ non ſint licitæ. Quia judicium de re debet eſſe ſecundum veritatem: Dicit autem Chryſoſt. (*hom.* 32. *in oper. imperf. cir. med. & hab. cap. Hac ratione*. 31. *qu.* 1.) quod *ſecundum virum accipere eſt fornicatio ſecundum veritatem*; quæ non eſt licita. Ergo nec ſecundum matrimonium.

2. Præterea. Omne quod non eſt bonum, non eſt licitum: Sed Ambroſius dicit, (*implic. ſup. illud* 1. *Cor.* 7. *Beatior autem*, *& l. de Viduis*, *aliquant. a med.*) quod *ſecundum matrimonium non eſt bonum*. Ergo non eſt licitum.

3. Præterea. Nullus arceri debet, ne interſit illis quæ ſunt honeſta, & licita: Sed Sacerdotes arcentur, ne interſint ſecundis nuptiis, ut in littera patet (*lib.* 4. *ſent. diſt.* 42.) Ergo non ſunt licitæ.

4. Præterea. Nullus reportat pœnam, niſi pro culpa: Sed pro ſecundis nuptiis aliquis reportat irregularitatis pœnam. Ergo non ſunt licitæ.

Sed Contra eſt, quod Abraham legitur ſecundas nuptias contraxiſſe, Gen. 25.

Præterea. 1. Timoth. 5. dicit Apoſt. *Volo autem juniores*, ſc. viduas, *nubere*, *filios procreare*. Ergo ſecundæ nuptiæ ſunt licitæ.

Reſpondeo dicendum, quod vinculum matrimoniale non durat niſi uſque ad mortem, ut patet Rom. 7. Et ideo, moriente altero conjugum, vinculum matrimoniale ceſſat. Unde propter precedens matrimonium non impeditur aliquis a ſecundo, mortuo conjuge. *Et ſic non ſolum ſecundæ*, *ſed tertiæ*, *& ſic deinceps nuptiæ ſunt licitæ*.

Ad primum ergo dicendum, quod Chryſoſtomus loquitur quantum ad cauſam, quæ aliquando ſolet ad ſecundas nuptias incitare, ſc. concupiſcentiam, quæ etiam ad fornicationem incitat.

Ad ſecundum dicendum, quod ſecundum matrimonium dicitur non eſſe bonum, non quia non ſit licitum, ſed quia caret illo honore ſignificationis, qui eſt in primis nuptiis, ut ſit una unius; ſicut eſt in Chriſto, & Eccleſia.

Ad tertium dicendum, quod homines divinis deditti non ſolum ab illicitis, ſed etiam ab illis quæ habent aliquam turpitudinis ſpeciem, arcentur. & ideo etiam arcentur a ſecundis nuptiis; quia carent honeſtate, quæ erat in primis.

Ad quartum dicendum, quod irregularitas non ſemper inducitur propter culpam, sed propter defectum ſacramenti. Et ideo ratio non eſt ad propoſitum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Novatianorum*, *Montaniſtarum*, *& Græcorum* (Prat. Ablabius; Græci, Montaniſtæ) dicentium, nuptias quidem primas admittendas; ſed ſecundas damnandas. Bene dicunt in priori ſententia, ſed in ſecunda erronee. Item *Cataphrygum* (Prat. Cataphryges) qui nuptias ſecundas loco fornicationis habent. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictos merito damnari a facto Abrahæ Geneſ. 25. ubi poſt mortem Saræ primæ uxoris duxit aliam nomine Cethuram, de cujus facto ſic recitatur 32. q. 4. *Iſte Abrahæ etiam uſque ad decrepitam ætatem ſenectutis fornicationis objicit crimen; profecto, quia & poſt mortem Saræ alteram duxit. Ubi, etſi nullum intelligeretur rei abditæ ſacramentum, vel propter hoc ſolum id facere debuit Abraham, ne putarent hæretici adverſus populum* † Al. Apoſtol. † *Dei*, *quibus etiam Tertul-*

tullianis adſtipulator aſſiſtit, poſt uxoris mortem crimen eſſe ducere uxorem. Hęc ibi. Ubi per *Iy iſte* intelligitur adverſarius legis, & prophetarum, contra quem ibi recenſetur Auguſt. loquens, Item a facto *Ruth. c.* 4. ubi ſecundum maritum duxit ipſum Booz. Item a facto Saræ uxoris Tobiæ junioris, *c. ſexto*, *octavo*, *decimoquarto*, ubi poſt ſeptem viros, quos habuerat mortuos, nupſit ipſi Tobiæ, & quidem interveniente ſuffragio Raphaelis Archangeli, qui profecto nuptiis his octonariis non præſtitiſſet aſſenſum, niſi licitas eſſe divinitus cognoviſſet. Non tantum ergo ſecundæ, & tertiæ, aut quartæ, ſed & deinceps, ut inquit concluſio articuli, declarantur licitæ per factum Raphaelis contra prædictos errores. Item a facto B. Annæ genitricis Deiparæ Virginis: quæ tres maritos ſucceſſive habuit, ut in Eccleſia legitur. Quod autem hujuſmodi facta matrimonia poſt primum eſſe licita veriſſime convincant, patet per illam regulam ex Decretis ſumptam, 9. *q.* 2. *Lugdunenſis*, & 7. *q.* 1. *omnis*, & *di.* 37. *qui de menſa*. Quæ regula hæc eſt, quod illud, quod eſt a viro ſancto factum, præſumitur ſanctum. Item a Conc. *Niceno can.* 8. *Si qui voluerint venire ad Eccleſiam catholicam ex Novatianis, placuit ſancto Concilio, ut ante omnia hanc habeant ab eis confeſſionem, quam per ſcripturam exigi oportet, ut fateantur ſe cum omni conſenſu catholicæ Eccleſiæ ſtatuta obſervaturos, ideſt communicaturos ſe, & his, qui forte ſecundas nuptias experti ſunt*. Hæc ibi. Item ab *Eugenio IV.* in Decr. ſuper unione Græcorum, ubi ſacro approbante Concil. *Flor.* ait: *Quoniam nonnullos aſſeritur quartas nuptias, tanquam condemnatas, reſpuere, ne peccatum, ubi non eſt, eſſe putetur: cum ſecundum Apoſtolum, mortuo viro, mulier ſit ab ejus lege ſoluta, & nubendi, cui vult in domino, habeat facultatem, nec diſtinguat mortuo primo, ſecundo, vel tertio, declaramus non ſolum ſecundas, ac tertias, ſed & quartas, atque ulteriores, ſi aliquod canonicum impedimentum non obſtet, licite contrahi poſſe. Commendatiores tamen dicimus, ſi ulterius a conjugio abſtinentes in caſtitate permanſerint*. Hæc ibi. Et 1. Tim. 5. *Adoleſcentiores viduas*, &c. *Volo autem juniores nubere, filios procreare, matresfamilias eſſe, nullam occaſionem dare adverſario maledicti gratia*. Ecce, quod Apoſtolus, volendo viduas juniores nubere, approbat ſecundas nuptias; & hoc dicit eſſe nullam occaſionem dare adverſario maledicendi. In quo omnes maledicos in frontiſpicio appendicis poſitos aperte damnat. Ter-

M. 6. tio

rio habes : quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto nuptias ſecundas, & deinceps licitas eſſe inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides : quomodo, &c.

ARTICULUS II. 262

Utrum ſecundum matrimonium ſit ſacramentum.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod ſecundum matrimonium non ſit ſacramentum. Qui enim iterat ſacramentum, facit ei injuriam : Sed nulli ſacramento facienda eſt injuria. Ergo ſi ſecundum matrimonium eſſet ſacramentum, nullo modo eſſet iterandum.

2. Præterea. In omni ſacramento adhibetur aliqua benedictio : Sed in ſecundis nuptiis non adhibetur benedictio, ut in littera. (4. *d.* 42.) Ergo non ſit ibi aliquod ſacramentum.

3. Præterea. Significatio eſt de eſſentia ſacramenti : Sed in ſecundo matrimonio non ſalvatur ſignificatio matrimonii ; quia non eſt una unius, ſicut Chriſtus, & Eccleſia. Ergo non eſt ſacramentum.

4. Præterea. Unum ſacramentum non impedit a ſuſceptione alterius : Sed ſecundum matrimonium impedit a ſuſceptione Ordinum : Ergo non eſt ſacramentum.

Sed Contra. Coitus in ſecundis nuptiis excuſatur a peccato, ſicut & in primis: Sed per tria bona matrimonii excuſatur coitus matrimonialis, quæ ſunt fides, proles, & ſacramentum. Ergo ſecundum matrimonium eſt ſacramentum.

Præterea. Ex ſecunda conjunctione viri ad mulierem non ſacramentali non contrahitur irregularitas, ſicut patet de fornicatione : Sed in ſecundis nuptiis contrahitur irregularitas. Ergo ſunt ſacramentales.

Reſpondeo dicendum, quod ubicumque inveniuntur illa quæ ſunt de eſſentia ſacramenti, ibi eſt verum ſacramentum. Unde cum in ſecundis nuptiis inveniantur omnia, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti matrimonii ; quia debita materia, quam facit perſonarum legitimitas, & debita forma (ſc. expreſſio conſenſus interioris per verba de præſenti) *conſtat, quod etiam ſecundum matrimonium eſt ſacramentum, ſicut & primum.*

Ad primum ergo dicendum, quod hoc intelligitur de ſacramento, quod inducit perpetuum effectum.

ctum, tunc enim ſi iteratur ſacramentum, datur intelligi quod primum non fuit efficax: & ſic fit primo injuria; ſicut patet in omnibus ſacramentis, quæ imprimunt characterem. Sed illa ſacramenta, quæ habent effectum non perpetuum, poſſunt iterari ſine injuria ſacramenti: ſicut patet de pœnitentia. Et quia vinculum matrimoniale tollitur per mortem, nulla fit injuria ſacramento, ſi mulier poſt mortem viri iterato nubat.

Ad ſecundum dicendum, quod ſecundum matrimonium, quamvis in ſe conſideratum ſit perfectum ſacramentum; tamen in ordine ad primum conſideratum habet aliquid de defectu ſacramenti; quia non habet plenam ſignificationem, cum non ſit una unius, ſicut eſt in matrimonio Chriſti, & Eccleſiæ. Et ratione hujus defectus benedictio a ſecundis nuptiis ſubtrahitur. Sed hoc eſt intelligendum, quando ſecundæ nuptiæ ſunt ſecundæ, & ex parte viri, & ex parte mulieris, vel ex parte mulieris tantum. Si enim virgo contrahat cum viro, qui habet aliam uxorem, nihilominus nuptiæ benedicuntur. ſalvatur enim aliquo modo ſignificatio etiam in ordine ad primas nuptias: quia Chriſtus etſi unam Eccleſiam ſponſam habeat, habet tamen plures perſonas deſponſatas in una Eccleſia: Sed anima non poteſt eſſe ſponſa alterius, quam Chriſti: quia alias cum dæmone fornicatur; nec eſt ibi matrimonium ſpirituale. Et propter hoc quando mulier ſecundo nubit, nuptiæ non benedicuntur, propter defectum ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quod ſignificatio perfecta invenitur in ſecundo matrimonio ſecundum ſe conſiderato; non autem ſi conſideretur in ordine ad præcedens matrimonium: & ſic habet defectum ſacramenti.

Ad quartum dicendum, quod ſecundum matrimonium impedit ſacramentum Ordinis quantum ad id quod habet de defectu ſacramenti, & non inquantum eſt ſacramentum.

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Conciliis, & ſcripturis, ſecundum matrimonium eſſe ſacramentum, & a Concilio quidem *Flor.* ſic. *Reliqua vero quatuor reiterationem admittunt*. Hæc illud, de ſacram. Inter quæ quatuor matrimonium intelligit, ut ibi patet. Cum itaque ſacramentum hoc matrimonii rei-

reiterari poſſe dicat, intelligendum relinquit, quod matrimonium reiteratum erit ſacramentum. Alioquin ſacramentum hoc non reiteraretur, ut patet etiam mediocriter inſtructis. Item a Concil. *Trid.* ſeſſ. 7. idipſum inſinuatur per hoc, quod reiterationem ſacramenti hujus admittit. Vide tu, & infer, ut ſupra ex *Florentino*. A Scripturis autem 1. *Corinth.* 7. & *Rom.* 7. ubi licentiam nubendi pluries Apoſtolus concedit, ut legenti conſtat. Cum ergo de matrimonii ſacramento loquatur, & in ipſo reiterationem admittat, nulla diminutione quoad ſacramentum facta, reſtat clarum, ipſum ſentire ſacramentum eſſe etiam matrimonium ſequens. Ex his rejicitur, & quidem a fortiori, multiplex error *Eraſmi* (ut refert *Jacobus Lop. Stunica* poſt ſuum itinerarium inter Eraſmi propoſitiones ſuſpectas, vel ſcandaloſas) dicentis, haud ſcio, an hoc ſacramentum ſeptimum, ideſt matrimonium, veteribus fuerit cognitum. Item dicentis: nullus eſt locus, unde liqueat Græcos, & Latinos connumerare conjugium inter ſeptem ſacramenta. Item dicentis: haud ſcio, an ætate D. Hieron. Eccleſia numerarit matrimonium inter ſeptem ſacramenta. Item quaſi per vilipenſionem quandam dicentis: Theologi faciunt matrimonium unum ex ſeptem ſacramentis. Dixi ſupra ly *a fortiori* quoniam, ſi ſecundum matrimonium, de quo aliqui forſam propter defectum ſignificationis ſacramenti aliquando dubitarunt eſſe ſacramentum, revera ſacramentum eſt; ut & ratione articuli, & auctoritatibus præmiſſis patet, multo magis matrimonium abſolute ſumptum in ſua nobiliſſima ſignificatione (& hoc eſt primum) erit ſacramentum, & de hoc vel minimum dubitare nefas eſt. Ad abundantiorem tamen doctrinam pro damnatione conrra hujuſmodi ſuſpectas Eraſmi propoſitiones vide ſupra ejus damnationem, *qu.* 42. *art.* 1. *append.* & *art.* 3. *append.* *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, & Scripturarum, pro quanto inſinuant, matrimonium ſequens primum eſſe ſacramentum, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO LXIV.

De annexis matrimonio, & primo de debiti redditione in ſeptem articulos diviſa.

CОnſequenter conſiderandum eſt de annexis matrimonio. Et *primo* de debiti redditione. *Secundo* de pluralitate uxorum. *Tertio* de bigamia. *Quarto* de libello repudii. *Quinto* de filiis illegitime natis.

Circa quod quæruntur ſeptem.

Primo. Utrum alter conjugum teneatur alteri debitum reddere.

Secundo. Utrum debeat aliquando reddere non poſcenti.

Tertio. Utrum vir, & uxor in hoc ſint æquales.

Quarto. Utrum unus ſine conſenſu alterius poſſit votum emittere, per quod redditio debiti impediatur.

Quinto. Utrum tempus impediat debiti petitionem.

Sexto. Utrum petens tempore ſacro peccet mortaliter.

Septimo. Utrum reddere teneatur tempore feſtivo.

ARTICULUS I. 263

Utrum alter conjugum teneatur alteri ad redditionem debiti.

S. Thom. 4. diſt. 32. quæſt. unic. art. 1. & ſequ.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod alter conjugum non teneatur alteri ad redditionem debiti ex neceſſitate præcepti. Nullus enim prohibetur a ſumptione Euchariſtiæ propter hoc quod præceptum implet: Sed ille qui uxori debitum reddit, non poteſt carnes Agni edere, ut Hieronymus (*in ſerm. de eſu Agni ſub fi.*) in littera (4. *d.* 32.) dicit. Ergo reddere debitum non eſt de neceſſitate præcepti.

2. Præterea. Quilibet poteſt licite abſtinere ab his,

his, quæ ſunt ſibi nociva in perſona? Sed aliquando reddere debitum poſcenti eſſet perſonæ nocivum, vel ratione infirmitatis, vel ratione ſolutionis jam factæ. Ergo videtur, quod licite poſſit debitum poſcenti negari.

3. Præterea. Quicunque facit ſe impotentem ad faciendum id, ad quod ex præcepto tenetur, peccat. Si ergo aliquis ex neceſſitate præcepti tenetur ad reddendum debitum, videtur quod peccet, ſi jejunando, vel alias corpus ſuum attenuando impotentem ſe reddat ad debiti ſolutionem: quod non videtur verum.

4. Præterea. Matrimonium ſecundum Philoſoph. (*l.* 8. *Ethic. c.* 12. *to.* 5.) ordinatur ad procreationem prolis, & educationem, & iterum ad communicationem vitæ: Sed lepra eſt contra utrumque matrimonii finem: quia cum ſit morbus contagioſus, mulier non tenetur cohabitare viro leproſo: ſimiliter etiam morbus ille frequenter tranſmittitur ad prolem. Ergo videtur, quod viro leproſo uxor debitum reddere non teneatur.

Sed Contra. Sicut ſervus eſt in poteſtate domini ſui, ita & unus conjugum in poteſtate alterius, ut patet 1. Corin. 7. Sed ſervus tenetur ex neceſſitate præcepti domino ſuo debitum ſervitutis reddere; ut patet Rom. 13. *Reddite omnibus debitum, cui tributum* &c. Ergo & unus conjugum ex neceſſitate præcepti tenetur alteri debitum reddere.

Præterea. Matrimonium eſt ordinatum ad fornicationem vitandam, ut patet 1. Corinth. 7. Sed hoc non poſſet per matrimonium fieri, ſi unus alteri non teneretur debitum reddere, quando concupiſcentia infeſtatur. Ergo reddere debitum eſt de neceſſitate præcepti.

Reſpondeo dicendum, quod matrimonium principaliter eſt inſtitutum in officium naturæ. Et ideo in actu ipſius ſervandus eſt naturæ motus, ſecundum quem nutritiva non miniſtrat generativæ, niſi illud quod ſuperfluit ad conſervationem individui: quia hic eſt ordo naturalis, ut prius aliquid in ſeipſo perficiatur, & poſtmodum alteri de perfectione ſua communicet. Et hic eſt etiam ordo charitatis, quæ naturam perficit. Et ideo cum uxor in viro poteſtatem non habeat, niſi quantum ad generativam virtutem, non autem quantum ad ea quæ ſunt de conſervatione individui ordinata, *vir tenetur uxori debitum reddere in his quæ ad generationem prolis ſpectant, ſalva tamen prius perſonæ incolumitate.*

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod aliquis implens aliquod præceptum poteſt reddi inhabilis ad aliquod ſacrum officium exequendum: ſicut judex, qui hominem ad mortem condemnat, præceptum impl ens irregularis efficitur. Similiter etiam ille qui præceptum implens debitum ſolvit, redditur ineptus ad divina officia exequenda; non quod ille actus ſit peccatum, ſed ratione carnalitatis illius actus. Et ſic, ſecundum quod Magiſter dicit, (4. *d.* 32.) Hieronymus loquitur tantum de miniſtris Eccleſiæ, non autem de aliis, qui ſunt ſuo judicio relinquendi, quia poſſunt & ex reverentia dimittere, & ex devotione ſumere corpus Chriſti abſque peccato.

Ad ſecundum dicendum, quod uxor non habet poteſtatem in corpus viri, niſi ſalva conſiſtentia perſonæ ipſius, ut dictum eſt. (*in corp. ar.*) Unde ſi ultra exigat, non eſt petitio debiti; ſed injuſta exactio. & propter hoc vir non tenetur ei ſatisfacere.

Ad tertium, dicendum quod ſi aliquis reddatur impotens ad debitum ſolvendum ex cauſa ex matrimonio ſequuta, puta cum prius debitum reddidit, & eſt impotens ad debitum ſolvendum, ulterius mulier non habet jus petendi; & in petendo ulterius ſe magis meretricem, quam conjugem exhibet: Si autem reddatur impotens ex alia cauſa, ſi illa eſt licita, ſic iterum non tenetur, nec poteſt mulier exigere: ſi vero illicita eſt, tunc peccat; & peccatum uxoris, ſi propter hoc in fornicationem labatur aliquo modo ſibi imputatur. & ideo debet, quantum poteſt, dare operam ut uxor contineat.

Ad quartum dicendum, quod lepra ſolvit ſponſalia, ſed non matrimonium. Unde etiam uxor viro leproſo tenetur reddere debitum: Non tamen tenetur ei cohabitare; quia non ita cito inficitur ex coitu, ſicut ex frequenti cohabitatione: Et quamvis generetur infirma proles; tamen melius eſt ei ſic eſſe, quam penitus non eſſe.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem excludas errorem *Libertinorum*, qui nolunt, quod uxores reddant debitum maritis, non ſuæ ſectæ. Item *Pauperum de Lugduno*, ut habetur in Summa Fratris Yconeti, 5. p. c. 2. in Bibliotheca Vaticana manuſcripta, dicentium: matrimonium eſſe fornicationem juratam, niſi continenter conjugati vivant. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſten-

ſtendas; hos errores merito damnari 1. Cor. 7. *Unuſquiſque uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum. Uxori vir debitum reddat, ſimiliter, & uxor viro*. Hæc ibi. Ubi non facit Apoſtolus exceptionem de ſecta Libertinorum, vel alterius. Non enim dicit uxori ſuæ talis, vel talis ſectæ, nec dicit viro ſuæ, vel alterius ſectæ: tanquam denotans; quod poſt matrimonium verum contractum tenentur conjuges, quicumque ſint illi, ratione conjugii reddere ſibi invicem debitum. Item a Papa *Alexandro III*. de ſecund. nupt. *Dominus, ac redemptor*, &c. *Nullus ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus. Si vero aliquis, vel aliqua id hactenus non ſervavit; & de morte prioris conjugis adhuc ſibi exiſtimat dubitandum: ei, cui nupſit, debitum non deneget poſtulanti, quod a ſe tamen noverit nullatenus exigendum. Quod ſi poſt de prioris conjugis vita conſtiterit: relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur*. Hæc ibi. Unde a fortiori demonſtrat quod conjugi certo, & indubitato debet reddere debitum alter conjux. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, & ſcripturarum, pro quanto teneri alterum conjugum alteri ad redditionem debiti, inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 264

Utrum vir teneatur reddere debitum uxori non petenti.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod non teneatur vir debitum reddere uxori non petenti. Præceptum enim affirmativum non obligat niſi ad tempus determinatum: Sed tempus determinatum ſolutionis debiti non poteſt eſſe niſi quando petitur. Ergo alias ſolvere non tenetur.

2. Præterea. De quolibet debemus præſumere meliora: Sed melius eſt etiam conjugibus continere, quam matrimonio uti. Ergo niſi expreſſe debitum petat, debet vir præſumere, quod ei placet continere: Et ſic non tenetur debitum ei reddere.

3. Præterea. Sicut uxor habet poteſtatem in virum, ita dominus in ſervum: Sed domino non tenetur ſervus ſervire, niſi quando ſibi ab ipſo imperatur. Ergo nec vir tenetur uxori reddere debitum,

tum, niſi quando ab ea exigitur.

4. Præterea. Vir poteſt aliquando uxorem exigentem precibus avertere, ne exigat. Ergo multo magis poteſt non reddere, ſi non exigat.

Sed Contra. In redditione debiti medicamentum præſtatur contra uxoris concupiſcentiam: Sed medicus, cui infirmus eſt commiſſus, tenetur morbo ejus ſubvenire, etiamſi ipſe non petat. Ergo vir uxori non petenti tenetur debitum reddere.

Præterea. Prælatus tenetur correctionis remedium contra peccata ſubditorum adhibere, etiam eis contradicentibus. Sed redditio debiti eſt in viro ordinata contra peccata uxoris. Ergo tenetur vir uxori debitum reddere quandoque etiam non petenti.

Reſpondeo dicendum, quod petere debitum contingit *dupliciter*. *Uno modo* expreſſe; ut quando verbis invicem petunt. *Alio modo* interpretative; quando ſcilicet vir percipit per aliqua ſigna, quod uxor vellet ſibi debitum reddi, ſed propter verecundiam tacet: *Et ita etiamſi non expreſſe petat verbis debitum: tamen vir tenetur reddere, quando aliqua ſigna in uxore apparent voluntatis reddendi debiti.*

Ad primum ergo dicendum, quod tempus determinatum non eſt ſolum quando petitur, ſed quando timetur ex aliquibus ſignis periculum, (ad quod vitandum ordinatur debiti redditio) niſi tunc reddatur.

Ad ſecundum dicendum, quod vir poteſt talem præſumptionem habere de uxore, quando in ea contraria ſigna non videt; ſed quando videt, eſſet ſtulta præſumptio.

Ad tertium dicendum, quod dominus non ita verecundatur a ſervo petere debitum ſervitutis, ſicut uxor a viro debitum conjugii. Si tamen dominus non peteret vel propter ignorantiam, vel alia de cauſa, nihilominus ſervus tenetur implere debitum, ſi periculum immineret. Hoc enim eſt *non ad oculum ſervire*, quod Apoſtolus ſervis mandat. (*Eph. 6. & Coloſ. 3.*)

Ad quartum dicendum, quod non debet vir uxorem avertere ne petat debitum, niſi propter aliquam rationabilem cauſam: & tunc etiam non debet cum magna inſtantia averti, propter pericula imminentia.

AP-

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem interimas errores recitatos *art.* 1. *append.* & quidem a fortiori. Si enim conjuges tenentur reddere debitum ſibi invicem plus, vel minus interpretative exigentibus : multo magis illud ſibi invicem expreſſe poſtulantibus reddere tenentur, ut patet. Dixi ly *ſibi invicem plus, vel minus*, &c. quia non tantum de marito reſpectu uxoris, ſed etiam de uxore reſpectu mariti concluſio intelligenda eſt, cum ad paria judicentur in matrimonio, *art.* 3. ſed tamen plus verecundatur uxor, & minus maritus; ex quo ſit, ut talis interpretativa requiſitio magis attendatur ex parte uxoris, quam mariti. *Secundo* habes : quomodo per rationem oſtendas, errores illos merito damnari a, &c. ut inibi *art.* 1. *append.* *Tertio* habes : quomodo per rationem auctoritates eaſdem ibi recenſitas demonſtres intelligi etiam in hoc alio ſenſu, videlicet de redditione debiti ad petitionem interpretativam. Verbi gratia, quando dicitur : *uxori vir debitum reddat*, ſumitur ly *uxori* interpretative etiam requirenti. *Quarto* habes : quomodo per rationem prædicta ibi Scripturarum, & Patrum, pro quanto uxori, etiam interpretative poſtulanti, teneri virum reddere debitum, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides : quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc, & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III. 265

Utrum vir, & mulier ſint in actu matrimonii æquales.

S. Th. 4. *diſt.* 32. *a.* 3. & *ſeq.*

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod vir, & mulier non ſint in actu matrimonii æquales. Agens enim eſt nobilius patiente, ut Auguſt. dicit 12. ſuper Gen. ad lit. (*cap.* 16. *tit. med. tom.* 3.) Sed in actu conjugali vir ſe habet ut agens, & fœmina ut patiens. Ergo non ſunt in actu illo æquales.

2. Præterea. Uxor non tenetur viro debitum reddere, niſi petat; vir autem tenetur, ut dictum eſt. (*a.* 1. & 2. *præc.*) Ergo non ſunt pares in actu matrimonii.

3. Præ-

3. Præterea. In matrimonio mulier propter virum facta eſt, ut patet Gen. 2. *Faciamus ei adjutorium ſimile ſibi* : Sed illud, propter quod eſt alterum, ſemper eſt principale. Ergo &c.

4. Præterea. Matrimonium principaliter ordinatur ad actum conjugalem : Sed in matrimonio vir eſt caput mulieris, ut patet Epheſ. 5. Ergo non ſunt æquales in actu prædicto.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. Corinth. 7. *Vir non habet poteſtatem ſui corporis*. Et ſimiliter dicitur de uxore. Ergo ſunt æquales in actu matrimonii.

Præterea. Matrimonium eſt relatio æquiparantiæ, cum ſit conjunctio, ut dictum eſt. (q. 44. a. 1. & 3.) Ergo vir, & uxor ſunt æquales in actu matrimonii.

Reſpondeo dicendum, quod *duplex* eſt æqualitas, ſc. *quantitatis*, & *proportionis*. Æqualitas quidem *quantitatis* eſt, quæ attenditur inter duas quantitates ejuſdem menſuræ ; ſicut bicubiti ad bicubitum. Sed æqualitas *proportionis* eſt, quæ attenditur inter duas proportiones ejuſdem ſpeciei ; ſicut dupli ad duplum. „ Loquendo ergo de prima æqualitate, vir, & uxor non ſunt æquales in matrimonio, neque quantum ad actum conjugalem, in quo id quod nobilius eſt, viro debetur, neque quantum ad diſpenſationem domus, in qua uxor regitur, & vir regit : Sed quantum ad ſecundam æqualitatem ſunt æquales in utroque : „ quia ſicut tenetur vir uxori in actu conjugali, & diſpenſatione domus ad id quod viri eſt, ita uxor viro ad id quod uxoris eſt. Et ſecundum hoc dicitur in littera, (4. *d.* 32.) quod ſunt æquales in reddendo, & petendo debitum.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis agere ſit nobilius, quam pati; tamen eadem eſt proportio patientis ad patiendum, & agentis ad agendum. Et ſecundum hoc eſt ibi æqualitas proportionis.

Ad ſecundum dicendum, quod hoc eſt per accidens. Vir enim, qui nobiliorem partem habet in actu conjugali, naturaliter habet quod non ita erubeſcat petere debitum, ſicut uxor. Et inde eſt, quod uxor non tenetur reddere debitum non petenti viro, ſicut vir uxori.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc oſtenditur quod non ſunt æquales abſolute, non autem quod non ſint æquales ſecundum proportionem.

Ad quartum dicendum, quod quamvis caput ſit principalius membrum; tamen ſicut membra tenen-

tur

tur capiti in officio ſuo, ita caput membris in ſuo. Et ſic eſt ibi æqualitas proportionis.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas merito inſinuatum a Scripturis, quod vir & uxor in matrimonio ſunt æquales: & ſic: *Relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una*, Gen. 2. Ecce, quod etiam ante peccatum, quantum ad actum generationis, conjuges erant æquales. Nam ibi matrimonium inſtituitur in paradiſo, & in ſtatu innocentiæ exiſtentibus parentibus illis, ut habetur ex Papa *Bonifacio VIII.* de vot. & vot. redempt. in 6. quod votum: *Peccatum autem poſtea factum non tollit illam ipſorum æqualitatem: ſicut nec matrimonialem actum generationis*. Item ab eiſdem Scripturis merito inſinuatum, quod ſint diſpares & quantum ad actum generationis, & quantum ad gubernationem domus. Quoad actum quidem generationis, Gen. 2. *Faciamus ei adjutorium ſimile ſibi*. Cum ergo *propter quod unumquodque, & illud magis*, 1. Poſter. ſequitur, quod velit dicere per hoc Scriptura illa, quod quantum ad actum generationis, de quo intelligitur ibi, vir ſit nobilior, quam uxor. Quoad actum autem gubernationis domus, 1. Timoth. 2. *Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubjectione. Mulieri non permitto dominari in virum: ſed eſſe in ſilentio. Adam enim non eſt ſeductus: mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit*. Ecce, quod Apoſtolus in gubernatione domus vult uxorem eſſe inferiorem viro: & rationem hujus affert convenientem, quia ſc. mulier ſeducta fuit, Adam vero non, in prima utriuſque prævaricatione. Quaſi dicat aperte: Mulier non habet tam magnum vigorem rationis, quantum habet vir, quod patet a ſigno, quia illa ſeducta fuit, iſte vero non: unde &, cum gubernatio domus vigenti magis ratione debeatur, quam alteri: viro talis gubernatio debetur, non autem uxori. *Secundo* habes: quomodo per rationem prędicta Scripturarum, pro quanto pares, vel diſpares in matrimonio conjuges inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, ex his viciſſim Angelica doctrina præſens & declaretur, & conſolidetur.

AR-

ARTICULUS IV. 266

Utrum vir, & uxor poſſint emittere votum contra debitum matrimonii ſine mutuo conſenſu.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod vir, & uxor poſſint votum emittere contra debitum matrimonii ſine mutuo conſenſu. Vir enim, & uxor æqualiter obligantur ad debiti ſolutionem, ut dictum eſt: (*ar. præc.*) Sed licitum eſt viro, etiam uxore prohibente, accipere crucem in ſubſidium Terræ ſanctæ. Ergo etiam hoc licitum eſt uxori. Et ideo cum per hoc votum redditio debiti impediatur, poteſt alter conjugum ſine conſenſu alterius votum prædictum emittere.

2. Præterea. Non eſt expectandus in aliquo voto conſenſus alterius, qui non poteſt ſine peccato diſſentire: Sed unus conjugum non poteſt ſine peccato diſſentire, quin alter conjugum continentiam voveat, vel ſimpliciter, vel ad tempus: quia impedire profectum ſpiritualem eſt peccatum in Spiritum ſanctum. Ergo unus poteſt votum continentiæ ſimpliciter, vel ad tempus ſine conſenſu alterius emittere.

3. Præterea. Sicut in actu matrimoniali requiritur debiti redditio, ita debiti petitio: Sed unus poteſt ſine conſenſu alterius vovere quod debitum non petet, cum in hoc ſit ſuæ poteſtatis. Ergo pari ratione quod debitum non reddet.

4. Præterea. Nullus poteſt ex præcepto Superioris cogi ad id, quod non liceret ſibi ſimpliciter vovere & facere: quia in illicitis non eſt obediendum: Sed Prælatus ſuperior poſſet præcipere viro, ut uxori ad tempus debitum non redderet, occupando eum in aliquo ſervitio. Ergo hoc etiam ipſe poſſet per ſe facere, & vovere, per quod a debiti redditione impediretur.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. Corinth. 7. *Nolite fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi.*

Præterea. Nullus poteſt facere votum de alieno: Sed *vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed uxor.* (*1. Corin. 7.*) Ergo ſine ejus conſenſu non poteſt vir votum continentiæ facere, vel ſimpliciter, vel ad tempus.

Reſpondeo dicendum, quod vovere voluntatis eſt, ut etiam ipſum nomen oſtendit. Unde de illis tantum bonis poteſt eſſe votum, quæ noſtræ ſubjacent vo-

voluntati; qualia non ſunt ea, in quibus unus alteri tenetur. Et ideo in talibus non poteſt aliquis votum emittere ſine conſenſu ejus, qui tenetur. *Unde cum conjuges ſibi invicem teneantur in redditione debiti, per quam continentia impeditur, non poteſt unus abſque conſenſu alterius continentiam vovere; & ſi voverit, peccat; & non debet ſervare votum, ſed agere pœnitentiam de voto male facto.*

Ad primum ergo dicendum, quod ſatis probabile eſt, quod uxor debeat velle continere ad tempus, ſubveniendo neceſſitati Eccleſiæ generalis. Et ideo in favorem negotiorum, pro quibus crux ſibi datur, inſtitutum eſt, quod vir poſſit abſque conſenſu uxoris crucem accipere: ſicut etiam poſſet domino ſuo terreno, a quo feudum tenet, abſque ejus conſenſu militare. Nec tamen omnino ſubtrahitur uxori jus ſuum; quia uxor poteſt eum ſequi.

Nec eſt ſimile de uxore ad virum; quia cum vir debeat regere uxorem, & non e converſo, magis tenetur uxor ſequi virum, quam e converſo.

Et præterea uxor cum majori periculo caſtitatis diſcurreret per terras, quam vir, & cum minori Eccleſiæ utilitate. Et ideo uxor non poteſt hoc votum facere ſine viri conſenſu.

Ad ſecundum dicendum, quod alter conjugum diſſentiens voto continentiæ alterius non peccat; quia non diſſentit, ut bonum illius impediat, ſed ne ſibi præjudicium generetur.

Ad tertium dicendum, quod circa hoc eſt *duplex* opinio. *Quidam* enim dicunt, quod unus abſque conſenſu alterius poteſt vovere, quod non petet debitum, non autem quod non reddet; quia in primo uterque eſt ſui juris, ſed non in ſecundo: Sed quia ſi alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium nimis oneroſum redderetur, dum oporteret unum ſemper confuſionem debiti petendi ſubire, ideo *alii* probabilius dicunt, quod neutrum poteſt unus ſine conſenſu alterius vovere.

Ad quartum dicendum, quod ſicut mulier accipit poteſtatem in corpore viri, ſalvo hoc in quo vir tenetur corpori ſuo, ita etiam ſalvo hoc in quo tenetur domino ſuo. Et ideo ſicut uxor non poteſt debitum petere a viro contra ſalutem ſui corporis, ita nec ad impediendum hoc, in quo domino tenetur. Sed propter hoc non poteſt dominus prohibere, quin debitum reddat.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas errores *Abelloniorum* dicentium, quod conjugia ſunt contemnenda ſub prætextu ſuperſtitioſæ continentiæ. Ratione enim articuli demonſtratur, quod propter continentiam ſervandam, etiam votivam; non debent ſe invicem fraudare conjuges a debito reddendo: id, quod eſſet contemnere conjugium jam contractum propter votum. Unde, ſi prætextu veri, non ſuperſtitioſi voti, contemnendum non eſt conjugium: a fortiori, ideſt multo magis, utique non eſt contemnendum prætextu ſuperſtitioſo. Item errorem *Vigilantii*, qui continentiam damnabat. Tantum enim diſtat ab eo, quod poſſit damnari continentia: ut etiam conjuges ex mutuo conſenſu continentiam laudabiliter vovere poſſint, vel unus ex conſenſu alterius, ſecundum quod præſens art. ratione demonſtrat. Item errorem *Calviniſtarum* dicentium: voveri nihil poſſe Deo, niſi quod ab eo præceptum eſt. Ecce enim articuli ratio contra directe militat per hoc; quod vovere continentiam poſſe conjuges ex conſenſu dicit. Nam hoc, de quo tunc vovent conjuges, neque abſolute neque conjugibus ipſis, præceptum eſt. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, errores prædictos damnari a 1. Cor. 7. ubi conjuges de debito ſibi invicem reddendo alloquens Apoſtolus inquit: *Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, & iterum revertimini in idipſum; ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram*. Hæc ibi contra *Abellonios*. Item ibidem. *Bonum eſt homini mulierem non tangere*. Item. *Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe*. *Qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt, quæ domini ſunt*. *Et mulier innupta, & virgo cogitat, ut ſit ſancta corpore, & ſpiritu*. *Porro hoc ad utilitatem veſtram dico*. Item. *Qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit, & qui non jungit, melius facit*. Hæc ibi omnia contra *Vigilantium*. Item contra eundem Matth. 19. ubi diſcipulis dicentibus, quod, ſi ſic eſt cauſa cum uxore, non expedit nubere, monſtravit Dominus id, quod abſolute expedit magis ſubdens. *Sunt eunuchi, qui ſe caſtraverunt propter regnum cœlorum*. Ubi ſumit ly *caſtraverunt* quoad actum ipſorum genitalium, non quoad membra ipſa, ut exponunt ſancti. Quaſi dixerit: Sunt, qui continentiam ſervare propoſuerunt; ut regnum cœlorum expeditius adipiſcantur.

Item a Papa *Innoc. III. Licet univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo: uſque adeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, ut ſine proprio ſalutis diſpendio alicui non liceat reſilire*, &c. Hæc ille, de vot. & vot. redempt. Ecce ergo, quod per ly *liberum ſit arbitrium* contra *Calviniſtas* votum poſſe fieri etiam de rebus non præceptis, approbat, & per conſequens eodem tenore illos condemnat. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Conc. apud Compendium, quod ex conſenſu tantum poſſunt vovere conjuges continentiam. *Mulier, ſi ſine licentia mariti ſui velum in capite miſerit; ſi viro placuerit, recipiet eam iterum ad conjugium*. Item illud 33. *q.* 5. Item a Concil. *Rhemenſi* ibid. *Qui uxorem ſuam velare permiſerit, aliam non accipiat: ſed ſimiliter convertatur*. Hæc ibi. Item a Papa *Alexandro II*. ibid. *Notificaſti*, &c. *Non violenta, ſed ex pari voluntate, & conſenſu* (*ſicut ſancti Patres dicunt*) *hoc fieri debet, neque vir monaſterium eligere, aut profeſſa continentia habitum cum feſtinatione debet mutare*. Hæc ille. Ubi loquitur de conjugatis quoad vovere: ut patet in contex. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, & ſcripturarum, pro quanto conjuges vovere continentiam poſſe ex mutuo tantum conſenſu inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS V. 267.

Utrum in diebus ſacris impediatur petitio debiti.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod temporibus ſacris non debeat aliquis impediri, quin debitum petat. Tunc enim eſt ſubveniendum morbo, quando invaleſcit: Sed poſſibile eſt, quod in die feſto invaleſcat concupiſcentia. Ergo tunc debet ei ſubveniri per debiti petitionem.

2. Præterea. Non eſt alia ratio, quare non ſit petendum debitum in diebus feſtivis, niſi quia ſunt orationi deputati: Sed in illis diebus ſunt horæ determinatæ orationi. Ergo aliis horis licebit debitum petere.

Sed Contra. Sicut aliqua loca ſunt ſacra, quia deputata ſunt ſacris; ita aliqua tempora ſunt ſacra propter eandem rationem: Sed in loco ſacro non licet petere debitum. Ergo nec in tempore ſacro.

Re-

Reſpondeo dicendum, quod actus matrimonialis quamvis culpa careat; tamen quia rationem deprimit, propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad ſpiritualia. *Et ideo in diebus, in quibus ſpiritualibus præcipue eſt vacandum, non licet petere debitum.*

Ad primum ergo dicendum, quod tempore illo poſſunt alia adhiberi ad concupiſcentiam reprimendam ſicut oratio, & multa hujuſmodi, quæ adhibent etiam illi, qui perpetuo continent.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis non teneatur omnibus horis orare; tamen tenetur tota die ſe conſervare idoneum ad orandum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem inferimas a fortiori errorem *Nicolaitarum*, & *Monaſterien.* (Prat. *Communia habentes*) ad invicem promiſcuè indiſcriminatim dicentium; *concupiſcit ſpiritus meus carnem tuam, veni itaque, faciamus mirabilia.* Si enim nec conjugatis licitum eſt, quamvis concupiſcentia ſtimulet, petere debitum, tempore feſtivo, alias honeſtum (ut præſens artic. monſtrat) multo utique minus licebit communiter quamcumque, & quocumque tempore, ad rem veneream invitare, ut prædicti verbis illis faciunt, etiamſi ad id concupiſcentia ſtimulet. Item errorem *Pſeudoapoſtolorum* (ut refert Card. Turrecremat. *de eccleſ. lib.* 4. *p.* 2. *c.* 37.) dicentium: quod quilibet vir, & mulier nudi poſſunt abſque peccato jacere in eodem lecto, tangere ſe mutuo in omni ſui parte, & oſculari ſe invicem, & conjungere ventrem ventri, ſi ſit carnis ſtimulus; ut ceſſet tentatio. Si enim ad ſtimulum carnis refrænandum, non licere conjugatis petere debitum tempore ſacro, monſtrat articulus præſens: per hoc idem utique multo magis declarat, quod non conjugatis ad carnis ſtimulum tollendum non licet illa brutalia facere. Item errorem *Begardorum*, & *Beguinarum*, & *Pauperum de Lugduno* (ut refertur *in prima part. quæſt.* 81. *art.* 2. *append.* ubi & damnatur) dicentium: Coitum carnalem, urente carnis libidine, quemcumque non eſſe peccatum. Si enim ad, &c. ut nunc ſupra. Item errorem ipſorummet *Pauperum* (ut refertur ſupra *qu.* 41. *artic.* 2. ubi & damnatur) dicentium, quod libidini ſatisfacere in quolibet actu turpi melius eſt, quam intus in corde tentari. Si enim ad ſtimulum, &c. ut nunc ſupra. Item errorem cujuſdam *Picardi* (ut re-

refertur ſup. *qu.* 54. *ar.* 3. ubi & damnatur) dicentis: connubia permixta, ſeu promiſcua; urente carnis libidine, eſſe permittenda. Si enim ad ſtimulum carnis, &c. ut nunc ſupra. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictos errores merito damnari a Roman. 3. *Non ſunt facienda mala, ut veniant bona*. Sive, *Sicut ajunt quidam, nos dicere, faciamus mala, ut veniant bona: quorum damnatio juſta eſt*. Hæc ibi. Ubi aperte monſtratur: quod ad tentationem propulſandam non ſunt facienda mala, contra ſupradictos. Item a Matth. 5. *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo*. Ubi nota: quod ly *viderit*, accipitur communiter pro omni ſenſu, & etiam cogitatione, ita quod & videns, & audiens, & cogitans, mulierem ad concupiſcendum eam, *jam mæchatus eſt*, &c. Hinc damnantur cogitationes moroſæ, & a fortiori ſupradicta errorum brutalia. Item a Papa *Honorio Quarto*, in extravagan. Olim felicis recordationis, in qua damnat ſectam *Pſeudoapoſtolorum*, & conſequenter omnes eorum errores. Nam teſte Auguſtino (ut alibi annotatum eſt) *quorum damnantur auctores, quomodo eorum poſſunt capitula recipi*? Extravagans illa Honorii ponitur in Directorio Inquiſitorum, ſecunda parte, quæſtione duodecima. Nota: quod principales Pſeudoapoſtolorum tempore *Bonifacii Octavi* combuſti fuerunt, ſcilicet *Gherardus, Dulcinus, & Margarita*, tamquam hæretici: & finaliter pro majori parte cum magna diligentia Prælatorum Lombardiæ, & Inquiſitorum ordinis Prædicatorum contra hæreticam pravitatem ſecta Pſeudoapoſtolorum ipſorum fuit extirpata ex Lombardia, etiam congregato exercitu magno inſignito crucis ſignaculo, & indulgentia generali collata per Papam *Clem. V. Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas; merito inſinuatum fuiſſe a 33. *q.* 4. quod tempore feſtivo impeditur petitio debiti: & ſic. „ Quotieſcunque dies Natalis Domini, aut
„ reliquæ feſtivitates advenerint, a propriis etiam
„ uxoribus abſtinere debemus. *Hæc ibi*. *Item ibid.*
„ Si cauſa procreandorum filiorum ducitur uxor,
„ non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum
„ uſum: quia & dies feſti, & dies proceſſionis, &
„ ipſa ratio conceptus, & partus, ceſſare uſum car-
„ nis debere his temporibus demonſtrant. *Hæc ibi*.
„ *Item ibid.* Chriſtiano cum uxore ſua aliquando
„ convenire licet, aliquando non licet. Propter pro-
„ ceſſionis enim dies, & jejuniorum, aliquando non
„ licet convenire: quia a licitis etiam abſtinendum
„ eſt

„ eſt ad tempus, ut facilius impetrari poſſit, quod „ poſtulatur. Unde Apoſtolus ait, ex conſenſu ab- „ ſtinendum eſt ad tempus, ut expeditius vacetis „ orationi. „ Hæc ibi. Ubi ex ratione hujus decreti reddita oſtenditur, quod multo magis tempore feſtivo abſtinendum eſt. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & patrum, pro quanto ſacros dies impedire petitionem debiti inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides, &c.

ARTICULUS VI. 268

Utrum petens debitum in tempore ſacro mortaliter peccet.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod petens debitum in tempore ſacro mortaliter peccet. Gregorius enim dicit in 1. Dialog. (*cap.* 10. *a princ.*) quod mulier, quæ nocte cognita eſt a viro, mane ad proceſſionem veniens, a diabolo eſt arrepta: Sed hoc non eſſet, niſi mortaliter peccaſſet. Ergo &c.

2. Præterea. Quicunque facit contra præceptum divinum, mortaliter peccat: Sed Dominus præcepit Exodi 19. *Ne appropinquetis uxoribus veſtris*, quando ſcil. erant legem accepturi.. Ergo multo magis peccant mortaliter, ſi tempore quo ſacris novæ legis intendendum eſt, uxoribus viri commiſceantur.

Sed Contra. Nulla circumſtantia aggravat in infinitum. Sed indebitum tempus eſt circumſtantia quædam. Ergo non aggravat in infinitum, ut faciat mortale, quod alias eſſet veniale.

Reſpondeo dicendum, quod debitum petere in die feſtivo non eſt circumſtantia trahens in aliam ſpeciem peccati. Unde non poteſt in infinitum aggravare. „ Et ideo non peccat mortaliter uxor, vel „ vir, ſi in die feſto debitum petat: Sed tamen gra- „ vius eſt peccatum, ſi ſola delectationis cauſa pe- „ tatur, quam ſi propter timorem, quo quis ſibi ti- „ met de lubrico carnis, debitum petat.

Ad primum ergo dicendum, quod non fuit punita mulier illa propter hoc quod debitum reddidit, ſed quia poſtmodum ſe temere ad divina ingeſſit contra conſcientiam.

Ad ſecundum dicendum, quod ex auctoritate illa non poteſt probari, quod ſit peccatum mortale, ſed quod ſit incongruum. Multa enim ad munditiam carnis pertinentia exigebantur de neceſſitate præce-

 pri

pti in veteri lege, quæ carnalibus dabatur, quæ in nova lege non exiguntur, quæ eſt lex ſpiritus.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem a fortiori interimas hæreſim *Catharorum*, ut refert Card. Turrecremata *de Eccleſia*, *l.* 4. *c.* 35. dicentium; quod matrimonium carnale eſt peccatum mortale. Per hoc enim, quod articulus monſtrat, non eſſe mortale reddere debitum conjugibus in feſto, patet, quod multo magis non eſt peccatum mortale ipſum conjugium, neque uti actu conjugali abſolute ideſt in alio tempore. *Secundo* habes: quomodo per rationem a fortiori demonſtres, illam merito damnari a 1. Tim. 5. *Volo autem juniores nubere*, *filios procreare*, *matresfamilias eſſe*. Ecce ab Apoſtolo perſuaſus & contractus matrimonii; & actus ejus carnalis, ſine quo utique non poſſunt procreari filii: quem tamen Apoſtolum conſtat; numquam ſuaſurum fuiſſe, ſi eſſet mortale peccatum. Per hoc ergo, quod matrimonium, ejuſque carnalem actum probat, *Catharorum* hæreſim apertiſſime damnat. Item a, &c. ut *q.* 41. *art.* 3. & *q.* 42. *art.* 3. Item a, &c. ut *in* 1. *p.* *q.* 72. Item a Gen. 1. *Creſcite*, & *multiplicamini*. Scimus autem, Deum non poſſe negare ſeipſum, 2. *Tim.* 2. quod eſſet, ſi approbaret, vel etiam, quod pejus eſt, juberet peccatum. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito a locis 33. *qu.* 4. *in appendice articuli quinti* citatis inſinuatum fuiſſe, quod hujuſmodi petitio non eſt mortale peccatum. Ut enim ibi patet, illa decreta non adducuntur pro ratione talis abſtinentiæ, niſi ly *expeditius vacare orationi*, & ly, *ut facilius impetrari poſſit, quod poſtulatur:* quæ non inferunt, ut patet, peccatum mortale in non abſtinente tunc a ſecundum ſe licitis, ideſt a petitione debiti. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta ibi Patrum, pro quanto talem nunc petitionem non eſſe mortalem inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinta* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS VII. 269

Utrum unus conjux teneatur alteri debitum reddere in tempore feſtivo.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod etiam non teneatur tempore feſtivo reddere debitum. Quia *peccantes, & conſentientes pariter puniuntur*, ut patet Rom. 1. Sed ille qui reddit debitum, conſentit petenti, qui peccat. Ergo & ipſe peccat.

2. Præterea. Ex præcepto affirmativo obligamur ad orandum, & ita ad aliquod tempus determinatum. Ergo pro tempore illo, in quo quis orare tenetur, reddere debitum non debet, ſicut nec eo tempore, quo tenetur temporali domino ad ſpeciale obſequium.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. Cor. 7. *Nolite fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus*, &c. Ergo quando conjux petit, reddendum eſt ei.

Reſpondeo dicendum, quod cum mulier habeat poteſtatem in corpore viri, quantum ad actum generationis ſpectat, & e converſo, *tenetur unus alteri debitum reddere quocunque tempore, & quacunque hora, ſalva debita honeſtate, quæ in talibus exigitur:* quia non oportet, quod ſtatim in publico reddat debitum.

Ad primum ergo dicendum, quod ille, quantum in ſe eſt, non conſentit, ſed id quod ab eo exigitur, invitus, & cum dolore reddit, & ideo non peccat. hoc enim eſt propter lubricum carnis divinitus ordinatum, ut ſemper petenti debitum reddatur, ne aliqua occaſio peccandi detur.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt aliqua hora ita determinata ad orandum, quin poſſit recompenſari in aliis horis. Et ideo objectio non cogit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas brutalem errorem *Cynicorum* dicentium: quod coire cum fœminis licet cuique, inſtar canum, omni pudore ſublato, publicitus. Præſens enim articulus per hoc, quod honeſtatem debitam loci, etiam non ſacri, defendit, aperte militat contra iſtos. Item errorem *Fraticellorum* dicentium: coitum promiſcuum miſcendo cum qualibet muliere licere congregatis in Eccleſia, extinctis luminibus poſt Solis occaſum. Nota, quod propter ly *in Ec-*

cleſia, adducitur hic error in præſenti : pro quanto ſic excluditur per hunc articulum debitam honeſtatem loci Eccleſiæ tuentis. Cæterum propter ly *promiſcuùm*, & ly *cum qualibet muliere* pertinet ad articulos quoſdam ſupradictos, a quibus & convincitur ut facile per ſe quiſque prudens videre poteſt. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictos errores merito damnari a 1. Corinth. 14. *Omnia honeſte, & ſecundum ordinem fiant in vobis.* Ubi Apoſtolus, ſi de omnibus hoc dicit, etiam de honeſtate carnalis cognitionis; imo tanto magis de hac, quanto abundantiorem honorem circundamus naturaliter circa ea, quæ in nobis verecundiora ſunt. 1. *Cor.* 12. Item a 1. Theſſal. 4. *Hæc eſt voluntas Dei, ut abſtineatis vos a fornicatione, ut ſciat unuſquiſque veſtrum ſuum vas poſſidere in ſanctificatione, & honore, non in paſſione deſiderii, ſicut gentes, quæ ignorant Deum.* Ecce, quod directe quaſi tangens, imo confodiens *Cynicos* in paſſione deſiderii ambulantes, loquitur. Item a Matth. 21. & Jo. 2. per hoc, quod Dominus pro inconvenienti habens, mercatum in ſacris locis fieri, ejecit inde vendentes, & ementes propriis manibus eos flagellando; latroneſque jure vocando, tanquam eos, qui honorem divinum, qui in talibus locis maxime exigitur, furari contendebant. Per hoc igitur factum, tanquam a fortiori, damnavit *Fraticellos* prædictos; quanto magis ſacrilegium per emiſſionem humani ſeminis, vel contrectationem veneream exercitam, eſt pejus, quam negociationes illas in ſacro exercuiſſe. Item a Papa *Gregorio IX.* ut ſupra *exam. primo poſt concluſ. Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a 1. Corinth. 7. quod ſemper tenetur conjux reddere debitum, ſervatis ſervandis, & ſic. *Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi.* Ecce, quod inter injuſtitiæ opera connumerat negare debitum per hoc; quod eos facere fraudem ſibi invicem illud negando dicit. Item a 33. q. 4. *Apoſtolus, nec ad tempus, ut vacent orationi, niſi ex conſenſu communi voluit, conjuges carnali invicem fraudari debito.* Hæc ibi. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & Patrum, pro quanto conjuges teneri ſibi invicem reddere debitum etiam tempore feſtivo, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO LXV.

De pluralitate uxorum, in quinque articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de pluralitate uxorum.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo. Utrum habere plures uxores ſit contra legem naturæ.
Secundo. Utrum aliquando fuerit licitum.
Tertio. Utrum habere concubinas ſit contra legem naturæ.
Quarto. Utrum accedere ad concubinam ſit peccatum mortale.
Quinto. Utrum aliquando licitum fuerit habere concubinam.

ARTICULUS I. 270

Utrum habere plures uxores ſit contra legem naturæ.

S. Th. 4. d. 33. *q.* 1. *a.* 1. *& ſeq.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod habere plures uxores non ſit contra legem naturæ. Conſuetudo enim legi naturali non præjudicat: Sed habere plures uxores, *peccatum non erat, quando mos erat*, ut dicit Auguſt. (*implic. lib. de bon. conjug. c.* 15. *tom.* 6.) & habetur in littera. (4. *d.* 33.) Ergo habere plures uxores non eſt contra legem naturæ.

2. Præterea. Quicunque facit contra legem naturæ, facit contra præceptum: quia ſicut lex ſcripta habet ſua præcepta, ita & lex naturæ: Sed Auguſt. dicit, (*loc. cit. & l.* 15. *de civ. Dei c.* 38. *ad fi. to.* 5.) quod habere plures uxores *non erat contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum*. Ergo habere plures uxores non eſt contra legem naturæ.

3. Præterea. Matrimonium principaliter ordinatur ad prolis procreationem: Sed unus poteſt ex pluribus prolem accipere, plures fœcundando. Ergo non eſt contra legem naturæ habere plures uxores.

4. Præterea. *Jus naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit*, ut in principio Digeſtorum dicitur (*l.* 1. *ff. de juſtit. & jur.*) Sed natura non docuit hoc

omnia animalia, quod ſit tantum una unius; cum unus mas in multis animalibus pluribus fœminis conjungatur. Ergo non eſt contra legem naturæ habere plures uxores.

5. Præterea. Secundum Philoſoph. 15. de Animal. (*ſeu lib.* 1. *de gener. animal. c.* 20. *to.* 4.) in generatione prolis mas ſe habet ad fœminam, ſicut agens ad patiens, & artifex ad materiam: Sed non eſt contra ordinem naturæ, quod unum agens in plura patientia agat, aut unus artifex ex diverſis materiis operetur. Ergo nec eſt contra legem naturæ, quod unus vir plures uxores habeat.

6. Sed Contra. Illud præcipue videtur eſſe de jure naturali, quod homini in inſtitutione humanæ naturæ inditum eſt: Sed quod ſit una unius, in ipſa inſtitutione humanæ naturæ eſt ei inditum, ut patet Gen. 2. *Erunt duo in carne una*. Ergo eſt de lege naturæ.

7. Præterea. Contra legem naturæ eſt, quod homo ſe ad impoſſibile obliget, & ut quod uni datum eſt, alteri detur: Sed homo contrahens cum una uxore, ſui corporis poteſtatem ei tradit, ut neceſſe ſit ei reddere debitum, cum petierit. Ergo contra legem naturæ eſt, quod poſtea alteri poteſtatem ſui corporis tradat; quia non poſſet ſimul utrique reddere debitum, ſi ſimul peterent.

8. Præterea. De lege naturæ eſt; *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris:* Sed vir nullo modo vellet, quod uxor alium virum haberet. Ergo contra legem naturæ faceret, ſi uxorem aliam ſuperduceret.

9. Præterea. Quicquid eſt contra naturale deſiderium, eſt contra legem naturæ: Sed zelus viri ad uxorem, & uxoris ad virum naturalis eſt; quia in omnibus invenitur. Ergo cum zelus ſit *amor non patiens conſortium in amato*, videtur quod contra legem naturæ ſit, quod plures uxores habeant unum virum.

Reſpondeo dicendum, quod omnibus rebus naturalibus inſunt quædam principia, quibus non ſolum operationes proprias efficere poſſint, ſed quibus etiam eas convenientes fini ſuo reddant; *ſive* ſint actiones quæ conſequantur rem aliquam ex natura ſui generis: *ſive* ex natura ſpeciei; ut magneti competit ferri deorſum ex natura ſui generis, & attrahere ferrum ex natura ſuæ ſpeciei.

Sicut autem in rebus agentibus ex neceſſitate naturæ principia actionum ſunt ipſæ formæ, a quibus operationes propriæ prodeunt convenientes fini: ita in

in his quæ cognitionem participant, principia agendi ſunt cognitio, & appetitus. Unde oportet, quod in vi cognitiva ſit naturalis conceptio, & in vi appetitiva naturalis inclinatio, quibus operatio conveniens generi, ſive ſpeciei reddatur competens fini. Sed quia homo inter cætera animalia rationem finis cognoſcit, & proportionem operationis ad finem; ideo naturalis conceptio eſt ei indita, qua dirigitur ad operandum convenienter, quæ *lex naturalis*, vel *jus naturale* dicitur, in cæteris autem animalibus *æſtimatio naturalis* vocatur. Bruta enim ex vi naturæ impelluntur ad agendum convenientes actiones, magis quam regulentur, quaſi proprio arbitrio agentia. Lex ergo naturalis nihil aliud eſt, quam conceptio homini naturaliter indita, qua dirigitur ad convenienter agendum in actionibus propriis; *ſive* competant ei ex natura generis, ut generare, comedere, & hujuſmodi; *ſive* ex natura ſpeciei, ut ratiocinari, & hujuſmodi. Omne autem illud, quod actionem inconvenientem reddit fini, quem natura ex opere aliquo intendit, contra legem naturæ eſſe dicitur. Poteſt autem actio eſſe non conveniens fini, *vel* principali, *vel* ſecundario: Et ſive ſic, ſive ſic, hoc contingit *dupliciter*. *Uno modo* ex aliquo, quod omnino impedit finem; ut nimia ſuperfluitas, aut defectus comeſtionis impedit ſalutem corporis, quaſi principalem finem comeſtionis, & bonam habitudinem in negotiis exercendis, qui eſt finis ſecundarius. *Alio modo* ex aliquo, quod facit difficilem, aut minus decentem perventionem ad finem principalem, vel ſecundarium; ſicut inordinata comeſtio quantum ad tempus indebitum. Si ergo actio ſit inconveniens fini, quaſi omnino prohibens finem principalem, directe per legem naturæ prohibetur primis præceptis legis naturæ, quæ ſunt in operabilibus ſicut communes animi conceptiones in ſpeculativis. Si autem ſit incompetens fini ſecundario quocunque modo, aut etiam principali, ut faciens difficilem, vel minus congruam perventionem ad ipſum, prohibetur non quidem primis præceptis legis naturæ, ſed ſecundis, quæ ex primis derivantur; ſicut concluſiones in ſpeculativis ex principiis per ſe notis fidem habent. Et ſic dicta actio contra legem naturæ eſſe dicitur. Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem, & educationem. Qui quidem finis competit homini ſecundum naturam ſui generis: Unde & aliis animalibus eſt communis, ut dicitur in 8. Ethic. (*c. 12. a med. tom. 5.*) Et ſic bonum matrimonii aſſignatur *proles*. Sed pro fine

ſecundario, ut dicit Philoſoph. (*ibid.*) habet in hominibus ſolis communicationem operum, quæ ſunt neceſſaria in vita, ut ſupra dictum eſt: (*q. 41. a. 1.*) Et ſecundum hoc *fidem* ſibi invicem debent, quæ eſt unum de bonis matrimonii. Habet ulterius alium finem, inquantum inter fideles eſt, ſcil. ſignificationem Chriſti, & Eccleſiæ: Et ſic bonum matrimonii dicitur *ſacramentum*. Unde *primus* finis reſpondet matrimonio hominis, inquantum eſt animal; *ſecundus* inquantum eſt homo; *tertius*, inquantum eſt fidelis. *Pluralitas ergo uxorum neque totaliter tollit, neque aliqualiter impedit matrimonii primum finem*; cum unus vir ſufficiat pluribus uxoribus fecundandis, & educandis filiis ex eis natis. Sed *ſecundum finem etſi non totaliter tollit, tamen multum impedit*; eo quod non facile poteſt eſſe pax in familia, ubi uni viro plures uxores junguntur; cum non poſſit unus vir ſufficere ad ſatisfaciendum pluribus uxoribus ad votum; & etiam quia communicatio plurium in uno officio cauſat litem; ſicut figuli corrixantur adinvicem; & ſimiliter plures uxores unius viri. *Tertium autem finem totaliter tollit*; eo quod ſicut Chriſtus eſt unus, ita & Eccleſia una. *Et ideo patet ex dictis, quod pluralitas uxorum quodammodo eſt contra legem naturæ, & quodammodo non.*

Ad primum ergo dicendum, quod conſuetudo non præjudicat legi naturæ, quantum ad prima præcepta ipſius, quæ ſunt quaſi communes animi conceptiones in ſpeculativis. Sed ea quæ ex iſtis trahuntur, ut concluſiones, conſuetudo auget, ut Tullius dicit in 2. Rhet. (*ſt. de Invent. aliquant. ante fi.*) & ſimiliter etiam minuit. Et hujuſmodi eſt præceptum legis naturæ de unitate uxoris.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Tullius dicit, (*ibid.*) *res a natura profectas, & a conſuetudine approbatas legum metus, & religio ſanxit*. Unde patet, quod illa quæ lex naturalis dictat, quaſi ex principiis primis legis naturæ derivata, non habent vim coactivam per modum præcepti abſolute, niſi poſtquam lege divina, & humana ſancita ſunt. Et hoc eſt quod dicit Auguſtin., quod non faciebant contra legis præcepta; quia nulla lege erat prohibitum.

Ad tertium patet ſolutio ex dictis. (*in corp.*)

Ad quartum dicendum, quod jus naturale *multipliciter* accipitur. *Primo* enim aliquod jus dicitur naturale ex principio, quia a natura eſt inditum. Et ſic definit Tullius in 2. Rhetoric. (*loc. citat.*) dicens: *Jus naturale eſt, quod non opinio genuit, ſed vis*

quæ-

quædam innata inſeruit. Et quia etiam in rebus naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non quia ſint ex principio intrinſeco, ſed quia ſunt a principio ſuperiori movente, ſicut motus qui ſunt in elementis ex impreſſione corporum cœleſtium, naturales dicuntur, ut Commentator dicit in 3. de Cœlo & Mundo, (*comment.* 28.) ideo ea quæ ſunt de jure divino, dicuntur eſſe de jure naturali: cum ſint ex impreſſione, & infuſione ſuperioris principii, ſcil. Dei. Et ſic accipitur ab Iſidoro, qui dicit, (*lib.* 5. *Etymol. cap.* 4.) quod *jus naturale eſt, quod in lege, & in Euangelio continetur*. *Tertio* dicitur jus naturale non ſolum a principio, ſed a materia, quia de naturalibus eſt. Et quia natura contra rationem dividitur, a qua homo eſt homo, ideo ſtrictiſſimo modo accipiendo jus naturale, illa quæ ad homines tantum pertinent, etſi ſint de dictamine naturalis rationis, non dicuntur eſſe de jure naturali, ſed illa tantum quæ naturalis ratio dictat de his quæ ſunt homini, aliiſque communia. Et ſic datur dicta definitio, ſcilicet: *Jus naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit*. Pluralitas ergo uxorum, quamvis non ſit contra jus naturale *tertio* modo acceptum, eſt tamen contra jus naturale *ſecundo* modo acceptum (quia jure divino prohibetur) & etiam contra jus naturale *primo* modo acceptum, ut ex dictis patet: (*in corp.*) quia natura dictat hoc cuilibet animali ſecundum modum convenientem ſpeciei ſuæ. Unde etiam quædam animalia, in quibus ad educationem prolis requiritur ſolicitudo utriuſque, ſcil. maris, & fœminæ, naturali inſtinctu ſervant conjunctionem unius ad unum; ſicut patet in turture, & columba, & hujuſmodi.

Ad quintum patet ſolutio ex dictis. (*in corp.*)

Sed quia rationes inductæ in contrarium videntur oſtendere, quod pluralitas uxorum ſit contra prima principia legis naturæ, ideo ad eas reſpondendum eſt;

Et dicendum ad ſextum, quod natura humana abſque omni defectu inſtituta eſt. & ideo non ſolum ſunt indita ei illa, ſine quibus matrimonii finis principalis eſſe non poteſt, ſed etiam illa, ſine quibus ſecundarius finis matrimonii ſine difficultate haberi non poſſet: Et hoc modo ſufficit homini in ipſa ſui inſtitutione habere unam uxorem, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad ſeptimum dicendum, quod vir per matrimonium non dat ſui corporis poteſtatem uxori quantum ad omnia, ſed ſolum quantum ad illa, quæ matrimonium

nium requirit. Non autem requirit matrimonium, ut quolibet tempore uxori petenti vir debitum reddat quantum ad id ad quod matrimonium principaliter eſt inſtitutum, ſcil. bonum prolis, ſed quantum ſufficit ad impregnationem. Requirit autem hoc matrimonium, inquantum eſt ad remedium inſtitutum (quod eſt ſecundarius ipſius finis) ut quolibet tempore debitum petenti reddatur. Et ſic patet, quod accipiens plures uxores non ſe obligat ad impoſſibile, conſiderato principali fine matrimonii. Et ideo pluralitas uxorum non eſt contra prima præcepta legis naturæ.

Ad octavum dicendum, quod illud præceptum legis naturæ, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, debet intelligi, eadem proportione ſervata. Non enim ſi Prælatus non vult ſibi reſiſti a ſubdito, ipſe ſubdito reſiſtere non debet. Et ideo non oportet ex vi illius præcepti, quod ſicut vir non vult, quod uxor ſua habeat alium virum, ipſe non habeat aliam uxorem. Quia unum virum habere plures uxores, non eſt contra prima præcepta legis naturæ, ut dictum eſt: (*in ſolut. præc.*) Sed unam uxorem habere plures viros, eſt contra prima præcepta legis naturæ; eo quod per hoc quantum ad aliquid totaliter tollitur, & quantum ad aliquid impeditur bonum prolis, quod eſt principalis matrimonii finis. In bono enim prolis intelligitur non ſolum procreatio, ſed etiam educatio. Ipſa enim procreatio prolis etſi non totaliter tollatur, quia contingit poſt impraegnationem primam iterum mulierem impraegnari, ut dicitur in 7. de animal. (*c. 4. ad fin. tom. 4.*) tamen multum impeditur: quia vix poteſt accidere, quin corruptio accidat, quantum ad utrumque fœtum, vel quantum ad alterum. Sed educatio totaliter tollitur: quia ex hoc quod una mulier plures maritos haberet, ſequeretur incertitudo prolis reſpectu patris cujus cura neceſſaria eſt in educando. Et ideo nulla lege, vel conſuetudine eſt permiſſum, unam mulierem habere plures viros, ſicut e converſo.

Ad nonum dicendum, quod naturalis inclinatio in appetitiva ſequitur naturalem conceptionem in cognitione. Et quia non ita eſt contra conceptionem naturalem, quod vir habeat plures uxores, ſicut quod uxor habeat plures viros, ideo affectus uxoris non tantum refugit conſortium in viro, ſicut e converſo. Et ideo tam in hominibus, quam in aliis animalibus invenitur major zelus maris ad fœminam, quam e converſo.

A P-

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem excludas errorem *Polygamiſtarum* dicentium: quod unus vir licite poteſt habere eodem tempore plures uxores. *Secundo* habes: quomodo oſtendas, prædictum errorem merito damnari a Concil. *Martini* Papæ, ut recitatur 33. qu. 7. *Si quis fuerit multis nuptiis copulatus, pœnitentiam agat*. Hæc ibi. Ubi loquitur de copulatione tali eodem tempore, ut etiam annotat gloſſa. Nota ſuper ly *pœnitentiam agat*, quod pœnitentia non datur, niſi pro peccato: & conſequenter, quod per hoc inſinuat manifeſte, non eſſe licitum plures uxores habere eodem tempore; id, quod intellexit per ly *multis nuptiis copulatus*. Item ab *Innocentio III.* de divortiis, gaudemus, &c. „ Quia pagani circa plures inſimul fœminas affectum dividunt conjugalem, utrum poſt converſionem omnes, vel aliquam ex omnibus retinere valeant, non immerito dubitaſti. Verum abſonum videtur hoc, & inimicum fidei Chriſtianæ: cum ab initio una coſta in unam fœminam ſit converſa: & ſcriptura divina teſtetur, quod propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una: non dixit tres, vel plures, ſed duo: nec dixit adhærebit uxoribus, ſed uxori. Veridica hæc ſententia probatur etiam de teſtimonio veritatis teſtantis in Euangelio: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Si ergo, uxore dimiſſa, duci alia de jure non poteſt, fortius & ipſa retenta: per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque ſexu, cum non ad imparia judicentur circa matrimonium, reprobandam. „ Hæc ibi. Ubi nota ſuper ly *cum ab initio una coſta*, &c. & ſuper ly *propter hoc relinquet homo*, &c. quod Pontifex non tantum oſtendit, quod habere plures uxores eſt illicitum, ſed etiam quod eſt contra legem naturæ. Tunc enim nulla lex adhuc ſcripta reperiebatur, niſi in cordibus noſtris: de qua Roman. 2. Rurſum ſuper ly *quicumque dimiſerit uxorem*, &c., nota; quod per hoc monſtrat Papa, talem uxorum pluralitatem eſſe contra legem Euangelicam, ut patet. Quomodo autem cum hoc ſtet, quod nulla lege eſſet prohibitum tale conjugium cum pluribus; dictum eſt *in notat. poſt ad ſecundum*. Item *a* 31. *queſt*. 1. quomodo, &c. Primus Lamech ſanguinarius, atque homicida unam carnem in

in duas diviſit uxores. Fratricidium, & bigamiam eadem pœna cataclyſmo delevit. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & Patrum pro quanto bigamiam talem eſſe contra legem naturæ aliqualiter inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 271

Utrum aliquando licitum fuerit habere plures uxores.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod habere plures uxores non potuerit eſſe aliquando licitum. Quia ſecundum Philoſ. in 5. Ethic. (*c.* 7. *in princ. to.* 5.) *Jus naturale ſemper, & ubique habet poteſtatem eandem*: Sed jure naturali prohibetur pluralitas uxorum, ut ex dictis patet. (*art. præc.*) Ergo ſicut modo non licet, ita nunquam licuit.

2. Præterea. Si aliquando licuit, hoc non fuit, niſi *quia* vel per ſe licitum erat, *vel* per aliquam diſpenſationem. Si *primo* modo, ſic etiam nunc licitum eſſet: Si *ſecundo* modo, hoc eſſe non poteſt: quia ſecundum Auguſt., (*l.* 26. *cont. Fauſt. c.* 3. *ante med. tom.* 6.) *Deus, cum ſit naturæ conditor, non facit aliquid contra rationes, quas naturæ inſeruit.* Cum ergo naturæ noſtræ Deus inſeruerit, quod ſit una unius, videtur quod ipſe contra hoc nunquam diſpenſaverit.

3. Præterea. Si aliquid eſt licitum ex diſpenſatione, hoc non licet, niſi illis quibus diſpenſatio fit: Non autem legitur aliqua diſpenſatio communis in lege cum omnibus facta. Cum ergo omnes communiter qui volebant, plures uxores acciperent in veteri Teſtamento, nec ex hoc reprehendantur a lege, vel a Prophetis, non videtur quod fuerit ex diſpenſatione licitum.

4. Præterea. Ubi eſt eadem cauſa diſpenſationis, debet eadem diſpenſatio fieri: Sed cauſa diſpenſationis non poteſt alia poni, quam multiplicatio prolis ad cultum Dei, quæ etiam nunc neceſſaria eſt. Ergo adhuc talis diſpenſatio duraret: præcipue cum non legatur revocata.

5. Præterea. In diſpenſatione non debet prætermitti majus bonum propter minus bonum: Sed fides, & ſacramentum; quæ non videntur poſſe ſervari in matrimonio, quo unus pluribus uxoribus conjungitur,

ſunt meliora, quam prolis multiplicatio. Ergo intuitu hujus multiplicationis diſpenſatio prædicta fieri non debuiſſet.

Sed Contra. Ad Galat. 3. dicitur, quod *lex propter prævaricatores poſita eſt*, ut ſcil. eos prohiberet: Sed lex vetus fecit mentionem de pluralitate uxorum ſine aliqua ejus prohibitione; ut patet Deuter. 20. *Si habuerit homo duas uxores* &c. Ergo habendo duas uxores non erant prævaricatores: Et ita erat licitum.

Præterea. Hoc idem videtur exemplo ex ſanctis Patribus, qui plures leguntur habuiſſe uxores, cum Deo eſſent acceptiſſimi; ſicut Jacob, & David, & plures alii. Ergo aliquando fuit licitum.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ex dictis patet, (*art. præc. ad* 7. *&* 8.) pluralitas uxorum eſſe dicitur contra legem naturæ, non quantum ad prima præcepta ejus, ſed quantum ad ſecunda, quæ quaſi concluſiones a primis præceptis derivantur. Sed quia actus humanos variari oportet ſecundum diverſas conditiones perſonarum, & temporum, & aliarum circumſtantiarum, ideo concluſiones prædictæ a primis legis naturæ præceptis non procedunt, ut ſemper efficaciam habentes, ſed in majori parte. talis eſt enim tota materia moralis, ut patet per Philoſ. in lib. 1. Ethic. (*cap.* 3. *in princ. & cap.* 7. *ad fin. tom.* 5.) Et ideo ubi eorum efficacia deficit, licite ea prætermitti poſſunt. Sed quia non eſt facile determinare hujuſmodi varietates, ideo illi ex cujus auctoritate lex efficaciam habet, reſervatur ut licentiam præbeat legem prætermittendi in illis caſibus, ad quos legis efficacia non extendere ſe debet: Et talis licentia *diſpenſatio* dicitur. „ Lex autem de unitate uxoris non eſt humanitus, ſed divinitus inſtituta; nec unquam verbo, aut litteris tradita, ſed cordi impreſſa, *ſicut & alia quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinent*. Et ideo in hoc a ſolo Deo diſpenſatio fieri potuit per inſpirationem internam: quæ quidem principaliter Patribus Sanctis facta eſt; & per eorum exemplum ad alios derivata eſt eo tempore, quo oportebat prædictum naturæ præceptum prætermitti, ut major eſſet multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ. „ Semper enim principalior finis magis obſervandus eſt, quam ſecundarius. Unde cum bonum prolis ſit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio neceſſaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum, quod poſſet in ſecundariis finibus evenire: Ad quod removendum præceptum prohibens plura-

ralitatem uxorum ordinatur, ut ex dictis patet (*art. præc.*)

Ad primum ergo dicendum, quod jus naturale ſemper, & ubique, quantum eſt de ſe, habet eandem potentiam: ſed per accidens, propter aliquod impedimentum, quandoque, & alicubi poteſt variari; ſicut ibidem Philoſophus exemplum ponit de aliis rebus naturalibus. Semper enim, & ubique dextra eſt melior, quam ſiniſtra ſecundum naturam; ſed per aliquod accidens contingit aliquem eſſe ambidextrum; quia natura noſtra variabilis eſt: Et ſimiliter eſt etiam de naturali juſto, ut ibidem Philoſophus dicit.

Ad ſecundum dicendum, quod in Decretali quadam de divortiis (*c. Gaudemus*) dicitur, quod nunquam licuit plures habere uxores ſine diſpenſatione per divinam inſpirationem habita. Nec tamen talis diſpenſatio datur contra rationes, quas Deus naturæ inſeruit, ſed præter eas: quia rationes illæ non ſunt ordinatæ ad ſemper, ſed ut in pluribus, ut dictum eſt (*in corp. art.*) Sicut etiam non eſt contra naturam, quando aliqua accidunt in rebus naturalibus miraculoſe, præter ea quæ frequenter ſolent evenire.

Ad tertium dicendum, quod qualis eſt lex, talis eſſe debet diſpenſatio legis. Unde quia lex naturæ eſt cordibus impreſſa, non oportuit diſpenſationem eorum quæ ad legem naturæ pertinent, lege ſcripta dari, ſed per internam inſpirationem fieri.

Ad quartum dicendum, quod veniente Chriſto fuit tempus plenitudinis gratiæ Chriſti, per quam cultus Dei in omnes gentes ſpirituali propagatione diffuſus eſt. Et ideo non eſt eadem ratio diſpenſationis, quæ erat ante Chriſti adventum, quando cultus Dei carnali propagatione multiplicabatur, & conſervabatur.

Ad quintum dicendum, quod proles, ſecundum quod eſt bonum matrimonii, includit fidem ad Deum ſervandam: quia ſecundum quod proles expectatur ad cultum Dei educanda, ponitur matrimonii bonum. Fides autem ad Deum ſervanda eſt potior, quam fides uxori ſervanda, quæ ponitur bonum matrimonii, & quam ſignificatio, quæ pertinet ad ſacramentum; quia ſignificatio ad fidei cognitionem ordinatur. Et ideo non eſt inconveniens, ſi propter bonum prolis aliquid detrahitur aliis duobus bonis.

Nec tamen omnino tolluntur: quia & fides manet ad plures, & ſacramentum aliquo modo: quia quamvis non ſignificaretur conjunctio Chriſti ad Eccleſiam

inquantum eſt una; ſignificabatur tamen per pluralitatem uxorum diſtinctio graduum in Eccleſia; quæ quidem non ſolum eſt in Eccleſia militante, ſed etiam in triumphante. Et ideo illorum matrimonia aliquo modo ſignificabant conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam; non ſolum militantem, ut quidam dicunt, ſed etiam triumphantem, in qua ſunt diverſæ manſiones.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas errorem *Davidicorum* dicentium: uxori uni non debere virum adſtringi, ſed alias plures poſſe ſimul habere uxores ad augendam prolem. Per articulum enim hunc aperte convincitur, maxime cum de diſpenſatione aliqua nullam faciat mentionem. Conſequenter, cum etiam ſit contra legem naturæ hujuſmodi error, poteſt per *art.* 1. excludi. *Secundo* habes: quomodo, per rationem oſtendas, prædictum errorem merito damnari, &c. ut *art.* 1. *append.* Item a 32. qu. 4. „ Sicut ſatius eſt fame mo„ ri, quam idolothytis veſci: ita ſatius eſt defungi „ ſine liberis, quam illicito concubitu ſtirpem quæ„ rere. „ Hæc ibi. Illicitum autem concubitum eſſe cum pluribus uxoribus ſine diſpenſatione divina, monſtratum eſt ſupra, & hic. Item a 32. qu. 4. ſic: „ Non ſunt facienda adulteria, etiam voluntate fi„ lios generandi: quemadmodum nec furta ſunt fa„ cienda, etiam voluntate paſcendi pauperes ſan„ ctos, quod tamen faciendum eſt, non perpetran„ do furta, ſed bene utendo mammona iniquita„ tis. „ *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito dictum fuiſſe ab *Innocentio III.* de divort. cap. *Gaudemus*, &c. „ Nec ulli unquam licuit „ inſimul plures uxores habere, niſi cui fuit divi„ na revelatione conceſſum: qui mos quandoque in„ terdum etiam fas cenſetur. Per quem, ſicut Jacob „ a mendacio, Iſraelitæ a furto, Sampſon ab homi„ cidio: ſic & Patriarchæ, & alii viri juſti, qui „ plures ſimul leguntur habuiſſe uxores, ab adulte„ rio excuſantur. „ Hæc ibi. Ubi nota ly *juſti*, pro intelligentia meliori reſponſionis ad argum. 3. Item merito dictum 32. qu. 4. „ Objiciuntur Jacob „ quatuor uxores, quod, quando mos erat, crimen „ non erat. Sicut Patriarchæ conjugibus excipienti„ bus ſemen ſuum miſcebantur, non concupiſcentiæ „ perficiendæ voluptatis, ſed providentia propagan„ dæ ſucceſſionis; ſic Apoſtoli auditoribus admiran-

„ ti-

„ tibus doctrinam ſuam condelectabantur non avi-
„ ditate conſequendæ laudis, ſed charitate ſeminan-
„ dæ veritatis. „ Hæc ibi. Ubi nota ly *providentia propagandæ ſucceſſionis*, quod iſta intentio non ſufficiebat, niſi adjuncta divina diſpenſatione de pluralitate uxorum, quæ diſpenſatio vocabatur mos, ut annotavit *Innocentius* nunc adductus in cap. *Gaudemus*. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto nunquam licuiſſe, virum plures uxores habere, niſi diſpenſatione divina, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III. 272

Utrum habere concubinam ſit contra legem naturæ.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod habere concubinam non ſit contra legem naturæ. Legis enim cæremonialia non ſunt de lege naturæ: Sed fornicatio prohibetur Actuum 15. inter alia cæremonialia legis, quæ ad tempus credentibus ex Gentibus imponebantur. Ergo fornicatio ſimplex, quæ eſt acceſſus ad concubinam, non eſt contra legem naturæ.

2. Præterea. Jus poſitivum a naturali jure profectum eſt, ut Tullius dicit. (*lib. 2. de Invent. aliqu. ante fi.*) Sed ſecundum jus poſitivum fornicatio ſimplex non prohibebatur: immo potius in pœnam ſecundum antiqnas leges mulieres lupanaribus tradendæ condemnabantur. Ergo habere concubinam non eſt contra legem naturæ.

3. Præterea. Naturalis lex non prohibet, quin illud quod datur ſimpliciter, poſſit dari ad tempus, & ſecundum quid: Sed una mulier ſoluta poteſt dare viro ſoluto in perpetuum ſui corporis poteſtatem, ut ea utatur licite cum voluerit. Ergo non eſt contra legem naturæ, ſi dederit ei poteſtatem ſui corporis ad horam.

4. Præterea. Quicumque re ſua utitur ut vult, nemini facit injuriam: Sed ancilla eſt res domini. Ergo ſi dominus ea utatur ad libitum, nulli facit injuriam: Et ita habere concubinam non eſt contra legem naturæ.

5. Præterea. Quilibet poteſt alteri dare quod ſuum eſt: Sed uxor habet poteſtatem in corpore viri, ut pa-

patet 1. Corinth. 7. Ergo ſi uxor velit, vir poterit alteri mulieri conjungi ſine peccato.

Sed Contra. Secundum omnes leges, filii qui de concubina naſcuntur, ſunt vituperabiles: Sed hoc non eſſet, niſi concubitus, ex quo oriuntur, eſſet naturaliter turpis. Ergo habere concubinam eſt contra legem naturæ.

Præterea. Matrimonium eſt naturale, ſicut dictum eſt: (*q.* 41. *ar.* 1.) Sed hoc non eſſet, ſi ſine præjudicio legis naturæ homo poſſet conjungi mulieri præter matrimonium. Ergo contra legem naturæ eſt concubinam habere.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ex dictis patet, (*a.* 1. *hu. q.*) illa actio videtur eſſe contra legem naturæ, quæ non eſt conveniens fini debito, quem natura intendit; ſive quia non ordinatur in ipſum per actionem agentis; ſive quia de ſe eſt improportionata illi fini. Finis autem, quem natura ex concubitu intendit, eſt proles procreanda, & educanda. Et ut hoc bonum quæreretur, poſuit delectationem in concubitu, ut Conſtantinus dicit. Quicumque ergo concubitu utitur propter delectationem quæ in ipſo eſt, non referendo in finem a natura intentum, contra naturam facit. Et ſimiliter etiam niſi ſit talis concubitus, qui ad illum finem convenienter ordinari poſſit. Et quia res a fine ut plurimum nominantur, tanquam a potiori, ſicut conjunctio matrimonii a prolis bono nomen accepit, quod per matrimonium principaliter quæritur, ita concubinæ nomen illam conjunctionem exprimit, qua ſolus concubitus propter ſeipſum quæritur. Et ſi etiam aliquis quandoque ex tali concubitu prolem quærat, non tamen eſt conveniens ad prolis bonum, in quo non ſolum intelligitur ipſius procreatio, per quam proles eſſe accipit, ſed etiam educatio, & inſtructio, per quam accipit nutrimentum, & diſciplinam a parentibus; in quibus tribus parentes proli tenentur, ſecundum Philoſophum 8. Ethicor. (*cap.* 11. & 12. *tom.* 5.) Cum autem educatio, & inſtructio proli a parentibus debeantur per longum tempus, exigit lex naturæ, ut pater, & mater in longum tempus commaneant, ad ſubveniendum communiter proli. Unde & aves, quæ communiter pullos nutriunt, ante completam nutritionem non ſeparantur a mutua ſocietate; quæ incipit a concubitu. Hæc autem obligatio ad commanendum fœminam marito matrimonium facit. *Et ideo patet, quod accedere ad mulierem non junctam ſibi matrimonio, quæ concubina vocatur, eſt contra legem naturæ.*

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod in Gentibus quantum ad multa lex naturæ offuſcata erat. Unde accedere ad concubinam malum non reputabant; ſed paſſim fornicatione, quaſi re licita, utebantur, ſicut & aliis, quæ erant contra cæremonias Judæorum, quamvis non eſſent contra legem naturæ. Et ideo Apoſtoli immiſcuerunt prohibitionem fornicationis cæremonialibus, propter diſcretionem quæ erat in utroque inter Judæos, & Gentiles.

Ad ſecundum dicendum, quod ex prædicta obſcuritate, ſcilicet in quam ceciderunt Gentiles Deo debitam gloriam non reddentes, ut dicitur Rom. 1. lex illa proceſſit, & non ex inſtinctu legis naturæ. Unde, prævalente Chriſtiana religione, lex illa extirpata eſt.

Ad tertium dicendum, quod in aliquibus ſicut nullum inconveniens ſequitur, ſi rem aliquam, quam quis in poteſtate habet, alteri ſimpliciter tradat, ita etiam nec ſi tradat ad tempus: Et ſic neutrum eſt contra legem naturæ: Ita autem non eſt in propoſito. Et ideo ratio non ſequitur.

Ad quartum dicendum, quod injuria juſtitiæ opponitur: Lex autem naturalis non ſolum prohibet injuſtitiam, ſed etiam oppoſita omnium virtutum: Sicut contra legem naturæ eſt, quod aliquis immoderate comedat; quamvis talis rebus utens ſuis nulli injuriam faciat.

Et præterea ancilla, quamvis ſi res domini ad obſequium, non eſt tamen res ſua ad concubitum.

Et iterum intereſt, qualiter quiſque re ſua utatur. Facit enim talis injuriam proli procreandæ, ad cujus bonum non ſufficienter talis conjunctio ordinatur, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad quintum dicendum, quod mulier habet poteſtatem in corpore viri non ſimpliciter quantum ad omnia, ſed ſolum quantum ad matrimonium: & ideo non poteſt contra bonum matrimonii corpus viri alteri tradere.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem tanquam in radice, interimas hæreſim *Guilhermi Cornelii* dicentis, quod meretrix publica pauper melior eſt continente, quæ ſibi retineat aliquid in ſui ſubſidium, quia paupertate ſola omnia conſumuntur peccata. Cum enim hic oſtendatur, quod accedere ad concubinam eſt contra legem naturæ, monſtratur per hoc a fortiori, quod meretrix illa non eſt me-

melior continente, immo quod ipſa contra naturam agit, quod non facit continens. De hoc enim dicitur 1. Corinth. 7. *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum eſt illis, ſi ſic permanſerint, ſicut & ego, quod ſi non ſe continent, nubant*. Ubi clare monſtratur intelligenti, quod continere melius eſt, quam nubere; & conſequenter a fortiori, quod melius eſt, quam meretricari, quamvis hæc ſit comparatio abuſiva, cum meretricari ſit peccatum, & continere ſit magnum bonum. Nec obſtat prætextus paupertatis a *Guilhermo* adductus, quoniam paupertas iniquitati juncta ſalvare non poteſt, teſtante Scriptura Eccl. 25. *Tres ſpecies odivit anima mea, pauperem ſuperbum*, &c. Cum ergo in omni peccato reperiatur ſuperbia, patet per hoc, quod pauper iniquus, ut ſic, paupertate ſola non ſalvatur. Unde & dixit aliquando Dominus Exod. 23. *Pauperis in judicio non miſereberis*. Vult ergo per hoc juſtitiam anteponi paupertati, Guilhermumque damnare, oſtendens, quod paupertate ſola non conſumuntur peccata. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a 32. quæſt. 4. quod accedere ad concubinam eſt contra legem naturæ, & ſic: „ Meretrices eſſe, & ad meretrices accedere, „ prohibet Dominus, quarum publice venalis turpi- „ tudo eſt. Si furti nomine bene intelligitur omnis „ uſurpatio illicita rei alienæ (non enim rapinam „ permiſit, qui furtum prohibuit: ſed utique a par- „ te totum intelligere voluit, quicquid illicite re- „ rum proximi aufertur,) profecto nomine mœchiæ „ omnis illicitus concubitus, atque illorum mem- „ brorum non legitimus uſus prohibitus debet intel- „ ligi. „ Hæc ibi. Unde patet, quod per ly *non mœchaberis*, Exod. 20. prohibita eſt etiam ſimplex fornicatio. Cum autem ly *non mœchaberis* ſit præceptum morale, & mores ſint de dictamine naturalis rationis, *Rom.* 2. ipſi ſibi ſunt lex, patet, quod mœchia omnis eſt contra legem naturæ. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta, pro quanto, quod diximus, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS IV.

Utrum accedere ad concubinam ſit peccatum mortale.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod accedere ad concubinam non ſit peccatum mortale. Majus enim peccatum eſt mendacium, quam fornicatio ſimplex: quod patet ex hoc, quod Judas, qui fornicationem non horruit cum Thamar committere, recuſavit mendacium, dicens: *Certe mendacii arguere nos non poterit*: (*Gen.* 38.) Sed mendacium non eſt ſemper peccatum mortale. Ergo neque fornicatio ſimplex.

2. Præterea. Peccatum mortale morte puniri debet: Sed lex vetus non puniebat concubitum concubinæ morte, niſi in aliquo caſu, ut patet Deuteron. 22. Ergo non eſt peccatum mortale.

3. Præterea. Secundum Gregorium (*implic. l.* 33. *Moral. c.* 11. *ante med.*) peccata carnalia ſunt minoris culpæ, quam ſpiritualia: Sed non omnis ſuperbia, aut avaritia (quæ ſunt ſpiritualia peccata) eſt peccatum mortale. Ergo non omnis fornicatio, quæ eſt peccatum carnale, eſt mortale.

4. Præterea. Ubi eſt majus incitamentum, ibi eſt minus peccatum: quia magis peccat, qui minori tentatione vincitur: Sed concupiſcentia maxime inſtigat ad venerea. Ergo cum actus gulæ non ſemper ſit peccatum mortale, nec fornicatio ſimplex erit mortale.

Sed Contra. Nihil excludit a regno Dei, niſi peccatum mortale: Sed fornicarii excluduntur a regno Dei, ut patet 1. ad Corinth. 6. Ergo fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale.

Præterea. Sola peccata mortalia crimina dicuntur: Sed omnis fornicatio eſt crimen; ut patet Tob. 4. *Attende tibi ab omni fornicatione*; *& præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen ſcire*. Ergo &c.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut in 2. l. (*d.* 42. *q.* 1. *a.* 4.) dictum eſt, illi actus ex ſuo genere ſunt peccata mortalia, per quos fœdus amicitiæ hominis ad Deum, & hominis ad hominem violatur. Hæc enim ſunt contra duo præcepta charitatis, quæ eſt animæ vita. „ Et ideo cum concubitus fornicarius „ tollat debitam ordinationem parentis ad prolem, „ quam natura ex concubitu intendit, non eſt du„ bium, quod fornicatio ſimplex de ſui ratione eſt „ peccatum mortale, etiamſi lex ſcripta non eſſet.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod frequenter homo, qui non vitat peccatum mortale, vitat aliquod peccatum veniale, ad quod non habet tantum incitamentum. Et ita etiam Judas mendacium vitavit, fornicationem non vitans: Quamvis illud mendacium pernicioſum fuiſſet, injuriam habens annexam, ſi promiſſum non reddidiſſet.

Ad ſecundum dicendum, quod peccatum non dicitur mortale, quia morte temporali puniatur, ſed quia punitur morte æterna. Unde etiam furtum, quod eſt peccatum mortale, & multa alia interdum non puniuntur per leges temporali morte. Et ſimiliter etiam eſt de fornicatione.

Ad tertium dicendum, quod ſicut non quilibet motus ſuperbiæ eſt peccatum mortale, ita nec quilibet motus luxuriæ: quia primi motus luxuriæ, & hujuſmodi ſunt peccata venialia; & etiam concubitus matrimonialis interdum: Sed tamen aliqui luxuriæ actus ſunt peccata mortalia, aliquibus motibus ſuperbiæ venialibus exiſtentibus: quia in verbis Gregorii inductis intelligitur comparatio vitiorum ſecundum genus, non quantum ad ſingulos actus.

Ad quartum dicendum, quod illa circumſtantia efficacior eſt ad aggravandum, quæ magis appropinquat ad ſpeciem peccati. Unde quamvis fornicatio ex magnitudine incitamenti diminuatur, tamen ex materia, circa quam eſt, gravitatem habet majorem, quam inordinata comeſtio; cum ſit circa ea quæ pertinent ad fovendum fœdus ſocietatis humanæ, ut dictum eſt. (*in corp.*) Et ideo ratio non ſequitur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Græcorum*, ut refert Guido, dicentium: quod coitus ſoluti cum ſoluta, quod ſimplex dicitur fornicatio, non eſt peccatum. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictam hæreſim damnari 1. Corinth. 6. *Nolite errare, neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt*. Hæc ibi. Ecce, quod fornicatio ſpecies luxuriæ ſingularis diſtincta contra alias ſpecies, etſi non omnes exprimantur, eſt peccatum mortale, utpote a regno Dei excludens. Item a Domino Matthæi 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes*. Hæc ibi. Ubi patet: quod fornicatio, cum diſtinguatur contra adulterium, ſignificat con-

junctionem ſoluti cum ſoluta. Item a Galat. 5. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria*, &c. *quæ prædico vobis: quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur*. Hæc ibi. Ubi expreſſo genere per ly *luxuria* exprimi intelliguntur ſpecies per ly *fornicatio*, &c. & conſequenter ſumitur ly *fornicatio*, ut eſt ſoluti cum ſoluta. Item a Conc. *Trid.* ſeſſ. 24. cap. 8. de reform. matrim. „ Grave peccatum eſt homines ſolutos concubinas habere. Quare ut huic „ tanto malo ſancta Synodus provideat, ſtatuit hujuſmodi concubinarios cujuſcumque ſtatus, & conditionis exiſtant, ſi, poſtquam ab ordinario ter „ admoniti ea de re fuerint, & concubinas non ejecerint, ſeque ab earum conſuetudine non ſejunxerit, excommunicatione feriendos eſſe, a qua „ non abſolvantur, donec re ipſa admonitioni factæ paruerint. Quod ſi in concubinatu per annum, cenſuris neglectis, permanſerint, contra eos „ ab ordinario ſevere pro qualitate criminis procedatur. Mulieres ſolutæ, quæ cum concubinariis „ publice vivunt, ſi ter admonitæ non paruerunt, „ ab ordinariis locorum pro modo culpæ puniantur, „ & extra oppidum, vel diœceſim (ſi id eiſdem ordinariis videtur) invocato, ſi opus fuerit, ſæculari brachio, ejiciantur; aliis pœnis contra concubinarios inflictis in ſuo robore permanentibus. „ Hæc ibi. Ex quibus omnibus patet apertiſſime, rationabiliter damnari propoſitionem erroneam *Martini cujuſdam de magiſtris*, ut refert Alfonſus Caſtr. dicentis: quod ille, qui credit, fornicationem ſimplicem non eſſe peccatum, non eſt hæreticus. Manifeſtum enim eſt, illum eſſe hæreticum, qui ſententiam contra ſcripturam apertam tuetur, &, ut patuit, aperta ſententia eſt ſcripturæ, quod fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto concubinam habere, eſſe peccatum mortale inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS V. 274

Utrum aliquando licitum fuerit concubinam habere.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod aliquando licitum fuerit concubinam habere. Sicut enim habere unam uxorem eſt de lege naturæ, ita non habere concubinam: Sed aliquando licuit plures uxores habere. Ergo & habere concubinam.

2. Præterea. Non poteſt aliqua ſimul eſſe ancilla, & uxor: unde ſecundum legem ex hoc ipſo quod ancilla in matrimonium ducebatur, libera reddebatur: Sed aliqui amiciſſimi Deo leguntur ad ſuas acceſſiſſe ancillas, ſicut Abraham, & Jacob. Ergo illæ non erant uxores: Et ſic aliquando licuit concubinas habere.

3. Præterea. Illa quæ in matrimonium ducitur, non poteſt ejici, & filius ejus debet eſſe hæreditatis particeps: Sed Abraham ejecit Agar, & filius ejus non fuit hæres. (*Gen.* 21.) Ergo non fuit uxor Abrahæ.

Sed Contra. Ea quæ ſunt contra præcepta Decalogi, nunquam licuerunt: Sed habere concubinam eſt contra præceptum Decalogi, ſcilicet, *Non mœchaberis*. Ergo nunquam fuit licitum.

Præterea. Ambroſius dicit in libro de Patriarchis: (*ſeu l.* 1. *de Abraham*, *c.* 4. *ante med.*) *Viro non licet, quod mulieri non licet*: Sed nunquam licuit mulieri ad alium virum accedere dimiſſo viro proprio. Ergo nec viro unquam licuit concubinam habere.

Reſpondeo dicendum, quod Rabbi Moyſes dicit, (*l.* 3. *Dux errant. c.* 50. *aliquant. a princ.*) quod ante tempus legis fornicatio non erat peccatum: quod probat ex hoc, quod Judas cum Thamar concubuit. Sed iſta ratio non cogit. Non enim neceſſe eſt, filios Jacob a peccato mortali excuſari; cum accuſati fuerint apud patrem crimine peſſimo, & in Joſeph necem, & venditionem conſenſerint.

Et ideo dicendum eſt, quod cum habere concubinam non matrimonio junctam ſit contra legem naturæ, ut dictum eſt, (a. 3. hu. qu.) *nullo tempore ſecundum ſe licitum fuit, nec etiam ex diſpenſatione*. Sicut enim ex dictis patet, (*ibid.*) concubitus cum ea quæ non eſt matrimonio juncta, non eſt conveniens actio ad bonum prolis, quod eſt principalis finis matrimonii. Et ideo eſt contra prima præcepta legis

naturæ, quæ diſpenſationem non recipiunt. *Unde ubicumque legitur in veteri Teſtamento, aliquos concubinas habuiſſe, quos neceſſe ſit a peccato mortali excuſari, oportet eas eſſe matrimonio junctas, & tamen concubinas dici*; quia aliquid habebant de ratione uxoris, & aliquid de ratione concubinæ. Secundum enim quod matrimonium ordinatur ad ſuum principalem finem, qui eſt bonum prolis, uxor viro conjungitur indiſſolubili conjunctione, vel ſaltem diuturna, ut ex dictis patet: (*a.* 1. *hu. q.*) Et circa hoc non eſt aliqua diſpenſatio: Sed quantum ad ſecundum finem, qui eſt diſpenſatio familiæ, & communicatio operum, uxor conjungitur viro ut ſocia. Et hoc deerat in his, quæ concubinæ nominabantur. In hoc enim poterat eſſe diſpenſatio, cum ſit ſecundarius matrimonii finis. Et ex hac etiam parte habebant aliquid ſimile concubinis, ratione cujus concubinæ nominabantur.

Ad primum ergo dicendum, quod habere plures uxores non eſt contra prima præcepta legis naturæ, ſicut habere concubinam; ut ex dictis patet. (*a.* 1. *hu. q. ad* 7. & 8.) Et ideo ratio non ſequitur.

Ad ſecundum dicendum, quod antiqui Patres ea diſpenſatione, qua plures habebant uxores, ad ancillas accedebant uxorio affectu. Erant enim uxores quantum ad principalem, & primarium finem matrimonii; ſed non quantum ad aliam conjunctionem, quæ reſpicit ſecundarium finem, cui conditio ſervitutis opponitur, cum non poſſit ſimul eſſe ſocia, & ancilla.

Ad tertium dicendum, quod ſicut in lege Moyſi per diſpenſationem licebat dare libellum repudii ad evitandum uxoricidium, ut dicetur: (*q.* 67. *a.* 6.) ita ex eadem diſpenſatione licuit Abrahæ ejicere Agar, ad ſignificandum myſterium, quod Apoſtolus explicat Gal. 4. Quod etiam ille filius hæres non fuerit, ad myſterium pertinet, ut ibidem patet: Sicut & quod Eſau filius liberæ hæres non fuit, ut patet Rom. 9. Similiter etiam propter myſterium factum fuit, ut filii Jacob ex ancillis, & liberis nati hæredes eſſent, ut Aug. dicit: (*tra.* 11. *in Jo. circ. med. to.* 9.) quia *Chriſto naſcuntur in baptiſmo filii, & hæredes tam per bonos, quos libera ſignificat, quam per malos miniſtros, qui per ancillas ſignificantur.*

AP-

APPENDIX.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem interimas ſpurciſſimum dogma *Lutheri* dicentis : *uxor ſi nolit, ancilla venito* : Ubi de diſpenſatione nullam mentionem faciens monſtrat per hoc: viros licite poſſe aliquando habere concubinas. Unde inquit, *uxor ſi nolit*, &c. Quaſi dicat apertius. Si vir habeat uxorem, & ancillam in domo, & uxor nolit cognoſci carnaliter, poteſt ad ancillam accedere cognoſcendam. Cum ergo articulus monſtret ; numquam, niſi ex diſpenſatione divina , fuiſſe licitum habere concubinam, & matrimonio quidem junctam, patet, quod contra dogma illud militat , ipſumque expugnat. Item errorem *Almarici* (Direct. Inquiſit. 2. par. q. 7.) dicentis: quoſcumque actus carnales, ſtuprum, adulterium, &c. ſi fiant ex charitate, non eſſe peccatum. Cui errori adjunxit alium, quaſi pro ſigno, quod hujuſmodi non ſint peccata, dicens; adulteria , ſtupra , &c. Deus, ut bonus , non punit (ut ibid.) Contra hunc enim Almaricum, cum non faciat mentionem de diſpenſatione , ſed tantum de charitate, quam fingit, concludit præſens articulus. *Secundo* habes : quomodo per rationem oſtendas, merito damnari errores prædictos a lege divina Exod. 20. *Non mœchaberis.* Ubi per mœchiam intelligitur prohiberi quilibet actus luxurioſus extra matrimonium. Quod confirmatur trigeſimaſecunda , q. 4. *Meretrices eſſe* , &c. ,, Si furti nomine bene intel-,, ligitur omnis illicita uſurpatio rei alienæ (non e-,, nim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit : ſed ,, utique a parte totum intelligere voluit , quicquid ,, illicite rerum proximi aufertur) profecto nomine ,, mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum ,, membrorum non legitimus uſus prohibitus, debet ,, intelligi. *Hæc ibi. Item a Concilio* Lateranenſi ,, *ſub* Leone X. *ſeſſion.* 11. Cum omne fornicationis ,, crimen lege divina prohibitum ſit , & ſub pœna ,, peccati mortalis neceſſario evitandum ; monemus ,, omnes laicos, tam uxoratos , quam ſolutos , ut ,, ſimiliter a concubinatu abſtineant. Pro hujuſmo-,, di autem divini obſervantia præcepti hi, ad quos ,, pertinet tam ſalutaribus monitis , quam aliis ca-,, nonicis remediis omni ſtudio laborent . *Hæc ibi.* ,, *Item a conſtitutionibus Apoſtolicis lib. 6. cap.* 28. ,, Prava actio , adulterium , & fornicatio : quorum ,, factorum aliud eſt injuſtitia , ultimum eſt pecca-,, tum : Nullum vero impunitum relinquitur pro ſuo

 ,, gene-

„ genere. *Hæc ibi. Item a Deuter.* 23. Non erit,
„ qui fornicetur in filiis Iſrael. Non erit, qui for-
„ nicetur de filiabus Iſrael. Non offeres mercedem
„ meretricis domino Deo tuo ad altare. „ Hæc ibi.
Ubi vides, Deum loqui pro tempore teſtamenti veteris, & conſequenter per hoc ipſum atteſtari, quod nec tunc erat licitum habere concubinam. Intellige ſemper non matrimonio junctam: & hanc ex diſpenſatione divina tunc, quando alia habebatur uxor. Item a 32. qu. 2. *Concubinæ ad tempus adhibitæ, nec, etiamſi cauſa filiorum concumbant, juſtum faciunt concubinatum ſuum*. Hæc ibi. Item a Concil. *Lateran.* ubi *Innoc. III.* de ſum. Trin. & fid. cathol. *Damnamus*, &c. *Reprobamus etiam, & condemnamus perverſiſſimum dogma impii Almarici, cujus mentem ſic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam heretica cenſenda ſit, quam inſana*. Hæc ibi. Et vere patet in propoſito eſſe inſana: quandoquidem charitatem fingebat eſſe poſſe, ubi, & dum mortale peccatum actualiter eſt: & Deum bonum non punire talia peccata: quod prorſus inſaniſſimum hominem ſonat. Nec obſtat, quod concilium dicit in ſingulari ly *dogma*: quoniam nomen dogmatis generale eſt, & totam ejus doctrinam complectens. Ac ſi dixiſſet: ſe omnem *Almarici* doctrinam damnare. Hoc autem ſatis indicant illa ſequentia verba, ſcilicet, *ut ejus doctrina non tam hæretica*, & cæt. Damnarunt & facto catholici prælati Almaricum tanquam hæreticum, & conſequenter doctrinam ejus, quando ipſum combuſſerunt Lutetiæ de anno 1208. (ut refert Dominus Franciſcus Pegna ſuper Direct. Inquiſi.) Vide *ar. 4. appen.* & 1. *par. q.* 39. *ar.* 3. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, pro quanto nunquam licuiſſe habere concubinam, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Thomiſtica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆ-

QUÆSTIO LXVI.

De bigamia, & irregularitate ex ea contracta, in quinque articulos diviſa.

DEinde conſiderandum de bigamia, & irregularitate ex ea contracta.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo. Utrum illi bigamiæ, quæ eſt ex hoc quod aliquis duas uxores ſucceſſive habuerit, ſit irregularitas annexa.
Secundo. Utrum irregularitatem contrahat, qui ſimul duas uxores habuit.
Tertio. Utrum irregularitas contrahatur ex hoc, quod quis uxorem non virginem accipit.
Quarto. Utrum bigamia per baptiſmum ſolvatur.
Quinto. Utrum cum bigamo liceat diſpenſare.

ARTICULUS I. 275

Utrum Bigamiæ irregularitas ſit annexa.

S. Th. 4. *diſ.* 27. *q.* 3. *a.* 1. *& ſeq.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod illi bigamiæ, quæ eſt ex hoc quod aliquis duas uxores ſucceſſive habuit, non ſit irregularitas annexa. Quia multitudo, & unitas conſequuntur ens. Cum ergo non ens non faciat multitudinem aliquam, ille qui habet ſucceſſive duas uxores, quando una eſt in eſſe, alia in non eſſe, ex hoc non efficitur vir non unius uxoris, qui ſecundum Apoſtolum ab Epiſcopatu prohibetur. (1. *Tim.* 3. *& Tit.* 1.)

2. Præterea. Majus ſignum incontinentiæ apparet in eo qui plures fornicarie cognoſcit, quam in eo qui plures uxores ſucceſſive habet: Sed ex primo non efficitur aliquis irregularis. Ergo nec ex ſecundo.

3. Præterea. Si bigamia irregularitatem cauſat, aut hoc eſt ratione ſacramenti, aut ratione carnalis copulæ: Sed non ratione primi: quia ſi aliquis cum una contraxiſſet per verba de præſenti, & ea mortua ante carnalem copulam ſubſecutam, duceret aliam, efficeretur irregularis: quod eſt contra Decretum Innocentii Tertii: (*c. Debitum de bigamis*) Nec iterum ratione ſecundi: quia ſecundum hoc etiam

iam qui plures fornicario concubitu cognoſceret, irregularis eſſet: quod falſum eſt. Ergo nullo modo bigamia irregularitatem cauſat.

Reſpondeo dicendum, quod aliquis per ſacramentum Ordinis miniſter ſacramentorum conſtituitur: & ille qui aliis ſacramenta miniſtrare debet, nullum defectum in ſacramentis pati debet. Defectus autem in ſacramento eſt, quando ſacramenti ſignificatio integra non invenitur. Sacramentum autem matrimonii ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam, quæ eſt unius ad unam. Et ideo requiritur ad perfectam ſignificationem ſacramenti, quod vir ſit tantum unius uxoris vir, & uxor ſit tantum unius viri uxor. *Et ideo bigamia, quæ hoc tollit, irregularitatem inducit.* Et ſunt *quatuor* modi bigamiæ. *Primus* eſt, cum quis plures habet uxores de jure ſucceſſive. *Secundus*, cum ſimul habet plures, unam de jure, aliam de facto. *Tertius*, cum habet plures ſucceſſive, unam de jure, aliam de facto. *Quartus*, quando viduam ducit in uxorem. Et ideo in omnibus his eſt irregularitas adjuncta. Alia autem cauſa conſequens aſſignatur: quia in illis qui accipiunt ſacramentum Ordinis, maxima ſpiritualitas debet apparere: *tum* quia ſpiritualia miniſtrant, ſcilicet ſacramenta: *tum* quia ſpiritualia docent, & in ſpiritualibus occupari debent. Unde cum concupiſcentia maxime ſpiritualitati repugnet, per quam totus homo caro efficitur, non debet aliquod ſignum concupiſcentiæ permanentis in eis apparere: Quod quidem apparet in bigamis, qui una uxore contenti eſſe noluerunt. Tamen prima ratio eſt melior.

Ad primum ergo dicendum, quod multitudo plurium uxorum ſimul exiſtentium eſt multitudo ſimpliciter: Et ideo talis multitudo totaliter ſignificationi ſacramenti repugnat: Et propter hoc tollitur ſacramentum. Sed multitudo plurium uxorum ſucceſſive eſt multitudo ſecundum quid: Et ideo non tollit ſignificationem ſacramenti totaliter; nec ſacramentum evacuat quantum ad ſui eſſentiam, ſed quantum ad ſui perfectionem, quæ requiritur in illis, qui ſunt ſacramentorum diſpenſatores.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis ſit in fornicariis majoris concupiſcentiæ ſignum, non tamen concupiſcentiæ ita adhærentis; quia per fornicationem unus alteri non in perpetuum obligatur: Et ideo non eſt defectus ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*in corp. ar.*) bigamia cauſat irregularitatem, inquantum tollit perfectam ſignificationem ſacramenti;

ti; quæ quidem conſiſtit & in conjunctione animorum, quæ fit per conſenſum, & in conjunctione corporum. Et ideo ratione utriuſque ſimul oportet eſſe bigamiam, quæ irregularitatem faciat. Unde per Decret. Innocentii III. obviatur ei quod Magiſter in littera (4. *d.* 27.) dicit, ſcilicet quod ſolus conſenſus per verba de præſenti ſufficit ad irregularitatem inducendam.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Conc. *Aurelian.* quod bigamiæ irregularitas eſt annexa & ſic. *Ut bigami ad ſacerdotium non aſcendant*. Hæc illud, de bigam. non ordinand. Item a *Cæleſtino Tertio*: *De bigamis, presbyteris, & viduarum maritis, idem ſancimus omnino, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis, ad divinorum debeant celebrationem admitti, maxime cum a doctrina ſit Apoſtoli, & inſtitutionibus eccleſiæ alienum*. Hæc ibid. Item a diſtinct. 26. una tantum, &c. *Bigami dicuntur, non ſolum qui poſt baptiſma conjugia frequentant, ſed etiam qui ante baptiſmum unam, & poſt baptiſmum alteram habuiſſe probantur. Bigamus vero in ſacerdotem ordinari non debet, non quia deliquerit ſecundam accipiendo uxorem, ſed quia prærogativa exutus eſt ſacerdotii*. Hæc ibi. Item a diſt. ead. cap. *Acutius*, &c. *Sicut fœmina catechumena vitiata non poteſt poſt baptiſma inter Dei virgines conſecrari: ita non abſurdum viſum eſt, bigamum non peccaſſe, ſed normam ſacramenti amiſiſſe, non ad vitæ meritum, ſed ordinationis ſignaculum. Unius uxoris vir Epiſcopus ſignificat ex omnibus gentibus unitatem uni viro Chriſto ſubditam*. Hæc ibi. Item ab *Innocentio III.* de bigam. non ordin. cap. *Debitum*, &c. *Cum propter ſacramenti defectum inhibitum ſit, ne bigamus, aut maritus viduæ præſumat ad ſacros canones promoveri: quoniam nec illa eſt unica unici, nec iſte unus unius: profecto, ubi deficit inter hujuſmodi conjuges commixtio corporum, non deeſt hujuſmodi ſignaculum ſacramenti*. Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto bigamiæ irregularitatem annexam eſſe inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis, ſi bene penſentur, & applicentur, viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

iam qui plures fornicario concubitu cognoſceret, irregularis eſſet; quod falſum eſt. Ergo nullo modo bigamia irregularitatem cauſat.

Reſpondeo dicendum, quod aliquis per ſacramentum Ordinis miniſter ſacramentorum conſtituitur: & ille qui aliis ſacramenta miniſtrare debet, nullum defectum in ſacramentis pati debet. Defectus autem in ſacramento eſt, quando ſacramenti ſignificatio integra non invenitur. Sacramentum autem matrimonii ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam, quæ eſt unius ad unam. Et ideo requiritur ad perfectam ſignificationem ſacramenti, quod vir ſit tantum unius uxoris vir, & uxor ſit tantum unius viri uxor. *Et ideo bigamia, quæ hoc tollit, irregularitatem inducit.* Et ſunt *quatuor* modi bigamiæ. *Primus* eſt, cum quis plures habet uxores de jure ſucceſſive. *Secundus*, cum ſimul habet plures, unam de jure, aliam de facto. *Tertius*, cum habet plures ſucceſſive, unam de jure, aliam de facto. *Quartus*, quando viduam ducit in uxorem. Et ideo in omnibus his eſt irregularitas adjuncta. Alia autem cauſa conſequens aſſignatur: quia in illis qui accipiunt ſacramentum Ordinis, maxima ſpiritualitas debet apparere: *tum* quia ſpiritualia miniſtrant, ſcilicet ſacramenta: *tum* quia ſpiritualia docent, & in ſpiritualibus occupari debent. Unde cum concupiſcentia maxime ſpiritualitati repugnet, per quam totus homo caro efficitur, non debet aliquod ſignum concupiſcentiæ permanentis in eis apparere: Quod quidem apparet in bigamis, qui una uxore contenti eſſe noluerunt. Tamen prima ratio eſt melior.

Ad primum ergo dicendum, quod multitudo plurium uxorum ſimul exiſtentium eſt multitudo ſimpliciter: Et ideo talis multitudo totaliter ſignificationi ſacramenti repugnat: Et propter hoc tollitur ſacramentum. Sed multitudo plurium uxorum ſucceſſive eſt multitudo ſecundum quid: Et ideo non tollit ſignificationem ſacramenti totaliter; nec ſacramentum evacuat quantum ad ſui eſſentiam, ſed quantum ad ſui perfectionem, quæ requiritur in illis, qui ſunt ſacramentorum diſpenſatores.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis ſit in fornicariis majoris concupiſcentiæ ſignum, non tamen concupiſcentiæ ita adhærentis; quia per fornicationem unus alteri non in perpetuum obligatur: Et ideo non eſt defectus ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*in corp. ar.*) bigamia cauſat irregularitatem, inquantum tollit perfectam ſignificationem ſacramenti;

ti; quæ quidem conſiſtit & in conjunctione animorum, quæ fit per conſenſum, & in conjunctione corporum. Et ideo ratione utriuſque ſimul oportet eſſe bigamiam, quæ irregularitatem faciat. Unde per Decret. Innocentii III. obviatur ei quod Magiſter in littera (4. *d.* 27.) dicit, ſcilicet quod ſolus conſenſus per verba de præſenti ſufficit ad irregularitatem inducendam.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Conc. *Aurelian.* quod bigamiæ irregularitas eſt annexa & ſic. *Ut bigami ad ſacerdotium non aſcendant*. Hæc illud, de bigam. non ordinand. Item a *Cæleſtino Tertio*: *De bigamis, presbyteris, & viduarum maritis, idem ſancimus omnino, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis, ad divinorum debeant celebrationem admitti, maxime cum a doctrina ſit Apoſtoli, & inſtitutionibus eccleſiæ alienum*. Hæc ibid. Item a diſtinct. 26. una tantum, &c. *Bigami dicuntur, non ſolum qui poſt baptiſma conjugia frequentant, ſed etiam qui ante baptiſmum unam, & poſt baptiſmum alteram habuiſſe probantur. Bigamus vero in ſacerdotem ordinari non debet, non quia deliquerit ſecundam accipiendo uxorem, ſed quia prærogativa exutus eſt ſacerdotii*. Hæc ibi. Item a diſt. ead. *cap. Acutius*, &c. *Sicut fœmina catechumena vitiata non poteſt poſt baptiſma inter Dei virgines conſecrari: ita non abſurdum viſum eſt, bigamum non peccaſſe, ſed normam ſacramenti amiſiſſe, non ad vitæ meritum, ſed ordinationis ſignaculum. Unius uxoris vir Epiſcopus ſignificat ex omnibus gentibus unitatem uni viro Chriſto ſubditam*. Hæc ibi. Item ab *Innocentio III.* de bigam. non ordin. cap. *Debitum*, &c. *Cum propter ſacramenti defectum inhibitum ſit, ne bigamus, aut maritus viduæ præſumat ad ſacros canones promoveri: quoniam nec illa eſt unica unici, nec iſte unus unius: profecto, ubi deficit inter hujuſmodi conjuges commixtio corporum, non deeſt hujuſmodi ſignaculum ſacramenti*. Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto bigamiæ irregularitatem annexam eſſe inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis, ſi bene penſentur, & applicentur, viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 276

Utrum irregularitas ſit annexa bigamiæ, quæ contingit ex hoc quod homo habet duas uxores, unam de jure, & alteram de facto.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod irregularitas non ſit annexa bigamiæ, quæ contingit ex hoc quod homo habet duas uxores ſimul, vel ſucceſſive, unam de jure, aliam de facto. Quia ubi nullum eſt ſacramentum, non poteſt eſſe defectus ſacramenti: Sed quando aliquis contrahit de facto cum aliqua, & non de jure, non eſt ibi aliquod ſacramentum: quia talis conjunctio non ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam. Ergo cum irregularitas non conſequatur bigamiam, niſi propter defectum ſacramenti, videtur quod talem bigamiam irregularitas non conſequatur.

2. Præterea. Aliquis accedens ad illam, cum qua contraxit de facto, & non de jure, committit fornicationem, ſi non habeat aliquam uxorem legitimam, vel adulterium, ſi habeat: Sed dividere carnem ſuam in plures per fornicationem, vel adulterium, non cauſat irregularitatem. Ergo nec dictus bigamiæ modus.

3. Præterea. Contingit, quod aliquis antequam cognoſcat carnaliter illam, cum qua de jure contraxit, cum alia contrahat de facto, non de jure, & eam carnaliter cognoſcat, ſive prima mortua, ſive vivente: talis contraxit cum pluribus vel de jure, vel de facto, & tamen non eſt irregularis; quia carnem ſuam non diviſit in plures. Ergo ex prædicto modo bigamiæ non contrahitur irregularitas.

Reſpondeo dicendum, *quod in duobus ſecundis modis bigamiæ contrahitur irregularitas*: quia quamvis in altero non ſit ſacramentum, eſt tamen quædam ſacramenti ſimilitudo. *Unde iſti duo modi ſunt ſecundarii; & primus eſt principalis in irregularitate cauſanda.*

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis ibi non ſit ſacramentum, eſt tamen ibi aliqua ſimilitudo ſacramenti; quæ non eſt in fornicario, vel adulterino concubitu. Et ideo non eſt ſimile.

Et per hoc patet ſolutio ad Secundum.

Ad tertium dicendum, quod in tali caſu non reputatur bigamus: quia primum matrimonium non habuit perfectam ſignificationem ſuam: Tamen ſi

per

per judicium Eccleſiæ compellatur ad primam redire, & eam cognoſcere, ſtatim efficitur irregularis: quia irregularitatem non facit peccatum, ſed imperfectio ſignificationis.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Innocentio Tertio*, quod matrimonialiter juncti de facto pluribus uxoribus irregularitatem contrahunt; & ſic: „ Cum „ in matrimoniis contrahendis non juris effectus, „ ſed animi deſtinatio attendatur: unde illum comitatur infamia, qui duas ſimul uxores habet, quod „ partim ad factum convenit retorqueri. Eadem cenſura tales videntur inter bigamos reputandi, qui, „ quantum in ipſis fuit, ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter conjunxerunt, licet in veritate bigami non exiſtant, non propter ſacramenti defectum, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto. „ Hæc ille, de bigam. non ordin. cap. *Nuper*. Ubi per ly *affectum intentionis cum opere ſubſecuto*, datur intelligi ſimilitudo ſacramenti illa, de qua in textu loquutus eſt Divus Thomas. Denotat ergo Pontifex, quod propter ſimilitudinem facti aliquis numeratur inter eos quandoque, de quorum numero non eſt; ut habes exemplum 27. *quæſt.* 1. *cap. Quotquot*. Et univerſaliter nota hic, & in pluribus locis, adduci literas Pontificum, Conciliorum, & Canonum, non totas, ſed plerumque pro partibus tantum illis, quæ faciunt ad propoſitum, fideliter tamen literas ipſas ſic referendo. Hoc dixerim, ne quando erres, putando caſu quodam intermiſſa fuiſſe plura ipſarum literarum: ſicut & quidam in D. Thoma allegante plurima Doctorum, conſulto quædam plus, vel minus relinquente, erraverunt. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificis, pro quanto bigamiam contrahi ex pluralitate uxorum habitarum de facto, partim inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III.

Utrum contrahatur irregularitas ex hoc quod aliquis ducit uxorem non virginem.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod non contrahatur irregularitas ex hoc quod aliquis ducit uxorem non virginem. Quia plus impeditur aliquis ex defectu proprio, quam alieno: Sed ſi ipſe contrahens non ſit virgo, non efficitur irregularis. Ergo multo minus, ſi uxor ejus virgo non ſit.

2. Præterea. Poteſt eſſe, quod aliquis defloraverit aliquam, & poſtea ducat eam in uxorem: Talis autem non videtur fieri irregularis; quia non diviſit carnem ſuam in plures; nec etiam uxor ejus: & tamen ducit corruptam in uxorem. Ergo talis modus bigamiæ non cauſat irregularitatem.

3. Præterea. Nullus poteſt contrahere irregularitatem, niſi voluntarius: Sed aliquis quandoque ducit uxorem non virginem involuntarius; ut quando credit eam virginem eſſe, & poſtea invenit eam corruptam fuiſſe, cognoſcens eam. Ergo talis modus non ſemper facit irregularitatem.

4. Præterea. Corruptio ſequens matrimonium eſt vituperabilior, quam præcedens: Sed ſi uxor, poſtquam eſt conſummatum matrimonium, ab aliquo cognoſcatur, non efficitur vir irregularis; alias puniretur pro peccato uxoris: Poteſt etiam eſſe, poſtquam hoc ſciat, quod reddat ei debitum poſcenti, antequam de adulterio accuſata condemnetur. Ergo videtur, quod ille modus bigamiæ non cauſet irregularitatem.

Sed Contra eſt, quod Greg. dicit: (*l.* 2. *Regiſt. indict.* 10. *epiſt.* 25.) „ Præcipimus, ne unquam illicitas ordinationes facias; ne bigamum, aut qui virginem non eſt ſortitus in uxorem, aut ignorantem litteras, aut habentem quamlibet partem corporis vitiatam, vel pœnitentiæ, vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxium, ad ſacros Ordines permittas accedere. „

Reſpondeo dicendum, quod in conjunctione Chriſti, & Eccleſiæ unitas ex utraque parte invenitur. *Et ideo ſive diviſio carnis inveniatur ex parte viri, ſive ex parte uxoris, eſt defectus ſacramenti*: Sed tamen diverſimode: Quia ex parte viri requiritur, quod aliam non duxerit in uxorem, non quod ſit virgo: ſed ex parte uxoris requiritur, quod etiam ſit virgo. Cujus ratio a Decretiſtis aſſignatur, quia

ſpon-

ſponſus ſignificat Eccleſiam militantem, cujus curam gerit Epiſcopus, in qua ſunt multæ corruptiones: ſed ſponſa ſignificat Chriſtum, qui virgo fuit. Et ideo ex parte ſponſæ requiritur virginitas, ſed non ex parte ſponſi, ad hoc quod aliquis Epiſcopus fieri poſſit. Sed hæc ratio eſt expreſſe contra Apoſtolum ad Epheſ. 5. *Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam*. Ex quo apparet, quod uxor ſignificat Eccleſiam, & ſponſus Chriſtum. Et iterum: *Quoniam vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ*.

Et ideo alii dicunt, quod per ſponſum ſignificatur Chriſtus, per ſponſam Eccleſia triumphans, in qua non eſt aliqua macula. Chriſtus autem habuit primo Synagogam, quaſi concubinam: Et ſic non tollitur aliquid de perfectione ſignificationis ſacramenti, ſi ſponſus habuit prius concubinam. Sed hoc eſt valde abſurdum: quia ſicut eſt una fides antiquorum, & modernorum, ita una Eccleſia. Unde illi qui tempore Synagogæ Deo ſerviebant, ad unitatem Eccleſiæ, in qua Deo ſervimus, pertinebant. Et præterea hoc eſt expreſſe contra illud, quod habetur Hierem. 3. Ezech. 16. & Oſeæ 2. ubi expreſſe fit mentio de deſponſatione Synagogæ. Unde non fuit ſicut concubina, ſed ſicut uxor. Et præterea ſecundum hoc fornicatio eſſet ſacramentum illius conjunctionis; quod eſt abſurdum. Et ideo Gentilitas, priuſquam deſponſaretur a Chriſto in fide Eccleſiæ, corrupta fuit a diabolo per idololatriam.

„ Et ideo aliter dicendum, quod defectus in ipſo
„ ſacramento cauſat irregularitatem: Corruptio au-
„ tem carnis extra matrimonium contingens, quæ
„ præceſſit matrimonium, nullum defectum facit in
„ ſacramento ex parte illius, in quo eſt corruptio,
„ ſed facit defectum ex parte alterius: „ quia actus contrahentis matrimonium non cadit ſupra ſeipſum, ſed ſupra alterum. & ideo ex termino ſpecificatur, qui etiam eſt reſpectu illius actus quaſi materia ſacramenti. „ Unde ſi mulier eſſet Ordinis ſuſcepti-
„ va, ſicut efficitur vir irregularis ex hoc quod du-
„ cit uxorem corruptam, non autem ex hoc quod
„ corruptus contrahit, ita fieret mulier irregularis,
„ ſi contraheret cum corrupto, non autem ſi contra-
„ heret corrupta; niſi in alio matrimonio prius cor-
„ rupta fuiſſet.

Et per hoc patet ſolutio ad Primum.

Ad ſecundum dicendum, quod in tali caſu ſunt diverſæ opiniones. Tamen probabilius eſt, quod non ſit irregularis; quia carnem ſuam non diviſit in plures.

Ad

Ad tertium dicendum, quod irregularitas non eſt pœna inflicta, ſed defectus quidam ſacramenti. Et ideo non oportet, quod ſemper ſit voluntaria bigamia, ad hoc quod irregularitatem cauſet. Et ideo ille qui uxorem ducit corruptam, quam virginem credit, irregularis eſt, eam cognoſcens.

Ad quartum dicendum, quod ſi mulier fornicetur poſt matrimonium contractum, non efficitur ex hoc vir irregularis, niſi poſt corruptionem adulterii eam iterato cognoſcat: quia alias corruptio uxoris nullo modo cadit ſub actu matrimoniali viri. Sed ſi etiam per jus compellatur ei reddere debitum, vel etiam ex conſcientia propria, illa petente, debitum reddat, ante condemnationem adulterii, irregularis efficitur: Quamvis de hoc ſint opiniones: Sed hoc quod dictum eſt, eſt probabilius: quia hic non requiritur quod †. *al. quid.* † ſit peccatum, ſed ſignificatio tantum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Papa *Hilario*, ut recitatur diſtin. 34. quod irregularis ſit aliquis ducens non virginem, & ſic. „ Curandum in primis „ eſt: ne ad ſacros ordines (ſicut geſtis prioribus „ anteſcriptum eſt) quiſquam, qui uxorem non du„ xit virginem, aſpiret. *Hæc ibi. Item a Papa* Sy„ ricio. Qui ex laico ad ſacram militiam pervenire „ feſtinat, deſiderii ſui fructum non aliter obtine„ bit, niſi eo, *&c.* ſi tamen eum unam habuiſſe, „ & hanc virginem accepiſſe, conſtet uxorem. „ Hæc ille diſt. 77. *Quicumque*. Intellige ly *ſi tamen*, &c. de illo, qui habuit uxorem. Nam etiam, ſi nullam habuerit, poteſt liberius ordinari. Item a *Leone* Papa. „ Qualis debeat uxor eſſe, quæ ha„ benda eſt ſecundum legem, virgo caſta, & de„ ſponſata in virginitate, &, ſi fornicata fuerit, di„ mittenda, ſed, illa vivente, altera non ducen„ da. „ Hæc ille, 30. qu. 5. Intellige ly *ſecundum legem*, ſcilicet promotionis ad ordines. Et nota, quod ſufficit, illam eſſe virginem, quamvis aliquando fuerit alterius conjux. In ſignum hujus D. Thom. in titulo non dixit de vidua, ſed de virgine meminit, & *Innocent*. Papa de bigam. non ordinan. cap. *Debitum*, dicit. „ Is, qui mulierem ab alio viro „ ductam, ſed minime cognitam, duxit uxorem, „ quia nec illa, nec ipſe carnem ſuam diviſit in plu„ res, propter hoc impediri non debet, quin poſſit

„ ad

„ ad ſacerdotium promoveri. „ Hæc ille. Unde ex ly *nec illa, nec ipſe carnem ſuam diviſit in plures*, confirmari poteſt illa opinio, quæ a Sancto Doctore probabilior dicta eſt in *ad ſecundum*. *Secundo* habes: quomodo prædicta Patrum, pro quanto irregularitatem cauſari ex contractu cum non virgine inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Thomiſtica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS IV. 278

Utrum bigamia ſolvatur per baptiſmum.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod bigamia per baptiſmum ſolvatur. Dicit enim Hieron. in epiſt. ad Tit. (*ſup. illud c.* 1. *Unius uxoris vir*) quod ſi quis ante baptiſmum plures uxores habuit, vel unam ante, & aliam poſt, non eſt bigamus. Ergo bigamia per baptiſmum ſolvitur.

2. Præterea. Qui facit quod majus eſt, facit quod minus eſt: Sed baptiſmus tollit omne peccatum, quod eſt gravius, quam irregularitas. Ergo tollit bigamiæ irregularitatem.

3. Præterea. Baptiſmus tollit omnem pœnam ex actu provenientem: Sed irregularitas bigamiæ eſt hujuſmodi. Ergo &c.

4. Præterea. Bigamus eſt irregularis, inquantum deficit a repræſentatione Chriſti: Sed per baptiſmum plene Chriſto conformamur. Ergo ſolvitur illa irregularitas.

5. Præterea. Sacramenta novæ legis ſunt magis efficacia, quam ſacramenta veteris legis: Sed ſacramenta veteris legis ſolvebant irregularitates, ut in princ. lib. 4. ſenten. dictum eſt a Magiſtro. Ergo & baptiſmus, qui eſt efficaciſſimum ſacramentum in nova lege, ſolvit irregularitatem ex bigamia contractam.

Sed Contra eſt, quod Auguſtinus dicit: (*lib. de bono conjug. cap.* 18. *a prin.* to. 6.) *Acutius intelligunt, qui nec eum qui catechumenus, aut paganus habuit alteram, ordinandum cenſuerunt; quia de ſacramento agitur, non de peccato.*

Præterea. Sicut idem ibidem dicit, *Fœmina, ſi catechumena, vel pagana vitiata eſt, non poteſt inter Dei virgines poſt baptiſmum conſecrari*. Ergo eadem ratione nec bigamus ante baptiſmum ordinari.

Reſpondeo dicendum, quod baptiſmus ſolvit culpas,

pas, & non ſolvit conjugia. *Unde cum ex ipſo conjugio ſequatur irregularitas, per baptiſmum tolli non poteſt*, ut Auguſt. dicit. (*loc. cit.*)

Ad primum ergo dicendum, quod in caſu iſto non tenetur Hieronymi opinio: niſi forte velimus eum exponere, quod loquitur quantum ad faciliorem † *al. ſuperioris* † diſpenſationem.

Ad ſecundum, dicendum, quod non oportet, quod illud quod facit majus, faciat minus, niſi ſit ad illud ordinatum: Et hoc deficit in propoſito: quia baptiſmus ad irregularitatem tollendam non ordinatur.

Ad tertium dicendum, quod hoc intelligendum eſt de pœnis, quæ conſequuntur ex actuali peccato, quaſi inflictæ, vel infligendæ. non enim aliquis per baptiſmum virginitatem recuperat, nec ſimiliter carnis indiviſionem.

Ad quartum dicendum, quod baptiſmus conformat Chriſto quantum ad virtutem mentis; ſed non quantum ad ſtatum carnis, qui conſideratur in virginitate, vel diviſione carnis.

Ad quintum dicendum, quod illæ irregularitates ex levibus cauſis non perpetuis erant contractæ; & ideo etiam per illa ſacramenta auferri poterant. Et iterum erant ad hoc ordinata: non autem baptiſmus ad hoc ordinatur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Innocentio*, ut recitatur diſt. 26. quod per baptiſmum non tollitur irregularitas contracta per bigamiam; & ſic: *Deinde*, &c. *Crimina tantum dimittuntur in baptiſmo; an & illa, quæ ſecundum Dei inſtituta complentur? Uxorem ducere crimen eſt, an non eſt crimen? Si crimen eſt, ergo erit auctor in culpa, qui, ut crimina committerentur, in Paradiſo præcepit: eum ipſe eos benedixit. Si vero non eſt crimen, quia, quod Deus inſtituit, nefas eſt crimen appellare, & Salomon addidit: a Deo præparatur viro uxor; quomodo creditur inter crimina eſſe dimiſſum, quod Deo auctore legitur conſummatum? Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non poteſt dici peccatum, &, quod peccatum non eſt, ſolvi inter peccata credi non debet. Eritque integrum, & ſalutare exiſtimare aboleri non poſſe prioris nomen uxoris, cum non ſit dimiſſum pro peccato, quod ex Dei voluntate eſt completum.* Hæc ibi. Ubi diſputat Papa con-

contra illos, qui nolebant pro bigamo haberi eum, qui unam uxorem ante baptiſmum habuiſſet, & alteram poſt baptiſmum. Item ibidem: *Acutius intelligunt, qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuerit unam ante baptiſmum, & poſt baptiſmum habuerit alteram, ordinari cenſuerunt; quia de ſacramento agitur, non de peccato*. Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædictam Patrum, pro quanto bigamiam non tolli per baptiſmum inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS V. 179.

Utrum cum bigamo liceat diſpenſare.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod cum bigamo non liceat diſpenſare. Quia extr. de bigamis (*cap. Nuper*) dicitur, *Cum Clericis, qui, inquantum in ipſis fuit, ſecundas ſibi mulieres conjunxerunt matrimonialiter, tanquam cum bigamis non liceat diſpenſare*.

2. Præterea. Contra jus divinum non licet diſpenſare: Sed omnia quæ in Canone dicuntur, ad jus divinum pertinent. Cum ergo Apoſtolus in Scriptura Canonica dicat, *oportet Epiſcopum unius uxoris virum eſſe*. (1. *Timoth.* 3.) videtur quod in hoc non poſſit diſpenſari.

3. Præterea. Nullus poteſt diſpenſari in his, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti: Sed non eſſe irregularem eſt de neceſſitate ſacramenti Ordinis; cum ſignificatio, quæ eſt ſacramento eſſentialis, deſit in eo qui eſt irregularis. Ergo non poteſt in hoc diſpenſari.

4. Præterea. Hoc quod rationabiliter factum eſt, non poteſt rationabiliter mutari. Si ergo poteſt rationabiliter diſpenſari cum bigamo, irrationabilter eſt ei adjuncta irregularitas: quod eſt inconveniens.

Sed Contra eſt, quod Lucius Papa diſpenſavit cum Epiſcopo Panormitano, qui erat bigamus. (*ut hab. in gloſ. ſup. cap. Lector, d.* 34.)

Præterea. Martinus Papa dicit: (*hab. inter capitula Martini Bracharenſis, c.* 43. *to.* 5. *Conc. & loco mox cit.*) *Lector, ſi viduam uxorem accipiat, in Lectoratu permaneat; aut ſi neceſſitas fuerit, ſubdiaconus fiat, nihil autem ſupra: ſimiliter ſi bigamus*

mus fuerit. Ergo ad minus uſque ad Subdiaconatum cum eo diſpenſari poteſt.

Reſpondeo dicendum, quod bigamiæ non eſt adjuncta irregularitas de jure naturali, ſed de jure poſitivo: Nec iterum eſt de eſſentialibus Ordinis, quod aliquis non ſit bigamus. quod patet ex hoc; quod ſi aliquis bigamus ad Ordines accedat, characterem accipit. *Et ideo Papa poteſt diſpenſare in tali irregularitate totaliter: Sed Epiſcopus quantum ad minores Ordines: Et quidam dicunt, quod etiam quantum ad majores, in illis qui volunt Deo in Religione ſervire, propter vitandum Religioſorum diſcurſum*.

Ad primum ergo dicendum, quod per illam Decretalem oſtenditur eadem eſſe difficultas diſpenſandi in illis, qui de facto cum pluribus contraxerunt, ac ſi de jure contraxiſſent: non quod ſubtrahatur ſimpliciter poteſtas Papæ diſpenſandi in talibus.

Ad ſecundum dicendum, quod hoc eſt verum quantum ad ea quæ ſunt de jure naturali, & quantum ad ea quæ ſunt de neceſſitate ſacramentorum, & fidei: Sed in aliis quæ ſunt de inſtitutione Apoſtolorum, cum Eccleſia habeat nunc eandem poteſtatem ſtatuendi, & deſtituendi, quam tunc habuit, poteſt per eum, qui primatum tenet in Eccleſia diſpenſari.

Ad tertium dicendum, quod non quælibet ſignificatio eſt de eſſentia ſacramenti, ſed tantum illa quæ pertinet ad officium † *al. effectum* † ſacramenti: Et talis non tollitur per irregularitatem.

Ad quartum dicendum, quod in particularibus non poteſt inveniri ratio, quæ omnibus competat æqualiter, propter eorum diverſitatem. Et ideo quod univerſaliter ſtatutum eſt rationabiliter, conſideratis his quæ in pluribus accidunt, poteſt etiam per diſpenſationem rationabiliter removeri in aliquo caſu determinato.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a Pontificibus, quod poteſt diſpenſari cum bigamo: & ſic. „ *Si* „ ſubdiaconus ſecundam uxorem duxerit, inter le„ ctores, & oſtiarios habeatur, ita ut epiſtolam non „ legat. Neceſſitate tamen exigente, bigamus uſ„ que ad ſubdiaconatum poteſt promoveri „. Hæc *Martinus* Papa: ut recitatur diſtinct. 34. Item a facto Papæ *Lucii*, qui diſpenſavit cum Panormitano

no Epiſcopo, qui fuerat bigamus. Quod & adducitur ibid. a gloſſa cap. *lector*. At, ſi dicatur, quod non jure hoc factum ſit; temerarium videtur: quoniam *nemo judicabit primam ſedem*, 9. q. 3. Adde, quod & in *Gangrenſi* Concilio monſtratur illius temerarii dicti oppoſitum ſic. „ Præsbyter, ſi fornicationem fecerit, quamquam ſecundum canones „ Apoſtolorum debeat deponi: tamen juxta auctoritatem Beati Silveſtri, ſi in vitio non perſeveraverit, ſi ſua ſponte confeſſus adjecit, ut reſurgat, decem annis in hunc modum pœniteat. Deinde epiſcopus in priſtinum honorem, juxta B. „ Calixti Papæ auctoritatem, eum revocare poterit „. Hęc illud diſtinct. 82. Ubi patet ex facto duorum beatorum Pontificum *Silveſtri* & *Calixti* poſſe diſpenſari, legitima cauſa accedente, in pœnis a canonibus etiam Apoſtolorum taxatis. Quod & hic *ad ſecundum* annotavit S. Doctor. Ex quibus dictis ad *Innocentium* Papam de bigam. non ord. cap. *nuper*, & cap. *nobis*, & ad *Lucium* ibid. cap. *ſuper eo*, dicendum eſt, quod ibi regulariter loquuntur, non autem in caſu legitimæ cauſæ in contrarium accedentis, ut hic. Quod & inſinuavit *Martinus* Papa nunc ſupra ly *neceſſitate exigente*. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, pro quanto poſſe diſpenſari cum bigamo, inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO LXVII.

De libello repudii, in ſeptem articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de libello repudii.

Circa quod quæruntur ſeptem.

Primo. Utrum inſeparabilitas matrimonii ſit de lege naturæ.

Secundo. Utrum repudiare uxorem poſſit eſſe licitum per diſpenſationem.

Tertio. Utrum ſub lege Moyſi fuerit licitum.

Quarto. Utrum liceat uxori repudiatæ alium virum accipere.

Quinto. Utrum liceat viro repudiatam a ſe iterum ducere.

Sexto. Utrum cauſa repudii fuerit odium uxoris.

Se-

Septimo. Utrum cauſæ repudii deberent in libello ſcribi.

ARTICULUS I. 280

Utrum inſeparabilitas uxoris ſit de lege naturæ.

S. Th. 4. d. 33. q. 2. a. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod inſeparabilitas uxoris non ſit de lege naturæ. Lex enim naturæ communis eſt apud omnes: Sed nulla lege præter legem Chriſti fuit prohibitum uxorem dimittere. Ergo inſeparabilitas uxoris non eſt de lege naturæ.

2. Præterea. Sacramenta non ſunt de lege naturæ; Sed inſeparabilitas matrimonii ad ſacramenti bonum pertinet. Ergo non eſt de lege naturæ.

3. Præterea. Conjunctio viri, & fœminæ in matrimonio ordinatur principaliter ad prolis generationem, & educationem, & inſtructionem: Sed hæc omnia aliquo certo tempore conſummantur. Ergo poſt illud tempus licet uxorem dimittere ſine aliquo præjudicio legis naturæ.

4. Præterea. Ex matrimonio principaliter quæritur bonum prolis. Sed inſeparabilitas matrimonii eſt contra bonum prolis: quia, ut dicunt Philoſophi, aliquis vir non poteſt ex aliqua fœmina prolem accipere, qui tamen ex alia accipere poſſet, & quæ etiam ab alio viro imprægnaretur. Ergo inſeparabilitas matrimonii magis eſt contra legem naturæ, quam de lege naturæ.

Sed Contra. Illud præcipue eſt de lege naturæ, quod natura bene inſtituta accepit in ſui principio: Sed inſeparabilitas matrimonii eſt hujuſmodi, ut patet Matth. 19. Ergo eſt de lege naturæ.

Præterea. De lege naturæ eſt, quod homo Deo non contrarietur: Sed homo quodammodo contrarius eſſet Deo, ſi ſepararet, *quos Deus conjunxit*. Cum ergo ex hoc habeatur inſeparabilitas matrimonii Matth. 19. videtur quod ſit de lege naturæ.

Reſpondeo dicendum, quod matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem prolis non ſolum ad aliquod tempus, ſed per totam vitam prolis. Unde de lege naturæ eſt, quod *parentes filiis theſaurizent*, & filii parentum hæredes ſint. (2. *Corinth.* 12.) *Et ideo cum proles ſit commune bonum viri, & uxoris, oportet eorum ſocietatem perpetuo per-*

permanere indiviſam, ſecundum legis naturæ dictamen. Et ſic inſeparabilitas matrimonii eſt de lege naturæ.

Ad primum ergo dicendum, quod ſola lex Chriſti ad perfectum humanum genus adduxit, reducens illud in ſtatum novitatis naturæ. Unde & in lege Moyſi, & in legibus humanis non potuit totum auferri, quod contra legem naturæ erat. Hoc enim ſoli legi ſpiritus vitæ reſervatum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod inſeparabilitas competit matrimonio, ſecundum quod eſt ſignum perpetuæ conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, & ſecundum quod eſt in officium naturæ ad bonum prolis ordinatum, ut dictum eſt. (*in corp.*) Sed quia ſeparatio matrimonii magis directe repugnat ſignificationi ſacramenti, quam prolis bono, cui ex conſequenti repugnat, ut dictum eſt (*q. 65. a. 2. ad* 5.) inſeparabilitas matrimonii magis in bono ſacramenti intelligitur, quam in bono prolis: Quamvis in utroque intelligi poſſit: Et ſecundum quod pertinet ad bonum prolis, erit de lege naturæ, non autem ſecundum quod pertinet ad bonum ſacramenti.

Ad tertium patet ſolutio ex dictis (*in corp. & in ſolut præc.*)

Ad quartum dicendum, quod matrimonium principaliter ordinatur ad bonum commune, ratione principalis finis, qui eſt bonum prolis: Quamvis etiam ratione finis ſecundarii ordinetur ad bonum perſonæ matrimonium contrahentis, prout per ſe eſt in remedium concupiſcentiæ. Et ideo in legibus matrimonii magis attenditur, quod omnibus expediat, quam quid uni competere poſſit. Quamvis ergo matrimonii inſeparabilitas impediat bonum prolis in aliquo homine; tamen non eſt conveniens ad bonum prolis ſimpliciter. Et propter hoc ratio non ſequitur.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas errorem *Libertinorum* (Prat. *Libertini*) dicentium: matrimonia poſſe diſolvi, ubi uxorem mariti ſui tædium ceperit. Demonſtrat enim articulus præſens, quod hujuſmodi ſeparabilitas eſt contra legem naturæ per hoc, quod oſtendit, inſeparabilitatem matrimonii eſſe de lege naturæ. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictum errorem merito damnari a Concil. *Trident.* ſeſſio. 24. canon. 5. *Si quis dixerit: pro-*

pter

pter hæreſim, aut moleſtam cohabitationem, aut affectatam abſentiam a conjuge, diſſolvi poſſe matrimonii vinculum, anathema ſit. Hæc ibi. Ecce, quod a fortiori convincit, & damnat *Libertinos*, cum nec propter hæreſim, quæ profecto pejor eſt, quam tædium mariti, diſſolvi matrimonia ſanxit. Ex quo etiam, a fortiori, damnatur *Melanchthon*, qui propter adulterium voluit matrimonia diſſolvi, ut ſupra *q*. 59. *art*. 6 *append*. Et *Calvinus*, qui facto ſuo Melanchthoni ipſi ſubſcripſit. Ut enim refert Prateolus titul. *Judæorum hæreſes*; quidam intra ſemiannum tres duxit Genevæ uxores, eo quod ſecundum Euangelium duas probaret adulteras, Calvino judice. En, quanta mala profluunt ex ignorantia, vel etiam extorſione, recti ſenſus Euangeliorum, & (univerſaliter a ſimili) aliarum ſcripturarum ſanctarum. Item a Matth. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Item a Rom. 7. *Mulier alligata eſt legi, quandiu vir ejus vivit*. Item a 1. *Corinth*. 7. per verba ſimilia. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, & ſcripturarum, pro quanto virtualiter inſinuant inſeparabilitatem matrimonii eſſe de lege naturæ, & intelligas, & probes, & defendas. Dixi ly *virtualiter*: quia id, quod ab initio creaturæ inſtitutum fuit, videtur eſſe de lege naturæ, & hoc ipſum per prædicta inſinuatur. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 281

Utrum potuerit eſſe licitum per diſpenſationem uxorem dimittere.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod uxorem dimittere per diſpenſationem eſſe licitum non potuerit. Illud enim quod eſt in matrimonio contra bonum prolis, eſt contra prima præcepta legis naturæ, quæ indiſpenſabilia ſunt: Sed dimiſſio uxoris eſt hujuſmodi, ut ex dictis patet: (*art. præc.*) Ergo &c.

2. Præterea. Concubina differt ab uxore præcipue in hoc, quod non eſt inſeparabiliter juncta: Sed habere concubinas fuit indiſpenſabile. Ergo & dimittere uxorem.

3. Præterea. Homines ita ſunt modo receptibiles diſpenſationis, ſicut fuerunt olim: Sed modo non poteſt

poteſt diſpenſari cum aliquo, ut uxorem dimittat. Ergo nec olim.

Sed Contra. Agar cognita eſt ab Abraham uxorio affectu, ut dictum eſt: (*q. 65. a. 5. ad 2. & 3.*) Sed ipſe eam præcepto divino ejecit, & non peccavit. (*Gen. 21.*) Ergo potuit per diſpenſationem fieri licitum, quod homo uxorem dimitteret.

Reſpondeo dicendum, quod diſpenſatio in præceptis præcipue quæ ſunt aliquo modo legis naturæ, eſt ſicut mutatio curſus naturalis rei: Qui quidem mutari *dupliciter* poteſt. *Uno modo* ex aliqua cauſa naturali, per quam alia cauſa naturalis impeditur a curſu ſuo; ſicut eſt in omnibus, quæ in minori parte cauſaliter accidunt in natura: Sed per hunc modum non variatur curſus rerum naturalium, quæ ſunt ſemper, ſed quæ ſunt frequenter. *Alio modo* per cauſam penitus ſupernaturalem; ſicut in miraculis accidit. Et hoc modo poteſt mutari curſus naturalis, non ſolum qui eſt ordinatus ut ſit frequenter, ſed qui eſt ordinatus etiam ut ſit ſemper: ut patet in ſtatione Solis tempore Joſue, & reditu ejus tempore Ezechiæ, & de eclipſi miraculoſa tempore paſſionis Chriſti: *Sic etiam ratio diſpenſationis in præceptis legis naturæ quandoque eſt in cauſis inferioribus: Et ſic diſpenſatio cadere poteſt ſupra ſecunda præcepta legis naturæ, non autem ſupra prima*: quia illa ſunt quaſi ſemper exiſtentia, ut dictum eſt (*q. 65. a. 1.*) de pluralitate uxorum, & hujuſmodi. *Aliquando autem eſt tantum in cauſis ſuperioribus. Et tunc poteſt diſpenſatio eſſe divinitus etiam contra prima præcepta legis naturæ, ratione alicujus myſterii divini ſignificandi, vel oſtendendi:* ſicut patet de diſpenſatione in præcepto Abrahæ facto de occiſione filii innocentis. Tales autem diſpenſationes non fiunt communiter ad omnes, ſed ad aliquas ſingulares perſonas; ſicut etiam in miraculis accidit. Si ergo inſeparabilitas matrimonii inter prima præcepta legis naturæ contineatur, ſolum hoc ſecundo modo ſub diſpenſatione cadere potuit: Si autem ſit inter ſecunda præcepta legis naturæ, etiam primo modo cadere potuit ſub diſpenſatione. Videtur autem magis inter ſecunda præcepta legis naturæ contineri. Inſeparabilitas enim matrimonii non ordinatur ad prolis bonum, (quod eſt principalis matrimonii finis) niſi quantum ad hoc, quod per parentes filios provideri debet in totam vitam per debitam præparationem eorum, quæ ſunt neceſſaria in vita. Hujuſmodi autem præparatio non eſt de prima intentione naturæ, ſecundum quam omnia

ſunt

ſunt communia. *Et ideo non videtur eſſe contra primam intentionem naturæ dimiſſio uxoris*, & per conſequens nec contra prima præcepta, ſed contra ſecunda legis naturæ. *Unde etiam primo modo ſub diſpenſatione videtur poſſe cadere.*

Ad primum ergo dicendum, quod in bono prolis, ſecundum quod eſt de prima intentione naturæ, intelligitur procreatio, & nutritio, & inſtructio, quouſque proles ad perfectam ætatem ducatur: Sed quod ei provideatur in poſterum per hæreditatis, & aliorum bonorum dimiſſionem, videtur pertinere ad ſecundam legis naturæ intentionem.

Ad ſecundum dicendum, quod habere concubinam eſt contra bonum prolis, quantum ad id quod natura in eo de prima intentione intendit, ſc. educationem, & inſtructionem, quæ requirit diuturnam commanſionem parentum: quod non eſt in concubina, quæ ad tempus aſſumitur. Et ideo non eſt ſimile. Tamen quantum ad ſecundam intentionem, etiam habere concubinam ſub diſpenſatione cadere poteſt, ut patet Oſeæ 1.

Ad tertium dicendum, quod inſeparabilitas quamvis ſit de ſecunda intentione matrimonii, prout eſt in officium naturæ, eſt tamen de prima intentione ipſius, prout eſt ſacramentum Eccleſiæ. Et ideo ex quo inſtitutum eſt, ut ſit Eccleſiæ ſacramentum, manente tali inſtitutione, non poteſt ſub diſpenſatione cadere; niſi forte ſecundo modo diſpenſationis.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab Apoſtolo Gal. 4. quod per diſpenſationem, dictum fuit dimittere uxorem, & ſic. *Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera*. Sed quid dicit ſcriptura? *Ejice ancillam*. Item Geneſ. 21. *Non tibi videatur aſperum ſuper puero, & ſuper ancilla tua. Omnia, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus.* Hæc ibi. Licet ergo ly *ejice ancillam* ſit verbum Saræ, tamen a Deo eſt confirmatum, & conſequenter per diſpenſationem divinam factum licitum. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, pro quanto inſinuant, licitam eſſe dimiſſionem uxoris per diſpenſationem divinam, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS III. 281

Utrum ſub lege Moyſis licitum fuerit uxorem dimittere.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quod ſub lege Moyſis fuerit licitum uxorem dimittere. Unus enim modus conſentiendi eſt non prohibere, cum prohibere poſſis: Conſentire autem illicito eſt illicitum. Cum ergo Moyſes non prohibuerit uxoris repudium, nec peccaverit, quia *lex ſancta eſt*, ut dicitur Rom. 7. videtur quod repudium fuerit aliquando licitum.

2. Præterea. Prophetæ locuti ſunt Spiritu ſancto inſpirante, ut patet 2. Pet. 1. Sed Malach. 2. dicitur: *Si odio habueris eam, dimitte.* Ergo cum illud quod Spiritus ſanctus inſpirat, non ſit illicitum, videtur quod repudium uxoris non ſemper fuerit illicitum.

3. Præterea. Chryſoſt. dicit, (*hom. 32. in op. imperf. ante med.*) quod ſicut Apoſtoli permiſerunt ſecundas nuptias, ita Moyſes permiſit libellum repudii: Sed ſecundæ nuptiæ non ſunt peccatum. Ergo nec repudium uxoris ſub lege Moyſis.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit, (*Matth. 19.*) quod libellus repudii datus eſt a Moyſe Judæis *propter duritiam cordis eorum*: Sed duritia cordis eorum non excuſabat eos a peccato. Ergo nec lex de libello repudii.

Præterea. Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*loc. cit.*) quod „ Moyſes dando libellum repudii, non juſtitiam Dei monſtravit, ſed a peccato abſtulit culpam peccandi; ut quaſi ſecundum legem agentibus Judæis peccatum non videretur eſſe peccatum. „

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc eſt *duplex* opinio. *Quidam* enim dicunt, „ quod illi qui ſub lege uxorem dato libello repudii dimittebant, non excuſabantur a peccato, quamvis excuſarentur a pœna ſecundum legem infligenda: Et propter hoc dicitur Moyſes libellum repudii permiſiſſe. „ Et ſic ponunt *quatuor* modos permiſſionis. *Unum* per privationem præceptionis, ut quando majus bonum non præcipitur, minus bonum permitti dicitur; ſicut Apoſtolus non præcipiendo virginitatem, matrimonium permiſit 1. Cor. 7. *Secundum* per privationem prohibitionis; ſicut venialia dicuntur permiſſa, quia non ſunt prohibita. *Tertium* per priva-

tionem cohibitionis: Et ſic peccata omnia dicuntur permitti a Deo, inquantum non impedit, cum impedire poſſit. *Quartum* per privationem punitionis: Et ſic libellus repudii in lege permiſſus fuit, non quidem propter aliquod majus bonum conſequendum, ſicut fuit diſpenſatio de pluribus uxoribus habendis, ſed propter malum cohibendum, ſcilicet uxoricidium, ad quod Judæi proni erant propter corruptionem iraſcibilis; Sicut & permiſſum eſt eis extraneis fœnerari, propter corruptionem aliquam in concupiſcibili, ne ſcilicet fratribus ſuis fœnerarentur: Et ſicut etiam propter corruptionem ſuſpicionis in rationali, fuit permiſſum ſacrificium zelotypiæ, ne ſola ſuſpicio apud eos judicium corrumperet.

Sed quia lex vetus, quamvis gratiam non conferret, tamen ad hoc data erat, ut peccatum oſtenderet (ut communiter Sancti dicunt) ideo *aliis* videtur, quod ſi repudiando uxorem peccaſſent, hoc ſaltem eis per legem, aut prophetas indicari debuiſſet: Iſa. 58. *Annuntia populo meo ſcelera eorum;* alias viderentur nimis eſſe neglecti, ſi ea quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, quæ non cognoſcebant, nunquam eis nuntiata fuiſſent: Quod non poteſt dici, cum juſtitia legis tempore ſuo obſervata, vitam mereretur æternam. *Et propter hoc dicunt, quod quamvis repudiare uxorem per ſe ſit malum, tamen ex permiſſione divina licitum fiebat:* Et hoc confirmant auctoritate Chryſoſtomi, qui dicit, (*loc. ſup. cit.*) quod *a peccato abſtulit culpam legislator, quando permiſit repudium.* Et quamvis *hoc probabiliter dicatur; tamen primum communius ſuſtinetur.* Ideo ad utraſque rationes reſpondendum eſt.

Ad primum ergo dicendum, quod aliquis qui poteſt prohibere, non peccat ſi a prohibitione abſtineat, non ſperans correctionem, ſed magis malum æſtimans ex tali prohibitione occaſionem ſumere. Et ſic accidit Moyſi. unde divina auctoritate fretus, libellum repudii non prohibuit.

Ad ſecundum dicendum, quod Prophetæ Spiritu ſancto inſpirati non dicebant dimittendam eſſe uxorem, quaſi Spiritus ſancti præceptum ſit, ſed quaſi permiſſum, ne mala pejora fierent.

Ad tertium dicendum, quod illa permiſſionis ſimilitudo non eſt intelligenda quantum ad omnia, ſed ſolum quantum ad cauſam eandem: quia utraque permiſſio ad vitandam turpitudinem facta eſt.

Ad quartum dicendum, quod quamvis duritia cordis non excuſaret a peccato; tamen permiſſio ex du-

duritie facta excuſabat. Quædam enim prohibentur ſanis, quæ non prohibentur infirmis corporaliter; nec tamen infirmi peccant permiſſione ſibi facta utentes.

Ad quintum dicendum, quod aliquod bonum poteſt intermitti *dupliciter*. *Uno modo* propter aliquod majus bonum conſequendum: Et tunc intermiſſio illius boni ex ordine ad majus bonum accipit honeſtatem: ſicut intermittebatur ſingularitas uxoris honeſtæ a Jacob propter bonum prolis. *Alio modo* bonum aliquod intermittitur ad vitandum majus malum: Et tunc ſi auctoritate ejus qui diſpenſare poteſt, hoc fiat, reatum talis boni intermiſſio non habet, ſed honeſtatem etiam non acquirit. Et ſic indiviſibilitas matrimonii in lege Moyſi intermittebatur propter malum majus vitandum, ſcilicet uxoricidium. Et ideo Chryſoſtomus dicit, quod *a peccato abſtulit culpam*. Quamvis enim inordinatio maneret in repudio, ex quo peccatum dicitur; tamen reatum pœnæ non habebat neque temporalis, neque perpetuæ, inquantum divina diſpenſatione fiebat: & ſic erat ab eo culpa ablata. Et ideo etiam ipſe ibidem dicit, quod *permiſſum eſt repudium malum quidem, tamen licitum*: Quod quidem illi qui ſunt de prima opinione, referunt ad hoc tantum, quod non habebat reatum temporalis pœnæ.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem dupliciter intelligas dictum Matth. 19. *Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras*. Item illud Mar. 10. *Ad duritiam cordis veſtri Moyſes ſcripſit vobis præceptum illud*. Ubi ly *præceptum* ſumitur large. Item Deuter. 24. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, ſcribat libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua*. Hæc ibi. Hæc enim omnia, & ſingula, & ſi quæ ſimilia ſunt, poſſunt intelligi ita, ut ibi non interveniret peccatum, & ita, ut interveniret. *Secundo* habes: quomodo per rationem utrumque ſenſum ſcripturarum illarum, & probes, & in adverſis defendas. Quoniam autem ſenſus utervis ſanctos Doctores ſibi faventes habet: quos prædictis modis ſuſtentando ſcripturam per articulum hunc, ſimul ſuſtentas: ideo, &c. *Tertio* habes: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS IV. 283

Utrum liceat uxori repudiatæ alium virum habere.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod liceret uxori repudiatæ alium virum habere. Quia in repudio magis erat iniquitas viri repudiantis, quam uxoris repudiatæ. Sed vir poterat ſine peccato aliam ducere uxorem. Ergo & uxor ſine peccato alium virum ducere poterat.

2. Præterea. Auguſt. dicit de duab. uxoribus, (*implic. lib. de bono conjug. cap. 15. & 18. to. 6.*) quod *quando mos erat, peccatum non erat*: Sed tempore legis veteris erat talis conſuetudo, quod repudiata alium virum ducebat; ut patet Deut. 24. *Cum egreſſa virum alterum duxerit* &c. Ergo non peccabat alteri viro ſe jungendo.

3. Præterea. Matth. 5. Dominus juſtitiam novi Teſtamenti oſtendit ſuperabundantem eſſe reſpectu juſtitiæ veteris Teſtamenti: Hoc autem dicit ad juſtitiæ novi Teſtamenti ſuperabundantiam pertinere, quod uxor repudiata non ducit alterum virum. Ergo in veteri lege licebat.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 5. *Qui dimiſſam uxorem duxerit, mæchatur*: Sed mœchia nunquam fuit in veteri lege licita. Ergo uxori repudiatæ non licuit alium virum habere.

Præterea. Deuter. 24. dicitur, quod mulier repudiata, quæ alium virum duceret, *polluta erat, & abominabilis facta coram Domino*. Ergo peccabat alium virum ducendo.

Reſpondeo dicendum, *quod ſecundum primam opinionem* (poſitam art. præc.) *peccabat poſt repudium uxor alterum virum ducendo*: quia adhuc primum matrimonium non erat ſolutum. *Mulier* enim, *quanto tempore vir vivit, alligata eſt legi viri*, ut patet Rom. 7. Non autem poterat ſimul plures viros habere.

Sed ſecundum ſecundam opinionem ſicut licebat ex diſpenſatione divina viro uxorem repudiare, ita uxori alium virum ducere: quia inſeparabilitas matrimonii ex cauſa divinæ diſpenſationis tollebatur; qua inſeparabilitate manente, intelligitur verbum Apoſtoli. Ut ergo ad utraſque rationes reſpondeamus.

Ad primum dicendum, quod viro licebat plures uxores ſimul habere ſecundum diſpenſationem divinam:

ham: & ideo, una dimiſſa, etiam matrimonio non ſoluto, poterat aliam ducere: Sed nunquam uxori licuit habere plures viros. Et ideo non eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, quod in illo verbo Auguſtini mos non ponitur pro conſuetudine, ſed pro actu honeſto, ſecundum quod a more aliquis dicitur morigeratus, quia eſt bonorum morum; & ſicut a more Philoſophia moralis nominatur.

Ad tertium dicendum, quod Dominus Matth. 5. oſtendit, novam legem abundare per conſilia ad veterem, non ſolum quantum ad ea quæ lex vetus licita faciebat, ſed etiam quantum ad ea quæ in veteri lege illicita erant, ſed a multis licita putabantur per non rectam præceptorum expoſitionem: ſicut patet de odio inimici: Et ita eſt etiam de repudio.

Ad quartum dicendum, quod verbum Domini intelligitur quantum ad tempus novæ legis, in quo dicta permiſſio eſt ſublata. Et ſic etiam intelligitur illud verbum Chryſoſtomi, qui dicit, (*hom. 32. in ep. imperf. ante med.*) quod *qui ſecundum legem dimittit uxorem, quatuor facit iniquitates: quia quoad Deum exiſtit homicida*, inquantum habet propoſitum occidendi uxorem, niſi eam dimitteret; *& quia dimittit non fornicantem*, in quo ſolo caſu lex Euangelii uxorem dimittere permittit: *& ſimiliter quia facit eam adulteram, & illum adulterum, cui copulatur*.

Ad quintum dicendum, quod quædam Gloſſa (*interl.*) dicit: *Polluta eſt, & abominabilis*, ſcilicet *illius judicio, qui quaſi pollutam eam prius dimiſit*: Et ſic non oportet, quod ſit polluta ſimpliciter.

Vel dicitur polluta eo modo, quo immundus dicebatur, qui mortuum tangebatur, vel leproſum, non immunditia culpæ, ſed cujuſdam irregularitatis legalis. Unde & ſacerdoti non licebat viduam, aut repudiatam ducere in uxorem.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem a fortiori interimas hæreſim *Montaniſtarum*, *Armenorum* (Prat. *eorum tit.*) dicentium; nuptiarum fœdus, & vinculum poſſe pro conjugum arbitrio diſſolvi. Si enim, diſpenſatione, ſeu permiſſione divina accedente, vix poterat vinculum hoc diſſolvi; in cujus ſignum repudiata uxor alteri viro nubere vix ſine peccato poterat: multo magis abſque diſpenſatione tali diſſolvi non poteſt, & conſequenter

nec pro conjugum arbitrio. Dixi ly *vix*: quoniam *duplex* opinio circa hanc repudiatam fuit, an ſcilicet vinculum matrimonii diſſolveretur, necne, ut *in corp. art.* patet. *Secundo* habes: quomodo per rationem a fortiori oſtendas, prædictam hæreſim merito damnari a Concilio *Florent.* in decret. Armen. dato: ,, Tertium bonum matrimonii eſt ejus indi- ,, viſibilitas propter hoc, quod ſignificat indiviſibi- ,, lem conjunctionem Chriſti, & Eccleſiæ. Quam- ,, vis autem ex cauſa fornicationis liceat thori ſe- ,, parationem facere, non tamen aliud matrimo- ,, nium contrahere fas eſt, cum matrimonii vincu- ,, lum legitime contractum perpetuum ſit. ,, Hæc ibi. Item a &c. ut ſupra *quæſt. 59. ar. 6. append.* & *qu. 49. art. 2. & 3. app.* *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab *Innocent. III.* de div. c. Gaudemus, quod indiviſibilitas matrimonii non tollebatur per dationem libelli repudii; & ſic: *Qui ſecundum ritum ſuum legitimum repudiavit uxorem, cum tale repudium Veritas in Evangelio reprobaverit, numquam ea vivente licite poterit aliam etiam ad fidem Chriſti converſus habere.* Hæc ibi. Ubi, licet ad literam loquatur de tempore novæ legis, in quo numquam diſpenſatur de dimiſſione uxoris, *art. 2. ad 3.* & hoc *4. ad 4.* tamen per illa verba multum favere videtur etiam inſeparabilitati antiquorum conjugum per dationem libelli prædicti. *Quarto* habes: quomodo per rationem Scripturas a Doctoribus circa hoc dupliciter expoſitas, ſimul & Doctores ipſos & intelligas, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicantis, viciſſim doctrina hæc Angelica & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS V. 284

Utrum liceat viro repudiatam a ſe accipere.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod licebat viro repudiatam a ſe iterum accipere. Licet enim corrigere quod male factum eſt: Sed male factum erat, quod vir uxorem repudiabat. Ergo licebat corrigere, reducendo uxorem ad ſe.

2. Præterea. Semper licuit peccanti indulgere: cum ſit morale præceptum, quod in omni lege manet: Sed vir accipiendo uxorem repudiatam, ei peccanti indulgebat. Ergo & hoc licitum erat.

3. Præterea. Deuteron. 24. ponitur pro cauſa, quare uxor repudiata non poſſit accipi iterum, *quia* *pollu-*

polluta eſt: Sed repudiata non polluitur, niſi alterum virum ducendo. Ergo ſaltem antequam alium virum duceret, licebat eam accipere.

Sed contra eſt, quod dicitur Deuteron. 24. quod *non poterat prior maritus accipere eam* &c.

Reſpondeo dicendum, quod in lege de libello repudii duo erant permiſſa, ſcilicet dimittere uxorem, & uxorem dimiſſam alteri jungi: & duo præcepta, *ſcilicet ſcriptura libelli repudii*, & *quod iterum maritus repudians eam accipere non poſſet*: Quod quidem ſecundum eos qui primam opinionem tenent, factum fuit in pœnam mulieris, quæ alteri nupſit, & in hoc peccato polluta eſt: Sed ſecundum alios, ut vir non de facili uxorem repudiaret, quam poſtea nullo modo recuperare poſſet.

Ad primum ergo dicendum, quod ad illius mali impedimentum, quod committebat aliquis repudiando uxorem, ordinabatur quod vir uxorem repudiatam aſſumere iterato non poſſet, ut patet ex dictis. (*in corp.*) Et ideo divinitus ordinatum fuit.

Ad ſecundum dicendum, quod ſemper licuit indulgere peccanti, quantum ad rancorem cordis, ſed non quantum ad pœnam divinitus taxatam.

Ad tertium dicendum, quod in hoc *duplex* eſt opinio. *Quidam* enim dicunt, quod licuit repudiatam viro reconciliari, niſi in matrimonio alteri viro eſſet juncta, tunc enim propter adulterium, cui ſe mulier voluntarie ſubdidit, in pœnam dabatur ei, quod ad priorem virum non rediret: Sed quia lex univerſaliter prohibet, ideo dicunt *alii*, quod etiam antequam alteri nuberet, non poterat revocari, ex quo repudiata erat; quia pollutio non intelligitur quantum ad culpam, ſed ſecundum quod dictum eſt. (*a. præc. ad* 5.)

APPENDIX.

EX articul. habes *primo*: quomodo per rationem rejicias legem cujuſdam *Picardi* infamem (Prat. *Picardi*, *Adamiani*,) ſtatuentis connubia permixta, ſeu promiſcua ob carnis libidinem eſſe permittenda. Ecce enim, quod vir uxorem a ſe repudiatam iterum accipere non poteſt, quamvis libidine carnis ad hoc moveatur quandoque, nec tale connubium a Deo permiſſum eſt. Item hæreſim *Almarici* (Director. Inquiſit. 2. *par. qu.* 7.) dicentis: quoſcumque actus carnales, ſtuprum, adulterium, &c. commiſſos ex charitate non eſſe peccatum. Ecce enim, quod propter adulterium commiſſum ab uxore re-

pudiata cum altero viro, quamvis in matrimonio juncto ſecundum opinionem unam, punitur ipſa uxor a Deo juſte, per hoc, quod ad priorem virum redire non poteſt. Unde a fortiori patet, quod adulteria ſine prætextu matrimonii, etiam quod ex charitate illa ficta committantur, peccata ſunt. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prędictos errores merito damnari a, &c. ut *qu.* 54. *art.* 3. *append.* & *qu.* 60. *art.* 2. *app.* Item a, &c. ut *quæſt.* 64. *art.* 5. *append.* & *qu.* 65. *art.* 5. *app.* *Tertio* habes: quomodo per rationem Deuteron. 24. Scripturam de hac re loquentem, ut in textu, & intelligas, & defendas. *Quarto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 285

Utrum cauſa repudii fuerit odium uxoris.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod cauſa repudii fuerit odium uxoris. Nam dicitur Malach. 2. *Si odio habueris eam, dimitte illam*. Ergo &c.

2. Præterea. Deuter. 24. dicitur: *Si non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem* &c. Ergo idem quod prius.

Sed Contra. Sterilitas, & fornicatio magis contrariantur matrimonio, quam odium. Ergo illa potius debuerunt eſſe cauſa repudii, quam odium.

Præterea. Odium poteſt cauſari ex virtute ejus, qui odio habetur. Si ergo odium eſt ſufficiens cauſa, tunc mulier potuiſſet repudiari propter virtutem ejus: quod eſt abſurdum.

Præterea. Deut. 22. dicitur: *Si duxerit vir uxorem, & poſtea odio habuerit, & objecerit ei ſtuprum aut conjugium, ſi in probatione defecerit, verberabitur; & centum ſiclis argenti condemnabitur; & non poterit eam dimittere omni tempore vitæ ſuæ*. Ergo odium non eſt ſufficiens cauſa repudii.

Reſpondeo dicendum, *quod cauſa permiſſionis repudiandi uxorem fuit vitatio uxoricidii, ut Sancti communiter dicunt*. Proxima autem cauſa homicidii eſt odium. *Et ideo proxima cauſa repudii eſt odium*: Sed odium ex aliqua cauſa cauſatur, ſicut & amor. *Et odio oportet etiam alias cauſas repudii ponere remotas, quæ erant cauſa odii*. Dicit enim Aug. in Gloſ. (*ord. ſup. illud; Si acceperit homo l.* 1. *de ſerm. Dom. in monte*, *c.* 14. *a princ. to.* 4.) Deut. 24 *Multæ erant in lege cauſæ dimittendi uxorem: ſolam Chriſtus fornicationem excepit: cæteras vero moleſtias*

jubet pro fide, & caſtitate conjugii ſuſtineri. Hæ autem cauſæ intelliguntur fœditates, *vel* in corpore, puta infirmitas, vel aliqua notabilis macula; *vel* in anima, ſicut fornicatio, vel aliqua hujuſmodi, quæ in moribus inhoneſtatem facit. Sed quidam has cauſas magis coarctant ſatis probabiliter dicentes, quod non licebat repudiare niſi propter aliquam cauſam poſt matrimonium ſupervenientem; nec propter quamlibet talem, ſed propter illas ſolum, quæ poſſunt bonum prolis impedire, *vel* in corpore, ut ſterilitas, aut lepra, aut aliquid hujuſmodi; *vel* in anima, ut ſi eſſet malorum motum, quos filii ex converſatione ad ipſam imitarentur. Sed quædam Gloſſa (*interl.*) ſuper illud Deut. 24. *Si non invenerit gratiam* &c. videtur magis arctare, ſcilicet ad peccatum, cum dicit, quod ibi *per fœditatem peccatum intelligitur*: Sed *peccatum* Gloſſa nominat non ſolum in moribus animæ, ſed etiam in natura corporis.

Sic ergo *prima duo* concedimus.

Ad tertium dicendum, quod ſterilitas, & alia hujuſmodi ſunt cauſa odii: Et ſic ſunt cauſæ remotæ repudii.

Ad quartum dicendum, quod propter virtutem non eſt aliquibus odibilis, per ſe loquendo: quia bonitas eſt cauſa amoris. Et ideo ratio non tenet.

Ad quintum dicendum, quod dabatur in pœnam viri, quod non poſſet in perpetuum repudiare uxorem in caſu illo; ſicut etiam in alio caſu, quando puellam defloraverat.

A P P E N D I X.

EX articul. habes *primo*: quomodo per rationem rejicias errorem quorundam *Gentilium*, ut colligitur ex Gen. cap. 20. dicentium, quod adulterium erat majus peccatum, quam homicidium. Ex Geneſis, inquam, cap. illo colligitur error talis illorum per hoc, quod, ſi ſciviſſent, Saram eſſe uxorem Abrahæ, occidiſſent ipſum Abraham, ut poſtea fornicarentur cum Sara. Non enim adulterium committere audebant, ſed ad ejus, tanquam majoris mali vitationem, homicidium conjugis eligebant. Hac de re Abraham perſuaſit Saræ, ut diceret, ſe eſſe ſororem ſuam. *Cogitavi, inquit Abraham, mecum dicens: forſitan non eſt timor Dei in loco iſto, & interficient me propter uxorem meam.* Hic ergo error, ut dixi, rejicitur per articulum præ-

ſentem. Hic enim oſtendit, quod cauſa repudii uxoris ex parte legis fuit intentio vitandi uxoricidium tanquam permiſſio minoris mali ad vitandum majus. Sciebat autem Deus, quod uxor repudiata nuptura erat alteri, cum quo manens adulterium, ſecundum aliquos ſupra, committebat. Cum ergo adulterium tale permiſerit Deus ad uxoricidium vitandum juxta dicta in articulo, patet & quod judicavit, adulterium eſſe minus malum, quam homicidium, & quod per articulum præſentem oſtenditur falſitas erroris illorum Gentilium. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictum errorem merito damnari ab Exod. 20. *Non occides, non mœchaberis*. Hæc ibi. Pro quo ſciendum, quod a majoribus præceptis incœpit ibi Deus deſcendendo ad minora in genere illo, puta affirmativorum, ſeu negativorum præceptorum. Unde prima præcepta fuerunt ſeipſo, ſcilicet: *Non habebis Deos alienos coram me*, & ſic deſcendendo. Per hoc igitur, quod anteponit ly *occides* ad ly *non mœchaberis*, oſtendere vult: quod homicidium eſt majus peccatum, quam adulterium. Item a Matth. 5. ubi idem ordo ſervatur. *Tertio* habes: quomodo per rationem multa dicta ſcripturarum, puta *Malach.* 3. *Deut.* 21. & 24. de cauſa repudii loquentia in ſenſu vero, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS VII. 286

Utrum cauſæ repudii deberent in libello ſcribi.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod cauſæ repudii debebant in libello ſcribi. Quia per libellum repudii ſcriptum a pœna legis abſolvebatur: Sed hoc omnino videtur injuſtum, niſi cauſis ſufficientibus repudii aſſignatis. Ergo illas oportebat ſcribere in libello.

2. Præterea. Ad nihil aliud illa ſcriptura valere videbatur, niſi ut cauſæ repudii oſtenderetur. Ergo ſi non inſcribebantur, fruſtra libellus ille tradebatur

3. Præterea. Hoc Magiſter dicit in littera. (4. d. 33.

Sed Contra. Cauſæ repudii aut erant ſufficientes, aut non: Si ſufficientes, præcludebatur mulieri via ad ſecundas nuptias, quæ ei ſecundum legem concedebantur. Si autem inſufficientes, oſtendebatur

in-

injuſtum repudium: & ſic repudium fieri non poterat. Ergo nullo modo cauſæ repudii ibi in ſpeciali inſcribebantur.

Reſpondeo dicendum, quod *cauſæ repudii in ſpeciali non ſcribebantur in libello*, *ſed in generali*, ut oſtenderetur juſtum repudium; ſed ſecundum Joſephum, (*lib. 4. Antiq. cap. 6. cir. med.*) ut mulier habens libellum conſcriptum de repudio alteri nubere poſſet: alias enim ei creditum non fuiſſet. Unde in eo erat ſcriptum tale ſecundum eum: *Promitto tibi, quod nunquam tecum conveniam*. Sed ſecundum Auguſt. (*l. 19. contra Fauſtum, c. 26. tom. 6.*) ideo libellus ſcribebatur, *ut mora interveniente, & conſilio Scribarum diſſuadente, vir a propoſito repudiandi deſiſteret*.

Et per hoc patet ſolutio ad Objecta.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe virtualiter inſinuatum a *Bonifacio VIII*. quod ad puniendum uxorem requirebatur aliqua cauſa: & ſic. *Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus*. Hæc ille: de regul. jur. in 6. regula 23. Quaſi dicat in propoſito. Si punienda eſt uxor manifeſte per repudium, etiam manifeſte debet explicari cauſa, & maxime quando non apparet notorie culpa uxoris. Tunc autem manifeſte cauſa explicatur abſentibus, quando in ſcriptis fit: quoniam ſcriptura & publica eſt, & ad abſentes loquitur. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædictam regulam Pontificis, pro quanto in generali ſaltem cauſas repudii ſcribendas eſſe virtualiter innuit, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LXVIII.

De filiis illegitime natis, in tres articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de filiis illegitime natis.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. Utrum qui naſcuntur extra verum matrimonium, ſint illegitimi.
Secundo. Utrum illegitimi filii debeant ex hoc damnum reportare.
Tertio. Utrum poſſint legitimari.

ARTICULUS I. 287

Utrum filii qui naſcuntur extra verum matrimonium, ſint illegitimi.

S. Thom. 4. diſt. 41. qu. un. art. 3. quæſt. 3. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod filii qui naſcuntur extra verum matrimonium, ſint legitimi. Quia ſecundum legem natus *legitimus filius* dicitur: Sed quilibet naſcitur ſecundum legem, ad minus naturæ, quæ fortiſſima eſt. Ergo quilibet filius dicitur legitimus.

2. Præterea. Communiter dicitur, quod legitimus filius eſt, qui eſt de legitimo matrimonio natus, vel de eo quod in facie Eccleſiæ legitimum reputatur; Sed contingit quandoque, quod aliquod matrimonium legitimum reputetur in facie Eccleſiæ, quod habet impedimentum, ne ſit verum matrimonium; & tamen a contrahentibus in facie Eccleſiæ ſcitur; & ſi occulte nubant, & impedimentum neſciant, legitimum videtur in facie Eccleſiæ, ex quo per Eccleſiam non prohibetur. Ergo filii extra verum matrimonium nati non ſunt illegitimi.

Sed Contra. Illegitimum dicitur, quod eſt contra legem: Sed illi qui naſcuntur extra matrimonium, naſcuntur contra legem. Ergo ſunt illegitimi.

Reſpondeo dicendum, quod *quadruplex ſtatus eſt filiorum. Quidam* enim ſunt naturales, & legitimi; ſicut illi qui naſcuntur ex vero, & legitimo matrimonio. *Quidam* naturales, & non legitimi; ut filii qui naſcuntur de ſimplici fornicatione. *Quidam* legitimi, & non naturales; ſicut filii adoptivi. *Quidam* nec legitimi, nec naturales; ſicut ſpurii nati de adulterio, vel de ſtupro. tales enim naſcuntur & contra legem poſitivam, & contra legem naturæ

turæ expreſſe. *Et ſic concedendum eſt quoſdam filios eſſe illegitimos*.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis illi qui naſcuntur ex illicito coitu, naſcantur ſecundum naturam, quæ communis eſt homini, & omnibus animalibus; tamen naſcuntur contra legem naturæ, quæ eſt propria hominibus; quia fornicatio, & adulterium, & hujuſmodi ſunt contra legem naturæ. Et ideo tales ſecundum nullam legem ſunt legitimi.

Ad ſecundum dicendum, quod ignorantia excuſat illicitum coitum a peccato, niſi ſit affectata. Unde illi qui conveniunt bona fide in facie Eccleſiæ, quamvis ſit impedimentum, dum tamen ignorent, non peccant: nec filii ſunt illegitimi: Si autem ſciant, quamvis Eccleſia ſuſtineat, quæ ignorat impedimentum, non excuſantur a peccato, nec filii ab illegitimitate: Si autem neſciant, & in occulto contrahant, etiam non excuſantur, quia talis ignorantia videtur affectata.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem, tanquam ab effectu, interimas hæreſim *Tatianorum* dicentium, quod matrimonium nil aliud eſt, niſi occultum meretricium, ſive, quod matrimonium nihil differt a ſcortatione, ſed idem eſt. Cum enim illegitimos filios ſciamus differre a legitimis: per hoc, quod articulus probat, illegitimos eſſe, qui extra matrimonium naſcuntur, non qui intra: oſtendit ſimul, quod matrimonium differt a meretricio quocumque. Unde non ſolum contra legem divinam eſſe prædictam hæreſim per hoc oſtenditur, ſed etiam contra legem naturalem, & poſitivam, tum pontificiam, tum Cæſaream; quoniam ſic ſentiunt & iſtæ leges. *Secundo* habes: quomodo per rationem, tamquam ab effectu, oſtendas, eandem merito damnari a, &c. ut *qu.* 41. *art.* 2. *append.* & *queſt.* 42. *art.* 3. *append.* Item 1. *par.* *q.* 72. *appen.* *Tertio* habes: quomodo per ſanctum Thomam oſtendas, merito inſinuatum ab *Alexandro III.* quod nati extra matrimonium verum, ſunt illegitimi; & ſic. *Cauſam, quæ* &c. *Eam non fuiſſe legitimam ejuſdem. R. filiam judicetis: quia non potuit eſſe uxor, quæ viri ſui thorum maculans, alii, dum ille viveret, copulari præſumſit*. Hæc ille, qui fil. ſint legit. Ecce, quod Papa judicat: filiam natam ex adulterio, eſſe illegitimam. Item a-

Cæleſtino III. & univerſalius quidem, ibidem *Referente*, &c. *Publicæ boneſtatis juſtitia prohibente, matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit ſeparari: ac per hoc, cum filii nec per eccleſiæ permiſſionem, nec per paternam ignorantiam excuſentur, ad ſucceſſionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi*. Hæc ibi. Unde patet, quare dixi ly *univerſalius*: quia ſcil. Papa ex matrimonio contracto, ſed non vero, nec per ignorantiam contrahentium excuſabili judicat filios eſſe illegitimos. *Quarto* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 288

Utrum filii illegitimi debeant ex hoc aliquod damnum reportare.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod illegitimi filii non debeant ex hoc aliquod damnum reportare. Quia filius non debet puniri pro peccato patris, ut patet per ſententiam Domini Ezech. 18. Sed quod iſte naſcatur ex illicito coitu, non eſt peccatum proprium, ſed peccatum patris. Ergo ex hoc non debet aliquod damnum incurrere.

2. Præterea. Juſtitia humana eſt extracta a divina: Sed Deus æqualiter largitur bona naturalia legitimis, & illegitimis filiis. Ergo & ſecundum jura humana filii illegitimi debent legitimis æquiparari.

Sed Contra eſt, quod dicitur Geneſ. 25. quod Abraham dedit omnia ſua bona Iſaac, & filiis concubinarum largitus eſt munera: Et tamen illi non erant ex illicito coitu nati. Ergo multo magis debent illi qui ex illicito coitu naſcuntur, hoc damnum reportare, quod non ſuccedant in bonis paternis.

Reſpondeo dicendum, quod aliquis dicitur damnum ex aliquo incurrere *dupliciter*. *Uno modo* per hoc quod ei ſubtrahitur, quod ei erat debitum: *Et ſic filius illegitimus nullum damnum incurrit*. *Alio modo* per hoc quod ei aliquid non eſt debitum, quod alias poterat eſſe ei debitum: *Et ſic filius illegitimus damnum incurrit duplex*: *unum*, quia non admittitur ad actus legitimos, ſicut ad officia, vel dignitates, quæ requirunt aliquam honeſtatem in illis qui hæc exercent; *aliud* damnum incurrit, quia non

non ſuccedit in hæreditate paterna. *Sed tamen naturales filii ſuccedere poſſunt in ſexta parte tantum, ſpurii autem in nulla parte; quamvis ex jure naturali parentes eis in neceſſariis providere teneantur.* Unde pertinet ad ſolicitudinem Epiſcopi, ut utrumque parentum cogat ad hoc quod eis provideant.

Ad primum ergo dicendum, quod incurrere damnum hoc ſecundo modo non eſt pœna. Et ideo non dicimus, quod ſit pœna alicui, quod non ſuccedit in regno aliquo, per hoc quod non eſt filius Regis. Et ſimiliter non eſt pœna quod alicui, qui non eſt legitimus, non debeantur ea quæ ſunt legitimorum filiorum.

Ad ſecundum dicendum, quod coitus illegitimus non eſt contra legem, inquantum eſt actus generativæ virtutis, ſed inquantum ex prava voluntate procedit. Et ideo filius illegitimus non incurrit damnum in his quæ acquiruntur per naturalem originem, ſed in his quæ per voluntatem fiunt, vel poſſidentur.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem, tanquam a ſimili, ſeu fortiori, interimas errorem quorundam, ut ex Conc. *Trid.* ſeſſ. 5. dicentium, quod ſine baptiſmo poteſt quis ſalvari. Cum enim habeat articulus præſens, quod illegitimi non ſuccedunt in hæreditate patris, & omnes ſine baptiſmo ſint illegitimi quoad Deum, ſeu quod ad vitam ſpiritus: patet, quod præſens articulus per hoc ipſorum errorem condemnat. Quaſi diceret apertius: illegitimi per jura humana non poſſunt ſuccedere in paterna hæreditate: ergo multo fortius non baptizati ad hæreditatem paternam cœleſtem, tanquam illegitimi in ordine ſpiritus, pervenire non poterunt jure divino. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito damnari errorem prædictum a regulis fidei Catholicæ poſitis ab Auguſt. in lib. de fid. ad Petr. ut recitatur de conſec. diſt. 4. *Firmiſſime tene, & nullatenus dubites: omnem hominem, qui per concubitum viri, & mulieris concipitur, cum originali peccato naſci: & ob hoc naturaliter iræ naſci filium, de quo dicit Apoſtolus: eramus filii iræ, ſicut & cæteri; a qua ira nullus liberabitur, niſi per fidem mediatoris hominis Jeſu Chriſti, ideſt, ut ſubdit, ſine ſacramento baptiſmi, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Hæc ibi. Item a Conc. *Trid.* ſeſſ. 6. cap. 4. *Quibus verbis*

juſtificationis impii deſcriptio inſinuatur, ut ſit translatio ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per ſecundum Adam Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum, quæ quidem translatio poſt Euangelium promulgatum ſine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non poteſt: ſicut ſcriptum eſt: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Hæc ibi. Unde patet, quod & filiis iræ non debetur hæreditas Dei: niſi naſcantur legitimi. *Tertio* habes: quomodo per ſanctum Thomam oſtendas, merito inſinuatum à Decret. *qui fil. ſint legit.* quod illegitimi reportant damnum. Vide tu ibi paſſim. Item inſinuatum merito a fortiori hoc Idem Gen. 25. *Dedit Abraham cuncta, quæ poſſederat Iſaac: filiis autem concubinarum largitus eſt munera*. Hæc ibi. Et tamen quamvis hæreditatem non habuerint ab eo, non erant illegitimi. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & patrum, pro quanto illegitimos reportare damnum inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica, &c.

ARTICULUS III. 289

Utrum filius illegitimus poſſit legitimari.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod filius illegitimus non poſſit legitimari. Quantum enim diſtat legitimus ab illegitimo, tantum e converſo illegitimus a legitimo: Sed legitimus nunquam fit illegitimus. Ergo nec illegitimus unquam fit legitimus.

2. Præterea. Coitus illegitimus creat illegitimum filium: Sed coitus illegitimus nunquam fit legitimus. Ergo nec filius illegitimus legitimari poteſt.

Sed Contra. Quod per legem inducitur, per legem revocari poteſt: Sed illegitimitas filiorum eſt per legem poſitivam inducta. Ergo poteſt filius illegitimus legitimari ab eo, qui habet auctoritatem legis.

Reſpondeo dicendum, quod *filius illegitimus poteſt legitimari, non ut fiat de legitimo coitu natus;* quia coitus ille tranſivit, & nunquam poteſt fieri legitimus, ex quo ſemel fuit illegitimus: *Sed dicitur legitimari, inquantum damna, quæ illegitimus filius incurrit, ſubtrahuntur per legis auctoritatem.* Et ſunt *ſex* modi legitimandi: *Duo* ſecundum Canon

nones: (*c. Conqueſtus*, *& c. Tanta*, *qui filii ſint legit.*) ſc. *cum* quis ducit in uxorem illam, ex qua filium illegitimum generavit, ſi non fuit adulterium: & *per* ſpecialem indulgentiam, & diſpenſationem domini Papæ. *Quatuor* autem alii modi ſunt ſecundum leges: *Primus* eſt, ſi pater filium naturalem Curiæ Imperatoris offerat; ex hoc enim ipſo legitimatur propter Curiæ honeſtatem: *Secundus*, ſi pater in teſtamento nominet eum legitimum hæredem, & filius poſtmodum teſtamentum Imperatori offerat: *Tertius* eſt, ſi filius nullus ſit legitimus, & ipſemet filius ſe Principi offerat; *Quartus* eſt, ſi pater in publico inſtrumento, vel cum trium teſtium ſubſcriptione eum legitimum nominet, nec adjiciat naturalem.

Ad primum ergo dicendum, quod alicui poteſt ſine injuſtitia gratia fieri; ſed non poteſt aliquis damnificari niſi pro culpa. Et ideo magis poteſt illegitimus fieri legitimus, quam e converſo. Etſi enim legitimus aliquando hæreditate privatur pro culpa: non tamen dicitur illegitimus filius; quia generationem legitimam habuit.

Ad ſecundum dicendum, quod coitus illegitimus habet defectum intra ſe inſeparabilem, quo legi opponitur: de ideo non poteſt fieri legitimus: Nec eſt ſimile de filio illegitimo, qui non habet hujuſmodi defectum.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, *Alexandrum III.* merito inſinuare, illegitimos poſſe legitimari, & ſic. *Tanta eſt vis matrimonii, ut, qui antea ſunt geniti, poſt contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir, vivente uxore ſua, aliam cognoverit, & ex ea prolem ſuſceperit, licet poſt mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus ſpurius erit filius, & ab hæreditate repellendus.* Hæc ille: qui filii ſunt legitim. ex quo vides, legitimationem ab articulo intentam verificari de aliis a ſpuriis. Quod annotavit & ſanctus Doctor *art.* 2. corp. quando dixit: quod ſpurii in hæreditatis nulla parte ſuccedere poſſunt. Item ab eod. *Alexandro* ibid. cap. conqueſtus, habetur idem de genitis ex ſoluto, & ſoluta, antequam poſtmodum contraherent. Item per *Innocentium III.* ibid. *Ex tenore*, &c. *Cum vidua G. hæreditatem quondam R. mariti ſui ſibi, & pupillo filio reſtitui poſtularet, pars adverſa petitionem ejus nitebatur* ex-

excludere, pro eo, quod maritum ipſius viduæ de adulterio genitum aſſerebat. Intelligentes, quod pater prædictam G. matrem ipſius in facie eccleſiæ ignaram, quod ipſe aliam ſibi matrimonialiter copulaſſet, duxerit in uxorem, & , dum ipſa conjux ipſius legitima putaretur, dictum R. ſuſcepit ex eadem; in favorem prolis potius declinamus, memoratum R. legitimum reputantes. Hæc ibi. Ecce: quod, ſi conjugatus vivente prima uxore contrahit in facie eccleſiæ cum ſecunda hoc ignorante, legitima erit eorum proles. Item per eundem ibid. *Gaudemus*, &c. *Prolem de infidelium conjunctionibus ſecundo, tertio, vel ulteriori gradu ſecundum opinionem illorum natam, poſt fidem receptam, legitimam volumus reputari.* Hæc ibi. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontificum, pro quanto illegitimum poſſe legitimari inſinuant, & intelligas, & teneris. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Thomiſtica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO LXIX.

De his quæ ſpectant ad Reſurrectionem, & primo de loco animarum poſt mortem, in ſeptem articulos diviſa.

POſt hæc agendum eſt de his quæ ſpectant ad ſtatum Reſurrectionis. Poſtquam enim dictum eſt de ſacramentis, quibus homo liberatur a morte culpæ, conſequenter dicendum eſt de reſurrectione, per quam homo liberatur a morte pœnæ.

Circa tractatum autem reſurrectionis *tria* conſideranda ſunt, ſc. *præcedentia* reſurrectionem, *concomitantia*, & *ſequentia*. Et ideo *primo* dicendum eſt de his, quæ pro parte, quamvis non ex toto, reſurrectionem præcedunt. *Secundo* de ipſa reſurrectione, & circumſtantibus eam, *Tertio* de his quæ eam ſequuntur. Præcedentium autem reſurrectionem *prima* conſideratio eſt de receptaculis animarum poſt mortem eis aſſignatis. *Secunda* de qualitate, & pena animarum ſeparatarum, eis ab igne inflicta. *Tertia* de ſuffragiis, quibus animæ defunctorum a vivis adjuvantur. *Quarta* de orationibus Sanctorum in patria exiſtentium. *Quinta* de ſignis judicium generale præcedentibus. *Sexta* de igne ultimæ conflagrationis mundi, qui faciem Judicis præcedet.

Cir-

Circa primum quæruntur ſeptem.

Primo. Utrum animabus poſt mortem receptacula aſſignentur.

Secundo. Utrum ſtatim poſt mortem ad ipſa animæ deducantur.

Tertio. Utrum de ipſis locis egredi valeant.

Quarto. Utrum limbus Inferni ſit idem, quod ſinus Abrahæ.

Quinto. Utrum limbus ſit idem, quod infernus damnatorum.

Sexto. Utrum limbus Patrum ſit idem, quod limbus puerorum.

Septimo. Utrum tot receptacula debeant diſtingui.

ARTICULUS I. 290

Utrum aſſignentur receptacula animabus poſt mortem.

S. Th. 4. diſ. 45. q. 1. a. 1. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod animabus poſt mortem receptacula non aſſignentur. Sicut enim dicit Boetius in lib. de Hebdomadib. (*cir. princ.*) *Communis animi conceptio eſt apud ſapientes, incorporalia in loco non eſſe.* cui concordat quod Auguſt. dicit 12. ſuper Geneſ. ad litteram, (*c. 32. cir. princ. tom. 3.*) *Cito quidem reſponderi poteſt, ad corporalia loca animam non ferri, niſi cum aliquo corpore, vel non localiter ferri.* Sed anima ſeparata a corpore non habet aliquod corpus, ſicut ibidem Auguſt. dicit. Ergo ridiculum eſt animabus ſeparatis aliqua receptacula aſſignare.

2. Præterea. Omne quod habet locum determinatum, magis convenit cum illo loco, quam cum alio: Sed animæ ſeparatæ, ſicut etiam quælibet aliæ ſpirituales ſubſtantiæ, indifferenter ſe habent ad omnia loca: non enim poteſt dici, quod cum aliquibus corporibus conveniant, & ab aliis differant, cum ab omnibus conditionibus corporalibus penitus ſint remotæ. Ergo eis receptacula determinata non ſunt aſſignanda.

3. Præterea. Animabus ſeparatis non aſſignatur aliquid poſt mortem, niſi quod cedat in pœnam, vel in præmium: Sed corporalis locus non poteſt eis cedere in pœnam, vel in præmium, cum a cor-

po-

poribus nihil recipiant. Ergo non ſunt eis aſſignanda certa receptacula.

Sed Contra. Cęlum empyreum eſt locus corporalis: & tamen ipſum factum mox ſanctis Angelis eſt repletum, ut Strabus dicit. (*hab. in gloſ. ord. in princ. Geneſis*) Cum ergo angeli ſint incorporei, ſicut & animæ ſeparatæ, videtur etiam quod animabus ſeparatis ſint certa receptacula aſſignanda.

Præterea. Hoc patet per id quod Gregor. narrat in 4. Dialog. (*c.* 25. 29. 30. & 40.) ſcilicet animas poſt mortem ad diverſa loca corporalia eſſe deductas: ut patet de Paſchaſio, quem Germanus Capuanus Epiſcopus in balneis invenit: & de anima Theodorici Regis, quam dicit ad gehennam eſſe deductam. Ergo animæ poſt mortem habent certa receptacula.

Reſpondeo dicendum, quod quamvis ſubſtantiæ ſpirituales ſecundum eſſe ſuum a corpore non dependeant; corporalia tamen a Deo mediantibus ſpiritualibus gubernantur, ut dicit Auguſt. in 3. de Trinit. (*c.* 4. & 5. *tom.* 3.) & Gregor. in 4. Dialog. (*c.* 5. *ad fi.*) Et ideo eſt quædam convenientia ſpiritualium ſubſtantiarum ad corporales ſubſtantias per congruentiam quandam, ut ſc. dignioribus ſubſtantiis digniora corpora adaptentur. Unde etiam Philoſophi ſecundum ordinem mobilium poſuerunt ordinem ſubſtantiarum ſeparatarum. *Quamvis autem animabus poſt mortem non aſſignentur aliqua corpora, quorum ſint formæ, vel determinati motores; determinantur tamen eis quædam corporalia loca per congruentiam quandam ſecundum gradum dignitatis earum, in quibus ſint quaſi in loco, eo modo quo incorporalia eſſe poſſunt in loco*, ſecundum quod magis, vel minus accedunt ad primam ſubſtantiam, cui locus ſuperior per congruentiam deputatur, ſc. Deum, cujus ſedem cęlum Scriptura eſſe denuntiat. (*Pſal.* 102. & *Iſa.* 66.) Et ideo animas, quæ ſunt in participatione perfecta deitatis, in cęlo eſſe ponimus; animas vero, quæ a participatione hujuſmodi impediuntur, loco contrario dicimus deputari.

Ad primum ergo dicendum, quod incorporalia non ſunt in loco modo aliquo nobis noto, & conſueto, ſecundum quod dicimus corpora proprie in loco eſſe: Sunt tamen in loco modo ſubſtantiis ſpiritualibus convenienti, qui nobis plene manifeſtus eſſe non poteſt.

Ad ſecundum dicendum, quod *duplex* eſt convenien-

nientia, vel ſimilitudo. *Una*, quæ eſt per participationem ejuſdem qualitatis: ſicut calida adinvicem conveniunt: Et talis convenientia incorporalium ad loca corporalia eſſe non poteſt. *Alia* per quandam proportionalitatem, ſecundum quam in Scripturis metaphorice corporalia ad ſpiritualia transferuntur: quo modo in Scripturis Deus dicitur eſſe Sol; quia eſt principium vitæ ſpiritualis, ſicut Sol vitæ corporalis: Et ſecundum hanc convenientiam quædam animæ cum quibuſdam locis magis conveniunt; ſicut animæ ſpiritualiter illuminatæ cum corporibus luminoſis, animæ vero obtenebratæ per culpam cum locis tenebroſis.

Ad tertium dicendum, quod anima ſeparata directe nihil recipit a locis corporalibus per modum quo corpora recipiunt, quæ conſervantur a ſuis locis: ſed ipſæ animæ ex hoc quod cognoſcunt ſe talibus locis deputari, ſibi gaudium ingerunt, vel mœrorem: Et ſic locus cedit eis in pœnam, vel præmium.

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem rejicias errorem *Albigenſium* (Prat. Albigenſes) dicentium: animam hominis ſecundum ejus meritum per diverſa tranſire corpora, etiam animalium, & ſerpentum, ſi male vixiſſet; ſi vero probe in alicujus principis, vel alterius illuſtris perſonæ corpus. Cum enim animabus receptacula poſt mortem corporis aſſignentur ab articulo præſenti, negando ſimul per hoc, quod animæ ipſæ ſint corporum formæ, vel determinati motores: patet, quod contra illorum errorem militat. Item errorem *Libertinorum* (Prat. Gnoſtici, in calce) ſimili ratione interimas dicentium; animam omnem morientem ad Deum redire, illique reuniri. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito damnari *Albigenſes* prædictos a regulis fidei catholicæ (has recitat B. Athanaſius in lib. 6. de beatitudine filii Dei) dicentibus: *Si quis confitetur animas hominum in revolutionem rurſus in mundo, aut in hominibus, aut in pecudibus, aut in ſerpentibus verti, anathema illi*. Hæc ibi. Item ab Eccl. 11. *In quocunque loco ceciderit lignum, ibi erit*. Clarum autem eſt in ſcripturis 2. *Machab*. 9. & *Luc*. 16. & alibi, quod nonnulli extra gratiam Dei cadunt, ideſt, moriuntur: quorum utique animas redire ad Deum, illique reuniri, conſtat per hoc eſ-

ſe falſum. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum Lucæ 16. quod animabus poſt hanc vitam aſſignantur receptacula diverſa; & ſic. *Factum eſt, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem dives, & ſepultus eſt in inferno. Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, & ſcripturarum, pro quanto directe, vel indirecte aſſignari receptacula animabus, inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 291

Utrum ſtatim poſt mortem animæ deducantur ad cælum, vel ad infernum.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod ſtatim poſt mortem nullæ animæ deducantur ad cęlum, vel ad infernum. Quia ſuper illum Pſal. 36. *Adhuc puſillum, & non erit peccator*; dicit Gloſſ. (*ordin. Auguſt. tom.* 8.) quod *Sancti liberantur in fine vitæ: poſt hanc tamen vitam nondum erunt, ubi erunt Sancti, quibus dicetur: Venite benedicti Patris mei:* Sed illi Sancti erunt in cęlo. Ergo Sancti poſt hanc vitam non ſtatim aſcendunt ad cęlum.

2. Præterea. Auguſt. dicit in Enchir. (*cap.* 109. *to.* 3.) quod *tempus inter hominis mortem, & ultimam reſurrectionem interpoſitum animas abditis receptaculis continet, ſicut unaquæque digna eſt requie, vel ærumna:* Sed hæc abdita receptacula non poſſunt intelligi cęlum, & infernus; quia in illis etiam poſt reſurrectionem ultimam animæ cum corporibus erunt: unde pro nihilo diſtingueret tempus ante reſurrectionem, & poſt reſurrectionem. Ergo non erunt nec in inferno, nec in paradiſo uſque ad diem judicii.

3. Præterea. Major eſt gloria animæ, quam corporum: Sed ſimul omnibus redditur gloria corporum, ut ſit major lætitia ſingulorum ex communi gaudio; ut patet per hoc quod ſuper illud ad Hebræos 11. *Deo pro nobis aliquid melius providente* &c. dicit Gloſſa (*interlin. Petri Lombard.*) *Ut in communi gaudio omnium maius fiat gaudium ſingulorum.* Ergo multo fortius gloria animarum debet differri uſque ad finem, ut ſimul omnibus reddatur.

4. Præterea, Pęna, & præmium, quæ per ſen-

ten-

tentiam judicis redduntur, judicium præcedere non debent: Sed ignis inferni, & gaudium paradiſi dabuntur omnibus per ſententiam judicantis Chriſti, ſc. in ultimo judicio, ut patet Matth. 25. Ergo ante diem judicii nullus aſcendit in cęlum, vel deſcendit ad inferos.

Sed Contra eſt, quod dicitur 2. Cor. 5. *Si terrena noſtra habitatio diſſolvatur, domum habemus non manu factam, ſed conſervatam in cęlis*: Ergo diſſoluta carne, anima habet manſionem, quæ ei in cęlis fuerat conſervata.

Præterea. Philip. 1. dicit Apoſtolus: *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*: Ex quo ſic arguit Gregor. in 4. Dialog. (*c.* 25. *cir. med.*) *Qui ergo Chriſtum in cęlo eſſe non dubitat, nec Pauli animam in cęlo eſſe negat*. Sed non eſt negandum, Chriſtum eſſe in cęlo, cum ſit articulus fidei. Ergo nec eſt dubitandum, animas Sanctorum ad cęlos ferri. Quod etiam aliquæ animæ ad infernum deſcendant ſtatim poſt mortem, patet Lucæ 16. *Mortuus eſt autem dives, & ſepultus eſt in inferno*.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut in corporibus eſt gravitas, vel levitas, qua feruntur ad ſuum locum, qui eſt finis motus ipſorum; ita etiam eſt in animabus meritum, vel demeritum, quibus perveniunt animę ad pręmium, vel ad pęnam, quæ ſunt fines actionum ipſarum. *Unde ſicut corpus per gravitatem, vel levitatem ſtatim fertur in locum ſuum, niſi prohibeatur: ita animæ, ſoluto vinculo carnis, per quod in ſtatu viæ detinebantur, ſtatim præmium conſequuntur, vel pęnam, niſi aliquid impediat*; ſicut interdum impedit conſecutionem præmii veniale peccatum, quod prius purgari oportet; ex quo ſequitur, quod præmium differatur. Et quia locus deputatur animabus ſecundum congruentiam præmii, vel pœnæ, *ſtatim ut anima abſolvitur a corpore, vel in infernum immergitur, vel ad cęlos evolat: niſi impediatur aliquo reatu, quo oporteat evolationem differri, ut prius anima purgetur*. Et huic veritati auctoritates Scripturæ canonicæ manifeſte atteſtantur, & documenta Sanctorum Patrum. Unde contrarium pro hæreſi eſt habendum, ut patet 4. Dialog. (*Greg. c.* 25. & 28.) & in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus. (*c.* 88. *inter op. Aug. to.* 3.)

Ad primum ergo dicendum, quod Gloſſa ſeipſam exponit. Quod enim dicit, *Nondum erunt, ubi erunt Sancti* &c. ſtatim exponit, ſubdens: *ideſt non habebunt geminam ſtolam, quam habebunt Sancti in reſurrectione*.

Ad

Ad ſecundum dicendum, quod inter illa abdita receptacula, de quibus Auguſtinus loquitur, etiam ſunt computanda infernus, & paradiſus, in quibus animæ aliquæ ante reſurrectionem continentur. Sed ideo diſtinguitur tempus ante reſurrectionem, & poſt, quia ante reſurrectionem ſunt ibi ſine corpore, poſt autem erunt cum corpore; & quia in aliquibus receptaculis nunc ſunt animæ, in quibus poſt reſurrectionem non erunt.

Ad tertium dicendum, quod homines ſecundum corpora habent quandam continuationem adinvicem: quia ſecundum ea eſt verum quod dicitur Actuum 17. quod *Deus ex uno fecit omne genus hominum*. Sed animas ſigillatim finxit. Unde non eſt tanta congruentia, ut omnes homines ſimul glorificentur in anima, quanta, ut ſimul glorificentur in corpore.

Et præterea gloria corporis non eſt ita eſſentialis, ſicut gloria animæ. Unde majus detrimentum eſſet Sanctis, ſi gloria animæ differretur, quam ſit quod gloria corporis differatur: Nec poſſet hoc detrimentum gloriæ recompenſari propter ampliationem gaudii ſingulorum de gaudio communi.

Ad quartum dicendum, quod eandem objectionem Gregor. in 4. Dialog. (*c.* 25. *in med.*) proponit, & ſolvit: *Si igitur*, inquit, ,, nunc in cœlo ,, ſunt animæ juſtorum, quid eſt quod in die ,, judicii pro juſtitiæ ſuæ retributione recipient? & ,, *reſpondet*; Hoc eis nimirum creſcit in judicio, ,, quod nunc animarum ſola, poſtmodum vero etiam ,, corporum beatitudine perfruuntur, ut in ipſa ,, quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, ,, cruciatuſque pertulerunt. ,, Et eodem modo dicendum eſt de damnatis.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſes *Armenorum*, & *Grecorum* (Directo. Inquiſit. 2. *par. quæſt.* 8.) dicentium, quod animæ juſtorum decedentium ſecundum communem Dei ordinationem nec ſunt, nec erunt in cœlorum regno, ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ ante reſumptionem ſuorum corporum, & judicium generale. Idem dicunt de iis, quæ purgationem peccatorum ex toto peregerunt: & morientibus ſtatim poſt baptiſma: adeo, quod ſecundum iſtos, nec ante, nec poſt baptiſmi tempus ſunt aliqui juſti recepti-

pti in Paradiſum. Idem dicunt de animabus decedentium in mortali peccato, quod ſc. mox poſt mortem ſuam, ſecundum communem Dei ordinationem, non deſcendunt ad inferna, nec pœnis infernalibus cruciantur. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, has omnes merito damnari a *Benedicto* Papa *XI.* in extravag. „ Hac in perpe„ tuum valitura conſtitutione auctoritate Apoſtoli„ ca definimus, quod ſecundum communem Dei or„ dinationem animæ Sanctorum omnium, in qui„ bus nihil purgabile fuit, quando deceſſerunt, nec „ erit, quando decedent etiam in futurum, vel ſi „ tunc erit, tamen poſt mortem ſuam purgaverunt, „ atque animæ puerorum renatorum, & baptizan„ dorum, mox poſt mortem ſuam, etiam ante re„ ſumptionem ſuorum corporum, & judicium gene„ rale, poſt aſcenſionem Salvatoris noſtri fuerunt, „ ſunt, & erunt in cœlorum regno cum Chriſto, „ ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ. Defi„ nimus inſuper, quod, ſecundum Dei ordinatio„ nem communem, animæ decedentium in actuali „ peccato mortali mox poſt mortem ſuam ad in„ ferna deſcendunt, ubi pœnis infernalibus crucian„ tur. *Hæc ibi. Item a Concil. Florent. ſeſſ. ultim.* „ Definimus illorum animas, qui poſt baptiſma ſu„ ſceptum, nullam omnino peccati maculam incur„ rerunt: illas etiam, quæ poſt contractam pecca„ ti maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem „ exutæ corporibus, ſunt purgatæ, in cœlum mox „ recipi. Illorum autem animas, qui in actuali „ peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in „ infernum deſcendere. „ Hæc ibi. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto animas ſeparatas ſtatim in locum ſuis meritis convenientem recipi, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides, quomodo ex his, &c.

ARTICULUS III. 292

Utrum animæ exiſtentes in paradiſo, vel in inferno egredi valeant.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod animæ in paradiſo, vel in inferno exiſtentes egredi non valeant. Auguſtinus enim dicit in libro de cura pro mortuis agenda: (*c. 13. a princ. to. 4.*) *Si rebus viventium intereſſent animæ mortuorum, ut de aliis taceam, meipſum pia mater nulla nocte de-*

ſereret, *quæ terra, marique ſecuta eſt*, *ut mecum viveret*. & ex hoc concludit, quod animę defunctorum rebus viventium non interſint: Sed intereſſe poſſent, ſi de ſuis receptaculis exirent. Ergo de ſuis receptaculis non exeunt.

2. Præterea. In Pſalmo 26. dicitur: *Ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ*. & Job 7. *Qui deſcenderit ad inferos, non aſcendet*. Ergo tam boni, quam mali a ſuis receptaculis non exeunt.

3. Præterea. Receptacula, ut dictum eſt, (*a. præc.*) animabus poſt mortem dantur in præmium, vel in pœnam: Sed poſt mortem neque præmia ſanctorum minuuntur, neque pœnæ damnatorum. Ergo non exeunt de ſuis receptaculis.

Sed Contra eſt, quod dicit Hieronymus contra vigilantium, (*inter princ. & med. & incipit: Multa in orbe* (ſic eum alloquens: ,, Ais enim, vel in ,, ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel ſubter ,, aram Dei animas Apoſtolorum, & Martyrum conſedisse, nec poſſe ſuis tumulis, cum voluerint, ,, adeſſe præſentes: Et ita tu Deo leges pones? tu ,, Apoſtolis vincula injicies? ut uſque ad diem judicii teneantur cuſtodia; nec ſint cum Domino ,, ſuo, de quibus ſcriptum eſt: Sequuntur agnum, ,, quocumque ierit. Et ſi agnus ubique eſt, ergo & ,, hi qui cum eo ſunt, ubique eſſe credendi ſunt. ,, Ridiculum ergo eſt dicere, quod animæ mortuorum a ſuis receptaculis non recedant.

Præterea. Hieronymus ibidem arguit ſic: *Cum diabolus, & dæmones ubique vagentur orbe toto, & celeritate nimia ubique præſentes ſint, quare Martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui arca operientur incluſi, & inde exire non poterunt?* Ex quo poteſt concludi non ſolum de bonis, ſed etiam de malis, quod ſua receptacula quandoque exeant; cum non habeant majorem damnationem, quam dæmones, qui ubique diſcurrunt.

Præterea. Hoc idem probari poteſt per Gregor. in 4. Dialog. (*cap.* 36. & 40.) ubi narrat de multis mortuis, quod vivis apparuerint.

Reſpondeo dicendum, quod aliquem exire de inferno, vel de paradiſo, poteſt intelligi *dupliciter*. *Uno modo* ita quod ſimpliciter inde exeat, ut jam locus ejus non ſit paradiſus, vel infernus: *Et ſit nullus inferno, vel paradiſo finaliter deputatus inde exire poteſt*, ut infra dicetur. (*q.* 71. *ar.* 5. *ad* 5.) *Alio modo* poteſt intelligi, ut exeant inde ad tempus: Et in hoc diſtinguendum eſt, quid eis conveniat

niat ſecundum legem naturæ, & quid eis conveniat ſecundum ordinem divinæ providentiæ: quia, ut dicit Auguſt. in lib. de cura pro mort. agenda, (*cap. 16. inter princ. & med. to. 4.*) *Alii ſunt humanarum limites rerum, alia ſunt divinarum ſigna virtutum, alia ſunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt.* *Secundum* ergo *naturalem curſum animæ ſeparatæ propriis receptaculis deputatæ, a converſatione viventium penitus ſegregantur.* Non enim ſecundum curſum naturæ homines in mortali carne viventes ſubſtantiis ſeparatis immediate conjunguntur; cum omnis eorum cognitio a ſenſu oriatur: Nec propter aliud a ſuis receptaculis eas exire conveniret, niſi ut rebus viventium intereſſent. *ſed ſecundum diſpoſitionem divinę providentię aliquando animę ſeparatę a ſuis receptaculis egreſſę conſpectibus hominum prę ſentantur*: ficut Auguſt. in libro prædicto (*ibid.*) narrat de Felice martyre, qui civibus Nolanis viſibiliter apparuit, cum a Barbaris oppugnarentur. *Et hoc etiam credi poteſt, quod aliquando damnatis contingat, quod ad eruditionem hominum, & terrorem, permittuntur viventibus apparere, aut etiam ad ſuffragia expetenda; quantum ad illos qui in Purgatorio detinentur*, ut per multa, quæ in 4. Dial. (*Greg. cap.* 36. 40. & 55.) narrantur, patet. *Sed hoc intereſt inter ſanctos, & damnatos, quod Sancti cum voluerint, apparere poſſunt viventibus non autem damnati.* Sicut enim Sancti viventes in carne per dona gratiæ gratis datæ accipiunt, ut ſanitates, & ſigna perficiant, quæ nonniſi divina virtute mirabiliter fiunt; quæ quidem ſigna ab aliis hoc dono carentibus perfici non poſſunt; ita etiam non eſt inconveniens, ut ex virtute gloriæ aliqua potentia animabus Sanctorum detur, per quam poſſint mirabiliter apparere viventibus, cum volunt; quod alii non poſſunt, niſi interdum permiſſi.

Ad primum ergo dicendum, quod Auguſtinus, ut per ſequentia patet, loquitur ſecundum communem curſum naturæ.

Nec tamen ſequitur, quod etiamſi mortui poſſint, ut volunt, viventibus apparere, toties appareant, quoties apparent in carne viventes: quia ſeparati a carne vel omnino conformantur divinæ voluntati, ita quod non liceat eis, niſi quod ſecundum divinam diſpoſitionem congruere intuentur, vel ita ſunt pęnis oppreſſi, ut de ſua miſeria magis doleant, quam curent aliis apparere.

Ad ſecundum dicendum, quod auctoritates illæ lo-

loquuntur quantum ad hoc, quod nullus de paradiſo, vel inferno egreditur ſimpliciter, & non quod aliquis egrediatur ad tempus.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut ex dictis patet, (*a. 1. hu. qu. ad 3.*) ſecundum hoc locus animę cedit in pœnam, vel præmium, quod anima afficitur ex hoc quod tali loco deputatur, vel gaudendo, vel dolendo. Hoc autem gaudium, ſive hic dolor de hoc quod talibus locis deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca prædicta fuerit: ſicut Pontifici, cui datur pro honore, ut in cathedra ſedeat in Eccleſia, non minuitur gloria ejus, quando a cathedra recedit: quia etſi actu ibi non ſedeat, locus tamen ille ſibi deputatus eſt.

Ad ea etiam quæ contra objiciuntur, reſpondere oportet.

Ad quorum primum dicendum, quod Hieronymus loquitur de Apoſtolis, & Martyribus, ſecundum hoc quod eis accreſcit ex poteſtate gloriæ, & non ſecundum hoc quod eis congruit ex debito naturæ. Quod autem dicit eos ubique eſſe, non eſt intelligendum quaſi ſimul ſint in pluribus locis, aut ubique, ſed quia eſſe poſſunt, ubi volunt.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt ſimile de dæmonibus, & angelis, & animabus ſanctorum, & damnatorum. Angeli enim boni, vel mali hoc officium ſortiuntur, ut hominibus præſint vel ad cuſtodiam, vel ad exercitium: quod de animabus hominum non poteſt dici: Sed tamen ſecundum poteſtatem gloriæ animabus ſanctorum hoc congruit, quod poſſint eſſe ubi voluerint. Et hoc eſt quod Hieronymus intendit.

Ad tertium dicendum, quod quamvis aliquando animæ ſanctorum, vel damnatorum præſentialiter adſint, ubi apparent; non tamen credendum eſt, hoc ſemper accidere. Aliquando enim hujuſmodi apparitiones fiunt vel in dormiendo, vel in vigilando, operatione bonorum, vel malorum ſpirituum, ad inſtructionem, vel deceptionem viventium: ſicut etiam vivi homines aliquando aliis apparent, & eis multa dicunt in ſomnis, cum tamen conſtet eos non eſſe præſentes; ſicut Auguſtinus per multa exempla probat in libro de cura pro mortuis agenda. (*cap. 11. & 12. to. 4.*

APPENDIX.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem rejicias errorem *Philoſophorum* (Direct. Inquiſit. 2. *par. q.* 4.) dicentium : quod animæ defunctorum poſt multorum annorum curricula circulariter in diverſa corpora revertuntur. Item hæreſim *Arabicorum*, *Sadducæorum*, & cujuſdam *Hermani*, dicentium: animam hominis ſimul cum corpore in ipſius morte corrumpi. Per hoc enim, quod oſtenditur per articulum, & auctoritates *art.* 2. nunquam illas exire ſimpliciter ex ſuis receptaculis, rejiciuntur *Philoſophi* : per hoc vero, quod apparere viventibus probatur, interimuntur alii animarum immortalitatem negantes. *Secundo* habes : quomodo, per rationem oſtendas, primos merito damnari a regulis fidei, &c. ut *art.* 1. *append.* Item merito damnari reliquos a, &c. ut 1. *par. q.* 75. *art.* 2. *append.* & *qu.* 117. *art.* 4. *Tertio* habes : quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a ſcripturis, animas defunctorum quandoque ad tempus exire de locis ſuis. Ut Matth. 17. *Apparuerunt Moyſes, & Elias* . Ecce, quod anima Moyſi exivit ad tempus a limbo ſanctorum patrum. Et 2. Machab. 15. „ Erat autem „ hujuſcemodi viſus, Oniam, qui fuerat ſummus „ ſacerdos, virum bonum, & benignum, verecun„ dum viſu, modeſtum moribus, & eloquio deco„ rum, & qui a puero in virtutibus exercitatus ſit, „ manus protendentem, orare pro omni populo Ju„ dæorum. Poſt hoc apparuiſſe & alium virum æ„ tate, & gloria mirabilem, & magni decoris ha„ bitudine circa illum. „ Hæc ibi. En duo mortui apparentes de locis ſuis. *Quarto* habes : quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, pro quanto defunctos exire quandoque e locis ſuis, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides : quomodo, &c.

ARTICULUS IV.

Utrum limbus inferni ſit idem, quod ſinus Abrahę.

S. Thom. 4. diſt. 45. qu. 1. art. 2. qu. 1. & ſeq.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod limbus inferni non ſit idem, quod ſinus Abrahæ. Sicut enim dicit Auguſt. 12. ſuper. Geneſ. ad litteram, (*cap. 33. ſub fin. to. 3.*) *nondum inveni, inferos alicubi in bono poſuiſſe Scripturam*: Sed ſinus Abrahæ in bono accipitur, ut ibidem ſubjungit Auguſt. ſic dicens: „ Non in bono accipiendum ſinum „ Abrahæ, & illam requiem, quo ab angelis pius „ pauper ablatus eſt, neſcio utrum quiſquam poſ- „ ſit audire „ Ergo ſinus Abrahæ non eſt idem quod limbus inferni.

2. Præterea. In inferno exiſtentes non vident Deum: Sed in ſinu Abrahæ videtur Deus, ut patet per Auguſt. lib. 9. Confeſſ. (*c. 3. a med. to. 1.*) qui loquens de Nebridio dicit; „ Quicquid illud eſt, „ quod ſinus Abrahæ vocatur, ibi Nebridius meus „ vivit: *Et infra*: Jam non ponit aurem ad os „ meum, ſed ſpirituale os ad fontem tuum: & bi- „ bit, quantum poteſt, ſapientiam pro aviditate „ ſua, ſine fine felix. Ergo ſinus Abrahæ non eſt idem, quod limbus inferni.

3. Præterea. Eccleſia non orat pro aliquo, ut ad infernum deducatur: Orat autem, ut Angeli animam defuncti in ſinum Abrahæ deferant. Ergo videtur, quod ſinus Abrahæ non ſit idem, quod limbus.

Sed Contra. Sinus Abrahæ dicitur, ubi mendicus Lazarus ductus eſt: Sed ipſe ductus eſt ad infernum: quia, ut Gloſ. (*ordin. Greg. lib. 20. Moral. c. 25.*) Job 30. ſuper illud, *Ubi conſtituta eſt domus omni viventi*, dicit: *Infernus domus erat omnium viventium ante Chriſti adventum*. Ergo ſinus Abrahæ eſt idem, quod limbus.

Præterea. Gen. 24. dicit Jacob filiis ſuis: *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos*. Ergo Jacob ſciebat ſe in morte ſua ad inferos transferendum. Ergo & eadem ratione Abraham ad inferos tranſlatus fuit poſt mortem. Et ita ſinus Abrahæ videtur eſſe aliqua pars inferni.

Reſ-

Reſpondeo dicendum, quod animæ hominum poſt mortem ad quietem pervenire non poſſunt, niſi merito fidei: quia *accedentem ad Deum oportet credere*, Hebr. 11. primum autem exemplum credendi hominibus in Abraham datur, qui primus ſe a cœtu infidelium ſegregavit, & ſpeciale ſignum fidei accepit. *Et ideo requies illa, quę hominibus poſt mortem datur, ſicut Abrahę dicitur*, ut patet per Auguſtinum 12. ſuper Gen. ad litter. (*c. 34. ante med. tom. 3.*) *Sed animę ſanctorum poſt mortem non omni tempore eandem quietem habuerunt*: quia poſt Chriſti adventum habent plenam quietem, divina viſione perfruentes: ſed ante Chriſti adventum habebant quidem quietem per immunitatem pœnæ, ſed non habebant quietem deſiderii per conſecutionem finis. Et ideo ſtatus ſanctorum ante Chriſti adventum poteſt conſiderari & ſecundum id quod habebat de requie: & ſic dicitur ſinus Abrahæ: Poteſt etiam conſiderari quantum ad id quod eis deerat de requie: & ſic dicitur limbus inferni. „ Limbus ergo inferni, & ſinus Abrahæ fuerunt ante „ Chriſti adventum unum per accidens, & non per „ ſe. *Et ideo* nihil prohibet, poſt Chriſti adventum eſſe ſinum Abrahæ, & eſſe omnino diverſum a limbo: quia ea quæ ſunt unum per accidens, ſeparari contingit.

Ad primum ergo dicendum, quod quantum ad id, quod habebat de bono ſtatus ſanctorum Patrum, ſinus Abrahæ dicebatur: ſed quantum ad id quod habebat de defectu, dicebatur infernus Et ſic nec ſinus Abrahæ in malum accipitur, nec infernus in bonum; quamvis quodammodo ſint unum.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut requies ſanctorum Patrum ante Chriſti adventum dicebatur ſinus Abrahæ, ita & poſt Chriſti adventum: Sed diverſimode. Quia enim ante Chriſti adventum ſanctorum requies habebat defectum requiei adjunctum, dicebatur idem infernus, & ſinus Abrahæ. unde ibi non videbatur Deus. Sed quia poſt Chriſti adventum ſanctorum requies eſt completa, cum Deum videant, talis requies dicitur ſinus Abrahæ, & nullo modo infernus: Et ad hunc ſinum Abrahæ Eccleſia orat fideles perduci.

Unde patet reſponſio ad Tertium. Et ſic etiam intelligenda eſt quædam Gloſſa (*ord. Bedę*) Luc. 16. ſuper illud: *Factum eſt, ut moreretur mendicus &c.* quæ ſic dicit: *Sinus Abrahę eſt requies beatorum pauperum, quorum eſt regnum cęlorum.*

APPENDIX.

EX artic. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas merito dictum a Zachariæ 9. „ Tu „ autem in ſanguine teſtamenti eduxiſti vinctos tuos „ de lacu, in quo non eſt aqua. „ Ubi loquitur Propheta de deſcenſu Chriſti ad inferos, unde ſanctos Patres liberavit, ut colligitur ex 3. *p. q.* 52. *a.* 5. Appellat igitur limbum ſanctorum lacum, in quo non eſt aqua. Inquantum locus dicitur, eſt infernus: inquantum ibi non eſt aqua, eſt ſinus Abrahę. Aqua enim in ſcripturis dicitur multotiens afflictiones pęnales, ut in Pſalmo 68. „ Salvum me fac „ Deus quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam. *Et* 87. Circumdederunt me, ſicut „ aqua. „ Zacharias itaque per hoc monſtrat ſinum Abrahæ, & infernum, ſeu limbum ſanctorum Patrum, ante Chriſti deſcenſum ad inferos, fuiſſe unum, & eundem locum. Item: quomodo merito inſinuatum ab Eccleſia ſancta, quod poſt Chriſti adventum, inquantum etiam deſcenſum ad inferos comprehendit, ſic & textus intelligit, ſinus Abrahæ eſt omnino diverſus a limbo: & ſic: „ Creator omnium rerum Deus, qui me de limo „ terræ, &c. exaudi, exaudi me; ut animam meam „ in ſinu Abrahæ Patriarchæ tui jubeas collocari. „ Hæc illa, in ultimo verſiculo officii matutinali defunctorum. Ibi enim per ly *in ſinu Abrahæ*, non intelligit limbum, ſed regnum cœlorum. Quo & modo dixit Beatus Martinus Diabolo, ut legit Eccleſia in vita ejus, *Quid hic aſtas cruenta beſtia? Nihil in me funeſtum reperies: ſed ſinus Abrahæ me ſuſcipiet.* *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & Patrum, pro quanto, quæ diximus, inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides, &c.

ARTICULUS V. 295

Utrum Limbus idem ſit, quod Infernus damnatorum.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod Limbus inferni ſit idem, quod Infernus damnatorum. Chriſtus enim dicitur infernum momordiſſe, non abſorbuiſſe, quia aliquos inde extraxit, non autem omnes. Non autem diceretur momordiſſe infernum, ſi illi, quos liberavit, non fuiſſent pars mul-

multitudinis in inferno contentæ. Ergo cum illi, quos liberavit, in limbo inferni continerentur, iidem continebantur in limbo, & inferno. Ergo limbus vel eſt idem, quod infernus, vel pars inferni.

2. Præterea. Chriſtus dicitur in Symbolo deſcendiſſe ad infernum: Sed non deſcendit niſi ad limbum Patrum. Ergo limbus Patrum eſt idem, quod infernus.

3. Præterea. Job 17. dicitur: *In profundiſſimum infernum deſcendent omnia mea*: Sed Job, cum eſſet ſanctus, & juſtus, ad limbum deſcendit. Ergo limbus eſt idem, quod profundiſſimus infernus.

Sed Contra. *In inferno nulla eſt redemptio*: Sed a limbo Sancti fuerunt redempti. Ergo limbus non eſt idem, quod infernus.

Præterea. Auguſt. dicit 12. ſuper Gen. ad litter. (*cap.* 33. *in fin. tom.* 3.) *Quomodo illam requiem, quam Lazarus accepit, apud inferos eſſe credamus, non video*: Sed anima Lazari ad limbum deſcendit. Ergo limbus non eſt idem, quod infernus.

Reſpondeo dicendum, quod receptacula animarum poſt mortem *dupliciter* diſtingui poſſunt; *aut* ſecundum ſitum, *aut* ſecundum locorum qualitatem, prout ſc. in aliquibus locis pœnas, vel præmia recipiunt animæ. „ Si ergo conſiderentur limbus Pa„ trum, & infernus ſecundum locorum qualitatem „ prædictam, ſic non eſt dubium quod diſtinguun„ tur: *Tum* quia in inferno eſt pœna ſenſibilis, quæ non erat in limbo Patrum: *Tum* etiam quia in inferno eſt pœna æterna: Sed in limbo Patrum detinebantur ſancti temporaliter tantum. „ Sed ſi con„ ſiderentur quantum ad ſitum loci, ſic probabile „ eſt, quod idem locus, vel quaſi continuus ſit in„ fernus, & limbus; ita tamen quod quædam ſu„ perior pars inferni limbus Patrum dicatur. „ Exiſtentes enim in inferno ſecundum diverſitatem culpæ diverſam ſortiuntur & pœnam. Et ideo ſecundum quod gravioribus peccatis irretiuntur damnati, ſecundum hoc obſcuriorem locum, & profundiorem obtinent in inferno. Unde & ſancti Patres, in quibus minimum erat de ratione culpæ, ſupremum, & minus tenebroſum locum habuerunt omnibus puniendis.

Ad primum ergo dicendum, quod ſecundum hoc quod infernus, & limbus ſunt idem quantum ad ſitum, dicitur Chriſtus infernum momordiſſe, & ad infernum deſcendiſſe, quando Patres a limbo eripuit ſuo deſcenſu.

Et per hoc patet ſolutio ad Secundum.

Ad tertium dicendum, quod Job non deſcendit in infernum damnatorum, ſed in limbum Patrum; qui quidem dicitur profundiſſimus locus, non quidem reſpectu locorum pœnalium, ſed in comparatione ad alia loca, ſecundum quod ſub eodem includitur omnis locus pœnarum.

Vel dicendum, ſicut Aug. ſolvit 12. ſuper Gen. ad litteram, (*c.* 33. *ad fi. to.* 3.) de Jacob ſic dicens; „ Illud quod Jacob dicit ad filios ſuos, Deducetis „ ſenectutem meam cum triſtitia ad inferos, vide„ tur hoc magis timuiſſe, ne nimia triſtitia ſic per„ turbaretur, ut ad requiem bonorum non iret, „ ſed ad inferos peccatorum. „ Et ſimiliter poteſt exponi verbum Job eadem ratione, ut ſit potius verbum timentis, quam aſſerentis.

APPENDIX.

Ex articulo habes *primo:* quomodo per rationem evertas hæreſim *Seleucianorum* dicentium: infernum eſſe mundum iſtum, & nullum alium ſupereſſe. Per hoc enim, quod oſtenditur hic, infernum quoad ſitum convenire cum limbo, immo eſſe profundiorem partem, patet, quod articulus militat contra *Seleucianos*. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Jo. 1. *In mundo erat*: clarum enim eſt, quod Verbum incarnatum non habitavit in inferno damnatorum, cum tamen converſatum fuerit in mundo. Item a Matth. 25. *Ibunt hi in ſupplicium æternum*. Qui tamen diſcedent e mundo iſto nunc habitabili. Item a *Job* 17. *ut in* 3. *arg* Item a Symbolo fidei per ly *deſcendit ad inferos*. Ergo per hoc aperte monſtratur, quod infernus eſt non mundus iſte, ſed aliquid aliud infra mundum. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab Eccleſia, infernum eſſe quid differens a limbo Patrum; & ſic: *in inferno nulla eſt redemptio*, in offic. mortuor. Et de Chriſto domino, poſtquam limbum ſpoliaverat, aſcendente in cœlum ait: *Redit turmis cum duabus, angelis, & animabus. Hic eſt fortis, qui de mortis victor portis introit cum gloria*. Hæc illa, in ſeq. Aſcenſ. Item a Pſal. 67. *Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem*. Quod exponit Apoſt. Epheſ. 4. de Chriſto domino dicens: *Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem*. Hæc ibi. Hæc autem captivitas ducta captiva fuerunt illæ animæ Patrum, de quibus nunc dixit Eccleſia, quas utique ipſe *deſcendens primum in inferiores*

par-

partes terræ, ut ibi ſubdit Apoſtolus, eduxerit de lacu in ſanguine, ideſt virtute ſanguinis ſui . . . ſui. *Quarto* habes: quomodo per rationem . . . Scripturarum, & Patrum, pro quanto Infernum eſſe quid aliud a limbo Patrum inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quinto* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS VI. 296

Utrum Limbus puerorum ſit idem, quod Limbus Patrum.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod Limbus puerorum ſit idem, quod Limbus Patrum. Pęna enim debet reſpondere culpæ: Sed pro eadem culpa detinebantur in limbo Patres, & pueri, ſc. pro culpa originali. Ergo idem debet eſſe utrorumque locus pœnæ.

2. Præterea. Auguſt. dicit in Enchir. (*c.* 93. *to.* 3.) *Multiſſima eſt pœna puerorum, qui cum ſolo originali decedunt*: Sed nulla eſt pœna mitior ea, quam ſancti Patres habebant. Ergo idem eſt locus pęnæ utrorumque.

Sed Contra. Sicut actuali peccato debetur pœna temporalis in purgatorio, & æterna in inferno; ita & originale peccato debebatur pęna temporalis in limbo Patrum, & æterna in limbo puerorum. Si ergo infernus, & purgatorium non ſunt idem, videtur quod nec limbus puerorum, & limbus Patrum ſint idem.

Reſpondeo dicendum, quod *limbus Patrum, & limbus puerorum abſque dubio differunt ſecundum qualitatem pręmii, vel pęnæ*. Pueris enim non adeſt ſpes beatæ vitæ, quæ Patribus in limbo aderat; in quibus etiam lumen fidei, & gratiæ refulgebat. „ Sed quantum ad ſitum, probabiliter creditur utrorumque locus idem fuiſſe; niſi quod limbus Patrum erat in ſuperiori loco, quam limbus puerorum, „ ſicut de limbo, & inferno dictum eſt. (*art. pręc.*)

Ad primum ergo dicendum, quod ad culpam originalem non eodem modo ſe habebant Patres, & pueri. In Patribus enim originalis culpa expiata erat, ſecundum quod erat infectiva perſonæ: remanebat tamen impedimentum ex parte naturæ, pro qua nondum erat ſatisfactum plenarie: Sed in pueris eſt impedimentum & ex parte perſonæ, & ex

parte naturæ. Et ideo pueris, & Patribus diverſa receptacula aſſignantur.

Ad ſecundum dicendum, quod Auguſtinus loquitur de pęnis, quæ debentur alicui ratione perſonæ ſuæ: inter quas mitiſſimam pęnam habent, qui ſolo originali peccato gravantur: ſed adhuc eſt mitior pęna eorum, quos non impedit a perceptione gloriæ defectus perſonæ, ſed ſolum defectus naturæ, ut ipſa dilatio gloriæ quædam pęna dicatur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem tanquam in radice, interimas hæreſim *Pelagii* (Alphonſ. Caſtr.) dicentis: parvulos ſine baptiſmo decedentes fore nihilominus beatos, extra tamen regnum Dei: non enim baptizantur ob peccatum originale delendum, ſed, ut recipiantur in gratiam filiorum Dei. Radicitus namque deſtruit hunc errorem articulus, dum limbum puerorum in originali decedentium monſtrat differre a limbo Patrum, ſecundum qualitatem præmii, vel pęnæ: quod utique Pelagius non concederet: cum ipſe per illam hæreſim limbum iſtum puerorum deſtruat. *Secundo* habes: quomodo per rationem, tanquam in radice, oſtendas, merito damnari *Pelagium* a Concil. *Trident.* ſeſſ. 5. Decr. de pec. orig. „ Si quis Adæ prævaricationem ſibi ſoli, & non ejus propagini, „ aſſerit nocuiſſe: acceptam a Deo ſanctitatem, & „ juſtitiam, quam perdidit, ſibi ſoli, & non nobis „ etiam, eum perdidiſſe, aut inquinatum illum per „ inobedientiæ peccatum mortem, & pęnas corpo„ ris tantum, in omne genus humanum transfu„ diſſe, non autem & peccatum, quod mors eſt a„ nimæ: anathema ſit. Cum contradicat Apoſtolo „ dicenti, Per unum hominem peccatum intravit „ in mundum, & per peccatum mors, & ita in o„ mnes homines mors pertranſiit, in quo omnes „ peccaverunt. „ Hæc ibi. Nec intelligas ly *in quo omnes peccaverunt*, ut docuit *Eraſmus* in annotationibus ſuis ſuper novum Teſtamentum declarans iſta verba, ſc. ideo Paulum dixiſſe omnes in Adam peccaſſe, quia peccando omnes illum imitantur. Eſt enim hoc dictum Eraſmi contra Concilium idem ibid. ubi ſubdit. *Si quis hoc Adę peccatum, quod origine unum eſt: & propagatione, non imitatione, transfuſum omnibus, ineſt unicuique proprium*, &c. Hæc ibi. Item merito damnari hæreſim illam Pelagii a Concil. *Milevitano* cap. 2. „ Placuit, ut, qui-

„ cum-

„ cumque parvulos recentes ab uteris matrum ba-
„ ptizandos negat, aut quidem in remiſſionem pec-
„ catorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam tra-
„ here originalis peccati, quod regenerationis lava-
„ cro expietur, unde fit conſequens, ut in eis for-
„ ma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum non
„ vera, ſed falſa intelligatur anathema ſit. „ Hæc ibi. *Tertio* habes: quomodo per rationem merito inſinuatum oſtendas a ſcripturis, quod limbus puerorum in originali decedentium differt ab illo patrum: & ſic. *Non eſt homo, qui non peccet*, 3. Reg. 8. Et clarius Job 25. *neque infans unius diei*. Hoc autem de peccato tantum originali intelligi poteſt, ut conſideranti patet. *In requiem autem beatam nihil coinquinatum intrabit*, Apoc. 21. Per hęc igitur monſtrat ſcriptura, quod locus beatitudinis non eſt locus puerorum, qui tamen cum eſſet quodammodo Patrum, fatendum eſt, quod per hoc etiam illum a loco patrum ſecernit. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, pro quanto, quæ diximus, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina præſens & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS VII. 297

Utrum debeant tot receptacula diſtingui.

S. Th. 4. d. 45. a. 3.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod non debeant tot receptacula diſtingui. Sicut enim receptacula debentur animabus pro peccato poſt mortem, ita etiam pro merito: Sed ratione meriti non debetur niſi unum receptaculum, ſc. Paradiſus. Ergo nec ratione peccatorum debetur niſi unum receptaculum, nempe infernus.

2. Præterea. Receptacula aſſignantur animabus poſt mortem ratione meritorum, vel demeritorum; Sed unus eſt locus, in quo merentur, vel demerentur. Ergo unum tantum receptaculum debet eis aſſignari poſt mortem.

3. Præterea. Loca pęnarum debent reſpondere ipſis culpis: Sed non ſunt niſi tria genera culparum, ſc. originalis, venialis, & mortalis. Ergo non debent eſſe niſi tria receptacula pęnalia.

4. Sed Contra. Videtur, quod debeant eſſe multo plura, quam aſſignentur. Aer enim iſte caligi-

noſus eſt dæmonum carcer, ut patet 2. Petri 2. nec tamen computatur inter quinque receptacula, quæ a quiquſdam aſſignantur. Ergo ſunt plura receptacula, quam quinque.

5. Præterea. Alius eſt paradiſus terreſtris, & alius paradiſus cęleſtis: Sed quidam poſt ſtatum vitę hujus ad paradiſum terreſtrem ſunt tranſlati; ſicut de Enoc, & de Helia dicitur. Cum ergo paradiſus terreſtris inter quinque receptacula non computetur, videtur quod ſint plura, quam quinque.

6. Præterea. Cuilibet ſtatui peccantium debet aliquis locus pęnalis reſpondere: Sed ſi ponatur aliquis in originali peccato decedere cum ſolo veniali, nullum receptaculorum aſſignatorum ei competeret. conſtat enim, quod in Paradiſo non eſſet; cum gratia careret: & eadem ratione nec in limbo patrum, ſimiliter etiam nec in limbo puerorum: cum in ipſo non ſit pęna ſenſibilis, quæ tali debetur ratione venialis peccati. Similiter nec in purgatorio; quia ibi non eſt niſi pœna temporalis; huic autem debetur pęna perpetua. ſimiliter autem nec in inferno damnatorum; quia mortali peccato actuali caret. Ergo oportet ſextum receptaculum aſſignare.

7. Præterea. Diverſæ ſunt quantitates præmiorum, & pęnarum ſecundum differentias culparum, & meritorum: Sed infiniti ſunt gradus meritorum, & culparum. Ergo infinita debent diſtingui receptacula, in quibus animæ puniantur, vel præmientur poſt mortem.

8. Præterea. Animæ quandoque puniuntur in locis, in quibus peccaverunt, ut per Gregorium patet 4. Dialog. (*c.* 30. 31. 32. *&* 40.) Sed peccaverunt in loco, ubi habitamus. Ergo hic locus debet computari inter receptacula; Et præcipue cum aliqui in hoc mundo pro peccatis ſuis puniantur, ut ſupra Magiſter dixit. (4. *d.* 21.)

9. Præterea. Sicut aliqui in gratia decedentes habent aliqua venialia, pro quibus digni ſunt pœna: ita aliqui in peccato mortali decedentes habent aliqua bona, pro quibus eſſent digni præmio: Sed decedentibus in gratia cum peccatis venialibus aſſignatur aliquod receptaculum, in quo puniuntur, antequam præmia conſequantur, ſcilicet purgatorium. Ergo eadem ratione e contrario debet eſſe de illis, qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis operibus.

10. Præterea. Sicut Patres retardabantur a plena gloria animæ ante Chriſti adventum, ita & nunc a gloria corporis. Ergo ſicut diſtinguitur receptaculum

lum ſanctorum ante Chriſti adventum ab eo, in quo nunc recipiuntur; ita debet nunc receptaculum diſtingui ab eo, in quo recipientur poſt reſurrectionem.

Reſpondeo dicendum, quod receptacula animarum diſtinguuntur ſecundum diverſos ſtatus earum. Anima autem conjuncta mortali corpori habet ſtatum merendi: ſed exuta corpore eſt in ſtatu recipiendi pro meritis bonum, vel malum. Sic ergo poſt mortem *vel* eſt in ſtatu recipiendi finale præmium, *vel* eſt in ſtatu, quo impeditur ab illo. Si autem eſt in ſtatu recipiendi finalem retributionem, hoc eſt *dupliciter*: *Vel* quantum ad bonum: *& ſic eſt Paradiſus*; *Vel* quantum ad malum: *& ſic ratione actualis culpæ eſt Infernus*; *ratione autem originalis eſt Limbus puerorum*. Si vero eſt in ſtatu, quo impeditur a finali retributione conſequenda, *vel* hoc eſt propter defectum perſonæ: *& ſic eſt Purgatorium*, in quo detinentur animæ, ne ſtatim præmium conſequantur, propter peccata quæ commiſerunt: *Vel* propter defectum naturæ: *& ſic eſt limbus Patrum*, in quo detinebantur Patres a conſecutione gloriæ propter reatum humanæ naturæ, qui nondum poterat expiari.

Ad primum ergo dicendum, quod *bonum contingit uno modo*, *ſed malum multifarie*, ut patet per Dionyſ. 4. cap. de div. nom. (*par. 4. lect. 22.*) & per Philoſ. in 2. Ethic. (*c. 6 a med. tom. 5.*) Et propter hoc non eſt inconveniens, ſi locus beatæ retributionis ſit unus, loca vero pœnarum ſit plura.

Ad ſecundum dicendum, quod ſtatus merendi, & demerendi eſt unus ſtatus; cum ejuſdem ſit poſſe mereri, & demereri; & ideo convenienter debetur omnibus unus locus: Sed eorum qui recipiunt pro meritis, ſunt ſtatus diverſi. Et ideo non eſt ſimile.

Ad tertium dicendum, quod pro culpa originali poteſt aliquis puniri *dupliciter*, ut ex dictis patet, (*in corp. & ar. præc. ad 1.*) *vel* ratione perſonæ, *vel* ratione naturæ tantum. & ideo illi culpæ reſpondet duplex limbus.

Ad quartum dicendum, quod aer iſte caliginoſus non aſſignatur dæmonibus quaſi locus, in quo recipiant retributionem pro meritis, ſed quaſi competens officio eorum, inquantum deputantur nobis ad exercitium. Et ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur. primo enim eis deputatur ignis inferni, ut patet Matth. 25.

Ad quintum dicendum, quod paradiſus terreſtris per-

pertinet magis ad ſtatum viatoris, quam ad ſtatum recipientis pro meritis. Et ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur.

Ad ſextum dicendum, quod illa poſitio eſt impoſſibilis. Si tamen eſſet poſſibilis, talis in inferno puniretur in æternum. Quod enim veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur, accidit ei, inquantum gratiam habet adjunctam. Unde ſi adjungatur mortali, quod eſt ſine gratia, pœna æterna in inferno punietur. Et quia iſte qui cum originali peccato decedit, habet veniale ſine gratia, non eſt inconveniens, ſi ponitur æternaliter puniri.

Ad ſeptimum dicendum, quod diverſitas graduum in pœnis, vel præmiis non diverſificat ſtatum, ſecundum cujus diverſitatem receptacula diſtinguuntur. Et ideo ratio non ſequitur.

Ad octavum dicendum, quod licet animæ ſeparatę aliquando in loco noſtræ habitationis puniantur; non eſt tamen propter hoc quod locus iſte proprius ſit locus pœnarum; ſed hoc fit ad noſtram inſtructionem, ut earum pœnas videntes retrahamur a culpis.

Quod autem animæ exiſtentes in carne hic puniantur pro peccatis, non pertinet ad propoſitum: quia talis pœna non trahit hominem extra ſtatum merentis, vel demerentis: Nunc autem agimus de receptaculis, quæ debentur animæ poſt ſtatum meriti, vel demeriti.

Ad nonum dicendum, quod malum non poteſt eſſe purum abſque commixtione boni; ſicut bonum ſummum eſt abſque omni commixtione mali. Et ideo illi qui ad beatitudinem, quæ ſummum bonum eſt, transferendi ſunt, debent eſſe ab omni malo purgati. Et propter hoc oportet eſſe locum, in quo tales purgentur, ſi hinc non omnino purgati exeant. Sed illi qui in infernum detrudentur, non erunt immunes ab omni bono. Et ideo non eſt ſimile: quia in inferno exiſtentes præmium bonorum ſuorum recipere poſſunt, inquantum bona præterita eis valent ad mitigationem pœnæ.

Ad decimum dicendum, quod in gloria animæ conſiſtit præmium eſſentiale: ſed gloria corporis, cum redundet ex anima, tota conſiſtit in anima quaſi originaliter. Et ideo carentia gloriæ animæ diverſificat ſtatum, non autem carentia gloriæ corporis. Et propter hoc etiam idem locus, ſcilicet cœlum empyreum, debetur animabus ſanctis exutis a corpore, & conjunctis corporibus glorioſis: Non autem idem locus debebatur animabus Patrum ante per-

ceptionem gloriæ animæ, & poſt perceptionem i-pſius.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Hermani Riſſuich* dicentis: Infernum prorſus, vel nullum eſſe, vel nihil eſſe. Item *Abbatis Joachim*, & *Petri Joannis* (ut refert *Alphonſus Caſtr.*) dicentium: nullum hominem ab Adam uſque ad Chriſtum placuiſſe Deo, ſed omnes fuiſſe damnatos. Per hoc enim tollunt limbum Patrum. Item *Græcorum*, & *Waldenſium* (ut refert Alphon. Caſtr. *Apoſtoli*) dicentium: purgatorium nullum eſſe locum, in quo animæ ſecundum culparum exigentiam ab hac luce migrantes a ſordibus purgentur, antequam recipiantur in æterna tabernacula. Item *Almarici* (ut refert Cęſarius *lib. dialog. diſt.* 5.) dicentis: paradiſum non eſſe. Secundum enim iſtorum quemlibet tollitur unum receptaculum animarum: & ideo militat articulus contra omnes. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas: prædictos merito damnari a Luc. 16. *Ut portaretur mendicus in ſinum Abrahæ*. Et *dives ſepultus eſt in inferno*. Ubi nota ly *inferno* diſtingui a ſinu Abrahæ, ideſt, limbo ſanctorum Patrum, & ſtare pro inferno proprie damnatorum. Item a Matth. 2. *Ibunt juſti in vitam ęternam*. Et Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiſo*. Item a Concil. *Flor.* ſeſſ. ult. in liter. ſanct. union. „ Definimus, ut „ hæc fidei veritas ab omnibus Chriſtianis credatur, & ſuſcipiatur, quia, ſi vere pœnitentes in „ Dei charitate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint, & o„ miſſis, eorum animas pęnis purgatoriis poſt mor„ tem purgari. „ Hæc ibi. Item a Concil. *Trid.* ſeſſ. 25. decret. de purga. „ Cum catholica Eccle„ ſia a Spiritu ſancto edocta ex ſacris literis, & an„ tiqua Patrum traditione, in ſacris Conciliis, & „ noviſſime in hac ęcumenica Synodo docuerit, „ purgatorium eſſe, præcipit ſancta Synodus Epi„ ſcopis: ut ſanam de purgatorio doctrinam a ſan„ ctis Patribus, & ſacris Conciliis traditam a Chri„ ſti fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique præ„ dicari diligenter ſtudeant. *Hæc ibi*. *Et ſeſ. 6. can.* 30. Si quis cuilibet peccatori pœnitenti rea„ tum æternæ pęnæ deleri dixerit ita, ut nullus „ remaneat reatus pęnæ temporalis exſolvendæ, vel „ in hoc ſæculo, vel in futuro in purgatorio, an-

„ te-

„ tequam ad regna cęlorum aditus patere poſſit:
„ anathema ſit. *Item ad Heb.* 11. Fide plurimam
„ hoſtiam Abel, quam Cain, obtulit Deo, per
„ quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe juſtus. Fi-
„ de Enoch translatus eſt, ante translationem te-
„ ſtimonium habuit placuiſſe Deo Fide Noe, *&c.*
„ Fide, qui vocatur Abraham, Fide Jacob, *&c.*
„ Deficiet me tempus enarrantem de Gedeon, Ba-
„ rach, Sampſon, Jephte, David, Samuel, &
„ Prophetis, qui per fidem vicerunt regna, ope-
„ rati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſio-
„ nes. „ Hæc ibi. Vide totum cap. ubi, pluri-
mis ſanctis enarratis antiquis, tandem conclu-
dit: „ hi omnes teſtimonio fidei probati, non
„ acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis me-
„ lius aliquid providente, ut non ſine nobis con-
„ ſumerentur. „ Ergo, ſecundum hanc concluſio-
nem Apoſtoli, ſancti prænarrati omnes jam animę
glorificationem repromiſſam acceperunt, per hoc,
quod ſupra dixit, *adepti ſunt repromiſſiones, & in
fine ſæculorum cum aliis repromiſſionem conſumma-
tam quoad gloriam corporis ſimul accipient.* Ergo
ſecundum concluſionem hanc Patres ſupradicti o-
mnes placuerunt Deo; & damnati non ſunt, nec
damnabuntur. *Tertio* habes: quomodo per rationem
prædicta ſcripturarum, & Patrum (Adde pro lim-
bo puerorum illud Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit
ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in
regnum Dei*) pro quanto receptacula illa inſinuant,
& intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides:
quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc &
declaretur, & conſolidetur.

QUÆSTIO LXX.

De qualitate animæ exeuntis a corpore, & pœna ei inflicta ab igne corporeo, in tres articulos diviſa.

Deinde conſiderandum eſt de generali qualitate animæ exeuntis a corpore, & pœna ei ab igne corporeo inflicta.

Cir-

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Utrum in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitivæ.

Secundo. Utrum remaneant in ea actus dictarum potentiarum.

Tertio. Utrum anima ſeparata poſſit pati ab igne corporeo.

ARTICULUS I. 297

Utrum in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitivæ.

S. Th. 4. d. 44. q. 3. a. 3. q. 1. & ſeq. & idem tract. in 1. p. quæſt. 77. art. 8.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitivæ. Auguſt. enim in lib. de Spiritu, & Anima (*c. 15. cir. med. tom. 3.*) ſic dicit: *Recedit anima a corpore, ſecum trahens omnia, ſenſum, imaginationem, rationem, intellectum, intelligentiam, concupiſcibilitatem, & iraſcibilitatem*: Sed ſenſus, & imaginatio, & vis iraſcibilis, & concupiſcibilis ſunt vires ſenſitivæ. Ergo in anima ſeparata vires ſenſitivæ remanent.

2. Præterea. Auguſt. dicit in lib. de Eccleſiaſt. Dogmatib. (*c. 16. to. 3.*) *Solum hominem credimus animam habere ſubſtantivam, quæ exuta a corpore vivit, & ſenſus ſuos, atque ingenia vivaciter tenet.* Ergo anima exuta a corpore habet potentias ſenſitivas.

3. Præterea. Potentiæ animæ vel eſſentialiter ei inſunt, ut quidam dicunt, vel ad minus ſunt naturales proprietates ipſius: Sed id quod eſſentialiter ineſt alicui, non poteſt ab eo ſeparari: neque ſubjectum aliquod deſeritur a naturalibus proprietatibus. Ergo impoſſibile eſt, quod anima ſeparata a corpore aliquas potentias amittat.

4. Præterea. Non eſt totum integrum, cui aliqua partium deeſt: Sed potentiæ animæ dicuntur partes ipſius. Si ergo potentias aliquas poſt mortem ſuam anima amittit, non erit anima integra poſt mortem: quod eſt inconveniens.

5. Prǫterea. Potentiæ animæ magis cooperantur ad meritum, quam etiam corpus; cum corpus ſit ſolum inſtrumentum actus, potentiæ vero principia agendi: Sed neceſſe eſt quod ſimul corpus præmietur cum ani-

nima, propter hoc quod cooperabatur in merito. Ergo multo fortis eſt neceſſe, quod potentiæ animæ ſimul præmientur cum ipſa. Ergo anima ſeparata eas non amittit.

6. Præterea. Si anima, cum ſeparatur a corpore, potentiam ſenſitivam amittit, oportet quod illa potentia in nihilum cedat. non enim poteſt dici, quod in materiam aliquam reſolvatur; cum non habeat materiam partem ſui: Sed id quod omnino in nihilum cedit, non reiteratur idem numero. Ergo anima non habebit in reſurrectione eandem numero potentiam ſenſitivam: Sed ſecundum Philoſ. (*l.* 2. *de anima*, *tex.* 9. *to.* 2.) ſicut ſe habet anima ad corpus, ita ſe habent potentiæ animæ ad partes corporis; ut viſus ad oculum: ſi autem non eſſet eadem numero anima, quæ redibit ad corpus, non eſſet idem numero homo. Ergo eadem ratione non eſſet idem oculus numero, ſi non ſit eadem numero potentia viſiva: & ſimili ratione nec aliqua alia pars eadem numero reſurgeret: & per conſequens nec totus homo idem numero erit. Non ergo poteſt eſſe, quod anima ſeparata potentias amittat ſenſitivas.

7. Præterea. Si potentiæ ſenſitivæ corrumperentur, corrupto corpore, oporteret quod debilitato corpore, debilitarentur: Hoc autem non contingit: quia, ut dicitur in 1. de Anima, (*tex.* 65. *tom.* 2.) *ſi ſenex accipiat oculum juvenis*, *videbit utique*, *ſicut & juvenis*. Ergo nec corrupto corpore, ſenſitivæ potentiæ corrumpuntur.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. in libro de Eccleſ. dogmat. (*c.* 19. *to.* 3.) dicit: *Duabus ſubſtantiis tantum homo conſtat*, *anima*, *& carne*; *anima cum ratione ſua*, *& carne cum ſenſibus ſuis*. Potentiæ ergo ſenſitivæ ad carnem pertinent. Ergo corrupta carne, non manent potentiæ ſenſitivæ in anima.

Præterea. Philoſophus in 12. Metaph. (*tex.* 17. *to.* 3.) de ſeparatione animæ loquens ſic dicit: *Si autem aliquid remanet in poſtremo*, *quærendum eſt de hoc: in quibuſdam enim non eſt impoſſibile*: *verbi gratia*, *ſi anima eſt talis diſpoſitionis non tota*, *ſed intellectus*: *tota enim*, *forte impoſſibile*. ex hoc videtur, quod anima tota a corpore non ſeparetur, ſed ſolum potentiæ animæ intellectivæ. Non ergo ſenſitivæ, vel vegetativæ.

Præterea. In 2. de Anima (*tex.* 21. & 22. *to.* 2.) Philoſophus dicit de intellectu loquens: *Hoc ſolum contingit ſeparari*, *ut perpetuum a corruptibili*: *reliquæ autem partes animæ manifeſtum eſt ex his quod non ſeparabiles ſunt*, *ut quidam dicunt*: Ergo poten-

tentiæ ſenſitivæ non manent in anima ſeparata.

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc eſt *multiplex* opinio. *Quidam* enim exiſtimantes potentias omnes eſſe in anima ad modum quo color eſt in corpore, dicunt quod anima a corpore ſeparata omnes potentias ſuas ſecum trahit. Si enim aliqua ei deeſſet, oporteret animam tranſmutatam eſſe ſecundum naturales proprietates, quæ ſubjecto manente, variari non poſſunt. Sed dicta exiſtimatio falſa eſt. Cum enim potentia ſit, ſecundum quam potentes dicimur aliquid agere, vel pati, ejuſdem autem ſit agere, & poſſe agere, oportet quod ejuſdem ſit potentia, ſicut ſubjecti, quod eſt agens, vel patiens. Unde Philoſophus in principio de ſomno, & vigilia dicit, quoad *cujus eſt potentia, ejus eſt actus*. Videmus autem manifeſte, quaſdam operationes, quarum potentiæ animæ ſunt principia, non eſſe animæ, proprie loquendo, ſed conjuncti; quia non explentur niſi mediante corpore: ut eſt videre, audire, & hujuſmodi. Unde oportet, quod iſtæ potentiæ ſint conjuncti ſicut ſubjecti, animæ autem ſicut principii influentis; ſicut forma eſt principium proprietatum compoſiti. Quædam vero operationes exercentur ab anima ſine organo corporali; ut intelligere, & conſiderare, & velle. Unde cum hæ actiones ſint animæ propriæ, potentiæ quæ ſunt harum principia, non ſolum erunt animæ ut principii, ſed etiam ut ſubjecti. Quia ergo, manente proprio ſubjecto, manere oportet & proprias paſſiones; & corrupto eo, corrumpi, *ideo neceſſe eſt, illas potentias, quæ in ſuis actionibus non utuntur organo corporali, remanere in anima ſeparata; illas autem, quæ utuntur organo corporali, corrumpi, corpore corrupto*: & hujuſmodi ſunt potentiæ omnes, quæ pertinent ad animam ſenſibilem, & vegetabilem.

Et propter hoc *quidam* in potentiis animæ ſenſibilibus diſtinguunt. Dicunt enim, has eſſe *duplices*: *Quaſdam* quæ ſunt actus organorum, quæ ſunt ab anima effluxæ in corpus: & hæ cum corpore corrumpuntur: *Quaſdam* vero originales harum, quæ ſunt in anima: quia per eas anima corpus ſenſificat ad videndum, & audiendum, & hujuſmodi: & hæ originales potentiæ manent in anima ſeparata. Sed hoc non videtur convenienter dici. Anima enim per ſuam eſſentiam, non mediantibus aliquibus aliis potentiis, eſt origo illarum potentiarum, quæ ſunt actus organorum: ſicut & forma quælibet ex hoc ipſo quod per eſſentiam ſuam materiam informat, eſt origo proprietatum, quæ compoſitum naturaliter con-

ſe-

ſequuntur. Si enim oporteret in anima ponere alias potentias, quibus mediantibus potentiæ, quæ organa perficiunt, ab eſſentia animæ effluerent, eadem ratione oporteret ponere alias potentias, quibus mediantibus ab eſſentia animæ effluerent illæ mediæ potentiæ: & ſic in infinitum. ſi enim ſtatur alicubi, melius eſt ut in primo ſtetur.

Unde *alii* dicunt, *quod potentiæ ſenſitivæ, & aliæ ſimiles non manent in anima ſeparata niſi ſecundum, quid, ſcilicet ut in radice, per modum ſcilicet quo principiata ſunt in principiis ſuis*. In anima enim ſeparata manet efficacia influendi iterum hujuſmodi potentias, ſi iterum corpori uniatur: Nec oportet, hanc efficaciam eſſe aliquid ſuperadditum ipſi eſſentiæ animæ, ut dictum eſt. (*in corp.*) *Et hæc opinio videtur magis rationabilis*.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud Auguſtini intelligendum eſt, quod anima ſecum trahit aliquas illarum potentiarum in actu, (ſcilicet intelligentiam, & intellectum) quaſdam vero radicaliter, ut dictum eſt. (*in corp. a.*)

Ad ſecundum dicendum, quod ſenſus, quos anima ſecum trahit, non ſunt iſti exteriores ſenſus, ſed interiores, qui ſcilicet ad partem intellectivam pertinent; quia intellectus interdum ſenſus appellatur, ut patet per Baſilium ſuper Proverbia, (*ſc. hom. in princ. Proverb. inter med. & ſi.*) & Philoſophum in 6. Ethic. (*c. 11. a med. to. 5.*) Vel ſi intelligat de ſenſibus exterioribus, dicendum eſt, ſicut ad Primum.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut patet ex dictis (*in cor. a.*) potentiæ ſenſitivæ non comparantur ad animam, ſicut naturales paſſiones ad ſubjectum, ſed ſicut ad originem. Unde ratio non procedit.

Ad quartum dicendum, quod potentiæ animæ non dicuntur partes ejus integrales, ſed potentiales. Talium autem totorum iſta eſt natura, quod tota virtus totius conſiſtit in una partium perfecte, in aliis autem partialiter; ſicut in anima virtus animæ perfecte conſiſtit in parte intellectiva, in aliis autem partialiter. Unde cum in anima ſeparata remaneant vires intellectivæ partis, integra remanebit, non diminuta, quamvis ſenſitivæ potentiæ actu non remaneant: ſicut nec potentia Regis manet diminuta, mortuo Præpoſito, qui ejus potentiam participabat.

Ad quintum dicendum, quod corpus cooperatur ad meritum, quaſi pars eſſentialis hominis, qui meretur. Sic autem non cooperantur potentiæ ſenſitivæ;

cum

cum ſint de genere accidentium. Et ideo non eſt ſimile.

Ad ſextum dicendum, quod potentiæ animæ ſenſitivæ non dicuntur eſſe actus organorum, quaſi formæ eſſentiales ipſorum, niſi ratione animæ, cujus ſunt; ſed ſunt actus ipſorum, ſicut perficientes ea ad proprias operationes; ſicut calor eſt actus ignis perficiens ipſum ad calefaciendum. Unde ſicut ignis idem numero remaneret, etiamſi alius numero in eo calor eſſet; (ſicut patet de frigore aquæ, quod non redit idem numero, poſtquam fuerit calefacta, aqua nihilominus eadem numero manente) ita & organa erunt eadem numero, quamvis potentiæ eædem numero non ſint.

Ad ſeptimum dicendum, quod Philoſophus ibi loquitur de hujuſmodi potentiis, ſecundum quod radicaliter in anima conſiſtunt. quod patet ex hoc quod dicit, quod *ſenium non eſt in patiendo animam, ſed id in quo eſt*, ſcilicet corpus. ſic enim propter corpus neque debilitantur, nec corrumpuntur animæ virtutes.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Philoſopho 2. Metaph. quod potentiæ animæ ſenſitivæ corrumpuntur: & ſic. *Si autem aliquid remanet poſt, quærendum eſt de hoc. In quibuſdam enim non eſt impoſſibile. Verbi gratia*, &c. ut in 2. arg. in contrarium facto. Item ab eod. 2. de Anima. *Hoc ſolum convenit ſeparari, ut perpetuum a corruptibili: reliquæ autem partes animæ non ſeparabiles ſunt*. Hæc ibi. Ergo pars intellectiva, quam denotat per ly *hoc*, eſt tantum incorruptibilis. Ergo ſecundum illum pars ſenſitiva, & per conſequens ſuæ potentiæ corrumpuntur in morte: ideoque in anima ſeparata non ſunt. Quod autem intellectiva anima, & ſola, ſit incorruptibilis, ut nunc ipſe ait, vide 1. *q. p.* 75. *ar.* 1. & 6. 2. & 3. Item ibid. *q.* 117. *art.* 1. & 2. Item ibid. *q.* 117. *art.* 4. *appen.* Per hæc enim conſpicies: quod indubitanter Philoſophus tenuit, intellectivam animam eſſe incorruptibilem, & ipſam ſolam: & per conſequens potentias ſenſitivas in anima ſeparata non remanere. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Philoſophi, pro quanto, quod diximus, inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS II. 298

Utrum in anima ſeparata remaneant actus ſenſitivarum potentiarum.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod in anima ſeparata remaneant actus ſenſitivarum potentiarum. Dicit enim Auguſt. in libro de ſpiritu, & anima: (*c.* 15. *cir. med. to.* 3.) *Anima recedens a corpore ex his*, ſcilicet *imaginatione*, *concupiſcibilitate*, *& iraſcibilitate*, *ſecundum merita afficitur ad delectationem*, *ſive ad dolorem*: Sed imaginatio, & concupiſcibilis, & iraſcibilis ſunt potentiæ ſenſitivæ. Ergo ſecundum ſenſitivas potentias anima ſeparata afficietur: & ita ſecundum eas in aliquo actu erit.

2. Præterea. Auguſtinus 12. ſuper Gen. ad lit. (*c.* 24. *in med. to.* 3.) dicit, quod *corpus non ſentit*, *ſed anima per corpus*. Et infra. *Quædam anima non per corpus*, *ſed ſine corpore ſentit*. Sed id quod animæ ſine corpore convenit, poteſt ineſſe animæ a corpore ſeparatæ. Ergo tunc actu anima ſentire poterit.

3. Præterea. Inſpicere ſimilitudines corporum, ſicut in ſomno accidit, ad viſionem imaginariam pertinet, quæ eſt in parte ſenſitiva: Sed hujuſmodi ſimilitudines corporum inſpicere, ſicut in ſomnis accidit, contingit animæ ſeparatæ. Unde Auguſt. 12. ſuper Gen. ad lit. (*c.* 32. *ante med. to.* 3.) ſic dicit: *Neque enim video*, *cur habeat anima ſimilitudinem corporis ſui*, *cum jacente ſine ſenſu ipſo corpore*, *nondum tamen penitus mortuo*, *videat talia*, *qualia multi ex illa ſubdictione vivis redditi narraverunt*, *& non habeat*, *cum perfecta morte penitus de corpore exierit*. Non enim poteſt hoc intelligi, quod anima ſimilitudinem corporis habeat, niſi ſecundum quod eam inſpicit. unde præmiſit de jacentibus ſine ſenſu, quod *gerunt quandam ſimilitudinem corporis ſui*, *per quam poſſunt ad loca corporalia ferri*, *& talia*, *qualia vident ſimilitudinibus ſenſuum experiri*. Ergo anima ſeparata poteſt exire in actum ſenſitivarum potentiarum.

4. Præterea. Memoria eſt potentia ſenſitivę partis, ut probatur in lib. de memor. & reminiſc. (*c.* 1. *ante med. to.* 2.) Sed animæ ſeparatæ actu memorabuntur eorum, quæ in hoc mundo geſſerunt. unde & diviti Epuloni dicitur Luc. 16. *Recordare*, *quia recipiſti bona in vita tua*. Ergo anima ſeparata exibit in actum potentiæ ſenſitivæ.

5. Præterea. Secundum Philoſ. in 3. de anima, (*tex.*

(*tex.* 41. *to.* 2. & *l.* 2. *Ethic. c.* 5. *to.* 5.) iraſcibilis, & concupiſcibilis ſunt in parte ſenſitiva: Sed in iraſcibili, & concupiſcibili ſunt gaudium, & triſtitia, amor, & odium, timor, & ſpes, & hujuſmodi affectiones, qua ſecundum fidem noſtram ponimus in animabus ſeparatis. Ergo animæ ſeparatæ non carebunt actibus potentiarum ſenſitivarum.

Sed Contra. Id quod eſt commune animæ, & corpori, non poteſt remanere in anima ſeparata: Sed omnes operationes potentiarum ſenſitivarum ſunt communes animæ, & corpori: quod patet ex hoc quod nulla potentia ſenſitiva aliquem actum habet, niſi per organum corporale. Ergo anima ſepatata carebit actibus ſenſitivarum potentiarum.

Præterea. Philoſophus dicit in 1. de anima, (*tex.* 66. *to.* 2.) quod *corrupto corpore, anima neque reminiſcitur, neque amat*: Et eadem ratio eſt de omnibus aliis actibus ſenſitivarum potentiarum. Ergo non procedit anima ſeparata in aliquem actum alicujus potentiæ ſenſitivæ.

Reſpondeo dicendum, quod quidam diſtinguunt *duplices* actus ſenſitivarum potentiarum: *Quoſdam* exteriores, quos anima per corpus exercet: & hi non remanent in anima ſeparata: *Quoſdam* vero interiores, quos anima per ſeipſam exercet: & hi erunt in anima ſeparata. Hæc autem poſitio deſcendere videtur ab opinione Platonis, qui poſuit, (*ut refert Ariſt. l.* 1. *de anima*, *tex.* 45. *to.* 2.) animam corpori conjungi, ſicut quandam ſubſtantiam perfectam in nullo a corpore dependentem, ſed ſolum ſicut motorem mobili: quod patet ex tranſcorporatione, quam ponebat. Quia autem ſecundum ipſum nihil movebat, niſi motum, & ne abiretur in infinitum, dicebat quod primum movens movet ſeipſum; & poſuit, quod anima erat ſeipſam movens: Et ſecundum hoc erat *duplex* motus animæ: *unus*, quo movebat ſeipſam: *alius*, quo movebatur corpus ab ea: Et ſic anima habebat actum, qui eſt videre, *primo* in ſeipſa, ſecundum quod movebat ſeipſam, & *ſecundo* in organo corporali, ſecundum quod movebat corpus. Hanc autem poſitionem Philoſ. deſtruit in l. 1. de anima, (*tex.* 36. & 46. & *ſeq. to.* 2.) oſtendens, quod anima non movet ſeipſam, & quod nullo modo movetur ſecundum iſtas operationes, quæ ſunt videre, ſentire, & hujuſmodi; ſed quod iſtæ operationes ſunt motus conjuncti tantum. *Unde oportet dicere, quod actus ſenſitivarum potentiarum nullo modo maneant in anima ſeparata, niſi forte, ſicut in radice remota.*

Ad primum ergo dicendum, quod liber ille negatur a quibuſdam eſſe Auguſtini. Dicitur enim fuiſſe cujuſdam Ciſtercienſis, qui eum ex dictis Auguſtini compilavit, & quædam de ſuo addidit. Unde quod ibi ſcribitur, pro auctoritate habendum non eſt.

Si tamen auctoritas debeat ſuſtineri, dicendum quod non debet intelligi, quod anima ſeparata ex imaginatione, & aliis hujuſmodi potentiis afficiatur quaſi ipſa affectio ſit actus potentiarum prædictarum; ſed quia ex his quæ anima per imaginationem, & alias hujuſmodi potentias commiſit in corpore, in futuro afficietur vel in bonum, vel in malum; ut ſic imaginatio, & hujuſmodi potentiæ non intelligantur elicere illam affectionem, ſed elicuiſſe in corpore meritum affectionis illius.

Ad ſecundum dicendum, quod anima dicitur ſentire per corpus, non quaſi actus ſentiendi ſit animæ ſecundum ſe, ſed quia eſt totius conjuncti ratione animæ, eo modo loquendi, quo dicimus, quod calor calefaciat. Quod autem ſubjungitur, quod quædam anima ſentit ſine corpore, ut timorem, & hujuſmodi, intelligendum eſt ſine exteriori corporis motu, qui accidit in actibus ſenſuum propriorum. non enim timor, & hujuſmodi paſſiones ſine motu corporali contingunt.

Vel poteſt dici, quod Auguſtin. loquitur ſecundum opinionem Platonicorum, qui hoc ponebant, ut dictum eſt. (*in corp. ar.*)

Ad tertium dicendum, quod Auguſtinus ibi inquirendo loquitur, non determinando, ſicut fere per totum illum librum. Patet enim, quod non eſt ſimilis ratio de anima dormientis, & de anima ſeparata. Anima enim dormientis utitur organo imaginationis, in qua corporales ſimilitudines imprimuntur: quod de anima ſeparata dici non poteſt.

Vel dicendum, quod ſimilitudines rerum ſunt in anima, & quantum ad potentiam ſenſitivam, & imaginativam, & quantum ad intellectivam, ſecundum majorem, & minorem abſtractionem a materia, & a materialibus conditionibus. Tenet ergo ſimilitudo Auguſtini quantum ad hoc, quod ſicut ſimilitudines rerum corporalium ſunt in anima ſomniantis, vel exceſſum mentis patientis imaginabiliter; ita ſunt in anima ſeparata intellectualiter; non autem quod in anima ſeparata ſint imaginabiliter.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut in lib. 1. dictum eſt, (*d. 3. q. 4. art. 1.*) memoria *dupliciter* ſumitur. *Quandoque*, prout eſt potentia ſenſitivæ partis, ſecundum ſcil. quod concernit præteritum tem-

pus:

pus: Et hoc modo actus memoriæ in anima ſeparata non erit: Unde dicit Philoſophus in 1. de anima (*tex. 66. to. 2.*) quod *hoc corrupto*, ſcil. corpore, *anima non reminiſcitur*. *Alio modo* accipitur memoria, prout eſt pars imaginationis ad intellectivam partem pertinens, ſecundum ſcil. quod ab omni differentia temporis abſtrahit, cum non ſit tantum præteritorum, ſed etiam præſentium, & futurorum, ut Auguſt. dicit: (*l. 14. de Trinit. c. 11. to. 3.*) Et ſecundum hanc memoriam anima ſeparata memorabitur.

Ad quintum dicendum, quod amor, & gaudium, & triſtitia, & hujuſmodi *dupliciter* accipiuntur; *quandoque* quidem, ſecundum quod ſunt paſſiones appetitivæ ſenſibiles: Et ſic non erunt in anima ſeparata. hoc enim modo non explentur ſine determinato motu cordis. *Alio modo*, ſecundum quod ſunt actus voluntatis, quæ eſt in parte intellectiva: Et hoc modo erunt in anima ſeparata: ſicut etiam delectatio erit ibi ſine motu corporali, prout etiam ponitur in Deo, inquantum ſcil. eſt ſimplex motus voluntatis. Et hoc modo Philoſophus in 7. Ethicorom (*cir. ſi. lib. to. 5.*) dicit, quod *Deus una ſimplici delectatione gaudet*.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Philoſopho primo de Anima, quod actus ſenſitivarum potentiarum non remanent in anima ſeparata, & ſic: *Hoc corrupto corpore, anima non reminiſcitur*. Loquitur enim de reminiſcentia, quæ eſt paſſio partis ſenſitivæ, non actus intellectivæ. Nam ſic reminiſcitur, etiam ſecundum eundem Philoſophum; cum anima rationalis ſit ſeparabilis, & immortalis de mente ejus, 1. *par. quæſt. 75. art. 2. & 6. & quæſt. 76. art. 2. tex. & elucid.* & nulla res ſit in rerum natura ſine operatione, cum natura abhorreat otioſum. Cum ergo ſit eadem ratio de omnibus aliis actibus ſenſitivarum potentiarum, ſicut de reminiſcentia ſenſitiva, patet, quod per id Philoſophus dat intelligere, quod nullus actus ſenſitivæ partis remanet in anima ſeparata. Item ab eodem ibidem, quando dicit, quod timere, iraſci, gaudere, & ſimilia, ſunt paſſiones conjuncti. Nam, conjuncto deſtructo, neceſſe eſt ſecundum ipſum ibi, paſſiones, & actus ejus deſtrui. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Philoſophi pro quanto id, quod diximus, in-

ſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene penſatis, &c.

ARTICULUS III. 209

Utrum anima ſeparata pati poſſit ab igne corporeo.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod anima ſeparata pati non poſſit ab igne corporeo. Auguſt. enim 12. ſuper Gen. ad lit. (*c.* 32. *a med. to.* 3.) dicit: *Non ſunt corporalia, ſed corporalibus ſimilia, quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur, ſeu bene, ſeu male.* Ergo anima ſeparata igne corporeo non punitur.

2. Præterea. Auguſtin. in eodem libro (*c.* 16. *in med.*) dicit, quod *agens ſemper eſt nobilius patiente*: Sed impoſſibile eſt, aliquod corpus eſſe nobilius anima ſeparata. Ergo non poteſt ab aliquo corpore pati.

3. Præterea. Secundum Philoſ. in 1. de generat. (*tex.* 87. *to.* 2.) & ſecundum Boet. in lib. de duab. natur. (*aliquant. a med.*) illa ſola agunt, & patiuntur adinvicem, quæ in materia conveniunt: Sed anima, & ignis corporeus non conveniunt in materia: quia ſpiritualium, & corporalium non eſt materia communis: Unde nec poſſunt invicem tranſmutari, ut Boet. in eodem lib. (*cir. med.*) dicit. Ergo anima ſeparata ab igne corporeo non patitur.

4. Præterea. Omne quod patitur, recipit aliquid ab agente. Si ergo anima patiatur ab igne corporeo, aliquid ab eo recipiet: Sed *omne quod recipitur in aliquo, eſt in eo per modum recipientis.* Ergo quod recipitur ab igne in anima, non eſt in eo materialiter, ſed ſpiritualiter: Sed formæ rerum in anima ſpiritualiter exiſtentes ſunt perfectiones ipſius. Ergo etſi ponatur, quod anima patiatur ab igne corporeo, hoc non erit in ejus pœnam, ſed magis in ejus perfectionem.

5. Præterea. Si dicatur, quod hoc ipſo anima punitur ab igne, quod ignem videt, ut videtur dicere Gregor. in 4. Dial. (*cap.* 29. *parum a princ.*) Contra: Si videt anima ignem inferni, non poteſt videre niſi viſione intellectuali; cum non habeat organa, quibus viſio ſenſitiva, vel imaginaria perficitur: Sed viſio intellectualis non videtur quod poſſit eſſe cauſa triſtitiæ: *delectationi enim, quæ eſt in conſiderando, non eſt triſtitia contraria*, ſecundum Philoſ. (*lib.*

(*lib.* 1. *Topic. cap.* 13. *parum a princ. to.* 1.) Ergo ex tali viſione anima non punitur.

6. Præterea. Si dicitur, quod anima patitur ab igne corporeo, eo quod tenetur ab eo, ſicut nunc tenetur a corpore, dum vivit in corpore: Contra. Anima dum in corpore vivit, tenetur a corpore, inquantum ex ea, & corpore fit unum, ſicut ex materia, & forma: Sed anima non erit forma illius ignis corporei. Ergo ſupradicto modo non poterit ab illo igne teneri.

7. Præterea. Omne agens corporeum agit per contactum: Sed non poteſt eſſe aliquis contactus ignis corporei, & animæ; cum contactus ſolum ſit inter corporea, quæ habent ultima ſimul. Ergo anima ab illo igne non patitur.

8. Præterea. Agens organicum non agit in remota, niſi per hoc quod agit in media: unde per determinatam diſtantiam agere poteſt proportionatam ſuæ virtuti: Sed animæ, vel ad minus dæmones, de quibus eadem eſt ratio, quandoque ſunt extra locum inferni; cum quandoque etiam in hoc mundo hominibus appareant: nec tamen tunc ſunt a pœna immunes. ſicut enim gloria ſanctorum nunquam interrumpitur, ita nec pęna damnatorum: Nec tamen videmus, quod omnia intermedia ab igne inferni patiantur; Nec iterum eſt credibile, aliquid corporeum de natura elementi eſſe tantæ virtutis, ut ad tantam diſtantiam actionem ſuam diffundat. Ergo non videtur, quod pœnas, quas animæ damnatorum ſuſtinent, ab igne corporeo patiantur.

Sed Contra. Eadem ratio eſt de animabus ſeparatis, & dæmonibus, quod ab igne corporeo pati poſſint: Sed dæmones ab eo patiuntur: cum puniantur ab illo igne, in quem corpora damnatorum projicientur poſt reſurrectionem, quem oportet eſſe corporeum: & hoc patet per ſententiam Domini Matth. 25. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo* &c. Ergo & animæ ſeparatæ ab igne corporeo pati poſſunt.

Præterea. Pœna debet reſpondere culpæ: Sed anima per culpam ſe corpori ſubjecit per pravam concupiſcentiam: Ergo juſtum eſt, ut in pœnam rei corporeæ ſubjiciatur per paſſionem.

Præterea. Major eſt unio formæ ad materiam, quam agentis ad patiens: Sed diverſitas naturæ ſpiritualis, & corporalis non impedit, quin anima ſit forma corporis. Ergo nec impedit, quin poſſit a corpore pati.

Reſpondeo dicendum, quod ſuppoſito, quod ignis

inferni non ſit metaphorice dictus, nec ignis imaginarius, ſed verus ignis corporeus, *oportet dicere, quod anima ab igne corporeo pœnas patietur*; cum Dominus ignem illum diabolo, & angelis ejus paratum eſſe dicat Matth. 25. qui ſunt incorporei, ſicut ipſa anima. Sed quomodo pati poſſit, *multipliciter* aſſignatur. *Quidam* enim dixerunt, quod hoc ipſum quod eſt ignem videre, ſit animam ab igne pati. Unde Greg. in 4. Dial. (*cap.* 29. *parum a princ.*) dicit: *Ignem eo ipſo patitur anima, quod videt*. Sed iſtud non videtur ſufficere: quia quodlibet viſum, ex hoc quod videtur, eſt perfectio videntis. unde non poteſt in ejus pœnam cedere, inquantum eſt viſum; ſed quandoque eſt punitivum, vel contriſtans per accidens, inquantum ſcilicet apprehenditur ut nocivum. Unde oportet, quod præter hoc quod anima ignem illum videt, ſit aliqua comparatio animæ ad ignem, ſecundum quam animæ ignis noceat.

Unde *alii* dixerunt, quod quamvis ignis corporeus non poſſit animam exurere; tamen anima apprehendit ipſum ut nocivum ſibi: & ad talem apprehenſionem afficitur timore, & dolore, ut impleatur id quod dicitur: (*Pſal.* 13.) *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor*. Unde Gregorius in 4. Dialog. (*loc. cit.*) dicit, quod *quia anima cremari ſe conſpicit, crematur*. Sed hoc iterum non videtur ſufficere: quia ſecundum hoc paſſio animæ ab igne non eſſet ſecundum rei veritatem, ſed ſecundum apprehenſionem tantum. Quamvis enim poſſit eſſe vera paſſio triſtitiæ, vel doloris ex aliqua falſa imaginatione, ut Auguſtinus dicit 12. ſup. Gen. ad litter. (*cap.* 19. & 32. *tom.* 3.) tamen non poteſt dici, quod ſecundum illam paſſionem vere patiatur a re, ſed a ſimilitudine rei, quam concipit. Et iterum iſte modus paſſionis magis recederet a reali paſſione, quam ille qui ponitur per imaginarias viſiones; cum ille dicatur per veras imagines rerum eſſe, quas anima ſecum defert, iſte autem per falſas conceptiones, quas anima errans fingit. Et iterum non eſt probabile, quod animæ ſeparatæ, vel dæmones, qui ſubtilitate ingenii pollent, putarent ignem corporeum ſibi nocere poſſe, ſi ab eo nullatenus gravarentur.

Unde alii dicunt, quod oportet ponere, animam etiam realiter ab igne corporeo pati. Unde etiam Gregorius in 4. Dialog. (*cap.* 29. *ante med.*) dicit: *Colligere ex dictis Evangelicis poſſumus, quod incendium non ſolum anima videndo, ſed etiam experiendo patiatur*. Sed hoc tali modo fieri ponunt. di-

cunt

cunt enim, quod ignis ille corporeus conſiderari poteſt *dupliciter*. *Uno modo*, ſecundum quod eſt quædam res corporea: Et hoc modo non habet, quod in animam agere poſſit. *Alio modo*, ſecundum quod eſt inſtrumentum divinæ juſtitiæ vindicantis. hoc enim divinæ juſtitiæ ordo exigit, ut anima, quæ peccando ſe rebus corporalibus ſubdidit, eis etiam in pœna ſubdatur: Inſtrumentum autem non ſolum agit in virtute propriæ naturæ, ſed etiam in virtute principalis agentis: Et ita non eſt inconveniens, ſi ignis ille, cum agat in virtute ſpiritualis agentis, in ſpiritum agat hominis, vel dæmonis, per modum etiam quo de ſacramentis dictum eſt, quod animam ſanctificant, (4. *d*. 1. *q*. 1. *a*. 4. *q*. 1. 2. & 3. & 3. *p*. *q*. 62. *a*. 1. & 4.)

Sed iſtud etiam non videtur ſufficere: quia omne inſtrumentum in id, circa quod inſtrumentaliter operatur, habet propriam actionem ſibi connaturalem, & non ſolum illam actionem, ſecundum quam agit in virtute principalis agentis: immo exercendo primam actionem, oportet quod efficiat hanc ſecundam; ſicut aqua lavando corpus in baptiſmo ſanctificat animam, & ſerra ſecando lignum, producit formam domus. Unde oportet dare igni aliquam actionem in animam, quæ ſit ei connaturalis, ad hoc quod ſit inſtrumentum divinæ juſtitiæ peccata vindicantis.

Et ideo dicendum, quod corpus in ſpiritum naturaliter agere non poteſt, nec ei aliquo modo obeſſe, vel ipſum gravare, niſi ſecundum quod aliquo modo corpori unitur. ſic enim invenimus, quod *corpus, quod corrumpitur, aggravat animam*, Sapien. 9. Spiritus autem corpori unitur *dupliciter*. *Uno modo* (ut forma materiæ, ut ex eis fiat unum ſimpliciter: Et ſic ſpiritus unitus corpori & vivificat corpus, & a corpore aliqualiter aggravatur: Sic autem ſpiritus hominis, vel dæmonis igni corporeo non unitur. *Alio modo* ſicut movens mobili, vel ſicut locatum loco, eo modo quo incorporalia ſunt in loco: Et ſecundum hoc ſpiritus incorporei creati loco definiuntur, ita in uno loco exiſtentes, quod non in alio. Quamvis autem res corporea ex ſua natura habeat, quod ſpiritum incorporeum loco definiat: non tamen ex ſua natura habet, quod ſpiritum incorporeum loco definitum detineat, ut ita alligetur illi loco, quod ad alia divertere non poſſit; cum ſpiritus non ſit ita in loco naturaliter, quod loco ſubdatur: Sed hoc ſuperadditur igni corporeo, inquantum inſtrumentum eſt divinæ juſtitiæ vindi-

cantis, quod ſic retinet ſpiritum: & ita efficitur ei pœnalis, retardans eum ab executione propriæ voluntatis, ne ſcilicet poſſit operari ubi vult, & ſecundum quod vult. Et hunc modum ponit Gregor. in 4. Dial. (*cap. 29. cir. med.*) Exponens enim, quomodo anima incendium experlendo patiatur, ſic dicit: *Cum Veritas peccatorem divitem damnatum igne perhibeat, quiſnam ſapiens reproborum animas teneri ignibus neget?* Et hoc etiam Julianus (*Epiſc. Tolet. l. 2. Prognoſt. cap. 17.*) dicit ut in littera (4. *d.* 44.) Magiſter dicit: *Si viventis hominis incorporeus ſpiritus tenetur in corpore, cur etiam non tenetur poſt mortem corporeo igne?* Auguſtinus etiam 21. de Civit. Dei (*cap. 10. tom. 5.*) dicit, quod ſicut anima in hominis conditione jungitur corpori, ut dans ei vitam, (quamvis illud ſit ſpirituale, & hoc corporale) & ex illa conjunctione vehementer concipit amorem ad corpus: ſic ligatur igni, ut accipiens ab eo pœnam, & ex illa conjunctione concipit horrorem. Oportet ergo omnes prædictos modos in unum colligere, ut perfecte videatur, quomodo anima ab igne corporeo patiatur; *ut ſcilicet dicamus, quod ignis ex natura ſua habet, quod ſpiritus incorporeus ei conjungi poſſit, ut loco locatum: Sed inquantum eſt inſtrumentum divinæ juſtitiæ, habet ut ipſum quodammodo retineat alligatum: Et in hoc veraciter ignis iſte eſt ſpiritui nocivus: Et ſic anima ignem ut ſibi nocivum videns, ab igne cruciatur.* Unde Greg. in 4. Dial. omnia iſta per ordinem tangit, ut ex præmiſſis ejus auctoritatibus patet.

Ad primum ergo dicendum, quod Auguſtinus loquitur inquirendo. unde etiam alium modum ponit determinando in lib. 21. de civit. Dei, ut ex dictis patet. (*in corp. ar.*)

Vel dicendum, quod Auguſtinus intelligit, quod ea, quibus anima proxime afficitur ad dolorem, vel triſtitiam, ſunt ſpiritualia. non enim affligeretur, niſi ignem ut nocivum ſibi apprehenderet. Ignis ergo apprehenſus eſt proximum affligens: ſed ignis corporeus extra animam exiſtens eſt affligens remotum.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis anima ſimpliciter ſit igne nobilior; ignis tamen eſt ſecundum quid anima nobilior, inquantum ſcilicet eſt inſtrumentum divinæ juſtitiæ.

Ad tertium dicendum, quod Philoſophus, & Boethius loquuntur de actione illa, per quam patiens tranſmutatur in naturam agentis. Talis autem non eſt

eſt actio ignis in animam. Et propter hoc ratio non concludit.

Ad quartum dicendum, quod ignis agit in animam non per modum influentis, ſed per modum detinentis, ut ex dictis patet. (*in corp. art.*) Et ideo ratio non eſt ad propoſitum.

Ad quintum dicendum, quod in viſione intellectuali non eſt triſtitia ex hoc ipſo, quod aliquid videtur; cum illud quod videtur, nullo modo intellectui poſſit eſſe contrarium, inquantum videtur: In ſenſu autem hoc quod videtur, ex ipſa actione qua agit in viſum, ut videatur, poteſt eſſe corruptivum viſus per accidens, inquantum corrumpit harmoniam organi. Sed tamen viſio intellectualis poteſt eſſe contriſtans, inquantum id quod videtur, apprehenditur ut nocivum; non quaſi noceat eo ipſo quod videtur, ſed alio quocunque modo. Et ſic anima videndo ignem affligitur.

Ad ſextum dicendum, quod non eſt ſimile quantum ad omnia, ſed quantum ad aliquid, ut ex dictis patet. (*in corp.*)

Ad ſeptimum dicendum, quod quamvis non ſit tactus corporalis inter animam, & corpus; tamen eſt inter ea aliquis tactus ſpiritualis; ſicut etiam motor cœli, cum ſit ſpiritualis, ſpirituali tactu tangit cęlum ipſum movens, per modum quo dicitur contriſtans tangere, ſicut dicitur in primo de generatione: (*tex.* 45. *to.* 2.) Et hic modus ſufficit ad actionem.

Ad octavum dicendum, quod ſpiritus damnati nunquam ſunt extra infernum, niſi ex diſpenſatione divina, vel ad inſtructionem, vel ad exercitium electorum. Ubicumque autem extra infernum ſint, ſemper tamen vident ignem inferni, ut eis in pœnam præparatum. Unde cum iſta viſio ſit immediate affligens, ut dictum eſt, (*in corp. art.*) ubicunque ſunt, ab igne inferni affliguntur; ſicut & captivi etiam extra carcerem exiſtentes a carcere quodammodo affliguntur, dum vident ſe ad carcerem damnatos. Unde ſicut gloria electorum non minuitur nec quantum ad præmium eſſentiale, nec quantum ad accidentale, ſi aliquando extra cœlum empyreum ſint, ſed quodammodo in eorum gloriam cedit: ita etiam in nullo minuitur pœna damnatorum, ſi extra infernum ex divina diſpenſatione ponantur ad tempus. Et hoc eſt quod Gloſ. (*ord. Bedæ*) dicit ſuper illud Jac. 3. *Inflammat rotam nativitatis noſtræ*, &c. ſic enim ait: *Diabolus, ubicunque ſit, ſive ſub aere, ſive ſub terra, ſecum trahit*

tormenta ſuarum flammarum. Objectio autem ſic procedit, ac ſi ignis corporeus affligeret immediate ſpiritus, ſicut affligit corpora.

A P P E N D I X.

EX a. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hęreſim *Albanenſium* dicentium, inferni non eſſe alias pęnas, quam eas, quas in hoc mundo experimur. Cum enim articulus hic demonſtret, animam pati ab igne corporeo: ſequitur, quod illam hæreſim expugnat. Dolor namque ſeparatæ animæ eſt major, quam quilibet dolor in hoc mundo: quanto anima eſt ſenſibilior, quam corpus. Unde & 3. par. qu. 46. art. 6. ad 3. inquit S. Doctor: *Dolor animæ ſeparatæ patientis pertinet ad ſtatum futuræ damnationis, qui excedit omne malum hujus vitæ: ſicut Sanctorum gloria excedit omne bonum præſentis vitæ. Unde, cum dicimus, Chriſti dolorem eſſe maximum, non comparamus ipſum dolori animæ ſeparatæ*. Hæc ibi. Sufficit ergo ad convincendum hæreſim demonſtrare: quod anima patitur ab igne corporeo. *Secundo* igitur habes: quomodo per rationem oſtendas, eam merito damnari a Matt. 22. *Ligatis manibus, & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium*. Vide hic, ignem corporeum ligare, ſeu tenere animam alligatam, ut dicitur in præſenti art. & ligare eam undique, quia manibus, & pedibus metaphorice dictis. Quod autem iſtæ tenebræ ſint corporales, patet: quoniam ideo vocantur exteriores, & quia poſt judicium iiſdem tenebroſis ignibus corpora cruciabuntur: quando ad literam ibi aderit corporeus etiam fletus, & corporeorum dentium ſtridor, quæ nunc in anima ſola modo ſpirituali verificantur, ut ex Papa *Benedicto* nunc adducendo habebitur. Item a Matth. 25. ubi eandem ſententiam repetit: in qua idem ſenſus igne corporeo continetur. Et tanto magis, quanto in eodem c. 25. Dominus declarando apertius ſenſum ſuiipſius in prædicta ſententia ſubjungit, poſt antepoſitum judicium, hæc verba: *Ibunt hi in ſupplicium æternum*. Quod profecto eſt ille ignis, de quo prædixerat: *Ite maledicti in ignem æternum*. Cum ergo damnatorum corpora tunc mittuntur in ignem arſura, & corporeum ignem pro ſui combuſtione, ut patet quotidie, requirant corpora: manifeſte conſtat ex Euangelio, quod ignis ille erit corporeus. Et, cum ab ipſo eodem igne diabolum, atque angelos ejus ſupplicium pati

con-

contextus Euangelii aperiat, clarum per hoc relinquit, quod ſpiritus omnino, qualis diabolus eſt, & conſequenter anima ſeparata poteſt pati, & patitur ſupplicium ab igne corporeo. Item ab Apoc. 18. ſub nomine Babylonis, ly *cecidit*, *cecidit*, uſque ad ly *illa magna Babylon*. Item ibid. c. 20. a ly *diabolus, qui ſeducebat*, uſque ad ly *ſæcula ſæculorum*. Item a Pſ. 10. *Pluet ſuper peccatores laqueos, ignis, ſulphur, ſpiritus procellarum, pars calicis eorum*. Hæc ibi. Ex quibus omnibus efficaciter argue contra prædictos Albanenſes. Item a regulis fidei catholicæ, quas tradit Aug. in lib. de fid. ad Petr. c. 28. *Diabolum vero, & Angelos ejus in ignem æternum a Chriſto eſſe mittendos, ubi nunquam carebunt pœna, quam eis præparavit divina juſtitia. Cum ipſo diabolo impios, & iniquos homines, de quibus Scriptura dicit*, &c. *reſumptis corporibus ſupplicio æternæ combuſtionis arſuros*. Hæc ibi. Item a Papa *Benedicto XI.* in Extravag. *Animæ decedentium in actuali peccato mortali mox poſt mortem ſuam ad inferna deſcendunt, ubi pœnis infernalibus cruciantur*. Hæc ibi. Item dicit Conc. *Florent. ſeſſ. ult.* Vide *ſupra, quæſt. 69. art. 2. append.* *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta Scripturarum, & Patrum, pro quanto animas pati ab igne corporeo, inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc, &c.

QUÆSTIO LXXI.

De ſuffragiis mortuorum, in quatuordecim articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de ſuffragiis mortuorum.

Et circa hoc quæruntur quatuordecim.

Primo. Utrum ſuffragia, quæ per unum fiunt, aliis prodeſſe poſſint.

Secundo. Utrum mortui juvari poſſint ex operibus vivorum.

Tertio. Utrum ſuffragia per peccatores facta mortuis proſint.

Quarto. Utrum ſuffragia pro mortuis facta facientibus proſint.

Quinto. Utrum ſuffragia exiſtentibus in inferno proſint.

Sexto. Utrum proſint exiſtentibus in Purgatorio.

Septimo. Utrum valeant pueris exiſtentibus in Limbo.

Octavo. Utrum aliquo modo proſint exiſtentibus in Patria.

Nono. Utrum oratio Eccleſiæ, & Sacramentum altaris, & eleemoſynæ proſint defunctis.

Decimo. Utrum Indulgentiæ, quas Eccleſia facit, eis proſint.

Undecimo. Utrum cultus exequiarum defunctis proſint.

Duodecimo. Utrum ſuffragia, quæ fiunt pro uno defuncto, magis illi proſint, quam aliis.

Decimotertio. Utrum ſuffragia pro multis facta valeant tantum ſingulis, ac ſi pro unoquoque ſingulariter fierent.

Decimoquarto. Utrum valeant tantum communia ſuffragia illis, pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt, valent ſpecialia, & communia ſimul.

ARTICULUS I. 300

Utrum ſuffragia per unum facta aliis prodeſſe poſſint.

S. Th. 4. d. 45. q. 2. a. 1. q. 2. & ſeq.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod ſuffragia per unum facta aliis prodeſſe non poſſint. Dicitur enim Galat. ſexto: *Quæ enim ſeminaverit homo, hæc & metet:* Sed ſi unus ex ſuffragiis alterius conſequeretur fructum, meteret ab aliis ſeminata. Ergo ex ſuffragiis aliorum nullum fructum conſequitur.

2. Præterea. Ad juſtitiam Dei pertinet, ut unicuique tribuatur pro meritis. unde Pſ. 61. *Tu reddes unicuique juxta opera ſua*: Sed juſtitiam Dei deficere eſt impoſſibile. Ergo impoſſibile eſt, quod unus ex operibus alterius juvetur.

3. Præterea. Secundum eandem rationem eſt aliquod opus meritorium, & laudabile, ſc. inquantum eſt voluntarium: Sed ex opere unius non laudatur alter. Ergo nec opus unius poteſt eſſe alteri meritorium, & fructuoſum.

4. Præterea. Ad juſtitiam divinam pertinet ſimiliter bona reddere pro bonis, & mala pro malis; Sed

Sed nullus punitur pro malis alterius: immo, ut dicitur Ezech. 18. *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur*. Ergo nec unus juvatur per bona alterius.

Sed Contra eſt, quod dicitur in Pſal. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te*, &c.

Præterea. Omnes fideles per charitatem uniti ſunt unius corporis Eccleſiæ membra: Sed unum membrum juvatur per alterum. Ergo & unus homo poteſt ex alterius meritis juvari.

Reſpondeo dicendum, quod actus noſter ad *duo* valere poteſt: *Primo* ad aliquem ſtatum acquirendum, ſicut per opus meritorium homo acquirit ſtatum beatitudinis: *Secundo* ad aliquid conſequens ſtatum; ſicut homo per aliquem actum meretur aliquod præmium accidentale, vel dimiſſionem pœnæ. Ad utrumque autem horum actus noſter *dupliciter* valere poteſt; *uno modo* per viam meriti: *alio modo* per viam orationis: Et eſt differentia inter iſtas duas vias: quia meritum innititur juſtitiæ, oratio autem miſericordiæ. orans enim impetrat petitum ex ſola liberalitate ejus qui oratur. *Dicendum eſt ergo, quod opus unius nullo modo poteſt alteri valere ad ſtatum conſequendum per viam meriti*: ut ſcil. ex his quæ ego facio, aliquis mereatur vitam æternam: quia ſors gloriæ redditur ſecundum menſuram accipientis: Unuſquiſque autem ex actu ſuo diſponitur, & non ex alieno: Et dico diſpoſitionem dignitatis ad præmium. *Sed per viam orationis, etiam quantum ad ſtatum conſequendum, opus unius alteri, dum eſt in via, valere poteſt*; ſicut quod unus homo impetret alteri primam gratiam. Cum igitur impetratio orationis ſit ſecundum liberalitatem Dei qui oratur, ad omnia illa impetratio orationis ſe poteſt extendere, quæ poteſtati divinæ ſubſunt ordinate. *Sed quantum ad aliquid, quod eſt conſequens, vel acceſſorium ad ſtatum, opus unius poteſt valere alteri, non ſolum per viam orationis, ſed etiam per viam meriti*. Quod quidem *dupliciter* contingit: *Vel* propter communicantiam in radice operis, quæ eſt charitas in operibus meritoriis. *& ideo omnes qui ſibi invicem charitate connectuntur, aliquod emolumentum ex mutuis operibus reportant: tamen ſecundum menſuram ſtatus uniuſcujuſque*; quia etiam in patria unuſquiſque gaudebit de bonis alterius: & inde eſt quod articulus fidei ponitur *Sanctorum communio*. *Alio modo* ex intentione facientis, quia aliqua opera ſpecialiter ad hoc facit, ut talibus proſint. Unde iſta opera quodam-

dammodo efficiuntur eorum, pro quibus fiunt, quaſi eis a faciente collata. unde poſſunt eis valere vel ad impletionem ſatisfactionis, vel ad aliquid hujuſmodi, quod ſtatum non mutat.

Ad primum ergo dicendum, quod meſſis illa eſt perceptio vitæ æternæ; ſicut habetur Joann. 4. *Et qui metit, fructum congregat in vitam æternam.* Sors autem vitæ æternæ non datur alicui, niſi pro propriis operibus: quia etſi aliquis alteri impetret, ut ad vitam perveniat, nunquam tamen hoc fit, niſi mediantibus operibus propriis; dum ſc. precibus alicujus gratia alicui datur, per quam meretur vitam æternam.

Ad ſecundum dicendum, quod opus quod pro aliquo fit, efficitur ejus pro quo fit: Et ſimiliter opus, quod eſt ejus qui mecum eſt unum, quodammodo eſt meum. Unde non eſt contra divinam juſtitiam, ſi unus fructum percipit de operibus factis ab eo, qui eſt unum ſecum in charitate, vel ab operibus pro ſe factis. Hoc etiam ſecundum humanam juſtitiam contingit, ut ſatisfactio unius pro alio accipiatur.

Ad tertium dicendum, quod laus non datur alicui, niſi ſecundum ordinem ejus ad actum. Unde laus eſt ad aliquid, ut dicitur in 1. Ethic. (*c. 12. cir. princ. to. 5.*) Et quia ex opere alterius nullus efficitur, vel oſtenditur bene diſpoſitus, vel male ad aliquid, inde eſt quod nullus laudatur ex operibus alterius; niſi per accidens, ſecundum quod ipſe eſt aliquo modo operum illorum cauſa, conſilium, vel auxilium præbendo, ſeu inducendo, vel quocunque alio modo: Sed opus eſt meritorium alicui, non ſolum conſiderata ejus diſpoſitione, ſed etiam quantum ad aliquid conſequens diſpoſitionem, vel ſtatum ejus, ut ex dictis patet. (*in corp. art.*)

Ad quartum dicendum, quod auferre alicui quod ei debetur, hoc directe juſtitiæ repugnat: Sed dare aliquid alicui, quod ei non debetur, hoc non eſt juſtitiæ contrarium, ſed metas juſtitiæ excedit. eſt enim liberalitas. Non autem poſſet aliquis lædi ex malis alterius, niſi aliquid ei de ſuo ſubtraheretur. Et ita non convenit, quod aliquis puniatur pro peccatis alterius, ſicut quod emolumentum percipiat ex bonis alterius.

AP-

APPENDIX.

EX articul. habes *primo* : quomodo per rationem interimas hæreſim *Pelagii* dicentis : orationem prorſus eſſe inutilem, nulliuſque virtutis. Item ejuſdem ibidem dicentis, orationes, quas facit eccleſia pro infidelibus, & aliis peccatoribus, ut convertantur, ſive pro fidelibus, ut perſeverent, fruſtra fieri. Item *Joan. Uvicleff* dicentis: orandum non eſſe pro aliqua particulari perſona. Cum enim in hoc articulo efficaciter oſtendatur, quod ſuffragia per unum facta aliis poſſunt prodeſſe, intelligentibus patet, & applicantibus, quod contra prædictas feliciter militat. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illas merito damnari a, &c. ut ſupra *q.* 15. *art.* 3. *appen.* Item a Matth. 6. *Sic ergo orabitis: Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum*, &c. Item Matth. 17. *Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, niſi per orationem, & jejunium*. Item Matth. 26. *Orate, ne intretis in tentationem. Procidit in faciem ſuam orans, & dicens: pater mi, ſi poſſibile eſt*, &c. Impiiſſimum vero eſt dicere Chriſtum feciſſe aliquid fruſtra. Item Jacob. 5. *Triſtatur quis in vobis? oret æquo animo, & pſallat*. Unde contra triſtitiam valet oratio. Item ibidem. *Orate pro invicem, ut ſalvemini: Multum enim valet deprecatio juſti aſſidua*. Item, quoties Paulus Apoſt. licet ſanctiſſimus, poſtulat in ſuis epiſtolis orationes fieri pro ſemetipſo? Item in collecta, *Deus, cui numquam ſine ſpe miſericordiæ ſupplicatur*. Et: *Deus, qui abundantia pietatis tuæ, & merita ſupplicum excedis, & vota*. Item a Concil. *Tol.* 4. cap. 9. „ Delet ergo hæc Dominica „ quotidiana oratio quotidiana peccata: delet illa, „ a quibus vita fidelium etiam ſcelerate geſta pœ„ nitendo in melius diſcedit, mutata. Ergo ſicut „ Chriſtus præcepit, ſic Apoſtolus monuit, & quem„ admodum doctores eccleſiaſtici inſtituerunt: quia „ quotidie vel cogitatione, vel verbo delinquimus, „ quotidie & hanc orationem effundere in conſpe„ ctu Dei debemus. „ Hæc illud. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Deo Job 42. quod ſuffragia per unum facta aliis tum ſingulis, tum omnibus prodeſſe poſſunt, & ſic „ Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos „ tuos: quoniam non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſervus meus Job. Sumite ergo vobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes: & ite ad ſer-

„ vum

„ vum meum Job, & offerte holocauſtum pro vobis. Job autem ſervus meus orabit pro vobis: faciem ejus ſuſcipiam, ut non imputetur vobis ſtultitia. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldach Suites, & Sophar Naamathites, & fecerunt, ſicut locutus fuerat Dominus ad eos, & ſuſcepit Dominus faciem Job. „ Hæc ibi. Item ab Act. 7. *Poſitis genibus clamabat dicens: domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum*. Hæc ibi. Ubi ly *illis* intelligitur etiam de aliqua particulari perſona. Unde ſuper hoc verbo B. Aug. in ſerm. Joannes filius, ſic inquit. „ Ut noveritis, fratres, quantum valuerit oratio ſancti martyris: recurrite nobiſcum ad illum adoleſcentem, qui omnium veſtimenta ſervabat, & tanquam manibus omnium lapidabat. Cui dictum eſt: Saule Saule, cur me perſequeris? Ob hoc quidem debui perdere te, ſed Stephanus meus oravit pro te. Nam, ſi martyr Stephanus non ſic oraſſet, eccleſia Paulum non haberet. Sed ideo de terra erectus eſt Paulus: quia in terram inclinatus exauditus eſt Stephanus. „ Hæc ille. Item Luc. 4. *Et rogaverunt illum pro ea. Et ſtans ſuper illam imperavit febri, & dimiſit eam*. Item a mille locis ſcripturarum, & Patrum. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, ac ſcripturarum, pro quanto, quod diximus, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex iis &c.

ARTICULUS II. 301

Utrum mortui poſſint juvari ex operibus vivorum?

AD Secundnm ſic proceditur. Videtur, quod mortui non poſſint juvari ex operibus vivorum. Primo per hoc quod dicit Apoſt. 2. Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit*. Ergo ex his, quæ poſt mortem hominis geruntur, quando extra corpus erit, nihil ei accreſcere poterit ex alicujus operibus.

2. Præterea. Hoc idem videtur ex hoc quod dicitur Apoc. 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur: opera enim illorum ſequuntur illos*.

3. Præterea. Proficere ex opere aliquo eſt ſolum in via exiſtentis: Sed homines poſt mortem jam non ſunt viatores: quia de his hoc intelligitur quod legi-

gitur Job 19. *Semitam meam circumſepſit, & tranſire non poſſum*. Ergo mortui de ſuffragiis alicujus juvari non poſſunt.

4. Præterea. Nullus juvatur ex opere alterius, niſi ſit aliqua vitæ communicatio inter eos: Sed nulla communicatio eſt mortuorum ad vivos, ſecundum Philoſophum in 1. Ethic. (*c.* 11. *to.* 5.) Ergo ſuffragia vivorum non proſunt mortuis.

Sed Contra eſt, quod habetur a Machab. 12. *Sancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur*: Sed hoc non eſſet utile, niſi eos juvaret. Ergo ſuffragia vivorum mortuis proſunt.

Præterea. Auguſt. dicit in lib. de cura pro mortuis agenda: (*c.* 1. in *fi.* & *c.* 4. *to.* 4.) „ Non parva „ eſt univerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine „ claret, auctoritas, ut in precibus ſacerdotis, quæ „ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum „ ſuum habeat etiam commendatio mortuorum: „ Quæ quidem conſuetudo ab ipſis Apoſtolis inſtituta eſt, ut dicit Damaſc. in quodam Sermone de ſuffragiis mortuorum, (*a princ.*) ſic dicens: „ Myſteriorum conſcii diſcipuli Salvatoris, & ſacri Apoſtoli, in tremendis & vivificis myſteriis memoriam fieri eorum qui fideliter dormierunt, „ ſanxerunt. Quod etiam per Dionyſ. patet in ult. cap. eccleſ. hierarch. ubi ritum commemorat, quo in primitiva Eccleſia pro mortuis orabatur: ubi etiam Dionyſ. aſſerit, ſuffragia vivorum mortuis prodeſſe. Ergo hoc indubitanter credendum eſt.

Reſpondeo dicendum, quod charitas, quæ eſt vinculum Eccleſiæ membra uniens, non ſolum ad vivos ſe extendit, ſed etiam ad mortuos, qui in charitate decedunt. Charitas enim, quæ eſt vita animæ, ſicut anima eſt vita corporis, non finitur; 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit*. Similiter etiam mortui in memoriis hominum viventium vivunt. Et ideo intentio viventium ad eos dirigi poteſt. „ Et ſic ſuffragia vivorum mortuis dupliciter „ proſunt, ſicut & vivis, & propter charitatis unionem, & propter intentionem in eos directam. „ Non tamen ſic eis valere credenda ſunt vivorum „ ſuffragia, ut ſtatus eorum mutetur de miſeria ad „ felicitatem, vel e converſo: ſed valent ad diminutionem pœnæ, vel aliquid hujuſmodi, quod „ ſtatum mortui non tranſmutat.

Ad primum ergo dicendum, quod homo, dum in corpore vixit, meruit ut hæc ei valerent poſt mortem. & ideo ſi poſt hanc vitam eis juvatur, nihilo-

ſominus hoc procedit ex iis quæ in corpore geſſit.
Vel dicendum ſecundum oannem Damaſcenum in Serm. prædicto, (*aliquant. a princ*.) quod hoc eſt intelligendum quantum ad retributionem, quæ fiet in finali judicio, quæ erit æternæ gloriæ, vel æternæ miſeriæ; in qua quilibet recipiet ſolum ſecundum quod ipſe in corpore geſſit: interim autem juvari poteſt vivorum ſuffragiis.

Ad ſecundum dicendum, quod Auctoritas illa expreſſe loquitur de ſequela æternæ retributionis. quod patet ex hoc quod præmittitur: *Beati mortui* &c.

Vel dicendum, quod opera pro eis facta ſunt etiam quodammodo eorum, ut dictum eſt. (*ar. prae. in corp. & ad* 2.)

Ad tertium dicendum, quod quamvis animæ poſt mortem non ſint ſimpliciter in ſtatu viæ; tamen quantum ad aliquid adhuc ſunt in via, inquantum ſcilicet earum progreſſus adhuc retardatur ab ultima retributione. Et ideo ſimpliciter earum via eſt circumſepta, ut non poſſint ulterius per aliqua opera tranſmutari ſecundum ſtatum felicitatis, & miſeriæ: Sed quantum ad hoc non eſt circumſepta; quin quantum ad hoc quod detinentur ab ultima retributione, poſſint ab aliis juvari; quia ſecundum hoc adhuc ſunt in via.

Ad quartum dicendum, quod quamvis communicatio civilium operum, de qua Philoſophus loquitur, non poſſit eſſe mortuorum ad vivos, quia mortui extra vitam civilem ſunt: poteſt tamen eorum communicatio eſſe quantum ad opera vitæ ſpiritualis, quæ eſt per charitatem ad Deum, cui mortuorum ſpiritus vivunt.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſes *Lutheri* dicentis: quod orationes factæ pro defunctis non eis proſunt. Item *Publicanorum* emerſorum anno 1274. dicentium: orandum non eſſe pro mortuis. Item *Vigilantii* dicentis: quod orare pro nobis mutuo, dum vivimus, poſſumus; poſtquam vero mortui fuerimus, nullius pro alio exaudienda eſt oratio. In primo dicto ſapit, in ſecundo deſipit, & adeo, ut, unum dictum conjungendo alteri, ſe ignorare propriam vocem demonſtret. Quare enim exaudiantur orationes unius pro altero? Ratione charitatis, & intentionis, ut in corpore. Hæc autem duo in vivis, & ad invicem, &

& ad mortuos uſque poſſunt extendi, ut in corpore. Vide & corollarium poſt probat. concluſ. *primæ*. Item *Aerii* dicentis: quod ſuffragia, orationes, eleemoſynæ, miſſę, &c. nihil proſunt defunctis a vivis pro illis facta. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictas merito damnari a 2. Machab. 12. „ Fortiſſimus Judas (collatione facta) duodecim millia drachmas argenti „ miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuo„ rum in ſacrificium, bene, & religioſe de re„ ſurrectione cogitans. Niſi enim eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videre„ tur, & vanum orare pro mortuis. Et, quia con„ ſiderabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem „ acceperant, optimam haberent repoſitam gra„ tiam. Sancta ergo, & ſalutaris eſt cogitatio pro „ defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur „. Hæc ibi. Item a vetuſtiſſima conſuetudine Eccleſiæ ſanctæ, quæ eſt orare pro mortuis; ut patet. Ad cujus propoſitum inquit Chryſoſt. hom. *69*. „ Non „ temere ab Apoſtolo hæc ſancita fuerunt, ut in „ tremendis myſteriis defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis inde multum contin„ gere lucrum, utilitatem multam „. Hæc ille. Et ad idem propoſitum Auguſtinus libro de cura pro mortuis agenda, cap. 1. „ In Machabęorum libris „ legimus oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed, „ etſi numquam in Scripturis veteribus omnino le„ geretur; non parva eſt univerſæ Eccleſiæ, quæ in „ hoc conſuetudine claret, auctoritas: ubi in pre„ cibus ſacerdotis, quæ Domino Deo ad ejus alta„ re funduntur, locum ſuum habet etiam commen„ datio mortuorum „. Hæc ille. Ubi nota ly *non parva*, id eſt magna, immo maxima. Quod utique monſtravit Apoſtolus 1. Corinth. 11. per hoc, quod contra quoſdam protervos ajebat: „ Si quis „ contentioſus videtur eſſe inter vos, nos talem „ conſuetudinem non habemus, ſed neque Eccleſia „ Dei. *Hæc ille*. *Et D. Th*. 2. 2. *qu*. 10. *a*. 12. Ma„ ximam habet auctoritatem Eccleſiæ conſuetudo, quæ „ ſemper eſt in omnibus æmulanda: quia & ipſa „ doctrina catholicorum Doctorum ab Eccleſia aucto„ ritatem habet. Unde magis ſtandum eſt auctoritati „ Eccleſiæ, quam auctoritati vel Auguſtini, vel „ Hieronymi, vel cujuſcumque Doctoris „. Hæc ille. Et Athanaſius in Symbolo ſuper hoc (compendioſa regula fidei vocatur a Concilio *Florentino* in decreto Armenis dato) ubi concludens univerſaliter de omnibus credibilibus fundamentalem ratio-

nem

nem inviƈtiſſimam ad portas inferorum obſtruendas, inquit: Quia, ſicut ſingillatim unamquamque perſonam „ Deum, ac Dominum chriſtiana confiteri veritate „ compellimur: ita tres Deos, aut Dominos dicere „ catholica religione prohibemur „. Hæc ibi. Ecce, quod & pro affirmatione credibilium, & pro negatione incredibilium, maximam præ omnibus rationem eſſe demonſtrat ſtabiliri ſuper conſuetudine Eccleſiæ catholicæ: dum hanc pro ampleƈtendis credibilibus, & refellendis incredibilibus adducit. Et merito. Nam hæc eſt firma petra, ſaxumque duriſſimum, de quo Catholici mel ſugunt, & oleum, *Deuter*. 32. Item merito damnari a Concilio *Carthaginienſi IV.* per hoc, quod mandat, eos, qui oblationes defunƈtorum aut negant eccleſiis, aut cum difficultate reddunt, tanquam egentium necatores, excommunicari, ut recitatur 13. *hu*. 2. *Qui oblationes, il primo*. Item a Concilio *Valen.* dum mortuorum fraudatores, ut infideles habendos, magna ratione ſanxit, ut recitatur 13. *qu*. 2. *qui oblationes, il ſecondo*. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædiƈta Scripturarum, & Patrum, pro quanto ſuffragia vivorum prodeſſe defunƈtis inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doƈtrina præſens & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III. 302

Utrum ſuffragia faƈta per peccatores mortuis proſint.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſuffragia per peccatores faƈta mortuis non proſint. Quia, ut dicitur Jo. 9. *Peccatores Deus non audit:* Sed ſi orationes eorum prodeſſent illis, pro quibus orant, a Deo exaudirentur. Ergo ſuffragia per eos faƈta mortuis non proſunt.

2. Præterea. Gregorius in Paſtorali (*par.* 1. *c.* 11. *a princ.*) dicit, quod *cum is qui diſplicet, ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur:* Sed quilibet peccator Deo diſplicet. Ergo per peccatorum ſuffragia Deus ad miſericordiam non fleƈtitur: Et ideo talia ſuffragia non proſunt.

3. Præterea. Opus alicujus videtur eſſe magis fruƈtuoſum facienti, quam alteri: Sed peccator per opera ſua nihil meretur ſibi. Ergo multo minus poteſt alteri mereri.

4. Præterea. Omne opus meritorium oportet eſſe vi-

vivificatum, ideſt charitate informatum. Sed opera per peccatores facta ſunt mortua. Ergo non poſſunt per ea mortui juvari, pro quibus fiunt.

Sed Contra eſt, quod nullus poteſt ſcire de altero pro certo, utrum ſit in ſtatu culpæ, vel gratiæ. Si ergo tantum illa ſuffragia prodeſſent, quę fiunt per eos qui ſunt in gratia, non poſſet homo ſcire, per quos ſuffragia conquireret ſuis defunctis: & ita multi a ſuffragiis procurandis retraherentur.

Præterea. Sicut Auguſt. dicit (*in Enchir. ca.* 109. *to.* 3.) in littera, (4. *d.* 45.) ſecundum hoc juvatur aliquis mortuus ex ſuffragiis, ſecundum quod dum viveret meruit ut juvaretur poſt mortem. Ergo valor ſuffragiorum menſuratur ſecundum conditionem ejus, pro quo fiunt. Non ergo differt, ut videtur, utrum per bonos, vel per malos fiant.

Reſpondeo dicendum, quod in ſuffragiis, quæ per malos fiunt, *duo* poſſunt conſiderari. *primo* ipſum opus operatum; ſicut ſacrificium altaris. Et quia noſtra ſacramenta ex ſeipſis efficaciam habent abſque opere operantis, quam æqualiter explent, per quoſcunque fiant, *quantum ad hoc ſuffragia per malos facta defunctis proſunt*. *Alio modo* quantum ad opus operantis: Et ſic diſtinguendum eſt; Quia operatio peccatoris ſuffragia facientis poteſt *uno modo* conſiderari, prout eſt ejus: *Et ſic nullo modo meritoria eſſe poteſt nec ſibi, nec alii*: *Alio modo*, inquantum eſt alterius: Quod *dupliciter* contingit. *Uno modo*, inquantum peccator ſuffragia faciens gerit perſonam totius Eccleſiæ; ſicut Sacerdos, dum dicit in Eccleſia exequias mortuorum. Et quia ille intelligitur facere, cujus nomine, vel vice fit, ut patet per Dionyſ. in lib. de cœl. hier. (*c.* 13. *parum a princip.*) *inde eſt quod ſuffragia talis Sacerdotis, quamvis ſit peccator, defunctis proſunt*. *Alio modo*, quando agit ut inſtrumentum alterius. opus enim inſtrumenti eſt magis principalis agentis. Unde quamvis ille qui agit ut inſtrumentum alterius, non ſit in ſtatu merendi; actio tamen ejus poteſt eſſe meritoria ratione principalis agentis; ſicut ſi ſervus in peccato exiſtens quodcunque opus miſericordiæ facit ex præcepto domini ſui charitatem habentis. „ Unde ſi quis in charitate decedens præcipiat „ ſibi ſuffragia fieri, vel alius præcipiat charitatem „ habens, illa ſuffragia valent defuncto, quamvis „ illi, per quos fiunt, in peccato exiſtant: Magis „ tamen valerent, ſi eſſent in charitate: „ quia tunc ex duabus partibus opera illa meritoria eſſent.

Ad primum ergo dicendum, quod oratio per pec-

peccatorem facta quandoque non eſt peccatoris, ſed alterius. & ideo ſecundum hoc digna eſt, ut a Deo exaudiatur. Tamen etiam quandoque Deus peccatores audit, quando ſcilicet peccatores petunt aliquid Deo acceptum. Non enim ſolis juſtis, ſed etiam peccatoribus Deus bona ſua providet, ut patet Matthæi 5. non autem ex eorum meritis, ſed ex ſua clementia. Et ideo Joan. 9. ſuper illud, *Deus peccatores non audit*, Gloſſa (*interl. Aug. tract. 44. in Joan. a med. to.* 9.) dicit quod *loquitur ut inunctus, non ut plene videns.*

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis ex parte ejus qui diſplicet, oratio peccatoris non ſit accepta; tamen ratione alterius, cujus vice, vel imperio agitur, poteſt eſſe Deo accepta.

Ad tertium dicendum, quod hoc quod peccator faciens hujuſmodi ſuffragia nullum reportat commodum, contingit ex hoc, quod non eſt capax talis profectus propter propriam indiſpoſitionem: Et tamen alii, qui eſt diſpoſitus, aliquo modo valere poteſt, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad quartum dicendum, quod quamvis opus peccatoris non ſit vivum, inquantum eſt ejus; poteſt tamen eſſe vivum, inquantum eſt alterius, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Sed quia rationes, quæ ſunt in oppoſitum, videntur concludere, quod non differat, utrum quis ſuffragia procuret per bonos, vel per malos, ideo etiam ad eas eſt reſpondendum.

Ad quintum ergo dicendum, quod quamvis aliquis pro certo ſcire non poſſit de altero, an ſit in ſtatu ſalutis; poteſt tamen probabiliter æſtimare ex his, quæ exterius de homine videt. *Ex fructu enim ſuo arbor cognoſcitur*, ut dicitur Matth. 7.

Ad ſextum dicendum, quod ad hoc quod ſuffragium alteri valeat, requiritur ex parte ejus pro quo fit, capacitas hujuſmodi valoris: Et hanc homo acquiſivit per opera propria, quæ geſſit in vita. Et ſic Auguſtinus loquitur. Requiritur nihilominus qualitas operis, quod prodeſſe debet. Et hoc non pendet ex eo pro quo fit, ſed magis ex eo qui facit, vel exequendo, vel imperando.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem a fortiori excludas errores *Algazelis*, & *Avicennæ* (ut refert Director. Inquiſit. 2. *part. qu.* 4.) dicentium, quod precibus, & ſacrificiis Deus non placatur.

tur; Item: quomodo directe excludas erroneam propoſitionem deductam ab hæreticis falſo ex *Habacuch* 2. ut notat cenſura generalis in Bibliam, dicentem, quod peccator, ſive impius, ubique perfide agit. Item a fortiori illum *Lutheri* (Alphonſ. Caſtr. *Peccatum*) dicentis: juſtum peccare ſemper in omni opere bono. Item & illum ejuſdem (*Alphonſ. Caſtr.* ibid.) dicentis: peccatum eſſe omne opus, quantumlibet recte factum. Ex hoc enim, quod articulus præſens monſtrat, ſuffragia etiam a peccatoribus exhibita quandoque eſſe & Deo grata, & proximo tam vivo, quam defuncto proficua, patet vel mediocriter ſapienti, quod Sanctus Thomas per hanc doctrinam militat efficaciter ſatis, ſuperque contra omnes prædictos, ac ſimiles. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictos errores merito damnari ab Iſa. 19. *Revertentur ad Dominum, & placabitur Deus*. Item a *Bonifacio* Papa de regul. jur. in 6. reg. 72. *qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum*. Hæc ibi. Ubi monſtrat, quod etiam peccator, ut repræſentat Eccleſiam, vel alium exiſtentem in gratia, placat Deum precibus ſuis. Item a Jonæ 3. *Videns Deus opera eorum, quia converſi ſunt de via ſua mala, miſertus eſt ſuper malitia, quam locutus fuerat, ut faceret eis, & non fecit*. Hæc ibi, de operibus Ninivitarum. Item a Pſ. 105. *Stetit Phinees, & placavit, & ceſſavit quaſſatio*. Hæc ibi, de opere ipſius Phinees, quando ex zelo Dei occidit Iſraelitam coeuntem cum ſcorto. Deus autem non placatur peccato, ſed irritatur, ſed neque peccator, ut ſic, eum placat: quoniam *ſimiliter odio ſunt impius Deo, & impietas ejus*. Sap. 14. Item a *Leone X.* in bulla contra *Luth.* errores, ubi totam ejus doctrinam univerſaliter damnat, ut *ſup. qu. 1. art. 1. append.* ſimul cum *qu. 42. art. 1. append.* Item a Concil. *Trid.* ſeſſ. 6. cap. 16. „ Juſtificatis hominibus ſive acceptam gratiam perpetuo conſervaverint, ſive amiſſam recuperaverint, „ proponenda ſunt Apoſtoli verba: Abundate in omni opere bono, ſcientes, quod labor veſter non „ eſt inanis in Domino. Non enim injuſtus eſt „ Deus, ut oblíviſcatur operis veſtri, & dilectionis, „ quam oſtendiſtis in nomine ipſius. Nolite amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet re„ munerationem. *Hæc ibi*. *Et can.* 7. Si quis dixe„ rit: opera omnia, quæ ante juſtificationem fiunt, „ quacumque ratione facta ſint, vere eſſe peccata, „ vel odium Dei mereri: anathema ſit. *Et can.* 21. „ Si quis in quolibet bono opere juſtum ſaltem ve„ nia-

„ nialiter peccare dixerit, aut (quod intolerabilius
„ eſt) mortaliter, atque ideo pœnas æternas me-
„ reri: anathema ſit. „ Hæc ibi. *Tertio* habes:
quomodo per rationem prædicta Scripturarum, pro quanto virtualiter ſaltem peccatores quandoque opera Deo grata facere, ac per hoc defunctis prodeſſe per ſuffragia, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo ex iis, ſi bene penſentur, & applicentur, doctrina hæc Angelica & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS IV. 303

Utrum ſuffragia, quæ a vivis pro mortuis fiunt, facientibus proſint.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſuffragia, quæ a vivis pro mortuis fiunt, facientibus non proſint. Quia ſi aliquis pro altero debitum ſolveret, ſecundum humanam juſtitiam ipſe a debito proprio non abſolveretur. Ergo per hoc quod aliquis ſuffragia faciens debitum ſolvit pro illo pro quo facit, ex hoc a debito proprio non abſolvitur.

2. Præterea. Unuſquiſque, quod facit, facere debet meliori modo quo poteſt: Sed melius eſt juvare duos, quam unum. Si ergo qui per ſuffragia debitum mortui ſolvit, à proprio debito liberatur, videtur quod nunquam deberet aliquis pro ſeipſo ſatisfacere, ſed ſemper pro alio.

3. Præterea. Si ſatisfactio alicujus pro alio ſatisfacientis æqualiter prodeſſet ſibi, ut ei pro quo ſatisfacit, eadem ratione æqualiter valebit & tertio, ſi pro eodem ſatisfaciat ſimul, & ſimiliter quarto, & ſic deinceps. Ergo unus una ſatisfactione poſſet pro omnibus ſatisfacere: quod eſt abſurdum.

Sed Contra eſt, quod dicitur in Pſalm. 34. *Oratio mea in ſinu meo convertetur.* Ergo eadem ratione & ſuffragia, quæ pro aliis fiunt, ſatisfacientibus proſunt.

Præterea. Damaſc. dicit in Sermone de his qui in fide dormierunt: (*in med.*) „ Quemadmodum
„ unguento, vel alio oleo ſancto circumlinire vo-
„ lens infirmum, primo ille, *ſcilicet liniens*, par-
„ ticipat unctionem, & ſic poſtea perungit laboran-
„ tem: ſic & quicumque pro proximi ſalute agoni-
„ zat, primum ſibi prodeſt, deinde proximo: „
Et ſic habetur propoſitum.

Reſpondeo dicendum, quod opus ſuffragii, quod pro

pro altero fit, poteſt conſiderari *dupliciter*. *Uno modo*, ut eſt expiativum pœnæ per modum cujuſdam recompenſationis, quæ in ſatisfactione attenditur: „ Et hoc modo opus ſuffragii, quod computatur „ quaſi ejus pro quo fit, ita abſolvit eum a debito „ pœnę, quod non abſolvit facientem a debito pœ„ næ propriæ: „ quia in tali recompenſatione conſideratur æqualitas juſtitiæ: Opus autem iſtud ſatisfactorium ita poteſt adæquari uni reatui, quod alteri non adæquetur. Reatus enim duorum peccatorum majorem ſatisfactionem requirunt, quam reatus unius. *Alio modo* poteſt conſiderari, inquantum eſt meritorium vitæ æternæ: quod habet, inquantum procedit a radice charitatis: *Et ſecundum hoc non ſolum prodeſt ei pro quo fit, ſed facienti magis*.

Et per hoc patet ſolutio ad Objecta. *Primæ* enim rationes procedebant de opere ſuffragii, ſecundum quod eſt ſatisfactorium: ſed *aliæ*, ſecundum quod eſt meritorium.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem excludas a fortiori hæreſim *Amſdorphianorum* dicentium: opera bona pernicioſa eſſe ad ſalutem. Adeo enim pernicioſa illa non eſſe ad ſalutem, monſtrat articulus, ut & facienti, & alteri, proficua eſſe dicat. Item *Pelagii*, & *Mahometis* dicentium: opera aliena nihil prodeſſe, etiam ſanctorum. Vides enim hic, quod ipſa proſint. Item *Lutheri* dicentis: opera propria etiam bona, ut a Spiritu ſancto piorum corda inhabitante, eſſe peccata. Quod enim peccata non ſint, monſtrat articulus: dum hæc & placere Deo tanquam præſuppoſitive, & nobis prodeſſe tanquam directe probat. *Secundo* habes: quomodo per rationem a fortiori oſtendas, illas merito damnari a, &c. ut *qu*. 13. *a*. 2. & *qu*. 14. *a*. 5. *app*. & 1. *parte*, *q*. 102. *art*. 3. *app*. Item a Pſal. 34. *Oratio mea in ſinu meo convertetur*. Item a, &c. ut *ex art*. 1. 2. & 3. elici poteſt. Item a Matth. 10. „ Qui dederit calicem aquæ frigidæ alicui in „ nomine meo, non perdet mercedem ſuam. *Item* „ *a Jacob*. 5. Qui converti fecerit peccatorem ab „ errore viæ ſuæ, ſcire debet, quod animam ejus „ liberabit a morte, & operit multitudinem pecca„ torum. „ Per ly *liberabit animam ejus*, vide, quod bona aliena proſunt alteri, & per ly *operit multitudinem peccatorum* vide, quod proſunt ſibimet

facienti. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum ab Eccl. 29. quod ſuffragia pro altero ſive vivo, ſive mortuo facta etiam facienti proſunt, & ſic. *Conclude eleemoſynam in corde pauperis: & hæc pro te exorabit ab omni malo*. Hæc ibi. Ubi nota ly *hec*, ſcilicet eleemoſyna: quoniam per hoc ſignificatur, opus ipſum pro alio factum adeo prodeſſe facienti; ut, etiamſi beneficiatus ex illo opere non recordetur benefactoris, opus illud pro benefactore clamet ad Deum. Item a Matth. 10. *Dicite: pax huic domui. Et, ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra: ſin autem: revertetur ad vos*. Hæc ibi. Ubi ſimul oſtenditur, & quod opus bonum unius prodeſt alteri, & quod ad hoc, ut proſit, requiritur diſpoſitio in altero; ut dictum eſt not. poſt omnia argumenta. Nota ly *ſin autem*, *revertetur ad vos:* quoniam per hoc declaratur, opus ipſum etiam quantum ad id, quod ex intentione facientis debuerat pervenire ad alterum in caſu, quo alter eſſet diſpoſitus ad recipiendum illud, reverti ad facientem, hoc eſt, quantum ad eſſe ſatisfactorium; quando faciens indiget ſatisfactione. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & patrum, pro quanto ſuffragia, ſeu opera facta pro aliis prodeſſe etiam facienti, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex iis viciſſim, &c.

ARTICULUS V. 304

Utrum ſuffragia proſint exiſtentibus in inferno.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod ſuffragia proſint exiſtentibus in inferno, per hoc quod habetur 2. Machab. 12. ubi dicitur, quod *invenerunt ſub tunicis interfectorum donaria idolorum, a quibus lex prohibebat Judæos*: Et tamen poſt ſubditur, quod *Judas duodecim millia drachmas argenti miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum*: Conſtat autem illos peccaſſe mortaliter, contra legem agentes, & ita in peccato mortali deceſſiſſe, & ſic ad inferos eſſe translatos. Ergo exiſtentibus in inferno ſuffragia proſunt.

2. Præterea. In littera (4. *d.* 45.) habetur ex verbis Auguſtini, (*in Enchir. c.* 110. *in fin. to.* 3.) quod *quibus proſunt ſuffragia, vel ad hoc proſunt, ut ſit*

ple-

plena remiſſio , vel ad hoc ut tolerabilior ſit eorum damnatio : Sed ſolum illi qui in inferno ſunt , damnati eſſe dicuntur. Ergo etiam exiſtentibus in inferno ſuffragia proſunt.

3. Præterea. Dionyſ. ult. cap. Eccleſ. Hierarch. (*cir. med.*) dicit : *Si hic juſtorum orationes , & ſecundum hanc vitam , quanto magis poſt mortem in illis , qui digni ſunt ſacris orationibus , operantur tantummodo* ? ex quo poteſt accipi , quod ſuffragia magis proſunt mortuis , quam vivis : Sed vivis proſunt etiam in peccato mortali exiſtentibus ; cum quotidie oret Eccleſia pro peccatoribus , ut convertantur ad Deum . Ergo etiam mortuis in peccato mortali exiſtentibus ſuffragia valent .

4. Præterea. In vitis Patrum (*l.* 3. *num.* 172. & *l.* 6. *num.* 16.) legitur, quod etiam Damaſcenus in Sermone ſuo (*ſcil. de Defunct. aliquant. a princ.*) refert, quod Macarius, inventa in via calvaria cujuſdam defuncti, oratione præmiſſa , quæſivit cujus caput fuiſſet . & caput reſpondit , quod fuerat ſacerdotis gentilis, qui in inferno erat damnatus ; & tamen confeſſus eſt , oratione Macarii ſe , & alios juvari . Ergo ſuffragia Eccleſiæ etiam in inferno exiſtentibus proſunt.

5. Præterea. Damaſc. in eodem Serm. (*ante med.*) narrat , quod Gregorius pro Trajano orationem fundens audivit vocem ſibi divinitus dicentem : *Vocem tuam audivi & veniam Trajano do*. cujus rei , ut Damaſc. dicit in dicto Serm. *teſtis eſt Oriens omnis, & Occidens* : Sed conſtat, Trajanum in inferno fuiſſe ; quia *multorum Martyrum necem amaram inſtituit*, ut ibidem Damaſc. dicit . Ergo ſuffragia Eccleſiæ valent etiam in inferno exiſtentibus.

Sed Contra eſt , quod dicit Dionyſ. 7. cap. Eccleſ. Hierarch. (*a med.*) *Summus ſacerdos pro immundis non orat ; quia in hoc averteretur a divino ordine* . & conſequenter ibidem dicit , quod *pro peccatoribus non orat remiſſionem ; quia non audiretur pro illis*. Ergo ſuffragia exiſtentibus in inferno non valent.

Præterea. Gregor. dicit in 34. lib. Moral. (*c.* 16. *verſ. fi.*) ,, Eadem cauſa eſt, cur non oretur tunc, ,, *ſc. poſt diem judicii*, pro hominibus æterno igne ,, damnatis, quæ nunc cauſa eſt , quare non oretur ,, pro diabolo, & Angelis ejus æterno ſupplicio de- ,, putatis ; quæ etiam nunc cauſa eſt , quare Sancti ,, non orent pro hominibus infidelibus , impiiſque ,, defunctis ; quia de eis utique , quos æterno da- ,, mnatos ſupplicio jam noverunt , ante illum judi- ,, cis juſti conſpectum orationis ſuæ meritum caſ-

 ,, ſari

„ ſari refugiunt. „ Ergo ſuffragia in inferno poſitis non valent.

Præterea. In littera (4. *d*. 45.) habetur ex verbis Auguſt. (*ſerm.* 32. *de verb. Apoſt. a med. to.* 10.) *Qui ſine fide operante per dilectionem, ejuſque ſacramentis de corpore exeunt, fruſtra illis a ſuis hujuſmodi officia impenduntur*. Sed omnes damnati ſunt hujuſmodi. Ergo eis ſuffragia non profunt.

Reſpondeo dicendum, quod circa damnatos fuit *triplex* opinio. *Quidam* enim dixerunt in hoc diſtinguendum eſſe *dupliciter*. *Uno modo* quantum ad tempus, dicentes quod poſt diem judicii nullus in inferno exiſtens aliquo ſuffragio juvabitur; ſed ante diem judicii aliqui juvantur ſuffragiis Eccleſiæ. *Alio modo* diſtinguebant quantum ad perſonas in inferno detentas, inter quas *aliquos* dicebant eſſe valde malos, qui ſcilicet ſine fide, & ſacramentis deceſſerunt: & talibus, quia de Eccleſia non fuerunt nec merito, nec numero, ſuffragia Eccleſiæ prodeſſe non poſſunt: *Alii* vero ſunt non valde mali, qui ſcilicet de Eccleſiæ fuerunt numero, & fidem habentes, & ſacramentis imbuti, & aliqua opera de genere bonorum facientes, & talibus ſuffragia Eccleſiæ prodeſſe debent.

Sed occurrebat eis quædam dubitatio eos perturbans, quia ſc. videbatur ex hoc ſequi, cum pœna inferni ſit finita ſecundum intenſionem, quamvis duratione infinita exiſtat, quod multiplicatis ſuffragiis, pœna illa totaliter auferretur: quod eſt error Origenis. (*l.* 1. *Periarch. c.* 6. *cir. med. & Gregor. l.* 34. *Moral. c.* 16.) Et ideo hoc inconveniens evadere multipliciter voluerunt. Præpoſitivus enim dixit, quod tantum poſſunt ſuffragia pro damnatis multiplicari, quod a tota pœna reddantur immunes, non quidem ſimpliciter, ut Origenes poſuit, ſed ad tempus, ſc. uſque ad diem judicii. tunc enim animæ iterato corporibus conjunctæ, in pęnas inferni ſine ſpe veniæ retrudentur.

Sed iſta opinio videtur divinæ providentiæ repugnare, quæ nihil in rebus inordinatum relinquit. Culpa autem non poteſt ordinari niſi per pęnam. *Unde non poteſt eſſe ut pœna tollatur, niſi prius culpa expietur*. Et ideo cum culpa continue maneat in damnatis, eorum pęna nullatenus interrumpetur.

Et ideo Porretani alium modum invenerunt, dicentes quod hoc modo proceditur in diminutione pęnarum per ſuffragia, ſicut proceditur in diviſione linearum; quæ cum ſint finitæ, tamen in infinitum di-

dividi poſſunt, & nunquam per diviſionem conſumuntur, dum ſit ſubtractio non ſecundum eandem quantitatem, ſed ſecundum eandem proportionem: velut ſi primo auferatur pars quarta totius, & ſecundo pars quarta illius quartæ, & iterum quarta illius quartæ, & ſic deinceps in infinitum. Et ſimiliter dicunt, quod per primum ſuffragium diminuitur aliquota pars pęnæ; & per ſecundum pars aliqua remanentis diminuitur ſecundum eandem proportionem.

Sed iſte modus *multipliciter* defectivus eſt. *Primo*, quia infinita diviſio, quæ congruit continuæ quantitati, non videtur poſſe ad quantitatem ſpiritualem transferri. *Secundo*, quia non eſt aliqua ratio, quare ſecundum ſuffragium minus de pęna diminuat, quam primum, ſi ſit æqualis valoris. *Tertio*, quia pęna diminui non poteſt, niſi diminuatur & culpa, ſicut nec auferri, niſi ea ablata. *Quarto*, quia in diviſione lineæ, tandem pervenitur ad hoc, quod non eſt ſenſibile: corpus enim ſenſibile non eſt in infinitum diviſibile: Et ſic ſequeretur, quod poſt multa ſuffragia pęna remanens propter ſui parvitatem non ſentiretur: & ita non eſſet pęna.

Et ideo *alii* alium invenerunt modum. Altiſiodorenſis enim (*l.* 4. *Sent. tract.* 14. *qu.* 1.) dixit, quod ſuffragia proſunt damnatis, non quidem per diminutionem pęnæ, vel per interruptionem, ſed per confortationem patientis: ſicut ſi homo portaret grave onus, & faciem ſuam perfunderet aqua: ſic enim confortaretur ad melius portandum; cum tamen onus ſuum in nullo levius fieret.

Sed hoc iterum eſſe non poteſt: quia aliquis plus vel minus æterno igne gravatur, ut Gregor. dicit, (*l.* 9. *Moral. c.* 39. *a princ.*) ſecundum meritum culpæ. & inde eſt quod eodem igne quidam plus, quidam minus cruciantur. Unde cum culpa damnati immutata remaneat, non poteſt eſſe quod levius pęnam ferat. Eſt nihilominus & prædicta opinio præſumptuoſa, utpote Sanctorum dictis contraria, & vana, nulla auctoritate fulta: Et eſt irrationabilis: tum quia damnati in inferno ſunt extra vinculum charitatis, ſecundum quam opera vivorum continuantur defunctis: tum quia totaliter ad vitæ terminum pervenerunt, recipientes ultimam pro meritis retributionem, ſicut & Sancti, qui ſunt in patria. quod enim adhuc reſtat de pęna, vel gloria corporis, hoc eis rationem viatoris non præbet; cum gloria eſſentialiter, & radicaliter conſiſtat in ani-

anima, & ſimiliter miſeria damnatorum. *Et ideo non poteſt eorum pęna diminui, ſicut nec gloria Sanctorum augeri, quantum ad præmium eſſentiale*. Sed tamen modus, qui a quibuſdam ponitur, quod ſuffragia proſunt damnatis, poſſet aliquo modo ſuſtineri; ut ſic dicatur quod non proſunt neque quantum ad diminutionem pęnæ, vel interruptionem, neque quantum ad diminutionem ſenſus pęnæ, ſed quia ex hujuſmodi ſuffragiis eis aliqua materia doloris ſubtrahitur, quæ eis eſſe poſſet, ſi ita ſe abjectos conſpicerent, quod pro eis nulla cura haberetur; quæ materia doloris eis ſubtrahitur, dum ſuffragia pro eis fiunt. Sed iſtud etiam non poteſt eſſe ſecundum legem communem: quia, ut Auguſtinus dicit in libro de cura pro mortuis agenda; (quod præcipue de damnatis eſt verum) (*c.* 13. *ad fin. tom.* 4.) *Ibi ſunt ſpiritus defunctorum, ubi non vident quæcumque aguntur, aut eveniunt in ipſa vita hominibus*: Et ita non cognoſcunt, quando pro eis ſuffragia fiunt; niſi ſupra communem legem hoc remedium divinitus detur aliquibus damnatorum. quod eſt verbum omnino incertum.

Unde tutius eſt ſimpliciter dicere, quod ſuffragia non proſunt damnatis, nec pro eis Eccleſia orare intendit; ſicut ex inductis auctoritatibus apparet.

Ad primum ergo dicendum, quod donaria idolorum non fuerunt inventa apud illos mortuos, ut ex eis ſignum accipi poſſet, quod in reverentiam idolorum ea deferrent: ſed ea acceperunt ut victores; quia eis jure belli debebantur: Et tamen per avaritiam venialiter peccaverunt: Unde non fuerunt in Inferno damnati: Et ſic ſuffragia eis prodeſſe poterant.

Vel dicendum, ſecundum quoſdam, quod in ipſa pugna videntes ſibi periculum imminere, de peccato pęnituerunt, ſecundum illud Pſal. 77. *Cum occideret eos, quærebant eum*: Et hoc probabiliter poteſt æſtimari. Et ideo pro eis fuit oblatio facta.

Ad ſecundum dicendum, quod in verbis illis damnatio large accipitur pro quacumque punitione; ut ſic includat etiam pęnam purgatorii, quæ per ſuffragia quandoque totaliter expiatur, quandoque autem non, ſed diminuitur.

Ad tertium dicendum, quod quantum ad hoc magis acceptatur ſuffragium pro mortuo, quam pro vivo, quia magis indiget, cum non poſſit ſibi auxiliari, ſicut vivus poteſt: Sed quantum ad hoc vivus eſt melioris conditionis; quia poteſt transferri de ſtatu culpæ mortalis in ſtatum gratiæ; quod de mor-

mortuis dici non poteſt. Et ideo non eſt eadem cauſa orandi pro mortuis, & pro vivis.

Ad quartum dicendum, quod illud adjutorium non erat in hoc, quod pœna eorum diminueretur, ſed in hoc ſolo, (ut ibidem dicitur) quod eo orante concedebatur eis, ut mutuo ſe viderent: & in hoc aliquod gaudium non verum, ſed phantaſticum habebant, dum implebatur hoc quod deſiderabant: Sicut & dæmones gaudere dicuntur, dum homines ad peccatum pertrahunt; quamvis per hoc eorum pęna nullatenus minuatur; ſicut nec minuitur Angelorum gaudium per hoc, quod malis noſtris compati dicuntur.

Ad quintum dicendum, quod de facto Trajani hoc modo poteſt probabiliter æſtimari, quod precibus Beati Gregorii ad vitam fuerit revocatus, & ita gratiam conſequutus ſit, per quam remiſſionem peccatorum habuit, & per conſequens immunitatem a pœna: Sicut etiam apparet in omnibus illis, qui fuerunt miraculoſe a mortuis ſuſcitati, quorum plures conſtat idololatras, & damnatos fuiſſe. De omnibus talibus enim ſimiliter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, ſed ſecundum præſentem propriorum meritorum juſtitiam: ſecundum autem ſuperiores cauſas, quibus prævidebantur ad vitam revocandi, erat aliter de iis diſponendum.

Vel dicendum ſecundum quoſdam, quod anima Trajani non fuit ſimpliciter a reatu pœnæ æternæ abſoluta; ſed ejus pœna fuit ſuſpenſa ad tempus, ſcilicet uſque ad diem judicii. Nec tamen oportet, quod hoc fiat communiter per ſuffragia: quia alia ſunt quæ lege communi accidunt, & alia quæ ſingulariter ex privilegio aliquibus conceduntur: ſicut *alii ſunt humanarum limites rerum*, *alia divinarum ſigna virtutum*, ut Auguſt. dicit in lib. de cura pro mort. agenda. (*c. 16. par. a princ. to. 4.*)

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a fortiori inſinuatum ab Ezech. 14. quod ſuffragia vivorum non proſunt in inferno exiſtentibus; & ſic. *Si fuerit Daniel, Job, & Noe in medio ejus, vivo ego, dicit Dominus; quia nec filios, nec filias liberabunt, ſed ipſi ſoli liberabuntur*. Ubi Propheta oſtendit a fortiori, quod damnati in inferno a ſuffragiis vivorum non juvantur, ut patet intelligenti. Item a 1. Jo. ult. *Qui*

ſcit fratrem ſuum peccare peccato ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis. Hæc ibi. Quis autem magis peccat peccato ad mortem, quam damnatus jam in inferno? Ergo a fortiori, pro ipſis rogare nobis non ſuadetur. Item a Pſa. 58. *Non miſerearis omnibus operantibus iniquitatem*. Hæc ibi. Damnati vero præ quibuſcumque aliis operantur iniquitatem, &, ſi vivorum ſuffragia eis prodeſſent, Deus per hunc modum illis miſereretur. Item a Pſ. 68. *Neque abſorbeat me profundum, neque urgeat ſuper me puteus os ſuum*. Hæc ibi. Tanti valet iſtud demergi in profundum, & puteum urgere os ſuum ſuper aliquem: quanti valet dicere, exiſtentes in illo profundo, & puteo, non poſſe a quoquam juvari. Quod ſane monſtrat ſimul, & addit confirmationem ad prædicta dives in inferno poſitus multa inſtantia guttam ſolummodo aquæ pro cruciatus ſui refrigerio poſtulans, nec tamen ab Abraham miſericordia pleno impetrans, *Luc*. 16. Item ab auctoritatibus *in arg*. *Sed contra*. Ex his nota, opiniones reprobatas in textu non eſſe tutas. Pro quo & vide ſupra *qu*. 16. *a*. 3. *app*. & 1. *par*. *qu*. 62. *a*. 8. & *qu*. 64. *a*. 2. quoniam ad *Origenis* errorem in textu narratum declinare quoquo modo videntur. Licet enim & *Præpoſitus* & *Gilbertus* natione Gallus, cognomento autem *Porretanus*, & quidam alii ab illo errore Origenis declinare contendant: tamen non totaliter immunes evadere videntur, ut apparet ex litera. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Scripturarum, & Patrum, pro quanto ſuffragia damnatis in inferno non prodeſſe inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina, &c.

ARTICULUS VI. 305

Utrum ſuffragia proſint exiſtentibus in Purgatorio.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur quod nec etiam exiſtentibus in Purgatorio. Quia purgatorium pars quædam inferni eſt: Sed *in inferno nulla eſt redemptio*. & Pſal. 6. dicitur: *In inferno autem quis confitebitur tibi*? Ergo ſuffragia his qui ſunt in purgatorio non proſunt.

2. Præterea. Pœna purgatorii eſt pœna finita. Si ergo per ſuffragia aliquid de pœna dimittitur, tantum poterunt multiplicari ſuffragia, quod tota tolletur: Et ita peccatum remanebit totaliter impunitum:

tum: Quod videtur divinæ juſtitiæ repugnare.

3. Præterea. Ad hoc animæ ſunt in purgatorio, ut ibi purgatæ, puræ ad regnum perveniant: Sed nihil poteſt purgari, niſi aliquid circa ipſum fiat. Ergo ſuffragia facta per vivos pœnam purgatorii non diminuunt.

4. Præterea. Si ſuffragia exiſtentibus in purgatorio valerent, maxime ea viderentur valere, quæ ſunt ad imperium eorum facta: Sed hæc non ſemper valent: ſicut ſi aliquis decedens diſponat tot ſuffragia pro ſe fieri, quæ ſi facta eſſent, ſufficerent ad totam pœnam abolendam. poſito ergo quod hujuſmodi ſuffragia differantur, quouſque ille pœnam evaſerit, illa ſuffragia nihil ei proderunt: non enim poteſt dici, quod proſint, antequam fiant: poſtquam autem ſunt facta, eis non indiget; quia jam pœnas evaſit. Ergo ſuffragia exiſtentibus in Purgatorio non valent.

Sed Contra eſt, quod dicitur in littera (4. *d.* 45.) ex verbis Auguſt. (*in Enchir. c.* 110. *a princ. to.* 3.) *Suffragia proſunt his, qui ſunt mediocriter boni, vel mali*: Sed tales ſunt, qui in Purgatorio detinentur. Ergo &c.

Præterea. Dionyſ. dicit in 7. cap. Eccleſ. Hierarch. (*cir. med.*) quod *divinus ſacerdos pro mortuis orans, pro illis orat, qui ſancte vixerunt, & tamen aliquas maculas habuerunt ex infirmitate humana contractas*: Sed tales in Purgatorio detinentur. Ergo &c.

Reſpondeo dicendum, quod pœna Purgatorii eſt in ſupplementum ſatisfactionis, quæ non fuerat plene in corpore conſummata. Et ideo quia, ſicut ex dictis patet, (*a.* 1. *&* 2. *hu. q. &* *q.* 13. *a.* 2.) opera unius poſſunt valere alteri ad ſatisfactionem, ſive vivus, ſive mortuus fuerit, *non eſt dubium, quin ſuffragia per vivos facta exiſtentibus in Purgatorio proſint*.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur de inferno damnatorum, in quo nulla eſt redemptio, quantum ad illos qui ſunt finaliter tali pœnę addicti.

Vel dicendum ſecundum Damaſc. in Sermone de dormientibus, (*inter princ. & med.*) quod hujuſmodi auctoritates ſunt exponendæ ſecundum cauſas inferiores, ideſt ſecundum exigentiam meritorum eorum qui pœnis deputantur: Sed ſecundum divinam miſericordiam, quæ vincit humana merita, ad preces juſtorum aliquando aliter diſponitur, quam ſententia prædictarum auctoritatum contineat. *Deus*

autem *mutat ſententiam*, *ſed non conſilium*, ut dicit Gregorius (*l.* 20. *Moral. c.* 23. *in med.*) Unde etiam Damaſc. (*loc. cit.*) ponit ad hoc exempla de Ninivitis, Achab, & Ezechia, in quibus apparet, quod ſententia contra eos lata divinitus fuit per divinam miſericordiam commutata.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt inconveniens, ſi multiplicatis ſuffragiis, pœna exiſtentium in Purgatorio annihiletur. Non tamen ſequitur, quod peccata remaneant impunita: quia pœna unius pro altero ſuſcepta alteri computatur.

Ad tertium dicendum, quod purgatio animæ per pœnas purgatorii non eſt aliud, quam expiatio reatus impedientis a perceptione gloriæ. Et quia per pœnam, quam unus ſuſtinet pro alio, poteſt reatus alterius expiari, ut dictum eſt, (*q.* 13. *a.* 2.) non eſt inconveniens, ſi per unius ſatisfactionem alius purgetur.

Ad quartum dicendum, quod ſuffragia ex *duobus* valent, ſcilicet ex opere *operante*, & ex opere *operato*: Et dico *opus operatum* non ſolum Eccleſiæ ſacramentum, ſed effectum accidentem ex operatione; ſicut ex collatione eleemoſynarum conſequitur pauperum relevatio, & eorum oratio pro defuncto ad Deum. Similiter opus operans poteſt accipi *vel* ex parte principalis agentis, *vel* ex parte exequentis. Dico ergo, quod quam cito moriens diſponit aliqua ſuffragia ſibi fieri, præmium ſuffragiorum plene conſequitur, ante etiam quam fiant, quantum ad efficaciam ſuffragii, quæ erat ex opere operante principalis agentis: ſed quantum ad efficaciam ſuffragiorum, quæ eſt ex opere operato, vel ex opere operante exequentis, non conſequitur fructum, antequam ſuffragia fiant: & ſi prius contingat ipſum a pœna purgari, quantum ad hoc fraudabitur fructu ſuffragiorum, quod redundabit in illos, quorum culpa defraudatur. Non enim eſt inconveniens, quod aliquis defraudetur per culpam alterius in temporalibus: Pœna autem Purgatorii temporalis eſt: Quamvis quantum ad æternam retributionem nullus defraudari poſſit, niſi per propriam culpam.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Aërii* dicentis: ſuffragia, orationes, eleemoſynas, miſſas, &c. nihil prodeſſe defunctis a vivis pro illis facta. Intellige per ly *defunctis*, exiſtentes in purgatorio: alioquin neque hæreſis, neque error eſſet. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Concil. *Florent.* ſeſſ. ult. in liter. ſanct. union. *Definimus*, &c. *Si vere pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequam dignis pęnitentię fructibus de commiſſis ſatisfecerint, & omiſſis, animas eorum pęnis purgatoriis poſt mortem purgari. Et, ut a pęnis hujuſmodi releventur, prodeſſe eis fidelium vivorum ſuffragia, miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, & eleemoſynas, ac alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri conſueverunt ſecundum eccleſię inſtituta*. Hæc ibi. Item a Conc. *Trid.* ſeſſ. 25. decret. de purgat. *Cum catholica eccleſia Spiritu ſancto edocta ex ſacris literis, & antiqua patrum traditione, in ſacris conciliis, & noviſſime in hac Oecumenica ſynodo docuerit, purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero acceptabili altaris ſacrificio juvari: præcipit ſancta ſynodus*, &c. Hæc ibi. Item ab eod. ſeſſ. 22. c. 2. de ſacrificio miſſæ. *Pro defunctis in Chriſto, nondum ad plenum purgatis, rite juxta Apoſtolorum traditionem, offeratur*. Hæc ibi. Ubi nota ly *Apoſtolorum traditionem*. Item ab eodem, ibid. ca. 3. *Si quis dixerit: miſſæ ſacrificium ſoli prodeſſe ſumenti, neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus offerri debere: Anathema ſit*. Hæc ibi. His tamen viſis cave, ne ſenſum *Lutheri* immiſceas, qui dixit, quod animæ ex purgatorio liberatæ ſuffragiis viventium minus beantur, quam ſi per ſe ſatisfeciſſent. Hic enim ejus error, poſtquam recitatus eſt, damnatur a *Leone decimo*, in bulla contra errores Lutheri: quam univerſaliter damnationem vide *quæſtion. prim. articul.* 1. *adjuncta quæſt.* 24. *art.* 1. *append.* Item a, &c. ut *artic.* 3. *append.* Vide Roffenſem *ar.* 40. valide diſputantem contra Luth. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, & ſcripturarum, pro quanto ſuffragia prodeſſe in purgatorio exiſtentibus inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VII. 306

Utrum ſuffragia valeant pueris in limbo exiſtentibus.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod ſuffragia valeant pueris in limbo exiſtentibus. Quia ibi non detinentur niſi pro peccato alieno. Ergo maxime decens eſt, ut ipſi juventur ſuffragiis alienis.

2. Præterea. In littera (4. *d.* 45.) habetur ex verbis Aug. (*in Enchir. c.* 110. *ad fi. to.* 3.) quod *Eccleſiæ ſuffragia pro non valde malis propitiationes ſunt*: Sed pueri non computantur inter valde malos; cum ſit mitiſſima eorum pœna. Ergo ſuffragia Eccleſiæ eos juvant.

Sed Contra eſt, quod habetur in littera (*loc. cit.*) ab Auguſt. (*ſerm.* 32. *de verb. Apoſt. a med. to.* 10.) quod *ſuffragia non proſunt illis, qui ſine fide operante per dilectionem hinc exierunt*: Sed pueri hoc modo exierunt. Ergo ſuffragia eis non proſunt.

Reſpondeo dicendum, quod pueri non baptizati non detinentur in limbo, niſi quia deficiunt a ſtatu gratiæ. Unde cum per opera vivorum mortuorum ſtatus mutari non poſſit, maxime quantum ad meritum eſſentialis præmii, vel pœnæ, *ſuffragia vivorum pueris exiſtentibus in limbo prodeſſe non poſſunt*.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis peccatum originale ſit hujuſmodi, quod pro eo poſſit aliquis ab alio juvari: tamen animæ puerorum in limbo exiſtentes ſunt in tali ſtatu, quod juvari non poſſint; quia poſt hanc vitam non eſt tempus gratiam acquirendi.

Ad ſecundum dicendum, quod Auguſt. loquitur de non valde malis, qui tamen baptizati ſunt, quod patet ex hoc quod præmittitur: *Cum ergo ſacrificia, ſive altaris, ſive quarumcunque eleemoſynarum pro baptizatis omnibus offeruntur* &c.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Concil. *Senonenſi* in decretis fidei, decret. 12. quod pueri in originali defuncti non juvantur ſuffragiis vivorum: & ſic. „ Cum autem pœnæ temporalis, aut venialis pec„ cati tantum reus repente nonnumquam intereat,

„ nec

„ nec illi pateat aditus in cœleſtem illam Hieruſa„ lem, in quam nihil intrat coinquinatum, nec i„ tem gehennæ ſubjaceat, quippe qui gratiæ ſit par„ ticeps: fit, ut primum purgetur ex iis, quæ geſ„ ſit in corpore: ſalvus tandem aliquando futurus, „ ſic tamen quaſi per ignem: de ſua interim ſalu„ te, ex remanentibus in eo fide, ſpe, charitate, „ ſecurus. „ Hæc ibi. Ubi ab oppoſitis inſinuat, ut patet intelligenti, quod extra charitatem defuncti exiſtentes non juvantur ſuffragiis, de quibus loquitur in illo decreto, & conſequenter, quod nec pueri exiſtentes in limbo. Ex ejuſdem etiam concilii verbis ultimis profligatur hæreſis *Lutheri* dicentis, quod animæ in purgatorio non ſunt ſecuræ de ſua ſalute, ſaltem omnes. Quæ & damnatur poſt ejus recitationem a *Leone X.* in bulla ſua contra errores *Lutheri*. Hanc damnationem vide ſupra *qu.* 1. *art.* 1. ſimul cum *qu.* 24. *art.* 1. *append.* *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta concilii *Senon.* pro quanto virtualiter, quod diximus, inſinuant, & intelligas, & defendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis viciſſim Thomiſtica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS VIII. 307

Utrum ſuffragia proſint Sanctis exiſtentibus in patria.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod aliquo modo proſint Sanctis exiſtentibus in patria, per hoc quod habetur in Collecta Miſſæ: *Sicut ſanctis tuis proſunt ad gloriam*, ſc. ſacramenta, *ita nobis proficiant ad medelam*: Sed inter alia ſuffragia præcipuum eſt ſacramentum altaris. Ergo ſuffragia proſunt Sanctis, qui ſunt in patria.

2. Præterea. Sacramenta efficiunt quod figurant: Sed tertia pars hoſtiæ, ſcilicet in calicem miſſa, ſignificat eos qui beatam vitam in patria ducunt. Ergo ſuffragia Eccleſiæ proſunt Sanctis exiſtentibus in patria.

3. Præterea. Sancti non ſolum gaudent in patria de propriis bonis, ſed etiam de bonis alienis. unde Lucæ 15. dicitur: *Gaudium eſt Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*. Ergo ex bonis operibus viventium, Sanctorum qui ſunt in patria gaudium creſcit: Et ita etiam eis noſtra ſuffragia proſunt.

4. Præterea. Damaſc. dicit in Serm. de dormient- (pa-

(*parum a princ.*) inducens verba Chryſoſt. „ Si e„ nim Gentiles, *inquit*, cum his qui obierunt ſua „ comburunt, quanto magis te fidelem mittere con„ venit cum fideli ipſius propria; non ut favilla „ fiant & hæc velut illa; ſed ut majorem hinc cir„ cumponas gloriam; & ſi quidem peccator fuerit, „ qui mortuus eſt, ut peccamina ſolvas; ſi autem „ juſtus, ut appoſitio fiat mercedis, & retributio„ nis: „ Et ſic idem quod prius.

Sed Contra eſt, quod in littera (4. *d.* 45.) habetur ex verbis Auguſt. (*ſerm.* 17. *de verb. Apoſt. cap.* 1. *a med. tom.* 10.) *Injuria eſt in Eccleſia pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari.*

Præterea. Ejus eſt juvari, cujus eſt indigere: Sed ſancti in patria ſunt abſque omni indigentia. Ergo per ſuffragia Eccleſiæ non juvantur.

Reſpondeo dicendum, quod ſuffragium de ſui ratione importat quandam auxiliationem, quæ non competit ei qui defectum non patitur. Nulli enim juvari competit, niſi ei qui indigens eſt. *Unde cum Sancti, qui ſunt in patria, ſint ab omni indigentiâ immunes*, inebriati ab ubertate domus Dei, (*Pſal.* 35.) *eis juvari per ſuffragia non competit.*

Ad primum ergo dicendum, quod hujuſmodi locutiones non ſunt ſic intelligendæ, quaſi Sancti in gloria proficiant quantum ad ſe, quod eorum feſta recolimus: ſed quia nobis proficit, qui eorum gloriam ſolemnius celebramus: Sicut ex hoc quod Deum cognoſcimus, vel laudamus, ſic quodammodo ejus gloria in nobis creſcit, nihil Deo, ſed nobis accreſcit.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis ſacramenta efficiant quod figurant; non tamen illum effectum ſuum ponunt circa omne id quod figurant: alias cum figurent Chriſtum, in ipſo Chriſto aliquid efficerent, (quod eſt abſurdum) ſed efficiunt circa ſuſcipientem ſacramentum ex virtute ejus, quod per ſacramentum ſignificatur: Et ſic non ſequitur, quod ſacrificia pro fidelibus defunctis oblata Sanctis proſint; ſed quod ex meritis Sanctorum, quæ recoluntur, vel ſignificantur in ſacramento, proſint aliis, pro quibus offeruntur.

Ad tertium dicendum, quod quamvis Sancti, qui ſunt in patria, de bonis noſtris omnibus gaudeant; non tamen ſequitur, quod multiplicatis noſtris gaudiis, eorum gaudium augmentetur formaliter, ſed materialiter tantum: quia omnis paſſio formaliter augetur ſecundum rationem objecti ſui. Ratio autem

tem gaudendi in Sanctis, de quibuſcunque gaudent, eſt ipſe Deus, de quo non poſſunt magis & minus gaudere: quia ſic eſſentiale eorum præmium variaretur, quod conſiſtit in hoc quod de Deo gaudeant. Unde ex hoc quod bona multiplicantur, de quibus gaudendi ratio eis Deus eſt, non ſequitur quod intenſius gaudeant, ſed quod de pluribus gaudeant. Et ideo non ſequitur, quod operibus noſtris juventur.

Ad quartum dicendum, quod non eſt intelligendum, quod fiat appoſitio mercedis, vel retributionis illi beato per ſuffragia ab aliquo facta, ſed facienti.

Vel dicendum, quod ex ſuffragiis poteſt appoſitio mercedis fieri beato defuncto, inquantum de ſuffragiis ſibi faciendis adhuc vivens diſpoſuit: quod ei meritorium fuit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum ab *Innocentio III.* quod ſuffragia non proſunt ſanctis exiſtentibus in patria, & ſic. „ Cum ſacræ ſcripturæ dicat au„ ctoritas, quod injuriam facit martyri, qui orat „ pro martyre, idem eſt ratione conſimili de aliis „ ſanctis ſentiendum: quia orationibus noſtris non „ indigent: pro eo, quod, cum ſint perfecte beati, „ omnia eis ad vota ſuccedunt. Unde, quod in ple„ riſque orationibus continetur, proſit, vel profi„ ciat huic ſancto, vel illi talis oblatio ad gloriam, „ & honorem, ita debet intelligi, ut ad hoc pro„ ſit, quod magis, ac magis a fidelibus glorificetur „ in terris. „ Hæc ille de celebratione miſſ. c. Cum Martha. Ubi Papa ipſe corrigere intendit collectam prius dicentem. *Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio*, ut dicat ſic. *Annue nobis quæſumus, Domine, ut interceſſione B. Leonis hæc nobis proſit oblatio*. Vide & ad *primum* cum ſua not. quoniam illa per Papam hoc in loco firmantur. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta Pontif. pro quanto, quod diximus, inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS IX. 308

Utrum orationes Eccleſiæ, ſacrificium altaris, & eleemoſynæ proſint præcipue defunctis.

AD Nonum ſic proceditur. Videtur, quod non ſolum orationibus Eccleſiæ, & ſacrificio altaris, & eleemoſynis animæ defunctorum juventur, vel quod eis juventur præcipue. Pœna enim debet per pœnam recompenſari: Sed jejunium magis eſt pœnale, quam eleemoſyna, vel oratio. Ergo jejunium magis prodeſt in ſuffragiis, quam aliquod prædictorum.

2. Præterea. Greg. iſtis tribus connumerat jejunium, ut habetur in Decr. 13. q. 2. (*c.* 22.) *Animæ defunctorum quatuor modis ſolvuntur, aut oblationibus ſacerdotum, aut eleemoſynis charorum, aut precibus ſanctorum, aut jejunio cognatorum*. Ergo inſufficienter connumerantur hic ab Auguſt. (*lib. de cura pro mort. gerenda, cap.* 18. *tom.* 4.) tria prædicta.

3. Præterea. Baptiſmus eſt potiſſimum ſacramentorum, maxime quantum ad effectum. Ergo baptiſmus, vel alia ſacramenta deberent vel ſimiliter, vel magis pro defunctis fieri, ſicut ſacramentum altaris.

4. Præterea. Hoc videtur ex hoc quod habetur 1. Cor. 15. *Si omnino mortui non reſurgunt, ut quid baptizantur pro illis*? Ergo etiam baptiſmus valet ad ſuffragia defunctorum.

5. Præterea. In diverſis Miſſis eſt idem ſacrificium altaris. Si ergo ſacrificium computatur inter ſuffragia, & non Miſſa, videtur quod tantundem valeat quæcunque Miſſa pro defuncto dicatur, ſive de beata Virgine, ſive de Spiritu ſancto, vel quæcunque alia: quod videtur eſſe contra Eccleſiæ ordinationem, quæ ſpecialem Miſſam pro defunctis inſtituit.

6. Præterea. Damaſc. in Sermone de dormientibus (*a med.*) docet, ceras, & oleum, & hujuſmodi pro defunctis offerri. Ergo non ſolum oblatio ſacrificii altaris, ſed etiam aliæ oblationes debent inter ſuffragia computari mortuorum.

Reſpondeo dicendum, quod ſuffragia vivorum proſunt defunctis, ſecundum quod uniuntur viventibus in charitate, & ſecundum quod intentio viventium fertur in mortuos. „ Et ideo illa opera præcipue „ nata ſunt mortuis ſuffragari, quæ maxime ad com-

„ mu-

„ municationem charitatis pertinent, vel ad dire-
„ ctionem intentionis in alterum. „ Ad charitatem autem ſacramentum Euchariſtiæ præcipue pertinet; cum ſit ſacramentum eccleſiaſticæ unionis, continens illum, in quo tota Eccleſia unitur, & conſolidatur, ſc. Chriſtum. Unde Euchariſtia eſt quaſi quædam charitatis origo, vel vinculum. Sed inter charitatis effectus eſt præcipuum eleemoſynarum opus. „ Et
„ ideo iſta duo ex parte charitatis præcipue mortuis
„ ſuffragantur, ſcilicet ſacrificium Eccleſiæ, & ele-
„ emoſynæ: Sed ex parte intentionis directæ in mor-
„ tuos præcipue valet oratio: „ quia oratio ſecundum ſuam rationem non ſolum dicit reſpectum ad orantem, ſicut & cætera opera, ſed directius ad illud pro quo oratur. „ Et ideo iſta tria ponuntur
„ quaſi præcipua mortuorum ſubſidia: Quamvis quæ-
„ cunque alia bona, quæ ex charitate fiunt pro de-
„ functis, eis valere credenda ſint.

Ad primum ergo dicendum, quod in eo qui ſatisfacit pro altero, magis eſt conſiderandum, ad hoc quod effectus ſatisfactionis ad alterum perveniat, illud quo ſatisfactio unius tranſit in alterum, quam etiam ſatisfactionis pœna, quamvis ipſa pœna magis expiet reatum ſatisfacientis, inquantum eſt quædam medicina. Et ideo tria prædicta magis valent defunctis, quam jejunium.

Ad ſecundum dicendum, quod etiam jejunium prodeſſe poteſt defunctis ratione charitatis, & intentionis in defunctos directæ: Sed tamen jejunium in ſui ratione non continet aliquid, quod ad charitatem, vel directionem intentionis pertineat: ſed ei ſunt hæc quaſi extrinſeca. Et ideo Auguſtinus non poſuit, ſed Gregorius poſuit jejunium inter ſuffragia mortuorum.

Ad tertium dicendum, quod Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Unde ſicut per generationem non acquiritur eſſe niſi generato; ita baptiſmus non habet efficaciam niſi in eo qui baptizatur, quantum eſt ex opere operato: quamvis ex opere operante vel baptizantis, vel baptizati poſſit aliis prodeſſe, ſicut & cætera opera meritoria. Sed Euchariſtia eſt ſignum Eccleſiaſticæ unionis. & ideo ex ipſo opere operato ejus efficacia in alterum tranſire poteſt; quod non contingit de aliis ſacramentis.

Ad quartum dicendum, quod Gloſſa (*ord.*) iſtam auctoritatem *dupliciter* exponit. *Uno modo* ſic: „ Si
„ mortui non reſurgunt, nec Chriſtus reſurrexit,
„ ut quid etiam baptizantur pro illis? *ideſt* pro pec-
„ catis, cum ipſa non dimittantur, ſi Chriſtus non reſur-

„ reſurrexit : quia in baptiſmo non ſolum Chriſti „ paſſio, ſed etiam reſurrectio operatur, quæ eſt „ noſtræ ſpiritualis reſurrectionis quodammodo cau„ ſa. *Alio modo ſic*: Fuerant quidam imperiti, qui „ baptizabantur pro his, qui de hac vita ſine baptiſ„ mo deceſſerant, putantes illis prodeſſe: Et ſecun„ dum hoc Apoſtolus non loquitur, niſi ſecundum „ errorem aliquorum in verbis illis.

Ad quintum dicendum, quod in officio Miſſæ non ſolum eſt ſacrificium, ſed etiam ſunt ibi orationes. Et ideo Miſſæ ſuffragium continet *duo* horum, quæ hic Auguſtinus enumerat, (*loc. cit. in argum.* 2.) ſcilicet *orationem*, & *ſacrificium*. Ex parte ergo ſacrificii oblati Miſſa æqualiter prodeſt defuncto, de quocunque dicatur: Et hoc eſt præcipuum, quod fit in Miſſa: Sed ex parte orationum magis prodeſt illa, in qua ſunt orationes ad hoc determinatæ: Sed tamen iſte defectus recompenſari poteſt per majorem devotionem, vel ejus qui dicit Miſſam, vel ejus qui jubet dici, vel iterum per interceſſionem Sancti, cujus ſuffragium in Miſſa imploratur.

Ad ſextum dicendum, quod hujuſmodi oblatio candelarum, vel olei poteſt prodeſſe defuncto, inquantum ſunt eleemoſynæ quædam, dantur enim ad cultum Eccleſiæ, vel etiam in uſum fidelium.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Lutheri* dicentis: miſſam cantari pro defunctis, impium eſt. Et cauſam expoſuit idem *Lutherus* dicens. defunctis non prodeſt miſſæ ſacrificium. Item ejuſdem dicentis defunctis orationes non profunt. Item *Arnoldi* (Direc. Inquiſ. par. ſecunda, quæſt. 11.) dicentis: quod opus miſericordiæ magis placet Deo, quam ſacrificium altaris. Monſtrat enim præſens articulus efficaciter totum oppoſitum: licet & eleemoſynam dicat eſſe gratam Deo. Item *Arnoldi* dicentis: quod ſacrificio altaris opus medicinæ gratius eſt Deo. Hæc enim phantaſia a fortiori confutatur hic. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, has merito damnari a, &c. ut *art. 6. app. & art. 2. appen.* Item a Concil. *Trident.* ſeſſ. 25. decret. de purg. „ Animaſque ibi detentas „ fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero altaris ſacri„ ficio, juvari. Curent autem Epiſcopi, ut fidelium „ vivorum ſuffragia, miſſarum ſcilicet ſacrificia, o„ rationes, eleemoſynæ, aliaque pietatis opera, quæ „ a fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri con-

„ ſue-

,, fuerunt ſecundum eccleſiæ inſtituta, pie, & de-
,, vote fiant, & quæ pro illis ex teſtatorum funda-
,, tionibus, vel alia ratione debentur, non perfun-
,, ctorie, ſed a ſacerdotibus, & eccleſiæ miniſtris,
,, & aliis, qui hoc præſtare tenentur, diligenter, &
,, accurate perſolvantur. ,, Hæc ibi. Item ab eodem
ſeſſion. vigeſimaſecunda, capitulo quarto. ,, Cum
,, ſancta ſancte adminiſtrari conveniat; ſitque hoc
,, omnium ſanctiſſimum ſacrificium, *&c. Et c.* 1.
,, Hæc illa munda oblatio eſt, quæ nulla indignita-
,, te, aut malitia offerentium inquinari poteſt. Hæc
,, denique illa eſt, quæ per varias ſacrificiorum na-
,, turæ, & legis tempore ſimilitudines figurabatur,
,, utpote quæ bona omnia per illa ſignificata, velut
,, illorum omnium conſummatio, & perfectio com-
,, plectitur. ,, Hæc ibi. Unde patet a fortiori, quod
ſacrificium altaris eſt Deo gratius, quam opus miſericordiæ, & medicinæ. Item ab eodem *ſeſſion.* 13. paſſim. Quandocumque enim monſtratur, quod Chriſtus eſt realiter in ſacramento altaris, commonſtratur etiam per hoc; quod nihil offertur, ſed nec offerri poteſt Deo ſecundum ſe gratius, quam ſacrificium altaris: quandoquidem nihil eſt gratius, imo nec æque gratum, in infinitum, Deo patri, ſicut filius ſuus unigenitus. *Tertio* habes quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto orationes, ſacrificium altaris, & eleemoſynas potiſſimum, cæteraque pietatis opera ſubinde mortuis prodeſſe inſinuant, intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS X. 309

Utrum Indulgentiæ Eccleſiæ proſint mortuis.

AD Decimum ſic proceditur. Videtur, quod Indulgentiæ, quas Eccleſia facit, etiam mortuis proſint. Primo per conſuetudinem Eccleſiæ, quæ facit prædicari crucem, ut aliquis Indulgentiam habeat pro ſe, & duabus, vel tribus, & quandoque etiam decem animabus tam vivorum, quam mortuorum: quod eſſet deceptio, niſi mortuis prodeſſent. Ergo Indulgentiæ mortuis proſunt.

2. Præterea. Meritum totius Eccleſiæ eſt efficacius, quam meritum unius perſonæ: Sed meritum perſonale ſuffragatur defunctis; ut patet in elargitione eleemoſynarum. Ergo multo fortius meritum Eccleſiæ, cui Indulgentiæ innituntur.

3. Præterea. Indulgentiæ Eccleſiæ proſunt illis,

qui

qui ſunt de foro Eccleſiæ: Sed illi qui ſunt in purgatorio, ſunt de foro Eccleſiæ; alias eis Eccleſiæ ſuffragia non prodeſſent. Ergo videtur, quod Indulgentiæ defunctis proſint.

Sed Contra. Ad hoc quod Indulgentiæ alicui valeant, requiritur cauſa conveniens, pro qua Indulgentiæ dantur: Sed talis cauſa non poteſt eſſe ex parte defuncti: quia non poteſt facere aliquid, quod ſit in utilitatem Eccleſiæ, pro qua cauſa præcipue Indulgentiæ dantur. Ergo videtur, quod Indulgentiæ defunctis non proſint.

Præterea. Indulgentiæ determinantur ſecundum arbitrium eas facientis. Si ergo Indulgentiæ defunctis prodeſſe poſſent, eſſet in poteſtate facientis Indulgentiam, ut defunctum omnino liberaret a pœna: quod videtur abſurdum.

Reſpondeo dicendum, quod Indulgentia alicui prodeſſe poteſt *dupliciter*: *Uno modo* principaliter: *Alio modo* ſecundario. Principaliter quidem prodeſt ei, qui indulgentiam accipit, ſcilicet qui facit hoc, pro quo indulgentia datur; ut qui viſitat limina alicujus Sancti. *Unde cum mortui non poſſint facere aliquid horum, pro quibus Indulgentiæ dantur, eis directe Indulgentiæ valere non poſſunt. Secundario autem, & indirecte proſunt ei, pro quo aliquis facit illud, quod eſt Indulgentiæ cauſa*: Quod quandoque contingere poteſt, quandoque autem non poteſt, ſecundum diverſam Indulgentiæ formam. Si enim ſit talis Indulgentiæ forma, *Quicunque facit hoc, vel illud, habebit tantum de Indulgentia*, ille qui hoc facit, non poteſt fructum Indulgentiæ in alium transferre: quia ejus non eſt applicare ad aliquem intentionem Eccleſiæ, per quam communicantur communia ſuffragia, ex quibus Indulgentiæ valent, ut jam ſupra dictum eſt. (*quæſt.* 27. *art.* 3. *ad* 2.) Si autem Indulgentia ſub hac forma fiat, *Quicunque fecerit hoc, vel illud, ipſe, & pater ejus, vel quicunque alius ei adjunctus, in purgatorio detentus, tantum de Indulgentia habebit*, talis Indulgentia non ſolum vivo, ſed etiam mortuo proderit. Non enim eſt aliqua ratio, quare Eccleſia transferre poſſit communia merita, quibus Indulgentiæ innituntur, in vivos, & non in mortuos. Nec tamen ſequitur, quod Prælatus Eccleſiæ poſſit pro ſuo arbitrio animas a purgatorio liberare: quia ad hoc ut Indulgentiæ valeant, requiritur cauſa conveniens Indulgentias faciendi, ut ſupra dictum eſt. (*qu.* 26. *ar.* 3.)

AP-

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem a fortiori interimas hæreſim *Valdenſium* (Alphonſ. Caſtr. *Indulgent.*) dicentium : indulgentias concedendi Papa nullam prorſus auctoritatem habet : Si enim auctoritatem habet hanc ſuper mortuos , ut vere habet (articulo iſto teſtante) proculdubio magis ſuper vivos , & abſolute illam habebit. Nam , *ſi* , *de quo minus videtur ineſſe* , *ineſt* ; *multo magis* , *de quo plus videbatur* , *inerit* , ut dicit regula logicalis. Minus autem videtur de mortuis , quod ad eos indulgentiæ auctoritas extendatur , quam de vivis. ergo , &c. *Secundo* habes : quomodo per rationem oſtendas , prædictam merito damnari a , &c. ut *quæſt.* 25. *art.* 1. &c. Item ab antiqua Eccleſiæ conſuetudine , quæ indulgentias dedit etiam pro mortuis , ut patet legenti vitas & antiquorum , & ſanctorum Pontificum ; puta *Beati Gregorii* Papæ , &c. Quantum autem valeat Eccleſiæ conſuetudo , & auctoritas , vide *art.* 2. *&* 6. Item a Matth. 16. *Quæcunque ſolveris ſuper terram , erunt ſoluta & in cælis* . Nam in purgatorio mortui exiſtentes adhuc ſunt ſuper terram ſecundum illud , ratione cujus indulgentias participare poſſunt , ideſt ſecundum merita , ut nunc dictum eſt notat. poſt *ad tertium* . Vide , & applica ad damnandum hæreſes , & errores prædictos , *quæſt.* 25. *art.* 1. &c. append. Nam hæc loca viciſſim ſe juvant : *Tertio* habes : quomodo per rationem prædicta Patrum , & Scripturarum , pro quanto indulgentias mortuis prodeſſe inſinuant (inſinuant autem , quando dicunt indulgentias pro illis dari ab Eccleſia : quoniam ſentire ipſam aliquid fruſtra facere , impium eſt) & intelligas , & probes , & tuearis. *Quarto* vides : quomodo ex iis , ſi bene penſentur , & applicentur , doctrina præſens Angelica & declaretur , & conſolidetur.

A R T I C U L U S XI. 310

Utrum cultus exequiarum defunctis proſint.

AD Undecimum ſic proceditur . Videtur , quod cultus exequiarum defunctis proſint . Damaſcenus enim in ſerm. de dormientib. (*a med.*) inducit verba Athanaſii ſic dicentis : *Licet in aere is qui in pietate conſummatus eſt , depoſitus fuerit , ne renuas*

nuas oleum, & ceras, Deum invocans, in ſepulchro ejus accendere: accepta enim iſta ſunt Deo, & multam ab eo recipientia retributionem: Sed hujuſmodi pertinent ad cultum exequiarum. Ergo cultus exequiarum prodeſt defunctis.

2. Præterea. Sicut Auguſt. dicit in lib. 1. de civ. Dei, (*c.* 13. *a princ. to.* 5.) *Antiquorum juſtorum funera officioſa pietate curata ſunt, & exequiæ celebratæ, & ſepulchra proviſa; ipſique dum viverent, de ſepeliendis, vel etiam transferendis ſuis corporibus filiis mandaverunt*: Sed hoc non feciſſent, niſi ſepulchra, & hujuſmodi aliquid mortuis conferrent. Ergo hujuſmodi aliquid proſunt defunctis.

3. Præterea. Nullus facit eleemoſynam circa aliquem, niſi ei proficiat: Sed ſepelire mortuos computatur inter opera eleemoſynarum. unde & Auguſt. dicit in 1. lib. de civ. Dei: (*loc. cit.*) *Tobias ſepeliendo mortuos apud Deum promeruiſſe teſte Angelo commendatur* Ergo hujuſmodi ſepulturæ cultus mortuis prodeſt.

4. Præterea. Inconveniens eſt dicere, quod fruſtretur devotio fidelium: Sed aliqui ex devotione ſe in locis aliquibus religioſis ſepeliri diſponunt. Ergo ſepulturæ cultus prodeſt defunctis.

5. Præterea. Deus pronior eſt ad miſerendum, quam ad condemnandum: Sed aliquibus nocet in locis ſacris ſepultura, ſi indigni ſunt. unde dicit Greg. ((*lib.* 4. *Dial. cap.* 50.) *Quos peccata gravia deprimunt, ad majorem damnationis cumulum potius, quam ad ſolutionem eorum corpora in Eccleſiis ponuntur*. Ergo multo amplius dicendum eſt, quod ſepulturæ cultus proſit bonis.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib. de cura pro mortuis agenda (*cap. ult. cir. med. tom.* 4.) *Corpori humano quicquid impenditur, non eſt præſidium ſalutis, ſed humanitatis officium*.

Præterea. Auguſt. dicit in eodem libro: (*cap.* 2. *ad fi.* & *l.* 1. *de civ. Dei, c.* 12. *a med. to.* 5.) *Curatio funeris, conditio ſepulturæ, pompa exequiarum, magis ſunt vivorum ſolatia, quam ſubſidia defunctorum*.

Præterea. Dominus dicit Matth. 10. *Nolite timere eos qui corpus occidunt, & poſt hoc non habent amplius quid faciant*: Sed poſt mortem Sanctorum corpora poſſunt a ſepultura prohiberi: ſicut in eccleſiaſtica hiſtoria (*Euſeb. lib.* 5. *cap.* 1. *ad fin.*) legitur eſſe factum de quibuſdam Martyribus Lugduni Galliæ. Ergo non nocet defunctis, eorum corpora inhumata remaneant. Ergo nec cultus ſepulturæ prodeſt.

Re-

Reſpondeo dicendum, quod ſepultura adinventa eſt & propter vivos, & propter mortuos: Propter vivos quidem, ne eorum oculi ex turpitudine cadaverum offendantur, & corpora fœtoribus inficiantur: Et hoc quantum ad corpus: Sed ſpiritualiter etiam prodeſt vivis, inquantum per hoc adſtruitur reſurrectionis fides. *Sed mortuis prodeſt ad hoc, quod inſpicientes ſepulchra memoriam retinent defunctorum, & pro defunctis orant.* unde & *monumentum* a memoria nomen accepit. dicitur enim *monumentum*, quaſi *monens mentem*, ut dicit Auguſtinus in lib. de civ. Dei, & in lib. de cura pro mort. agen. (*cap. 4. in med. to. 4.*) Paganorum tamen error fuit, quod ad hoc ſepultura mortuo proſit, ut ejus anima quietem accipiat, non enim credebant, animam prius quietem poſſe accipere, quam corpus ſepulturæ daretur. quod omnino ridiculum eſt, & abſurdum. *Sed quod ulterius ſepultura in loco ſacrato mortuo prodeſt, non quidem eſt ex ipſo opere operato, ſed magis eſt ex ipſo opere operante:* dum ſcilicet vel ipſe defunctus, vel alius corpus ejus tumulari in loco ſacro diſponens, patrocinio alicujus Sancti eum committit, cujus precibus per hoc credendus eſt adjuvari, & etiam patrocinio eorum qui loco ſancto deſerviunt, qui pro tumulatis apud ſe frequentius, & ſpecialiter orant. *Sed illa quæ ad ornatum ſepulturæ adhibentur, proſunt quidem vivis, inquantum ſunt vivorum ſolatia; ſed poſſunt etiam defunctis prodeſſe; non quidem per ſe, ſed per accidens;* inquantum ſcilicet per hujuſmodi homines excitantur ad compatiendum, & per conſequens ad orandum; vel inquantum ex ſumptibus ſepulturæ vel pauperes fructum capiunt, vel Eccleſia decoratur: ſic enim ſepultura inter cæteras eleemoſynas computatur.

Ad primum ergo dicendum, quod oleum, & cera ad ſepulchrum defunctorum perlata per accidens defuncto proſunt; vel inquantum Eccleſiæ offeruntur, ſive pauperibus dantur, vel inquantum hujuſmodi in Dei reverentiam fiunt. Unde & verbis præmiſſis ſubjungitur: *Oleum enim, & cera holocauſtum ſunt.*

Ad ſecundum dicendum, quod ideo ſancti Patres de ſuis corporibus tumulandis curaverunt, ut oſtenderent *corpora mortuorum ad Dei providentiam pertinere; non quod mortuis corporibus aliquis ſenſus inſit, ſed propter fidem reſurrectionis adſtruendam;* ut patet per Auguſtinum in primo de civitate Dei. (*c. 13. cir. med. to. 5.*) Unde etiam voluerunt in terra promiſſionis ſepeliri, ubi credebant Chriſtum na-

naſciturum, & moriturum, cujus reſurrectio noſtræ reſurrectionis eſt cauſa.

Ad tertium dicendum, quod quia caro eſt pars naturæ hominis, naturaliter homo ad carnem ſuam afficitur, ſecundum illud Epheſ. 5. *Nemo carnem ſuam unquam odio habuit*. Unde ſecundum iſtum naturalem affectum ineſt viventi quædam ſolicitudo, quid etiam poſt ejus mortem de corpore ſit futurum; doleretque, ſi aliquid indignum ſuo corpori evenire præſentiret. Et ideo illi qui hominem diligunt, ex hoc quod affectui ejus quem diligunt conformantur, circa ejus carnem curam humanitatis impendunt. Ut enim dicit Auguſt. in 1. de civit. Dei, (*loc. cit.*) *Si paterna veſtis, & annulus, ac ſi quid hujuſmodi tanto charius eſt poſteris, quanto erga parentes major extitit affectus, nullo modo ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ utique multo familiarius, atque conjunctius, quam quælibet indumenta, geſtamus*. Unde & inquantum affectui hominis ſatisfacit ſepeliens ejus corpus, cum ipſe in hoc ſibi ſatisfacere non poſſit, eleemoſynam ei facere dicitur.

Ad quartum dicendum, quod fidelium devotio, ut Auguſtinus dicit in libro de cura pro mortuis agenda, (*cap. 4. to. 4.*) ſuis charis in locis ſacris providens ſepulturam, in hoc non fruſtratur, quod defunctum ſuum ſuffragio Sanctorum committit, ut dictum eſt. (*in corp. ar.*)

Ad quintum dicendum, quod ſepultura in loco ſacro impio defuncto non nocet, niſi quatenus hanc ſepulturam ſibi indignam propter humanam gloriam procuravit.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem a fortiori excludas erroneam propoſitionem ab hæreticis deductam falſo ex *Jerem.* 7. dicentem, quod cultus templi externus nihil juvat. Si enim cultus ſepulturæ defunctos juvat (ut hic efficaciter monſtratur) multo magis per hoc oſtendi intelligitur, cultum templi viventes juvare. Maxime autem hoc, quod ſcilicet cultus templi juvet, inde colligitur, quod hujuſmodi cultus eſt quaſi holocauſtum: quoniam, ut innuitur in *ad primum*, in reverentiam Dei fit. Quod autem de Jeremia hujuſmodi errorem inferant, eorum ignorantiam declarat. Legentibus enim inibi Jeremiam, mediocriterque ſaltem intelligentibus patet, quod loquitur de ceremoniis comparative ad obſervantiam ſubſtantialem divinorum

præ-

præceptorum, & ſic proculdubio certiſſimum eſt, quod ipſæ ceremoniæ, & cultus exterior minus juvant, quam obſervatio ipſa, & tanto minus, quanto magis juvare creduntur, omiſſa obſervatione prædicta, cujus opinionis erroneæ erant Judæi tunc a propheta redarguti. Non ergo ceremonias, ſeu cultus exteriores templi, tanquam inutiles damnat ibi Dominus, ſed eis intendere præfert obſervationem ſubſtantialem madatorum ſuorum, & declarare ſimul; quod confidere principaliter in hujuſmodi cultibus, dimiſſa præceptorum ſuorum cuſtodia, non tantum vanum eſt, ſed ſibi diſplicens, juxta illud Iſaiæ increpantis eoſdem; *populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me*. Hoc autem quantum diſtet ab erronea illa propoſitione hæreticorum, & quam falſam deductionem eſſe illam oſtendat; intelligere faciliter quiſque ſapiens poteſt. Item errorem *Calvini*, ut habetur in libello ejuſdem, per irriſionem catholicorum dicentis; cultus ab homine excogitatus Deo placere poteſt. Item ejuſdem ſic itidem per irriſionem loquentis: cultus imaginum, reliquiarum, ſigni crucis, canonizatio ſanctorum, vita monaſtica, conſignatio, vel geſtatio ſacrarum rerum ſuper viros, vel alias creaturas Dei, non ſunt vanæ. Per has enim duas propoſitiones *Calvinus* intendit dicere totum oppoſitum, ideſt, quod cultus ipſe utrobique prædictus & eſt vanus, & Deo placere non poteſt. Ex articulo igitur iſto, ſicut dictum eſt de illa hæreticorum propoſitione erronea priori, debes a fortiori rejicere rationabiliter *Calvini* errores Deo contumelioſos: circa quos adverte imprimis, quod *Calvinus* temeravit dictum Catholicorum, in adducendo illud. „ Non enim ſentiunt Catholici ſic nude, „ quod videlicet cultus excogitatus ab homine, in- „ quantum hujuſmodi, præciſe Deo placere poſſit, „ ſed quod cultus ab homine excogitatus, qui vel „ ſacra ſcriptura, vel Patrum ſanctorum traditione „ explicita, aut implicita, vel alias ex inſpiratione „ divina, habeatur. „ Hujuſmodi namque ſunt omnes illi cultus, qui ibi a *Calvino* irridentur, & a catholicis ratione magna fultis jamdiu vetuſtiſſimo tempore imprætermiſſe amplectuntur. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictos merito damnari a *Gen.* 50. ubi Joſeph de exequiarum cultu pro patre ſuo ſolicitus fuit, & de eodem cultu pro ipſo Joſeph confratres ſui multa fecerunt. Item a 2. *Reg.* 1. David cum ſuis pro cultu exequiarum regis Saul in plorando, jejunando, carmen lugubre dicendo: & *c.* 2. laudando viros Jabes Galaad

de hoc, quod ſepeliiſſent Saul. Item a 1. *Machab.* 4. quando poſt planctum de deſtructione cultus a gentibus hos hæreticos figurantibus, narratur, quod *in dedicatione templi decantabat populus laudem*, quod ejuſdem templi faciem ornaverunt coronis aureis, multaque ſimilia ad ejus cultum pertinentia. Item a *Joan.* 19. quando Joſeph cum Nicodemo cultum ſepulturæ, ut mos erat Judæis, circa Domini corpus celebravit. Item a *Luc.* 24. quando diſcipuli cognoverunt dominum in fractione panis. Nota ly *in fractione*, quod fractio eſt ceremonia. Per hoc ergo, quod non dicit, ly *in pane fracto*, ſed ly *in fractione panis*; multam virtutis excellentiam oſtendit eſſe ceremoniarum eccleſiaſticarum. Pro quo diffuſius, meliuſque capiendo ad obſtruendum os *Calviniſtarum*, & ſimilium eccleſiaſticas ceremonias temere irridentium; vide libellum noſtrum prætitulatum: *Sacerdos in æternum*, & in vulgari, *dichiarazione della ſanta Meſſa*. Ibi namque valorem multiplicem, firmiſſimaſque rationes ceremoniarum eccleſiaſticarum, præſertim miſſæ, ad vivum conſpicies, unde irriſores hujuſmodi a Deo maxime irridendos, ut *Sapien.* 4. neceſſario concludes aperte. Item a, &c. ut *art. 6. appen.* ubi monſtratur efficaciter, quanti valeat conſuetudo eccleſiaſtica, & argumentari ab ejus auctoritate, etiam quod nil aliud haberetur. Hæc præcipue ſummatim dicta ſint ad *Calvinum* pro omnibus, & ſingulis ab eo deriſorie adductis retundendis unica ratione efficaciſſima. Item a Conc. *Trid. ſeſſ. 7. de ſacram. canon.* 13. & *ſeſſ.* 22. *can.* 7. Item a *Nu. ſeptimo*, ubi tam precioſas oblationes videbis factas a populo Dei, & ipſius mandato, in dedicatione altaris. Item a Papa *Honorio Primo* per hoc: quod magnifica valde donaria contulit in cultum templorum Dei, ut diſtinctim habes in vita ſua, ex libro pontificali, ſecundo tomo conciliorum. Item a *S. Silveſtro* Papa per hoc; quod perſuaſit *Conſtantino* Magno, ut donaria multa, & maxima, quæ, ſi videris, ſtupeas, in cultus ſacrorum templorum Dei ab eodem Imperatore erectorum conferret, quod & fecit. Vide ſupra *q. 9. ar. 4. appen.* vitam Calvini; & ipſam prædicta, ſimiliaque monſtruoſa phantaſmata tanquam filias proprias genuiſſe non dubitabis. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & patrum, pro quanto cultum exequiarum pro defunctis utilem inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

AR-

ARTICULUS XII. 311

Utrum ſuffragia, quæ fiunt pro uno defuncto, magis illi proficiant, pro quo fiunt, quam aliis.

AD Duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod ſuffragia quæ fiunt pro uno defuncto, non magis proficiant ei pro quo fiunt, quam aliis. Lumen enim ſpirituale magis eſt communicabile, quam corporale lumen: Sed lumen corporale, ſcil. candelæ, quamvis accendatur pro uno tantum, æqualiter tamen omnibus prodeſt, qui ſimul commorantur, quamvis pro eis candela non accendatur. Ergo cum ſuffragia ſint quædam ſpiritualia lumina, quamvis pro uno ſpecialiter fiant, non magis valent ei, quam aliis exiſtentibus in purgatorio.

2. Præterea. Sicut in littera dicit, (4. *d.* 45.) ſecundum hoc ſuffragia mortuis proſunt, quia *dum viverent hic, ſibi ut poſtea poſſent prodeſſe meruerunt*: Sed aliqui magis meruerunt ut ſuffragia ſibi prodeſſent, quam illi pro quibus fiunt. Ergo eis magis proſunt: alias eorum meritum fruſtraretur.

3. Præterea. Pro pauperibus non fiunt tot ſuffragia, ſicut pro divitibus. Si ergo ſuffragia facta pro aliquibus eis ſolum, vel magis quam aliis valerent, pauperes eſſent pejoris conditionis: quod eſt contra ſententiam Domini Luc 6. *Beati pauperes; quia veſtrum eſt regnum Dei.*

Sed Contra. Juſtitia humana exemplatur a juſtitia divina: Sed juſtitia humana, ſi aliquis debitum pro aliquo ſolvit, eum ſolum abſolvit: Ergo cum ille qui ſuffragia facit, quodammodo ſolvat debitum ejus pro quo facit, ei ſoli proderunt.

Præterea. Sicut homo faciens ſuffragia quodammodo ſatisfacit pro mortuo, ita etiam interdum aliquis pro vivo ſatisfacere poteſt: Sed quando aliquis ſatisfacit pro vivo, ſatisfactio illa non computatur niſi illi pro quo facta eſt. Ergo & ſuffragia faciens ei ſoli prodeſt, pro quo facit.

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc fuit *duplex* opinio. *Quidam* enim (ut Præpoſitivus) dixerunt, quod ſuffragia pro uno aliquo facta non magis proſunt ei pro quo fiunt, ſed eis qui ſunt magis digni: Et ponebant exemplum de candela, quæ accenditur pro aliquo divite, quæ non minus prodeſt eis, qui cum ipſo ſunt, quam ipſi diviti, & forte magis, ſi habent oculos clariores: & etiam de lectione, quæ

non magis prodeſt ei, pro quo legitur, quam aliis, qui ſimul cum eo audiunt, ſed forte aliis magis, qui ſunt ſenſu capaciores.

Et ſi eis objiceretur, quod ſecundum hoc ordinatio Eccleſiæ eſſet vana, quæ pro aliquibus ſpecialiter orationes inſtituit, dicebant, quod hoc Eccleſia fecit ad excitandam devotionem fidelium, qui proniores ſunt ad facienda ſpecialia ſuffragia, quam communia: & ferventius etiam pro ſuis propinquis orant, quam pro extraneis. *Alii* e contra dixerunt, quod ſuffragia magis valent eis, pro quibus fiunt. Utraque autem opinio ſecundum aliquid veritatem habet. Valor enim ſuffragiorum penſari poteſt ex *duobus*. Valent enim *uno modo* ex virtute charitatis, quæ facit omnia bona communia: *Et ſecundum hoc magis valent ei, qui magis charitate eſt plenus, quamvis pro eo ſpecialiter non fiant*: Et ſic valor ſuffragiorum attenditur magis ſecundum quandam interiorem conſolationem, ſecundum quod unus in charitate exiſtens de bonis alterius delectatur poſt mortem, quantum ad diminutionem pœnæ. poſt mortem enim non eſt locus acquirendi gratiam, vel augendi; ad quod nobis in vita valent opera aliorum ex virtute charitatis. *Alio modo* valent ſuffragia ex hoc, quod per intentionem unius alteri applicantur: Et ſic ſatisfactio unius alteri computatur: *Et hoc modo non eſt dubium, quin magis valeant ei, pro quo fiunt: immo ſic ei ſoli valent*. ſatisfactio enim proprie ad remiſſionem pœnæ ordinatur. Unde quantum ad remiſſionem pœnæ præcipue valet ſuffragium ei, pro quo fit. Et ſecundum hoc ſecunda opinio plus habet de veritate, quam prima.

Ad primum ergo dicendum, quod ſuffragia proſunt per modum luminis, inquantum a mortuis acceptantur, & ex hoc quandam conſolationem accipiunt; & tanto major eſt, quanto majori charitate ſunt præditi: Sed inquantum ſuffragia ſunt quædam ſatisfactio per intentionem facientis tranſlata in alterum, non ſunt ſimilia lumini, ſed magis ſolutioni alicujus debiti. Non autem eſt neceſſe, ut ſi debitum pro uno ſolvitur, ex hoc & debitum aliorum ſolvatur.

Ad ſecundum dicendum, quod iſtud meritum eſt conditionale. hoc enim modo ſibi meruerunt quod ſibi prodeſſent, ſi pro eis fierent; quod nihil aliud fuit, quam facere ſe habiles ad recipiendum. Unde patet, quod non directe meruerunt illud juvamen ſuffragiorum; ſed per merita præcedentia ſe habilitaverunt, ut fructum ſuffragiorum ſuſciperent. Et ideo

eo non ſequitur, quod meritum eorum fruſtretur.

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet, divites quantum ad aliquid eſſe melioris conditionis, quam pauperes; ſicut quantum ad expiationem pœnæ: Sed hoc quaſi nihil eſt comparatum poſſeſſioni regni cœlorum, in qua pauperes melioris conditionis eſſe oſtenduntur per auctoritatem inductam.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem a ſimili excludas errorem *Jo. Uvicleff* dicentis, quod oratio, quæ pro uno ſolo fit, non plus prodeſt ei, quam aliis. *Secundo* habes: quomodo per rationem, a ſimili, oſtendas; hunc merito damnari a Concil. *Conſtantienſi* ſeſſ. 8. quando damnat errorem iſtum ejuſdem, ſcilicet. *Speciales orationes applicatæ uni perſonæ per prælatos, vel religioſos, non plus proſunt eidem, quam generales cæteris paribus*. Si enim ſpeciales orationes plus valent, quam generales pro aliquo factæ ſecundum Concilium: ſequitur, quod ſecundum idem oratio ſpecialiter pro uno facta plus proſit ei, quam aliis. Alioquin non oporteret, quod ſpeciales uni applicarentur, ſi vel generales tantundem pro eo valerent, vel ſpeciales non plus ei valerent, quam aliis (ut patet intelligenti.) Vide damnationem contra *Uvicleff* prædictam univerſaliter a Concilio ipſo factam ſupra *q.* 30. *ar.* 4. *append.* Item a Concilio *Triden.* ſeſſ. 25. cap. 4. de reform. *Contingit ſæpe*, &c. „ unde depereunt piæ teſtantium „ voluntates. Sancta ſynodus cupiens ad pios uſus „ relicta (quo utilius poteſt) impleri, facultatem „ dat Epiſcopis, *&c.* ſtatuere circa hæc, quidquid „ magis ad Dei honorem viderint expedire: ita ta„ men, ut eorum ſemper defunctorum commemo„ ratio fiat, qui pro ſuarum animarum ſalute lega„ ta ea ad pios uſus reliquerunt. *Hæc ibi. Ubi nota* „ *ly* utilius poteſt, ita tamen, ut eorum defuncto„ rum commemoratio fiat, qui pro, „ & cæt. Item a multis locis epiſtolarum D. Pauli, ubi, commendatis omnibus in generali orationibus ſuorum, commendat aliquos in ſpeciali, & etiam ſemetipſum. Quo facto utique orationem uni ſpecialiter applicatam plus ei valere, quam aliis, demonſtrat. Alioquin, ut quid, præmiſſis generalibus, in quibus proculdubio & ipſemet, & alii nominatim poſtea deſcripti includebantur, poſtularet cum tanta inſtantia pro ſe fieri, & quibuſdam aliis ſpeciales? Monſtravit ergo, quod orationes non tantum ex charitate proſunt

iis, pro quibus fiunt (ut *Uvicleffus* credidiſſe videtur) ſed etiam ex intentione ſic, vel ſic, ſpecialiter directa, ut in articulo præſenti ſanctus Thomas edocuit. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe ab eccleſia, quod ſuffragia pro uno mortuo facta magis ei proſunt, quam aliis. Et hoc inſinuavit, quando ſpeciales orationum collectas fieri ſtatuit in miſſis defunctorum; puta pro patre, & matre, pro Epiſcopo tali, & tali ſacerdote, pro uno, vel una defunctis. Niſi enim ſpecialia ſuffragia pro hoc, vel illo applicata magis ei prodeſſe teneret, quam aliis; reliquiſſet tantum collectas pro defunctis omnibus fidelibus in communi exolvendas. Cum igitur nihil fruſtra in eccleſia fiat, immo eccleſiam aliquid vanum facere, credere impium ſit (ut *q. 25. ar. 1. corp.*) fatendum eſt ex facto prædicto eccleſiæ, quod defuncto ſpecialis oratio ad eum directa magis prodeſt, quam aliis. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta patrum, & ſcripturarum, pro quanto vel a ſimili, vel directe, quod diximus, inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS XIII. 312

Utrum ſuffragia facta pro multis tantundem valeant ſingulis, ac ſi ſpecialiter pro unoquoque fierent.

AD Decimumtertium ſic proceditur. Videtur, quod ſuffragia facta pro multis tantundem valeant ſingulis, ac ſi pro unoquoque ſpecialiter fierent. Videmus enim, quod ex lectione, quæ uni legitur, nihil ei deperit, ſi ſimul & aliis legatur. Ergo & eadem ratione nihil deperit ei, pro quo fit ſuffragium, ſi aliquis ei connumeretur: Et ita ſi pro pluribus fiat, tantum valet ſingulis, ac ſi pro unoquoque ſingulariter fieret.

2. Præterea. Secundum communem uſum Eccleſiæ videmus, quod cum Miſſa pro aliquo defuncto dicitur, ſimul etiam illic orationes adjunguntur pro aliis defunctis: Hoc autem non fieret, ſi ex hoc defunctus, pro quo Miſſa dicitur, aliquod detrimentum reportaret. Ergo idem quod prius.

3. Præterea. Suffragia præcipue orationum innituntur divinæ virtuti: Sed apud Deum ſicut non differt juvare per multos, vel per paucos, ita non differt juvare multos, vel paucos. Ergo quantum juvaretur unus ex una oratione, ſi pro eo tantum fie-

fieret, tantum juvabuntur ſinguli multorum, ſi eadem oratio pro multis fiat.

Sed Contra. Melius eſt plures juvare, quam unum. Si ergo ſuffragium pro multis factum valet ſingulis tantum, ac ſi pro uno tantum fieret, videtur quod Eccleſia non debuit inſtituere, ut pro aliquo fieret ſingulariter miſſa, vel oratio, ſed quod ſemper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis: quod patet eſſe falſum.

Præterea. Suffragium habet finitam efficaciam. Ergo diſtributum in multos minus prodeſt ſingulis, quam prodeſſet, ſi fieret pro uno tantum.

Reſpondeo dicendum, *quod ſi valor ſuffragiorum conſideretur, ſecundum quod valent ex virtute charitatis unientis membra Eccleſiæ, ſuffragia pro multis facta tantum ſingulis proſunt, ac ſi pro uno tantum fierent*: quia charitas non minuitur, ſi dividatur effectus ejus in multos, immo magis augetur: Et ſimiliter etiam gaudium quanto pluribus eſt commune, ſit majus, ut dicit Auguſt. 8. Conf. (*c.* 4. *to.* 1.) Et ſic de uno bono facto non minus lætantur multi in purgatorio, quam unus. „ Si autem conſideretur „ valor ſuffragiorum, inquantum ſunt ſatisfactiones „ quædam per intentionem facientis translatæ in „ mortuos, tunc magis valet ſuffragium alicui, quod „ pro eo ſingulariter fit, quam quod fit pro eo com„ muniter, & pro multis aliis. „ ſic enim effectus ſuffragiorum dividitur ex divina juſtitia inter eos, pro quibus ſuffragia fiunt. Unde patet, quod hæc quæſtio dependet ex prima: Et ex hoc etiam patet, quare inſtitutum ſit, ut ſuffragia ſpecialia in Eccleſia fiant.

Ad primum ergo dicendum, quod ſuffragia, ut ſunt ſatisfactiones quædam, non proſunt per modum actionis, ſicut doctrina prodeſt, quæ, ſicut & omnis alia actio, effectum habet ſecundum diſpoſitionem recipientis: ſed valent per modum ſolutionis debiti, ut dictum eſt. (*ar. præc. ad* 1.) Et ideo non eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, quod quia ſuffragia pro uno facta aliquo modo etiam aliis proſunt, ut ex dictis patet, (*a.* 1. *hu. qu.*) ideo cum pro uno Miſſa dicitur, non eſt inconveniens, ut pro aliis etiam orationes fiant. Non enim ad hoc dicuntur aliæ orationes, ut ſatisfactio unius ſuffragii determinetur ad alios principaliter, ſed ut illis etiam oratio pro eis ſpecialiter fuſa proſit.

Ad tertium dicendum, quod oratio conſideratur & ex *parte* orantis, & ex *parte* ejus qui oratur: &

ex utroque ejus effectus dependet. Et ideo quamvis divinæ virtuti non ſit magis difficile abſolvere multos, quam unum; tamen hujuſmodi orantis oratio non ita eſt ſatisfactoria pro multis, ſicut pro uno.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem directe excludas errorem *Jo. Uvicleff*, ut refert Concilium *Conſtantienſe* ſeſſ. 8. dicentis: ſpeciales orationes applicatæ uni perſonæ per prælatos, vel religioſos, non plus proſunt eidem, quam generales, cæteris paribus. Per hoc enim, quod ſic determinatur hic a Sancto Thoma, ut vides, patet, quod contra ipſum *Uvicleff*, & ſimiles militat efficaciter præſens articulus. *Secundo* habes: quomodo per rationem directe oſtendas, hunc merito damnari a Concil. *Conſtantienſi* ibid. quando damnationem univerſalem omnium articulorum ipſius *Uvicleff* pronunciavit. Hanc vide ſupra *quæſt.* 20. *art.* 3. *ap*. *Tertio* habes: quomodo per rationem directe oſtendas: merito inſinuatum & ab Apoſtolo ſæpius, & ab Eccleſia in collectis defunctorum, quod ſuffragia facta pro multis non valeant tantum ſingulis, ac ſi ſpecialiter pro unoquoque fierent. Vide circa hoc *art.* 12. *ap.* & applica huc. Ibi enim dicta, & hic, differunt parum a ſe invicem reſpectu propoſiti: quoniam a ſimili loquuntur pro uno, & directe pro altero, ut patebit per ſe conſideranti. *Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, & Scripturarum, pro quanto, quod diximus, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS XIV. 313

Utrum tantum valeant ſuffragia communia illis, pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt, valent ſpecialia, & communia ſimul.

AD Decimumquartum ſic proceditur. Videtur, quod tantum valeant communia ſuffragia illis, pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt, valent ſpecialia, & communia ſimul. Unicuique enim ſecundum propria merita reddetur in futuro: Sed ille, pro quo non fiunt ſuffragia, meruit ut tantum juvaretur poſt mortem, quantum ille, pro quo fiunt ſpecialia. Ergo tantum juvabitur per

per communia, quantum ille per ſpecialia, & communia.

2. Præterea. Inter Eccleſiæ ſuffragia præcipuum eſt Euchariſtia: Sed Euchariſtia, cum contineat totum Chriſtum, habet quodammodo efficaciam infinitam. Ergo una oblatio Euchariſtiæ, quæ communiter pro omnibus fit, valet ad plenam liberationem eorum qui ſunt in purgatorio: Et ita tantum juvant communia ſuffragia ſola, quantum juvant ſpecialia, & communia ſimul.

Sed Contra eſt, quod duo bona uno ſunt magis eligenda. Ergo ſuffragia ſpecialia, & communia magis proſunt ei pro quo fiunt, quam communia tantum.

Reſpondeo dicendum, quod hujus quæſtionis ſolutio dependet ex ſolutione duodecimæ quæſtionis. „ Si enim ſuffragia pro uno ſpecialiter facta indifferenter omnibus valeant, tunc omnia ſuffragia „ ſunt communia: & Ideo tantum juvabitur ille, pro „ quo non fiunt ſpecialia, quantum ille, pro quo „ fiunt, ſi ſit æqualiter dignus. Si autem ſuffragia „ pro aliquo facta non indifferenter omnibus pro„ ſint, ſed eis maxime, pro quibus fiunt, tunc non „ eſt dubium, quod communia ſuffragia, & ſpecia„ lia ſimul plus valent alicui, quam communia tan„ tum. „ Et ideo etiam Magiſter duas opiniones in littera tangit. (4. *d.* 45.) *Unam*, dum dicit, quod æqualiter proſunt diviti communia, & ſpecialia, & pauperi communia tantum: quamvis enim ex pluribus juvetur unus, quam alter, non tamen plus juvatur: *Aliam* autem tangit, cum dicit, quod ille, pro quo fiunt ſpecialia, conſequitur velociorem abſolutionem, ſed non pleniorem; quia uterque ab omni pœna liberabitur finaliter.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut ex dictis patet, (*art.* 12. *hu. qu. ad* 2.) juvamen ſuffragiorum non cadit directe ſub merito, & ſimpliciter, ſed quaſi ſub conditione. Et ideo ratio non ſequitur.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis virtus Chriſti, qui continetur ſub Sacramento Euchariſtiæ, ſit infinita: tamen determinatus eſt effectus, ad quem illud ſacramentum ordinatur. Unde non oportet, quod per unum altaris ſacrificium tota pœna eorum, qui ſunt in purgatorio, expietur: ſicut etiam nec per unum ſacrificium, quod aliquis offert, liberatur a tota ſatisfactione debita pro peccatis. unde & quandoque plures Miſſæ in ſatisfactionem unius peccati injunguntur. Credibile tamen eſt, quod per divinam miſericordiam, ſi aliquid de ſpecialibus ſuffragiis ſu-

perſit his, pro quibus fiunt (ut ſi eis non indigeant) aliis diſpenſetur, pro quibus non fiunt, ſi eis indigeant ; ut patet per Damaſc. in Serm. de dormientibus (*inter med. & fi.*) *Vere Deus tanquam juſtus commetietur impotenti poſſibilitatem*: *tanquam ſapiens defectuum commutationem negotiabitur*: quæ quidem negotiatio attenditur, ſi id quod deeſt uni, alteri ſuppleat.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, recte inſinuatum ab Apoſtolo multis in locis, quod ſuffragia & communia, & ſpecialia ſimul magis proſunt uni, quam communia tantum. Et hoc, quando generalia ſuffragia pro omnibus fieri mandat, & ultra hæc ſpecialia pro ſeipſo. Patet enim, quod ipſemet in generalibus pro omnibus factis continebatur, & ſe contineri ſciebat, & tamen alterius pro ſe ſpecialiter ſuffragia fieri poſtulabat. Ex quo aperte intelligendum relinquit, ſe credere certo, quod orationes communes tantum pro uno factæ minus proſunt, quam communes, & ſpeciales ſimul pro eodem. Item ab Eccleſia hoc idem inſinuatum. Et hoc, quando ultra collectas communes defunctorum appoſuit ſpeciales. Scivit enim Eccleſia, ut patet, quod in collectis communibus includuntur etiam ii, pro quibus ſpeciales quoque ordinavit. Cum igitur pro iis, ultra communia, ſuffragia fieri ſpecialia ſanxit, per hoc factum filios ſuos edocuit, quod ſpecialia, & communia ſimul uni, & eidem magis proſunt, quam communia tantum. Vide dicta in *ar.* 12. & *decimitertii* append. & ex iis, quantum ſufficit, ad hunc locum applica: quoniam hi tres articuli ultimi parum ab invicem differunt, ut etiam in textu corp. *articul.* 13. & hujus innuitur. *Secundo* habes: quomodo per rationem prædicta ſcripturarum, & Patrum, pro quanto, quod diximus, inſinuant, & intelligas, & tuearis. *Tertio* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO LXXII.

De Oratione reſpectu Sanctorum, qui ſunt in patria, in tres articulos diviſa.

Deinde conſiderandum eſt de Oratione reſpectu Sanctorum, qui ſunt in patria.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. Utrum Sancti orationes noſtras cognoſcant.

Secundo. Utrum eos interpellare debeamus ad orandum pro nobis.

Tertio. Utrum orationes eorum pro nobis fuſæ ſemper exaudiantur.

ARTICULUS I. 314

Utrum Sancti orationes noſtras cognoſcant.

S. Thom. 4. diſt. 45. q. 3. ar. 1. & ſeq.

Ad Primum ſic proceditur. Videtur, quod Sancti orationes noſtras non cognoſcant. Iſa. 63. *Tu pater noſter es, & Abraham neſcivit nos, & Iſrael ignoravit nos:* Gloſſa (*interl.*) dicit, quod *mortui Sancti neſciunt, quid agant vivi, etiam eorum filii:* Et ſumitur ab Aug. in lib. de cura pro morte agenda, (*c.* 13. *to.* 4.) ubi hanc auctoritatem inducit: Et ſunt hæc verba Auguſtini ibidem: *Si tanti Patriarchæ quid erga populum ex his procreatum ageretur, ignoraverunt, quomodo mortui vivorum rebus, atque actibus cognoſcendis, adjuvandiſque miſcentur?* Ergo Sancti orationes noſtras cognoſcere non poſſunt.

2. Præterea. 4. Reg. 22. dicitur ad Joſiam Regem: *Idcirco*, ſcilicet quod fleviſti coram me, *colligam te ad patres tuos, ut non videant oculi tui mala omnia, quæ ſum inducturus ſuper locum iſtum*: Sed in hoc nullo modo per mortem Joſiæ ſubventum fuiſſet, ſi poſt mortem quid genti ſuæ eveniret, cognoſceret. Ergo Sancti mortui actus noſtros non cognoſcunt: & ita non intelligunt noſtras orationes.

3. Præterea. Quanto aliquis eſt in charitate perfectior, tanto magis proximo in periculis ſubvenit: Sed Sancti in carne viventes proximis, & maxime ſibi conjunctis in periculis conſulunt, & manifeſte

auxiliantur. Cum ergo poſt mortem ſint multo majoris charitatis, ſi facta noſtra cognoſcerent, multo amplius ſuis charis, & conjunctis conſulerent, & auxiliarentur in neceſſitatibus: quod facere non videntur. Ergo non videtur, quod actus noſtros, & orationes noſtras cognoſcant.

4. Præterea. Sicut Sancti poſt mortem vident Verbum, ita & Angeli, de quibus dicitur Matt. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei*: Sed Angeli Verbum videntes non propter hoc omnia cognoſcunt; cum a neſcientia minores a ſuperioribus purgentur, ut patet per Dionyſ. in 7. c. Cœl. Hier. (*a med. & c. 6. Eccleſ. hier. ſub fi.*) Ergo nec Sancti, quamvis Verbum videant, in eo noſtras orationes cognoſcunt, & alia quæ circa nos aguntur.

5. Præterea. Solus Deus inſpector eſt cordium: Sed oratio præcipue in corde conſiſtit. Ergo ſolius Dei eſt orationes cognoſcere. Non ergo Sancti noſtras orationes cognoſcunt.

Sed Contra. Super illud Job. 14. *Sive nobiles fuerint filii ejus, ſive ignobiles, non intelliget*, dicit Gregor. 12. lib. Moral. (*c. 14. a princ.*) *Hoc de animabus ſanctis ſentiendum non eſt, quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum eſt quod ſit foris aliquid quod ignorent*. Ergo ipſi orationes noſtras cognoſcunt.

Præterea. Greg. in 2. Dialog. (*c. 35. a med.*) dicit: *Animæ videnti Creatorem anguſta eſt omnis creatura. quantumlibet enim parum de luce Creatoris aſpexerit, breve fit ei omne quod creatum eſt*. Sed hoc maxime impedire videtur, quod animæ Sanctorum orationes, & alia quæ circa nos aguntur, cognoſcant, quia a nobis diſtant. Cum ergo diſtantia non impediat illa, ut ex prædicta auctoritate patet, videtur quod animæ Sanctorum cognoſcant orationes noſtras, & ea quæ hic aguntur.

Præterea. Si ea quæ circa nos aguntur, non cognoſcerent, nec pro nobis orarent; quia defectus noſtros ignorarent: Sed hic eſt error Vigilantii, ut Hieron. dicit in Epiſtola contra eum. (*inter princ. & med.*) Ergo Sancti ea quæ circa nos aguntur, cognoſcunt.

Reſpondeo dicendum, quod divina eſſentia eſt ſufficiens medium cognoſcendi omnia. quod patet ex hoc, quod Deus videndo ſuam eſſentiam omnia intuetur: Non tamen ſequitur, quod quicumque eſſentiam Dei vident, omnia cognoſcant, ſed ſolum qui eſſentiam Dei comprehendunt: ſicut nec in principio aliquo cognito conſequens eſt omnia cognoſci,

quæ

quæ ex principio conſequuntur, niſi tota virtus principii comprehendatur. „ Unde cum animæ Sanctorum divinam eſſentiam non comprehendant, non „ eſt conſequens, ut omnia cognoſcant, quę per eſſentiam divinam cognoſci poſſunt. „ Unde etiam de quibuſdam inferiores angeli a ſuperioribus edocentur, quamvis omnes eſſentiam divinam videant: „ Sed unuſquiſque beatus tantum de aliis rebus neceſſarium eſt ut in eſſentia divina videat, quantum perfectio ſuæ beatitudinis requirit. „ Hoc enim ad perfectionem beatitudinis requiritur, ut homo habeat quicquid velit, nec aliquid inordinate velit. Hoc autem recta voluntate quilibet vult, ut ea quæ ad ipſum pertinent, cognoſcat. „ Unde cum „ nulla rectitudo Sanctis deſit, volunt cognoſcere ea „ quæ ad ipſos pertinent: Et ideo oportet quod illa „ in Verbo cognoſcant. „ Hoc autem ad eorum gloriam pertinet, quod auxilium indigentibus præſtent ad ſalutem, ſic enim Dei cooperatores efficiuntur, *quo nihil eſt divinius*, ut ait Dionyſ. 3. c. cœleſt. hierar. (*in med.*) Unde patet, quod Sancti habent cognitionem eorum quæ ad hoc requiruntur. „ Et ſic manifeſtum eſt, quod in Verbo cognoſcunt „ vota, & devotiones, & orationes hominum, qui „ ad eorum auxilium confugiunt. „

Ad primum ergo dicendum, quod verbum Auguſtini intelligendum eſt de cognitione naturali animarum ſeparatarum: quæ quidem cognitio in ſanctis viris non eſt obtenebrata, ſicut eſt in peccatoribus: Non autem loquitur de cognitione, quæ eſt in Verbo, quam conſtat Abraham eo tempore, quo hæc dicta ſunt per Iſaiam, non habuiſſe; cum ante Chriſti paſſionem nullus ad viſionem Dei pervenerit.

Ad ſecundum dicendum, quod Sancti, licet poſt hanc vitam cognoſcant ea quæ hic geruntur, non tamen credendum eſt quod afficiantur doloribus, cognitis adverſitatibus eorum, quos in hoc ſæculo dilexerunt. ita enim repleti ſunt gaudio beatitudinis, quod dolor in eis locum non invenit. Unde ſi cognoſcant eorum infortunia poſt mortem, nihilominus dolori eorum conſulitur, ſi ante ejuſmodi infortunia de hoc ſæculo ſubtrahantur.

Sed forte animæ non glorificatæ dolorem aliquem ſentirent, ſi incommoda charorum ſuorum perciperent. Et quia anima Joſiæ non ſtatim glorificata fuit a corpore egreſſa, quantum ad hoc ex hac ratione Auguſtinus (*l. de cura pro mort. gerenda, c. 13. 14. & 15. tom. 4.*) concludere nititur, quod animæ mortuorum cognitionem non habeant de factis viventium.

Ad tertium dicendum, quod animæ Sanctorum habent voluntatem plenarie conformem divinæ voluntati etiam in volito. Et ideo quamvis affectum charitatis ad proximum retineant; non tamen eis aliter auxilium ferunt, quam ſecundum divinam juſtitiam vident eſſe diſpoſitum: Et tamen credendum eſt, quod multum proximos juvent, pro eis apud Deum intercedendo.

Ad quartum dicendum, quod quamvis videntes Verbum non ſit neceſſarium in Verbo omnia videre; vident tamen ea, quæ ad perfectionem ſuæ beatitudinis pertinent, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad quintum dicendum, quod cogitationes cordium ſolus Deus per ſeipſum novit; ſed tamen alii cognoſcunt, quatenus eis revelatur vel per viſionem Verbi, vel quocumque alio modo.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Pauperum de Lugduno* (ut habetur ex Summa Fratris Yconeti 5. par. cap. 2. in Bibliotheca Vaticana manuſcripta) dicentium, quod Sancti in cœlo non audiunt orationes fidelium, nec venerationes, quibus eos veneramur, attendunt. Item eorundem ibidem. Sancti abſorpti gaudio cœleſti nobis nequeunt intendere, neque in aliquid aliud vacare. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, has merito damnari a, &c. ut *art.* 2. *ap.* Præſupponunt enim, Sanctos orationes noſtras audire, quæcumque Concilia nos ad orandum ipſos hortantur, ut patet; & conſequenter præſumptive condemnant hæreſes prædictas. Item ab eccleſiaſtico ritu, quotieſcumque Litanias inſtituit: & hoc propter eandem, quæ dicta nunc eſt, rationem. Condemnantur ergo a *Pelagio* Papa *primo* per hoc, quod Litanias cum hymnis, & canticis ſpiritualibus inſtituit dici progrediendo a S. Pancratio uſque ad S. Petrum Apoſtolum; ut habetur in ejus vita ex libro Pontificali tom. 2. Concil. Item a Concil. „ Lugdu„ nenſi I. Placuit univerſis fratribus, ut Litaniæ ab „ omnibus eccleſiis, ſeu parochiis celebrentur. *Hæc* „ *ibi*. *Item a Conc.* Gerundenſi *cap.* 3. Litania fa„ cienda eſt Kalendis Novembris. *Hæc ibi*. *Item a* „ *Concil.* Bracharenſi II. *ca.* 9. Placuit, ut conve„ nientes in unum vicinæ eccleſiæ per triduum cum „ Pſalmis per ſanctorum baſilicas abulantes celebrent „ Litanias. „ Hæc ibi. Item a Papa *Honorio I.* de quo in vita ſua ex libro Pontificali tom. 2. Concil. dici-

dicitur ſic: „ Hic fecit conſtitutum in Eccleſia, & „ decrevit, ut omni hebdomada Sabbati die exeat „ Litania a B. Apollinari, & ad B. Petrum Apoſto„ lum cum hymnis, & canticis populus omnis oc„ currere debeat. *Hæc ibi*. *Item a Concil.* Conſtan„ tinopolitano V. *act.* 1. *dum ſic recitat*: Cum gra„ ves terræmotus civitatem Conſtantinopolitanam „ occupaſſent, magnus, & parvus, dives, & pauper, „ ſervus, & liber, extra civitatem in campo ſece„ dentes ſimul concurrerunt. Quibus, ubi Deus par„ cere clementer dignatus eſt, revelavit B. Proclo „ triſagium acclamare, cum ipſi ad propulſandam „ iram Litanias facerent. „ Hæc ibi. Hoc triſagium, ut ibi dicitur, eſt illud: *Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere noſtri*. Item a Concilio *Toletano V.* ca. 1. *Decreto noſtro ſancimus, ut ſpecialis in cuncto regno hæc religioſa teneatur obſervantia, ut Litania triduo ubique peragatur, & indulgentia delictorum lachrymis impetretur*. Item a Concilio *Toletano VI. cap.* 2. ubi ſancitur de Litaniis ſolemniter perſolvendis pro obtinenda indulgentia delictorum. Item a Concilio *Moguntino cap.* 32. & 33. Item a Papa *Zacharia* in epiſtola ad Bonifacium: ubi ſuaſit crebro exſolvendas eſſe ſupplicationes, ſeu Litanias, calamitatibus irruentibus. Item a Papa *Gregorio II.* per hoc, quod, ipſo frequentante Litanias, fluvius Tyberis quaſi incredibiter alveum ſuum egreſſus, ad urbis damna, revertitur in locum proprium; ut legitur in vita Gregorii ejuſdem, ex libro Pontificali, 3. tom. Concil. Quod Sancti cognoſcant facta noſtra hujuſmodi, vide 1. *par. quæſt.* 89. *art.* 8. Quod ipſos eſſe abſorptos gaudio cœleſti non impediat eos ullo modo a cognoſcendis votis noſtris, elice efficaciter ex 1. *par. quæſt.* 12. *art.* 9. *Tertio* habes: quomodo prædicta Scripturarum, & Patrum, pro quanto, quod diximus, inſinuant, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quarto* vides: quomodo ex iis viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS II. 315

Utrum debeamus Sanctos interpellare ad orandum pro nobis.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod non debeamus Sanctos interpellare ad orandum pro nobis. Nullus enim amicos alicujus interpellat ad orandum pro ſe, niſi quatenus credit apud eos ſe facilius gratiam obtinere poſſe: Sed Deus eſt in infinitum magis miſericors quolibet Sancto; & ſic voluntas ejus facilius inclinatur ad nos exaudiendum, quam voluntas alicujus Sancti. Ergo videtur ſuperfluum conſtituere Sanctos mediatores inter nos, & Deum, ut ipſi pro nobis intercedant.

2. Præterea. Si eos ad orandum pro nobis interpellare debeamus, hoc non eſt, niſi quia ſcimus eorum orationem Deo eſſe acceptam: Sed quanto aliquis eſt ſanctior inter ſanctos, tanto ejus oratio eſt magis Deo accepta. Ergo ſemper deberemus ſuperiores Sanctos pro nobis interceſſores conſtituere ad Deum, & nunquam minores.

3. Præterea. Chriſtus etiam ſecundum quod homo, dicitur *ſanctus ſanctorum*; & ei, ſecundum quod eſt homo, orare competit: Sed nunquam Chriſtum ad orandum pro nobis interpellamus. Ergo nec alios Sanctos interpellare debemus.

4. Præterea. Quicumque rogatus ab aliquo pro eo intercedit, preces ipſius ei repræſentat, apud quem pro eo intercedit: Sed ſuperfluum eſt ei repræſentare aliquid, cui omnia ſunt præſentia. Ergo ſuperfluum eſt, quod Sanctos interceſſores conſtituamus pro nobis apud Deum.

5. Præterea. Illud eſt ſuperfluum, quod fit propter aliquid, quod ſine eo eodem modo fieret, vel non fieret: Sed ſimiliter Sancti orarent pro nobis, vel non orarent, ſive nos oremus eos, ſive non oremus: quia ſi ſimus digni ut pro nobis orent, etiam nobis eos non orantibus, pro nobis orarent: ſi autem ſimus indigni, etiamſi petamus, pro nobis non orant. Ergo interpellare eos ad orandum pro nobis, videtur omnino ſuperfluum.

Sed Contra eſt, quod dicitur Job 5. *Voca, ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum convertere: Vocare autem noſtrum eſt*, ut Greg. dicit ibid. (*ſc. lib.* 5. *Moral. c.* 30. *in princ.*) *humili Deum prece depoſcere*. Ergo cum volumus Deum orare, de-

debemus ad Sanctos converti, ut pro nobis Deum orent.

Præterea. Sancti, qui ſunt in patria, magis ſunt accepti Deo, quam in ſtatu viæ: Sed Sanctos, qui ſunt in via, conſtituere debemus interceſſores pro nobis ad Deum, exemplo Apoſtoli, qui dicebat Rom. 15. *Obſecro vos, fratres, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per charitatem Spiritus ſancti, ut adjuvetis me in orationibus veſtris pro me ad Deum*. Ergo nos multo fortius petere debemus a Sanctis qui ſunt in patria, ut nos juvent orationibus ſuis ad Deum.

Præterea. Ad hoc eſt communis conſuetudo Eccleſiæ, quæ in Litaniis Sanctorum orationem petit.

Reſpondeo dicendum, quod *iſte ordo eſt divinitus inſtitutus in rebus*, ſecundum Dionyſium, (*c. 5. Eccleſ. hierarch. inter princ. & med.*) *ut per media ultima reducantur in Deum*. Unde cum Sancti, qui ſunt in patria, ſint Deo propinquiſſimi, *hoc divinæ legis ordo requirit, ut nos, qui manentes in corpore peregrinamur a Domino, in eum per Sanctos medios reducamur*: quod quidem contingit, dum per eos divina bonitas in nos ſuum effectum infundit. Et quia reditus noſter ad Deum reſpondere debet proceſſui bonitatum ipſius in nos, *ſicut mediantibus Sanctorum ſuffragiis Dei beneficia in nos deveniunt; ita oportet nos in Deum reduci, ut iterato beneficia ejus ſumamus, mediantibus Sanctis. Et inde eſt, quod eos interceſſores pro nobis ad Deum conſtituimus, & quaſi mediatores, dum ab eis petimus quod pro nobis orent*.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut non eſt propter defectum divinæ potentiæ, quod mediantibus ſecundis cauſis agentibus operatur; ſed eſt ad complementum ordinis univerſi, ut ejus bonitas multiplicius diffundatur in res, dum res ab eo non ſolum ſuſcipiunt bonitates proprias, ſed inſuper quod aliis cauſa bonitatis exiſtant: ita etiam non eſt propter defectum miſericordiæ ipſius, quod oporteat ejus clementiam per orationes Sanctorum pulſare; ſed eſt ad hoc, ut ordo prædictus ſervetur in rebus.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis Sancti ſuperiores ſint magis Deo accepti, quam inferiores; utile tamen eſt etiam minores Sanctos interdum orare. Et hoc propter *quinque* rationes. *Primo* ex hoc quo quandoque aliquis habet majorem devotionem ad minorem Sanctum, quam ad Sanctum majorem: Ex devotione autem maxime dependet oratio-

tionis effectus. *Secundo* propter faſtidium tollendum: quia aſſiduitas unius rei faſtidium parit: per hoc autem quod diverſos Sanctos oramus, quaſi in ſingulis novus fervor devotionis excitatur. *Tertio*, quia quibuſdam Sanctis datum eſt in aliquibus ſpecialibus cauſis præcipue patrocinari; ſicut Sancto Antonio ad ignem infernalem. *Quarto*, ut omnibus honor debitus exhibeatur a nobis. *Quinto*, quia plurium orationibus quandoque impetratur, quod unius oratione non impetraretur.

Ad tertium dicendum, quod oratio eſt actus quidam. Actus autem ſunt particularium ſuppoſitorum. Et ideo ſi diceremus, *Chriſte ora pro nobis*, niſi aliquid adderemus, videretur ad perſonam Chriſti referri; & ita videretur eſſe conſonum vel errori Neſtorii, qui diſtinxit in Chriſto perſonam filii hominis a perſona filii Dei; vel errori Arii, qui poſuit perſonam Filii minorem Patre. Unde ad hos errores evitandos Eccleſia non dicit, *Chriſte ora pro nobis*; ſed, *Chriſte audi nos*, vel *Miſerere nobis*.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut infra dicetur, (*a. ſeq.*) non dicuntur Sancti preces noſtras Deo repræſentare, quaſi ei incognita manifeſtent; ſed quia eas exaudiri a Deo petunt, vel divinam conſuiunt veritatem de eis, quid ſc. ſecundum ejus providentiam fieri debeat.

Ad quintum dicendum, quod ex hoc ipſo aliquis efficitur dignus ut Sanctus aliquis pro eo oret, quod ad ipſum in ſua neceſſitate cum pura devotione recurrit. Et ita non eſt ſuperfluum, quod Sanctos oremus.

APPENDIX.

EX articul. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Pauperum de Lugduno* (ut ex Summa Fratris Yconeti 5. p. c. 2. manuſcripta in Bibliotheca Vaticana) dicentium; Sancti non orant pro nobis, ideo non oportet implorare eorum ſuffragia. Item *Vigilantii* (ut habetur ex D. Hierony. contra ipſum) dicentis; Sancti non ſunt in noſtrum auxilium invocandi. Item *Euſtathii*, *Sebaſt. Huſſ*, *Oecolampadii* dicentium; Sanctos non honorandos, neque orandos eſſe. Item *Publicanorum* dicentium; Sanctorum ſuffragia in cœlis regnantium non eſſe expetenda. Item *Catharorum* (ut refert Card. Turrecremata, de Eccl. lib. 4. c. 35.) dicentium; non eſſe imploranda auxilia Beatæ Virginis, nec Angelo-

lorum, nec Sanctorum. Item *Almarici* dicentis; Altaria dicata ſanctis, & imagines thurificare, ipſorumque invocationes, idololatriam eſſe. Hæc omnia ſunt quædam noſtræ orationes ad ſanctos; ideoque afferuntur hic. Item *Bezanitarum* dicentium, quod invocationis ſanctorum fundamenta per optimos, & ſanctos Patres jecit Satan. Quaſi quod optimi, & ſancti Patres potuerint eſſe optimi, & ſancti, & tamen, hoc Satanico ſpiritu inſervientes, aut ab ipſo decepti; cum tamen Apoſtolus in eorum perſona dicat 2. Corint. 2. *Non ignoramus cogitationes ejus*, ideſt Satanæ, & Rom. 16. *Pro eis oret, ut Dominus conterat Satanam velociter ſub pedibus eorum*, & Epheſ. 4. *Teſtificetur, patres ipſos nobis a Deo datos, ne ſimus tanquam parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ*. *Secundo* habes: quomodo per rationem, oſtendas: prædictas hæreſes merito damnari a ſcripturis 2. Pet. 1. *Dabo autem operam, & frequenter, habere vos poſt obitum meum: ut horum omnium memoriam faciatis*. Hæc ibi. Ubi aperte promittit ſe, poſt mortem oraturum pro eis. Item a Concilio *Senonenſi* in ſuis decret. fidei catholicæ, decreto 13. *In eam demum hæreticus incidit inſaniam, ut vivos ſanctorum, qui in cœlis ſunt, defraudet auxiliis, quaſi vel preces non audiant, vel noſtris calamitatibus non tangantur, quaſi divinæ clementiæ deroget, quod, qui Chriſto miniſtraverit, hoc honore dignus habeatur, ut pro cæteris intercedat. Sed, quam ſit primum horum veritati diſſonum, facile intelligit qui beatis pervium eſſe non ignorat omniforme illud divinitatis ſpeculum, in quo, quicquid eorum interſit, illuceſcat. Porro, quod ad ſecundum attinet, quid fieri poteſt, ut noſtris non afficiantur incommodis, quorum nunquam excidit charitas, quibus tantum eſt gaudium ſuper uno peccatore pœnitentiam agente? Abraham, cum hic diverſaretur, pro ſalute Sodomitarum apud Dominum ſemel, & iterum interpellavit, ut pro certo juſtorum numero, qui inter eos reperiretur, toti parceret civitati. An nunc, cum in cœlo glorioſus regnat, uſque adeo refriguit ejus charitas: ut immemor filiorum ſuorum factus non oret pro iis, qui in hoc procelloſo mari diris jactantur fluctibus? Nihil autem divinæ bonitati, vel omnipotentiæ deperit: quæ ſumma, & incomprehenſibili ſapientia infima quæque per intermedia moderatur, & regit: neque minus unus eſt mediator Dei, & hominum Jeſus Chriſtus, ſi juxta ſacram Aurelianenſis Concilii, atque aliorum quamplurium inſti-*

tu-

tutionem Litaniis ad aliquos ſanctorum convertamur , Chriſto tamen accepta ferantur omnia , per quem omne id genus interveniendi munus , ceteraque in humanum genus beneficia deriventur . Abſit igitur, ut tanti ſint apud aliquem hæreticorum præſtigiæ , ut cum Manichæis , Catharis , &c. Pluris ſit ſacrorum Conciliorum authoritas: quibus ſi quis pertinacius obſtiterit , hunc pœnis in hæreticos a jure ſtatutis declaramus coercendum. Hæc ibi . Ubi illud, quod dicit , quod ſancti afficiuntur noſtris incommodis , non intelligas , niſi quantum ad effectum ſublevandi miſerias noſtras , mediantibus orationibus ſuis: ſicut & in ſcripturis conſuevit dici de Deo, Geneſ. *6.* quod *fuit tactus dolore cordis intrinſecus* , & Pſalm. *6.* quod in ipſo eſt furor , & ira , & quod miſericordiæ *Pſal.* 88. quæ , cum aliis hujuſmodi , proculdubio intelliguntur non quantum ad affectum, ſed quantum ad ſimilitudinem effectus. 1. *p. q.* 3. *a.* 2. Unde Concilii dictum illud , cum dicto *a.* 1. *ad* 2. facillime concordare potes , rectum ſenſum utrobique tenendo. Item a Conc. *Niceno* 2. actio. 2. ubi ex Baſilio in epiſtola ad Julianum apoſtatam dicit . „ Suſcipio etiam ſanctos Apoſtolos , Prophetas, & „ martyres , qui pro me apud Deum ſupplicant , „ quo per illorum mediationem propitius mihi ſit „ Deus benigniſſimus , & remiſſionem peccatorum „ mihi gratis largiatur. Quam ob cauſam & hiſto„ rias imaginum illorum honoro, & palam adoro. „ Hoc enim nobis traditum a ſanctis Apoſtolis, non „ eſt prohibendum . *Hæc ibi Concilium . Item a Concilio Trid. ſeſſ.* 25. *decret. de invocatione , & venerat. ſanct.* „ Mandat ſancta Synodus omnibus do„ cendi munus, curamque ſuſtinentibus : ut diligen„ ter fideles inſtruant, docentes eos : ſanctos una „ cum Chriſto regnantes orationes ſuas pro homi„ nibus Deo offerre , bonum , atque utile eſſe eos „ ſuppliciter invocare ; & ob beneficia impetranda „ a Deo per filium ejus Jeſum Chriſtum , qui ſolus „ redemptor noſter eſt , ad eorum orationes , opem, „ auxiliumque confugere . Illos vero , qui negant „ ſanctos æterna felicitate in cœlo fruentes invocan„ dos eſſe, aut qui aſſerunt , vel illos pro homini„ bus non orare , vel eorum , ut pro nobis etiam „ ſingulis orent , idololatriam eſſe , vel pugnare „ cum verbo Dei , vel adverſari honori unius me„ diatoris Jeſu Chriſti : vel ſtultum eſſe in cœlo re„ gnantibus voce , aut mente ſupplicare , omnino „ damnandos eſſe, prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Eccleſia . „ Hæc ibi . Item

a Concil. *Lateran.* maxime ſub *Innoc. III.* cap. *Damnamus*. ibi namque in fine damnatur doctrina *Almarici*. Et a Conc. *Trid.* ſeſſ. ead. ſpecialiter condemnatur prædicta hæreſis *Almarici* per hoc, quod mandat, imagines ſanctorum in templis habendas, eiſque honorem debitum impertiendum, non ut olim fiebat a gentibus, ſed modo, quo honos, qui eis exhibetur, ad prototypa repræſentata refertur. Hoc ipſum & a S. Thom. habetur 3. *p. qu.* 25. *a.* 3. & 4. *Tertio* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, pro quanto nos debere ſanctos interpellare ad orandum pro nobis inſinuant, & intelligas, & probes, & defendas. *Quarto* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina hæc & declaretur, & conſolidetur.

ARTICULUS III. 316

Utrum orationes Sanctorum ad Deum pro nobis fuſę ſemper exaudiantur.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod orationes Sanctorum pro nobis ad Deum fuſę non ſemper exaudiantur. Si enim ſemper exaudirentur, maxime exaudirentur Sancti de his quæ ad eos pertinent: Sed de his non exaudiuntur. unde dicitur Apoc. 6. quod Martyribus petentibus vindictam de his qui habitant in terra, dictum eſt *ut requieſcerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus fratrum ſuorum*. Ergo multo minus exaudiuntur de his quæ ad alios pertinent.

2. Præterea. Hierem. 15. dicitur: *Si ſteterit Moyſes, & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum*. Ergo Sancti non ſemper exaudiuntur, cum pro nobis orant ad Deum.

3. Præterea. Sancti in patria æquales Angelis Dei dicuntur, ut patet Matth. 22. Sed Angeli non ſemper exaudiuntur in ſuis orationibus, quas fundunt ad Deum. quod patet ex hoc quod habetur Dan. 10. ubi dicitur: *Ego veni propter ſermones tuos: Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi uno & viginti diebus*: Non autem venerat in adjutorium Danieli Angelus, qui loquebatur, niſi a Deo liberationem petendo: Et tamen eſt impedita orationis ejus impletio. Ergo nec alii Sancti pro nobis orantes apud Deum ſemper exaudiuntur.

4. Præterea. Quicumque oratione impetrat aliquid, quodammodo meretur illud: Sed Sancti, qui ſunt in patria, non ſunt in ſtatu merendi. Ergo

non

non poſſunt ſuis orationibus aliquid impetrare nobis apud Deum.

5. Præterea. Sancti per omnia conformant voluntatem ſuam voluntati divinæ. Ergo non volunt niſi quod ſciunt Deum velle: Sed nullus orat niſi quod vult. Ergo non orant niſi pro eo quod ſciunt Deum velle: Sed hoc quod Deus vult, fieret etiam eis non orantibus. Ergo eorum orationes non ſunt efficaces ad aliquid impetrandum.

6. Præterea. Orationes totius cæleſtis Curiæ ſi aliquid impetrare poſſent, eſſent efficaciores, quam omnia præſentis Eccleſiæ ſuffragia: Sed multiplicatis præſentis Eccleſiæ ſuffragiis factis pro aliquo in purgatorio exiſtente, totaliter abſolveretur a pœna. Cum ergo Sancti, qui ſunt in patria, eadem ratione orent pro illis qui ſunt in purgatorio, ſicut & pro nobis, ſi nobis aliquid impetrant, tunc illos, qui ſunt in purgatorio, totaliter orationes eorum a pœna abſolverent: quod falſum eſt; quia ſic ſuffragia Eccleſiæ pro defunctis facta ſuperflua eſſent.

Sed Contra eſt, quod habetur 2. Machab. ult. *Hic eſt, qui multum orat pro populo, & univerſa ſancta civitate, Hieremias Propheta Dei*: Et quod ejus oratio ſit exaudita, patet per hoc quod ſequitur, quod *extendit Hieremias dexteram, & dedit Judæ gladium, dicens: Accipe ſanctum gladium munus a Deo* &c.

Præterea. Hieronym. ait in Epiſt. contra Vigilantium: (*inter princ. & med.*) „ Dicis in libello „ tuo, quod dum vivimus, mutuo pro nobis orare „ poſſumus; poſtquam autem mortui fuerimus, nullius ſit pro alio exaudienda oratio: *Et hoc poſtea* „ *improbat dicens ſic*: Si Apoſtoli, & Martyres „ adhuc in corpore conſtituti poſſunt orare pro cæteris, quando pro ſe adhuc debent eſſe ſoliciti, „ quanto magis poſt coronas, victorias, & triumphos?

Præterea. Ad hoc eſt conſuetudo Eccleſiæ, quæ frequenter petit, ut Sanctorum orationibus adjuvetur.

Reſpondeo dicendum, quod Sancti dicuntur *dupliciter*, orare pro nobis: *Uno modo* oratione expreſſa, dum votis ſuis aures divinæ clementiæ pro nobis pulſant: *Alio modo* oratione interpretativa, ſc. per eorum merita, quæ in conſpectu Dei exiſtentia non ſolum eis cedunt ad gloriam, ſed ſunt nobis etiam ſuffragia, & orationes quædam: ſicut etiam ſanguis Chriſti pro nobis effuſus dicitur veniam petere. „ Utroque autem modo Sanctorum oratio-

„ nes

„ nes ſunt, quantum eſt in eis, efficaces ad im-
„ petrandum quod petunt: Sed ex parte noſtra po-
„ teſt eſſe defectus, quod non conſequamur fructum
„ orationum ipſorum, ſecundum quod pro nobis o-
„ rare dicuntur ex hoc quod merita eorum nobis
„ proficiunt: Sed ſecundum quod orant pro nobis,
„ votis ſuis aliquid nobis poſtulando, ſemper exau-
diuntur: „ quia non volunt niſi quod Deus vult, nec petunt niſi quod volunt fieri. Quod autem Deus vult ſemper impletur. Niſi loquamur de voluntate antecedente, ſecundum quam *vult omnes homines ſalvos fieri*, quæ non ſemper impletur. *Unde nec eſt mirum, ſi etiam quod Sancti volunt per hunc modum, voluntatis interdum non impleatur.*

Ad primum ergo dicendum, quod illa oratio Martyrum non eſt aliud, quam eorum deſiderium de obtinenda ſtola corporis, & ſocietate ſanctorum qui ſalvandi ſunt, & conſenſus quo conſentiunt divinæ juſtitiæ punienti malos. Unde Apocal. 6. ſuper illud, *Uſquequo Domine* &c. dicit Gloſ. (*ordin.*) *Deſiderant gaudium majus, & conſortium ſanctorum, & juſtitiæ Dei conſentiunt.*

Ad ſecundum dicendum, quod Dominus loquitur ibi de Moyſe, & Samuele ſecundum ſtatum quo fuerunt in hac vita. ipſi enim leguntur pro populo orantes irę Dei reſtitiſſe. Et tamen ſi in illo tempore fuiſſent, non potuiſſent orationibus Deum placare ad populum, propter populi illius malitiam. Et hic eſt illius litterę intellectus.

Ad tertium dicendum, quod iſta pugna bonorum angelorum non intelligitur ex hoc, quod apud Deum contrarias orationes funderent; ſed quia contraria merita ex diverſis partibus ad divinum examen referebant, divinam ſententiam expectantes. Et hoc eſt quod Greg. 17. Moral. (*c.* 8. *ſub fin.*) exponens prædicta verba Dan. dicit: „ Sublimes ſpi-
„ ritus gentibus principantes nequaquam pro inju-
ſte agentibus decertant, ſed eorum facta juſte ju-
„ dicantes examinant; cumque uniuſcujuſque gene-
„ ris vel culpa, vel juſtitia ad ſupernæ curiæ con-
„ ſilium ducitur, ejuſdem gentis præpoſitus vel ob-
„ tinuiſſe in certamine, vel non obtinuiſſe perhi-
„ betur: Quorum tamen omnium una victoria eſt
„ ſui ſuper ſe opificis voluntas ſumma, quam dum
„ ſemper aſpiciunt, quod obtinere non valent,
„ nunquam volunt. „ unde nec petunt. Ex quo etiam patet, quod orationes eorum ſemper exaudiuntur.

Ad quartum dicendum, quod licet Sancti non
ſunt

ſunt in ſtatu merendi ſibi, poſtquam ſunt in patria; ſunt tamen in ſtatu merendi aliis, vel potius ex merito præcedenti alios juvandi. hoc enim apud Deum viventes meruerunt, ut orationes eorum exaudirentur poſt mortem.

Vel dicendum, quod oratio ex alio meretur, & ex alio impetrat. Meritum enim conſiſtit in quadam adæquatione actus ad finem, propter quem eſt, qui ei quaſi merces redditur: Sed orationis impetratio innititur liberalitati ejus qui rogatur. propter quod quandoque ex liberalitate ejus qui rogatur, impetrat oratio, quod non meruit vel ille qui rogat, vel ille pro quo rogatur. Et ita quamvis Sancti non ſint in ſtatu merendi; tamen non ſequitur, quod non ſint in ſtatu impetrandi.

Ad quintum dicendum, quod, ſicut ex auctoritate Gregorii inducta (*in reſp. ad* 3.) patet, *Sancti vel angeli non volunt, niſi quod in divina voluntate conſpiciunt*: & ita etiam nihil aliud petunt: Nec tamen oratio eorum eſt infructuoſa: quia, ſicut dicit Auguſtinus in libro de Prædeſt. Sanctor. (*ſeu de dono Perſever. cap.* 22. *ante med. tom.* 7. *Et Greg. lib* 1. *Dialogor. cap.* 8. *a med.*) orationes Sanctorum prædeſtinatis proſunt, quia forte præordinatum eſt, ut intercedentium orationibus ſalventur: Et ita etiam Deus vult, ut orationibus Sanctorum impleatur illud, quod Sancti vident eum velle.

Ad ſextum dicendum, quod ſuffragia Eccleſiæ pro defunctis ſunt quaſi quædam ſatisfactiones viventium vice mortuorum: & ſecundum hoc mortuos a pœna abſolvunt, quam non ſolverunt: Sed Sancti, qui ſunt in patria, non ſunt in ſtatu ſatisfaciendi, Et ideo non eſt ſimile de eorum orationibus, & Eccleſiæ ſuffragiis.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Huſſitarum* dicentium, quod orationes inutiles ſunt, quia omnia fiunt neceſſitate abſoluta. Si enim omnia evenirent de neceſſitate abſoluta, non eſſet, quod orationes fierent; & per conſequens nec exaudirentur. Quod non tantum de viatoribus, ſed & de ſanctis *Huſſitæ* per eandem rationem voluiſſe videntur. Cum ergo probat hic ſanctus Doctor, quod orationes ſanctorum exaudiuntur, per hoc ſimul oſtendit, quod illorum orationes non ſunt inutiles, & conſequenter, quod non

omnia

omnia de abſoluta neceſſitate fiunt, & per idem adverſus *Huſſitas* militat efficaciter. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illam merito damnari a Concilio *Conſtantienſi* ſeſſ. 15. *Hæc ſacroſancta Synodus reprobat, atque condemnat libros Joan. Huſſ, atque ipſos comburendos publice, & ſolemniter decernit, & definit, adjiciens, propter premiſſa, omnem ejus doctrinam merito eſſe, & fore ſuſpectam de fide, & ab omnibus Chriſti fidelibus evitandam*. Hæc ibi. Si ergo totam ejus doctrinam damnat, utique & prædictam de orationibus. *Tertio* habes: quomodo per rationem oſtendas: merito inſinuatum ab *Apocal.* 5. quod orationes Sanctorum exaudiuntur, quando vidit ibi Joannes vigintiquatuor ſeniores habentes ſingulos cytharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum. Item Apocal. 8. „ Data ſunt „ illi incenſa multa, ut daret de orationibus ſan„ ctorum ſuper altare aureum, quod eſt ante thro„ num Dei: & aſcendit fumus incenſorum de ora„ tionibus ſanctorum de manu Angeli coram Deo. „ Hæc ibi. Ecce, quod per ly *odoramentorum* inſinuat id, quod jam diximus. Nam tunc Deus dicitur odorari aliquam orationem, quando exaudit, Geneſ. 8. *Perodoratus eſt Dominus odorem ſuavitatis*, & Epheſ. 5. *Tradidit ſemetipſum pro nobis hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis*. Hoceſt, Deus exaudivit ipſum Noe orantem, & exaudivit Chriſti ſanguinem aſperſum pro nobis loquentem, *Hebr.* 12. in oblatione crucis. Item ab Eccleſia in collecta. *Quia non deſinis propitius intueri, quos talibus auxiliis conceſſeris adjuvari*. Ecce. Loquitur Deo de ſanctorum orationibus, & illas per talem modum loquendi exaudiri ab ipſo deſignat. Item a Jo. 9. *Si quis cultor Dei eſt, & voluntatem ejus facit, hunc Deus exaudit*. Quis autem magis Dei eſt cultor, voluntatem ejus faciens, quam ſancti in patria? Item a Concil. *Trid.* ſeſſ. 25. decret. de invocat. ſanct. „ Inſtruant, bonum, atque utile eſſe in„ vocare eos: & ob beneficia impetranda a Deo ad „ eorum orationes confugere: ſanctorum quoque „ corpora a fidelibus veneranda eſſe, per quæ mul„ ta beneficia a Deo hominibus præſtantur. „ Hæc ibi. Ubi nota pro exauditione orationum ſanctorum ly *utile eſt, eos invocare*: ly *ob beneficia impetranda*. Item nota ly *per quę multa beneficia a Deo hominibus præſtantur*. Per hoc enim, quod per corpora ſanctorum beneficia nobis præſtantur, monſtratur a fortiori, quod per orationes animarum il-

lorum beneficia in nos proveniant: quod non fieret, niſi exaudirentur. Item a *Machab. ultim.* ut *in argum. 1. Sed contra.* Item a tota Eccleſia, ubi in collectis orationibus ſanctorum connectit interceſſionem Chriſti. Nam orationes omnes, in quibus ſuffragia ſanctorum poſtulat, terminat ſic. *Per Chriſtum Dominum noſtrum.* Patet autem, quod Chriſtus exauditus eſt pro reverentia ſua, *Hebr.* 5. & exauditur eo modo, quo vult exaudiri. Per hoc igitur, quod interceſſores ſecundarios, qui ſunt ſancti, interceſſori primo, qui eſt Chriſtus, colligat ibi Eccleſia, declarat, quod orationes ſanctorum exaudiuntur de his, quæ poſtulant, vel ad literam concedendo poſtulata, vel ſaltem eo modo, quo ipſi volunt, ſive antecedente, ſive conſequente voluntate. Et ultra id declarat etiam Eccleſia per hoc, quod mediandi officium, & virtutem habent ſancti a principali mediatore Chriſto: ut docuit Concilium *Senonenſe*, ſupra *art.* 2. *appen.* De quo & vide *ar. eod. exam. tertiæ concluſ. Quarto* habes: quomodo per rationem prædicta Patrum, & ſcripturarum, pro quanto directe, vel indirecte inſinuant, orationes ſanctorum exaudiri pro nobis, & intelligas, & probes, & tuearis. *Quinto* vides: quomodo ex his viciſſim Angelica doctrina præſens & declaretur, & conſolidetur.

FINIS TOMI XVI.

2550489 A

489

B.5.5.566